

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Lailla kumottaisiin voimassa oleva samanniminen laki. Lisäksi kumottaisiin päihtyneiden käsittelystä annettu laki sekä muutettaisiin pakkokeinolakia ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia.

Esityksen tavoitteena on poliisin lain nojalla säilyttämien vapautensa menettäneiden kohtelua koskevan lainsäädännön uudistaminen. Säilytykseen liittyviä vapautensa menettäneen oikeuksia, velvollisuuksia ja perusoikeuksien rajoituksia, vartiointitehtävissä toimivan henkilöstön toimivaltuuksia ja viranomaisten velvollisuuksia koskevat säännökset saatetaan ajan tasalle.

Uuden lain soveltamisesta muiden viranomaisten säilyttämien vapautensa menettäneiden kohteluun säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti näitä viranomaisia koskevissa erityislaeissa. Esitys sisältää ehdotukset neljäntoista muun lain muuttamiseksi pääosin lakiviittauksia koskevien teknisten muutosten johdosta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi.....	6
2.1 Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta.....	7
2.1.1 Kansainväliset sopimukset ja suositukset	21
2.1.2 Direktiivien täytäntöönpanon vaikutukset	25
2.1.3 Lain soveltamisalaan liittyvästä lainsäädännöstä	26
2.1.4 Poliisin vastuulla oleva vapautensa menettäneiden säilyttäminen	28
2.1.5 Säilytystilaverkosto ja säilytystilojen henkilöstö	30
2.1.6 Säilytystilojen ulkoiset valvontamekanismit.....	32
2.2 Nykytilan arviointi	32
2.2.1 Yleistä	32
2.2.2 Lain soveltamisympäristöön liittyvistä erityispiirteistä	33
2.2.3 Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisuksista ja kannanotoista	34
2.2.4 Kidutuksen estämiseksi toimivan komitean standardit ja kritiikki	35
2.2.5 Yksinvartioinnista ja vartiointitehtävistä	42
2.2.6 Putkakuolemista	43
2.2.7 Tutkintavastuun ja säilyttämisvastuun eriyttäminen ja tutkintavankien säilyttäminen	45
2.2.8 Terveystieteidenhuolto	47
2.2.9 Säilytystilojen olosuhteet ja ominaisuudet.....	48
2.2.10 Tupakointia koskeva sääntely	49
2.2.11 Oikeuksista ja vapaudenmenetyksestä ilmoittaminen.....	49
2.2.12 Päätöstoimivalta ja kiinniotto-oikeus	49
2.2.13 Soveltamiskäytäntöjen erilaisuus	50
2.2.14 Muutoksenhaku	51
2.2.15 Tutkintavankien säilyttämistä ja vanginkuljetuslainsäädäntöä koskeva hanke.....	52
2.3 Laki päihtyneiden käsittelystä.....	53
2.3.1 Nykytila.....	53
2.3.2 Nykytilan arviointi	54
2.4 Pakkokeinolaki.....	58
2.4.1 Nykytila.....	58
2.4.2 Nykytilan arviointi	58
2.5 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa.....	58
2.5.1 Nykytila.....	58
2.5.2 Nykytilan arviointi	58
3 Tavoitteet	59
4 Keskeiset ehdotukset.....	60
4.1 Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta.....	61
4.2 Laki päihtyneiden käsittelystä ja selviämishoidon järjestämistä.....	66
4.3 Pakkokeinolaki.....	66
4.4 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa.....	67
5 Pääasialliset vaikutukset	67

5.1 Taloudelliset vaikutukset	67
5.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	71
5.3 Ympäristövaikutukset	72
5.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	72
5.4.1 Vaikutukset kansalaisten asemaan	72
5.4.2 Aluekehitysvaikutukset	74
6 Muut toteuttamisvaihtoehdot	74
6.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	74
6.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	75
6.2.1 Tutkintavankien säilyttämisestä poliisin säilytystiloissa muissa Pohjoismaissa.....	75
6.2.2 Pohjoismaisesta päihytyneiden käsittelyyn liittyvästä sääntelystä ja käytännöistä...	77
7 Lausuntopalaute	79
8 Säännöskohtaiset perustelut.....	79
8.1 Lakiehdotusten perustelut	79
8.1.1 Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta.....	79
8.1.2 Pakkokeinolaki.....	172
8.1.3 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa.....	173
8.1.4 Oikeudenkäymiskaari.....	173
8.1.5 Laki kuolemansyyn selvittämisestä.....	174
8.1.6 Aluevalvontalaki	174
8.1.7 Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä.....	174
8.1.8 Rajavartiolaki	174
8.1.9 Laki puolustusvoimista	174
8.1.10 Esitutkintalaki	174
8.1.11 Poliisilaki	175
8.1.12 Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa	175
8.1.13 Viittomakielilaki	175
8.1.14 Laki rikostorjunnasta Tullissa	175
8.1.15 Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista.....	176
8.1.16 Tullilaki.....	176
8.1.17 Laki tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta	176
9 Lakia alemman asteinen sääntely	176
10 Voimaantulo	177
11 Toimeenpano ja seuranta	177
12 Suhde muihin esityksiin.....	178
12.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	178
12.2 Suhde talousarvioesitykseen	178
13 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	178
LAKIEHDOTUKSET	193
1. Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta.....	193
2. Laki pakkokeinolain 2 luvun 1 ja 4 §:n muuttamisesta.....	228
3. Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta..	229
4. Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 63 §:n muuttamisesta	230
5. Laki kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta	231

6. Laki aluevalvontalain 27 §:n muuttamisesta.....	232
7. Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 1 §:n muuttamisesta	233
8. Laki rajavartiolain 35 d ja 61 §:n muuttamisesta	234
9. Laki puolustusvoimista annetun lain 22 b §:n muuttamisesta.....	235
10. Laki esitutkintalain 4 luvun 11 ja 19 §:n muuttamisesta.....	236
11. Laki poliisilain 2 luvun 2 ja 20 §:n muuttamisesta	237
12. Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 18 §:n muuttamisesta.....	238
13. Laki viittomakielilain 4 §:n muuttamisesta.....	239
14. Laki rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 12 §:n muuttamisesta	240
15. Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 44 §:n muuttamisesta.....	241
16. Laki Tullilain 42 §:n muuttamisesta	242
17. Laki tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 2 luvun 5 §:n muuttamisesta.....	243
LIITE	245
RINNAKKAISTEKSTIT	245
2. Laki pakkokeinolain 2 luvun 1 ja 4 §:n muuttamisesta.....	245
3. Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain 6 §:n muuttamisesta..	247
4. Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 63 §:n muuttamisesta	249
5. Laki kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta	251
6. Laki aluevalvontalain 27 §:n muuttamisesta.....	252
7. Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 1 §:n muuttamisesta	253
8. Laki rajavartiolain 35 d ja 61 §:n muuttamisesta	254
9. Laki puolustusvoimista annetun lain 22 b §:n muuttamisesta.....	256
10. Laki esitutkintalain 4 luvun 11 ja 19 §:n muuttamisesta.....	258
11. Laki poliisilain 2 luvun 2 ja 20 §:n muuttamisesta	260
12. Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 18 §:n muuttamisesta.....	262
13. Laki viittomakielilain 4 §:n muuttamisesta.....	263
14. Laki rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 12 §:n muuttamisesta	264
15. Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 44 §:n muuttamisesta.....	266
16. Laki Tullilain 42 §:n muuttamisesta	267
17. Laki tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 2 luvun 5 §:n muuttamisesta.....	268

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa (valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma) turvallisen oikeusvaltion tavoitteisiin lukeutuu laadukas lainsäädäntö, joka edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Hallitus huolehtii oikeusjärjestelmän selkeydestä, oikeusturvasta ja lainsäädäntöratkaisujen johdonmukaisuudesta. Hallitus huolehtii perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta sekä torjuu ihmisiin kohdistuvia oikeudenloukkauksia. Turvallisuusviranomaisten toimintakykyä turvataan muun muassa siten, että poliisin kohtaamat henkilöt ohjataan myös muiden tarvitsemiensa palvelujen piiriin, kuten päihdehuoltoon. Hallitus jatkaa toimenpiteitä, joilla turvataan turvallisuusviranomaisille terveelliset, turvalliset ja toiminnallisesti tarkoituksenmukaiset toimitilat.

Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen oikeudet tulee turvata lailla. Saman lain 80 § puolestaan edellyttää, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki (841/2006) sisältää säännökset poliisin lain nojalla säilyttämien tutkintavankien, pidätettyjen ja kiinni otettujen kohtelusta. Lain soveltamisalaan kuuluvat tutkintavankien lisäksi myös muut poliisin lain nojalla säilyttämät vapautensa menettäneet henkilöt, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki tuli voimaan 1.10.2006. Säädos kytkeytyi vankeuslainsäädännön kokonaisuudistukseen, jossa uudistettiin tutkintavankeuslaki (768/2005) ja vankeuslaki (767/2005). Uudistusten keskeisiä yhteisiä tavoitteita olivat vapautensa menettäneiden oikeusturvan lisääminen, säilytystiloissa ja vankiloissa noudatettavien käytäntöjen yhdenmukaistaminen ja vapautensa menettäneitä koskevan sääntelyn täsmentäminen. Uudistuksia edellyttivät muun muassa Suomen liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen vuonna 1989 ja perusoikeusuudistukset vuosina 1995 ja 2000. Perus- ja ihmisoikeudet korostuivat vapautensa menettäneitä koskevien lakien uudistuksissa, joissa painotettiin Euroopan ihmisoikeussopimuksen lisäksi myös YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevaa yleissopimusta. Voimaantumisen jälkeen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia on muutettu 16 kertaa.

Vankeuslakia ja tutkintavankeuslakia täsmennettiin laajasti keväällä 2015 voimaan tulleilla muutoksilla (lait 393/2015 ja 394/2015), missä yhteydessä vastaavat muutokset saatettiin koskemaan myös poliisin säilytystiloihin sijoitettuja tutkintavankeja (laki 512/2015). Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki vastaa monilta osin tutkintavankeuslain sääntelyä, mutta laeissa on myös perustellusti joitakin eroavuuksia, johtuen tutkintavankien ja muiden poliisin säilytystilaan sijoitettujen vapautensa menettäneiden oikeudellisen aseman eroista ja lakien tarkoituksesta sekä soveltamisympäristöstä. Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen 348/2014 vp antamassaan vastauksessa EV 334/2014 vp lausuman, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus valmistee kiireellisesti poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain kokonaisuudistuksen. Laissa käytetty viittaustekniikka koskien poliisin tiloissa säilytettävän tutkintavangin kohtelua tekee voimassa olevasta laista vaikealukuisen. Lain toimivuutta oli hallintovaliokunnan mielestä muutenkin syytä tarkastella kokonaisvaltaisesti (HaVM 51/2014 vp, s. 2—3).

Kokonaisuudistusta koskevassa valmistelussa on ilmennyt myös runsaasti säännösten täsmentämiseen, käytännön sovellettavuuteen ja menettelyjen yhdenmukaistamiseen liittyviä kehittämistarpeita. Lisäksi muun lainsäädännön muutokset, ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisukäytäntö, kansainvälisten sopimusten valvontaelinten suositukset ja poliisin vastuulla olevan

vapautensa menettäneiden säilyttämisen erityispiirteisiin liittyvät kysymykset ovat luoneet tarpeen uudistaa poliisin säilyttämiin vapautensa menettäneisiin henkilöihin liittyvää lainsäädäntöä laajasti.

Esitys on valmisteltu sisäministeriössä. Sisäministeriön poliisiosasto asetti 30.3.2015 työryhmän (SM014:00/2015), jonka tehtävänä oli laatia esiselvitys poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain uudistamistarpeista sekä siihen liittyvistä muiden lakien muutostarpeista. Hankkeen tavoitteeksi määritettiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevan lainsäädännön kokonaisuudistusta koskeva esiselvitys. Työryhmän toimikausi oli 1.4.2015—31.10.2016 ja toimikautta jatkettiin 21.9.2016, 17.1.2017, 24.5.2017, 27.9.2017, 29.11.2017, 20.2.2020 ja 24.8.2020 annetuilla päätöksillä 31.12.2020 asti. Työryhmän toimikauden jatkamista koskevissa päätöksissä todetaan muun muassa, että työryhmän tulee ottaa työssään huomioon oikeusministeriön ja sisäministeriön yhteistyönä käynnistetyn tutkintavankien säilyttämistä sekä vanginkuljetusjärjestelmää koskevan lainsäädäntöhankkeen (OM017:00/2020) vaikutukset poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain kokonaisuudistukseen.

Työryhmässä oli sisäministeriön lisäksi edustus oikeusministeriöstä, Poliisihallituksesta, Itä-Uudenmaan poliisilaitoksesta, Lounais-Suomen poliisilaitoksesta sekä Helsingin poliisilaitoksesta. Työryhmä kokoontui 32 kertaa.

Työryhmä kuuli työskentelynsä aikana laajasti asiantuntijoita ja sidosryhmiä lainsäädännön kehittämiskohteista. Työryhmä kuuli asiantuntijoina muun muassa seuraavia henkilöitä: esittelijäneuvos Mikko Eteläpää, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia; hallitusneuvos Anne Koskela, sosiaali- ja terveysministeriö; johtaja Tuomo Junkkari, Etelä-Suomen rikosseuraamusalue, Vantaan vankila; ylitarkastaja Simo Hihnala, Poliisihallitus; ylivartija Antti Matokangas, Helsingin poliisilaitos; ylivartija Heidi Pettersson, Lounais-Suomen poliisilaitos; ylikonstaapeli Arto Aaltonen, Helsingin poliisilaitos; Mika Nygård, Suomen Poliisijärjestöjen liitto ry; Ari Huuskonen, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry; Mervi Salo, Suomen Asianajajaliitto.

Työryhmä laati esiselvityksen hallituksen esityksen muotoon ja päätti työnsä 1.4.2021.

Sisäministeriö järjesti lausuntokierroksen luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 9.4.2021 alkaen.

2 Nykytila ja sen arviointi

Nykytilan perusta ja arvioinnin lähtökohdat

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia (ks. PeVL 51/2006 vp, s. 2/I). Julkisen vallan käytön tulee olla aina palautettavissa eduskunnan säätämässä laissa olevaan toimivalta-perusteeseen (HE 1/1998 vp, s. 74/II). Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan kyse on perustuslaillisesta toimeksiannosta, joka edellyttää, että lailla turvataan vapautensa menettäneille kuuluvat oikeudet muun muassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten viitoittamalla tavalla. Lain 80 § edellyttää, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla.

Yhdessä edellä mainitut säännökset merkitsevät sitä, että perustuslaissa on sanouduttu selkeästi irti sellaisesta käsityksestä, että vapautensa menettäneiden henkilöiden perusoikeuksia voitaisiin rajoittaa suoraan erityisen vallanalaisuussuhteen tai laitovallan perusteella, esimerkiksi poliisin säilytystilaan sijoittamisen johdosta. Perusoikeusuudistuksen yhteydessä kiinnitettiin

huomiota siihen, että vapaudenmenetys ei sellaisenaan muodosta perustetta rajoittaa henkilön muita perusoikeuksia. Jos tarve henkilön muiden perusoikeuksien rajoittamiseen tämän vapaudenmenetyksen aikana on olemassa, rajoituksista on säädettävä lailla ja ne tulee voida oikeuttaa erikseen kussakin tapauksessa ja kunkin perusoikeuden osalta (ks. HE 309/1993 vp, s. 25/I ja 49/II, PeVL 12/1998 vp, s. 2/I, PeVL 34/2001 vp, s. 2/I, PeVL 6/2017 vp, s. 2). Perustuslain subjektiivisten oikeuksien välittömän sovellettavuuden lisäksi vapautensa menettäneiden kohtelua koskevien lakien ja niitä alemman asteisten säädösten soveltamista ohjaa perusoikeusmyönteinen tulkintatapa.

Seuraavassa kuvataan voimassa olevaa poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua koskevaa keskeistä lainsäädäntöä ja käytäntöä vain pääpiirteissään päällekkäisyyksien välttämiseksi. Pykälien sisältöä, nykytilaan liittyvää viranomais- ja tuomioistuinkäytäntöä sekä muuta käytäntöä ja kansainvälisten velvoitteiden vaatimuksia ja vaikutusta nykytilaan käsitellään myös jaksossa 8 säännöskohtaisten perustelujen yhteydessä.

2.1 Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta

1 luku Yleiset säännökset

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 1 luvun 1—4 §:ssä ovat lain soveltamisalaa, keskeisiä määritelmiä, vapautensa menettäneen oikeuksien rajoittamista ja vapautensa menettäneen kohtelua koskevat yleiset säännökset. Perustuslain 7 §:n mukaan vapautensa menettäneen oikeudet tulee turvata lailla. Poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden henkilöiden osalta vapautensa menettäneiden kohtelusta säädetään lähtökohtaisena yleislakina poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa. Lain 1 luvun 1 §:n perustelujen mukaan poliisin säilytettävänä oleminen ja lain soveltamisalaa kuuluminen alkaa vapaudenmenetyksen alkuhetkestä lähtien, kun poliisi on saanut suoritettua yksilön vapauteen kohdistuvan toimenpiteen. Esimerkiksi poliisin ottaessa kiinni vastarintaa tekevää henkilöä lain soveltaminen alkaisi siitä hetkestä, jolloin poliisi tosiasiallisesti olisi käskyin, kehotuksin tai muita keinoja käyttäen saanut vastarintaa tekevän henkilön kiinni (HE 90/2005 vp, s. 60).

Lakia sovelletaan poliisin lain nojalla säilyttämien tutkintavankien, pidätettyjen ja kiinni otettujen kohteluun. Lakia sovelletaan lisäksi vapauden menetyksen syy huomioon ottaen poliisin säilytettävänä muuten kuin tutkintavankeuden, pidättämisen tai kiinni ottamisen perusteella olevan kohteluun, jollei muualla laissa toisin säädetä. Luvun 1 §:n 4 momentin mukaan soveltamisesta muiden viranomaisten säilyttämiin pidätettyihin ja kiinni otettuihin säädetään erikseen. Lakia täydentävät poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetut valtioneuvoston asetus (645/2008) ja sisäministeriön asetus (646/2008). Poliisihallitus on laatinut ohjeet poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (2020/213/5490), säilytystilojen hyväksymisestä (POL-2019-26858) ja vapautensa menettäneen kuoleman johdosta tehtävät ilmoituksista, tutkinnasta ja tilastoinnista (POL-2018-53680). Lisäksi Poliisihallitus on muun muassa antanut säilytystoimintoja koskevia ohjauskirjeitä.

Luvun 3 § sisältää keskeisen vapautensa menettäneen oloja ohjaavan periaatteen, jonka mukaan vapautensa menettäneen oikeuksia saadaan rajoittaa mainitun lain nojalla vain siinä määrin kuin pidetään välttämättömänä vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen, säilytysvarmuuden, säilytystilan järjestyksen säilymisen sekä vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuuden kannalta. Säännöksessä saa ilmauksensa niin sanottu normaalisuusperiaate, jonka lähtökohtana ja tavoitteena on minimoida vapaudenmenetyksen haitat ja asettaa vapautensa menettäneelle vain vapaudenmenetyksestä itsestään johtuvat välttämättömät rajoitukset.

Perustuslain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin oikeussuojatakeisiin sisältyy oikeus tulla pidetyksi syyttömänä, kunnes syyllisyys on laillisesti näytetty toteen (HE 309/1993 vp, s. 74/II). Perustuslakivaliokunta on painottanut tämän oikeuden huomioon ottamisen tärkeyttä poliisin säilytettävänä ehdotetun lain nojalla olevien oikeudenmukaisessa kohtelussa (PeVL 21/2006 vp). Kyse on syyttömyysolettamaan perustuvasta keskeisestä menettelyä ohjaavasta periaatteesta. Periaate on ilmaistu esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 2 §:ssä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 (2) artiklan mukaan jokaista rikoksesta syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen. Vastaava määräys sisältyy kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 14 (2) artiklaan. Syyttömyysolettaman keskeisenä tarkoituksena on katsottu olevan sen varmistaminen, ettei rikoksesta tuomitsemattaan henkilöön kohdistuvaan vapaudenriistoon liity rangaistuksellisia piirteitä. Syyttömyysolettama kuuluu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perustekijöihin ja sen tausta-ajatukseksi on, että osa epäilyistä jää toteennäyttämättä tai jopa osoittautuu vääriksi. Sen vuoksi on pyrittävä minimoimaan epäilyistä johtuvia haitallisia seuraamuksia (ks. esim. HE 222/2010 vp, s. 192).

Syyttömyysolettamasta johtuu kansainvälisten suositusten mukaan, että lähtökohtaisesti vapautensa menettäneelle tulisi varata mahdollisuus muun muassa omien vaatteidensa käyttöön, itse valitsemansa oikeusavustajan tapaamiseen ja muihin tapaamisiin sekä lehtien ja muun kirjallisuuden hankkimiseen. Toisaalta esimerkiksi pakkokeinolain (806/2011) nojalla määrättyistä yhteydenpitoa koskevista rajoituksista voi tyypillisesti aiheutua rajoituksia muun muassa tapausoikeuksiin, muuhun yhteydenpitoon säilytystilan ulkopuolelle ja niillä voi olla rajoittavia vaikutuksia myös omaisuuden hallussapitoon.

Luvun 4 §:ssä säädetään oikeudenmukaisen kohtelun ja ihmisarvon kunnioittamisen periaatteesta sekä syrjinnän kiellosta. Sopimuksesta vartijan tehtävissä avustamisesta, turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan määräämisestä vartijan tehtävään sekä tällaisen yksityisen vartijan asemasta säädetään luvun 5—7 §:ssä. Valtioneuvoston asetuksessa (872/2016) säädetään tilapäisesti vartijan tehtävää poliisin säilytystilassa hoitavan henkilön koulutuksesta ja asusta.

2 luku Säilytystilaan ottaminen

Luvun 1 §:n mukaan poliisin säilytystilan hyväksyy Poliisihallitus. Laki ei sisällä täsmällisempiä hyväksymisen sisältöä ja tarkoitusta koskevia säännöksiä. Velvollisuudesta ilmoittaa vapaudenmenetyksestä vapautensa menettäneen läheiselle tai muulle henkilölle säädetään 2 §:ssä. Pykälä sisältää mahdollisuuden lykätä ilmoittamista enimmillään kaksi vuorokautta kiinniottamisesta pidätetyn osalta. Pykälän 3 momentissa säädetään ns. avustajadirektiivin (2013/48/EU) edellyttämällä tavalla mahdollisuudesta saattaa ilmoittamisen lykkääminen tai tekemättä jättäminen tuomioistuimen tutkittavaksi.

Luvun 3 §:ssä säädetään säännöksistä ja säilytystilan oloista tiedottamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneelle on viipymättä hänen saavuttuaan säilytystilaan tiedotettava sen oloista sekä vapautensa menettäneiden oikeuksista ja velvollisuuksista. Tietoja on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä. Pykälän 2 momentissa säädetään ulkomaalaisen informoinnista, hänen oikeudestaan olla yhteydessä kotimaansa edustustoon, tulkitsemisavusta sekä viittomakieltä käyttävän tai vammaisuuden vuoksi tulkitsemisapua tarvitsevan vapautensa menettäneen tulkitsemis- ja käännösavun antamisen velvollisuudesta. Pykälän 3 momentin mukaan vapautensa menettäneiden saatavilla on oltava kokoelma vapautensa menettäneitä koskevista säännöksistä. Pykälän 4 momentissa säädetään vapautensa menettäneen oikeudesta pitää koko vapaudenmenetyksen ajan hallussaan hänelle esitutkintalain 4 luvun 17 §:n nojalla annettu kirjallinen ilmoitus hänen oikeuksistaan. Pykälän 5 momentissa säädetään direktiivin (EU)

2016/800 edellyttämällä tavalla täsmällisemmin alle 18-vuotiaan oikeudesta saada 1 momentissa tarkoitetut tiedot kirjallisesti hänen omalla tai ymmärtämällään kielellä.

Luvun 4 §:ssä säädetään säilytystilaan saapuneen vapautensa menettäneen tulotarkastuksesta ja tietojen rekisteröinnistä. Tulotarkastus käsittää säännösten mukaan henkilöllisyyden toteamisen ja kirjaamisen, vapautensa menettäneen mukana olevan omaisuuden luetteloinnin ja tarkastamisen sekä tarvittaessa vaatteiden vaihdon. Pykälän 2 momentin mukaan säilytystilaan otettuja vapautensa menettäneitä koskevien tietojen rekisteröinnistä säädetään henkilötietojen käsitteystä poliisitoimissa annetussa laissa (616/2019). Lain 9 luvun 4 §:n mukaan vapautensa menettäneelle voidaan tehdä henkilöntarkastus muun muassa, jos se on tarpeen säilytystilaan saapumisen johdosta.

Luvun 5 § sisältää säännöksen säilytystilaan ottamisesta ilmoittamisesta päättämisestä. On huomattava, että luvun 3 §:ssä ei enää säädetä säilytystilaan ottamisesta ilmoittamisesta vaan vapaudenmenetyksestä ilmoittamisesta. Ilmoittamista koskeva päätösvalta on lisäksi säädetty ainoastaan pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Luvun 6 §:n nojalla valtioneuvoston asetuksella on annettu tarkemmat säännökset tulotarkastuksen kirjaamisesta. Sisäministeriön asetuksella on annettu tarkemmat säännökset menettelystä tulotarkastuksessa.

3 luku Sijoittaminen säilytystilassa, perushuolto ja siirtäminen

Luvun 1 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen sijoittamisesta säilytystilassa. Säännökset vastaavat kansainvälisiä suosituksia siitä, että lapset on lähtökohtaisesti säilytettävä erillään muista vapautensa menettäneistä, säilytys on sukupuolten mukaan eriytettyä ja vapautensa menettänyt on mahdollisuuksien mukaan sijoitettava yhden hengen selliin. Vapautensa menettänyttä ei saa sijoittaa samaan selliin toisen vapautensa menettäneen kanssa, jos siitä aiheutuu vaaraa hänen itsensä tai toisen vapautensa menettäneen turvallisuudelle, vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle taikka säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle.

Luvun 2—4 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen vaatetuksesta, vapautensa menettäneiden majoitustiloista sekä ruokahuollon järjestämisestä ja ruokavaliosta poikkeamisesta. Säännösten mukaan säilytystiloja rakennettaessa ja korjattaessa varsinaiset majoitustilat on varustettava siten, että ne vastaavat yleisessä rakennuslainsäädännössä asuintiloille asetettuja vaatimuksia. Tähän on liittynyt käytännön ongelmia erityisesti säilytystilojen korjausten yhteydessä. Säilytystilat tulee säännösten mukaan varustaa hälytyslaitteilla.

Ruokahuolto on järjestettävä siten, että vapautensa menettäneet saavat terveellisen, monipuolisen ja riittävän ravinnon. Perusruokavaliosta poiketaan mahdollisuuksien mukaan terveydellisistä tai vakaumuksellisista syistä. Luvun 5 §:ssa säädetään kansainvälisten suositusten mukaisesti siitä, että vapautensa menettäneelle on annettava mahdollisuus ulkoilla vähintään tunti päivässä, ellei sille ole erityisen painavaa vapautensa menettäneen terveydentilaan tai säilytystilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvää estettä. Laillisuusvalvojat ovat säännönmukaisesti todenneet, että säilytystilojen rakenteiden ja vähäisten resurssien vuoksi ulkoilumahdollisuudet ovat poliisin säilytystiloissa yleensä tosiasiallisesti vähäiset ja erilaisiin sellin ulkopuolella järjestettäviin toimintoihin osallistumismahdollisuudet ovat hyvin rajoittuneet.

Luvun 6 §:ssä säädetään mahdollisuudesta siirtää vapautensa menettänyt toiseen säilytystilaan ja 7 §:ssä tätä koskevasta ilmoittamisesta vapautensa menettäneen läheiselle ja asiamiehelle. Siirrosta ilmoittamista voidaan säännösten sanamuodon mukaan siirtää myös vapautensa menettäneen asiamiehelle ilmoittamisen osalta.

Luvun 8 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen toimittamisesta tuomioistuimeen. Luvun 9 §:ssä säädetään päätösvallasta koskien ruokavaliosta poikkeamista, ulkoilun epäämistä, vapautensa menettäneen siirtämistä ja sitä koskevaa ilmoitusta sekä päätösvallasta koskien vapautensa menettäneen vaatetusta. Päätösvaltaa on säilytystilan esimiehellä, pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä ja vapautensa menettäneen vaatetuksen osalta poliisimiehellä. Säilytystilan esimieheksi on lain 18 luvun 1 §:n mukaan määrättävä lähtökohtaisesti pidättämiseen oikeutettu virkamies. Erityisestä syystä myös rikosylikonstaapeli tai ylikonstaapeli voi toimia säilytystilan esimiehenä.

Luvun 10 §:n nojalla annetulla sisäministeriön asetuksella (646/2008) on annettu tarkemmat säännökset ruokahuollosta. Asetuksen 2 §:ssä säädetään, että jos vapaudenmenetyksellä on oltava vähintään toisen ateriaa päivässä. Vähintään toisen aterian on oltava lämmin. Vapautensa menettäneelle voidaan muulloinkin tarvittaessa järjestää soveltuvaan ravintolaan ottaen vapaudenmenetyksen ajankohdan ja kestoajan. Lisäksi pykälä sisältää säännökset raikkaan ja kuumen veden järjestämisestä vapautensa menettäneelle. Laillisuusvalvonnassa ruokailua koskevan 12 tunnin aikarajan on pidetty ongelmattomana, varsinkin kun havaintojen mukaan sitä voidaan soveltaa tarpeettoman järkevästi.

4 luku Vapautensa menettäneen omaisuus

Luvun 1 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen oikeudesta omaisuuden hallussapitoon säilytystilassa, hallussapidon epäämisen edellytyksistä, vapautensa menettäneen omaisuuden säilyttämisestä säilytystilassa ja omaisuuden muusta käsittelystä sekä hävittämisestä. Pääsäännön mukaan vapautensa menettänyt saa pitää säilytystilassa hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta ja omaisuuden hallussapito voidaan evätä pykälässä mainituin perusteet. Nämä perusteet liittyvät turvallisuuden tai toimenpiteen tarkoituksen vaarantumiseen, esineen soveltumiseen omaisuuden vahingoittamiseen ja säilytystilan yleiseen järjestykseen. Pykälä sisältää erillisäännökset muun muassa alkoholin ja muiden päihdyttävien aineiden sekä lääkkeiden osalta.

Säännöksiä sovelletaan pykälän 1 momentin sanamuodon perusteella tutkintavankeuslain (768/2005) tapaan ainoastaan omaisuuden hallussapitoon säilytystilassa, vaikka poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia sovelletaan lain 1 luvun 1 §:n mukaan vapaudenmenetyksen alkuperästä lähtien, jo ennen säilytystilaan kuljettamista ja sijoittamista.

Luvun 2 §:ssä säädetään säilytystilaan vastaanotetusta vapautensa menettäneen omaisuudesta laadittavasta omaisuusluettelosta. Luvun 3 §:n mukaan vapautensa menettäneellä ei ole oikeutta pitää hallussaan rahaa tai muita maksuvälineitä. Vapautensa menettäneen hallussa olevat rahat ja muut maksuvälineet otetaan poliisin säilytettäväksi tai tallennetaan vapautensa menettäneen kustannuksella hänen tililleen pankkiin. Säännösten mukaan vapautensa menettäneelle voidaan kuitenkin myöntää lupa pitää säilytystilan järjestyssäännössä määrätty vähäinen määrä rahaa hallussaan.

Luvun 4 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettänyt saa omalla kustannuksellaan hankkia säilytystilan ulkopuolelta sellaisia käyttöesineitä, tarvikkeita ja elintarvikkeita, joiden hallussapito on 1 §:n 1 ja 2 momentin nojalla säilytystilassa sallittu. Momentti ei sisällä oikeuksien tarkempaa sisältöä tai toteutustapaa koskevia säännöksiä. Käytännössä esimerkiksi tutkintatehtävissä toimivat poliisimiehet ovat joissain säilytystiloissa voineet huolehtia oikeuksien toteutuksesta.

Luvun 4 §:n 2 momentin mukaan vapautensa menettäneen oikeutta käyttää säilytystilan ulkopuolelta tulevaa rahaa ja muita maksuvälineitä voidaan rajoittaa, jos se on välttämätöntä

vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen tai säilytystilan järjestyksen turvaamiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Pykälän 3 momentin mukaan vapautensa menettänyt saa perustellusta syystä poliisin välityksellä toimittaa rahaa ja muita maksuvälineitä säilytystilan ulkopuolelle tai toiselle vapautensa menettäneelle.

Luvun 5 §:ssä säädetään ilmoituksesta holhustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettulle viranomaiselle silloin, jos vapautensa menettänyt ei voi itse huolehtia muualla olevasta omaisuudestaan. Kyse on lähinnä informatiivisesta viittaussäännöksestä.

Luvun 6 §:ssä säädetään omaisuuden palauttamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneen rahat, muut maksuvälineet ja omaisuus luovutetaan hänelle kuittausta vastaan. Jos vapautensa menettänyt ei allekirjoita omaisuusluetteloa, kahden poliisin palveluksessa olevan virkamiehen on todistettava luettelo luovutetusta omaisuudesta oikeaksi.

Pykälän 2 momentin mukaan säilytystilaan jätetty omaisuus lähetetään vapautetulle hänen omalla kustannuksellaan. Jos vapautettua ei nouda omaisuuttaan, omaisuus voidaan hävittää kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun omaisuus on palautettu säilytystilaan. Jos vapautettua ei tavoiteta, omaisuus voidaan hävittää kolmen kuukauden kuluttua vapautensa menettäneen vapautumisesta.

Luvun 7 §:ssä säädetään päätösvallista koskien rahan ja muun omaisuuden hallussapitoa sekä rahan ja muiden maksuvälineiden toimittamisesta säilytystilan ulkopuolelle tai toiselle vapautensa menettäneelle. Päätösvalta on maksuvälineiden osalta säilytystilan esimiehellä ja muun omaisuuden osalta poliisimiehellä tai vartijalla.

Luvun 8 §:n nojalla annetun sisäministeriön asetuksen 3 §:n mukaan vapautensa menettäneelle säilytystilaan mukaan annettava omaisuus on tarkastettava. Vapautensa menettäneen haltuun annettavat sähkölaitteet on annettava asianmukaisen koulutuksen saaneen henkilön tarkastettaviksi. Vapautensa menettäneeltä talteen otettua omaisuutta on säilytettävä huolellisesti ja erillään muiden omaisuudesta. Vapautensa menettäneen pyynnöstä tai suostumuksella omaisuus voidaan luovuttaa hänen nimeämälleen henkilölle, ellei siihen ole laillista estettä.

5 luku Terveydenhuolto

Luvun 1 §:ssä on yleissäännös siitä, että vapautensa menettäneellä on oikeus hänen lääketieteellisten tarpeidensa mukaiseen terveyden- ja sairaanhoitoon. Pykälän 2 momentti sisältää niin sanotun lapsidirektiivin (EU) 2016/800 edellyttämät säännökset siitä, että alle 18-vuotiaalle vapautensa menettäneelle on pyynnöstä tehtävä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastus terveydentilan selvittämiseksi ilman aiheetonta viivästystä, jollei tarkastuksen tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Kansainvälisten suositusten mukaan poliisin henkilöstön tulee lähtökohtaisesti pyrkiä järjestämään pyydetyt lääketieteelliset tarkastukset kaikkien vapautensa menettäneiden kohdalla. On selvää, että vastaava tarkastus terveydentilan selvittämiseksi on jo 1 momentin mukaan järjestettävä kaikille vapautensa menettäneille myös ilman erillistä pyyntöä, jos ilmeinen tarve terveydentilan tarkastukselle tai hoidolle havaitaan muuten.

Pykälän 3 momentissa on viittaussäännös, jonka mukaan vapautensa menettäneiden terveyden- ja sairaanhoidon järjestämisessä noudatetaan asiaa koskevia keskeisiä yleislakeja. Näitä ovat

potilaan asemasta ja oikeuksista annettu laki (785/1992), terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettu laki (559/1994), mielenterveyslaki (1116/1990) ja tartuntatautilaki (1227/2016).

Luvun 2 §:ssä säädetään tilapäisestä hoidosta ja tutkimuksesta säilytystilan ulkopuolella. Säännöksen mukaan sairas tai vammautunut vapautensa menettänyt on lähetettävä tarpeellisen valvonnan alaisena tilapäisesti säilytystilan ulkopuolelle hoitoon tai tutkimukseen, jos häntä ei voida asianmukaisesti hoitaa tai tutkia säilytystilassa. Luvun 3 §:ssä säädetään, että raskaana oleva vapautensa menettänyt tulee siirtää riittävän ajoissa sairaalaan tai muuhun terveydenhuollon toimintayksikköön synnytystä varten. Luvun 4 §:n mukaan vapautensa menettäneelle on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus psykologin antamaan ja muuhun vastaavaan neuvontaan, tukeen ja hoitoon.

Terveydenhuollon järjestämisestä ja kustannuksista säädetään luvun 5 §:ssä. Kansainväliset suositukset edellyttävät, että vapautensa menettäneet saavat tarvittavat terveydenhuoltopalvelut maksutta. Lain säännösten mukaan vapautensa menettäneen terveydenhuollon järjestää se kunta tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, jonka toimintayksikössä hoidon järjestäminen on tarkoituksemukaista. Voimassa olevassa sääntelyssä kustannukset jakautuvat valtion ja vapautensa menettäneen kotikunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän maksettaviksi. Terveydenhuollon järjestämisessä ja kustannusten kattamisessa sekä kustannusten seurannassa on muodostunut erilaisia käytäntöjä eri poliisilaitoksissa. Esimerkiksi hoitoon ja lääkkeisiin liittyviä kustannuksia on maksettu myös poliisilaitosten määrärahoista.

Luvun 6 §:ssä säädetään kansainvälisten suositusten edellyttämällä tavalla vapautensa menettäneen mahdollisuudesta saada säilytystilassa vapautensa menettäneen omalla kustannuksella järjestettävää terveydenhuoltoa hänen itse valitsemaltaan terveydenhuollon toimijalta. Tällainen terveydenhuolto edellyttää poliisin järjestämän lääkärin hyväksyntää. Luvun 7 §:ssä säädetään järjestelyistä ja valtion vastaamista kustannuksista vapautensa menettäneen kuoleman varalta. Vapautensa menettäneen kuoltua vainaja toimitetaan omaisten toivomalle paikkakunnalle Suomessa valtion kustannuksella. Vainaja, jota ei voida jättää omaisten huostaan, haudataan valtion kustannuksella.

Luvun 8 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettäneen lääkityksestä, lääkkeiden hallussapidosta, hoidosta, tutkimuksesta ja muusta terveydenhuollosta päättää poliisin järjestämä lääkäri. Pykälän 2 momentin mukaan säilytystilan esimies päättää, kuultuaan mahdollisuuksien mukaan lääkäriä, lähettämistä tilapäiseen hoitoon tai tutkimukseen säilytystilan ulkopuolelle. Jos hoidontarpeen kiireellisyys sitä edellyttää, päätöksen voi tehdä myös poliisimies tai vartija.

6 luku Kirjeenvaihto ja puhelut

Luvun 1 § sisältää säännöksen vapautensa menettäneen lähtökohtaisesta oikeudesta kirjeenvaihtoon. Kirjeenvaihto-oikeutta voidaan rajoittaa pakkokeinolain 4 luvussa säädetyillä perusteilla. Käytännössä kirjeenvaihto-oikeutta saattaa hetkellisesti rajoittaa myös esimerkiksi vapautensa menettäneen omaisuuden hallussapitoa koskeva rajoitus 4 luvun 1 §:n nojalla. Pykälän 2 momentissa säädetään vapautensa menettäneelle saapuneen ja vapautensa menettäneeltä peräisin olevan kirjeen tai muun postilähetyksen tarkastamisesta sitä avaamatta sen selvittämiseksi, sisältääkö se 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Pykälän 3 momentissa säädetään kirjeen tai muun postilähetyksen tarkastamisesta lähetyksen sisältämää viestiä lukematta sen selvittämiseksi, sisältääkö se kiellettyjä esineitä tai aineita.

Luvun 2 §:ssä säädetään vapautensa menettäneelle saapuneen viestin lukemisen edellytyksistä. Luvun 3 §:ssä säädetään kiellosta tarkastaa ja lukea vapautensa menettäneen ja valvontaviranomaisen tai ihmisoikeuksien toteutumista valvovan toimielimen välistä kirjeenvaihtoa. Luvun

4 §:n 1 momentissa säädetään vapautensa menettäneen ja tämän asiamiehen välisen kirjeenvaihdon tarkastamisen ja lukemisen kiellosta. Pykälän 2 momentissa säädetään mainitunlaisen kirjeen tai muun postilähetyksen tarkastuksen edellytyksistä lähetyksen sisältämää viestiä lukematta silloin, jos on syytä epäillä, että lähetys sisältää kiellettyjä aineita tai esineitä.

Luvun 5 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen lähettämän tai hänelle saapuneen kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin pidättämisestä. Pidättäminen on mahdollista, jos lähetyksen perille toimittaminen vaarantaa vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen tai jos pidättäminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai säilytystilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Pykälän 2 momentissa säädetään pidättämisestä ilmoittamisesta ja lähetyksen palauttamisesta.

Luvun 6 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen oikeudesta olla puhelimitse yhteydessä säilytystilan ulkopuolelle sekä puhelimen käytön ehdoista ja puhelimen käytön keskeyttämisen ja epäämisen edellytyksistä. Luvun 7 §:ssä säädetään puhelun kuuntelemisesta. Pykälän 1 momentin mukaan puhelua saadaan kuunnella, jos se on yksittäistapauksessa perustellusta syystä tarpeen rikoksen estämiseksi, vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen tai säilytystilan järjestyksen turvaamiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Pykälän 2 momentissa säädetään puhelun kuuntelemisesta ilmoittamisesta. Pykälän 3 momentissa säädetään kiellosta kuunnella vapautensa menettäneen ja valvontaviranomaisen tai vapautensa menettäneen ja asiamiehen välistä puhelua.

Luvun 8 §:ssä säädetään kirjeenvaihtoa ja puheluita koskevasta päätösvallassa ja -menettelystä. Luvun 8 a §:ään on lisätty säännökset koskien vapautensa menettäneiden viestintää tarkkailevien virkamiesten salassapitovelvollisuudesta. Pykälän 1 momentti sisältää sekä kiellon oikeudettomasti paljastaa tehtävässä saatua tietoa että kiellon käyttää sitä omaksi tai toisen hyödyksi taikka toisen vahingoksi. Ensin mainittu kielto koskee vain tiedon oikeudetonta paljastamista (LaVM 31/2006 vp). Luvussa tarkoitettussa tarkastustoiminnassa saatua tietoa voidaan siten luovuttaa käsiteltävän lain mukaisten tehtävien hoitamiseksi tai esimerkiksi poliisilain (872/2011) 7 luvun 2 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa. Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto ovat voimassa myös sen jälkeen, kun virkamies eroaa viranomaisen palveluksesta tai kyseisen tehtävän hoitaminen muutoin päättyy.

Luvun 9 § nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen 2—4 §:ssä säädetään tarkemmin menettelystä kirjeiden ja muiden postilähetyksen tarkastamisessa, lukemisessa ja pidättämisessä sekä menettelystä puhelun kuuntelemisessa.

7 luku Tapaamiset ja muut yhteydet säilytystilan ulkopuolelle

Luvun 1 §:n 1 momentissa säädetään vapautensa menettäneen oikeudesta tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena tapaamista varten varattuina aikoina niin usein kuin se säilytystilan järjestystä ja toimintaa haittaamatta on mahdollista, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinoin 4 luvun mukaisesti rajoitettu. Tapaaminen voidaan sallia muulloinkin kuin tapaamista varten varattuina aikoina, jos se on tarpeen vapautensa menettäneen yhteyksien kannalta tai muusta erityisestä syystä.

Avustajadirektiivin toimeenpanon yhteydessä säännöksiä täsmennettiin siten, että momentin mukaan vapautensa menettäneellä on kuitenkin aina oikeus ilman aiheutonta viivytystä tavata lain 6 luvun 4 §:ssä tarkoitettu asiamiehensä muiden henkilöiden olematta läsnä (laki 893/2016). Pykälän 2 momentti sisältää säännökset vapautensa menettäneen tapaamisen valvonnasta ja siitä ilmoittamisesta. Pykälän 3 momentissa säädetään tapaajan keskustelun kuuntelusta. Momentin mukaan vapautensa menettäneen ja muun tapaajan kuin 6 luvun 4 §:ssä tarkoitettun asiamiehen

välistä keskustelua saadaan kuunnella, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi, vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen tai säilytystilan järjestyksen turvaamiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Luvun 2 § sisältää säännökset valvomattomasta tapaamisesta, jonka ehdoksi voidaan asettaa muun muassa päihteettömyyden valvontaan suostuminen. Luvun 3 §:ssä säädetään tapaamisen epäämisen edellytyksistä sekä erityisvalvotusta tapaamisesta tapaamisen epäämisen vaihtoehtona. Tapaaminen voidaan säännösten mukaan evätä, jos tapaaaja ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään, kieltäytyy 10 luvun 2 §:ssä tarkoitettua turvatarkastuksesta tai 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastuksesta tai on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu vaaraa säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuudelle. Pykälän 2 momentin mukaan tapaaminen voidaan kuitenkin järjestää erityisen valvotuissa olosuhteissa, jos 1 momentissa tarkoitettu vaara on mahdollista tällä tavoin torjua.

Luvun 4 §:ssä säädetään tavaroiden vastaanottamisesta ja tarkastamisesta tapaamisen yhteydessä. Pykälän 1 momentin mukaan tapaamisen yhteydessä vapautensa menettäneelle voidaan antaa lupa ottaa vastaan kohtuullinen määrä sellaisia tavaroita tai esineitä, joiden hallussapito säilytystilassa on 4 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentin mukaan sallittu. Tarkemmat määräykset vastaanotettavan omaisuuden määrästä ja laadusta annetaan 8 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa säilytystilan järjestyssäännössä. Tapaajan tuomat tavarat on tarkastettava ennen niiden luovuttamista vapautensa menettäneelle.

Luvun 5 § koskee tapaaajalle asetettavan tapaamiskiellon edellytyksiä ja sisältöä. Jos tapaaajan on todettu kuljettaneen tai yrittäneen kuljettaa huumausaineita taikka 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä säilytystilaan taikka vaarantaneen turvallisuutta tai vakavasti häirinneen säilytystilan järjestystä, tapaaajalle voidaan pykälän 1 momentin mukaan antaa olosuhteisiin nähden kohtuullinen, enintään kahden kuukauden pituinen kiello vierailulla säilytystilassa. Tapaamiskieltoa voidaan jatkaa, jos se on edelleen tarpeen kiellon perusteena olevan toiminnan estämiseksi.

Tapaamiskielto voi 2 momentin mukaan sisältää kiellon tavata määrättyä vapautensa menettänyttä tai määrättyjä vapautensa menettäneitä taikka tulla määrättyyn säilytystilaan tai määrättyihin säilytystiloihin. Tapaamiskieltoa ei saa antaa lähimaiselle, muulle läheiselle eikä vapautensa menettäneen 6 luvun 4 §:ssä tarkoitettulle asiamiehelle. Tapaamiskieltoa ei myöskään saa antaa, jos tapaaminen voidaan säilytystilan järjestystä vaarantamatta järjestää 3 §:n 2 momentissa tarkoitettulla erityisvalvotulla tavalla. Päätös tapaamiskiellosta tehdään kirjallisesti. Ennen tapaamiskiellon antamista tapaaajaa ja vapautensa menettänyttä on mahdollisuuksien mukaan kuultava. Tapaamiskieltoa koskevassa päätöksessä on poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (645/2008) 5 §:n mukaan mainittava tapaamiskieltoon asetettavan tapaaajan nimi, kiellon peruste ja kesto, kiellon kohteena oleva vapautensa menettänyt, kiellossa tarkoitettu säilytystila sekä päätöksen tekijä. Jos kiello koskee useampaa kuin yhtä säilytystilaa, säilytystilojen esimiehille on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus antaa lausuntonsa ennen tapaamiskiellon antamista.

Luvun 6 §:ssä säädetään ulkomaalaisen vapautensa menettäneen oikeudesta olla yhteydessä hänen kotimaataan edustavaan diplomaattiseen edustustoon tai konsuliedustustoon, jollei yhteyksiä ole pakkokeinolain 4 luvun mukaisesti rajoitettu. Pykälän 2 momentin mukaan vapautensa menettäneen edustustoon osoittamat lähetykset on toimitettava viipymättä edelleen.

Luvun 7 §:n mukaan vapautensa menettäneelle on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus henkilökohtaisia asioitaan koskeviin yksityisiin keskusteluihin seurakunnan, vankilatyötä

tekevän järjestön taikka muun vastaavan tahon edustajan kanssa. Luvun 8 §:ssä säädetään mahdollisuudesta antaa vapautensa menettäneelle lupa tarpeellisen valvonnan alaisena poistua säilytystilasta lyhyeksi aikaa Suomen alueelle vakavasti sairaana olevan läheisen tapaamista tai läheisen hautaan saattamista varten taikka muusta vastaavasta erittäin tärkeästä syystä. Valtioneuvoston asetuksella on annettu tarkempia säännöksiä asiaa koskevasta hakemuksesta ja päätöksestä. Luvun 9 §:ssä säädetään lukua koskevasta päätösvallasta. Päätösvaltaa käyttävät säännösten mukaan säilytystilan esimies tai hänen määräämänsä pidättämiseen oikeutettu virkamies.

8 luku Säilytystilan järjestys

Luku sisältää säilytystilan järjestystä ja vapautensa menettäneen käytöstä koskevat säännökset. Luvun 1 §:n mukaan säilytystilassa on järjestyssääntö, joka sisältää tarkempia määräyksiä säilytystilan alueesta, säilytystilan alueella liikkumisesta ja tilojen lukittuna pitämisestä, osastoista, tapaamisten ja puhelimen käytön sekä vapaa-ajan järjestämisestä, omaisuuden hallussapidosta sekä muista vastaavista säilytystilan järjestyksen ylläpitämiseen ja toimintojen järjestämiseen liittyvistä yksittäisistä seikoista.

Luvun 2 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen käytöksestä. Pykälä edellyttää vapautensa menettäneeltä asiallista käytöstä ja säilytystilan järjestyssäännön sekä säilytystilan henkilökunnan antamien kehotuksien ja käskyjen noudattamista. Luvun 3 §:n mukaan järjestyssäännön vahvistaa ja tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä päättää poliisilaitoksen poliisipäällikkö. Toisin kuin vankeuslaki ja tutkintavankeuslaki, poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki ei sisällä kurinpitovankaita koskevia säännöksiä. Sellaisia ei ole pidetty perusteltuina, koska poliisin säilyttämien henkilöiden vapaudenmenetyksen kesto on pääsääntöisesti lyhyt ja myös säilytysolot poliisin säilytystilassa ovat sellaiset, että laajempia järjestykseen liittyviä ongelmia ilmenee vain poikkeuksellisesti (HE 90/2005 vp, s. 54). Luku tai laki muutenkaan ei sisällä vapautensa menettäneiden säilytysvastuun ja tutkintavastuun erillisyyttä koskevia säännöksiä.

9 luku Säilytystilan ja vapautensa menettäneen tarkastaminen

Luvun 1 § sisältää yleissäännöksen vapautensa menettäneiden ja säilytystilan valvonnasta. Valvonnassa on huomioitava vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytystilan järjestys, säilytystilassa pitämisen varmuus, karkaamisen tai säilytystilasta luvatta poistumisen estäminen, vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuus ja rikosten estäminen. Pykälän 2 momentissa säädetään hälytysjärjestelmistä ja teknisistä turvajärjestelmistä. Jokaisessa säilytystilassa tulee olla 1 momentissa tarkoitettuihin seikkoihin nähden asianmukaiset turvallisuuden edellyttämät hälytysjärjestelmät ja muut tekniset turvajärjestelmät.

Luku tai laki muutenkaan ei sisällä tarkempia säännöksiä valvonnan toteutuksessa noudatettavasta menettelystä tai vartioinnin henkilöllisistä vähimmäisresursseista, eikä säännöksiä näitä asioita koskevista tarkemmista säännöksistä tai määräyksistä. Pelkän etävalvonnan varaan perustuvaa valvontaa on joka tapauksessa perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä pidetty mahdollisena siihen liittyvien turvallisuusriskien merkittävyyden takia (PeVL 21/2006 vp). Poliisihallituksen ohjeen (2020/213/5490) mukaan henkilökohtaisesti suoritettavien tarkastuskierrosten määrästä tulee määrätä säilytystilan järjestyssäännössä. Voimassa olevan lain 8 luvun 3 §:n mukaan poliisilaitoksen päällikkö vahvistaa järjestyssäännön ja päättää tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä. Poliisilaitoksittain on siten olemassa erilaisia käytäntöjä esimerkiksi siitä, miten usein valvontahenkilöstön tulee käydä henkilökohtaisesti tarkastamassa säilytystilaan sijoitetun tila.

Luvun 2 §:ssä säädetään mahdollisuudesta tarkastaa sellejä ja vapautensa menettäneiden omaisuutta säilytystilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Luvun 3 § sisältää vapautensa menettäneen turvatarkastuksen tarkoitusta ja tarkastuksen toimittamista koskevat säännökset.

Luvun 4 §:ssä säädetään vapautensa menettäneelle tehtävän henkilöntarkastuksen edellytyksistä ja sisällöstä. Henkilöntarkastus voidaan tehdä, jos vapautensa menettänyt epäillään 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen kiellettyjen esineiden tai aineiden hallussapidosta. Henkilöntarkastus voidaan tehdä myös, jos se on tarpeen karkaamisen tai säilytystilasta luvatta poistumisen ehkäisemiseksi, säilytystilan järjestystä tai turvallisuutta uhkaavan vaaran torjumiseksi, säilytystilaan saapumisen tai palaamisen johdosta taikka valvomattoman tapaamisen yhteydessä.

Luvun 5 §:ssä säädetään mahdollisuudesta säilytystilassa tai sen osassa suoritettavaan erityistarkastukseen silloin, jos se on tarpeen järjestystä tai turvallisuutta uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi taikka luvattomien esineiden tai aineiden löytämiseksi. Erityistarkastuksen yhteydessä kaikille tarkastettavassa tilassa oleville vapautensa menettäneille voidaan tehdä henkilöntarkastus.

Luvun 6 §:ssä säädetään päihteettömyyden valvonnasta. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettänyt voidaan velvoittaa antamaan virtsa- tai sylkinäyte taikka suorittamaan puhalluskoe, jos on syytä epäillä, että vapautensa menettänyt on alkoholin, muun päihdyttävän aineen tai dopingaineen vaikutuksen alainen. Jos päihtymystila on ulkonaisista merkeistä päätellen ilmeinen, näytettä ei edellytetä. Pykälän 2 momentin mukaan valvomattoman tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa 1 momentissa mainitun näytteen antaminen tai kokeen suorittaminen. Pykälän 3 momentin mukaan vapautensa menettäneeltä, joka ilman pätevää syytä kieltäytyy virtsa- tai sylkinäytteen antamisesta tai puhalluskokeen suorittamisesta, voidaan määrätä otettavaksi verinäyte. Päihteettömyyden valvontaa koskeva pykälä vastaa tutkintavankeuslain ja vankeuslain sääntelyä ja onkin ennen kaikkea vankilaympäristöön soveltuva.

Luvun 7 §:ssä säädetään menettelystä henkilöntarkastuksessa, erityistarkastuspäätöksen kirjallisesta muodosta sekä henkilöntarkastusta ja erityistarkastusta koskevasta pöytäkirjasta, joiden tarkemmasta sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksessa. Lisäksi päihtymystilaa koskevat havainnot ja turvatarkastuksen toimittaminen kuljettamisen aikana on säännösten mukaan kirjattava.

Luvun 8 § sisältää turvatarkastuksen, henkilöntarkastuksen, päihteettömyyden valvonnan sekä erityistarkastuksen päätösvaltaa koskevan sääntelyn. Vapautensa menettäneen turvatarkastuksesta päättää ensisijaisesti poliisimies ja jos asia ei siedä viivytystä, myös vartija voi päättää asiasta. Vapautensa menettäneen henkilöntarkastuksesta ja päihteettömyyden valvonnasta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, poliisimies. Erityistarkastuksesta päättää säilytystilan esimies tai hänen määräämänsä pidättämiseen oikeutettu virkamies.

10 luku Muun henkilön tarkastaminen

Luvun 1 §:ssä säädetään säilytystilaan pääsyn edellytyksistä ja mahdollisuudesta asettaa pääsyn edellytykseksi ehtoja järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Pykälässä säädetään myös säilytystilaan pääsyn epäämisen ehdoista ja pääsyn kieltämisen perusteista. Luvun 2 §:ssä säädetään muun henkilön kuin vapautensa menettäneen turvatarkastuksesta säilytystilan alueella turvallisuuden ylläpitämiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi.

Luvun 3 §:n mukaan vapautensa menettäneen tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa tapaajan suostuminen henkilöntarkastukseen, jos on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa pyritään luovuttamaan kiellettyjä aineita tai esineitä. Henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen, mitä tapajalla on vaatteissaan tai muutoin yllään.

Luvun 4 §:ssä säädetään kiellettyjen esineiden ja aineiden pois ottamisesta ja käsittelystä. Luvun 5 §:n mukaan säilytystilasta tai sen alueelta voidaan poistaa henkilö, joka kieltäytyy turvatarkastuksesta taikka ei noudata hänelle lain nojalla annettua kehotusta poistua säilytystilasta. Luvun 6 §:ssä säädetään turva- ja henkilöntarkastuksessa noudatettavasta menettelystä. Turvatarkastus ja henkilöntarkastus tulee suorittaa hienotunteisesti. Tarkastuksesta ei saa aiheutua tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle. Tarkastuksen peruste on ilmoitettava tarkastettavalle. Henkilöntarkastuksessa on oltava läsnä todistaja. Jos henkilöntarkastus edellyttää vaatteiden riisumista, se on suoritettava erillisessä tilassa ja henkilöntarkastuksen suorittajan ja todistajan tulee olla samaa sukupuolta tarkastettavan kanssa. Henkilöntarkastuksesta pidetään pöytäkirjaa.

Luvun 7 §:ssä säädetään luvussa säädettyjä asioita koskevasta päätösvaltaasta. Päätösvaltaa on säännöksissä annettu ensisijaisesti pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle ja kiireellisessä tilanteessa myös poliisimiehelle tai vartijalle.

Luvun 8 §:n nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:ssä säädetään tarkemmin tapaajan henkilöntarkastuksen pöytäkirjasta sekä säilytystilan alueelta poistamista koskevan päätöksen kirjaamisesta.

11 luku Turvaamistoimenpiteet

Luvun 1 §:n 1 momentin mukaan turvaamistoimenpiteitä ovat yhteydenpidon rajoittaminen, sitominen, tarkkailu ja eristämistarkkailu sen mukaan kuin tässä luvussa säädetään. On huomiotava, että yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksistä ja sisällöstä säädetään yksinomaan pakkokeinolain 4 luvussa. Pykälän 2 momentin mukaan turvaamistoimenpiteiden sijasta on pyrittävä käyttämään ensisijaisesti muita kuin vapautta rajoittavia keinoja vapautensa menettäneen rauhoittamiseksi taikka rikoksen tai vaaraa aiheuttavan tapahtuman estämiseksi.

Luvun 2 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen sitomisesta. Pykälän 1 momentti sisältää sitomisen määritelmän ja sitomisen edellytykset. Sitominen tulee kyseeseen vain silloin, jos se on välttämätöntä karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi. Pykälän 2 momentissa sitomiselle asetetaan eräitä lisäedellytyksiä ja rajoitteita. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun valtioneuvoston asetuksen 11 §:n mukaan sitomiseen tarkoitettuna välineinä käytetään käsirautoja, henkilön sitomiseen tarkoitettua muovista sidettä tai henkilön sitomiseen tarkoitettua muuta välinettä. Asetuksen 12 §:ssä säädetään sitomisen kirjaamisesta. Samasta asiasta annetun sisäministeriön asetuksen 4 §:n mukaan sitomiseen käytettävänä välineinä saadaan käyttää vain käyttöturvallisia, Poliisihallituksen hyväksymiä välineitä. Laillisuusvalvonnassa on aiemmin havaittu kyseenalaisia sitomiseen käytettäviä välineitä jäljempänä todetulla tavalla.

Luvun 3 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen tarkkailuun sijoittamisen edellytyksistä ja rajoituksista. Tarkkailu tulee kyseeseen, jos se on välttämätöntä päihtyneen tai päihdyttävien aineiden käyttämisen vieroitusoireista kärsivän vapautensa menettäneen terveydentilan seurauksiksi ja hänen turvallisuutensa varmistamiseksi, itsemurhan tai itsetuhoisen käyttäytymisen estämiseksi tai väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi. Tällaisessa tilanteessa vapautensa menettänyt saadaan sijoittaa huoneeseen tai selliin, jossa häntä voidaan ympärivuorokautisesti tarkkailla teknisin apuvälinein tai muulla tavoin.

Luvun 4 §:n mukaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että vapautensa menettäneellä on säilytystilassa tai sinne tullessaan kehossaan 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä, hänet saadaan sijoittaa eristämistarkkailuun huoneeseen tai selliin, jossa häntä ja kiellettyjen aineiden tai esineiden poistumista hänen kehostaan voidaan ympärivuorokautisesti tarkkailla teknisin apuvälinein tai muulla tavoin.

Lääkäriin tai muun terveydenhuoltohenkilökuntaan kuuluvan virkamiehen tulee säännösten mukaan aina mahdollisimman pian tutkia sekä tarkkailuun että eristämistarkkailuun asetetun vapautensa menettäneen terveydentila. Pykälissä säädetään ajallisista ja muista rajoitteista sekä virkamiesten velvollisuudesta ilmoittaa tarkkailuun ja eristämistarkkailuun sijoittamisesta terveydenhuoltohenkilökunnalle ja vapautensa menettäneen terveydentilan tutkimisesta sekä valvonnasta. Käytännössä menettely ilmoittamisissa ja terveydentilan tarkastuksissa on ollut säilytystiloissa vaihtelevaa. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun valtioneuvoston asetuksen 13 ja 14 §:ssä säädetään tarkkailun ja eristämistarkkailun kirjaamisesta.

Luvun 5 § sisältää eristämistarkkailua ja sitomista koskevat menettelysäännökset. Luvun 6 §:n mukaan sitomisesta, tarkkailuun sijoittamisesta ja eristämistarkkailusta päättää säilytystilan esimies tai, jos asia ei siedä viivytystä, poliisimies tai vartija. Luvun 7 §:ssä säädetään tarkemmista säännöksistä.

12 luku Tekninen valvonta

Teknistä valvontaa koskevassa luvussa on ainoastaan kolme pykälää siitä syystä, että voimassa olevan lain eduskuntakäsittelyn yhteydessä (LaVL 10/2006 vp, PeVL 21/2006 vp, HaVM 14/2006 vp) lakiesityksestä poistettiin lukuun sisältyneet säännökset etävalvonnasta. Luvun 1 § sisältää toimivaltuussäännöksen sijasta lähinnä tavoitesäännökseksi luonnehdittavan säännöksen teknisestä valvonnasta. Muun muassa tästä syystä käytännön soveltamistoiminnassa on ollut epäselvyyksiä erityisesti teknisen valvonnan ja 11 luvussa tarkoitettun tarkkailun erottamisessa toisistaan. Pykälän 1 momentin mukaan tekninen valvonta suoritetaan siten, että säilytystilassa olevan pidätetyn tai kiinni otetun vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytysvarmuus, säilytystilan järjestyksen säilyminen sekä vapautensa menettäneen ja muun henkilön turvallisuus turvataan. Pykälän 2 momentin mukaan teknisestä valvonnasta on viipymättä ilmoitettava valvonnan kohteena olevalle henkilölle.

Luvun 2 §:ssä säädetään tyhjentävästi teknisen valvonnan yhteydessä kertyneen aineiston tallentamisen ja käyttämisen tarkoituksista. Tallenteiden säilyttämisen ja hävittämisen osalta pykälässä viitataan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain säännöksiin.

Luvun 3 §:n nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen 15 §:ssä säädetään teknisen valvonnan kirjaamisesta.

13 luku Tutkintavankeja koskevat erityissäännökset

Lain 13 luvussa säädetään tutkintavankeja koskevista erityissäännöksistä. Muilta osin lain säännökset koskevat tutkintavankien lisäksi myös muita vapautensa menettäneitä. Luvun 1 § sisältää tutkintavangin kuulemista koskevan säännöksen häntä koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ei ole hallintolain (434/2003) mukaisia kuulemisvelvollisuutta koskevia säännöksiä muilla perusteilla vapautensa menettäneiden henkilöiden osalta. Perustuslakivakiokunta on korostanut sitä, että hallintolakia sovelletaan myös vapautensa menettäneitä säilyttävien viranomaisten muihin toimenpiteisiin kuin esitutkintaan ja poliisitutkintaan, jollei laissa ole siitä poikkeavia säännöksiä (ks. PeVL 21/2006 vp).

Luvun 2 §:ssä säädetään tutkintavangin oikeudesta kirjallisuuteen ja tiedotusvälineiden seurantaan. Oikeudet koskevat laissa ainoastaan tutkintavankeja. Luvun 3 §:ssä säädetään tutkintavankeuslain soveltamisesta poliisin säilyttämien tutkintavankeihin viittaamalla asiakohdittain asianomaisiin tutkintavankeuslain pykäliin.

Poliisin säilyttämien tutkintavankien kohtelua koskevaa sääntelyä yhdenmukaistettiin tutkintavankeuslakiin tehtyjen muutosten kanssa laajamittaisesti lailla 512/2015. Tässä yhteydessä lukuun lisättiin säilytystilan esimiehen sekä poliisin ja vartijan päätösvaltaa tutkintavankeuslain soveltamisessa koskevat 4 ja 5 §. Lukuun lisättiin myös 6 ja 7 §, joissa säädetään tutkintavangin oikeudesta muutoksenhakuun häntä koskevista päätöksistä sekä muutoksenhakumenettelystä. Nämä poikkeavat 17 luvun muutoksenhakua koskevasta sääntelystä, jota sovelletaan muihin vapautensa menettäneisiin. Luvun 8 § sisältää asetuksenantovaltuutussäännökset. Luvussa käytetty viittaustekniikka koskien poliisin tiloissa säilytettävän tutkintavangin kohtelua tekee voimassa olevasta laista vaikealukuisen (HaVM 51/2014 vp, s. 2—3).

14 luku Vapautensa menettäneiden kuljetus

Luku sisältää vapautensa menettäneiden kuljetuksessa käytettäviä kuljetusvälineitä, kuljetuksen kestoa, vapautensa menettäneiden erillään pitämistä ja kuljetuksen aikaista vapautensa menettäneiden kohtelua koskevat säännökset. Säännökset ovat säilyneet muuttamattomina lain voimaantulosta lähtien. Kuljetuksen järjestämisvastuun osalta luvun 5 §:ssä viitataan erilliseen sääntelyyn. Esimerkiksi vanginkuljetusasetuksessa (165 /1954) määritetään poliisin vastuuta kuljetuksista.

15 luku Vartijat

Luvun 1 §:ssä säädetään vartijan toimivaltuuksien käytön yleisistä periaatteista, joihin kuuluvat asiallinen ja puolueeton tehtävien hoito sekä vähimmän haitan periaatteen mukainen menettely henkilön oikeuksiin puuttuttaessa ja muissa toimenpiteissä. Pykälä vastaa keskeiseltä sisällöltään poliisilain 1 luvun 4 ja 6 §:n säännöksiä. Luvun 2 § sisältää vartijan voimakeinojen käyttöä koskevat säännökset. Nämä voimakeinojen käytön perussäännökset sisältävät kaikki mahdolliset tilanteet, joiden yhteydessä vartijalla on oikeus voimakeinojen käyttöön tehtävällään sekä voimakeinojen puolustettavuuden arvioinnissa huomioon otettavat seikat.

Voimakeinojen käyttöä koskevia säännöksiä ei ole muutettu lain voimaantulon jälkeen, vaikka poliisilain säännöksiin on tehty tuntuvia tarkennuksia. Luvun 3 §:ssä säädetään virkatehtävän suorittamisen yhteydessä syntyneestä henkilö- ja omaisuusvahingosta ilmoittamisesta ja vahingon suhteen noudatettavasta menettelystä. Luvun 4 §:ssä säädetään asetuksenantovaltuudesta.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun valtioneuvoston asetuksen 16 §:ssä säädetään vartijan voimankäyttövälineistä sekä voimankäytön koulutuksesta ja voimankäyttövälineen kantamiseen vaadittavasta koulutuksesta. Vartijalta edellytetään sisäministeriön asetuksella säädettyä poliisin voimankäyttökoulutusta vastaavaa koulutusta. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun sisäministeriön asetuksen 5 §:n mukaan vartijan voimankäyttövälineenä saadaan käyttää vain käyttöturvallisia, Poliisihallituksen hyväksymiä välineitä. Valtioneuvoston asetuksen 17 §:ssä säädetään muun muassa, että vartija saa kantaa ampuma-asetta ainoastaan säilytystilan esimiehen määräämissä virkatehtävissä. Säilytystilassa vapautensa menettäneiden kanssa lähityötä yksinään tekevä vartija ei saa kantaa ampuma-asetta, ellei se ole tilanteen vaarallisuuden takia yksittäisessä tapauksessa tarpeen.

16 luku Ilmoituksen ja tiedon antaminen

Luvun 1 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen terveydentilasta ja kuolemasta ilmoittamisesta. Luvun 2 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen vapauttamisesta ja säilytystilasta poistumisesta ilmoittamisesta tietyin edellytyksin muun muassa asianomistajalle ja henkilölle, johon vapautensa menettäneellä on lähestymiskielto tai yksityisoikeuden alalla määrätty suojelu-toimenpide. Sääntelyä on muutettu keskeisesti rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevan direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä lailla 16/2016. Luvun 3 §:ssä säädetään poliisin oikeudesta antaa vapautensa menettäneestä tarpeellisia tietoja mielentilatutkimuksen toimeenpanemiseksi. Luvun 4 §:ssä säädetään päätösvallasta ja 5 §:n mukaan tarkemmat säännökset ilmoituksista annetaan valtioneuvoston asetuksella.

17 luku Muutoksenhaku

Luvun 1 §:ssä säädetään niistä lain nojalla tehtävistä päätöksistä, joihin voidaan hakea oikaisua ja joista voidaan valittaa hallinto-oikeuteen. Pykälän 1 momentin mukaan muutoksenhakumahdollisuus on päätöksestä, joka koskee 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettua omaisuuden hallussapitoa, saman luvun 4 §:ssä tarkoitettua rahan ja muiden maksuvälineiden käyttöä, 6 luvun 5 §:ssä tarkoitettua kirjeen tai postilähetyksen pidättämistä, 7 luvun 5 §:ssä tarkoitettua tapaamiskieltoa ja saman luvun 8 §:ssä tarkoitettua poistumislupaa erittäin tärkeästä syystä. Pykälän 2 momentin mukaan myös tapaajalla on oikeus hakea oikaisua tapaamiskieltoon.

Luku ei sisällä muutoksenhakukieltoa koskevia säännöksiä. Tutkintavankien osalta sovellettavat muutoksenhakukieltoa koskevat säännökset sisältyvät 13 luvun 6 §:ään. Muutoksenhaku on hallintovaliokunnan mietinnössä (HaVM 51/2014 vp) todettu erääksi niistä kysymyksistä, jotka tekevät poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain kokonaisuudistuksen välttämättömäksi.

Luvun 2 §:ssä säädetään oikaisuvaatimuksen tekemisestä ja 3 §:ssä oikaisuvaatimuksesta päättämisestä ja käsittelystä. Luvun 4 §:n mukaan poliisilaitoksen poliisipäällikön päätöksestä oikaisuvaatimukseen on mahdollista valittaa hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä päätös on tehty. Säännöksissä on vankeuslakia vastaavat määräajat muutoksenhauille. Luvun 5 §:ssä säädetään muutoksenhaun vaikutuksesta päätöksen täytäntöönpanoon.

Luvun 6 §:ssä säädetään hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta ja asian käsittelyn kiireellisyydestä. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla, toisin kuin vankeuslain mukaisessa muutoksenhakumenettelyssä. Luvun 7 § sisältää oikeusavun myöntämistä koskevat säännökset. Luvun 8 §:n mukaan tarkemmat säännökset oikaisuvaatimuksen tekemisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun valtioneuvoston asetuksen 20 §:n mukaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 17 luvun 1 §:ssä tarkoitettua päätöksen tehnyt virkamies on velvollinen antamaan vapautensa menettäneelle päätöksen oikaisuvaatimusosoituksineen tiedoksi todisteellisesti. Säännöksissä ei mainita tilanteita, joissa kirjallinen päätös voitaisiin jättää antamatta tiedoksi kirjallisesti. Pykälän mukaan tapaamiskieltoa koskevan päätöksen tiedoksiantoon tapaajalle sovelletaan hallintolakia. Asetuksen 21 ja 22 §:ssä säädetään oikaisuvaatimuksen sisällöstä ja tekemisestä.

18 luku Erinäiset säännökset

Luvun 1 §:n mukaan säilytystilan esimieheksi on määrättävä säilytystilaa hallinnoivan poliisilaitoksen henkilöstöön kuuluva pidättämiseen oikeutettu virkamies. Erityisestä syystä

säilytystilan esimiehenä saa olla rikosylikonstaapeli tai ylikonstaapeli. Luvun 2 § sisältää ase-
tuksenantovaltuusäännökset yksityisen palveluksessa olevan vartijan koulutukseen ja asuun liit-
tyen.

2.1.1 Kansainväliset sopimukset ja suositukset

Kansainväliset sopimukset.

Poliisin tiloissa säilytettävien vapautensa menettäneiden kohtelun kannalta merkityksellisiä ja
voimassa olevan lainsäädännön muotoutumiseen vaikuttaneita artikloja sisältyy useisiin Suo-
men ratifioimiin ihmisoikeussopimuksiin. Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset ja-
kautuvat pääasiassa Yhdistyneiden kansakuntien ja Euroopan neuvoston puitteissa hyväksytyi-
hin sopimuksiin. Tärkeitä sopimuksia ovat Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1966 hyväk-
symä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 7—8/1976) sekä
Euroopan neuvoston yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, jäljem-
pänä Euroopan ihmisoikeussopimus. Suomi on ratifioinut Euroopan ihmisoikeussopimuksen
vuonna 1990 (SopS 16—17/1990).

Suomessa ovat voimassa myös Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen vuonna 1984 hy-
väksymä kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai alentavan kohtelun vastainen yleisso-
pimus (SopS 59—60/1989) ja eurooppalainen yleissopimus kidutuksen ja epäinhimillisen tai
halventavan kohtelun kieltämiseksi (SopS 16—17/1991). Myös Lissabonin sopimuksen yhtey-
dessä osaksi EU:n primaarilainsäädäntöä hyväksytty Euroopan unionin perusoikeuskirja sisäl-
tää vapautensa menettäneiden kohtelua koskevia artikloja. Alaikäisiä vapautensa menettäneitä
koskevia velvoittavia sopimusmääräyksiä sisältyy myös lapsen oikeuksien yleissopimukseen
(SopS 59—60/1991), joka on tullut Suomen osalta voimaan heinäkuussa vuonna 1991.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 7 artikla
kieltää kidutuksen sekä julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun. Kaikkia vapautensa
menettäneitä on yleissopimuksen 10 artiklan mukaan kohdeltava inhimillisesti ja heidän syn-
nynnäistä ihmisarvoaan kunnioittaen. Tutkintavankien, pidätettyjen ja kiinni otettujen kohtelun
kannalta tärkeä periaate käy ilmi 10 artiklan 2 a kohdasta, jonka mukaan heidän kohtelussaan
on otettava huomioon heidän asemansa tuomitsemattomina henkilöinä. Syyttömyysperiaatetta
täydentää nuoria syytettyjä koskeva 10 artiklan 2 b kohdan erityissäännös, jonka mukaan nuoret
syytetyt on pidettävä erillään aikuisista. Suomi on tehnyt yleissopimuksen 10 artiklan 2 b koh-
taan varauman velvoitteeseen pitää nuoret syytetyt erillään aikuisista. Tämä varauma on edel-
leen voimassa.

Yleissopimuksen 14 artikla sisältää määräyksiä rikossyytteen tuomioistuinkäsittelystä ja syyte-
tylle kuuluvista vähimmäistakeista, joilla on merkitystä poliisin säilyttämistä henkilöistä eten-
kin pidätetyille ja tutkintavangeille. Syytetyn on saatava tietoa häntä vastaan nostetun syytteen
sisällöstä ja syyistä sekä aikaa ja mahdollisuuksia valmistella puolustustaan ja neuvotella itse
valitsemansa oikeudenkäyntiavustajan kanssa. Syytetyllä on oikeus olla läsnä tuomioistuimessa
ja puolustautua itse henkilökohtaisesti tai valitsemansa oikeudenkäyntiavustajan välityksellä.

Yleissopimuksen 9 artiklassa on käsitelty henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden
suojaa. Artikla sisältää muun muassa mielivaltaisen pidättämisen ja vangitsemisen kiellon sekä
oikeuden vaatia pidättämisen ja vangitsemisen laillisuuden tutkimista tuomioistuimessa. Va-
pautensa menettäneelle kuuluvat myös muut yleissopimuksessa suojatut oikeudet kuten yksi-
tyiselämän suoja (17 artikla), ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus (18 artikla), sananva-
pauus (19 artikla), kokoontumisvapaus (21 artikla), yhdistymisvapaus (22 artikla) ja perhe-elä-
män suoja (23) samalla tavoin kuin muillekin henkilöille. Vapautensa menettäneiden osalta

näitä oikeuksia voidaan kuitenkin yleissopimuksessa hyväksytyllä tavalla rajoittaa kansallisella lainsäädännöllä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen tärkeimmät vapaudenriistoon liittyvät artiklat ovat 3, 5 ja 6 artikla. Ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaan ketään ei saa kiduttaa eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. Ihmisoikeussopimuksen 5 artiklassa luetellaan vapaudenriiston sallitut perusteet. Vapaudenriiston kohteeksi joutuneelle on viipymättä ilmoitettava hänen ymmärtämällään kielellä vapaudenriiston perusteet ja häneen mahdollisesti kohdistetut syytteet. Ihmisoikeussopimuksen 6 artikla vastaa asiallisesti olennaisilta osin kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 14 artiklaa. Vapaudenriiston kohteeksi joutuneen ihmisoikeussopimuksen muissa artikloissa tarkoitettujen ihmisoikeudet ovat samalla tavoin suojattuja kuin muidenkin henkilöiden ihmisoikeudet.

Suomi on ilmoittanut yksilövalitusoikeuden hyväksymisestä molempiin yleissopimuksiin. Vapautensa menettäneet ovat näin voineet tehdä kohteluaan koskevia valituksia sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevalla yleissopimuksella perustetulle ihmisoikeustoimikunnalle (vuodesta 2006 lähtien ihmisoikeuskomitealle) että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 lisäpöytäkirjalla perustetulle ihmisoikeustuomioistuimelle. Ihmisoikeussopimuksen 34 artiklan mukaan sopimusvaltiot eivät saa millään tavoin estää tämän oikeuden tehokasta käyttöä.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 37 artiklan mukaan vapaudenriiston kohteeksi joutunutta lasta on pidättävä erillään aikuisista, jollei katsota lapsen edun mukaiseksi menetellä toisin. Lapsella on myös oikeus pitää yhteyttä perheeseensä kirjeitse ja vierailukäynnein muuten paitsi poikkeuksellisissa olosuhteissa. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 40 artiklassa olevat esitutkinta- ja oikeudenkäyntimenettelyä koskevat määräykset vastaavat kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 14 artiklaa ja ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaa.

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 4 artikla sisältää ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa vastaavat määräykset kidutuksen sekä epäinhimillisen tai halventavan kohtelun kiellosta. Perusoikeuskirjan 47 artikla koskee oikeussuojakeinoja ja 48 artiklassa ovat syyttömyysolettamaa koskevat määräykset. Oikeudesta hyvään hallintoon on määräykset 41 artiklassa.

Konsulisuhteita koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 49—50/1980) 36 artiklan mukaan vastaanottajavaltion viranomaisten tulee viipymättä ilmoittaa lähettjävaltion konsuliedustustolle, jos sen toimipiirissä oleva lähettjävaltion kansalainen pidätetään taikka hänen vapautensa muulla tavoin riistetään, jos vapaudenriiston kohteena oleva henkilö ilmoittamista pyytää. Kaikki pidätetyn tai muulla tavoin vapautensa menettäneen henkilön konsuliedustustolle osoittamat lähetykset on toimitettava viipymättä. Henkilön vapauden riistävän ja muun henkilöä säilyttävän viranomaisen on viipymättä ilmoitettava asianosaiselle hänen oikeuksistaan.

Kansainväliset suositukset

Keskeisimmät vapautensa menettäneiden kohtelua koskevat kansainväliset suositukset on valmisteltu Yhdistyneiden kansakuntien ja Euroopan neuvoston piirissä. Merkittävimmät tutkintavankien, pidätettyjen, kiinni otettujen sekä muiden poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden kohtelua koskevat kansainväliset suositukset ovat Euroopan neuvoston ministerikomitean hyväksymät Euroopan vankilasäännöt (Rec(2006)2), tutkintavankeuden käyttöä ja tutkintavankien kohtelua koskeva erillinen suositus (Rec(2006)13) sekä Yhdistyneiden kansakuntien vankienhoidon vähimmäissäännöt. Vähimmäissäännöt hyväksyttiin alun perin yleiskokouksessa vuonna 1955 ja uudistettiin käytännössä kokonaan ja nimettiin Nelson Mandela -säännöiksi vuonna 2015.

Sekä vankeinhoidon vähimmäissäännöt että Euroopan vankilasäännöt sisältävät kattavia ohjeita vankiloiden hallinnosta ja vankien kohtelusta. Vaikka säännöt eivät ole sitovia, esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin arvioi vankiloiden ja poliisin säilytystilojen oloja koskevia valituksia niiden ja Euroopan neuvoston kidutuksen vastaisen komitean (CPT) suositusten pohjalta. Myös perustuslakivaliokunta viittaa lausuntokäytännössään Euroopan vankilasääntöihin, CPT:n suosituksiin ja Nelson Mandela -sääntöihin (ks. esim. PeVL 6/2017 vp).

Vapautensa menettäneen kohtelun kannalta tärkeitä suosituksia ovat myös Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen 14 päivänä joulukuuta 1990 hyväksymät vankien kohtelun peruseriaatteen (45/111), 9 päivänä joulukuuta 1988 hyväksymät vapautensa menettäneen suojelua koskevat peruseriaatteen (43/173) ja 29 päivänä marraskuuta 1985 hyväksymät nuorisorikosoikeuden vähimmäissäännöt (Pekingin säännöt). Euroopan neuvostossa on hyväksytty muun muassa seuraamusten tai toimenpiteiden alaisia nuoria rikoksentekejiä koskevia eurooppalaisista säännöistä annettu suositus (Rec(2008)11) ja rikosseuraamusalan henkilöstön rekrytointia ja koulutusta koskeva Euroopan neuvoston suositus.

Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöissä (Nelson Mandela -säännöt) on yksityiskohtaiset säännöt vapautensa menettäneiden kohtelun peruseriaatteen, vankitietojen ylläpidosta, vapautensa menettäneiden jakamisesta ryhmiin, majoittamisesta ja asuintiloista, hygieniasta, vaatuksesta ja vuodevaatteista, ravinnosta, liikunnasta, terveydenhuollosta, rajoituksista, kurinpidosta ja rangaistuksista, sitomiseen käytettävistä välineistä, tarkastuksista, vapautensa menettäneille annettavista tiedoista ja vapautensa menettäneen valitusoikeudesta, yhteyksistä ulkomaailmaan, kirjallisuudesta, uskonnonvapaudesta, omaisuuden säilytyksestä, ilmoituksista vangin läheisille, vankilassa aloitettavasta sisäisestä tutkinnasta, vankien kuljetuksesta ja siirtämisestä, vankilan henkilökunnasta sekä sisäisistä ja ulkoisista tarkastuksista, työskentelystä ja koulutuksesta sekä sosiaalisista suhteista. Vaikka säännöt onkin laadittu pitäen silmällä ensisijaisesti rangaistusta suorittavia vankeja, on säännöissä muun muassa tutkintavankien, pidätettyjen, kiinni otettujen ja muiden vapautensa menettäneiden kohtelua koskevia erityissäännöksiä.

Kansainvälisissä sopimuksissa tutkintavankien, pidätettyjen ja kiinni otettujen aseman ja kohtelun vertaamisessa rangaistusta suorittaviin vankeihin korostetaan syyttömyysolettaman merkitystä. Syyttömyysolettaman sisältöä selventävät syytetyille turvatut vähimmäisoikeudet, joita ovat oikeus saada tieto syytteiden sisällöstä, oikeus saada riittävästi aikaa puolustuksen järjestämiseksi, oikeus puolustautua itse tai itse valitsemansa oikeudenkäyntiavustajan välityksellä, oikeus kuulustella todistajia sekä oikeus saada maksutta tulkin apua, jos syytetty ei ymmärrä tuomioistuimessa käytettyä kieltä. Nämä vähimmäisoikeudet liittyvät erityisesti esitutkintaan ja rikosoikeudenkäynnin järjestämiseen ja ne on turvattu pakkokeinolaissa, esitutkintalaissa ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997).

Sitä, mitä muuta syyttömyysolettamasta nimenomaan tutkintavangin, pidätettyjen ja kiinni otettujen oikeuksien ja kohtelun järjestämisen kannalta säilytystilassa seuraa, ei ole kuitenkaan tarkemmin määritelty kyseisissä Suomea velvoittavissa ihmisoikeussopimuksissa. Syyttömyysolettaman ja tutkintavangin, pidätetyn sekä myös muiden rikosperusteisesti vapautensa menettäneiden erityisaseman sisältöä on sen sijaan tarkennettu vankeinhoidon vähimmäissääntöjen 111—120 artikloissa (Säännön 122 mukaan ilman syytettyä pidätettyjen ja vangittujen kohdalla edellytetään vastaavaa oikeussuojaa), Euroopan vankilasääntöjen 94—101 säännöissä sekä vapautensa menettäneiden suojelua koskevien peruseriaatteiden 36 artiklassa.

Yhdistyneiden kansakuntien vähimmäissäännöissä tutkintavankina pidetään rikossyytteen perusteella pidätettyä tai vangittua henkilöä, jota pidetään joko poliisin säilytystiloissa tai vankilassa, mutta jonka asiaa ei vielä ole käsitelty tuomioistuimessa ja jota ei ole tuomittu. Vankeja,

joita ei ole tuomittu, tulee pitää syyttöminä ja kohdella sen mukaisesti. Vähimmäissääntöjen mukaan syyttömyysolettaman alaan kuuluviin vankeihin on sovellettava sääntöjen 112—120 mukaista erityisjärjestelmää muiden yksilönvapauden suojelua koskevien oikeussääntöjen lisäksi (sääntö 111). Vapautensa menettäneet tulee pitää erillään tuomituista vangeista ja nuoret vapautensa menettäneet tulee pitää erillään aikuisista (sääntö 112). Vapautensa menettäneet saavat halutessaan hankkia omalla kustannuksellaan ruokaa säilytystilan ulkopuolelta säilytystilan henkilökunnan, perheen tai ystävien välityksellä, jos se on säilytystilan järjestyksen puitteissa mahdollista. Muussa tapauksessa hallinnon on järjestettävä heille ruokaa (sääntö 114). Vapautensa menettäneen on annettava pitää omia vaatteitaan, jos ne ovat puhtaita ja tarkoituksenmukaisia (sääntö 115).

Vähimmäissääntöjen mukaan eri vapautensa menettäneiden ryhmät on pidettävä eri laitoksissa tai säilytystilan eri osissa siten, että jako tapahtuu vapautensa menettäneen sukupuolen, iän, rikosrekisterin laajuuden, vapaudenriiston oikeudellisen syyn ja tarvittavan hoidon mukaisesti. Säilytystilassa, johon otetaan sekä miehiä että naisia, naisten osaston tulisi olla täysin erillinen. Tutkintavangit on pidettävä erillään vankeusvangeista. Siviilioikeudelliset vapautensa menettäneet tulee pitää erillään rikosoikeudellisista vapautensa menettäneistä, nuoret vapautensa menettäneet on pidettävä erillään aikuisista vapautensa menettäneistä (sääntö 11).

Vähimmäissääntöjen mukaan tutkintavangin on myös sallittava hankkia omalla kustannuksellaan sellaisia kirjoja, sanomalehtiä, kirjoitusvälineitä ja muita ajanvietekäyttöön tarkoitettuja tarvikkeita, jotka eivät haittaa hänen asiansa oikeuskäsittelyä eivätkä säilytystilan turvallisuutta ja järjestystä (sääntö 117). Jos siihen on perusteltu syy, vapautensa menettäneen oman lääkärin tai hammaslääkärin on sallittava käydä tapaamassa ja hoitamassa vapautensa menettäneitä (sääntö 118). Vapautensa menettäneelle tulee tarjota mahdollisuus tehdä työtä, mutta häntä ei saa vaatia tekemään työtä. Jos vapautensa menettänyt tekee työtä, hänelle tulee maksaa siitä palkkaa (sääntö 116). Jokaisella vapautensa menettäneellä on oltava oikeus, mahdollisuus ja keino ilmoittaa välittömästi perheelleen tai muulle yhteyshenkilöksi nimetylle henkilölle, että hänet on vangittu tai siirretty toiseen laitokseen tai että hän on sairastunut tai vammautunut vakavasti (sääntö 68). Vapautensa menettäneille on soveltuvan kansallisen lain mukaisesti tarjottava riittävästi mahdollisuuksia, aikaa ja tiloja vastaanottaa sekä pitää yhteyttä ja neuvotella valitsemansa oikeudellisen neuvonantajan tai oikeusavustajan kanssa kaikista oikeudellisista asioista viivytyksettä ja ilman, että heidän keskustelujaan kuunnellaan tai sensuroidaan, sekä täysin luottamuksellisesti. Vankilan henkilöstö voi nähdä neuvottelut, mutta ei kuunnella niitä (säännöt 61 ja 120).

Euroopan vankilasäännöt sisältävät paljolti Yhdistyneiden kansakuntien vähimmäissääntöjen kanssa samankaltaisia, joskin osin seikkaperäisempiä määräyksiä. Sääntöjen peruseriaatteiden mukaan vapautensa menettäneet henkilöt säilyttävät kaikki ne oikeudet, joita ei lain nojalla poisteta vapausrangaistus- tai tutkintavankeuspäätöksen johdosta. Vapautensa menettäneille henkilöille asetettuja rajoituksia on oltava vain välttämätön määrä ja niiden on oltava suhteessa siihen lainmukaiseen tavoitteeseen, jonka takia ne on määrätty. Elämän vankilassa on vastattava mahdollisimman pitkälle yhteiskunnassa elämisen myönteisiä piirteitä. Erikseen peruseriaatteena mainitaan, että resurssien puute ei ole peruste vankilaoloille, jotka loukkaavat vankien ihmisoikeuksia.

Sääntöjen yleisperiaateissa todetaan, että tutkintavankien päiväjärjestykseen ei saa vaikuttaa se, että heidät saatetaan tulevaisuudessa tuomita rikoksesta (sääntö 95.1). Yhteyksistä ulkomailmaan säännöissä todetaan, että jollei oikeusviranomainen ole yksittäisessä tapauksessa määrännyt erityistä kieltoa tietyksi ajaksi, tutkintavankien on saatava ottaa vastaan vieraita ja olla yhteydessä perheisiinsä ja muihin henkilöihin vankeusvankien tavoin. Jos oikeusviranomainen ei ole asettanut rajoituksia, tutkintavankien tulee saada ottaa vastaan ylimääräisiä vierailijoita ja

käyttää useammin muitakin yhteydenpitovälineitä sekä saatava lukea kirjoja ja sanomalehtiä sekä seurata muita tiedotusvälineitä.

Tutkintavankeuden käytöstä ja tutkintavankien kohtelusta annetun erillisen suosituksen (Rec(2006)13) yleisissä periaatteissa edellytetään, että tutkintavangeille voidaan asettaa vain oikeushallinnon toiminnan, laitosturvallisuuden, henkilöiden turvallisuuden ja muiden henkilöiden oikeuksien turvaamisen kannalta välttämättömiä rajoituksia. Edellä todetut seikat liittyvät niin sanottuun normaalisuuseriaatteeseen. Esimerkiksi vankeuslain 1 luvun 3 §:ssä periaate on ilmaistu mainitsemalla, että vankilan olot on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vastaamaan yhteiskunnassa yleensä vallitsevia elinoloja. Voimassa olevan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 1 luvun 3 §:n mukaan oikeuksia saadaan rajoittaa mainitun lain nojalla vain siinä määrin kuin pidetään välttämättömänä vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen, säilytysvarmuuden, säilytystilan järjestyksen säilymisen sekä vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuuden kannalta. Tutkintavankeuslain 1 luvun 4 § sisältää tarkoitukseltaan vastaavan säännöksen.

Vankilasääntöjen säännössä 99 määrätään tutkintavankien oikeudesta tapaamisiin ja muihin yhteyksiin ulkomaailmaan sekä niihin liittyvistä rajoituksista. Tutkintavankeja koskevat myös muita vankeja koskevat säännöt 24.1 ja 24.2, joissa määrätään vankien yhteydenpidosta ulkomaailmaan ja yhteydenpidon ja tapaamisten rajoituksista ja valvonnasta, jotka johtuvat rikostutkintaan liittyvistä vaatimuksista, hyvästä järjestyksestä, turvallisuuden ja turvatoimien ylläpidosta, rikosten estämisestä ja rikosten uhrien suojelusta. Tutkintavangeille on järjestettävä kaikki tarvittavat edellytykset valmistella puolustustaan ja tavata oikeusavustajiaan (sääntö 98.2).

Kaikki vangit ovat oikeutettuja saamaan lainopillista neuvontaa, ja vankilaviranomaisten on järjestettävä heille kohtuulliset edellytykset saada neuvontaa (sääntö 23.1). Kielellisistä tarpeista on huolehdittava käyttämällä päteviä tulkkeja ja tarjoamalla kirjallista materiaalia kussakin vankilassa käytetyillä kielillä (sääntö 38.3).

Sääntöjen 40.1 ja 40.2 mukaan vankiloiden lääkintähuolto on järjestettävä läheisessä yhteistyössä paikallisen tai kansallisen yleisen terveydenhuollon kanssa. Vankiloiden terveydenhuollon on oltava yhtenäinen ja yhteensopiva kansallisen terveydenhuollon kanssa. Sääntöjen 41.1—41.5 mukaan jokaisessa vankilassa on oltava käytettävissä vähintään yksi pätevä yleislääkäri. On pyrittävä varmistamaan, että pätevä lääkäri on aina viivytyksettä käytettävissä kiireellisissä tapauksissa. Jos vankiloissa ei ole kokopäivätoimista lääkäreitä, osapäivätoimisen lääkärin on käytävä niissä säännöllisesti. Kaikissa vankiloissa on oltava asianmukaisesti terveydenhoitoalalle koulutettua henkilökuntaa. Säännön 42.1 mukaan lääkärin tai lääkärille raportoitavan sairaanhoitajan on tavattava jokainen vanki mahdollisimman pian saapumisen jälkeen ja tutkittava hänet, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta.

Vapautensa menettäneiden suojelua koskevien peruseriaatteiden (43/173) 36 artikla sisältää syyttömyysolettamaa koskevat yleisperiaatteet, joissa muun muassa kielletään kaikki vapautensa menettäneen oikeuksien rajoitukset, jotka eivät ole välttämättömiä vapaudenmenetyksen tarkoituksen, tutkinnan tai oikeushallinnon toiminnan kannalta taikka säilytystilan turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseksi.

2.1.2 Direktiivien täytäntöönpanon vaikutukset

Lissabonin sopimukseen perustuva yhteistyö rikosoikeuden alalla on aiheuttanut muutoksia myös poliisin säilyttämiä henkilöitä koskevaan lainsäädäntöön. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 82 artiklan nojalla annettujen direktiivien edellyttämät

lainsäädäntömuutokset on huomioitu poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain asianomaisissa säännöksissä.

Lailla 819/2014 on pantu osaltaan täytäntöön tiedonsaantioikeutta rikosoikeudellisissa menettelyissä koskeva direktiivi 2012/13/EU. Lailla täsmennettiin säilytystilaan ottamista koskevaa 2 luvun 3 §:n sääntelyä vapautensa menettäneen oikeudesta pitää koko vapaudenmenetyksen ajan hallussaan hänelle esitutkintalain 4 luvun 17 §:n nojalla annettu kirjallinen ilmoitus hänen oikeuksistaan.

Laki 232/2015 liittyi eurooppalaista suojelumääräystä koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/99/EU kansalliseen täytäntöönpanoon. Lailla muutettiin vapautensa menettäneen 16 luvun 2 §:n poistumisesta ja vapautumisesta ilmoittamista asianomistajalle ja muulle henkilölle koskevaa sääntelyä.

Lailla 16/2016 pantiin täytäntöön rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskeva direktiivi 2012/29/EU poliisin säilyttämiä henkilöjä koskevien säännösten osalta. Lain 16 lukuun 2 §:ssä täydennettiin asianomistajan tiedonsaantioikeutta koskevaa sääntelyä.

Lailla 893/2016 pantiin osaltaan täytäntöön direktiivi 2013/48/EU oikeudesta käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevista menettelyissä. Lain 2 luvun 2 §:n vapaudenmenetyksestä ilmoittamista kolmannelle koskevia säännöksiä täsmennettiin ja samalla lisättiin ilmoittamisen siirtämissä päätöksiin liittyvää tuomioistuinkäsittelyä koskevat säännökset. Myös 7 luvun 1 §:n tapaamista koskevaan sääntelyyn tehtiin lisäys, jonka mukaan vapautensa menettäneellä on aina oikeus tavata asiamiehensä muiden henkilöiden olematta läsnä.

Laki 327/2019 liittyi direktiiviin (EU) 2016/800 rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä. Lailla täsmennettiin lapsen oikeutta terveystarkastukseen 5 luvun 1 §:ssä. Lisäksi säilytystilaan ottamiseen liittyvää säännöksistä ja säilytystilan oloista tiedottamista koskevaa 2 luvun 3 §:n sääntelyä täsmennettiin.

Myös ehdotettava lainsäädäntö täyttäisi mainittujen direktiivien vaatimukset jäljempänä säännökohtaisissa perusteluissa todetulla tavalla.

2.1.3 Lain soveltamisalaan liittyvästä lainsäädännöstä

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain soveltamisalaan liittyy lain 1 luvun 1 §:n laajan määritelmän mukaisesti runsaasti lainsäädäntöä. Pykälän mukaan lakia sovelletaan vapauden menetyksen syy huomioon ottaen poliisin säilytettävänä myös muuten kuin tutkintavankeuden, pidättämisen tai kiinni ottamisen perusteella olevan kohteluun, jollei muualla laissa toisin säädetä. Lain soveltamisesta muiden viranomaisten säilyttämiin pidätettyihin ja kiinni otettuihin säädetään erikseen.

Rikosperusteisesta kiinniottamisesta, pidättämisestä ja vangitsemisesta säädetään esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa. Muusta kiinniottamisesta tai säilöön ottamisesta säädetään erityisesti lukuisissa pykälissä poliisilaissa ja muun muassa päihtyneiden käsittelystä annetussa laissa (461/1973) ja ulkomaalaislaissa (301/2004).

Päihtyneiden käsittelystä annettua lakia sovelletaan henkilöihin, jotka on otettu kiinni päihtymyksen vuoksi poliisilain 2 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla henkilön suojaamiseksi. Päihtyneiden käsittelystä annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan sen lisäksi, mitä kyseisessä laissa

säädetään, sovelletaan poliisin säilytystilaan otetun päihtyneen kohteluun henkilön päihtymystila huomioon ottaen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia.

Ulkomaalaislain nojalla säilöön ottamisen edellytyksistä säädetään ulkomaalaislain 121 §:ssä ja säilöön otetun ulkomaalaisen aikuisen henkilön poliisin pidätystiloihin sijoittamisen edellytyksistä 123 a §:ssä. Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 1 §:n mukaan poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan ensisijaisesti kyseistä lakia. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia sovelletaan kuitenkin siltä osin kuin se on välttämätöntä ottaen huomioon poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystilojen järjestys ja turvallisuus. Lain 9 §:ssä säädetään aikuisen ulkomaalaisen sijoittamisesta poliisin pidätystiloihin erillään säilyttämisen tarkoituksessa.

Oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 63 §:n mukaan painostusvankeuteen määrättyyn todistajaan sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään, ottaen huomioon vapaudenmenetyksen peruste.

Tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (1169/2011) 2 luvun 5 §:n mukaan kyseisen pykälän nojalla säilöön otetun henkilön säilöön ottamisesta ja säilössä pitämisestä on muun muassa soveltuvin osin voimassa, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään.

Myös vanginkuljetusta koskevasta lainsäädännöstä (vanginkuljetusasetus 165/1954) aiheutuu poliisille tehtäviä vapautensa menettäneiden kuljettamisessa ja säilyttämisessä.

Poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden kohtelussa ja käsittelyssä on siten otettava huomioon vapaudenmenetyksen syy ja sovellettava eräiden muiden asiaa koskevien lakien säännöksiä, riippuen vapaudenmenetyksen perusteesta.

Poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden kohtelusta annetun lain 1 §:n 4 momentin mukaan lain soveltamisesta rajavartiolaitoksen, tulliviranomaisen, puolustusvoimien ja muiden viranomaisten säilyttämiin pidätettyihin ja kiinni otettuihin säädetään erikseen.

Rajavartiolain (578/2005) 35 d §:n mukaan Rajavartiolaitoksen säilyttämien kiinni otettujen sitomisesta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 11 luvun 2 §:ssä. Rajavartiolain 61 §:ssä todetaan, että jollei kyseisessä laissa jäljempänä muuta säädetä, vapautensa menettäneen henkilön kohteluun sovelletaan rajavartiolaitoksessa, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään.

Tullilain (304/2016) 42 §:n mukaan Tullin kyseisen lain nojalla kiinni ottamien henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia sekä sitä, mitä kyseisen lain soveltamisesta Tullin säilyttämän henkilön ja Tullin säilytystilan osalta on säädetty rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 12 §:n 2 ja 3 momentissa. Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 2 luvun 12 §:n mukaan Tullin säilyttämien pidätettyjen ja kiinni otettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia ja tutkintavankeuslakia. Pykälä sisältää myös säännökset Tullin hallinnoiman säilytystilan osalta.

Puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 22 b §:n mukaan puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisen tarkoituksessa kiinniotettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia.

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) 18 §:n mukaan kiinniotettua, pidätettyä tai vangittua henkilöä säilytetään päävartiossa tai muuten sotilasviranomaisen valvonnan alaisena taikka yleisessä vankilassa tai muussa säilytystilassa. Pidätettyihin ja kiinni otettuihin sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa pidätettyjen ja kiinni otettujen kohtelusta säädetään. Sotilasviranomaisen valvonnan alaisen tutkintavangin kohteluun sovelletaan, mitä tutkintavangin kohtelusta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa.

Aluevalvontalain (755/2000) 27 §:n mukaan kyseisen lain perusteella kiinni otetun kohteluun sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään.

2.1.4 Poliisin vastuulla oleva vapautensa menettäneiden säilyttäminen

Poliisilain nojalla vapautensa menettäneet

Poliisin säilytystiloihin sijoitetaan Suomessa vapautensa menettäneitä henkilöitä useilla eri perusteilla lain nojalla. Yhteensä vapautensa menettäneitä on vuosina 2015—2020 säilytetty poliisin säilytystiloissa vuosittain noin 107 000—88 000 kertaa. Määrät ovat laskeneet vuosittain. Poliisin valtakunnallisen tulostietojärjestelmän (PolStat) tietojen mukaan eniten poliisin säilytystiloihin sijoitetaan henkilöitä, jotka on otettu kiinni poliisilain 2 luvun säännösten perusteella. Poliisilain 2 luvun kiinniottoperusteilla henkilön vapaudenmenetyksen enimmäiskesto-aika on lyhyt, lain mukaan perusteesta riippuen lähtökohtaisesti 6—24 tuntia. Säilytysmäärät ovat laskeneet melko tasaisesti vuosittain siten, että näillä perusteilla poliisin säilytystiloihin on sijoitettu vapautensa menettäneitä vuonna 2015 noin 59 700 kertaa ja vuonna 2020 noin 45 700 kertaa.

Suurimmat määrät kiinnitoista ovat koskeneet henkilöitä, jotka on otettu kiinni rikoksilta ja häiriöiltä suojaamisen tarkoituksessa poliisilain 2 luvun 10 §:n nojalla. Määrät ovat laskeneet vuosittain siten, että vuonna 2015 säilyttämisiä on ollut noin 34 300 ja vuonna 2020 hieman alle 29 300.

Toiseksi eniten on säilytetty henkilöitä, jotka on otettu kiinni henkilön itsensä suojaamisen tarkoituksessa poliisilain 2 luvun 2 §:n nojalla. Määrät ovat laskeneet vuosittain siten, että vuonna 2015 säilyttämisiä on ollut noin 22 400 ja vuonna 2020 noin 14 550 kertaa.

Kolmanneksi eniten säilyttämiset ovat koskeneet tilanteita, joissa henkilö on otettu kiinni kotirauhan piiriin kuuluvan tilan tai paikan suojaamiseksi poliisilain 2 luvun 5 §:n nojalla. Säilytysmäärät ovat laskeneet vuotta 2017 lukuun ottamatta vuosittain siten, että vuonna 2015 henkilöitä on säilytetty hieman alle 2 900 kertaa ja vuonna 2020 hieman alle 1 800 kertaa.

Lisäksi vuosittain henkilöitä on sijoitettu poliisin säilytystiloihin vapautensa menettäneenä poliisilain 2 luvun nojalla hajaantumis- tai siirtymismääräystä noudattamatta jättämisen vuoksi (9 §), henkilöllisyyden selvittämiseksi (1 §) julkisrauhan piiriin kuuluvien alueiden suojaamiseksi (5 §) ja muun viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen vuoksi (3 §). Lisäksi henkilöitä on otettu säilytystilaan poliisitutkintaan noutamisen yhteydessä poliisilain 6 luvun 3 §:n nojalla. Näillä eri perusteilla henkilöitä on säilytetty säilytystilassa vuosittain korkeintaan joitakin kymmeniä kertoja.

Rikosperusteiset vapaudenmenetykset

Kiinni otetut ja pidätetyt

Pakkokeinolain tai esitutkintalain nojalla kiinni otettujen määrä poliisin säilytystiloissa on PolStatin mukaan vuosina 2015—2020 ollut enimmillään noin 34 200 (2015) ja alimmillaan jonkin verran alle 30 700 (2018). Vuonna 2020 kiinni otettuja säilytettiin hieman alle 31 200 kertaa. Kiinni otettujen säilytysajat vuosina 2015—2019 olivat 12 tuntia ja 22—48 minuuttia). Vuonna 2020 säilytysaika laski 10 tuntiin ja 15 minuuttiin.

Pidätettyjä on vastaavina vuosina säilytetty poliisin säilytystiloissa eniten vuonna 2016 (hieman alle 9800 kertaa) ja vähiten vuonna 2018 (noin 8450 kertaa). Pidätettyjen säilytysajan keskiarvo on vaihdellut yhden vuorokauden ja noin 11 tunnin ja yhden vuorokauden ja noin 21 tunnin välillä.

Tutkintavangit

PolStatin tietojen mukaan tutkintavankeja on vuosina 2015—2020 säilytetty poliisin säilytystiloissa enimmillään hieman alle 2500 kertaa (2016) ja vähimmillään hieman alle 2000 kertaa (2020). Tutkintavankien säilytysajan keskiarvo on poliisiasiain tietojärjestelmän (Patja) mukaan laskenut tutkintavankeuslain muutoksen (laki 103/2018, voimaan 1.1.2019) jälkeen huomattavasti siten, että se on tarkastelujaksolla ollut korkeimmillaan vuonna 2015 (13 päivää ja yli 15,5 tuntia), vuonna 2019 kesto oli 9 päivää ja noin 12,5 tuntia ja vuonna 2020 enää 7 päivää ja hieman yli 11 tuntia.

Laila 103/2018 tutkintavankeuslakia muutettiin siten, että tutkintavankien enimmäissäilytysaika poliisin säilytystilassa lyhennettiin. Tutkintavangin säilyttäminen seitsemää vuorokautta pidemmän ajan poliisin säilytystilassa on edellyttänyt 1. tammikuuta 2019 lähtien poikkeuksellisen painavaa, lain 2 luvun 1 §:ssä tarkemmin säädettyä erillään pitämiseen liittyvää syytä. On kuitenkin huomioitava, että tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettu seitsemän vuorokauden enimmäisaika tutkintavangin sijoittamiselle poliisin säilytystilaan alkaa kulua vangitsemispäätöksestä (ks. KKO 2020:66) ja vapautensa menettänyt on useimmiten sijoitettuna poliisin säilytystilaan jo ennen vangitsemisoikeudenkäyntiä. Lisäksi tutkintavangin kohdalla laissa on säilynyt mahdollisuus tavanomaista pidempäänkin sijoittamiseen poliisin säilytystilaan poikkeuksellisessa tilanteessa.

Patjan tietojen mukaan vuosina 2010—2018 noin 33—39 prosenttia tutkintavangeista säilytettiin poliisin säilytystilassa korkeintaan seitsemän päivää. Vuonna 2019 luku oli noin 58 prosenttia ja vuonna 2020 luku oli jo noin 68 prosenttia.

Säilytysmäärissä ei viimeisten kahden vuoden aikana ole ollut yhtä merkittävää eroa niiden tutkintavankien osalta, joita säilytettiin 8—13 vuorokautta. Vuosina 2010—2018 tällaisten henkilöiden määrän keskiarvo oli noin 528. Vuonna 2019 heitä oli 681 ja vuonna 2020 puolestaan 426.

Merkittävä ero ilmenee niiden tutkintavankien määrässä, joita on säilytetty poliisivankilassa 14—20 vuorokautta. Vuosina 2010—2018 tällaisten henkilöiden määrän keskiarvo on ollut noin 400. Vuonna 2019 henkilöitä säilytettiin tuon ajan 134 kertaa ja vuonna 2020 enää 109 kertaa.

Samoin merkittävä vähentyminen on koskenut säilyttämisiä, joiden kesto on ollut 21—28 vuorokautta. Vuosina 2010—2018 tällaisten henkilöiden määrän keskiarvo on ollut noin 338, mutta vuonna 2019 ja 2020 tapauksia oli enää 35 ja 29.

Tutkintavankien säilyttäminen, joka on kestänyt 29—40 päivää, on laskenut huomattavasti vuosien 2010—2013 tasosta, jolloin säilytyksiä oli enimmillään 123 ja vähimmillään 87. Vuosina

2014—2018 säilytyksiä on ollut enimmillään 57 ja vähimmillään 28. Vuosina 2019 ja 2020 määrä on kuitenkin ollut vielä 33 ja 31.

Viimeisenä viitenä vuotena tutkintavankeja on säilytetty poliisin säilytystilassa 41—60 vuorokauden ajan vuosittain alle kaksikymmentä kertaa. Kuitenkin vuosien 2016—2020 korkein määrä on vuodelta 2020, 19 tapausta.

Vuoden 2014 jälkeen tutkintavankeja on säilytetty poliisivankilassa 61—90 vuorokautta alle 10 kertaa vuosittain. Vuonna 2019 tapauksia oli 7 ja vuonna 2020 säilytyksiä oli 8.

Myös vähintään 91 vuorokauden säilytysaikoja on vuoden 2014 jälkeen ollut vuosittain alle 10 kertaa. Vuonna 2019 luku oli 4 ja vuonna 2020 vielä 3.

Ulkomaalaislain perusteella tehdyt säilöönotot

PolStatin mukaan ulkomaalaislain 121 §:n ja 123 a §:n nojalla poliisin säilytystiloihin on vuosina 2015—2020 otettu säilöön henkilöitä vuosittain jonkin verran alle 1100—noin 1550 kertaa, lukuun ottamatta vuotta 2020, jolloin säilöönottoja tehtiin vain noin 700 kertaa.

Muut poliisin säilytystiloihin sijoitetut vapautensa menettäneet

Lisäksi poliisin säilytystiloihin on vuosittain sijoitettuna monilla muilla laissa säädetyillä perusteilla vapautensa menettäneitä henkilöitä, jotka lain nojalla ovat poliisin hallinnoiman säilyttämisen ja kuljetuksen kohteena. Edellä todetusti poliisilain 2 luvun 3 §:n mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni etsintäkuulutettu, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on vangittava tai otettava säilöön. Etsintäkuulutettu on, jollei etsintäkuulutuksen edellyttämien toimenpiteiden kestoajasta laissa toisin säädetä, velvollinen olemaan toimenpiteiden suorittamiseksi saapuvilla enintään kuusi tuntia kiinniottamisesta.

Poliisin säilytystiloihin sijoitetaan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 33 §:n ja 17 luvun 62 §:n nojalla säilöön otettuja tuomioistuimeen tuotavaksi määrättyjä asianosaisia, kuultavia ja todistajia. Kyseisiin pykäliin perustuva vapaudenmenetys saa kuljetusaikoineen kestää enintään viisi vuorokautta.

Poliisi säilyttää vankeja ja tutkintavankeja vankilan ulkopuolella esitutkintaan tai muihin asioihin liittyvää kuulemista varten vankeuslain 6 luvun 5 ja 6 §:n ja tutkintavankeuslain 3 luvun 8 §:n nojalla.

Poliisi pitää säilössä henkilöitä virka-apuna vankeuden täytäntöönpanoviranomaiselle vankeuslain 1 luvun 11 §:n, 2 luvun 1 ja 11 §:n ja tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n nojalla. Myös muun muassa vanginkuljetusta koskevista säädöksistä (vanginkuljetusasetus 165/1954) aiheutuu poliisiviranomaiselle vankilaan sijoitettuihin vankeihin liittyviä kuljetus- ja vartiointitehtäviä. Poliisi huolehtii osin vapautensa menettäneiden säilytyksestä myös Tullin, Rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimien asioissa.

2.1.5 Säilytystilaverkosto ja säilytystilojen henkilöstö

Säilytystilaverkosto

Poliisin säilytystilaverkosto koostuu 43 säilytystilasta, joita ovat poliisivankilat ja Töölön säilytystila. Poliisivankila on tila, jossa säilytetään kaikenlaisilla perusteilla kiinni otettuja vapautensa menettäneitä. Töölön säilytystila on tarkoitettu poliisilakiperusteisesti kiinni otettujen

säilyttämistä varten. Säilytystiloissa on yhteensä noin 400 poliisilain perusteella kiinni otettujen lyhytaikaiseen säilytykseen tarkoitettua selliä ja noin 700 rikosperusteisesti vapautensa menettäneiden säilytykseen ja muuhun pidempiaikaiseen säilytykseen tarkoitettua selliä. Ahvenanmaan poliisilla on käytettävissään 4 lyhytaikaiseen säilytykseen tarkoitettua selliä ja 3 pidempiaikaiseen säilytykseen tarkoitettua selliä.

Nykyinen säilytystilaverkosto on seuraavanlainen:

Helsingin poliisilaitos: Helsingin poliisivankila ja Töölön säilytystila.

Länsi-Uudenmaan poliisilaitos: Espoon, Lohjan ja Raaseporin poliisivankilat.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos: Vantaan, Porvoon ja Hyvinkään poliisivankilat.

Kaakkois-Suomen poliisilaitos: Kouvolan, Kotkan ja Lappeenrannan poliisivankilat.

Lounais-Suomen poliisilaitos: Turun, Porin, Rauman, Loimaan, Salon ja Uudenkaupungin poliisivankilat.

Hämeen poliisilaitos: Hämeenlinnan ja Lahden poliisivankilat.

Sisä-Suomen poliisilaitos: Tampereen, Jyväskylän, Jämsän ja Äänekosken (väistötila) poliisivankilat.

Pohjanmaan poliisilaitos: Seinäjoen, Kokkolan, Pietarsaaren ja Vaasan poliisivankilat.

Itä-Suomen poliisilaitos: Kuopion, Joensuun, Mikkelin, Varkauden ja Iisalmen poliisivankilat. Nurmeksien ja Savonlinnan poliisivankilat ovat tarkasteluhetkellä vuoden 2021 alussa poissa käytöstä.

Oulun poliisilaitos: Haukiputaan, Raahen, Kajaanin, Kuusamon ja Ylivieskan poliisivankilat.

Lapin poliisilaitos: Rovaniemen, Kemin, Kemijärven, Kittilän, Sodankylän ja Inarin poliisivankilat.

Säilytystilojen henkilöstö

Säilytystiloissa työskentelee virkasuhteisina vartijoina ja ylivartijoina yhteensä noin 380 henkilöä. Henkilöstön kokonaismäärä on säilynyt pitkälti samana viimeisen viiden vuoden aikana. Säilytystilojen henkilötövuoden hinta eli henkilötövuotta kohden määräytyvä kokonaistyövoimakustannus on Poliisihallituksen toimittamien tietojen mukaan säilytystilahenkilökunnan osalta vuonna 2021 noin 62 300 euroa, joten vartijoiden osalta kustannukset kokonaisuudessaan ovat noin 23 674 000 euroa vuodessa.

Virkasuhteisten vartijoiden lisäksi poliisin säilytystiloissa työskentelee vartiointiin liittyvissä tehtävissä myös poliisimiehiä. Poliisimiehiä työskentelee joissakin poliisilaitoksissa säilytystilan esimiestehtävissä tai muuten pysyvästi vartiointitehtävissä. Poliisilaitoksissa on lisäksi yleistä, että poliisimiehiä käytetään säilytystiloissa vartijoiden sijaisina virkavapaiden aikana tai muuten tarvittaessa henkilökunnan täydennyksenä tilanteissa, joihin työvuorosunnittelulla ei voida varautua. Säilytystiloissa pysyvästi tai tilapäisesti työskentelevät poliisimiehet eivät työskentele säilytystiloihin sijoitettuja vapautensa menettäneitä koskevissa esitutkintatehtävissä.

Selvityksen perusteella mahdollisuus joustaville sijaisjärjestelyille on hyvin tarpeellinen säilytystilojen toimintojen kannalta valtakunnallisesti.

2.1.6 Säilytystilojen ulkoiset valvontamekanismit

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädettyihin päätöksiin liittyvästä muutoksenhausta säädetään lain 17 luvussa. Tutkintavankien osalta lain 13 lukuun sisältyy muutoksenhakua koskevaa erityissääntelyä, jotka lisättiin lakiin vuonna 2015, jolloin tutkintavankeuslain muutosten tarkoituksena oli uudistaa muutoksenhaku kokonaan vastaamaan perustuslain 21 §:n vaatimusta saada hakea muutosta oikeuksia ja velvollisuuksia koskeviin päätöksiin (HE 45/2014 vp, 24–25). Tutkintavankien osalta poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki sisältää nykymuodossaan tutkintavankeuslakia vastaavasti luettelon päätöksistä, joihin saa hakea muutosta (13 luvun 6 §:n 1 momentti) ja toisaalta muutoksenhakukiellon piiriin kuuluvista päätöksistä (13 luvun 6 §:n 2 momentti). Muutoksenhakuväylät ovat puolestaan oikaisu ja hallintovalitus (17 luvun 1 §). Hallintovalitusmenettelystä ja valituksen edellytyksistä säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 2 ja 3 luvussa ja oikaisuvaatimuksesta hallintolain 7 a luvussa.

Varsinaisten muutoksenhakukeinojen lisäksi vapautensa menettäneellä on oikeus tehdä hallintolain 8 a luvun mukainen hallintokantelu toimintaa valvovalle viranomaiselle. Kantelu voidaan tehdä lainvastaiseen toimintaan syyllistyneen virkamiehen esimiehelle, ylemmälle viranomaiselle, tai ylimmille laillisuusvalvojille. Poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden osalta viimeinen tarkoittaa ennen kaikkea eduskunnan oikeusasiamiestä. Perustuslain 109–111 §:ssä säädetään yleisesti eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävistä, joihin sisältyy muun muassa suljettuihin laitoksiin sijoitettujen oikeuksien valvonta. Valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetun lain (1224/1990) 1 §:n mukaan oikeusasiamies tutkii kantelut, jotka koskevat pakkokeinolaissa tarkoitettua kiinniottamista, pidättämistä, vangitsemista ja matkustuskieltoa, säilönottamista tai muuta vapauden riistoa sekä vankiloita ja muita sellaisia laitoksia, joihin henkilö on otettu vastoin tahtoaan.

Edellä todetusti kansallisen lainsäädännön lisäksi kansainväliset ja alueelliset sopimusjärjestelyt vaikuttavat siihen, minkälaisissa oloissa vapautensa menettäneitä säilytetään tai tulisi säilyttää. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen jälkikäteisen ja yksittäistapauksellisen oikeudellisen valvonnan lisäksi vapautensa menettäneiden kannalta käytännössä merkityksellisimpänä ylikansallisena valvontamekanismina voidaan pitää Euroopan neuvoston alaista Kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun estämiseksi toimivaa komiteaa (CPT). Komitea arvioi eri maiden vapautensa menettäneiden oloja suhteessa laatimiinsa ei-sitoviin CPT-standardien, jotka ovat tarkempia ja tiukempia kuin esimerkiksi Euroopan vankilasäännöt. CPT julkaisee jokaisesta maa-kohtaisesta käynnistään raportin, jossa todetaan järjestelmässä havaitut epäkohdat sekä kehitys ja onnistumiset.

2.2 Nykytilan arviointi

2.2.1 Yleistä

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki on ollut voimassa noin 14 vuotta ja sitä on muutettu 16 kertaa. Laki on poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelussa yleissäädös. Edellä todetusti eduskunta on hallituksen esitykseen 348/2014 vp antamassaan vastauksessa EV 334/2014 vp hyväksynyt lausuman, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee kiireellisesti poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain kokonaisuudistuksen. Laissa käytetty viittaustekniikka koskien poliisin tiloissa säilytettävän tutkintavangin kohtelua tekee voimassa olevasta laista vaikealukuisen. Lain toimivuutta on hallintovaliokunnan

näkemyksen mukaan ollut muutenkin syytä tarkastella kokonaisvaltaisesti (HaVM 51/2014 vp, s. 2—3). Vastaava luettavuuteen liittyvä ongelma koskee lain suhdetta myös esimerkiksi päihytyneiden käsittelystä annettuun lakiin, jota puolestaan voidaan pitää monelta osin epäsystemaattisena ja perusoikeusnäkökulmasta puutteellisena ja vanhentuneena.

Seuraavassa kuvattavien lainsäädännön muutoksia edellyttävien keskeisten ongelmien ja epäkohtien lisäksi yksittäisiä muutostarpeita käsitellään tarkemmin myös säännöskohtaisissa perusteluissa, joissa kuvataan myös lainsäädännön soveltamiskäytäntöä ja kansainvälisten velvoitteiden vaikutusta säännöksiin ja niiden soveltamiseen.

2.2.2 Lain soveltamisympäristöön liittyvistä erityispiirteistä

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelun sääntely muistuttaa hyvin pitkälti tutkintavankeuslakia ja vankeuslakia, pitkälti senkin vuoksi, että laki säädettiin vankeuslakireformin yhteydessä. Säännösten vastaavuuteen on myös olemassa monelta osin ihmisoikeussopimuksiin ja perustuslain säännöksiin liittyvät perusteet. Kuitenkin lain soveltamisessa on havaittu monin paikoin soveltamiongelmia ja muutostarpeita, jotka johtuvat poliisin hallinnoiman vapautensa menettäneiden säilyttämisen oikeudellisen perustan ja käyttötarkoituksen eroista suhteessa Rikosseuraamuslaitoksen hallinnoimaan vapaudenmenetyksen toimeenpanoon.

Käytännön toimijoiden ja soveltajien näkökulmasta tarkasteltuna sääntelyssä tulisi huomioida nykyistä selkeämmin ne lain soveltamisympäristön erityispiirteet, jotka liittyvät poliisin säilytystilojen ominaisuuksiin, toimintoihin, henkilöiden säilyttämisen tarkoitukseen ja käytettävissä oleviin resursseihin. Poliisin säilytystiloissa ei lähtökohtaisesti ole avoimia osastoja ja erilaisiin vapaa-ajan toimintoihin ja työhön osallistumiseen ei yleensä juurikaan voida järjestää mahdollisuuksia. Vapaudenmenetyksen alkuvaiheelle on myös tyypillistä, että vapaudenmenetyksen perusteeseen liittyvät menettelyt, esimerkiksi rikosprosessuaalisessa vapaudenmenetyksessä esitutkintatoimenpiteet, vievät paljon aikaa.

Myös poliisin säilytystilassa toimeenpantavaan vapaudenmenetyksen alkuvaiheeseen liittyviin kysymyksiin ja säilyttämisen pääsääntöiseen lyhytkestoisuuteen on tarpeen kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Toisaalta myöskään tutkintavastuun ja säilyttämisvastuun eriyttämisen vaatimus ei käy selkeästi ilmi voimassa olevasta sääntelystä ja tämä heijastuu myös käytäntöihin.

Lisäksi sääntelyssä tulisi selkeämmin huomioida poliisin säilytystilassa säilytettävien eri perusteiden vapautensa menettäneiden oikeusasemien moninaisuus ja siitä aiheutuvat ongelmat säännösten käytännön soveltamisessa. Säännöksissä tulisi nykyistä selkeämmin huomioida käytännön mahdollisuudet oikeuksien toteuttamiseen ja samalla vapaudenmenetyksen tarkoituksen toteuttamiseen sekä järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuljetuksen aikana ja säilytystilaympäristössä.

Lisäksi sääntelyssä tulisi huomioida selkeämmin se jo voimassa olevaan lakiin liittyvä piirre, että vapautensa menettänyt on lain soveltamisalan piirissä vapaudenmenetyksen alkamisen hetkestä lähtien jo ennen säilytystilaan kuljettamista heti sen jälkeen, kun poliisi on suorittanut tosiasiallisesti yksilön vapautteen kohdistuvan toimenpiteen. Alkutilanteessa lain soveltamisympäristö poikkeaa merkittävästi esimerkiksi tutkintavankeuslain soveltamisympäristöstä.

Perustuslakivaliokunta on korostanut syyttömyysolettaman merkitystä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain soveltamisessa (PeVL 21/2006 vp) ja esimerkiksi laillisuusvalvonnassa korostetaan säännönmukaisesti myös normaalisuusperiaatteen mukaisten olosuhdeiden järjestämistä säilytystilassa.

Käytännössä poliisin säilyttämien henkilöiden oikeudelliseen asemaan liittyy erityyppisiä jännitteitä. Teoriassa rikoksesta epäillyn kiinni otetun, pidätetyn tai tutkintavangin aseman tulisi syyttömyysolettaman johdosta olla vapaampi kuin vankeusvangin, mutta käytännössä rikoksen selvittämisen vuoksi määrättävillä yhteydenpitorajoituksilla puututaan usein voimakkaasti vapautensa menettäneen oikeuteen olla kanssakäymisissä muiden tahojen kanssa ja käytännössä eristävillä toimenpiteillä voi olla vaikutusta myös muiden vapautensa menettäneiden oikeuksien toteuttamisen mahdollisuuksiin. Jotta yhteydenpitorajoitusten toteutuminen voidaan varmistaa, rajoitukset tulee voida tarvittavalla tavalla huomioida myös esimerkiksi muiden säilytystilaan sijoitettujen omaisuuden hallussapitoa koskevissa päätöksissä. Vapautensa menettäneiden oikeusasemien moninaisuudesta huolimatta oikeuksien toteuttamisessa joudutaan usein käytännössä toimimaan myös muiden vapautensa menettäneiden osalta siten, että lain nojalla tehdyt päätökset rikosprosessuaalisesta erillään pitämisestä huomioidaan kaikessa toiminnassa. Oikeuksien toteuttamismahdollisuuksiin vaikuttavat myös säilytystilojen resurssisiin ja rakenteisiin liittyvät seikat. Soveltamisympäristön piirteet tulisi huomioida selvemmin muun muassa omaisuuden hallussapitoa koskevissa säännöksissä.

Normaalisuusperiaatteen mukaisten olojen ja perushuollon järjestämisen kannalta haastavia ovat luonnollisesti esimerkiksi poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n säännösten nojalla rikoksilta, häiriöiltä tai vaaralta suojaamisen tarkoituksessa kiinni otettujen säilyttämisen erityisvaatimukset. Näihin henkilöihin joudutaan käytännössä soveltamaan osittain erilaista kohtelua kuin muilla perusteilla vapautensa menettäneisiin henkilöihin.

Poliisilain nojalla kiinniotetut vapautensa menettäneet ovat usein hyvin päihtyneitä tai aggressiivisia ja vapaudenmenetys on lyhytaikainen, vain poikkeuksellisesti yli vuorokauden mittainen. Tällöin esimerkiksi ulkoilua koskeva sääntely ei tule noudatettavaksi, säännöllisen ruokailun järjestäminen ei pääsääntöisesti ole perusteltua, omaisuuden hallussapitoa on säännönmukaisesti tarpeen rajoittaa, majoitustilojen tulee olla ennen kaikkea turvalliseksi suunniteltuja ja valvonnan tulee olla intensiivistä henkilöiden turvallisuuden varmistamiseksi ja tilan seuraamiseksi. Nämä vapaudenmenetysperusteet muodostavat suurimmat henkilöiden säilytysmäärät poliisin säilytystiloissa. Koska kyse on säilyttämismäärien ja säännösten soveltamisen kannalta merkittävästä asiakasryhmästä, näillä perusteilla vapautensa menettäneiden henkilöiden säilyttämistä koskevien erityispiirteiden tulisi ilmetä lainsäädännössä nykyistä selkeämmin. Vastavat seikat tehostetumman valvonnan tarpeesta vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa koskevat muillakin perusteilla vapautensa menettäneitä, jotka ovat päihtyneitä tai joiden kohdalla on esimerkiksi tunnistettu mahdollinen itsetuhoisuuden riski tai joiden terveydentila muuten edellyttää intensiivisempää valvontaa.

2.2.3 Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisuksista ja kannanotoista

Perustuslain sekä oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetun lain lisäksi eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävistä ja toimivaltuuksista laillisuusvalvonnassa säädetään eduskunnan oikeusasiamiehestä annetussa laissa (197/2002). Lain 2014 voimaan tulleella muutoksella (495/2013) oikeusasiamiehestä tuli Yhdistyneiden kansakuntien kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisessa pöytäkirjassa tarkoitettu kansallinen valvontaelin. Valvontaelimen tehtävänä on ennalta ehkäistä kidutusta ja muuta kiellettyä kohtelua tekemällä säännöllisiä tarkastuskäyntejä paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä henkilöitä. Kansallisella valvontaelimellä on toimivalta antaa viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja sekä ehkäistä kidutuksen vastaisessa yleissopimuksessa kiellettyä toimintaa. Valvontaelimelle on myös taattava valtuudet antaa ehdotuksia ja lausuntoja olemassa olevasta tai suunnitellusta lainsäädännöstä. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen

laitosten toiminnoista vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture). Myös eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain mukaan oikeusasiamiehen tulee toimittaa tarkastuksia erityisesti vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua.

Oikeusasiamies on tehnyt poliisin säilytystiloihin vuosittain säännöllisesti lukuisia ennalta ilmoittamattomia tarkastuksia ja antanut kanteluratkaisuja poliisin hallinnoimaa vapautensa menettäneiden säilytystä koskien sekä suosituksia lainsäädännön kehittämiseksi. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa eduskunnalle vuodelta 2019 poliisin säilytystiloissa toistuvina puutteina mainitaan seuraavat:

–vartija joutuu työskentelemään yksin

–vartijoille on säilytetty muitakin tehtäviä, esimerkiksi henkilötuntemerkkien ottaminen, mikä voi häiritä vartiointitehtävää

–poliisimiehiä käytetään vartijoina ilman riittävää perehdytystä vartiointitehtävään

–vartijat ovat tietoisia oikaisuvaatimusmenettelystä, mutta eivät tunnista, mistä asioista tulee tehdä kirjallinen päätös

–vapautensa menettäneelle ei ilmoiteta hänen oikeuksistaan

–ulkoilutilat eivät sovellu ulkoiluun

–säilytystilat eivät sovellu ylipäänsä pitempikestoiseen asumiseen

–päihtyneiden sellien yksityisyydensuoja puuttuu WC:tä käytettäessä

–vapautensa menettäneellä ei ole mahdollisuutta päivittäiseen peseytymiseen

–tilojen siisteystasossa on toivomisen varaa.

Lisäksi muun muassa oikeusasiamiehen tarkastusraporteista ja ratkaisusta ilmeneväksi toistuvaksi puutteeksi voidaan katsoa se, että eri säilytystiloissa ja poliisilaitoksissa on suuria eroja erilaisissa vapautensa menettäneiden säilyttämistä koskevissa olosuhteissa, menettelyissä ja käytännöissä ja täten myös vapautensa menettäneiden oikeuksien toteutumisessa. Sääntelyssä on tarpeen pyrkiä varmistamaan nykyistä yhdenmukaisemmat menettelyt eri säilytystiloissa.

Oikeusasiamiehen vuosikertomuksessa on tuotu esille muun muassa ratkaisu EOAK 4103/2016, 31.7.2019, jonka mukaan putkakuolemien ennalta ehkäisyyn on panostettava sekä Poliisihallituksen toiminnassa että lainsäädännössä. Kertomuksessa on muistutettu myös siitä, että tarkastushavaintojen mukaan poliisin säilytystoiminnan ja tutkinnan erillään pitäminen ei pääsääntöisesti edelleenkään ole toteutunut säilytystiloissa.

Oikeusasiamiehen kannanottoja on otettu laajasti huomioon kokonaisuudistuksen valmistelussa. Ratkaisuja tuodaan esille erityisesti säännöskohtaisten perustelujen yhteydessä.

2.2.4 Kidutuksen estämiseksi toimivan komitean standardit ja kritiikki

Eurooppalaisella kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kieltämiseksi solmitulla yleissopimuksella on perustettu komitea, jonka tehtävänä on

yleissopimuksen 1 artiklan mukaan käyntejä tekemällä tutkia vapaudenriiston kohteeksi joutuneiden henkilöiden kohtelua. Eurooppalainen kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun taikka rangaistuksen estämiseksi toimiva komitea (CPT) on tehnyt Suomeen tarkastuskäyntejä vuosina 1992, 1998, 2003, 2008, 2014 ja 2020. Komitea on antanut tarkastusraporteissaan monia suosituksia poliisin tiloissa säilytettävien henkilöiden kohtelun kehittämiseksi Suomessa. Edellä todetusti Euroopan ihmisoikeustuomioistuin käyttää muun muassa CPT:n raportteja ja suosituksia lähteenään arvioidessaan yksittäisissä tapauksissa, onko ihmisoikeussopimusta rikottu.

Komitean standardeista

CPT on antanut aineellisia suosituksia vapautensa menettäneiden kohtelusta muun muassa raporteissa CPT/Inf (92) 3, CPT/Inf (96) 21, CPT/Inf (2002) 15, CPT/Inf (2009) 27, CPT/Inf (2010) 28, CPT/Inf (2011) 28, CPT/Inf (2013) 29, CPT/Inf (2015) 1 ja CPT/Inf (2019) 9. Raporteissa komitea on tuonut esille useita yleisiä poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden kohtelua koskevia standardeja. Poliisin tiloissa tapahtuvan säilytyksen osalta komitea on erityisesti korostanut kolmea perustavanlaatuisia oikeutta, jotka ovat vapautensa menettäneen oikeus ilmoittaa vapaudenmenetyksestään ja tilanteestaan lähisukulaiselle, muulle henkilölle ja esimerkiksi konsulaatille, oikeus avustajan käyttämiseen luottamuksellisesti sekä oikeus päästä lääkäriin, mukaan lukien oikeus päästä omalla kustannuksellaan itse valitsemalleen lääkärille. Komitea on painottanut, että vapaudenmenetyksen perusteesta ja muodollisesta oikeusasemasta riippumatta kaikkien ihmisryhmien tulisi voida käyttää näitä oikeuksia välittömästi vapaudenmenetyksen alusta alkaen. Yhtä lailla perustavaa laatua oleva seikka on komitean mukaan se, että poliisin toimesta vapautensa menettäneelle henkilölle kerrotaan viipymättä hänen oikeutensa kielellä, jota hän ymmärtää. Vapautensa menettäneeltä tulisi myös pyytää kuittaus siitä, että hänelle on kerrottu hänen oikeuksistaan.

Mainittujen prosessuaalisten turvatakeiden toteutuminen varmistaa vapautensa menettäneen muiden oikeuksien toteutumista ja menettelyn asianmukaisuutta. Perustavanlaatuisien oikeuksien toteutuminen on komitean mukaan tärkeää erityisesti poliisin toteuttaman kidutuksen ja muun väärinkohtelun ennalta estämiseksi. Komitea on havainnut, että monissa Euroopan maissa riski liialliseen voimankäyttöön ja kidutukseksi luokiteltavaan kohteluun on olemassa erityisesti henkilön vapaudenmenetyksen alkamisen ja kiinnioton hetken aikaan ja pian sen jälkeen sekä lisäksi kuulustelutilanteissa. CPT-standardeissa (CPT/Inf (92) 3) edellytetään muun muassa selviä sääntöjä tai ohjeita paikoista, joissa kuulusteluja voidaan suorittaa.

Vaikka mainittuja turvatakeita on omaksuttu kansallisiin lainsäädäntöihin, käytännössä joissain maissa on edelleen ollut esimerkiksi viivettä mahdollisuudessa oikeusavustajan käyttöön. Lisäksi on ilmennyt epätoivottuja käytäntöjä, kuten kuulusteluja epävirallisissa paikoissa ilman vapaudenmenetyksen rekisteröintiä ja mahdollisuutta oikeuksien käyttöön. Komitea onkin painottanut säädösmuutosten lisäksi poliisikulttuurin muutoksen välttämättömyyttä väärinkäytösten estämisessä. Komitea on muun muassa korostanut valvontamekanismien sekä poliisin virkavastuun toteutumisen merkitystä ja virkamiesten yksilöitävyyden toteutumista. Virkapukuisien poliisien ja erityisryhmien virkapuvuissa tulisi olla hyvin havaittavat tunnukset ja yksilöintinumero, raportointivelvollisuuksien tulisi olla selkeät ja tulisi ottaa käyttöön keinoja, joilla havaittuja väärinkäytöksiä voidaan tuoda ilmi myös organisaation sisäisesti.

CPT on korostanut poliisin tiloissa tapahtuvan säilytyksen lyhytaikaisuutta ja hyväksynyt, ettei lyhytaikaiseen säilytykseen tarkoitetuilta poliisin säilytystiloilta voida edellyttää yhtä hyviä ulkoisia puitteita kuin vapautensa menettäneiden pidempiaikaiseen säilytykseen tarkoitetuilta tiloilta. Sellien koon osalta komitea on katsonut tavoiteltavaksi kauemmin kuin muutaman tunnin ajan vapautensa menettäneiden säilytykseen käytettävien sellien osalta, että ne olisivat

vähintään 7 neliömetrin kokoisia, että seinien väli olisi vähintään 2 metriä ja että katon ja lattian väli olisi 2,5 metriä (CPT/Inf (92) 3). Vankiloiden osalta komitea on edellyttänyt, että yhteiselle vankia kohden tulisi olla oleskelutilaa vähintään 4 neliometriä (CPT/Inf (2015) 44).

CPT:n käsityksen mukaan vapautensa menettäneiden perustavanlaatuisten oikeussuojatakeiden turvaamista edistäisi sekä todennäköisesti poliisin työtä helpottaisi, jos jokaisesta vapautensa menettäneestä olisi yksi kattava rekisteri. Tähän rekisteriin voitaisiin merkitä kaikki vapauden menetykseen liittyvät seikat ja niiden suhteen suoritettavat toimenpiteet kuten vapauden riiston peruste ja aika, oikeuksista ilmoittaminen, merkit vammoista tai henkisistä sairauksista, milloin sukulaiselle, konsulaatille tai lakimiehelle on ilmoitettu ja milloin nämä ovat vierailleet vapautensa menettäneen luona, milloin vapautensa menettäneelle on tarjottu ruokaa, milloin vapautensa menettänyt on siirretty tai vapautettu ja niin edelleen. Useiden asioiden, kuten vapautensa menettäneen hallussa olevien esineiden, oikeuksista kertomisen, oikeuksien käyttämisen sekä oikeuksista luopumisen osalta tulisi hankkia vapautensa menettäneen allekirjoitus tai selittää, miksi allekirjoitusta ei ole saatu. Vapautensa menettäneen oikeudellisella avustajalla pitäisi olla mahdollisuus tutustua rekisteriin merkittyihin tietoihin.

Komitea on erikseen todennut yleisissä suosituksissaan, että sähkölamauttimien käyttö voimankäyttöväliseinä tulisi rajata tilanteisiin, joissa on tosiasiallinen ja välitön uhka hengelle tai vakavalle loukkaantumiselle, eikä lievempiä tehokkaita keinoja tilanteessa ole käytettävissä. CPT on katsonut, että sähkölamauttimia ei tulisi käyttää karkotusoperaatioissa. Vankila- ja säilytystilaolosuhteissa sähkölamauttimia tulisi käyttää vain poikkeuksellisissa olosuhteissa (esimerkkinä mainitaan panttivankitilanne) eikä niitä tulisi kantaa tällaisissa tiloissa työskentelevien tavanomaisena varustuksena. Komitean mukaan sähkölamauttimet ovat omiaan lisäämään väärinkäytöksiä liiallisen käytön muodossa esimerkiksi kiinniottojen yhteydessä, ja käytön kriteerien tulisi tästä syystä olla tarkoin määritettyjä. Sähkölamauttimia kantamaan tulisi kouluttaa ainoastaan sopiviksi arvioituja virkamiehiä. Lisäksi käyttöön tulisi valita sellaisia käyttötietoja tallentavia sähkölamauttimia, jotka aiheuttavat mahdollisimman vähän vammoja kohdehenkilössä. Myös käytön jälkeisestä kohdehenkilön toimittamisesta lääkärin tutkittavaksi tulisi aina huolehtia, samoin kuin raportoinnista ja sisäisistä sekä ulkoisista valvontamenettelyistä.

Suomea koskevista suosituksista

Esimerkiksi jo vuoden 1998 vierailuun liittyvässä raportissaan (CPT/Inf (99) 9) komitea on muistuttanut Suomen valtiota niistä minimivaatimuksista, joita komitea asettaa poliisin pidettyjen ja kiinni otettujen säilytykseen käyttämille tiloille. Sellien pitäisi olla puhtaita ja riittävän kokoisia siihen henkilömäärään nähden, jota niissä säilytetään. Selleissä pitäisi olla riittävä valaistus, jolla komitea on tarkoittanut lukemiseen riittävää valaistusta muina kuin lepoaikoina. Olisi myös suositeltavaa, että sellihin pääsisi luonnonvaloa, minkä lisäksi sellien pitäisi olla tuuletettuja. Selleissä pitäisi myös olla sänky, penkki tai muu vastaava leposija ja yön yli säilössä pidettäville pitäisi antaa puhdas patja ja peitto.

CPT:n mukaan säilöön otetuille pitäisi antaa mahdollisuus luontaisten tarpeidensa tekemiseen ja heidän käyttöönsä pitäisi antaa asianmukaiset peseytymistilat. Säilöön otetuille pitäisi antaa mahdollisuus juomaveden saamiseen ja heille pitäisi antaa ruokaa asianmukaisina aikoina, mihin kuuluisi vähintään yksi kunnollinen ateria päivässä. Vähintään 24 tuntia säilössä pidettäville pitäisi järjestää henkilökohtaisen hygienian hoitamiseksi tarpeelliset välineet sekä mahdollisuuksien mukaan tilaisuus ulkotiloissa tapahtuvaan liikuntaan. Komitea on painottanut myös sitä, että pidempiaikaisesti poliisin säilytystilassa säilytettävillä henkilöillä, kuten tutkittavangeilla ja ulkomaalaislain perusteella kiinni otetuilla henkilöillä, on oikeus edellyttää säilytysolosuhteilta enemmän kuin lyhytaikaisesti säilytettävillä henkilöillä. Jo vuoden 1998 vierailun

yhteydessä komitea totesi, että yksikään vierailun kohteena olleista poliisin säilytystiloista ei soveltunut pidempiaikaiseen (yli 96 tuntia) säilyttämiseen.

CPT on vuoden 2008 käynnin johdosta suositellut (CPT/Inf (2009) 5) epäasiallisen kohtelun mahdollisuuksien ehkäisemiseksi, että jaksoa, jonka ajalta kiinniotetulta tai pidätetyltä henkilöltä voidaan evätä oikeus ilmoittaa tilanteestaan lähimmälle sukulaiselleen tai muulle aiheelliselle henkilölle lyhennetään, esimerkiksi 48 tuntiin. Samassa yhteydessä CPT on katsonut, että oikeutta ilmoittaa kiinniotosta ei tule rajoittaa sillä perusteella, että kyse on lyhytaikaisesta vapaudenmenetyksestä. Ilmoittamista koskevaa aikaa on lyhennetty 48 tuntiin lailla 807/2011.

CPT on katsonut, että tarvittaessa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia tulee muuttaa sen varmistamiseksi, että poliisin säilyttämällä henkilöillä on tosiasiallinen oikeus tulla halutessaan tutkituksi valitsemansa lääkärin toimesta siten, että lääkärintarkastus tapahtuu vapautensa menettäneen omalla kustannuksella.

CPT on edellyttänyt, että Suomen viranomaisten tulee varmistaa, että poliisin kiinni ottamille vapautensa menettäneille annetaan järjestelmällisesti asianmukaiset suulliset tiedot oikeuksistaan heti, kun asianomaisten henkilöiden on jätävä poliisin suojiin. Lisäksi oikeuksista kertovien tietolomakkeiden tulisi sisältää kaikki poliisin toimesta vapautensa menettäneiden henkilöiden oikeudet ja ne tulisi antaa järjestelmällisesti kaikille kiinniotetuille ja muuten vapautensa menettäneille henkilöille heti, kun heidät on tuotu poliisilaitokselle. Erityisesti tulisi huolehtia siitä, että kiinniotetut henkilöt pystyvät ymmärtämään oikeutensa. Näitä lomakkeita tulisi olla saatavilla kaikilla asiaan kuuluvilla kielillä.

CPT on katsonut, että on varmistettava, että vapaudenmenetys kirjataan viipymättä asianmukaisesti, kun henkilö menettää vapautensa poliisin toimesta, riippumatta vapaudenmenetyksen perusteesta.

CPT:n mukaan poliisilaitosten tulisi pitää vakiomuotoisia ja kattavia rekistereitä, jotka sisältävät kaikki henkilön säilytystä koskevat seikat (mukaan lukien vapautensa menettäneen siirrot) ja kaikki siihen liittyvät suoritettavat toimenpiteet.

CPT on katsonut, että Suomen viranomaisten on ryhdyttävä toimenpiteisiin kehittääkseen erityisen järjestelmän poliisin säilytystilojen riippumattomaan valvontaan. Valvontakäyntejä tulisi tehdä usein ja ilman etukäteisilmoitusta. Komitealle annetussa vastauksessa on katsottu, että Suomessa on toimiva ja riippumaton valvontajärjestelmä. Vastauksessa viitataan eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastuksiin ja Poliisihallituksen laillisuusvalvontaan.

Säilytysolojen osalta CPT on havainnut vuoden 2008 tarkastuksessa puutteita muun muassa luonnonvalon, suojaamattomien WC-tilojen sekä säilytystilojen varustelun (muun muassa päihtyneille henkilöille sopivat patjat) ja siisteyden osalta.

Komitea on suositellut, että kaikille Suomen poliiseille järjestetään erikoiskoulutusta päihtyneiden hoidossa ja sellaisten sairauksien ja niiden oireiden tunnistamisessa, joiden voidaan erehdyksessä arvella aiheutuvan päihtymyksestä tai joita päihtymystila saattaa pahentaa. Lisäksi tulisi tehdä järjestelyjä sen varmistamiseksi, että sairaanhoitaja on nopeasti saatavilla silloin, kun päihtyneitä säilytetään poliisilaitoksilla. Suomen viranomaisia on kehoitettu tarjoamaan kaikille poliisin säilytystiloissa työskenteleville säännöllisiä ensiavun kertauskursseja.

Tutkintavankien kohdalla CPT on suositellut, että ryhdytään toimenpiteisiin, jotta varmistetaan, että kaikilla poliisin säilytystiloissa säilytetyillä tutkintavangeilla on mahdollisuus todelliseen

ulkoliikuntaan ainakin tunnin ajan päivittäin. Vapautensa menettäneille tulisi myös kehittää vi-rikoehjelmia.

Tutkintavankien lääkäriin ja erikoissairaanhoidon pääsyä koskevia järjestelyjä tulisi tarkastaa ja jos poliisin säilytystilassa ei ole omia terveydenhoitopalveluja, niissä tulisi käydä säännöllisesti lääkärille raportoiva sairaanhoitaja. Lisäksi kaikille uusille tutkintavangeille tulisi CPT:n näkemyksen mukaan suorittaa lääketieteellinen tarkastus 24 tunnin kuluessa heidän saapumisestaan säilytystilaan. Suomen vastauksessa on todettu, että Suomessa asuvien henkilöiden terveydenhoito mukaan lukien terveystarkastukset ovat terveydenhuoltopalveluja tarjoavien kuntallisten tai kuntaliittymien terveyskeskusten väestövastuista toimintaa. Kaikille poliisin tiloissa säilytettävälle vapautensa menettäneille säännönmukaisesti ja ilman minkäänlaista lääketieteellistä perustetta tietyn aikarajan puitteissa suoritettavia terveystarkastuksia ei ole pidetty välttämättöminä. Vastauksessa on vedottu siihen, että myöskään Euroopan vankilasäännöissä ei edellytetä terveystarkastuksen tekemistä silloin, kun se on ilmeisen tarpeetonta.

CPT on todennut, että jos säilytystilassa on eristysseili, tulisi siihen sijoittaminen merkitä tätä koskevaan erityiseen rekisteriin. Eristysseilien puhtaana pitäminen tulee varmistaa ja lisäksi sairaanhoitajan tulisi käydä katsomassa eristysseilissä pidettäviä vapautensa menettäneitä päivittäin.

CPT on katsonut, että poliisille tulee antaa yksityiskohtaiset ohjeet tutkintavankien kirjeenvaihtoa, vierailuja ja puhelimen käyttöä koskevien kieltojen ja rajoitusten käytöstä. Kieltojen ja rajoitusten käytössä yksittäistapauksessa tulisi asettaa velvollisuus ilmoittaa perusteet kirjallisesti. Tutkintavankeuden jatkamisen tarpeellisuutta määrääjain harkitessaan tuomioistuimen tulisi erillisenä kysymyksenä tutkia yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksiä.

Komitea on vuoden 2014 viidennen määräaikaikäyntinsä johdosta tekemässään selonteossa (CPT/Inf (2015) 25) jälleen painottanut kolmea perustavanlaatuisia oikeutta (oikeus ilmoittaa tilanteestaan läheiselleen ja kolmannelle osapuolelle, oikeus avustajan käyttämiseen ja oikeus päästä lääkäriin) ja korostanut, että kaikkien ihmisryhmien tulisi voida nauttia näistä oikeuksista välittömästi siitä hetkestä lähtien, jona kyseisten henkilön on jätävä poliisin suojiin. CPT on kehottanut Suomen viranomaisia varmistamaan, että kiinnioton yhteydessä noudatetaan aina vapaudenmenetyksestä kolmannelle ilmoittamista koskevia säännöksiä, erityisesti 48 tunnin aikarajaa, jonka puitteissa ilmoittamista voidaan viivyttää. Erityisesti ulkomaalaisten osalta komitea havaitsi ilmoittamisessa puutteita.

CPT on määräaikaikäynnillään jälleen kannustanut viranomaisia huolehtimaan siitä, että kaikilla poliisin säilyttämällä vapautensa menettäneillä (myös ulkomaisten kansalaisilla) on täysimääräinen oikeus avustajan käyttämiseen heti kiinniottamisen alusta alkaen.

CPT on suositellut, että ryhdytään toimenpiteisiin, joilla helpotetaan pääsyä lääkärin ja erityisesti erikoislääkärin hoitoon. Pasiilan poliisivankilan osalta on suositeltu, että sairaanhoitajan palvelujen tulisi olla ympärivuorokautiset. Lisäksi on suositeltu toimenpiteitä, joilla helpotetaan merkittävästi pääsyä lääkäriin ja varmistetaan sairaanhoitajan säännöllinen läsnäolo kaikissa muissa vierailun kohteena olleissa poliisivankiloissa (Espoo, Imatra, Kuopio, Lahti ja Vantaa).

Edelleen vierailun johdosta on suositeltu sen varmistamista, että lääkäri tai lääkärille raportoiva sairaanhoitaja tarkastaa kaikki vastatulleet kiinni otetut henkilöt ja etenkin tutkintavangit 24 tunnin kuluessa heidän tulostaan poliisivankilaan. Suomen vastauksessa on korostettu sitä, että lain mukaan vapautensa menettäneille menettäneille järjestetään aina tarvittava lääketieteellinen hoito ja konsultaatio matalalla kynnyksellä, vaikka kaikille poliisin tiloissa säilytettävälle

vapautensa menettäneille ei järjestetäkään terveystarkastusta, jollei siihen ole lääketieteellistä perustetta.

Komitea on jälleen kannustanut säännöllisten ensiavun kertauskurssien järjestämistä kaikille virkamiehille, jotka työskentelevät poliisivankiloiden säilytysalueilla. CPT on toistanut myös suosituksensa, että varmistetaan vapautensa menettäneiden säännösten mahdollistama oikeus tulla halutessaan tutkituksi viranomaisten järjestämän lääkärin lisäksi myös itse valitsemansa lääkärin toimesta siten, että tarkastus voidaan suorittaa vapautensa menettäneen omalla kustannuksella.

Vuoden 2014 vierailulla komitea huomautti myös puutteista, jotka koskivat vapautensa menettäneiden oikeudet sisältävien tiedotteiden kieliversioiden saatavuutta.

Säilytysolojen suhteen CPT on vuoden 2014 vierailulla todennut aikaisempia vierailuja vastaavasti, että säilytysolosuhteet poliisilaitoksissa ovat yleisesti ottaen hyväksyttävät vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa (eli enintään 96 tuntia). Vierailulla kuitenkin todettiin korjaamista edellyttäviä puutteita, jotka koskivat muun muassa säilytystilojen kuntoa ja epäsiistyyttä, luonnonvalon pääsyn selliin rajoittavia hyvin pieniä ikkunoita ja WC-tilojen puutteellisuutta tai niiden suojaamattomuutta.

Vierailulla komitea totesi ongelmalliseksi sen, että poliisin säilytystiloissa majoitetaan edelleen usein päihtyneitä henkilöitä. Valtuuskunta piti huolestuttavan sitä, että henkilökunnan edustajilla oli vain vähän tai ei lainkaan erikoiskoulutusta päihtyneiden hoidossa ja sellaisten sairausoireiden tunnistamisessa, joiden erehdyksessä voidaan arvella aiheutuvan päihtymyksestä tai jota voivat pahentaa päihtymystilaa. Useimmissa tarkastuskohteissa henkilöstövajauksen vuoksi henkilöstö ei myöskään pystynyt toteuttamaan riittävää valvontaa ja terveydenhoitohenkilökunnan saatavuus oli puutteellista. Komitea piti selvänä, että vallitsevat järjestelyt olivat riittämättömät estämään päihtyneiden henkilöiden kuolemia poliisin säilytystiloissa (CPT/Inf (2015) 25, s. 17).

Komitea suosittelee, että kaikille poliiseille annetaan päihtyneiden henkilöiden hoitoa koskevaa erikoiskoulutusta. Lisäksi CPT toisti suosituksensa siitä, että tehdään järjestelyt sen varmistamiseksi, että paikalle saadaan nopeasti terveydenhoitohenkilökuntaa silloin, kun päihtyneitä henkilöitä säilytetään poliisin säilytystilassa. Lisäksi henkilökunnan läsnäoloa ja heidän suorittamaansa valvontaa tulisi tällaisissa tapauksissa lisätä. CPT on vuoden 2014 vierailuun liittyen muun muassa pyytänyt lisätietoja siitä, että poliisin säilytystiloissa olevien päihtyneiden henkilöiden hoitoa koskeva vastuu on tarkoitettu siirtämään alueellisille terveysviranomaisille sosiaali- ja terveyspalvelujen uudelleen organisointia koskevassa lakiluonnoksessa.

Valtuuskunta huomautti erityisesti kahdessa säilytystilassa havaitusta käytännöstä, jossa poliisit turvautuivat päihtyneiden henkilöiden kohdalla mekaanisiin rajoittamiskeinoihin ilman asianmukaista koulutusta, yksityiskohtaisia ohjeita ja keinojen käytön jatkuvaa seurantaa sekä ilman riittävää kirjaamiskäytäntöä. Toisessa tarkastuskohteessa kyse oli vuoteesta, jota käytettiin päihtyneiden henkilöiden pitämiseksi liikkumattomana kasvot alaspäin ja toisessa tarkastuskohteessa käytettiin vyötä, johon oli liitetty käsiraudat ja nilkkaraudat. CPT suosittelee, että tällaisten keinojen käyttö lopetetaan välittömästi ja rajoittamiskeinojen käyttö tulisi periaatteessa tapahtua ainoastaan lääketieteellisessä ympäristössä ja lääkärin määräyksestä sekä lääkintähenkilöstön toimesta noudattamalla asianmukaisia suojakeinoja.

CPT on alusta lähtien kaikkien käyntiensä yhteydessä kritisoinut erityisen ankarasti Suomen poliisivankilajärjestelmää, joka on poikennut niin hallinnolliselta rakenteeltaan kuin säilytysajoinaan muiden Pohjoismaiden vastaavista järjestelmistä. Viimeisimmissä raporteissaan

komitea on edellyttänyt Suomelta aktiivisia toimia järjestelmän uudelleenarvioimiseksi ja poliisivankiloiden käytön täydelliseksi lopettamiseksi tutkintavankien säilyttämisessä. Esimerkiksi Euroopan vankilasääntöjen tutkintavankeja koskeviin pääsääntöihin kuuluu, että tutkintavankeja tulisi säilyttää vain vankiloissa tai tähän tarkoitukseen varatuissa laitoksissa (säännön 10 kohta 2). Tausta-ajatuksena on pyrkimys siihen, että esitutkintaviranomaiset eivät voi säilytystiloissa tai sen aikana painostaa rikoksesta epäiltyä. Lisäksi aineelliset olosuhteet poliisin säilytystiloissa ovat CPT:n näkemyksen mukaan sopimattomat muuhun kuin lyhytaikaiseen vapautensa menettäneiden säilyttämiseen.

Komitea huomautti vuoden 2014 vierailun jälkeen jälleen Suomea siitä, että vankeinhoidon kansainvälisten standardien mukaan tutkintavankeja tulisi säilyttää tutkintavankiloissa. CPT kehotti Suomen viranomaisia ryhtymään toimiin, jotta tutkintavankien säilyttäminen poliisivankiloissa päättyisi. Lisäksi komitea pyysi toimittamaan yksityiskohtaisen toimintasuunnitelman tähän tavoitteeseen pääsemiseksi. Niin kauan kuin tutkintavankeja säilytetään poliisivankiloissa, komitea kehotti Suomen viranomaisia ryhtymään välittömiin toimenpiteisiin, jotta varmistetaan, että kaikille poliisivankiloissa säilytettäville tutkintavangeille tarjotaan mahdollisuus aitoon ulkoliikuntaan ainakin tunnin ajan päivittäin. Lisäksi komitea kehotti tarjoamaan tutkintavangeille toimintaa ja ajankulua, esimerkiksi mahdollisuutta urheiluun, lautapeleihin, kirjoihin ja television katseluun.

Vuoden 2014 vierailun johdosta komitea viittasi myös komitean aiempiin suosituksiin siitä, että ulkomaalaisia ei tule sijoittaa ulkomaalaislain nojalla poliisin säilytystiloihin. Poliisin säilytystilat eivät Suomessa sovellu myöskään ulkomaalaisten säilyttämiseen ja säilytystilojen olosuhteiden takia ulkomaalaislain perusteella säilöön otetun vapautta joudutaan rajoittamaan tarpeettoman paljon. Standardeissaan CPT on edellyttänyt, että jos säilyttämistä esimerkiksi poliisin säilytystilassa tapahtuu, olosuhteiden tulisi heijastaa vapaudenmenetyksen perusteen luonnetta siten, että asetetut rajoitukset ovat mahdollisimman vähäisiä ja erilaisiin vapaa-ajantoimintoihin on mahdollisuuksia. Esimerkiksi yhteydenpitoon ulkomaailmaan tulisi säilyä mahdollisuus (sisältäen säännölliset ja tiukat mahdollisuudet puheluihin ja vierailuihin) ja liikkumista säilytystilassa tulisi rajoittaa niin vähän kuin mahdollista (ks. CPT/Inf (2009) 27).

Vuoden 2020 vierailun johdosta antamissaan alustavissa huomautuksissa (CPT/Inf (2020) 30) CPT:n valtuuskunta totesi perustavanlaatuisen suojakeinojen osalta, että vapaudenmenetyksestä ilmoittaminen on viivästynyt edelleen usein ja laajalti. Ilmoitus voi valtuuskunnan havaintojen mukaan viivästyä jopa kauemmin kuin lain sallima pidättämisen enimmäiskesto, etenkin jos kiinniotettu henkilö on ulkomaalainen, jolla ei ole asuinpaikkaa Suomessa.

Oikeuksista kertomisen osalta havaittiin, että vaikka poliisin kiinniottamille henkilöille yleensä kerrottiin suullisesti heidän oikeuksistaan pian kiinnioton jälkeen, kirjallisen tiedon antamisessa oli toisinaan valtuuskunnan havaintojen mukaan viiveitä, etenkin muilla kielillä kuin suomeksi. Aineelliset olosuhteet niissä poliisin säilytystiloissa, joissa valtuuskunta vieraili, olivat riittävät pidättämisen enimmäiskesto (96 tuntia) ajatellen, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Yksikään vierailun kohteena olleista laitoksista ei edelleenkään valtuuskunnan näkemyksen mukaan tarjonnut sopivia olosuhteita pidemmäksi säilytysajaksi, mihin pääsyyinä oli todellisten ulkoilumahdollisuuksien puuttuminen. Myös ikkunattomien sellien käyttö vapautensa menettäneiden pitkäaikaiseen säilyttämiseen katsottiin mahdottomaksi hyväksyä.

Valtuuskunta piti myönteisenä kehityksenä viime aikoina voimaan tulleita lakimuutoksia, joilla pääsääntöistä tutkintavankien säilytysaikaa poliisin säilytystiloissa on lyhennetty siten, että se voi enimmillään olla 7 vuorokautta. Valtuuskunta suositteli vahvasti toteuttamaan suunnitelmat, joiden mukaan tutkintavankien säilyttämisestä poliisin säilytystiloissa luovutaan kokonaan viimeistään vuoteen 2025 mennessä.

Toinen valtuuskuntaa huolestuttava asia oli jälleen se, että päihtyneitä henkilöitä säilytetään edelleen usein päihtyneitä henkilöitä, vaikka valvontahenkilöstöllä ei ollut asianmukaista koulutusta tällaisten henkilöiden käsittelyyn lukuun ottamatta ensiapukurssia, eikä useimmissa poliisin säilytystiloissa ollut nopeasti saatavilla terveydenhoitohenkilöstöä. Valtuuskunta viittasi tästä aiheutuneisiin vaaratilanteisiin ja kuolemiin. Terveydenhoitohenkilöstön puuttumista pidettiin ongelmallisena myös tutkintavankien kannalta, joille ei edelleenkään tehty rutiininomaisesti terveystarkastusta heidän saapuessaan laitokseen.

Viimeisenä poliisin säilytystiloja koskevana seikkana valtuuskunta kiinnitti huomiota valvontahenkilöstön riittämättömyyteen (etenkin Pohjois-Suomessa sijaitsevissa poliisin säilytystiloissa), minkä johdosta vapautensa menettäneitä henkilöitä joudutaan toisinaan siirtämään pitkänkin matkan päähän toiseen laitokseen. Valtuuskunta toivoi, että Suomen viranomaiset ryhtyvät toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi.

2.2.5 Yksinvartioinnista ja vartiointitehtävistä

Eduskunnan oikeusasiamiehen eduskunnalle antamassa kertomuksessa vuodelta 2019 poliisin säilytystiloissa toistuvista puutteista mainitaan ensimmäisenä se, että vartijat joutuvat työskentelemään yksin. Eduskunnan oikeusasiamies on huomauttanut poliisin säilytystilojen henkilöstöresurssien vähyydestä esimerkiksi putkakuolemia koskevassa ratkaisussaan (EOAK 4103/2016, 31.7.2019). Myös kidutuksen vastainen komitea CPT on muun muassa kuudennen Suomeen kohdistuneen määräaikaiskäynnin alustavissa havainnoissaan (CPT/inf (2020) 30) kiinnittänyt huomiota valvontahenkilöstön riittämättömyyteen ja edellyttänyt, että Suomen viranomaiset ryhtyvät toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi. Niin sanottua yksinvartiointia esiintyy suuressa osassa poliisin säilytystiloja.

Voimassa olevan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 9 luvun 1 §:n voidaan katsoa edellyttävän muun muassa säilytystilan riittävästä henkilöstöresursoinnista huolehtimista. Laissa ei kuitenkaan ole nimenomaista säännöstä säilytystilan henkilöstön vähimmäismäärästä. Myös käytännön toimijoiden näkökulmasta niin sanottua yksinvartiointia on pidetty ongelmallisena niin vartiointitehtävien ja valvonnan asianmukaisen toteuttamisen mahdollisuuksien kannalta kuin myös virkamiehen työturvallisuuden puolesta. Esimerkiksi vapautensa menettäneen väkivaltaisuuden, sairauskohtauksen, tulipalon tai muun vastaavanlaisen tilanteen kohdalla henkilöstöresurssien vähäisyys voi aiheuttaa suuria ongelmia.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotoissa yksinvartiointia on pidetty erityisen ongelmallisena tilanteissa, joissa yksin vartiointia hoitava vartija on lisäksi suorittanut muita hänelle määrättyjä tehtäviä (EOAK 4103/2016, 31.7.2019). Esimerkiksi pakkokeinolain 9 luvun 3 §:n mukaan henkilötuntomerkkien ottamisen voi poliisimiehen lisäksi toimittaa myös niiden ottamiseen koulutettu poliisiyksikön päällikön määräämä yksikön palveluksessa oleva virkamies.

Säilytystiloissa työskentelee edellä todetusti virkasuhteisten vartijoiden sijaisina ja osittain myös pysyvästi poliisimiehiä, jotka eivät työskentele asianomaisia vapautensa menettäneitä koskevissa tutkintatehtävissä. Tätä on pidetty laillisuusvalvontakäytännössä sinänsä mahdollisena. Poliisin perustutkinto antaa valmiuden toimia säilytystiloissa kokeneen vartijan apuna, mutta ei itsenäisenä vartijana. Laillisuusvalvonnassa on katsottu, että vartiointitehtävissä toimivalle poliisimiehelle tulisi järjestää asianmukainen perehdytys vartiointitehtäviin. Voidaan katsoa, että valvonnan henkilöllistä vähimmäismäärää, vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten tehtäviä ja poliisimiehen toimimista vartiointitehtävissä koskevaa sääntelyä on tarpeen täsmentää.

2.2.6 Putkakuolemista

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisusta EOAK 4103/2016 (31.7.2019) ja Poliisiammattikorkeakoulun Poliisihallitukselle tekemistä selvityksistä ilmenee, että putkakuolemia on 2000-luvulla ollut 6-27 tapausta vuosittain. Putkakuolemaa ei sinänsä ole laissa määritelty ja esimerkiksi Poliisihallituksen putkakuolemien seurantaan koskevassa ohjeistuksessa määritelmässä on ollut jonkin verran vaihtelua. Poliisin ohjeistuksen soveltamisala eroaa jossain määrin myös kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 7 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta. Putkakuolemien ydinalueeseen kuuluvat joka tapauksessa vapautensa menettäneiden kuolemat joko poliisin säilytystilassa tai kuljetuksen aikana.

Ratkaisussa todetaan myös, että Poliisihallituksella ei ole ollut luotettavaa tilastotietoa putkakuolemista. Oikeusasiamies on kehottanut kehittämään asiaa koskevaa tilastointia erityisesti sen varmistamiseksi, että putkakuolemien analysointi niiden ennalta ehkäisemiseksi ja säilytystilan toiminnan laadun kehittämiseksi on jatkuvaa. Lisäksi oikeusasiamies on ratkaisussa kehottanut arvioimaan, tulisiko säilytystilan valvonnan intensiteetistä säätää nykyistä tarkemmin. Poliisihallitus on ratkaisun johdosta ilmoittanut useista toimenpiteistä toiminnan kehittämiseksi.

Valtaosa putkakuolemista koskee päihtyneinä säilöön otettuja ja päihteiden käytöllä ja varsinkin alkoholilla on vahva yhteys putkakuolemiin. Putkakuolemia koskevissa tutkimuksissa ja laillisuusvalvojen kannanotoissa on korostettu sitä, että poliisien ja säilytystiloissa työskentelevien vartijoiden koulutuksessa tulisi painottaa riskitilanteiden sekä päihtymyksen ja sairauskohtauksen erojen tunnistamista ja henkilökunnan tulisi tarvittaessa ja epäselvissäkin tilanteissa kutsua ambulanssi paikalle tai muutoin toimittaa henkilö terveydenhuollon henkilökunnan tutkittavaksi. Putkakuolemia koskevista selvityksistä käy ilmi, että nopeat muutokset erityisesti päihtyneiden vapautensa menettäneiden terveydentilassa voivat olla vaikeasti ennakoitavissa silloinkin, kun terveydenhuollon ammattihenkilö tarkastaa vapautensa menettäneen tilan ennen säilytystilaa ottamista. Siten pelkän ensiarvion tekeminen ei ole riittävä toimenpide putkakuolemien ehkäisyssä.

Tutkimuksissa on todettu, että käytännön tasolla myös itsetuhoisuuden ennakoiminen ilman minkäänlaisia taustatietoja voi olla vaikeaa. Poliisin tiloissa rikosperusteisesti säilytettävien henkilöiden riski tehdä itsemurha on arvioitu suuremmaksi kuin muilla perusteilla vapautensa menettäneillä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien käytännössään katsonut, että valtion tulee Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan nojalla ryhtyä asianmukaisiin toimenpiteisiin suojellakseen sen tuomiovaltaan kuuluvien ihmisten henkeä ja erityisesti vankeja heidän suojattomaan asemaansa nähden. Viranomaisille ei kuitenkaan voida asettaa kohtuuttomia vaatimuksia, kun käytännölliset valinnat on tehtävä resurssien ja prioriteettien puitteissa. Siten itsemurhataipumuksia osoittaneen vangin kohdalla sanotun velvollisuuden on katsottu syntyvän viranomaisille silloin, kun ne tiesivät tai niiden olisi tapahtuma-aikaan tullut tietää hänen henkeään välittömästi uhkaavasta vaarasta. Tällöin niiden on ryhdyttävä valtuuksiensa puitteissa toimenpiteisiin, joilla järkevässä katsannossa vaara voidaan välttää. Tästä riippumatta viranomaisten tulee järjestää yleisluonteisia varotoimia, joilla on mahdollista vähentää itsensä vahingoittamisen vaaraa vangin henkilökohtaista autonomiaa loukkaamatta (ks. esim. *Mitic v. Serbia*, EIT 22.1.2013 ja *Coselav v. Turkki*, EIT 9.10.2012).

Putkakuolemia koskevassa oikeusasiamiehen ratkaisussa on korostettu muun muassa säilytystilojen rakenteiden ja ominaisuuksien turvallisuuden varmistamista muun muassa hirttäytymisen mahdollistavien rakenteiden minimoinnilla, koska yleisimmin itsemurha säilytystilassa on tehty hirttäytymällä. Lisäksi ratkaisussa todetaan, että valvonnan intensiteetin lisääminen luonnollisesti parantaa säilytysturvallisuutta ja tulisi huolehtia siitä, että poliisivankiloissa ylipäättään

olisi riittävä miehitys. Laillisuusvalvonnassa yksinvartioinnin ohella ongelmana on pidetty sitä, että vartijoilla voi olla vartiointitehtävien lisäksi muita tehtäviä, myös säilytystilan ulkopuolella.

Oikeusasiames on myös todennut puutteet selviämishoidon järjestämisvastuuta koskevassa sääntelyssä ja katsonut, että selviämishoidon kehittämistä tulisi edistää sosiaali- ja terveystal-veluja uudistettaessa siten, että maakunnat (ehdotetussa sote-uudistusratkaisussa hyvinvointi-alueet (HE 241/2020 vp)) huolehtisivat selviämispalvelujen kattavuudesta (EOAK 4103/2016, 31.7.2019, s. 16).

Poliisin säilytystiloja tarkastaessaan myös kidutuksen vastainen komitea (CPT) on pitänyt selvänä, että useimmissa tarkastuskohteissa muun muassa henkilöstövajauksen sekä riittämättömän valvonnan ja hoidon saatavuuden vuoksi säilytystiloissa vallitsevat järjestelyt ovat riittä-mättömiä estämään päihtyneiden henkilöiden kuolemia poliisin säilytystiloissa (CPT/Inf (2015) 25).

Putkakuolemien ennalta ehkäisyn keinoista

Voidaan katsoa, että putkakuolemien analyysien hyödyntämisen, henkilökunnan kouluttamisen ja säilytystilojen rakenteiden ja ominaisuuksien turvallisuuden varmistamisen lisäksi ilmeisiä keinoja putkakuolemien ennalta estämiseksi ovat ainakin valvonnan tehostaminen erityisesti vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa, päihtyneiden henkilöiden säilyttämisen vähentäminen poliisin säilytystilassa sekä terveyden- ja sairaanhoidon palvelujen saatavuuden lisääminen. Tutkimuksissa mainitaan muun muassa päihtyneen henkilön toimittaminen mahdollisuuksien mukaan selviämisasemalle tai muuhun hoitopaikkaan, mahdollisten itsemurhavälineiden poisotta-minen, systemaattisempi tarkastusten tekeminen ja teknisen valvonnan hyödyntäminen.¹

Jäljempänä esityksessä ehdotetaan lyhytaikaisen tehostetun valvonnan mahdollistamista poliis-in säilytystilassa vapaudenmenetyksen perusteesta riippumatta vapaudenmenetyksen alkuvai-heessa sellaisessakin tilanteessa, jossa tarkkailuun asettamisen välttämättömyytedellytyksen ei voida katsoa täyttyvän, mutta tavanomaista intensiivisempi valvonta tilanteen seuraamiseksi kuitenkin arvioidaan tarpeelliseksi.

Lisäksi ehdotetaan, että yksinvartioinnista tulee säännösten mukaan luopua. Yksinvartiointiin liittyy ilmeisiä ongelmia riittävän henkilöllisen valvonnan toteuttamisessa ja työturvallisuusky-symyksissä muun muassa silloin, kun säilytystilassa on päihtyneitä vapautensa menettäneitä. Tällaisten asiakkaiden kohdalla kameravalvonnan ja tarkastuskierroksilla tehtävien näkö- ja kuulohavaintojen lisäksi henkilön tilan asianmukainen tarkastaminen edellyttää usein myös säi-lytyshuoneeseen menemistä ja fyysistä kontaktia asiakkaaseen.

Ehdotettavat säännökset edellyttävät myös Poliisihallitukselta tarkempien hallinnollisten mää-räysten antamista vapautensa menettäneiden ja säilytystilan valvonnassa noudatettavasta me-nettelystä ja valvonnan kirjaamisesta. Tällä varmistetaan valvontamenettelyjen yhdenmukai-suutta.

---

¹ Ks. Aasebø, Willy & Orskaug, Gunnar & Erikssen, Jan 2015: Can deaths in police cells be prevented? Experience from Norway and death rates in other countries. Journal of Forensic and Legal Medicine 2016:1, s. 61—65; Tikkanen, Annika, 2015: Putkakuolemat Suomessa. Tampereen yliopisto. Yhteis-kunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalipolitiikka. Pro gradu -tutkielma; Keipilä, Roope, 2019: Put-kakuolemat Suomessa 2014—2018, Poliisiammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Sote-uudistuksen perusratkaisuja noudattaen jatkossa poliisilaitoksen ja terveydenhuollon järjestävän hyvinvointialueen tulisi ehdotettavien säännösten mukaan toimia yhteistyössä vapautensa menettäneiden terveydenhuollon edellyttämässä järjestelyissä. Tämä tarkoittaisi myös sopimista siitä, miten erilaisissa tilanteissa menetellään silloin, kun ilmenee tarve vapautensa menettäneen terveydentilan tarkastukselle. Sote-uudistuksen yhteydessä on nykyistä paremmat edellytykset päästä yhdenmukaisiin järjestelyihin asianmukaisen terveyden- ja sairaanhoidon toteuttamiseksi muun muassa sen vuoksi, että palveluista vastaavat tahot kasvavat kokoluokaltaan.

On selvää, että poliisiin tulisi pyrkiä järjestämään päihtymyksen vuoksi henkilön itsensä suojaamiseksi poliisilain nojalla vapautensa menettänyt henkilö selviämishoitoasemalle tai muuhun hoitopaikkaan, jos henkilöstä ei voida huolehtia muuten. Suuri osa henkilön itsensä suojaamiseksi poliisiin kiinni ottamista ja säilytystilaan viemistä päihtyneistä tulisi nykyistä tarkoitukseenmukaisemmin huolehdituiksi pikemminkin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa kuin poliisin säilytysuojissa. Esimerkiksi Norjassa putkakuolemat vähenivät tutkimuksen mukaan merkittävästi 2000-luvulla sen jälkeen, kun henkilöitä, jotka kärsivät alkoholimyrkytyksestä, ei enää säilytetty poliisin tiloissa, vaan heidät toimitettiin selviämisasemalle tai sairaalaan, jos se oli mahdollista.

Selviämishoitoapalvelujen järjestämistä koskeva lainsäädäntö on kaivannut täsmentämistä niin kauan kuin päihtyneiden käsittelystä annettu laki (461/1973) on ollut voimassa. Järjestämistä koskevan täsmällisen sääntelyn puutteesta johtuen selviämishoitoasemaverkosto ja muu selviämishoidon järjestäminen on jäänyt osassa maata hyvin puutteelliseksi, vaikka selviämishoitoapalvelut ovat kiistatta nykytilanteessa kuntien järjestämistä vastuulla. Poliisi on valvonut myös rauhallisia päihtyneitä, kun selviämisasemaa ei ole ollut saatavilla.

Selviämishoidon järjestämistä koskevassa selvityksessä kuntakyselyn vastauksissa on tuotu ilmi tarve alueelliseen ja seudulliseen yhteistyöhön selviämishoidon järjestämisessä (Sisäasiainministeriön julkaisut 5/2011, s. 46). Siten sote-uudistuksessa muodostettavien hyvinvointialueiden voidaan arvioida olevan soveltuvia tahoja myös selviämishoidon järjestämisessä ja koordinoinnissa alueellaan.

2.2.7 Tutkintavastuun ja säilyttämistä vastuun eriyttäminen ja tutkintavankien säilyttäminen

Sekä kansallisten laillisuusvalvojien että kansainvälisten valvontaelinten tarkastuksissa ja kannanotoissa on säännönmukaisesti todettu, että Suomessa poliisin säilytystiloissa tutkintavastuun ja vapautensa menettäneiden säilyttämistä vastuun tulisi olla hallinnollisesti ja tosiasiallisesti eriytettyä. Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehen toimintakertomuksessa vuodelta 2019 todetaan (s. 88), että lähes kaikilla poliisin säilytystiloihin tehdyillä tarkastuksilla havaittiin, että rikosasian tutkijat osallistuvat edelleen monin tavoin vapautensa menettäneen henkilön säilyttämiseen liittyviin tehtäviin. Tutkijat ja tutkinnanjohtaja saattavat päättää vapautensa menettäneiden siviiliasioiden hoidosta ja ostoksista sekä tapaamisista ja puheluista. Tutkinnanjohtaja saattaa päättää myös omaisuuden hallussapidosta, kuten television saamisesta selliin. Joissakin yksiköissä on jopa järjestyssäännössä määritelty vastuu tutkijalle tietyissä säilyttämiseen liittyvissä asioissa.

Oikeusasiamiehen toimintakertomuksessa todetaan, että laillisuusvalvonnassa on pidetty sinänsä mahdollisena, että asianmukaisen koulutuksen saanut poliisimies osallistuu vapautensa menettäneiden valvontaan. Selvää myös on, että tutkinnasta vastaava poliisimies esimerkiksi päättää yhteydenpidon rajoituksista laissa säädetyin tavoin pakkokeinoin mukaisesti. Sen sijaan ongelmallisena on pidetty sitä, että vapautensa menettäneen rikosasiaa tutkiva poliisimies osallistuu vapautensa menettäneen säilyttämistehtäviin tai häntä koskeviin päätöksiin

poliisivankilassa. Oikeusasiamies on edellyttänyt, että rikosasian tutkinta ja vapautensa menettäneen säilyttämiseen liittyvät tehtävät selkeästi erotetaan toisistaan. Oikeusasiamiehen kannanottojen jälkeen poliisilaitoksilla on ryhdytty toimenpiteisiin tutkintavastuun ja säilytysvastuun eriyttämiseksi.

Myös kidutuksen vastaisen komitean (CPT) suosituksissa kannustetaan tutkintaa ja säilyttämistä koskevien roolien ja tehtävien selkeään erottamiseen poliisin hallinnoimassa vapautensa menettäneiden säilyttämisessä, esimerkiksi erillisten asiaa koskevien säännösten avulla. Poliisin kenttätoiminnan, säilytystilan vartiointitehtävissä toimivan henkilöstön ja tutkintaa hoitavan henkilöstön roolien ja tehtävien selkeä erottelu voi johtaa parempaan erikoistumiseen, ammattimaisuuteen ja tehokkuuteen. Lisäksi roolien eriyttäminen on omiaan estämään ja tuomaan ilmi vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua ja antaa edellytykset menettelyllisten turvatakeiden toteutumiselle esimerkiksi oikeuksista informoimisessa ja sen tarkastamisessa, onko vapautensa menettänyt terveydenhuollon palvelujen tarpeessa (ks. CPT/Inf (2019) 9).

Erityisesti eurooppalainen komitea kidutuksen, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (CPT) on jo yli kahden vuosikymmenen ajan käyntiensä yhteydessä kritisoinut poliisivankilajärjestelmää, joka on poikennut niin hallinnolliselta rakenteeltaan kuin säilytysajoiltaan muiden Pohjoismaiden vastaavista järjestelmistä. Kritiikki on kohdistunut myös poliisin säilytystilojen oloihin, toimintojen järjestämismahdollisuuksiin ja tilojen soveltamiseen tutkintavankien pitkäaikaiseen säilyttämiseen ylipäätään. Viidenteen määräaikaistarkastukseensa liittyvässä raportissaan (CPT/Inf (2015) 25) komitea edellytti Suomelta aktiivisia toimia järjestelmän uudelleenarvioimiseksi ja poliisivankiloiden käytön täydelliseksi lopettamiseksi tutkintavankien säilyttämisessä. CPT pyysi Suomelta yksityiskohtaista toimintasuunnitelmaa, jossa asetetaan täsmälliset aikarajat, varmistetaan taloudelliset resurssit ja määritellään selkeät toimenpiteet tähän tavoitteeseen pääsemiseksi.

Viimeisimmissä CPT:n valtuuskunnan kuudenteen määräaikaikäyntiin liittyvissä alustavissa havainnoissaan (CPT/Inf (2020) 30) komitea piti myönteisenä kehityksenä viimeaikaisia säännösmuutoksia (laki 103/2018), joilla on lyhennetty tutkintavankien poliisin säilytystiloihin sijoittamisen aikaa siten, että enimmäisaika on pääsääntöisesti 7 vuorokautta sekä suunnitelmia, joiden mukaan on tarkoitus luopua kokonaan tutkintavankien säilyttämisestä poliisin säilytystiloissa viimeistään vuoteen 2025 mennessä (OM017:00/2020). Valtuuskunta suositteli, että näiden suunnitelmien toteuttamisesta tehdään ensisijainen prioriteetti.

Myös YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova YK:n kidutuksen vastainen komitea (Committee against Torture, CAT) on Suomea koskevan viidennen ja kuudennen määräaikaistarkastusraportin (CAT/C/FIN/5–6) loppupäätelmissään kehottanut Suomea muuttamaan lainsäädäntöä siten, että tutkintavangit siirrettäisiin nykyistä nopeammin poliisin säilytystiloista vankiloihin.

Kun esitutkinnan selvittämisvastuu ja vastuu tutkintavangin olosuhteista ja säilyttämisestä ovat samalla taholla, järjestelyssä piilee valvontaelinten näkemyksen mukaan tutkintavangin painostamis- ja lahjomisvaara. Vaikka tällaista painostamisvaaraa ei konkreettisesti yksittäistapauksessa olisikaan osoitettavissa, jo sen mahdollisuus antaa aiheen arvostelulle. Vastaaviin taustajatuksiin perustuvista syistä Euroopan neuvoston vankilasääntöjen mukaan tutkintavangeja ja vankeja tulisi lähtökohtaisesti pitää ainoastaan vankiloissa (Säännön 10 kohta 2 ja sääntö 71). Suomessa tutkintavankien oloja ja oikeuksien toteutumista koskevassa vankeuslainsäädännön kokonaisuudistuksen arviointitutkimuksen tuloksissa on todettu viitteitä valvontaelinten

kuvailemasta ja varoittamasta painostuksesta poliisin säilytystiloissa.² Vastaava tutkintavastuun ja säilyttämismvastuun eriyttämistarve koskee luonnollisesti myös säilytystilaan sijoitettuja pidätettyjä, kiinni otettuja ja muita vapautensa menettäneitä. Kysymys on viime kädessä perustuslain 21 §:ssä säädetyn oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takaamisesta.

Myös säilytystilassa toteutettavat esitutkintatoimenpiteet liittyvät kysymykseen tutkintavastuun ja säilyttämismvastuun erillisyydestä. Korkein oikeus on esimerkiksi ratkaisussaan KKO 2016:96 katsonut vastaajan oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin vaarantuneen tapauksen olosuhteissa sellaisessa tilanteessa, jossa tuomioistuimessa hyödynnettiin todisteena esitutkinnassa tapahtunutta tutkintavangin puhuttamista, joka oli tapahtunut ilman avustajan läsnäoloa ja noudattamatta kuulusteluille esitutkintalaissa määrättyjä menettelytapoja. Poliisin säilytystilojen tilankäyttöä koskien ei tällä hetkellä ole erillisiä säännöksiä. Selvyyden vuoksi niitä on eriyttämisperiaatteen kannalta perusteltua lisätä säilytystilan järjestystä koskeviin säännöksiin.

Tutkintavastuun ja säilytysvastuun eriyttämisen periaatetta on tarpeen laissa terävöittää eri tavoin. Oikeusturvanäkökulmasta on tärkeää, että säilytysvastuuseen liittyvä päätäntävalta, joka koskee vapautensa menettäneiden säilytysolosuhteita ja muuta säilytykseen liittyvää kohtelua säilytystilassa, on selkeästi säilytystilaorganisaatioon kuuluvalla henkilöstöllä, joka ei työskentele vapautensa menettäneeseen liittyvässä esitutkinnassa tai poliisitutkinnassa.

Oikeusturva- ja työturvallisuussyistä on myös tärkeää, että esimerkiksi vapautensa menettäneiden majoitukseen tarkoitetuissa tiloissa ei suoriteta esitutkintatoimenpiteitä. Sellien ja muiden vapautensa menettäneiden majoitukseen tarkoitettujen tilojen tulee olla ainoastaan majoituskäytössä. Selvyyden vuoksi mahdolliset säilytystilan yhteydessä olevat esitutkintatoimenpiteiden ja poliisitutkinnan suorittamiseen tarkoitettut tilat tulisi selkeästi määritellä poliisilaitoksen työjärjestyksessä tai muussa asiakirjassa. Tutkintaan liittyvät toimenpiteet tulee suorittaa säilytystilassa erikseen siihen tarkoitukseen määrättyissä tiloissa tai säilytystilan ulkopuolella. Säilytystiloissa ei ylipäätään tulisi sallia säilytystilaorganisaatioon kuulumattomien henkilöiden ylimääräistä liikkumista esimerkiksi tilojen kautta kulkemisen muodossa tai muuten ilman erityistä perustetta. Lisäksi säilytystilahenkilöstön tulee olla kaikkina aikoina tietoinen säilytystilassa olevista henkilöistä ja säilytystilassa olemisen tarkoituksesta. Laissa tulisi huomioida edellä mainitut asiat nykyistä selkeämmin.

2.2.8 Terveysthuolto

Kuten voimassa olevan lain perusteluissa todetaan, poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden terveydenhuoltoa ei ole pääsääntöisesti mahdollista järjestää poliisin palveluksessa olevien lääkärin tai sairaanhoitajien toimesta. Terveysthuoltohenkilökunnan palkkaaminen poliisin palvelukseen huolehtimaan vapautensa menettäneiden terveydenhuollosta ei ole pääsääntöisesti perusteltua, koska poliisin säilytystilat ovat niin pieniä yksiköitä, ettei täysipäiväiselle tai osa-aikaisellekaan terveydenhuoltohenkilökunnalle olisi riittävästi tehtäviä. Poikkeuksen tästä on muodostanut Helsingin poliisilaitos, jossa on työskennellyt osa-aikaisesti myös terveydenhuoltohenkilökuntaa. Vapautensa menettäneiden henkilöiden terveydenhuollon järjestävät lain mukaan kunnat ja kuntayhtymät.

Poliisin tiloissa tapahtuva säilytys on kestoltaan pääsääntöisesti lyhyttä ja selvästi suurin osa muista poliisin tiloissa säilytettävistä henkilöistä kuin tutkintavangeista vapautetaan viimeistään

---

² Kati Rantala, Sasu Tyni, Lauri Koskeniemi, Anu Liimatainen, Henri Kääriäinen: Tutkintavankien olot ja oikeuksien toteutuminen. Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimuksia 4/2017, s. 50.

vuorokauden kuluttua kiinniotosta. Pidätettyjenkin osalta vapauden menetys kestää joitain poikkeuksellisia tilanteita lukuun ottamatta enintään neljä vuorokautta. Näin lyhyessä ajassa ei yleensä ole mahdollista suorittaa vapautensa menettäneelle yksityiskohtaisia tutkimuksia tai ryhtyä muihin kuin vapautensa menettäneen akuutin vamman tai sairauden välttämättä edellyttämiin hoitotoimenpiteisiin. Yhdistyneiden Kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissääntöjen ja Euroopan vankilasääntöjen lähtökohtana on, että jokaisessa laitoksessa, jossa vapautensa menettäneitä säilytetään, olisi oma laitoksessa työskentelevä vakinainen lääkäri tai terveydenhuoltohenkilöstöä. Suositukset on kuitenkin laadittu pitäen silmällä vankiloita eikä niissä ole otettu huomioon lyhytaikaiseen poliisin tiloissa tapahtuvaan säilytykseen liittyviä erityispiirteitä (ks. HE 90/2005 vp, s. 44).

Ehdotetun sote-uudistuksen (HE 241/2020 vp) johdosta on poliisin säilytystiloissa kuitenkin mahdollista päätyä nykyistä parempiin ja yhdenmukaisempiin järjestelyihin terveydenhuollossa, kun terveydenhuollon järjestämistä vastuu siirtyy kunnilta kokoluokaltaan suuremmille alueellisille toimijoille, hyvinvointialueille. Terveydenhuollon perusjärjestelyistä sovittaessa poliisilaitosten ja hyvinvointialueiden on mahdollista huomioida nykyistä paremmin vähintään Euroopan vankilasääntöjen vaatimukset siitä, että terveydenhoitohenkilökuntaa on nopeasti käytettävissä kiireellisissä tilanteissa ja säilytystilan käytettävissä on muutenkin lain erikseen edellyttävissä ja muuten tarpeellisissa tilanteissa lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö.

Nykyinen terveydenhuollon kustannuksia koskeva osin epäselvä ja monimutkainen sääntely kustannusvastuutahoista eri kulujen osalta on johtanut erilaisiin käytäntöihin kustannusten kattamisessa ja seurannassa. Sote-uudistukseen liittyvän muutoksen yhteydessä on mahdollista varmistaa, että terveydenhuollon kustannukset katetaan jatkossa yhdenmukaisesti sekä siten, että kustannusten seuraaminen on mahdollista.

Lisäksi joissain voimassa olevan lain säännöksissä edellytetään, että toimenpiteisiin voi ryhtyä vain lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö, joka on virkasuhteessa. Tämä on tarpeellista ja aiheuttaa käytännön soveltamisongelmia.

2.2.9 Säilytystilojen olosuhteet ja ominaisuudet

Jo voimassa olevassa laissa säilytystiloilta edellytetään asianmukaisia majoitus- ja peseytymistiloja sekä mahdollisuutta päivittäiseen ulkoiluun. Sääntelyä on tarpeen täsmentää WC-tiloihin pääsyn takaamisen osalta. On havaittu, että rakennuslainsäädännössä asuintiloille asetettuja vaatimuksia ei ole käytännössä mahdollista toteuttaa kaikissa käytössä olevien säilytystilojen muutoksissa ja korjaustöissä. Uusilta säilytystiloilta standardien täyttymistä voidaan perustellusti edellyttää. Mahdollisuuksien mukaan myös korjauksissa ja muutoksissa tähän tulee luonnollisesti pyrkiä, mutta lainsäädännön ei tule estää korjauksien tekemistä kokonaisuudessaan. Sääntelyä on tarpeen täsmentää myös tältä osin.

Säilytystilojen ominaisuuksissa, varustuksessa ja siisteydessä on laillisuusvalvonnan yhteydessä havaittu puutteita ja eroavuuksia. Myös säilytystilojen hyväksyntää koskevaa sääntelyä tulee päivittää siten, että Poliisihallitus määrittää valtakunnallisesti yhdenmukaiset vaatimukset säilytystilojen soveltumiseen vapautensa menettäneiden säilyttämiseen ja hyväksyy tilat sekä niiden olennaiset muutokset muiltakin osin. Vaatimusten määrittämisessä tulisi huomioida kidutuksen vastaisen komitean (CPT) säilytysoloja koskevat standardit, joihin muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien viittaa käytännössään.

Lisäksi muun muassa teknistä valvontaa koskevat säännökset edellyttävät päivittämistä ja yksityisyydensuojan turvaamista koskevia täsmennyksiä.

On edelleen perusteltua säätää vapautensa menettäneen velvollisuudesta huolehtia käytössään olevan säilytystilan siisteydestä vapaudenmenetyksen aikana. On kuitenkin ilman erillistä säännöstäkin selvää, että poliisilaitoksen tulee huolehtia säilytystilan säännöllisestä tilojen siisteyden ja hygienian ylläpidosta, eikä vapautensa menettänyttä tule sijoittaa siivoamattomaan säilytystilaan.

2.2.10 Tupakointia koskeva sääntely

Toisin kuin esimerkiksi tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa, poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ei ole erillisiä tupakointia koskevia säännöksiä. Säilytystiloissa on ollut erilaisia käytäntöjä tupakointimahdollisuuksien järjestämisessä. Sinänsä poliisin säilytystilaa ei ole rajattu tupakkalain (549/2016) soveltamisalan ulkopuolelle. Perustuslakivaliokunnan viimeaikaisen lausuntokäytännön (PeVL 40/2020 vp) mukaan tupakointimahdollisuuksia suljetussa laitoksessa rajoitettaessa tulee muun muassa turvata säännösperustaisesti vapautensa menettäneen oikeus nikotiinikorvaustuotteisiin, lääkehoitoon ja muuhun tukeen. Voidaan katsoa, että viimeistään kyseisen valiokunnan lausunnon johdosta erillisiä tupakointia koskevia säännöksiä on pidettävä välttämättöminä myös poliisin säilytystilojen kohdalla.

2.2.11 Oikeuksista ja vapaudenmenetyksestä ilmoittaminen

Velvollisuudesta ilmoittaa oikeuksista ja velvollisuuksista sekä säilytystilan oloista vapautensa menettäneelle viipymättä hänen saavuttuaan säilytystilaan on sinänsä olemassa selkeät perustuslakiin ja kansainvälisiin sopimuksiin pohjautuvat säännökset voimassa olevan lain 2 luvun 3 §:ssä. Sama koskee vapaudenmenetyksestä ilmoittamista kolmannelle henkilölle luvun 2 §:ssä. Laillisuusvalvonnassa erityisesti ulkomaalaisten henkilöiden kohdalla on havaittu viiveitä ja ongelmia ilmoitusten toteuttamisessa.

Käytännössä poliisin hallinnoiman vapautensa menettäneiden säilyttämisen erityispiirteisiin sisältyy edellä todetusti se, että vapautensa menettäneiden joukossa on paljon vahvasti päihtyneitä tai muuten akuutisti sellaisessa tilassa olevia henkilöitä, joiden kyky ymmärtää heille tehtäviä ilmoituksia on tilapäisesti merkittävästi heikentynyt. Tällaisessa tilanteessa viipymättä säilytystilaan saapumisen jälkeen tehty ilmoitus tai tiedottaminen ei turvaa henkilön oikeuksien toteutumista. Tästä syystä olisi selvyuden vuoksi tarpeen säätää erikseen ilmoittamisen ja tiedottamisen siirtämisestä vapautensa menettäneen tilaan liittyvin perustein. Lisäksi ilmoittamista ja tiedottamista koskeviin säännöksiin on tarpeen tehdä eräitä säännöskohtaisissa perusteluissa tarkemmin käsiteltäviä täsmennyksiä.

2.2.12 Päätöstoimivalta ja kiinniotto-oikeus

Selvityksen perusteella eräänä keskeisenä ongelmana on pidetty vapautensa menettäneen säilytykseen liittyvän päätöstoimivallan epäselvyyttä ja epäjohdonmukaisuutta. Epäselvyyttä on aiheutunut siitä, että tutkintavastuun ja säilytysvastuun erillisyyden ei kaikilta osin käy ilmi säilytysmenettelyihin liittyvästä sääntelystä. Nykyisessä laissa säilytysvastuuseen liittyvää toimivaltaa on säännelty kautta linjan pitkälti siten, että päätösvalta on ensisijaisesti poliisimiehellä. Epäjohdonmukaisena voidaan pitää myös sitä, että säilytystehtävistä pääasiallisena työnään huolehtivilla vartijoilla on päätösvaltaa monissa säilytystilan päivittäiseen toimintaan kiinteästi liittyvissä asioissa vain toissijaisesti ja silloin, jos asia ei siedä viivästystä.

Lisäksi päätösvaltaa on käytännön toiminnan näkökulmasta keskitetty tarpeettomasti säilytystilan esimiehenä toimivalle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, vaikka usein johdonmukaisempi päätöksentekotasoksi olisi vartiointitehtävissä toimiva virkamies tai säilytystilan vuoro-esimies. Yleisesti ottaen päätösvaltatase on asetettu varsin korkealle. Päätösvaltaa koskevat

säännökset ovat jäykkiä ja niitä noudattava menettely asettaa tällä hetkellä esteitä ja rajoituksia päätöksenteon ja toiminnan tarkoituksenmukaiselle järjestämiselle. Sääntelyn tila on siten samantyyppinen kuin vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa oli ennen päätösvaltaa koskevien säännösten muutoksia (ks. HE 45/2014 vp, s. 16).

Päätösvaltatasa on tarpeen laskea. Samalla on perusteltua tuoda säädösten osalle useissa säilytystiloissa noudatettava käytäntö, joka koskee vuoro-esimiehen käyttöä säilytystilaorganisaatiossa. Tässä yhteydessä on selvyyden vuoksi syytä säätää myös esimiesten devoluutio-oikeudesta, joka koskee säilytykseen liittyvän ratkaisun ottamista yksittäistapauksessa.

Päätöstoimivaltaa koskien on myös tutkintavastuun ja säilyttämistä vastuu eriyttämiseksi tarpeen säätää erikseen siitä, että päätöstoimivalta säilyttämistä vastuuseen liittyvissä asioissa on vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä. Edellä todetusti vartiointitehtävissä voi säilytystilassa toimia vartijoita ja poliisimiehiä.

Myös vartijoiden ja ylivartijoiden kiinniotto-oikeuksia säilytystilan alueella ja kuljetustehtävillä koskeva sääntely on osin puutteellinen suhteessa käytännön tarpeisiin ja viranomaisten resurssien johdonmukaiseen ja tehokkaaseen käyttöön. Poliisilain 2 luvun 3 §:ssä ja pakkokeinolain 2 luvun 1 §:ssä säädetyt toimivaltuudet eivät koske tässä esityksessä tarkoitettuja vartiointitehtävissä toimivia virkamiehiä muiden kuin poliisimiesten osalta. Asia vaikuttaa myös tutkintavastuun ja säilyttämistä vastuu eriyttämistä koskeviin kysymyksiin kuljetustehtävillä.

2.2.13 Soveltamiskäytäntöjen erilaisuus

Selvitysten mukaan ja myös laillisuusvalvojien kannanottojen perusteella eräs keskeinen ongelma poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelussa on käytäntöjen ja menettelyjen erilaisuus eri poliisilaitoksissa ja säilytystiloissa, jonka on katsottu johtuvan muun muassa hallinnon sisäisen ohjauksen puutteellisuudesta. Kysymys liittyy esimerkiksi säilytyksen turvallisuuteen ja vapautensa menettäneiden yhdenvertaisen kohtelun toteutumiseen. Poliisihallitus on laatinut muun muassa ohjeet poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta sekä säilytystilojen hyväksymisestä ja antanut myös yksittäisiä säilytystoimintaa ohjaavia asiakirjoja. On havaittu, että ohjeistuksesta huolimatta poliisin säilytystilojen käytännöissä on huomattavia eroja. Menettelyjen yhdenmukaisuuden edistämiseksi on katsottu tarpeelliseksi, että tarvittavan ohjeistuksen lisäksi Poliisihallitus antaisi lain nojalla tarkempia hallinnon sisäisiä määräyksiä keskeisistä poliisin säilyttämien henkilöiden kohteluun liittyvistä asioista.

Eräs keskeinen säilytystilatoimintoihin liittyvä seikka on vapautensa menettäneiden ja säilytystilan valvonta. Putkakuolemiin liittyvässä ratkaisussa eduskunnan oikeusasiamies on edellyttänyt sen arvioimista, tulisiko valvonnan intensiteetistä säätää nykyistä tarkemmin (EOAK 4103/2016, 31.7.2019). Poliisihallituksen ohjeessa (2020/2013/5490) todetaan, että henkilökohdaisesti suoritettavien tarkastuskierrosten määrästä tulee määrätä säilytystilan järjestyssäännössä. Tätä voidaan pitää ongelmallisena menettelyjen yhdenmukaisuuden ja valvonnan riittävyyden varmistamisen näkökulmasta.

Esimerkiksi joidenkin säilytystilojen järjestyssääntöjen mukaan päihtyneitä ja muita poliisilain perusteella säilöön otettuja valvotaan tarkastamalla tilat kahden tunnin välein, ja tarvittaessa valvontaa on suoritettava useamminkin. Ottaen huomioon, että kuvaa ja ääntä koskeva tekninen valvonta ei kaikilta osin korvaa henkilöllistä valvontaa (ks. esim. EOAK 4103/2016, 31.7.2019), voidaan kahden tunnin tarkastusvälejä pitää selvästi liian pitkinä etenkin silloin, kun on kyse päihtyneistä vapautensa menettäneistä ja poliisilain nojalla vapautensa menettäneistä henkilöistä.

Kidutuksen vastaisen komitean (CPT) standardien mukaan asianmukaisen valvonnan järjestäminen säilytystiloissa on keskeinen osa huolenpitovastuuta, joka poliisilla on hallinnoimassaan vapautensa menettäneiden säilyttämisessä.

Olisi perusteltua, että Poliisihallitus antaisi tarkemmat määräykset menettelystä vapautensa menettäneiden valvonnassa. Näissä määräyksissä tulisi ottaa huomioon muun muassa valvontakäytien tiheyden tarpeessa huomioitavat seikat ja valvontakierrosten ja -käytien käytännön toteutukseen liittyvät toimenpiteet. Menettelyjen arvioinnin tulisi olla jatkuvaa erityisesti suhteessa vaaratilanteiden ja putkakuolemien analysointiin ja määräyksiä tulisi päivittää sitä mukaa kuin käytännöissä havaitaan kehittämisen tarvetta.

Jatkossakin on suotavaa ottaa huomioon yksittäisen säilytystilan olosuhteet säilytystilan henkilöllisen ja teknisen valvonnan toteuttamisessa. Tilojen valvonnan yksityiskohdista on edelleen syytä päättää poliisilaitoksissa. Ei kuitenkaan ole perusteltua, että eri säilytystiloissa on erilaiset menettelytavat tarkastuskierrosten tiheydessä tai siinä, miten vapaudenmenetyksen vaihe ja kesto sekä henkilön päihtymystila, terveydentila ja muut säilytysturvallisuuteen vaikuttavat seikat huomioidaan henkilöllisen valvonnan toteutuksessa. Säilytysturvallisuuden ja valvontamenettelyn valtakunnallisen yhdenmukaisuuden varmistamisen vuoksi on tarpeen, että Poliisihallitus antaa tarkemmat määräykset myös vapautensa menettäneiden valvonnasta. Vastaava tarve koskee monia muitakin menettelyjä vapautensa menettäneiden säilyttämisessä.

2.2.14 Muutoksenhaku

Vuosina 2015—2020 hallinto-oikeuksissa ei ole esiintynyt yhtään ratkaisua, joissa olisi sovellettu poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia. Oikaisuvaatimusmenettelyn on vankeuslakia ja tutkintavankeuslakia koskevassa tutkimuksessa arvioitu toimivan tavoitellulla tavalla siten, että virheet viranomaisen menettelyssä voidaan korjata nopeammin kuin jos käsittely jo ensivaiheessa ulotettaisiin tuomioistuimeen. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevan lainsäädännön kokonaisuudistusta koskevassa selvitystyössä myös oikaisuvaatimusta koskevassa menettelyssä on havaittu merkittäviä epäselvyyksiä ja ongelmia poliisin säilytystiloissa.

Esimerkiksi voimassa olevan lain 17 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan oikaisuvaatimus ja valitus voidaan tehdä 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettua omaisuuden hallussapitoa sekä saman luvun 4 §:ssä tarkoitettua rahan ja muiden maksuvälineiden käyttöä koskevasta päätöksestä. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun valtioneuvoston asetuksen 20 §:n mukaan päätös oikaisuvaatimuksineen annetaan vapautensa menettäneelle tiedoksi todisteellisesti. Lähtökohteisesti säännösten sanamuodon mukainen soveltaminen edellyttäisi, että esimerkiksi omaisuuden hallussapidosta 4 luvun 1 §:n nojalla päätettäessä tulisi päätös oikaisuvaatimusosoituksineen aina antaa vapautensa menettäneelle tiedoksi riippumatta siitä, onko hän sitä pyytänyt tai siitä, miten hän päätökseen suhtautuu.

Muutoksenhakua koskevassa menettelyssä on ollut erilaisia käytäntöjä poliisin säilytystiloissa. Joissain säilytystiloissa on esimerkiksi ollut käytössä muutoksenhakua koskevia lomakkeita. Selvitysten ja laillisuusvalvojien tarkastuskertomusten mukaan joissain säilytystiloissa ei ole tehty käytännössä lainkaan kirjallisia päätöksiä muutoksenhakua koskevan 17 luvun 1 §:n mukaisissa asioissa (esim. EOAK/2490/2018, 14.6.2018). Käytännön toiminnassa säilytystiloissa epäselvyyttä on aiheuttanut se, missä tilanteessa muutoksenhakua koskeva lomake tulisi antaa vapautensa menettäneelle. Lisäksi epäselvyyttä on ollut siinä, kuka tekee asiassa päätöksen.

Poliisin säilyttämien tutkintavankien muutoksenhakua koskeva 13 luvun sääntely on 6 §:n 1 momentin johdosta tutkintavankeuslaista poikkeavaa ja epäselvää. Momentin viittaussäännös

näyttäisi tarkoittavan myös sitä, että muutoksenhakumahdollisuus on muodostunut laajemmaksi kuin tutkintavankeuslaissa.

On tarpeen täsmentää sääntelyä sijoittamalla muutoksenhakua koskevat säännökset yhteen lukuun kaikkien vapautensa menettäneiden osalta ja lisäksi selkeyttää muutoksenhakukelpoisten päätösten antamista koskevia säännöksiä. Vapautensa menettäneiden säilytykseen liittyy huomattava määrä lähtökohtaisesti niin sanottuun tosiasialliseen hallintotoimintaan liittyvää päätöksentekoa. Keskeisissä muutoksenhakukelpoisissakin päätöksissä käytännön toiminnan mahdollistaminen edellyttää, ettei päätöksenteko pääsääntöisesti ole kirjallista. On selvää, että hallintolain mukainen kirjallinen menettely ei anna edellytyksiä säilytystilan toimintojen tarkoituksenmukaiselle järjestämiselle. Toisaalta hallintolain mukaisesta menettelystä poikkeaminen edellyttää erillisääntelyä (ks. PeVL 21/2006 vp, s. 3).

Säilytystilan käyttötarkoituksen ja toimintojen luonteen vuoksi on useiden kysymysten osalta perusteltua, että muutoksenhakukelpoinen annetaan erillisestä pyynnöstä. Muutoksenhakukelpoisten päätösten antamisesta säättäminen ei toimi välillisenä muutoksenhakukieltana eikä poista vapautensa menettäneen valitusoikeutta viime kädessä suoraan perustuslain 21 §:n nojalla, mutta sääntelyn täsmentäminen selkeyttää huomattavasti sellaisia päätöksiä koskevaa muutoksenhakua, jotka erityisesti ovat katsottavissa oikaisuvaatimusmenettelyyn soveltuvaksi.

Hallintovalitusta koskevia säännöksiä on tarpeen tarkistaa myös suhteessa yleisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuihin säännöksiin.

2.2.15 Tutkintavankien säilyttämistä ja vanginkuljetuslainsäädäntöä koskeva hanke

Oikeusministeriön ja sisäministeriön yhteistyönä on oikeusministeriössä vireillä hanke (OM017:00/2020), jonka tarkoituksena on valmistella säädosmuutokset, joilla siirretään kaikkien tutkintavankien säilytystehtävät Rikosseuraamuslaitokselle. Hankkeessa uudistetaan myös vanginkuljetuslainsäädäntö.

Vaikka tutkintavankien säilyttämistä poliisin säilytystilassa on tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:ssä huomattavasti rajoitettu vuoden 2019 alusta lähtien, täysimääräistä tutkintavankien säilytysvastuun siirtoa Rikosseuraamuslaitoksen hallinnoimille vankiloille ei ole vielä ollut mahdollista toteuttaa. Mainitun hankkeen tavoitteena on, ettei vuonna 2025 tutkintavankeja enää säilytetä vangitsemisoikeudenkäynnin jälkeen pääsääntöisesti poliisin säilytystiloissa, vaan vankiloissa. Samalla on kuitenkin turvattava esitutkintaviranomaisten mahdollisuus suorittaa esitutkinta tehokkaasti ja huolehdittava siitä, että tutkintavangeille asetettujen yhteydenpitorajoitusten valvonta pystytään toteuttamaan.

Tutkintavankeuslain muutos saattaisi tarkoittaa myös sitä, että poliisivankiloissa ei tarvitsisi huomioida tutkintavankeuslain soveltamista niiltä osin, kuin kyseessä on tutkintavangille kuuluvien oikeuksien toteuttaminen. Toisaalta voimassa olevaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettuun lakiin sisältyy tutkintavankien oikeuksia koskevia säännöksiä, jotka on perusteltua saattaa koskemaan myös pidätettyjä ja muita eri perustein vapautensa menettäneitä henkilöitä, joita säilytetään poliisin säilytystiloissa muuten kuin aivan lyhytaikaisesti. Esimerkiksi oikeutta kirjallisuuteen ja tiedotusvälineiden seurantaan ei ole kansainvälisten suositusten näkökulmasta perusteltua rajata koskemaan ainoastaan tutkintavankeja. Myös esimerkiksi tutkintavankeuslaissa säädetyille internetin ja sähköpostin käytön mahdollisuuksille on havaittu joissain tapauksissa tarvetta myös poliisin säilyttämien henkilöiden kohdalla. Myöskään hallintolain kuulemista koskevan sääntelyn soveltaminen ainoastaan tutkintavankeihin ei ole perusteltua. Muutoksenhaun rajaaminen eri tavalla poliisin säilyttämien muiden vapautensa menettäneiden kuin tutkintavankien kohdalla ei myöskään ole kaikin osin johdonmukaista.

On myös huomattava, että esimerkiksi eriyttämisperiaatteeseen liittyvät täsmennykset ja monet muut säännösmuutokset poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettuun lakiin ovat tarpeellisia riippumatta siitä, säilytetäänkö poliisivankiloissa tutkintavankeja.

Tutkintavankeuslain muutos tarkoittaisi lähtökohtaisesti sitä, että vapautensa menettäneen pitkäaikainen säilyttäminen päättyisi poliisivankiloissa. Tutkintavankien säilyttämisestä luopuminen poliisin säilytystiloissa antaa tästä syystä perusteen arvioida jatkossa esimerkiksi sitä, tulisiko laissa säätää nimenomaisesti tietyistä enimmäissäilytysajasta (esimerkiksi pidättämisen enimmäiskestoa vastaava aika) poliisin säilytystilassa siten, että sitä sovellettaisiin kaikkiin vapaudenmenetysperusteisiin.

Muutoksesta huolimatta poliisivankiloissa tultaisiin edelleen säilyttämään vuosittain noin 90 000 kertaa erilaisilla perusteilla vapautensa menettäneitä henkilöitä. Nämä jakautuisivat poliisilain perusteella, rikoksesta epäiltynä ja muilla erilaisilla perusteilla vapautensa menettäneisiin henkilöihin. Jos mainitun hankkeen vanginkuljetukseen liittyvien ratkaisujen johdosta päädytään poliisin säilytystilaverkoston väljentämiseen, tarkoittaa se suurempiin yksiköihin siirtymistä ja kuljetusten lisääntymistä. Suuremmissa laitoksissa esimerkiksi mahdollisuudet laadukkaiden terveydenhuoltoon koskevien palvelujen ja järjestelyjen toteuttamiseen ovat paremmat kuin pienissä yksiköissä. Toisaalta piteneviä kuljetusmatkoja voidaan pitää ongelmallisina erityisesti lyhytaikaisten vapaudenmenetysten kohdalla.

Ennen tutkintavankeutta henkilön vapaudenmenetysperusteena on pääsääntöisesti kiinniotto ja pidättäminen. Säilytettävien henkilömäärien säilymisestä huolimatta tutkintavankeuslain muutos tulisi edellyttämään sitä, että vapautensa menettänyt tulee vangitsemisoikeudenkäynnin jälkeen siirtää poliisivankilasta tutkintavankilaan. Tämä tehtävä kuuluu voimassa olevan vanginkuljetuslainsäädännön perusteella poliisin tehtäväksi. Jos tähän tehtävään ei ehdoteta hankkeiden yhteydessä muutoksia, muutos lisää poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviä. Vankien kuljettaminen vie paljon aikaa ja työllistää huomattavasti poliisia ja Rikosseuraamuslaitosta. Hankkeilla ei liene siten ainakaan merkittävää poliisin vapautensa menettäneiden säilytystoimintojen henkilöstötarpeita vähentävää vaikutusta.

2.3 Laki päihtyneiden käsittelystä

2.3.1 Nykytila

Poliisilain 2 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin. Pykälän 3 momentin mukaan päihtyneenä kiinni otetun säilössä pitämisestä säädetään päihtyneiden käsittelystä annetussa laissa (461/1973). Ilmeisesti mielisairaana henkilön hoitoon toimittamisesta ja muusta virka-avusta sellaista henkilöä koskevassa asiassa säädetään mielenterveyslaissa (1116/1990).

Päihtyneiden käsittelystä annetun lain 1 §:n sisältämän soveltamisalasäännöksen mukaan henkilöä, joka on päihtymyksen vuoksi otettu kiinni poliisilain 2 luvun 2 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa henkilön itsensä suojaamiseksi, on käsiteltävä ja hoidettava niin kuin tässä laissa säädetään. Pykälän 2 momentti sisältää viittaussäännöksen, jonka mukaan kyseisessä laissa säädetyn lisäksi poliisin säilytystilaan otetun päihtyneen kohteluun sovelletaan henkilön päihtymystila huomioon ottaen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia.

Lain 2 §:ssä säädetään päihtymyksen vuoksi itsensä suojaamiseksi kiinni otetun henkilön sijoittamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan henkilö, joka ei käyttäytymisellään aiheuta vaaraa

muiden henkilöiden turvallisuudelle, on poliisin toimitettava päihtyneiden selviämisasemalle tai muuhun hoitopaikkaan, jollei päihtyneestä voida huolehtia muulla tavoin. Pykälän 2 momentin mukaan väkivaltaisesti käyttäytyvä tai väkivaltaiseksi tiedetty päihtynyt sekä päihtynyt, jota ei muusta syystä voida toimittaa 1 momentissa tarkoitetulle selviämisasemalle tai hoitopaikkaan, on otettava poliisin säilytystilaan. Pykälän 3 momentin mukaan päihtynyt on viipymättä toimitettava sairaalahoitoon tai ryhdyttävä muuhun hänen tilansa vaatimaan toimenpiteeseen, jos hänen terveydentilansa antaa siihen aihetta.

Lain 3 §:n mukaan säilöön ottamisesta selviämisasemalle ja muuhun hoitopaikkaan päättää sen toiminnasta vastuussa oleva henkilö ja ottamisesta poliisin säilytystilaan poliisimies. Lain 4 §:ssä säädetään erikseen säilössä pitämisen enimmäiskestosta ja säilytystilasta poistumisesta sekä säilössä pitämisen päätöstoimivallasta. Poliisin säilytystilan osalta myös säilössä pitämisessä päätösvalta on poliisimiehellä.

Lain 5 § sisältää velvoitteen tarkkailla päihtynyttä mahdollisuuksien mukaan sekä velvoitteen antaa päihtyneelle tämän päihtymysasteen ja terveydentilan edellyttämää hoitoa ja muuta käsittelyä mahdollisuuksien mukaan. Lain 6 §:n mukaan päihtynyt on velvollinen alistumaan sellaiseen lääkinnälliseen tutkimukseen ja hoitoon, jota pidetään hänen päihtymysasteensa ja terveydentilansa vuoksi tarpeellisena.

Lain 7 § edellyttää, että säilöön otetulle annetaan tarvittaessa neuvoja ja ohjausta päihdehuollon palvelujen piiriin pääsemiseksi. Lain 8 §:ssä säädetään esineiden ja omaisuuden ottamisesta pois päihtyneeltä säilössä pidon ajaksi. Lain 9 § sisältää yleisviittauksen muuhun lainsäädäntöön.

Lain 10 §:n 1 momentti sisältää viittaussäännöksen selviämisasemien perustamista ja ylläpitoa koskevaan sääntelyyn sekä säännöksen selviämisasemien perustamisesta ja ylläpidosta kokeilutarkoituksessa. Pykälän 2 momentin mukaan selviämisasemina käytettävät tilat on alistettava Poliisihallituksen tarkastettaviksi ja hyväksyttäväksi.

Lain 11 §:n mukaan päihtymyksen vuoksi säilöön otettuja varten tarkoitetulle selviämisasemalle säilöön otettu on velvollinen suorittamaan saamastaan hoidosta asetuksella säädettyä maksun. Pykälässä säädetään myös maksun perinnästä.

Lain 12 §:n nojalla on annettu asetus selviämisasemalle säilöön otetun hoitomaksusta (302/1980). Ainoalla asetukseen tehdyllä muutoksella hoitomaksu puolitettiin seuraavana vuonna (702/1981).

2.3.2 Nykytilan arviointi

Päihtyneiden käsittely

Päihtyneiden käsittelystä annettu laki tuli voimaan 1 päivänä lokakuuta 1973. Lakia voidaan pitää nykyisin monelta osin selvästi vanhentuneena (ks. esim. EOAK 4103/2016, 31.7.2019). Lain 2 §:ssä säädetään päihtymyksen vuoksi itsensä suojaamiseksi kiinni otettujen henkilöiden käsittelyssä noudatettavasta keskeisestä pääsäännöstä. Pykälän mukaan poliisilain 2 luvun 2 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa päihtymyksen vuoksi kiinni otettu, joka ei käyttäytymisellään aiheuta vaaraa muiden henkilöiden turvallisuudelle, on toimitettava päihtyneiden selviämisasemalle tai muuhun hoitopaikkaan, jollei päihtyneestä voida huolehtia muulla tavoin. Päihtyneen ottaminen poliisin säilytystilaan on säännösten mukaan viimesijainen keino. Vain väkivaltaiset päihtyneet tai ne päihtyneet, joita ei voida toimittaa edellä mainittuihin hoitopaikkoihin tai joista ei voida huolehtia muuten, on otettava poliisin säilytystilaan.

Lain 4 §:n 1 momentin mukaan kiinni otetun on annettava poistua heti, kun kiinnioton tarve on lakannut, kuitenkin viimeistään 12 tunnin kuluttua kiinniottamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan henkilö, jota ei kello 20 mennessä ole päästetty säilöstä, voidaan 1 momentin säännösten estämättä pitää säilössä seuraavaan aamuun kuitenkin enintään kello 8 saakka, jos siihen asunnon tai yösijan puuttumisen vuoksi tai muusta syystä on erityistä aihetta.

Edellä mainittuja säännöksiä ja niistä ilmeneviä pääsääntöjä voidaan pitää edelleen perusteltuna ja nykyisen viranomaistehtäväjaon vuoksi jatkossakin tarpeellisena. Säännökset eivät kuitenkaan edellytä erillistä lakia vaan poliisin säilyttämien henkilöiden osalta tarpeellisista asioista voidaan säätää asiaa koskevassa yleislaissa. Muilta osin päihtyneiden käsittelystä annettu laki sisältää pääosin säännöksiä, joita voidaan pitää vanhentuneina suhteessa muuhun asiaan liittyvään lainsäädäntöön sekä perustuslakiin.

Päihtyneiden käsittelystä annetun lain 6 §:n mukaan päihtynyt on velvollinen alistumaan sellaiseen lääkinälliseen tutkimukseen ja hoitoon, jota pidetään hänen päihtymysasteensa ja terveydentilansa vuoksi tarpeellisena. Perustelujen mukaan lääkinällisestä tutkimuksesta sekä hoidollisista toimenpiteistä on katsottu tarpeelliseksi säätää, koska aiemmin henkilöä ei ole voitu ”velvoittaa alistumaan lääkinälliseen tutkimukseen ja hoitoon pelkästään päihtymystilansa takia vaan ainoastaan muista erityisistä syistä” (HE 3/1972 vp, s. 1). Nykyisen perusoikeusjärjestelmän kannalta voidaan pitää kyseenalaisena, onko potilaan asemaa ja oikeuksia koskevista yleislaeista irralliselle erillissäännökselle olemassa perusteita ja onko säännöksen soveltamisalan kohdentuminen johdonmukaista.

Päihtyneiden käsittelystä annetun lain soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden piiri on ollut 6 §:n voimaantulon aikaan lain 1 §:n (461/1973) mukaan nykyistä laajempi. Lakia on sovellettu henkilöihin, jotka päihtymyksen vuoksi on poliisilain (84/66) eri säännösten nojalla otettu kiinni pidettäväksi säilössä selviämistä varten. Poliisilain toimivaltuudet henkilön säilöönottoon selviämistä varten ovat tuolloin olleet huomattavasti nykyistä laajemmat. Päihtyneiden käsittelystä annettua lakia on sovellettu vuonna 1995 säädettyjen muutosten (502/1995) jälkeen lain 1 §:n mukaan henkilön käsittelyyn ja hoitoon ainoastaan, jos hänet on päihtymyksen vuoksi otettu kiinni nykyisen poliisilain 2 luvun 2 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, siis henkilön itsensä suojaamisen tarkoituksessa.

Lain 6 §:n sanamuoto tarkoittaa, että päihtyneen henkilön itsemääräämisoikeus potilaana eroaa esimerkiksi sellaisesta päihtyneestä ja itsestään huolehtimaan kykenemättömästä henkilöstä, jonka tila on ensihoidon yksikön arvioitavana, eikä poliisimies ole päättänyt henkilön vapaudenmenetyksestä. Päihtyneiden käsittelyyn liittyvissä tehtävissä hätäkeskus hälyttää hätäkeskustoiminnasta annetun lain (692/2010) 4 §:ssä säädetyn tehtävänsä mukaisesti asianmukaisen viranomaisen yksiköt viranomaisten antamien hälytysohjeiden perusteella. Kyseeseen voivat tulla käytännössä poliisitoimen, terveystoimen tai sosiaalitoimen yksiköt. Henkilön oikeuksien erilaista määräytymistä potilaana pelkästään sattumanvaraisesti poliisin säilyttämäksi päättymisen johdosta ei voida pitää perusoikeusnäkökulmasta perusteltuna. Hoidossa ja tutkimuksessa tulisi myös päihtymyksen vuoksi poliisin säilyttämien henkilöiden osalta noudattaa potilaan asemaa ja oikeuksia koskevia yleislakeja. Näihin lakeihin tulee lisätä potilaan päihtymystilaaan liittyvää sääntelyä, jos voimassa oleva sääntelyssä havaitaan puutteita. Esimerkiksi poliisin teettämä lähtökohtaisesti vapaaehtoisuuteen perustuva puhalluskoe, joka auttaa varmistamaan, onko henkilö nauttinut alkoholia, ei voine olla riittävä peruste voimassa olevan kaltaiselle potilaan oikeuksia koskevalle erityissäännöksen tarpeelle.

Myös esimerkiksi päihtyneiden käsittelystä annetun lain 11 §:ää voidaan pitää tarpeettomana. Päihdehuoltoon liittyvistä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen maksuista säädetään

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) ja sen nojalla annetussa asetuksessa (192/1992).

Selviämishoidon järjestämisvastuu

Toisin kuin päihtyneiden käsittelystä annetun lain 10 §:n viittaussäännöksessä todetaan, selviämisasemien perustamisesta ja ylläpidosta ei edelleenkään erikseen säädetä missään säädöksessä. Selviämisasemia tai selviämishoitoasemia ei myöskään ole perusteltua alistaa Poliisihallituksen tarkastettavaksi ja hyväksyttäväksi nykyisen sääntelyn edellyttämällä tavalla. Muita terveydenhoitopalveluja vastaavasti selviämishoito on tällä hetkellä kuntien ja kuntayhtymien järjestämisvastuulla. Päihtyneiden hoidosta ja päihdetyöstä on joitakin säännöksiä terveydenhuoltoa ja sosiaalihuoltoa koskevissa säädöksissä, ainakin päihdehuoltolaissa (41/1986), terveydenhuoltolaissa (1326/2010) ja sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sekä kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen erikoisalakohtaisista edellytyksistä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (583/2017). Selviämishoidon järjestämisvastuusta ei kuitenkaan täsmällisesti säädetä missään säädöksessä.

Selviämishoitopalvelujen järjestämisvastuuta koskeva lainsäädäntö on kaivannut täsmentämistä niin kauan kuin päihtyneiden käsittelystä annettu laki on ollut voimassa. Järjestämisvastuuta koskevan täsmällisen sääntelyn puutteesta johtuen selviämishoitoasemaverkosto ja muu selviämishoidon järjestäminen on jäänyt osassa maata hyvin puutteelliseksi, vaikka selviämishoitopalvelut ovat kiistatta nykytilanteessa kuntien järjestämisvastuulla. Poliisi ei ole voinut käytännössä soveltaa laista ilmenevää pääsääntöä rauhallisten päihtyneiden sijoittamisesta. Poliisi on valvonut myös rauhallisia päihtyneitä, kun selviämisasemaa tai muuta hoitopaikkaa ei ole ollut saatavilla. Ongelma todetaan muun muassa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain perusteluissa. Samassa yhteydessä todetaan, että vuonna 1973 päihtyneiden käsittelystä annetun lain esitöissä on todettu selviämisasemien kuuluvan sosiaali- ja terveydenhuollon toimialaan (ks. HE 90/2005 vp, s. 19).

Esimerkiksi selviämisasemia Suomessa on alle parikymmentä, eikä niitä ole kaikissa suurissa-kaan kaupungeissa. Poliisilaitoksilta saatujen tietojen perusteella selviämishoidon järjestämisessä on puutteita erityisesti Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin maakunnissa.

Sisäministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteisen päihtyneiden kiinniottamista, kuljettamista, kohtelua ja hoitoa selvittäneen työryhmän johtopäätös oli, että poliisin osuutta päihtyneiden kiinnitoissa, kuljettamisessa ja säilöönotoissa on perusteltua vähentää ja vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden roolia. Työryhmän näkemyksen mukaan keskeistä ei ollut erillisen selviämishoitoasemaverkoston kattavuuden lisääminen vaan selviämishoitopalvelujen tarjonnan alueellinen parantuminen siten, että selviämishoitoasemat sijoitetaan terveydenhuollon päivystyspalveluiden tai päihdehuollon palvelujen yhteyteen tai poliisin säilytystilojen välittömään läheisyyteen (Sisäasiainministeriön julkaisut 5/2011).

Kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimivan eurooppalaisen komitean (CPT) kuudennen Suomeen kohdistuvan määräaikaikäynnin alustavissa havainnoissa (CPT/Inf (2020) 30) huomautettiin jälleen siitä, että poliisi säilyttää päihtyneitä edelleen usein poliisin säilytystiloissa, vaikka poliiseilla ei ole asiaan koulutusta ensiapukurssia lukuun ottamatta. Myös aikaisemmilla, muun muassa vuoden 2014 vierailun yhteydessä CPT on pitänyt selvänä, että vallitsevat järjestelyt eivät riitä estämään päihtyneiden henkilöiden kuolemia poliisin säilytystiloissa (CPT/Inf (2015) 25).

Vastaavasti YK:n kidutuksen vastaisen komitean (CAT) Suomen seitsemännen määräaikaissraportin (CAT/C/FIN/7) loppupäätelmissä (11/2016) komitea on pitänyt huolestuttavana sitä, että päihdyttävien aineiden vaikutuksen alaisena olevia henkilöitä säilytetään edelleen poliisin säilönottiloissa pelkän päihtymistilan vuoksi. Loppupäätelmissä edellytetään, että ”sopimusvaltio varmistaa, että pelkästään päihtymistilan vuoksi säilöön otetut päihtyneet henkilöt sijoitetaan riittävän pätevän henkilökunnan valvontaan, esimerkiksi katkaisuasemille”.

Putkakuolemia koskevassa eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussa (EOAK 4103/2016, 31.7.2019) oikeusasiamies on todennut puutteet selviämishoidon järjestämisvastuuta koskevassa sääntelyssä ja katsonut, että selviämishoidon kehittämistä tulisi edistää sosiaali- ja terveyspalveluja uudistettaessa siten, että maakunnat (ehdotetussa sote-uudistuksessa hyvinvointialueet) huolehtisivat selviämispalvelujen kattavuudesta. Edellä todetusti aiemmin selviämishoidon järjestämistä koskevassa selvityksessä kuntakyselyn vastauksissa on tuotu ilmi tarve alueelliseen ja seudulliseen yhteistyöhön selviämishoidon järjestämisessä (Sisäasiainministeriön julkaisut 5/2011, s. 46). Siten sote-uudistuksessa muodostettavien hyvinvointialueiden voidaan arvioida olevan soveltuvia tahoja myös selviämishoidon järjestämisessä ja koordinoinnissa alueellaan.

Säännöllisesti vuosien ajan on nostettu yhteiskunnalliseen keskusteluun ja selvityksen kohteeksi, tulisiko päihtyneiden käsittelyyn liittyvät tehtävät siirtää poliisilta kokonaan muille ammattiryhmille. Ilmoitus päihtyneen henkilön avun tarpeesta tulee yleensä hätäkeskukseen, joka välittää hätäilmoitukset viranomaisille. Esimerkiksi ensihoidon lähettämisen edellytyksenä on yleensä kuitenkin mahdollinen välittömän sairaanhoidon tarve, joten usein poliisi lähetetään paikalle tietynlaisena yleisviranomaisena laajan tehtäväkuvansa vuoksi.

Päihtyneet voivat olla huumeiden, lääkkeiden, alkoholin tai näiden yhdistelmän vaikutuksen alaisia, joten heidän kohtaamisensa on vaativa tilanne. Päihtymys voi peittää alleen monia vakavien sairauksien oireita. Toisaalta tehtävän kohteena olevan henkilön päihtymykseen voi liittyä impulssikontrollin heikentymisestä johtuvaa väkivallan uhkaa. Hätäkeskuksen saamat tiedot tilanteesta voivat olla myös puutteellisia tai virheellisiä, joten tilanteen selvittäminen paikalla on tärkeää. Käytännössä poliisi kohtaa päihtyneitä koskevilla tehtävillä myös runsaasti etsintäkuulutettuja henkilöitä. Siten päihtyneitä henkilöitä koskevien tehtävien kategorinen rajaaminen pois poliisin tehtävistä voi ylipäättään olla ongelmallista.

Sen sijaan resurssien puolesta sekä henkilöiden asianmukaisen kohtelun kannalta keskeisenä ongelmana voidaan pitää erityisesti sitä, että selviämishoitoasemaverkosto tai selviämishoidon järjestäminen muulla tavalla on monissa osissa Suomea riittämätön ja tästä syystä useissa poliisilaitoksissa joudutaan rauhalliset päihtyneet sijoittamaan selviämishoitoasemien ja muiden hoitopaikkojen sijasta poliisin säilytystilaan (ks. esim. sisäasiainministeriön julkaisut 5/2011, s. 46 ja 71). Tilanne on ongelmallinen yksilön henkilökohtaisen turvallisuuden ja palveluiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Esimerkiksi kuljetustehtävän siirtäminen eri toimijalle ei sellaisenaan ratkaise ongelmaa.

Sote-uudistuksessa myös selviämishoitopalveluiden toteutumisesta huolehtiminen siirtyy kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle. Myöskään sote-uudistuksen yhteydessä ei ole ehdotettu nimenomaista selviämishoitopalvelun järjestämisvastuuta koskevaa sääntelyä. Selviämishoitopalvelujen järjestämisvastuuta sääntelyä on tästä syystä tarpeen täsmentää poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä.

2.4 Pakkokeinolaki

2.4.1 Nykytila

Pakkokeinolain 2 luvun 1 §:ssä säädetään poliisimiehen kiinniotto-oikeudesta. Pykälän 2 momentin mukaan poliisimies saa ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Momentin mukaan poliisimies saa lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi. Jälkimmäistä momentin virkettä on perusteltu sillä, että käytännössä on ilmennyt tilanteita, joissa tuomion yhteydessä vangittavaksi vaadittu vastaaja poistuu oikeuspaikalta päätösharkinnan aikana. Vastaajan poistumisen estäminen on edellyttänyt, että kiinniotto-oikeudesta säädetään erikseen poliisimiehen kiinniotto-oikeutta koskeissa säännöksissä (ks. HE 222/2010 vp, s. 74).

2.4.2 Nykytilan arviointi

Pakkokeinolain 2 luvun 1 §:n 2 momentin toimivaltuuksia koskeva sääntely ei koske poliisin virkasuhteisia vartijoita. Vastaava tilanne on etsintäkuulutetun kiinniottamista koskevan poliisilain 2 luvun 3 §:n osalta. Kuitenkin vartijat suorittavat erilaisia vapautensa menettäneiden kuljetuksia muun muassa tuomioistuimiin ja toimivaltuuksien puuttumisen on arvioitu johtavan joissain tapauksissa epäselviin tilanteisiin ja epäjohton mukaiseen ja tehottomaan viranomaisresurssien käyttöön. Vartijoiden toimivaltuuksia on tarpeen tarkistaa sekä pakkokeinolain 2 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen toimivaltuuksien että poliisilain 2 luvun 3 §:ssä säädettyjen oikeuksien suhteen. Asia liittyy myös tutkintavastuun ja säilyttämisvastuun erillisyyden toteutumiseen kuljestehtävillä.

2.5 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

2.5.1 Nykytila

Poliisille kuuluvien tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia (616/2019). Lain 6 §:ssä säädetään tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen sisällöstä. Poliisin henkilötietojen käsittelyyn sovellettavat yleissäädökset määrittävät tietojen käsittelytarkoituksen mukaan. Suurimpaan osaan poliisin henkilötietojen käsittelystä sovelletaan yleislakina henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (1054/2018, rikosasioiden tietosuojalaki). EU:n yleistä tietosuoja-asetusta ja sitä täydentävää tietosuojalakia (1050/2018) sovelletaan henkilötietojen käsittelyyn silloin, kun kyse on poliisin lupahallinnollisista tehtävistä tai muista kuin rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluvista valvontatehtävistä.

Voimassa oleva poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki sisältää useita viittauksia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin, jossa säädetään tietosuojan yleislainsäädäntöä täydentävästi henkilötietojen käsittelystä poliisin tehtävissä. Poliisin henkilötietolaissa ei kuitenkaan säädetä nimenomaisesti poliisin säilyttämien henkilöiden tietojen käsittelystä. Käytännössä tietoja luonnollisesti kirjataan ja käsitellään säilytystilan ja vapautensa menettäneiden valvonnan yhteydessä.

2.5.2 Nykytilan arviointi

Kansainvälisissä suosituksissa kannustetaan tarkkojen tietojen kirjaamiseen säilytyksen tapahtumista (ks. esim. CPT/Inf (92) 3 ja CPT/Inf (2015) 25). Myös YK:n vankeinhoidon

vähimmäissäännöt edellyttävät vapautensa menettäneitä koskevia tietojen kirjaamiseen sähköistä tietokantaa tai rekisterikirjaa. Poliisivankiloissa vapautensa menettäneiden kohtelusta tehtyjä kirjauksia koskevassa eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussa on todettu, että lähes kaikissa ratkaisuun liittyvässä selvityksessä mukana olleissa säilytystiloissa tehtiin kirjauksia vapautensa menettäneiden päivittäisistä toiminnoista. Pääosin nämä kirjatukset tehdään erillisille lomakkeille. Kirjaustapa ja kirjattavien asioiden sisältö kuitenkin vaihtelee säilytystiloittain.

Ratkaisussa todetaan, että asiaa koskeva lainsäädäntö ja poliisin ohjeistukset jättävät tulkinnanvaraisiksi, mitä henkilötietoja poliisin säilyttämistä vapautensa menettäneistä voidaan kirjata poliisin henkilörekistereihin. Ratkaisun mukaan olisi perusteltua arvioida rekisterisäännösten täsmentämistarve poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain uudistamisen yhteydessä (EOAK/4489/2017, 10.7.2019). Sääntelyn täsmentämistä ja menettelyjen yhdenmukaisuuden varmistamista voidaan pitää tarpeellisena.

3 Tavoitteet

Esityksen keskeisenä tavoitteena on poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus, jossa huolehditaan vapautensa menettäneiden perus- ja ihmisoi-keuksien toteutumisesta ja otetaan huomioon myös vartiointitehtävissä toimivan henkilöstön oikeusturvanäkökohdat sekä työturvallisuus nykyistä lainsäädäntöä paremmin. Uudistuksessa pyritään kohentamaan säännösten käytännön sovellettavuutta poliisin hallinnoimassa vapautensa menettäneiden säilyttämisessä. Sääntelyn selkeyttäminen edistää säilyttämiseen liittyvän viranomaismenettelyn lainmukaisuutta.

Tavoitteena on vapautensa menettäneiden säilyttämisen turvallisuuden varmistaminen monin eri tavoin sekä säilyttämiseen liittyvien menettelyjen valtakunnallinen yhdenmukaisuus. Näihin liittyvät keskeisesti säilytystilan valvonnan tehostaminen, valvontaresurssien turvaaminen ja hallinnollisen ohjauksen tarkentaminen valvontamenettelyissä.

Esityksessä tavoitellaan myös vapautensa menettäneiden terveydenhuoltopalvelujen parantamista ja yhdenmukaistamista sote-uudistuksen yhteydessä. Tavoitteisiin lukeutuu lisäksi selviämishoitopalveluja koskevan järjestämisvastuun terävöittäminen sekä se, että palvelun alueellisen saatavuuden parantumisen myötä poliisin säilytystiloihin sijoitettaisiin nykyistä vähemmän henkilöitä, jotka eivät päihtymyksen vuoksi kykene huolehtimaan itsestään. Tämä tavoite liittyy osaltaan putkakuolemien vähenemisen tavoitteeseen.

Esityksellä pyritään kehittämään säilytystilan olosuhteita ja varustelua sekä lisäämään vapautensa menettäneiden mahdollisuuksia välttämättömään asioidenhoitoon. Tarkoituksena on myös selkeyttää muutoksenhakuun liittyvää menettelyä.

Tavoitteena on sen varmistaminen, että esitutkintaan ja muuhun tutkintaan liittyvät menettelyt ja päätöksenteko eriytetään nykyistä selkeämmin päätöksenteosta, joka koskee vapautensa menettäneiden säilyttämiseen liittyviä olosuhteita ja säilyttämiseen liittyvää kohtelua.

Esityksellä tavoitellaan myös vartiointitehtävissä toimivan henkilöstön työturvallisuuden ja oikeusturvan parantamista. Esityksellä pyritään selkeyttämään ja johdonmukaistamaan säilytys-tehtäviin liittyvää viranomaisten päätöstoimivaltaa sekä muita toimivaltuuksia ja velvollisuuksia.

4 Keskeiset ehdotukset

Yhteenveto keskeisistä ehdotuksista

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Laki korvaisi voimassa olevan samannimisen lain. Lisäksi kumottaisiin päihtyneiden käsittelystä annettu laki sekä muutettaisiin pakkokeinolakia ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia. Neljääntoista muuhun lakiin tehtäisiin lähinnä teknisiä muutoksia.

Säilytykseen liittyviä vapautensa menettäneen oikeuksia, velvollisuuksia ja perusoikeuksien rajoituksia, vartiointitehtävissä toimivan henkilöstön toimivaltuuksia ja viranomaisten velvollisuuksia koskevat säännökset saatetaan ajan tasalle, ottaen huomioon erityisesti perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista valvovien kansallisten ja kansainvälisten valvontaelinten ratkaisut ja kannanotot, oikeuskäytäntö sekä säännösten käytännön sovellettavuus.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi aiempaa selkeämmin yleislaki, jota sovellettaisiin kaikkien poliisin lain nojalla säilyttämien vapautensa menettäneiden kohteluun. Viittaussäännösten käyttöä vähennettäisiin erityisesti koskien poliisin säilyttämien tutkintavankien kohtelua.

Tutkintavastuun ja säilytysvastuun eriyttämistä edellytettäisiin sekä säilyttämiseen liittyvää päätöstoimivaltaa että säilytystilan järjestystä koskevissa säännöksissä. Päätöstoimivaltaa siirrettäisiin esimiestasolta vartiointitehtävissä konkreettisesti toimiville virkamiehille ja päätöksiä koskevaa sääntelyä selkeytettäisiin ja johdonmukaistettaisiin myös muutoin.

Päihtyneiden käsittelystä annettu laki kumottaisiin vanhentuneena ja asiaa koskevat tarpeelliset säännökset siirrettäisiin uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin. Samassa yhteydessä selviämishoidon järjestämistä koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin.

Esityksessä ehdotetaan saatettavaksi ajan tasalle säilytystilan päivittäistoimintoihin liittyvät säännökset. Tässä yhteydessä sääntelyä täydennettäisiin muun muassa koskien tupakointia ja tiedotusvälineiden seurantaa. Lakiin lisättäisiin sähköistä viestintää ja yhteydenpitoa koskevia säännöksiä. Omaisuuden hallussapitoa ja vastaanottamista koskevaa sääntelyä muutettaisiin siten, että se vastaa nykyistä paremmin poliisin säilytystilan toimintaympäristön vaatimuksia.

Vapautensa menettäneiden terveydenhuoltoa koskeva sääntely yhdenmukaistettaisiin ehdotetussa sosiaali- ja terveystieteiden rakenneuudistuksessa omaksuttujen ratkaisujen kanssa. Säilytystilan ja vapautensa menettäneiden henkilöllistä ja teknistä valvontaa sekä henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uudet säännökset koskien vapaudenmenetyksen alussa tarvittavaa käytettävää tehostettua valvontaa. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi myös erikseen säilytystilahenkilöstön vähimmäisresursseista vapautensa menettäneiden valvonnassa.

Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen kiinniottotoimivaltuuksia säilytystilan alueella ja muuten virkatehtävän aikana tarkistettaisiin. Vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten voimakeinojen käyttöä koskevat säännökset yhdenmukaistettaisiin suhteessa poliisimiesten voimakeinojen käyttöä koskevaan sääntelyyn.

Myös muutoksenhakumenettelyä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin kautta linjan.

Menettelyjen yhdenmukaisuuden varmistamiseksi ehdotetaan säädettäväksi hallinnollisten määräysten antamisesta keskeisissä säilyttämiseen liittyvissä asioissa.

Lakien ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2023, jolloin myös sote-uudistukseen liittyvän sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun muutoksia koskevan lainsäädännön on tarkoitus tulla voimaan.

4.1 Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta

Yleiset säännökset

Uuden poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 1 luvussa olisivat yleiset säännökset. Lain soveltamisalaa koskevaa säännöstä täsmennettäisiin nykyisestä siten, että säädöstekstistä käy selkeästi ilmi, että lakia sovelletaan myös poliisin kuljetusvastuulla oleviin vapautensa menettäneisiin. Myös lain soveltamisalan suhdetta muuhun vapautensa menettäneitä koskevaan sääntelyyn selkeytettäisiin. Lisäksi pykälässä korostettaisiin hallintolain merkitystä ehdotettavan lain soveltamisessa.

Luvun 2 §:n määritelmiä täsmennettäisiin ja vähennettäisiin. Vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä tarkoitettaisiin poliisilaitoksen palveluksessa olevaa virkasuhteista vartijaa ja ylivartijaa sekä säilytystilan vartiointitehtäviin määrättyä poliisimiestä. Laissa käytettävä määritelmä sekä luvun 6 §:n toimivallan määräytymistä ja päätösvallan otto-oikeutta koskeva sääntely täsmen­näisivät säilytystehtäviin liittyvää päätösvaltaa ja selkeyttäisivät osaltaan tutkintavastuun ja vapautensa menettäneiden säilytysvastuun erillisyyttä säilytystilan toiminnoissa.

Vapautensa menettäneen oikeuksien rajoittamista, vapautensa menettäneen kohtelua ja toimivaltuuksien käytön yleisiä periaatteita koskevia säännöksiä päivitetäisiin osin kirjoitusasun osalta. Luvun 7 §:ssä säädettäisiin säilytystilan johtajasta ja säilytystilan esimiehestä. Säännökset tarkoittaisivat kolmiportaisen säilytystilaorganisaation mahdollistamista säilytystilassa, mikä vastaa monien säilytystilojen nykyistä käytäntöä. Laissa siirrettäisiin päätöstoimivaltaa monissa päivittäisissä asioissa säilytystilan esimiehelle, joka toimisi säilytystilan vuoro­esimiehenä.

Luvun 8 §:ssä säädettäisiin vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen henkilöiden säilyttä­miseen liittyvistä tehtävistä.

Luvun 9—12 §:ssä säädettäisiin turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan vartijan käytöstä säilytystilan vartiointitehtävissä pitkälti voimassa olevan lain säännöksiä vastaavalla tavalla. Luvun 10 §:ssä turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan vartijan käyttömahdollisuutta vartiointitehtävissä rajattaisiin suhteessa voimassa olevaan sääntelyyn. Yksityistä vartijaa voitaisiin käyttää apuna vartiointitehtävissä jatkossa ainoastaan siten, että säilytystilassa on läsnä myös virkasuhteinen henkilö.

Säilytystilaan ottaminen

Lain 2 luvussa säädettäisiin keskeisistä säilytystilaan ottamiseen liittyvistä asioista sekä vapau­denmenetyksestä ilmoittamisesta. Säilytystilan hyväksymistä koskevaa sääntelyä tarkennettaisiin nykyisestä. Vapaudenmenetyksestä ilmoittamista koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin muun muassa ilmoituksen tekijän osalta sekä tahdonvastaisesti ilmoittamisen osalta. Lisäksi 3 §:ään lisättäisiin säännökset valvontaviranomaisia koskevasta luettelosta säilytystilassa.

Luvun 4 §:ssä säädettäisiin uutena säännöksenä vapaudenmenetykseen liittyvän ilmoituksen ja oikeuksia ja velvollisuuksia koskevan tiedottamisen lykkäämisestä vapautensa menettäneen tilan johdosta. Luvun 5 §:ssä säädettäisiin tulotarkastuksen sisällöstä ja tarkastusmenettelystä

nykyistä täsmällisemmin. Luvun 6 §:ssä säädettäisiin asetustasoisen sääntelyn lisäksi hallinnollisten määräysten antamisesta menettelyjen ja käytäntöjen yhdenmukaisuuden varmistamiseksi.

Sijoittaminen säilytystilassa, perushuolto ja siirtäminen

Lain 3 luvussa säädettäisiin vapautensa menettäneiden sijoittamisesta pitkälti voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti. Vaatetusta ja sen pesemistä koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin nykyisestä. Luvun 3 §:ssä säädettäisiin vapautensa menettäneiden majoitustilojen ominaisuuksista jossain määrin voimassa olevasta sääntelystä eroavasti. Sääntelyssä täsmennettäisiin WC-tilojen ja peseytymismahdollisuuksien käytettävyyksivaatimuksia.

Luvun 4 §:ssä säädettäisiin voimassa olevaa lakia täsmällisemmin ruokahuollon sisällöstä ja peruseruokavaliosta poikkeamisesta.

Luvun 6 § sisältäisi uudet tupakointiin liittyvät säännökset.

Luvun 7 §:ssä olisivat nykyistä täsmällisemmät säännökset vapautensa menettäneen oikeudesta kirjallisuuteen ja tiedotusvälineiden seurantaan siten, että oikeudet koskisivat jatkossa muitakin vapautensa menettäneitä kuin tutkintavankeja, jos kyse ei ole lyhytaikaisesta säilyttämisestä.

Luvussa säädettäväksi ehdotettaviin vapautensa menettäneen ulkoilua (5 §), siirtämistä (8 §) ja siirrosta ilmoittamista (9 §) koskeviin säännöksiin sekä tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa läsnäoloa (10 §) koskeviin säännöksiin tehtäisiin tarpeelliseksi katsottuja päivityksiä ja täsmennyksiä.

Luvussa säädettäisiin uusina säännöksinä myös poliisilain 2 luvun 2 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa päihtymyksen vuoksi kiinni otetun sijoittamisesta (11 §). Pykälä vastaisi keskeiseltä sisällöltään pitkälti voimassa olevan päihtyneiden käsittelystä annetun lain 2—4 §:n sääntelyä. Lisäksi pykälän viimeinen momentti sisältäisi rauhallisen päihtyneen henkilön asianmukaisen kohtelun kannalta keskeisen selviämishoidon järjestämistä koskevan säännöksen, jonka mukaan sote-uudistuksessa (HE 241/2020 vp) tarkoitettu hyvinvointialue vastaisi palvelun järjestämisestä alueellaan.

Luvun 12 §:ssä säädettäisiin päätöstoimivallasta. Pykälän 2 momentti sisältäisi päätöksentekoa koskevaa erityissääntelyä muutoksenhakua koskevan menettelyn selkeyttämiseksi. Lisäksi pykälän 6 momentissa säädettäisiin vartiointitehtävissä toimivan virkamielen oikeudesta päättää poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla kiinni otetun henkilön poistumisesta säilytystilasta, kun perusteita säilyttämiselle ei enää ole.

Menettelyjen ja käytäntöjen yhtenäisyyden varmistamiseksi 13 §:ssä säädettäisiin, että Poliisihallitus antaa jatkossa tarkemmat määräykset vapautensa menettäneen siirtämisestä, ruoka- ja perushuollosta sekä majoituksesta.

Vapautensa menettäneen omaisuus

Lain 4 luvun 1 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi vapautensa menettäneen omaisuuden hallussapidon rajoittamisen edellytyksistä voimassa olevasta sääntelystä poikkeavasti siten, että säännöksissä huomioitaisiin nykyistä paremmin poliisin säilytystilaympäristön erityispiirteet ja vapautteen kohdistuvien toimenpiteiden tarkoitukset eri perusteilla vapautensa menettäneiden kohdalla.

Omaisuuuden säilytystä ja muuta käsittelyä sekä omaisuusluetteloa koskeviin säännöksiin tehtäisiin myös tarpeelliset lisäykset siten, että niiden osalta sääntely vastaisi pitkälti tutkintavankeuslain ja vankeuslain sääntelyä.

Luvun 4 §:n maksuvälineiden hallussapitoa koskevat säännökset vastaisivat voimassa olevaa sääntelyä.

Luvun 5 §:ään yhdistettäisiin rahan ja muiden maksuvälineiden käyttöä sekä tavaroiden vastaanottamista ja tarkastamista koskeva sääntely. Säännöksiin tehtäisiin täsmennyksiä, jotka vastaisivat säilytystilojen käytännön mahdollisuuksia järjestää ostosmahdollisuuksia säilytystiloissa.

Luvun 6 §:n omaisuuden palauttamista koskeviin säännöksiin lisättäisiin tutkintavankeuslain ja vankeuslain sääntelyä vastaava säännös siitä, että jos vapautensa menettänyt on vapaudenmenetyksen päättyessä säilytystilan ulkopuolella, hänet voidaan suostumuksella kuljettaa säilytystilaan hakemaan siellä olevaa omaisuuttaan.

Luvun 7 § sisältäisi päätöksentekoa koskevaa erityissääntelyä muutoksenhakua koskevan menettelyn selkeyttämiseksi.

Luvun 8 § sisältäisi asetuksenantotoimivaltaa koskevan säännöksen lisäksi Poliisihallituksen määräysenantovaltuutusta koskevan säännöksen menettelyjen yhtenäistämiseksi.

Terveys- ja huolto

Lain 5 luvussa säädettäisiin vapautensa menettäneen oikeudesta terveyden- ja sairaanhoitoon osin nykyisestä poiketen. Säännöksiin tehtäisiin ajantasaistamisen edellyttämiä täsmennyksiä. Terveys- ja huollon järjestämistä koskevaan sääntelyyn tehtäisiin sosiaali- ja terveystieteiden uudistuksen edellyttämät ja kustannusten rahoituksen selkeyttämistä koskevat muutokset. Terveys- ja huollon edellyttämässä järjestelyissä poliisilaitos toimisi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.

Lain säännöksiä päivitetäisiin siten, että niissä mainitulta lääkäriltä tai muulta terveydenhuoltohenkilökuntaan kuulavalta ei enää edellytetä, että hän työskentelee virkasuhteisesti.

Kirjeenvaihto, puhelu ja sähköinen viestintä

Lain 6 luvussa vapautensa menettäneen kirjeenvaihtoon liittyvää oikeutta koskeviin säännöksiin tehtäisiin tutkintavankeuslakia ja vankeuslakia vastaavat täsmennykset ja lukuun lisättäisiin kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin lukemisesta ilmoittamista koskevat säännökset. Puhelimen käyttöoikeuteen liittyviä säännöksiä täsmennettäisiin ja puhelun kuuntelua koskeviin säännöksiin lisättäisiin tutkintavankeuslakia ja vankeuslakia vastaava puhelun tallentamista koskeva säännös.

Lukuun lisättäisiin säännökset, joiden nojalla voitaisiin antaa vapautensa menettäneelle vapaudenmenetyksen pitkittyessä mahdollisuus sähköpostin ja internetin valvottuun käyttöön välttämättömien asioiden hoitamiseksi.

Tapaamiset ja muut yhteydet säilytystilan ulkopuolelle

Lain 7 luvun tapaamista koskevia 1 ja 2 §:n säännöksiä muutettaisiin siten, että tapaamisen valvontaa koskeva sääntely vastaisi pitkälti tutkintavankeuslain ja vankeuslain vastaavaa

sääntelyä. Tutkintavankeuslakia ja vankeuslakia vastaavasti luvun 3 §:ään ehdotetaan erillistä säännöstä asiamiehen tapaamisesta. Tapaamisen peruuttamista, keskeyttämistä ja epäämistä koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin nykyisestä. Tavaroiden rajoitetusta vastaanottamisesta säilytystilan ulkopuolelta säädettäisiin jatkossa 4 luvun 5 §:ssä.

Lain 7 luvun 5 §:ään ehdotetaan uutta säännöstä mahdollisuudesta järjestää vapautensa menettäneelle tilaisuus olla yhteydessä läheisiinsä tai asiamieheensä videoyhteyden välityksellä. Tapaamiskieltoa koskevaa sääntelyä muutettaisiin 6 §:ssä siten, että tapaamiskiellon antamisen edellytykset ja kesto vastaisivat tutkintavankeuslain ja vankeuslain sääntelyä. Poistumislupaa erittäin tärkeästä syystä ja lupaa poistua saatettuna koskeva 9 § vastaisi tutkintavankeuslain sääntelyä.

Säilytystilan valvonta, järjestys, sekä säilytystilan ja vapautensa menettäneen tarkastaminen

Lain 8 luvun 1 § sisältäisi säilytystilan valvontaa koskevat uudet täsmällisemmät säännökset sekä valvontahenkilöstön vähimmäismäärää koskevan säännöksen, joka edellyttäisi yksinvartiinnista luopumista.

Luvun 2 § sisältäisi uudet säännökset henkilötietojen käsittelystä säilytystilan valvonnassa.

Luvun 3 § sisältäisi säilytystilan järjestyssääntöä sekä tutkintavastuun ja säilytysvastuun eriyttämistä koskevat säännökset. Pykälässä säädettäisiin järjestyssäännöstä, joka sisältäisi tarkempia määräyksiä järjestyksen ylläpitämiseen ja säilytystilan toimintoihin liittyvistä yksittäisistä seikoista. Järjestyssäännössä tulisi jatkossa olla muun muassa tupakointimahdollisuuden järjestämistä koskevat määräykset.

Pykälässä säädettäisiin myös, että erikseen tulisi olla henkilöstölle osoitetut menettelyä ja tilankäyttöä koskevat määräykset, jotka ovat tarpeen tutkintavastuun ja vapautensa menettäneiden säilytysvastuun erillisyyden toteutumisen varmistamiseksi. Määräykset tulisi olla myös esitutkintatoimenpiteisiin ja muuhun tutkintaan käytettävistä tiloista. Luvun 13 §:n mukaan Poliisihallitus ohjaisi järjestyssääntöjen laatimista.

Luvun 5 ja 6 § sisältäisivät säilytystilan teknistä valvontaa, tallentamista, käyttötarkoitusta ja tallenteiden hävittämistä koskevat nykyistä täsmällisemmät säännökset.

Sellien ja omaisuuden tarkastusta, vapautensa menettäneen turvatarkastusta, henkilöntarkastusta ja erityistarkastusta koskeva sääntely vastaisi sisällöllisesti voimassa olevia säännöksiä. Laki ei enää sisältäisi päihitteettömyyden valvontaa koskevia säännöksiä.

Luvun lopussa säädettäisiin asetustasoisen sääntelyn lisäksi hallinnollisten määräysten antamisesta menettelyjen ja käytäntöjen yhdenmukaisuuden varmistamiseksi.

Muun henkilön tarkastaminen

Lain 9 luvussa säädettäisiin tapaajien ja muiden henkilöiden tarkastamisesta pitkälti voimassa olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla. Luvun 6 §:ään ehdotetaan lisättäväksi kiinniottamista koskeva toimivaltuussäännös. Säilytystilan johtajalle ja vartiointitehtävissä toimivalle virkamiehelle ehdotetaan säilytystilan ja poliisiaseman tiloihin ja alueeseen liittyviä kiinniotto-oikeuksia, jotka vastaisivat sisällöllisesti virkamiehille säädettyjä kiinniottotoimivaltuuksia tutkintavankeuslain 12 luvun 6 §:ssä.

Lisäksi vartiointitehtävissä toimivalle virkamiehelle ehdotetaan oikeutta kiinniottoon etsintäkuulutuksen perusteella myös vartiointitehtävään liittyvällä kuljetustehtävällä. Sääntely vastaisi tältä osin pitkälti poliisilain 2 luvun 3 §:ää. Kiinni otettu olisi viipymättä luovutettava poliisimiehelle.

Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

Lain 10 luvussa säädettäisiin turvaamistoimenpiteistä ja voimakeinojen käytöstä.

Turvaamistoimenpiteitä olisivat sitominen, tehostettu valvonta, tarkkailu ja eristämistarkkailu. Selvyyden vuoksi yhteydenpidon rajoittamista ei enää mainittaisi säännöksissä ehdotetun lain mukaisena turvaamistoimenpiteenä, vaan laissa viitattaisiin pakkokeinolakiin. Kyse on turvaamistoimenpiteistä, jotka kuuluvat tutkintavastuun päätöksenteon piiriin. Sitomista koskevan 2 §:n sanamuotoa täsmennettäisiin siten, että sitomisessa käytettävien välineiden piiriä rajattaisiin suhteessa nykyisen säännöksen sanamuotoon. Luvun 11 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin muun muassa sitomiseen käytettävistä välineistä.

Luvun 3 § sisältäisi uudet tehostettua valvontaa koskevat säännökset, joiden tarkoituksena on varmistaa valvonnan riittävä intensiteetti vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa, jolloin muutokset vapautensa menettäneen tilassa ja käyttäytymisessä ovat usein vaikeasti ennakoitavissa.

Tarkkailua koskevaa sääntelyä muutettaisiin siten, että vapautensa menettänyt voitaisiin sijoittaa lyhytaikaisesti tarkkailuun myös silloin, jos se on välttämätöntä vapautensa menettäneen aiheuttaman huomattavan häiriön estämiseksi. Tarve liittyy osaltaan siihen, että ehdotettavassa laissa ei jatkossakaan olisi erityisiä kurinpidollisia säännöksiä. Eristämistarkkailua koskevia säännöksiä täsmennettäisiin ja täydennettäisiin muun muassa tarkkailuvaatteen käytön osalta ja eristämistarkkailun enimmäisaikoja laskettaisiin siten, että ne vastaisivat vankeuslain ja tutkintavankeuslain sääntelyä.

Luvun 6 §:ssä säädettäisiin vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen oikeudesta voimakeinojen käyttöön. Voimakeinojen käyttöä koskevan yleissäännöksen käyttötarkoitukselliseen lisättäisiin voimakeinojen käyttö kiinniottamisen toimittamiseksi. Sääntelyyn lisättäisiin myös poliisilain 2 luvun 17 §:n 2 momenttia vastaavat säännökset vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen virkavastuusta rikoslain 4 luvun 4 §:ssä tarkoitettussa hätävarjelussa virantoimituksessa.

Luvussa säädettäisiin uusina säännöksinä myös varautumisesta voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittamisesta sekä ampuma-aseen käytöstä vastaavan sisältöisesti kuin poliisimiehiä koskevassa poliisilain 2 luvussa säädetään. Myös luvun 10 §:n tarkempien säännösten antamista koskevat valtuutussäännökset vastaisivat poliisilain sääntelyä.

Vapautensa menettäneen kuljetus

Lain 11 luvussa säädettäisiin vapautensa menettäneen kuljetusta koskevista kysymyksistä. Kuljetusvälineitä ja kuljetuksen kestoa koskeviin säännöksiin tehtäisiin tarpeelliseksi katsottuja täsmennyksiä. Kuljetuksella tarkoitettaisiin sekä varsinaista kuljetusta että väliaikaista kuljetukseen liittyvää säilytystä ja majoitusta poliisin vastuulla olevan kuljetuksen aikana.

Luvun 4 §:n mukaan vapautensa menettäneen oikeutta ulkoiluun, omaisuuden hallussapitoon ja käyttöön sekä oikeutta tapaamisiin ja puhelimen käyttöön voitaisiin kuljetuksen aikana rajoittaa vapaudenmenetyksen perusteesta riippumatta, jos oikeuksien toteuttaminen kuljetuksen kestäessä on erityisen vaikeaa järjestää. Tällä tarkoitettaisiin myös sitä, että poliisipartiolla tai säilytystilaorganisaatiolla olisi aina viimekätinen oikeus päättää kyseisten oikeuksien toteuttamisesta

kuljetuksen aikana. Pykälään lisättäisiin myös tutkintavankeuslain sääntelyä vastaavat säännökset rahan, aineiden ja esineiden vastaanottamisesta kuljetuksen aikana.

Ilmoituksen ja tiedon antaminen

Luvussa säädettäisiin vapautensa menettäneen terveydentilasta ja kuolemasta ilmoittamisesta, vapautensa menettäneen vapauttamisesta ja säilytystilasta poistumisesta ja tietojen antamisesta mielentilatutkimusta suorittavalle yksikölle samansisältöisesti kuin voimassa olevassa laissa. Lukuun siirrettäisiin myös henkilö- ja omaisuusvahinkotilanteessa ilmoittamista ja menettelyä koskeva sääntely, joka myös säilyisi sisällöltään nykyisen kaltaisena.

Muutoksenhaku

Vapautensa menettäneen muutoksenhakua koskeva sääntely päivitetäisiin vastaamaan pitkälti tutkintavankeuslain ja vankeuslain muutoksenhakua koskevia säännöksiä. Lisäksi lain eri luvuissa olisi erityissäännöksiä, jotka koskisivat päätöksen antamista koskevaa menettelyä keskeisissä muutoksenhakukelpoisissa päätöksissä. Näillä pyrittäisiin selkeyttämään oikaisuvaatimusta ja valitusta koskevaa menettelyä siten, että oikeusturva olisi myös käytännössä toteutettavissa.

4.2 Laki päihtyneiden käsittelystä ja selviämishoidon järjestämisvastuu

Lailla kumottaisiin voimassa oleva poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki. Lisäksi lailla kumottaisiin voimassa oleva päihtyneiden käsittelystä annettu laki. Ehdotettavassa laissa päihtyneiden käsittelyä koskisi 3 luvun 11 §, jossa säädettäisiin päihtymyksen vuoksi poliisilain 2 luvun 2 §:n nojalla kiinni otetun henkilön sijoittamisesta. Sääntely vastaisi keskeiseltä sisällöltään pitkälti voimassa olevan päihtyneiden käsittelystä annetun lain 2—4 §:n säännöksiä. Lisäksi uuden lain 3 luvun 11 §:ssä säädettäisiin selvyyden vuoksi erikseen hyvinvointialueen vastuusta järjestää selviämishoitopalvelut alueellaan. Tällä pyrittäisiin vähentämään niin sanottujen rauhallisten päihtyneiden henkilöiden säilyttämistä poliisin säilytystiloissa.

Lain 8 luvun 1 §:n mukaan vapautensa menettäneiden ja säilytystilan valvonnassa tulisi huomioida muun muassa vapautensa menettäneen päihtymysaste ja terveydentilan seuraaminen. Lain 10 luvun 3 §:ssä säädettäisiin tehotetusta valvonnasta muun muassa päihtymyksen vuoksi poliisilain 2 luvun 2 §:n nojalla kiinni otetun henkilön säilyttämisessä. Poliisin säilytystilaan sijoitetun vapautensa menettäneen terveyden- ja sairaanhoidon järjestämisestä säädettäisiin lain 5 luvussa.

4.3 Pakkokeinolaki

Pakkokeinolain 2 luvun 1 §:ssä säädetään poliisimiehen kiinniotto-oikeudesta. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ehdotettavassa uudessa laissa tarkoitettulla vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä olisi poliisimiestä vastaavasti oikeus virkatehtävällään ottaa kiinni rikoksesta epäilty, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Lisäksi vartiointitehtävissä toimiva virkamies voisi ottaa tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniotaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi.

Esityksessä ei ehdoteta vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen toimivaltuuksien laajentamista esimerkiksi henkilöllisyyden selvittämiseen liittyen.

4.4 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 kohta, jonka mukaan poliisi saisi käsitellä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun uuden lain 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettuja säilytystilan valvonnan yhteydessä käsiteltäviä tietoja. Viimeksi mainitun lain 8 luvun 1 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi vapautensa menettäneiden ja säilytystilan valvonnan kattavasta kirjaamisesta kansainvälisten suositusten edellyttämällä tavalla. Sääntely vastaisi monissa säilytystiloissa tällä hetkellä olevaa käytäntöä. Luvun 2 § sisältäisi tyhjentävän luettelon säilytystilan valvonnassa käsiteltävistä henkilötietojen luokista. Asia edellyttää myös henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain poliisin tehtävissä käsiteltävien henkilötietojen sisältöä koskevan 6 §:n täydentämistä.

5 Pääasialliset vaikutukset

5.1 Taloudelliset vaikutukset

Uudella poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavalla lailla olisi kokonaisuudistukselle tyypilliseen tapaan sekä kertaluonteisia että pysyviä taloudellisia vaikutuksia.

Menettelymuutokset ja vapautensa menettäneiden valvonta

Ehdotettavaan lakiin kautta linjan tehtävillä muutoksilla pyritään erityisesti selkeyttämään säilytykseen liittyvää päätöksentekovaltaa koskevaa sääntelyä ja samalla korostamaan vapautensa menettäneen säilyttämiseen ja tutkintaan liittyvän menettelyn erillisyyttä. Tavoite ilmenee erityisesti toimivallan määräytymistä koskevasta 1 luvun 6 §:stä sekä säilytystilan järjestysääntöä ja tutkinnan erillisyyttä koskevasta 8 luvun 3 §:stä. Tutkintavastuun ja vapautensa menettäneiden säilyttämisvastuun nykyistä selkeämpää hallinnollista eriyttämistä edellyttävät yhtä lailla kansainväliset sopimukset kuin kansalliset säädökset. Tähän kokonaisuuteen liittyvät menettelyjä koskevat muutostoimenpiteet aiheuttavat poliisilaitoksittain vaihtelevasti kustannuksia. Vaikutukset riippuvat nykyisistä säilytystilatoimintojen käytännöistä, joissa on jossain määrin eroja eri säilytystiloissa.

Useissa poliisilaitoksissa muun muassa tapaamisiin, säilytystilassa hallussa pidettävään omaisuuteen, säilytystilan ulkopuoliseen yhteydenpitoon ja muuhun vapautensa menettäneiden asioiden hoitoon liittyvät järjestelyt aiheuttavat lisää henkilöstötarvetta säilytystiloihin siitä syystä, että näihin asioihin liittyvistä järjestelyistä on ainakin osittain vastannut vapaudenmenetyksen perusteeseen liittyvää tutkintaa toimittava henkilöstö. Poliisilaitosten antamien arvioiden mukaan tästä aiheutuu säilytystilatoimintoihin yhteensä noin 13 henkilötyövuoden tarpeen lisäys.

Ehdotettava 8 luvun 1 §:n 3 momentti edellyttää niin sanotun yksinvartioinnin välttämistä säilytystiloissa siten, että vartiointitehtävissä työskentelee vähintään kaksi henkilöä. Yksinvartiointista luopuminen liittyy kiinteästi myös ehdotettavan lain edellyttämän säilytystilan valvontamenettelyjen yhdenmukaistamisen henkilöstövaikutuksiin.

Yksinvartiointista luopumisesta aiheutuu kokonaisuudessaan noin 97 henkilötyövuoden resurssitarpeen lisäys säilytystiloihin nykyisen säilytystilaverkoston puitteissa. Poliisilaitoksien toimittaman selvityksen mukaan vuonna 2019 yksinvartiointia on toteutettu poliisilaitoksissa säilytystiloittain eriteltynä yhteensä 159 081 tuntia. Tämä tarkoittaa noin 97 henkilötyövuotta. On huomioitava, että esimerkiksi säilytystilaverkoston harventaminen edellyttää muun muassa kuletusresurssien lisäämistä, joten myös tällä vaihtoehdolla on taloudellisia vaikutuksia. On lisäksi huomattava, että esimerkiksi kidutuksen vastainen komitea CPT on pitänyt ongelmallisena sitä,

että valvontahenkilöstön riittämättömyyden johdosta vapautensa menettäneitä henkilöitä joudutaan toisinaan siirtämään pitkiä matkoja toiseen laitokseen (CPT/Inf (2020) 30).

Yksinvartioinnista luopuminen mahdollistaa myös eriyttämisperiaatteen mukaisia menettelymuutoksia. Helsingin poliisilaitoksen säilytystiloissa ei ole esiintynyt yksinvartiointia, mutta eriyttämisperiaatteen toteuttamisen arvioidaan edellyttävän kolmen henkilötyövuoden lisäystä säilytystilojen resursseihin. Menettelymuutoksien arvioidaan siten edellyttävän kokonaisuudessaan yhteensä noin 100 henkilötyövuoden työpanoksen lisäystä säilytystilatoimintoihin poliisin toimintamenoihin. Poliisihallituksen toimittamien tietojen mukaan henkilötyövuoden hinta eli henkilötyövuoden kokonaiskustannus on säilytystilahenkilökunnan osalta vuonna 2021 noin 62 300 euroa, joten resursoinnin lisäys tarkoittaisi noin 6 230 000 euron pysyviä vuotuisia kustannuksia.

Tutkintavankien säilytykseen liittyvien säädösmuutosten ja käytännön toimenpiteiden johdosta poliisin säilytystiloissa säilytettävien vapautensa menettäneiden määrän ja erityisesti säilytyksen keston voidaan arvioida lähitulevaisuudessa vähenevän jonkin verran. Sama koskee tilannetta, jossa selviämishoitoa koskeva palveluverkosto muodostuu nykyistä kattavammaksi. On kuitenkin huomioitava, että laillisuusvalvojen näkemysten mukaan jo voimassa olevan lainsäädännön noudattaminen edellyttäisi säilytysvastuun ja esitutkintavastuun nykykäytäntöjä selkeämpää menettelyllistä eriyttämistä (ks. esim. apulaisoikeusasiamiehen ratkaisut Dnro 1351/2/10, 18.10.2011 ja Dnro 1154/2/16, 25.9.2017) ja valvontahenkilöstön lisäämistä (esim. oikeusasiamiehen ratkaisu EOAK 4103/2016, 31.7.2019, s. 13).

Terveydenhuolto

Vapaudenmenetyksen aikana tarpeelliseksi todettu ja toteutettu terveydenhoito ja sairaanhoito kustannettaisiin 5 luvun 4 §:n mukaan jatkossa kokonaisuudessaan sosiaali- ja terveystalouden rakenneuudistusta koskevassa esityksessä (HE 241/2020 vp) hyvinvointialueiden rahoituksesta annettavaksi ehdotetussa laissa tarkoitetulla valtion rahoituksella.

Muun muassa kansainväliset suositukset edellyttävät, että vapautensa menettäneet saavat tarvittavat terveydenhuoltopalvelut maksutta. Voimassa olevan lain 5 luvun 5 §:n mukaan kustannuksista vastaavat terveydenhuollon potilaalta perittävien palvelumaksujen osalta valtio ja muilta osin vapautensa menettäneen kotikunta tai se sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, johon vapautensa menettänyt kuuluu. Valtio maksaa vapautensa menettäneen terveydenhuollon, jos hänellä ei ole kotipaikkaa Suomessa. Voimassa olevan sääntelyn perusteluissa on arvioitu, että poliisin säilyttämien tutkintavankien, pidätettyjen ja kiinni otettujen terveydenhuoltopalvelujen kustannukset ovat vuositasolla koko maan osalta alle 150 000 euroa, eikä valtion ja kuntien välisen kustannusten jaon muutoksen sen vähäisyyden vuoksi ole katsottu antavan aiheutta muut-
taa kuntien valtionosuuksia (HE 90/2005 vp, s. 56).

Selvitysten perusteella kustannuksien kattamisen käytännön toteutuksessa on ollut huomattavia eroavuuksia ja hoitoon ja lääkkeisiin liittyviä kustannuksia on maksettu myös poliisilaitosten määrärahoista. Lisäksi esimerkiksi vuotuisissa lääkekuluissa voi selvitysten mukaan olla merkittävää vaihtelua. Näistä syistä johtuen sekä kustannuksista vastaavien tahojen määräytymisen ja myös kuntasektorin kirjauskäytäntöjen vaihtelevuuden vuoksi täsmällisiä vapautensa menettäneiden terveydenhuollon kokonaiskustannuksia ei ole voitu selvittää. Selvityksistä kuitenkin ilmenee, että pelkästään poliisilaitosten toteutunut osuus varsinaisista terveydenhuollon kustannuksista on vuosina 2015—2019 ollut noin 100 000—150 000 euroa.

Poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden terveydenhuollon kokonaiskustannukset ovat poliisilaitosten toimittamiin laskelmiin ja kustannusarvioihin perustuvan Poliisihallituksen

arvion mukaan suuruusluokaltaan keskiarvoltaan vuosittain noin 500 000 euroa, mutta vaihtelua voi olla huomattavasti. Tutkintavankien säilyttämistä koskevilla muutoksilla tulee jatkossa olemaan vaikutusta myös terveydenhuollon kokonaiskustannuksiin. On kuitenkin huomioitava, että edellä todetusti laillisuusvalvojien näkemysten mukaan terveydenhuollon resurssit poliisin säilytystiloissa ovat olleet jatkuvasti alimitoitettuja.

Lisäksi 3 luvun 6 §:ään ehdotetaan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön (ks. PeVL 40/2020 vp) edellyttämällä tavalla erillistä säännöstä siitä, että vapautensa menettäneellä on oikeus tupakointimahdollisuuksien rajoittamisesta aiheutuvien tupakoinnin vieroitusoireiden hoitoon osana terveyden- ja sairaanhoitoa. Tällä tarkoitettaisiin lähinnä nikotiinikorvausvalmisteita, joita vapautensa menettäneet voisivat käyttää tukena tupakoinnin vähentyessä. Poliisihallitukselta saatujen tilastotietojen mukaan ehdotettavan tupakointimahdollisuutta koskevan sääntelyn piiriin kuuluvien vapautensa menettäneiden osuus muodostaa hieman alle 50 000 majoi- tusvuorokauden säilytysajan poliisin säilytystiloissa vuosittain. Poliisilain nojalla vapautensa menettäneille ei ehdoteta mahdollisuutta tupakointiin eikä nikotiinikorvaushoitoon. Rikosseu- raamusasiakkaista yli 80 prosenttia tupakoi (HE 165/2020 vp, s. 3). Tupakoiden asiakkaiden osuus on korkea myös poliisin säilytystiloissa. Ehdotettava lainsäädäntö sisältäisi vain vuoro- kausittaisen vähimmäismäärän tupakointimahdollisuuksien järjestämiseksi. Nikotiinikorvaus- valmisteiden tarpeeseen on siten vaikutusta esimerkiksi sillä, miten usein säilytystilassa voidaan järjestää mahdollisuus tupakointiin. Voidaan arvioida, että kokonaisuudessaan nikotiinikor- vausvalmisteista aiheutuisi vuosittain vähintään 25 000 euron kustannus vapautensa menettä- neiden terveydenhuoltokuluihin.

Selviämishoito

Ehdotettavan lain 3 luvun 11 §:n 4 momentin mukaan hyvinvointialue vastaisi selviämishoidon järjestämisestä alueellaan. Ehdotettavaa säännöstä voidaan pitää luonteeltaan ennen kaikkea in- formatiivisena eikä sääntelyllä tästä syystä lähtökohtaisesti ole itsenäisiä taloudellisia vaikutuk- sia. Selviämishoidon järjestämisen kustannukset katettaisiin hyvinvointialueiden rahoituksesta annettavaksi ehdotetussa (HE 241/2020 vp) laissa tarkoitettulla valtion rahoituksella. Sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistusta koskevassa esityksessä ehdotetaan muodostettavaksi 21 hyvinvointialuetta, joille siirrettäisiin kuntien vastuulla nykyisin olevat sosiaali- ja tervey- denhuollon ja pelastustoimen tehtävät.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu jakautuisi laissa ja järjestämissopimuksessa määriteltävällä tavalla hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin sekä HUS-yhtymän välillä. Selviämishoito sisältyy näihin tehtäviin osana päihdehuoltolaissa, terveydenhuoltolaissa ja so- siaalihuoltolaissa tarkoitettuja päihdehuoltoa ja päihdetyötä, jotka on huomioitu sote-uudistusta koskevassa esityksessä (ks. esim. HE 241/2020 vp, s. 62—63) ja siten myös sosiaali- ja tervey- denhuollon rahoituksessa.

Jo tällä hetkellä usean sote-uudistuksessa tarkoitettujen hyvinvointialueiden alueella on toimiva sel- viämishoitoasema tai palvelu on järjestetty muulla tavalla. Tässä esityksessä ehdotettavassa lainsäädäntöä selkeyttävässä säännöksessä ei myöskään määritettäisi tiettyä tapaa, jolla sel- viämishoito tulee järjestää, joten senkään puolesta ei voida katsoa, että täsmennyksellä olisi itsenäisiä taloudellisia vaikutuksia. Edellä esityksessä todetusti selviämishoidon järjestämisessä on kuitenkin ollut alueellisia eroja, joten tarvittaessa tulee selvittää, edellyttääkö selviämishoi- don yhdenmukainen ja asianmukainen järjestäminen lisämäärärahoja hyvinvointialueiden ra- hoituksessa. Kustannusten pääpiirteisen kokoluokan ilmentämiseksi esimerkkinä voidaan to- deta, että päihtyneiden säilöönottoa koskevan säännösten mahdollisen uudistamisen kustannus- vaikutuksia pohtinut sisäministeriön työryhmä selvitti, että vuoden 2004 hintatason mukaan

poliisin säilytystilan yhteyteen perustettavan selviämishoitoaseman vuotuiset kustannukset olivat 228 000 euroa (Sisäasiainministeriön julkaisut 5/2011, s. 13).

Muut vaikutukset julkiseen talouteen

Vapautensa menettäneen oikeutta kirjallisuuteen ja tiedotusvälineiden seurantaan koskevien säännösten täsmentäminen ja soveltamisalan laajentaminen aiheuttaisivat lisäkustannuksia muun muassa laitehankintoina. Sama koskee teknistä valvontaa, yhteydenpitoa videoyhteyden välityksellä sekä sähköpostin ja internetin käyttöä ja valvontaa koskevia säännöksiä. Kirjallisuuden ja lehtien osalta säilytystilalta ei edellytettäisi laajamittaisia kirjastopalveluja, vuosittaiset tähän liittyvät kustannukset muodostuisivat vähäisiksi. Mainittuihin asioihin liittyvät kertakustannukset säännösten edellyttämän tason saavuttamiseksi on Poliisihallinnossa arvioitu kirjallisuuden ja tiedotusvälineiden osalta noin 120 000 euron suuruisiksi. Sähköpostin ja internetin käytön mahdollistamat laitehankintojen kustannukset on arvioitu noin 110 000 euron suuruisiksi. Vuosittaiset ylläpitokustannukset jäävät näitä alhaisemmiksi. Jatkossa vapautensa menettäneiden terveydenhuollon kustannuksia ei enää rahoitettaisi poliisin toimintamenoista, jolloin rahoitusta olisi käytettävissä tässä kappaleessa mainittujen toimintojen ylläpitoon.

Ehdotettavan 7 luvun 1 §:n mukaan säilytystilassa on oltava soveltuvat tilat tapaamisia varten. Tällaisen tilan rakentaminen säilytystilaan maksaa noin 30 000—40 000 euroa. Kuitenkin jo voimassa oleva laki edellyttää tällaisten tilojen olemassaoloa säilytystilassa. Jonkin verran lisäkustannuksia aiheutuu siitä, jos tapaamistilaan hankitaan rakenteellisia esteitä säilytystilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä kiellettyjen aineiden ja esineiden säilytystilaan kulkeutumisen estämiseksi. Säännösten mukaan tällaisten esteiden käyttö ei ole välttämätöntä, ja tapaamisia voidaan valvoa myös muulla tavoin. Ehdotettavat säännökset eivät edellytä säilytystilaan erillisiä tiloja valvomattoman tapaamisen järjestämistä varten.

Tupakoinnin järjestäminen tupakkalain edellyttämällä tavalla aiheuttaa kustannuksia, jos säilytystilojen sisätiloihin hankitaan niin sanottuja tupakkaeriöitä tai muita tupakoinnin mahdollistavia tilaratkaisuja. Tupakkaeriön hinnaksi on aiemmin arvioitu 1700—5 200 euroa lisätyn arvonlisäverolla (HE 45/2014 vp, s. 31). Poliisihallituksen selvitysten mukaan yksittäisen tupakointiin soveltuvan tilan hankkiminen poliisin säilytystilaan on huoltoineen maksanut vuodessa noin 4 000 euroa. Lisätyötä aiheuttaa myös vapautensa menettäneiden päästäminen selleistä tupakointipaikkaan riippumatta siitä, tapahtuuko tupakointi sisä- vai ulkotiloissa. Lisätyön määrän osalta on huomioitava, että tupakointimahdollisuus on järjestettävä säännöshdotusten mukaan vähintään kerran päivässä ja myös ulkoilumahdollisuus on järjestettävä päivittäin. Toisaalta myös tällä hetkellä säilytystiloissa on erilaisia käytäntöjä tupakointimahdollisuuksien järjestämisessä. Koska tupakointi joka tapauksessa tulisi järjestää tupakkalain edellyttämällä tavalla, tupakointiin liittyvien kustannusten voidaan katsoa aiheutuvan ehdotettavasta laista riippumatta.

Hallinto-oikeudellisen muutoksenhaun täsmentämisestä ei aiheutuisi merkittäviä kustannusvaikutuksia poliisille tai muille viranomaisille. Jo voimassa oleva sääntely mahdollistaa oikaisuvaatimuksen tekemisen ja valittamisen esimerkiksi omaisuuden hallussapitoa tai rahan ja muiden maksuvälineiden käyttöä koskevasta päätöksestä. Oikaisuvaatimusta koskevan menettelyn selkeyttämisen arvioidaan kuitenkin lisäävän oikaisuvaatimuksia ja oikaisuvaatimusten valitusmääriä jonkin verran. Muutos ei olisi niin suuri, että se edellyttäisi erillisiä lisäyksiä viranomaisten resursseihin.

Eristämistarkkailussa käytettävien tarkkailuvaatteiden hankinnasta säilytystiloihin ei aiheutuisi merkittäviä kustannuksia. Kaikkien säilytystilojen varustaminen riittävällä määrällä tarkkailuvaatteita maksaa arvioiden mukaan alle 10 000 euroa.

Osa ehdotettavista muutoksista edellyttää tietojärjestelmään tehtäviä ohjelmointimuutoksia. Vaadittavat muutokset eivät kuitenkaan ole mittavia ja ne pystytään toteuttamaan nykyisellä tietojärjestelmien ylläpitoon varatulla rahoituksella.

Ehdotettavan lain valtuutussäännökset edellyttävät Poliisihallitukselta laajaa hallinnollisten määräysten antamista. Lisäksi laki edellyttää poliisilaitoksilta kattavaa työjärjestysten ja säilytystilojen järjestyssääntöjen päivittämistä. Nämä toiminnot toteutettaisiin olemassa olevilla poliisiyksiköiden resursseilla. Uudistus edellyttää myös erityisesti poliisin säilytystilassa työskentelevien virkamiesten kouluttamista. Koulutus toteutettaisiin osana normaalia henkilöstön kouluttamista.

Ehdotuksen johdosta poliisitoimen toimintamenoihin esitetään yhteensä 6 230 000 euron lisäystä vuosittaisiin määrärahoihin. Tämä koostuisi poliisin henkilöstölisäyksistä aiheutuvista kustannuksista.

Lisäksi muutosten aiheuttamat kertakustannukset poliisitoimelle olisivat 150 000 euroa, kun huomioidaan terveydenhuollon järjestämisen kustannusvastuun siirtyminen pois poliisilta.

Edellä todetulla tavalla vapautensa menettäneiden terveydenhuollon järjestämisen vuosittaiset kustannukset olisivat arvion mukaan tupakoinnin vieroitusoirehoito mukaan lukien noin 525 000 euroa. Terveydenhuollon kustannuksia ei enää rahoitettaisi miltään osin poliisin toimintamomentilta vaan vapautensa menettäneiden terveydenhoito ja sairaanhoito kustannettaisiin kokonaisuudessaan hyvinvointialueiden rahoituksesta annettavaksi ehdotetussa laissa tarkoitettulla valtion rahoituksella. Muutoksella voidaan arvioida olevan myös jonkin verran hallinnollista työtä vähentäviä vaikutuksia.

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2023 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Muut taloudelliset vaikutukset

Jatkossa turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevaa yksityistä vartijaa voitaisiin käyttää apuna vartiointitehtävissä ainoastaan siten, että säilytystilassa on läsnä virkasuhteessa oleva vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Asialla ei olisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Yksityisen vartijan käyttö on sen mahdollistaneen lain voimaan tulon jälkeen ollut ylipäättään hyvin vähäistä.

5.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Vaikutukset organisaatioon ja henkilöstöön

Ehdotettavan uuden lain säännöksillä olisi virkamiesten oikeusturvaa ja työturvallisuutta parantavia vaikutuksia. Erityisesti yksinvartiointista luopumista edellyttävä säännös lisäisi työturvallisuutta huomattavasti esimerkiksi tilanteissa, joihin liittyy vapautensa menettäneen väkivaltaista käytöstä, itsensä vahingoittamisyrityksiä, sairauskohtauksia tai mahdollisia onnettomuuksia. Edellä taloudellisten vaikutusten kohdalla todetusti ehdotus edellyttää pysyviä henkilöstölisäyksiä säilytystilatoimintoihin.

Ehdotettavan lain säännökset selkeyttävät säilytysvastuuseen liittyvää päätäntävaltaa muun muassa siten, että päätöstoimivaltaa siirretään säilytystilan johdolta päivittäistoimintoja koskevissa kysymyksissä vartiointitehtävissä toimivalle virkamieskunnalle, mikä johdonmukaistaa ja sujuvoittaa päätöksentekoa. Vastaavaa vaikutusta on 1 luvun vuoro esimiehen ja säilytystilan

johtajan yksittäispäätöksen otto-oikeutta koskevilla säännöksillä, joilla voidaan arvioida olevan myös oikeusturvaa parantavia ja oikaisuvaatimusten tekemisen tarvetta vähentäviä vaikutuksia.

Vaikutukset tehtäviin ja menettelytapoihin

Ehdotettavat säännökset edellyttävät esitutkintatoimenpiteiden ja tutkintavastuun eriyttämistä säilytysvastuuseen liittyvistä päätöksistä ja toiminnoista sekä menettelyllisesti että tilaratkaisujen suhteen. Asia tulisi huomioida myös kuljetusten suunnittelussa. Muutoksilla pyritään varmistamaan muun muassa, että säilytystilahenkilökunta on aina tietoinen säilytystilassa olevista henkilöistä ja säilytystilassa liikkumisen tarkoituksesta, säilytystilaan saapuminen ja vapautensa menettäneiden noutoon liittyvät menettelyt ovat järjestelmällisesti toteutettuja ja että mahdolliset esitutkintaan erikseen käytettävät säilytystilan tilat ovat asianmukaiset ja myös työturvallisuuden kannalta nimenomaiseen käyttötarkoitukseensa suunniteltuja.

Esityksessä selkeytetään muutoksenhakua koskevaa sääntelyä. Tällä on erityisesti vapautensa menettäneen mutta myös virkamiesten oikeusturvaa parantavia vaikutuksia. Uuden sääntelyn myötä on nykytilannetta selkeämpää, mihin päätöksiin ainakin voidaan vaatia oikaisua ja missä tilanteessa asiassa on annettava päätös kirjallisesti. Sääntelyn ei arvioida lisäävän virkamiesten työmäärää merkittävästi. Yksinvartioinnista luopumista koskevaan sääntelyyn liittyvien resurssiläisyyden voidaan osaltaan katsoa takaavan virkamiesten mahdollisuuksia hoitaa viranomaiselle osoitetut tehtävät sekä eriyttämisperiaatteen mukaisesti että muutoksenhakuun liittyvien täsmennettyjen menettelyjen mukaisesti ja viranomaismenettelyn lainmukaisuus on muutoinkin varmistettavissa resurssien puolesta.

Sääntelyn selkeyttämisellä ja erityisesti vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten toimivaltuuksien ajantasaistamisella pyritään myös resurssien tehokkaampaan käyttöön säilytystilassa ja vapautensa menettäneen kuljetuksiin liittyvässä virkatehtävissä. Tällainen vaikutus on esimerkiksi säännösmuutoksilla, jotka koskevat vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen toimivaltuutta kiinniottoon ehdotettavassa uudessa laissa ja pakkokeinolaissa.

Uudistus edellyttää myös erityisesti poliisiin säilytystilassa työskentelevien virkamiesten kouluttamista. Koulutus toteutettaisiin osana normaalia henkilöstön kouluttamista.

5.3 Ympäristövaikutukset

Säännökset edellyttäisivät nykyistä selvemmin tupakoinnin järjestämistä poliisiin säilytystilassa tupakkalain edellyttämällä tavalla, mikä tarkoittaisi sen varmistamista, että tupakansavusta aiheutuvat haitat muiden säilytystilassa olevien terveydelle vähenevät.

Säännökset edellyttävät Poliisihallitukselta valtakunnallisesti yhdenmukaisten säilytystilojen hyväksymiskriteerien käyttöä, mikä tarkoittaa säilytystilojen ominaisuuksien ja varustuksen yhdenmukaistamista. Tämä kohentaisi vapautensa menettäneiden majoitustilojen oloja ja virkamiesten työskentely-ympäristöä.

5.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

5.4.1 Vaikutukset kansalaisten asemaan

Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Keskeisimmät esityksen vaikutukset liittyvät perustuslain 7 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 ja 5 artiklassa turvattuihin oikeuksiin sekä perustuslain 21 §:ssä turvattuihin

oikeuksiin. Esityksen mukaiset toimenpiteet parantavat vapautensa menettäneiden henkilökohtaista turvallisuutta vapaudenmenetyksen aikana. Lisäksi esitys edistää oikeusturvan toteutumista.

On selvää, että valvonnan tehostaminen lisää säilytysturvallisuutta ja tukee siten vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden perustuslain 7 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 ja 5 artiklassa turvattujen oikeuksien toteutumista. Esityksessä näitä vaikutuksia on erityisesti yksinvartioinnista luopumista koskevilla säännöksillä, valvonnan tehostamista vapaudenmenetyksen alussa koskevilla säännöksillä sekä valvontamenettelyn yhdenmukaistamista ja kirjaamista koskevilla säännöksillä.

Yksinvartioinnista luopuminen parantaisi vapautensa menettäneiden säilytysturvallisuutta huomattavasti sen vuoksi, että yksinvartiointi aiheuttaa sekä määrällisiä että laadullisia riskejä henkilöllisen valvonnan toteuttamisessa. Kun säilytystilassa työskentelee vähintään kaksi henkilöä, on paremmat mahdollisuudet sille, että henkilöllistä valvontaa voidaan tehdä riittävän usein ja valvontamenettely on säilytystilaan sijoitettujen henkilöiden valvonnan tarpeen kannalta asianmukaisesti toteutettua.

On mahdotonta tarkasti arvioida, kuinka moni putkakuolema olisi vältettävissä, jos selviämishoidon saatavuus maassa olisi kattavampi. On kuitenkin selvää, että selviämishoitopalvelujen piiriin pääseminen turvaa päihtymyksen vuoksi säilöön otettujen henkilöiden henkeä ja terveyttä paremmin kuin tavanomainen säilytys poliisin tiloissa, joissa henkilöstön koulutuksesta ja ohjeistuksesta huolimatta poliisin henkilöstön osaaminen ei voi olla terveydenhuollon ammattilaisten tasolla. Ehdotettavassa uuden lain 3 luvun 11 §:n selviämishoidon järjestämistä koskevassa pakottavassa sääntelyssä on putkakuolemien vähentämisen lisäksi kyse päihdeongelmaisten hoidon parantamisesta (ks. EOAK 4103/2016, 31.7.2019). Esimerkiksi Norjassa putkakuolemat vähenivät tutkimuksen mukaan merkittävästi (noin 75 %) ja alkoholimyrkytyksestä johtuvat kuolemat saatiin lähes kokonaan poistettua 2000-luvulla sen jälkeen, kun henkilöitä, jotka kärsivät alkoholimyrkytyksestä ei enää säilytetty poliisin tiloissa, vaan heidät toimitettiin selviämisasemalle tai sairaalaan, jos se oli mahdollista.³ Voidaan joka tapauksessa arvioida, että selviämishoidon järjestämisen kattavuuden lisäämisellä hyvinvointialueilla voitaisiin välttää vuosittain useita tuhansia päihtyneiden sijoittamista poliisin säilytystiloihin ja sijoittaa henkilöt asianmukaista hoitoa ja seurantaa mahdollistaviin hoitopaikkoihin.

Oikeusturvaa ja hyvän hallinnon toteutumista vahvistavat ehdotetut selkeät säännökset ja säännösten edellyttämät määräykset tutkintavastuun ja vapautensa menettäneen säilytysvastuun erillisyyden toteutumisen varmistamiseksi käytännössä. Säilyttämiseen liittyvä päätöstoimivalta on esityksessä kautta linjan nykyistä selvemmin eriytetty vapaudenmenetyksen perusteeseen liittyvästä tutkinnasta sen korostamiseksi, että säilyttämisolosuhteet ja vapautensa menettäneen kohtelu eivät voi olla riippuvaisia tutkinnan etenemisestä ja vapautensa menettäneen suhtautumisesta tutkintaan. Säännökset edellyttävät poliisilaitoksen työjärjestyksessä tai muulla vastaavalla tavalla annettavia määräyksiä myös siitä, miten säilytysvastuun ja tutkintavastuun eriyttäminen käytännössä toteutetaan paikallisessa säilytystilaympäristössä. Muutoksilla turvataan puolueettoman hallintotoiminnan, hyvän hallinnon sekä syyttömyysolettaman ja muutenkin viime kädessä perustuslain 21 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan takaaman oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista.

---

³ Aasebø, Willy & Orskaug, Gunnar & Erikssen, Jan 2015: Can deaths in police cells be prevented? Experience from Norway and death rates in other countries. *Journal of Forensic and Legal Medicine* 2016:1, s. 61—65.

Oikeusturvaa edistävät myös muutoksenhakuun ja kirjallisten päätösten tekemiseen liittyvät hallintolaista poikkeavat erityissäännökset, jotka selkeyttävät muutoksenhakuun liittyvää menettelyä. Myös muutoksenhakukelpoisten päätösten luettelon täsmentäminen vahvistaa vapautensa menettäneiden oikeusturvan toteutumista. Oikeusturvaa lisää luonnollisesti myös säännösten yleinen selkeyttäminen ja päätösvaltatason johdonmukaistaminen.

Esityksessä ehdotetaan Poliisihallitukselle kattavaa toimivaltaa hallinnollisten määräysten antamiseen keskeisimmistä säilytykseen liittyvistä asioista ja menettelyistä. Muutos edistää perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuusvaatimuksen toteutumista.

Ehdotettavat täsmennetyt säännökset edellyttävät myös nykyistä selvemmin yksityisyyden suojan turvaamista teknisen valvonnan toteutuksessa. Perhe-elämän kunnioittamiseen liittyviä myönteisiä vaikutuksia olisi sääntelyllä, joka mahdollistaa yhteydenpidon videoyhteyden välityksellä. Myös esimerkiksi ruokailun järjestämistä koskevan sääntelyn tarkistaminen turvaa nykyistä paremmin riittävän ravinnon järjestämistä vapautensa menettäneille ja uudistus parantaa monilla muillakin tavoilla vapautensa menettäneiden oikeuksien toteutumista vapaudenmenetyksen aikana.

5.4.2 Aluekehitysvaikutukset

Esityksen mukaan laissa säädettäisiin erikseen hyvinvointialueen velvoitteesta selviämishoidon järjestämiseen toimialueellaan. Asialla olisi vaikutusta palveluiden alueittaiseen saatavuuteen. Nykyinen lainsäädäntö ei sisällä erillistä säännöstä selviämishoidon järjestämistahosta, mikä on johtanut siihen, että selviämisasemaverkosto ja muu selviämishoidon järjestäminen on osissa maata puutteellista. Laillisuusvalvojien näkemysten mukaan myös selviämishoitoa koskevat resurssit ovat jatkuvasti olleet alimitoitettuja ja selviämispalvelujen kattavuutta tulisi lisätä (ks. esim. EOAK 4103/2016, 31.7.2019).

Sinänsä on kiistatonta, että tehtäväkokonaisuutena kyse on palvelusta, joka siirtyy kuntasektorilta hyvinvointialueille ehdotetun sote-uudistuksen yhteydessä. Tässä esityksessä ehdotettu sääntely edellyttäisi palvelujen alueellista toteuttamista tavalla tai toisella, esimerkiksi terveyskeskusten ja sairaaloiden päivystysten yhteydessä, erillisinä selviämishoitoasemina tai poliisin säilytystilojen yhteydessä. Kun palvelujen alueellinen tarjonta kohentuisi, myös selviämishoidon valtakunnallinen verkosto muotoutuisi nykyistä kattavammaksi.

6 Muut toteuttamisvaihtoehdot

6.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Yhtenä vaihtoehtona valmistelun aikana on pohdittu tarvetta saattaa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lainsäädännön kokonaisuudistus voimaan vasta siinä vaiheessa, kun tutkintavankien säilyttämisestä poliisin hallinnoimissa säilytystiloissa luovutaan pääsääntöisesti kokonaisuudessaan oikeusministeriössä vireillä olevan hankkeen (OM017:00/2020) tavoitteen mukaisesti. Kyseisessä tilanteessa voi olla perusteltua säätää laissa erikseen myös siitä, että poliisin säilytystilaan voidaan sijoittaa vapautensa menettäneitä ainoastaan lyhytaikaisesti. Myös täsmällinen sijoittamisen enimmäisaikaa koskeva säännös voisi tuossa tilanteessa tulla kyseeseen esimerkiksi Norjassa käytössä olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla. Asialla olisi vaikutusta joiltain osin myös säilytysolosuhteita koskeviin standardeihin. Vaikutusta on muun muassa sillä, tullaanko tutkintavankien säilyttämisestä luopumaan poliisin säilytystilassa kaikissa tilanteissa vai jääkö lakiin edelleen mahdollisuus joissain tilanteissa säilyttää tutkintavankeja poliisin säilytystiloissa pidempiaikaisesti.

Arvioinnissa on tultu siihen lopputulokseen, että kokonaisuudistuksessa ehdotettavat muutokset ovat joka tapauksessa tarpeellisia riippumatta siitä, säilytetäänkö poliisivankiloissa tutkintavankkeja. Olosuhteita, oikeuksia, menettelyjä ja toimintoja koskevat muutokset ovat perusteltuja myös muiden vapautensa menettäneiden säilyttämisessä. Tästä syystä ei ole katsottu välttämättömäksi ajoittaa hankkeissa tarkoitettujen lainsäädäntömuutosten voimaantuloa samanaikaisiksi. Joka tapauksessa joitakin tarkennuksia poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevaan lainsäädäntöön on tarpeen tehdä, jos ja kun tutkintavankien säilyttäminen poliisin säilytystilassa päättyy kokonaan.

Valmistelun aikana lain käytännön soveltajien taholta on noussut esiin kysymys siitä, tulisiko lain systematiikkaa muuttaa siten, että laki jaettaisiin osiin, jotka käsittelevät eri vapaudenmenetysperusteilla vapautensa menettäneiden oikeuksia, velvollisuuksia ja säilyttämisessä noudatettavia menettelyjä. Valmistelussa on arvioitu, että perusoikeuksien erilainen rajoittaminen ja erilainen kohtelu on monelta osin heikosti perusteltavissa pelkästään laissa määritellyn vapaudenmenetysperusteen nojalla. Tästä syystä mainitunlainen säädösrakenne johtaisi väistämättä säännösten toistamiseen tai ainakin vielä runsaampiin viittauksiin lain sisällä. On lisäksi huomattava, ettei ole estettä laatia esimerkiksi menettelyä koskevaa viranomaisohjeistusta kuvatulla tavalla eri vapaudenmenetysperusteisiin jaoteltuna.

Valmistelussa on arvioitu sitä, tulisiko sote-uudistukseen liittyvistä (HE 241/2020 vp) vapautensa menettäneiden terveydenhuollon järjestämiseen ja selviämishoidon järjestämisvastuuseen liittyvistä asioista koostaa erillinen hallituksen esitys, joka irrotettaisiin muista kokonaisuudistuksen asioista siten, että muilta osin esitys annettaisiin eduskunnalle aiemmin ja esityksessä ehdotettavat säädökset tulisivat voimaan ennen terveydenhuoltoa ja selviämishoitoa koskevia säädösmuutoksia. Tätä voidaan pitää uudistuksen eheyden ja myös lain toimeenpanoon varautumisen kannalta epätoivottavana vaihtoehtona.

Valmistelussa on pohdittu mahdollisuutta säätää vapautensa menettäneiden terveydenhuollon järjestämisestä poiketen sote-uudistuksessa ehdotetuista järjestämisvastuu- ja rahoitusratkaisuista. Poliisin säilytystilojen lukumäärän, etäisyyksien ja suurimmaksi osaksi pienten kokojen vuoksi erillisen terveydenhuollon järjestämisestä vastuullisen toimijan määrittäminen on arvioitu tehottomaksi vaihtoehdoksi.

Lisäksi valmistelun edetessä on eräänä vaihtoehtona pohdittu mahdollisuutta säätää selviämishoidon järjestämisvastuusta yleisissä terveydenhuoltopalvelujen järjestämistä koskevissa säädöksissä. Valmistelutyössä on arvioitu, että säännösten sijoittamista koskevan kysymyksen sijasta olennaista on, että jatkossa lainsäädäntöön ylipäättään sisältyy asiaa koskevaa pakottavaa laintasoista sääntelyä.

6.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

6.2.1 Tutkintavankien säilyttämisestä poliisin säilytystiloissa muissa Pohjoismaissa

Islanti

Islannissa poliisi voi pidättää rikoksesta epäillyn henkilön samoin kuin muun muassa henkilön, joka voi olla vaaraksi yleiselle järjestykselle tai joka esimerkiksi kieltäytyy antamasta henkilöllisyytensä poliisin tietoon (Islannin rikosprosessilain, straffeprocessloven, 90 §). Pidätettyä säilytetään poliisin tiloissa.

Pidätetty on viimeistään 24 tunnin kuluessa pidättämisestä vietävä tuomarin kuultavaksi. Jollei kuulemista sääolosuhteista, pidätetyn päihtyneestä tilasta tai muusta pakottavasta esteestä

johtuen voida suorittaa sääntömääräisen ajan kuluessa, kuulemiselle on laissa asetettu 30 tunnin ehdoton aikaraja (rikosprosessilain 94 §). Jollei pidätettyä tällöin vapauteta, hänet on mahdollisimman pian ja korkeintaan 24 tunnin kuluessa ensimmäisen tuomioistuinkäsittelyn päättymisestä vietävä uudelleen tuomarin eteen vangitsemista varten (98 §). Vangitsemispyynnön esittää poliisi.

Vangitseminen on mahdollista vain, jos rikosprosessilain mukaiset edellytykset täyttyvät (rikosprosessilain 95 §). Tutkintavankeus voidaan määrätä lähtökohtaisesti korkeintaan neljäksi viikoksi, ja sitä voidaan pidentää neljä viikkoa kerrallaan (rikosprosessilain 97 §).

Vangittu siirretään tutkintavankilaan välittömästi vangitsemisoikeudenkäynnin jälkeen. Tutkintavankien säilyttäminen poliisin tiloissa on lain mukaan erityisistä syistä mahdollista korkeintaan neljän päivän ajan. Tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan yleensä käytännössä käytetä (HE 252/2016 vp, s. 23)

Norja

Norjassa rikoksesta epäillyn henkilön pidättämisen (fengsel) ja tutkintavankeuteen vangitsemisen (varekt) edellytyksistä säädetään rikosprosessilaissa (lov om rettergangsmåten i straffesaker, ns. straffeprosessloven, LOV-1981-05-22-25).

Rikoksesta epäiltyä, pidätettyä ja muulla perusteella poliisin säilyttämää vapautensa menettänyttä henkilöä voidaan aluksi säilyttää poliisin tiloissa (politiarrest), mutta hänet on siirrettävä poliisin tiloista tutkintavankilaan kahden päivän kuluessa pidättämisestä, jollei tämä käytännön syistä ole mahdotonta. Jos pidätetty on alle 18-vuotias, hänet on siirrettävä tutkintavankilaan mahdollisimman pian ja viimeistään pidätystä seuraavana päivänä. Jos siirto myöhästyy määräajoista, myöhästymisen syystä on tehtävä merkintä pidättämisasiakirjoihin (poliisiarestia koskevan käyttöohjeen 1 ja 3 §, forskrift om bruk av politiarrest, FOR-2006-06-30-749).

Rikoksesta epäiltyä voidaan pitää pidätettynä enintään kolme päivää ennen kuin hänet on poliisin aloitteesta vietävä tuomioistuimen eteen vangitsemispäätöstä tai vapauttamista varten (rikosprosessilain 183 §). Kolmen päivän määräaika vangitsemis- tai vapauttamispäätökselle taikka tutkintavankeuden vaihtoehtojen käyttöönottoa koskevalle päätökselle merkitsee, että pidätetty tulisi lain mukaan siirtää poliisin tiloista tutkintavankilaan jo ennen vangitsemisoikeudenkäyntiä eli kahden päivän kuluessa (HE 252/2016 vp, s. 23).

Ruotsi

Ruotsissa poliisi voi ottaa kiinni (gripande) rikoksesta epäillyn henkilön, ja kiireellisissä tapauksissa poliisi voi myös pidättää (anhållande) todennäköisin syin epäillyn henkilön ilman pidättämisspätöstä, jos pidättämistä koskevat edellytykset täyttyvät (Ruotsin oikeudenkäymiskaaren, rättegångsbalken, 24 luvun 1 ja 7 §). Rikoksesta epäiltyä kiinniotettua henkilöä, joka on pidätetty, voidaan kiinniotosta alkaen säilyttää kolme vuorokautta poliisin tiloissa (polisarrest). Poliisin tiloissa säilytetään sekä rikosepäilyn perusteella kiinniotettuja henkilöitä että poliisilain ja juopuneiden henkilöiden säilönnöstä annetun lain nojalla säilöön otettuja henkilöitä.

Kiinniotosta on lähetettävä tieto syyttäjälle ja kiinniotettua on kuulusteltava mahdollisimman pian. Kuulustelun jälkeen syyttäjän on päätettävä epäillyn vapauttamisesta tai pidättämisestä. Pidätetyn vapauttamisesta tai vangitsemisesta (häkting) päättää tuomioistuin syyttäjän vaatimuksesta mahdollisimman pian ja viimeistään neljäntenä päivänä pidättämisspätöksestä (oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 8, 12 ja 13 §). Vangitsemispäätöksen jälkeen tutkintavanki siirretään välittömästi tutkintavankilaan. Tutkintavankilat ovat Ruotsissa yleensä sijoitettu poliisitalojen

yhteyteen, mutta hallinnollisesti ne kuuluvat Ruotsin rikosseuraamuslaitokselle (Kriminalvården) eivätkä poliisille (ks. HE 252/2016 vp, s. 24).

Tanska

Tanskassa poliisi voi pidättää (anholdning) rikoksesta epäillyn henkilön (prosessilain, retsplejeloven, 755 §:n 1 momentti). Tanskan perustuslaki edellyttää, että pidätetty, jota ei vapauteta, on viimeistään 24 tunnin kuluessa pidättämisestä vietävä kuultavaksi tuomarin eteen (grundlovsforhør) (perustuslain 71 §:n 3 momentti ja prosessilain 760 §:n 2 momentti). Jos tuomari tämän kuulemisen tuloksena päättää jatkaa pidättämistä, pidätetty on vietävä uudelleen tuomioistuimen eteen vangitsemisoikeudenkäyntiä varten kolmen vuorokauden kuluessa ensimmäisen tuomioistuinkäsittelyn päättymisestä (prosessilain 760 §:n 5 momentti). Tällöin tuomioistuimien päätetään poliisin vaatimuksesta vangitsemisesta (varetægtsfængsling), tutkintavankeuden vaihtoehtoja (prosessilain 765 §) tai vapauttamisesta. Tutkintavanki siirretään tutkintavankilaan välittömästi vangitsemisoikeudenkäynnin jälkeen.

Arviointia

Keskeinen ero suhteessa Suomen järjestelmään on se, että muissa Pohjoismaissa poliisin säilytystiloissa säilytetään tutkintavankeja (ja muita vapautensa menettäneitä) huomattavasti lyhytaikaisemmin ja siten Suomen poliisivankilajärjestelmä poikkeaa hallinnolliselta rakenteeltaan ja säilytysajoiltaan muista maista. Säilyttämisen lyhytaikaisuus poliisin säilytystiloissa on luonnollisesti seikka, joka tietyiltä osin vaikuttaa säilytystilan olosuhteita ja toimintoja koskeviin vaatimuksiin. Esimerkiksi muita kuin välttämättömiä tapaamisia ja omaisuuden hallussapittoa voidaan, kuten esimerkiksi Norjassa on tehty (poliisiarestia koskevan käyttöohjeen 2 luvun 9 §), perustellummin rajata koko säilytystilan osalta silloin, kun säilytystilaa käytetään ainoastaan hyvin lyhytaikaiseen säilyttämiseen.

Toisaalta esimerkiksi Ruotsissa vapautensa menettäneellä on säännösten mukaan myös lyhytaikaisen poliisin hallinnoiman säilyttämisen yhteydessä mahdollisuus muun muassa tapaamisiin ja sähköiseen viestintään, lehtien, kirjojen ja henkilökohtaisen omaisuuden hallussapittoon sekä tiedotusvälineiden seuraamiseen, ellei oikeutta erikseen rajoiteta säilytyksen järjestykseen tai turvallisuuteen taikka esitutkintaan liittyvistä syistä. Lisäksi esimerkiksi valitusoikeus säilyttämistä koskevasta päätöksestä hallintotuomioistuimeen koskee myös poliisin hallinnoimaa säilytystä (ks. Häkteslag (2010:611) 2, 3 ja 6 luku sekä 7 luvun 1 ja 3).

6.2.2 Pohjoismaisesta päihytyneiden käsittelyyn liittyvästä sääntelystä ja käytännöistä

Norja

Norjassa päävastuu päihytyneistä kuuluu poliisille Norjan poliisilain (politiloven LOV-1995-08-04-53) 9 §:n perusteella. Kuten Suomessa, myös Norjan poliisilla on oikeus ottaa henkilö kiinni häiriöiltä suojaamiseksi. Ne päihytyneet, jotka eivät pysty huolehtimaan itsestään, on ensisijaisesti toimitettava sairaalaan, ensikotiin tai selviämisasemalle. Vain poikkeustilanteissa tällaiset päihytyneet otetaan poliisiasemalle säilöön, mikäli muuta paikkaa ei löydy. Edellä jaksossa 5.4.1 todetusti tällä lain edellyttämällä menettelyllä on tutkitusti ollut merkittävä vaikutus putka-kuolemien vähenemisessä 2000-luvulla. Säilytystilaan otettujen sairaiden ja päihteiden vaikutuksen alaisena olevien vapautensa menettäneiden tila tulee säännösten mukaan tarkastaa puolen tunnin välein, elleivät olosuhteet vaadi tätä tiiviimpää valvontaa (Poliisiarestia koskevan käyttöohjeen 2 luvun 5 §).

Ruotsi

Ruotsin lainsäädännössä on oma lakinsa päihtyneiden säilöönottamisesta, *Lag om omhändertagande av berusade personer (1976:511)*. Sen mukaan poliisi voi ottaa säilöön sellaisen päihtyneen henkilön, joka ei kykene itsestään huolehtimaan, eikä vaaraa voida muuten poistaa. Myös järjestystä ja turvallisuutta vaarantavat päihtyneet voidaan ottaa säilöön. Jos päihtyneen tila sitä edellyttää, lääkärin on mahdollisimman nopeasti tutkittava säilöön otettu. Päihtyneelle on säilöönoton yhteydessä annettava ohjeita ja neuvoja hoitopaikoista ja ohjattava henkilö oikealle palveluntuottajalle.

Ruotsin poliisihallitus on lisäksi antanut ohjeet päihtyneiden käsittelystä, ”*Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om omhändertagande av berusade personer, RPSFS 2000:57, FAP 023-1*”. Näiden ohjeiden mukaan tulee päihtynyt ottaa säilöön, mikäli edellytykset päihtyneen säilöönottamiselle ovat olemassa ja mikäli se ei yksittäistapauksessa ole erityisistä syistä tarpeetonta. Yleisenä ohjeena mainitaan muun muassa se, että poliisi voi jättää päihtyneestä huolehtimisen omaisen tai muun sopivan henkilön huolehdittavaksi, mikäli tämä henkilö on siihen halukas ilman että kummankaan osapuolen turvallisuus vaarantuu. Päihtynyt tulee viedä lääkärin tarkistettavaksi muun muassa tilanteissa, joissa päihtyneen tila voi johtua sairaudesta, päihtymys lähentelee tajuttomuutta tai henkilö on tajuton.

Ohjeissa on varhaisessa vaiheessa Ruotsissa kirjattu mukaan terveydenhuollon osuus päihtyneisiin liittyvässä tehtäväkokonaisuudessa. Lisäksi ohjeessa on velvoite paikallispoliisille sopia yhteistoiminnasta sosiaalitoimen kanssa sekä sopia ne ehdot, joiden perusteella päihtyneet henkilöt voidaan toimittaa hoitolaitoksiin. Ohjeistuksen mukaan poliisin säilytystilaan otetun vahvasti päihtyneen henkilön tila on tarkastettava vähintään 15 minuutin välein (5 luvun 1 §). Ohjeistuksessa todetaan muun muassa erikseen, että valvonnan toteutus tulee suorittaa siten, että tarkastuksen suorittaja menee säilytyshuoneeseen sisään tarkastamaan vapautensa menettäneen tilan, ellei sitä arvioida tarpeettomaksi.

Tanska

Päihtyneen henkilön kiinniottoon liittyvä poliisin toimivalta löytyy Tanskan poliisilain (*Lov om Politiets virksomhed (LBK nr 1270/29.11.2019)*) 11 §:stä. Pykälän mukaan poliisilla on oikeus ottaa päihtynyt henkilö kiinni, jos tämä todennäköisesti aiheuttaa vahinkoa itselleen tai muille tai vaarantaa hyökkävällä käytöksellä järjestyksen ja turvallisuuden. Tanskan poliisin ylijohdon ohjeen (*BEK nr 9723, 2.2.2006*) mukaan päihtynyt henkilö voidaan poliisilain 11 §:n perusteella tuoda poliisin säilytystiloihin. Mikäli päihtymykseen ei liity vakavaa vaaraa päihtyneelle itselleen tai muille henkilöille, eikä yleinen järjestys ja turvallisuus ole uhattuna, poliisin tulee ohjeen 2 §:n mukaan harkita päihtyneen kotiinkuljetusta, päihtyneestä huolehtimisen luovuttamista jollekin toiselle henkilölle, toimittamista sairaalaan tai toimittamista ensisuojaan tai vastaavaan.

Arviointia

Muissa Pohjoismaissa lainsäädäntö korostaa selvästi poliisin säilytystilan viimesijaisuutta päihtyneiden sijoituspaikkana ja ainakin Ruotsissa ja Norjassa ohjeistus edellyttää hyvin tiivistä valvontaa silloin, kun päihtynyt henkilö sijoitetaan poliisin säilytystilaan. Kun säännöksiä voidaan noudattaa myös käytännössä, asialla on luonnollisesti vaikutuksia myös poliisin säilytystilassa tapahtuneiden päihteyksiin liittyvien kuolemantapausten määriin.

7 Lausuntopalautte

8 Säännöskohtaiset perustelut

8.1 Lakiehdotusten perustelut

8.1.1 Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Soveltamisala. Pykälässä määriteltäisiin lain asiallinen, henkilöllinen ja ajallinen soveltamisala. Lain henkilöllinen soveltamisala määritettäisiin käyttäen ilmaisua henkilöiden olemisesta poliisin säilytettävänä tai kuljetettavana. Vapautensa menettäneellä tarkoitettaisiin 1 luvun 2 §:n 4 kohdan määritelmän mukaan tutkintavankia, pidätettyä, kiinni otettua ja muuta henkilöä, joka on lain nojalla menettänyt henkilökohtaisen vapautensa. Soveltamisalan piiriin kuuluminen ei siten olisi riippuvainen siitä, mikä taho henkilökohtaisen vapauden rajoittamisesta on päättänyt. Lain soveltamisalan piiriin kuuluminen edellyttäisi, että henkilö on lain nojalla poliisiorganisaation säilyttämänä tai kuljetettavana. Muutosta voimassa olevaan sääntelyyn merkitäisi se, että soveltamisalaa koskevassa säännöksessä selvyuden vuoksi mainittaisiin säilyttämisen lisäksi kuljettaminen. Vapautensa menettäneen kohtelusta ja oikeuksien rajoittamisesta kuljetuksen aikana säädettäisiin lain 11 luvussa.

Ajallisesti lain soveltamisalan piiriin kuuluminen alkaisi nykysääntelyä vastaavasti silloin, kun vapautensa menettänyt on otettu poliisin säilytykseen tai kuljetukseen. Poliisin säilytettävänä olemisen alkaisi, kun poliisimies tai muu toimivaltainen poliisihallinnon palveluksessa oleva virkamies on suorittanut vapauteen kohdistuvan toimenpiteen. Esimerkiksi poliisimiehen ottaessa lain nojalla kiinni vastarintaa tekevän henkilön, lain soveltaminen alkaisi hetkestä, jolloin poliisi tosiasiallisesti olisi käskyin, kehotuksin tai muuta keinoja käyttäen saanut vastarintaa tekevän henkilön kiinni ja hallintaansa (ks. HE 90/2005 vp, s. 60).

Ajallisesti lain soveltamisalan piiriin kuuluminen alkaisi myös silloin, kun poliisiorganisaatio lain nojalla ottaisi vapautensa menettäneen henkilön säilytettäväksi tai kuljetettavaksi muulta viranomaiselta. Kyseeseen voi tällaisessa tilanteessa tulla esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen hallinnoimasta säilytyksestä poliisin säilytettäväksi tai kuljetettavaksi siirtyvä tutkintavanki tai vankeusvanki. Lain ajallinen soveltaminen päättyisi lähtökohtaisesti silloin, kun vapautensa menettänyt vapautuu tai poliisiorganisaatio lain nojalla luovuttaa vapautensa menettäneen toiselle viranomaiselle. Kohtelulla tarkoitettaisiin sellaisia toimenpiteitä, jotka liittyvät suoraan vapauden menetykseen ja säilyttämiseen poliisin tiloissa tai poliisin vastuulla olevaan kuljettamiseen. Myös tutkintavankien osalta sovellettaisiin jatkossa ehdotettavan lain säännöksiä, eikä laissa olisi enää erillistä poliisin säilyttämien tutkintavankien kohtelua koskevaa viittaussääntelyä sisältävää lukua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ehdotettavan lain suhteesta vapautensa menettäneen kohtelusta annettuun sääntelyyn muualla laissa. Ehdotettavaa lakia sovellettaisiin siltä osin kuin poliisin säilytystilan tai poliisin vastuulla olevan kuljetuksen järjestys ja turvallisuus välttämättä edellyttävät siinäkin tapauksessa, että muualla laissa olisi erityissääntelyä esimerkiksi tietyllä perusteella vapautensa menettäneen kohtelusta. Muun muassa säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 1 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan ensisijaisesti kyseistä lakia. Momentin mukaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua

lakia sovelletaan kuitenkin siltä osin kuin se on välttämätöntä ottaen huomioon poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystilojen järjestys ja turvallisuus. Säännöksen perusteluissa todetusti toiminnan luonteen johdosta näissä tiloissa korostuvat tilojen järjestyksen ja turvallisuuden takaaminen. Perustelujen mukaan on välttämätöntä jättää mahdollisuus soveltaa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia tiettyjen järjestykseen ja turvallisuuteen vaikuttavien seikkojen osalta. Esimerkkeinä näistä mainitaan tapaamiset, liikkuminen ja puhelimen käyttö. Perustelujen mukaan tarve johtuu erityisesti siitä, että poliisin eri säilytystilojen toimintaympäristöt poikkeavat toisistaan muun muassa rakenteellisesti sekä henkilöstöresursseiltaan ja varustetasoltaan (HE 172/2014 vp, s. 37). Ehdotettavan momentin mukaan laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta olisi ensisijainen suhteessa myös muuhun vapautensa menettäneiden kohtelua koskevaan lainsäädäntöön silloin, kun kyse on poliisin hallinnoiman säilytystilan tai kuljetuksen järjestyksen ja turvallisuuden välttämättä edellyttämästä menettelystä. Siltä osin kuin päätöksenteko perustuisi ehdotettavaan lakiin säilytystilan järjestyksen ja turvallisuuden välttämättä edellyttämistä syistä, noudatettaisiin myös muutoksenhaussa näiden asioiden osalta ehdotettavan lain mukaista menettelyä.

Ehdotettavassa momentissa turvallisuudella tarkoitettaisiin 3 §:ää vastaavasti vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuutta. Järjestyksen käsitteen osalta on huomioitava, että poliisin vastuulla oleva säilyttäminen tai kuljettaminen voi lain nojalla kohdistua hyvin monin perustein vapautensa menettäneisiin. Säilytystilan järjestykseen liittyvissä menettelyissä voi olla tarpeen ottaa huomioon myös muiden säilytystilassa olevien vapautensa menettäneiden vapaudenmenetysperusteet. Esimerkiksi säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöön ottoyksiköstä annetun lain 17 §:ssä säädetään puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käytön rajoituksista. Ehdotettavan momentin nojalla myös muiden poliisin säilytystilassa olevien vapautensa menettäneiden yhteydenpitorajoitukset tai muut välttämättömät poliisin säilytystilan järjestyksen ja turvallisuuden edellyttämät syyt voisivat aiheuttaa rajoituksia viimeksi mainitun lain nojalla poliisin säilytystilaan sijoitetun vapautensa menettäneen oikeuteen pitää hallussaan ja käyttää puhelinta ja muita sähköisiä viestintä- ja tallennelaitteita.

Voimassa olevan lain perusteluissa todetaan, että esimerkiksi noudettavaksi määrätylle todistajalle voitaisiin sallia matkapuhelimen hallussapito, jollei tästä aiheutuisi vaaraa säilytystilan järjestykselle, koska säilytettävän henkilön vapauden menetyksen peruste ei lähtökohtaisesti edellyttäisi henkilön yhteydenpidon valvomista (HE 90/2005 vp, s. 61). Myös uuden ehdotettavan lain mukaan vapautensa menettäneen oikeuksien rajoittaminen tulisi kyseeseen vain 1 luvun 3 §:n mukaisin perustein, mutta esimerkiksi älypuhelimen tai muun viestintään soveltuvan laitteiston hallussapitoa voitaisiin rajoittaa myös yksittäisissä selleissä, jos siitä arvioitaisiin aiheutuvan riskejä esimerkiksi muiden vapautensa menettäneiden yhteydenpitorajoitusten toimeenpanolle.

Pykälän 3 momentti sisältäisi uuden informatiivisen viittaussäännöksen hallintolakiin (434/2003). Muun muassa hallintolaissa säädettyjä hyvän hallinnon perusteita tulee soveltaa viranomaistoiminnassa yleisesti sekä hallinnollisessa päätöksenteossa että sellaisessa julkisen hallintotehtävän hoitamiseen liittyvässä toiminnassa, jossa ei tavoitella erillisiä oikeusvaikutuksia. Hallintolain 2 luvun perussäännökset korostavat asiakasnäkökulmaa ja hallinnon palveluperiaatteen mukaista virkatehtävien hoitamista, tasapuolisuutta sekä oikeudenmukaisuutta ja niitä sovelletaan myös tosiasiallisessa hallintotoiminnassa (HE 72/2002 vp, s. 49).

Perustuslakivaliokunta on voimassa olevaa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia koskevassa lausunnossaan (PeVL 21/2006 vp, s. 3) todennut muun muassa, että ”perustuslakivaliokunta korostaa hyvän hallinnon takeiden näkökulmasta yleisemminkin sitä, että hallintolakia sovelletaan myös vapautensa menettäneitä ehdotetun lain nojalla säilyttävien viranomaisten muihin toimenpiteisiin kuin esitutkintaan ja poliisitutkintaan, jollei laissa ole siitä

poikkeavia säännöksiä”. Hallintolaki sisältää hallintoasiassa noudatettavaa menettelyä koskevat yleissäännökset muun muassa valituskelpoisten hallintopäätösten antamisen muodosta. Ehdotettava laki sisältäisi poliisin säilytystilan olosuhteet huomioivaa erityissääntelyä keskeisten muutoksenhakuelpoisten päätösten antamisessa noudatettavasta menettelystä jäljempänä eri luvuissa ilmenevällä tavalla.

2 §. Määritelmät. Voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti lain alkuun ehdotetaan otettavaksi pykälä, johon sijoitettaisiin lain soveltamisen kannalta keskeisimpien käsitteiden määritelmät.

Pykälän 1 ja 2 kohdan tutkintavangin ja pidätetyn määritelmässä viitattaisiin tutkintavankeuslain (768/2005) ja pakkokeinolain (806/2011) näitä määritelmiä koskeviin pykäliin. Pykälän 3 kohdan mukaan kiinni otetulla tarkoitettaisiin lähtökohtaisesti millä tahansa muulla laissa säädetyllä perusteella kiinni otettua poliisin tiloissa säilytettävää tai poliisin kuljettamaa henkilöä.

Pykälän 4 kohta sisältäisi lain soveltamisen kannalta keskeisen vapautensa menettäneen määritelmän. Vapautensa menettäneen käsitettä käytettäisiin laissa kokoavana määritelmänä, jolla viitattaisiin kaikkiin lain 1 §:ssä tarkoitettuihin lain pääasialliseen soveltamisalaan kuuluviin henkilöihin. Vapautensa menettäneellä tarkoitettaisiin tutkintavankia, pidätettyä, kiinni otettua ja muuta henkilöä, joka on lain nojalla menettänyt henkilökohtaisen vapautensa. Käsite olisi siten laaja ja se kattaisi esimerkiksi vankeuslaissa tarkoitettua vangin sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottotoyksiköstä annetussa laissa tarkoitettua säilöön otettua ulkomaalaisen. Lain soveltamisalaan kuuluminen edellyttäisi 1 §:n mukaan sitä, että vapautensa menettänyt on poliisiorganisaation säilyttämänä tai kuljettamana.

Pykälän 5 kohdan mukaan säilytystilalla tarkoitettaisiin sellaista poliisin ylläpitämää tilaa, jossa säilytettäisiin vapautensa menettäneitä. Säilytystilana ei kuitenkaan pidettäisi vapautensa menettäneiden kuljetukseen käytettyjen kulkuneuvojen tiloja, joissa vapautensa menettänyt kuljetuksen aikana pidetään (HE 60/2005 vp, s. 62). Tällaisia tiloja koskevat säännökset olisivat 11 luvussa.

Poliisin säilytystiloja olisivat kaikki sellaiset poliisin hallinnoimat tilat, joiden käyttötarkoitus on vapautensa menettäneiden säilyttäminen. Arvioitaessa poliisin hallinnoiman tilan luonnetta poliisin säilytystilana olisi ratkaisevaa tilan tosiasiallinen käyttö vapautensa menettäneen säilytykseen siten, että vapautensa menettäneen poistuminen on estetty. Myös erilaisia poliisin toimenpiteitä ja menettelyjä varten vapautensa menettäneiden tilapäiseen säilytykseen tarkoitettuja ja käytettäviä poliisin hallinnoimia tiloja (niin sanotut sumput) pidettäisiin laissa tarkoitettuna poliisin säilytystilana. Kuitenkaan esimerkiksi tutkijoiden työhuoneet, joita käytetään vapautensa menettäneiden kuulusteluihin, eivät olisi sellaisia tiloja, joita pidettäisiin laissa tarkoitettuina poliisin säilytystiloina. Myöskään tuomioistuimen istuntosalien yhteydessä olevat säilytystilat, joissa vapautensa menettäneitä säilytetään tuomioistuimen istuntojen yhteydessä, eivät ole poliisin säilytystiloja, elleivät ne ole poliisin hallinnoimia.

Pykälän 6 kohtaan ehdotetaan otettavaksi suhteessa nykysääntelyyn uusi vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen määritelmä. Edellä jaksossa 2 todetusti vapaudenmenetyksen perusteeseen liittyvien tutkintatehtävien ja säilyttämiseen liittyvien tehtävien erillisyyden korostamiseksi poliisin säilytystilassa vartiointitehtävissä työskentelevät virkamiehet määriteltäisiin laissa erikseen. Vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä tarkoitettaisiin poliisilaitoksen palveluksessa olevaa virkasuhteista vartijaa ja ylivartijaa sekä tässä laissa tarkoitetuissa vartiointitehtävissä työskentelevää poliisimiestä. Vartiointitehtävissä toimiva poliisimies tarkoittaisi poliisimiestä, joka joko pääasiallisesti tai tilapäisen määräyksen johdosta työskentelee säilytystilan vartiointitehtävissä.

Selvityksen perusteella mahdollisuus joustaville sijaisjärjestelyille on hyvin tarpeellinen säilytystilojen toimintojen kannalta valtakunnallisesti. Mahdollisuus poliisimiesten työskentelyyn vartiointitehtävissä säilytystilassa on siten perusteltua säilyttää ehdotettavassa uudessa laissa. Säilytysvastuun ja tutkintavastuun erillisyyden terävöittämiseksi on kuitenkin tärkeää, että säilytystilassa säilytykseen liittyvä päätöstoimivalta on säännösten mukaan yksinomaan säilytystilahenkilökunnalla. Tästä syystä lain terminologiaa on tarpeellista täsmentää siten, että säännösten mukaan säilytysvastuuseen liittyvä päätöstoimivalta on vartiointitehtävissä työskentelevällä virkamiehellä, oli kyse sitten virkasuhteisesta vartijasta tai säilytystilassa työskentelevästä poliisimiehestä.

Määritelmällä ei sellaisenaan olisi vaikutusta säilytystilassa vartiointitehtävissä työskentelevän poliisimiehen muissa laeissa säädettyihin poliisimiehen toimivaltuuksiin ja velvollisuuksiin. On kuitenkin selvää, että säilytystilan vartiointitehtäviin ei voida määrätä poliisimiestä, joka työskentelee säilytystilaan kyseisellä hetkellä sijoitettuja vapautensa menettäneitä koskevissa tutkintatehtävissä (ks. esim. EOAK/3621/2019, 17.10.2019). Myös kidutuksen vastaisen komitean (CPT) suosituksissa kannustetaan tutkintaa ja säilyttämistä koskevien roolien ja tehtävien selkeään erottamiseen poliisin hallinnoimassa vapautensa menettäneiden säilyttämisessä (CPT/Inf (2019) 9).

Poliisin tutkintokoulutukseen sisältyy vapaudenmenettäneen kohtelua ja käsittelyä koskevaa koulutusta. Lisäksi säilytystilassa työskentelevällä poliisimiehellä tulisi olla riittävä perehdytys vartiointitehtäviin kyseisessä säilytystilassa (ks. eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu EOAK 4103/2016, 31.7.2019). Esityksessä ehdotetaan jäljempänä useita säännöksiä, joiden tarkoituksena on selkeyttää vapautensa menettäneen säilytykseen ja vartiointiin liittyvää päätösvaltaa säilytystilassa. Myös säilytystilan järjestyssääntöä koskeva sääntely edellyttää tarvittavia määräyksiä tutkintavastuun ja vapautensa menettäneiden säilytysvastuun erillisyyden toteuttamisen varmistamiseksi. Näistä syistä vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen erillinen määrittelemisen on tarpeellista.

3 §. Vapautensa menettäneen oikeuksien rajoittaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti keskeisestä yleisperiaatteesta, jonka mukaan vapautensa menettäneen oikeuksia voitaisiin rajoittaa vain siinä määrin kuin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytysvarmuus, säilytystilan järjestyksen säilyminen sekä vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuus välttämättä vaativat. Kyse on normaalisuusperiaatteesta, jonka mukaan vapaudenmenetyksen haitat tulee pyrkiä minimoimaan ja vapautensa menettäneelle voidaan asettaa vain välttämättömiä rajoituksia. Voimassa olevaa lainsäädäntöä koskevassa lausunnossaan perustuslakivaliokunta on todennut, että perustuslain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin oikeussuojatakeisiin sisältyy oikeus tulla pidetyksi syyttömänä, kunnes syyllisyys on laillisesti näytetty toteen (HE 309/1993 vp, s. 74/II). Valiokunta on painottanut tämän oikeuden huomioon ottamisen tärkeyttä poliisin säilytettävänä lain nojalla olevien oikeudenmukaisessa kohtelussa (PeVL 21/2006 vp, s. 3). Vapautensa menettäneiden kohtelun lähtökohtana olisi, että tutkintavankeuden, pidättämisen, kiinni ottamisen tai muun ehdotetun lain soveltamisalaan kuuluvan yksilön vapautteen kohdistuvan toimenpiteen vaikutusten tulisi mahdollisuuksien mukaan kohdistua ainoastaan vapautensa menettäneen henkilökohtaiseen vapauteen (HE 90/2005 vp, s. 63).

Vapautteen kohdistuva toimenpide tarkoittaisi tutkintavankeutta, pidättämistä, kiinni ottamista tai muuta lain nojalla tapahtunutta henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvaa rajoitusta, jonka vuoksi vapautensa menettänyt on poliisin säilytettävänä tai kuljetettavana. Vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus käy ilmi niistä laissa säädetyistä perusteista, joiden nojalla tuomioistuimella, poliisilla tai muulla viranomaisella on oikeus suorittaa yksilön henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuva toimenpide. Vapautteen kohdistuvan toimenpiteen käsite pitäisi sisällään

sekä varsinaiset pakkokeinot että turvaamistoimenpiteen luontoiset henkilön vapautteen kohdistuvat toimenpiteet kuten poliisilain 2 luvun 2 §:ssä tarkoitetun henkilön itsensä suojelemisen häntä uhkaavalta vaaralta, saman luvun 5 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaamisen ja 10 §:ssä tarkoitetun suojaamisen rikoksilta ja häiriöiltä. Vapautteen kohdistuvalla toimenpiteellä tarkoitettaisiin ehdotetussa laissa aina sitä henkilön vapautteen kohdistuvaa toimenpidettä, jonka vuoksi vapautensa menettänyt on joutunut poliisiin säilytettäväksi.

Esimerkiksi pidättämisen tarkoituksesta säädetään pakkokeinolain 2 luvun 5 §:ssä. Vapautensa menettäneen kohtelun kannalta merkityksellisiä pidättämisen perusteita olisivat siten vaara esitutinnan, oikeudenkäynnin tai rangaistuksen täytäntöönpanon karttamisesta, vaara asian selvittämisen vaikeuttamisesta ja vaara rikollisen toiminnan jatkamisesta. Näistä edellytyksistä sellaiset, joiden nojalla toimivaltainen viranomainen on päättänyt vapauden menetyksestä kyseisen henkilön kohdalla, olisivat sellaisia vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksia, joiden perustella pidätetyn oikeuksia voitaisiin lain mukaan rajoittaa vapaudenmenetyksen aikana. Kiinni ottamisen osalta vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus määräytyisi vastaavasti kiinni ottamisen perusteiden mukaan. Tutkintavankien osalta vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksella tarkoitettaisiin tutkintavankeuslain 1 luvun 3 §:n mukaista tutkintavankeuden tarkoitusta. Tutkintavankeuden tarkoituksena on turvata rikoksen esitutkinta, tuomioistuin käsittely ja rangaistuksen täytäntöönpano sekä estää rikollisen toiminnan jatkaminen. On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi yhteydenpidon rajoittamisesta säädetään tyhjentävästi pakkokeinolain 4 luvussa ja vartiointitehtävissä työskentelevien henkilöiden säilytysvastuuseen liittyy ainoastaan kyseisten säännösten nojalla tehtyjen päätösten toimeenpanosta huolehtiminen.

Säilytysvarmuus tarkoittaisi vapautensa menettäneen luvattoman poistumisen estämistä säilytystilasta, kuljetuksen aikana sekä muutoin sinä aikana, jona vapautensa menettänyt on poliisiin säilytettävänä. Säilytysvarmuudella tarkoitettaisiin sekä yksittäisen toimenpiteen kohteena olevan henkilön että muiden poliisiin säilytettävänä olevien vapautensa menettäneiden säilytysvarmuutta.

Poliisiorganisaation suorittama säilyttäminen tai kuljettaminen voi lain nojalla kohdistua hyvin monin perustein vapautensa menettäneisiin. Vapautensa menettäneen oikeuksien rajoitusta on arvioitava säilytystilan järjestykseen liittyen tietyiltä osin myös muiden säilytystilassa olevien vapautensa menettäneiden vapaudenmenetysperusteiden kannalta. Edellä todetusti esimerkiksi pakkokeinolain mukaiset yhteydenpidon rajoitukset ovat usein säilytystilan järjestyksen ylläpidossa yleisesti huomioitava seikka. Säilytystilan käyttöaste ja käytettävissä olevien resurssien huomioon ottaminen on mahdollistettu muun muassa ehdotettavissa vapautensa menettäneen omaisuuden hallussapitoa ja vapautensa menettäneen kuljettamista koskevissa säännöksissä.

Vapautensa menettäneen oikeuksia voitaisiin rajoittaa myös, jos säilytystilan järjestys tai henkilöiden turvallisuus sitä välttämättä vaativat. Poliisin säilytystilalle on tyypillistä, että vapautensa menettäneiden säilytys on lyhytaikaista. Henkilön turvallisuus olisi eräs peruste vapautensa menettäneen oikeuksien rajoittamiseen siitä syystä, että lyhytaikaiseen säilytykseen liittyy usein erityisiä turvallisuusriskejä verrattuna pidempiaikaiseen säilytykseen. Säilytyksen turvallisuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, koska lyhyen säilytysajan johdosta poliisimiehen tai säilytystehtävissä toimivan virkamiehen on usein vaikea ennalta arvioida, miten vapautensa menettänyt tulee käyttäytymään eri tilanteissa. Asia korostuu päihdeongelmaisten vapautensa menettäneiden kohdalla. Lisäksi vapautensa menettäneen terveydentilan nopeat muutokset ovat usein vaikeasti ennakoitavissa erityisesti vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa, jolloin vapautensa menettäneen hengen ja terveyden turvaamisella on korostunut merkitys valvonnassa. Vapautensa menettäneen turvallisuus, päihitysmysaste ja terveydentilan seuraaminen olisivat myös 8 luvun 1 §:n mukaan säilytystilan valvonnan toteutuksessa huomioon otettavia seikkoja.

4 §. Vapautensa menettäneen kohtelu. Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa sääntelyä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vapautensa menettäneiden kohtelun peruseriaatteista. Jokaista poliisin säilytettävänä olevaa vapautensa menettänyttä olisi kohdeltava oikeudenmukaisesti ja hänen ihmisarvoaan kunnioittaen. Oikeudenmukaisuus pitäisi sisällään perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimuksen ja pyrkimyksen olosuhteiden mahdollistamalla tavalla näiden oikeuksien edistämiseen.

Yhdenvertaisen kohtelun perusteet ja esimerkkiluettelo vastaisivat yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n syrjinnän kieltoa koskevaa sääntelyä. Hyväksyttävä syy vapautensa menettäneen asettamiseen eri asemaan terveydentilan perusteella voisi olla esimerkiksi vapautensa menettäneen sairastama tarttuva tauti. Tarttuvaa tautia sairastavan vapautensa menettäneen kohtelussa on otettava huomioon hänen terveydentilansa sekä toisten vapautensa menettäneiden että poliisin henkilökunnan turvallisuuden vuoksi. Tällöinkin kohtelussa on otettava huomioon, ettei vapautensa menettänyttä saa tämän sairauden vuoksi asettaa enempää muiden vapautensa menettäneiden asemasta poikkeavaan asemaan kuin muiden henkilöiden turvallisuuden takaaminen välttämättä vaatii. Vapautensa menettäneen terveydenhuollosta säädettäisiin jatkossakin lain 5 luvussa. Myös vapautensa menettäneen muu terveydentilaan liittyvä syy kuin tarttuva tauti voisi olla hyväksyttävä peruste vapautensa menettäneiden asettamiseen eri asemaan. Esimerkiksi henkilön päihtymystila vaikuttaa käytännön syistä säilytystilalta edellytettävään varustukseen (ks. HE 90/2005 vp, s. 65).

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin nuorten vapautensa menettäneiden erityiskohtelusta. Nuorten vapautensa menettäneiden erityisasema olisi ehdotetun lain 3 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua sijoittamista koskevan erityissäännöksen lisäksi otettava huomioon kaikessa muusakin nuorten vapautensa menettäneiden kohtelussa. Poliisin palveluksessa olevan henkilön velvollisuudesta ilmoittaa virkaa hoitaessaan tietoonsa saamastaan mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta säädetään lastensuojelulain (417/2007) 25 §:ssä. Laissa säädetään myös alle 21-vuotiaan nuoren lastensuojelullisista oikeuksista. Koska poliisilla ei usein ole käytännössä mahdollisuuksia antaa nuorelle vapautensa menettäneelle tämän tarvitsemää tukea ja apua, tulisi poliisin mahdollisuuksien mukaan pyrkiä yhteistyöhön sosiaaliviranomaisten kanssa tuen ja avun järjestämiseksi nuorille vapautensa menettäneille. Kidutuksen vastaisen komitean (CPT) suosituksissa kehoitetaan minimoimaan alaikäisten vapautensa menettäneiden säilyttäminen poliisin säilytystiloissa (CPT/Inf (2015) 1).

5 §. Toimivaltuuksien käytön yleiset periaatteet. Pykälässä säädettäisiin vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten toimivaltuuksien käytön yleisistä periaatteista. Sisällöltään pitkälti vastaavasti yleiset periaatteet on säädetty poliisimiesten osalta poliisilain 1 luvussa. Pykälän 1 momentin mukaan vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen olisi toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen. Säännös ilmaisisi tasapuolisuusperiaatteen ja sisältäisi vaatimuksen asiallisesta ja sovinnollisesta käytöksestä. Poliisilakia vastaavasti myös lain toimivaltuuksien käytön yleisissä periaatteissa korostettaisiin yhdenvertaista kohtelua. Kaikessa viranomaistoiminnassa on otettava huomioon yhdenvertaisuuden periaate ja syrjinnän kieltö.

Pykälän 2 momentin mukaan vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen tulisi ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpitää säilytystilan järjestystä, turvallisuutta ja säilytysvarmuutta sekä turvata vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen toteutuminen. Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen tehtäviä täsmentävä säännös olisi luvun 8 §.

Pykälän 3 momentti sisältäisi suhteellisuus- ja tarpeellisuusperiaatteen sekä vähimmän haitan periaatteen. Käytettävien keinojen ja niiden aiheuttamien haittojen tulisi olla järkevässä suhteessa tavoiteltuun päämäärään, eikä toimivaltaa tule missään tilanteessa käyttää enempää kuin

tilanne vaatii. Tarpeellisuus merkitsisi muun muassa, että toimenpidettä tulisi arvioida poliisin toiminnan päämäärien saavuttamisen kannalta, ja tarvittaessa myös harkita toimenpiteestä luopumista tai sen siirtämistä.

6 §. Toimivallan määräytyminen. Lakiin ehdotetaan säännöstä, jossa määriteltäisiin vartiointitehtäviin liittyvän päätösvallan toimivaltatasot. Pykälän 1 momentin 1—3 kohdan mukaan vartiointitehtäviin liittyvää päätösvaltaa käyttäisivät säilytystilan johtaja, säilytystilan esimies ja vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin säilytystilan johtajan ja säilytystilan esimiehen päätösvallan otto-oikeudesta yksittäisessä vartiointitehtävään liittyvässä asiassa.

Pykälän säännökset tarkoittaisivat myös sitä, että ehdotettavan lain mukaista säilytysvastuuseen liittyvää päätöstoimivaltaa käyttäisivät pykälässä mainitut virkamiehet silloin, kun yksittäisissä säilytykseen liittyviä asioita koskevilla säännöksillä ei erikseen säädetä päätösvallasta.

Sääntely koskisi pykälän 1 momentin sananmuodon mukaisesti säilytystilan vartiointitehtäviin liittyvää päätöstoimivaltaa eli säilytystilaan otettujen henkilöiden säilytysvastuuseen liittyvää päätöstoimivaltaa. Lain 11 luvussa tarkoitetuissa kuljettamiseen liittyvissä asioissa päätösvaltaa käyttäisivät myös poliisimiehet esimerkiksi silloin, kun henkilöä ei kiinnioton jälkeen vielä ole sijoitettu säilytystilaan.

7 §. Säilytystilan johtaja ja säilytystilan esimies. Pykälässä säädettäisiin säilytystilan johtajan ja säilytystilan esimiehen asemasta säilytystilan valvonnassa. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että säilytystilan johtajan tulee olla pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ehdotetussa laissa säilytystilan johtajalla olisi säilytystilaorganisaatiossa ylin valvontavastuu ja luvun 6 §:ssä ilmevästi yleistoimivalta vartiointitehtäviä koskevien asioiden päätöksenteon suhteen. Lisäksi useisiin säilytystilan johtajan toimivaltaan kuuluviin päätöksiin liittyy harkintavaltaa ja oikeusturvanäkökohtien huomiointia. Näistä syistä säilytystilan johtajana toimimaan asetettavan virkamiehen tulisi olla pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettu virkamies. Käytännössä kyseen tulisi lähinnä mainitun pykälän 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu poliisimies.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin säilytystilan esimies. Säilytystilan esimiehenä toimisi säilytystilaa hallinnoivan poliisilaitoksen henkilöstöön kuuluva vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Säilytystilan esimiehellä tarkoitettaisiin säilytystilan johtajan alaisuudessa toimivaa säilytystilan työvuoroihin liittyvää työnjohdollista esimestä. Sääntely vastaisi joissakin säilytystiloissa jo nykyisin noudatettavaa käytäntöä. Säilytystilan esimiehenä voisi toimia virkasuhteinen vartija, ylivartija tai poliisimies.

Säilytystilan johtajan ja säilytystilan esimiehen tehtäviin kuuluu osaltaan valvoa, että säilytystilassa noudatetaan lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä. Säilytystilaorganisaatiossa ylin johto- ja valvontavastuu olisi poliisilaitoksen poliisipäälliköllä. Vuoro esimiehenä säilytystilan esimies johtaisi ja valvoisi säilytystilan toimintoja säilytystilan johtajan alaisuudessa. Säilytystilan johtajan ja säilytystilan esimiehen johto- ja valvontavastuulla voisi olla useita poliisilaitoksen säilytystiloja. Ympäri vuorokautisen ohjauksen ja valvonnan toteuttaminen saattaa edellyttää, että säilytystilan johtajana toimii tiettyinä aikoina esimerkiksi tehtävään määrätty pidättämiseen oikeutettu virkamies, joka toimii myös yleisjohtajana. Tilanteen sitä edellyttäessä säilytystilan johtajan ohjauksessa voisi olla myös eri poliisilaitoksiin kuuluvia säilytystiloja. Jokaisessa säilytystilassa, johon on sijoitettuna vapautensa menettäneitä, tulisi kuitenkin aina olla vähintään ehdotettavan 8 luvun 1 §:n edellyttämä henkilöstö.

Jos säilytystilan esimies ei olisi läsnä säilytystilassa, valvonta ja ohjaus tulisi järjestää riittävän usein tehtävillä yhteydenotoilla säilytystilassa olevaan henkilöstöön, tapahtumista ja

toiminnasta raportoimalla ja muilla tarpeellisilla toimenpiteillä etäyhteyslaitteistoa käyttäen. Säilytystilan esimiehen tehtävät edellyttävät ohjattavien ja valvottavien säilytystilojen ja niiden olosuhteiden tuntemista. Tästä syystä säilytystilan esimiehen tulisi olla 2 momentin edellyttämällä tavalla säilytystilaa hallinnoivan poliisilaitoksen henkilöstöön kuuluva virkamies.

8 §. Vartiointitehtävät. Lain 1 lukuun ehdotetaan yleissäännöstä vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten tehtävistä. Edellä jaksossa 2 todetusti muun muassa säilytystehtävien erillisyyden korostamiseksi, vartijan kelpoisuusvaatimuksiin liittyvistä syistä sekä poliisilain erityisiä poliisivaltuuksia koskevien säännösten kumoutumisen vuoksi on katsottu tarpeelliseksi, että vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten pääasiallisista tehtävistä säädetään laintasoisesti. Näihin tehtäviin kuuluisivat poliisin säilyttämien ja kuljettamien vapautensa menettäneiden henkilöiden valvonta-, ohjaus-, huolto- ja kuljetustehtävät sekä muut laissa säädetty tai virkamiehelle määrätyt henkilöiden säilyttämiseen liittyvät tehtävät. Esimerkiksi pakkokeinolain 9 luvun 3 §:n mukaan henkilötuntomerkkien ottamisen voi poliisimiehen lisäksi toimittaa myös niiden ottamiseen koulutettu poliisiyksikön päällikön määräämä yksikön palveluksessa oleva virkamies. Kyseessä on muun lain nojalla määräytyvä tehtävä, johon liittyvät työjärjestelyt tulisi toteuttaa siten, ettei tilanne tosiasiallisesti johda 8 luvun 1 §:n 3 momentissa kiellettyyn yksinvartiointiin. Vartiointitehtävien lisäksi toteutettavat muut mahdolliset tehtävät tulisi toteuttaa siten, että esimerkiksi poistuminen säilytystilan alueelta ei muodostu pitkäkestoiseksi ja henkilökunnan yhteydenpito poistumisenkin aikana mahdollistetaan asianmukaisesti.

Ehdotettava säännös ei rajoittaisi työnantajan työjohto-oikeutta tehtävänkuvaaan liittyvien työjohtomääräysten ja ohjeiden antamisessa. Säännös ei vaikuttaisi säilytystilassa vartiointitehtävissä työskentelevän poliisimiehen muussa laissa säädettyyn velvollisuuteen tai toimivaltuuteen. Säännös ei vaikuttaisi myöskään mahdollisuuteen käyttää vartiointitehtävissä toimivaa virkamiestä toisiin tehtäviin muun lain nojalla. Esimerkiksi poliisilain 3 luvun 1 §:n mukaan poliisilaitoksissa ja muissa poliisin toimitiloissa voidaan järjestää tarvittaessa turvatarkastuksia. Turvatarkastajana voi toimia poliisimiehen lisäksi muu poliisin palveluksessa oleva tai poliisin hyväksymä tehtävään koulutettu henkilö. Virkasuhteisen vartijan tehtäviin kuuluu poliisilaitoksessa tyypillisesti lisäksi kiinteistön suojaukseen ja kulunvalvontaan liittyviä tehtäviä sekä muita hänelle erikseen määrättyjä tehtäviä. Säännös ei asettaisi näille esteitä.

9 §. Sopimus vartiointitehtävissä avustamisesta. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti siitä, millä edellytyksillä yksityisten vartijoiden käyttäminen säilytystilassa olisi laissa tarkoitetuissa tehtävissä mahdollista. Nykysääntelyn perusteluissa todetusti (HE 22/2014 vp, s. 100—101) poliisilaitos voisi tietyin edellytyksin tehdä asiasta sopimuksen turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan kanssa. Kysymys olisi sopimuksesta eikä poliisilaitoksella olisi velvollisuutta sopimuksen tekemiseen. Poliisilaitos voisi siten kussakin tapauksessa erikseen päättää siitä, käytettäisiinkö poliisin säilytystilassa yksityisiä vartijoita vai ei ja mitä ehtoja sopimukselle muutoin asetettaisiin. Sopimismahdollisuutta rajoittaisivat hankintalain (348/2007) säännökset. Yksityisten vartijoiden käyttämisen edellytyksistä säädettäisiin luvun 10 §:ssä.

Poliisilaitos voisi tehdä sopimuksen ainoastaan turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan kanssa. Tällä tavoin varmistettaisiin se, että palveluita toimittavan luonnollisen henkilön samoin kuin käytännössä tavallisemman oikeushenkilön vastuu- ja johtohenkilöiden rehellisyys, luotettavuus ja sopivuus henkilökohtaisten ominaisuuksien puolesta olisi varmistettu. Kysymys olisi tehtävästä, jonka suorittajan taustayhteisön olisi oltava ennakkollisen valvonnan piirissä.

Turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijalla olisi oltava riittävät taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset toteuttaa 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimeksiantoja. Pelkkä voimassa oleva turvallisuusalan elinkeinolupa ei tätä vielä osoittaisi, vaan poliisilaitoksen olisi tarkistettava

ennen sopimuksen solmimista mainittujen edellytysten olemassaolo. Poliisilaitoksella olisi sopimuksen purkamisoikeus, jos turvallisuusalan elinkeinoluvan haltija rikkoisi sopimuksenmukaisia velvoitteitaan tai jos sopimuksen edellytykset lakkaisivat.

10 §. *Turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan määrääminen vartiointitehtävään.* Pykälässä säädettäisiin joiltain osin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti edellytyksistä, joiden vallitessa turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevia henkilöitä voitaisiin poliisilaitoksen toimesta määrätä käytettäväksi vartiointitehtävässä. Jotta yksityisiä vartijoita ylipäätään voitaisiin harkita määrättäväksi tehtävään, poliisilaitoksen ja turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan välillä olisi oltava 9 §:ssä tarkoitettu sopimus. Yksityisten vartijoiden käyttö ei sopimuksen solmimisen jälkeen kuitenkaan olisi vapaata, vaan käytön edellytykset olisi kussakin tapauksessa harkittava erikseen 10 §:n mukaisesti.

Yksityisen vartijan vartiointitehtävään määräämisen perusedellytyksenä olisi aina tällaisten henkilöiden käyttämisen tilapäisyys. Lähtökohtaisesti poliisilaitoksen olisi käytettävä virkasuhteisia vartijoita tai poliisimiehiä vartijan tehtävissä. Tämän vuoksi yksityisten vartijoiden käyttö ei jatkuvaluonteisesti olisi mahdollista.

Yksityisten vartijoiden tilapäinen käyttäminen voisi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, jos tehtävän hoitaminen muulla tavalla ei säilytettävien suuren määrän vuoksi olisi tarkoituksenmukaista. Kyse voisi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa säilytystiloissa olisi vartioitavana poikkeuksellisen suuri määrä henkilöitä, eikä tähän olisi vaikeuksista voitu varautua normaalien työvuorjärjestelyjen puitteissa. Myös silloin, jos käytettävissä olevien virkasuhteisten vartijoiden määrä olisi tilapäisesti vähentynyt ja säilytettäviä olisi suuri määrä, yksityisiä vartijoita voitaisiin määrätä tehtävään. Tällöin ei henkilöstövajauksen paikkaamiseen olisi välttämätöntä käyttää normaalisti vartiointitehtävissä toimivia poliisimiehiä. Yksityistä vartijaa voitaisiin käyttää henkilöstövajauksilanteessa myös siitä syystä, että se säilytystilan sijainnin vuoksi olisi perusteltu keino tilapäisen henkilöstövajauksen korjaamiseen.

Voimassa olevan sääntelyn mukaan yksityistä vartijaa voidaan käyttää ilman virkasuhteisen henkilön läsnäoloa niissä tapauksissa, joissa säilytystilassa ei vapautensa menettäneinä ole muita kuin päihtyneiden käsittelystä annetun lain (461/1973) 1 §:ssä tarkoitettuja henkilöitä. Kyseisessä säännöksessä säädetään sellaisen henkilön kohtelusta, joka on päihtymyksensä vuoksi otettu kiinni poliisilain 2 luvun 2 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa. Poliisimiehellä on kyseisen momentin mukaan oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin. Voimassa olevan säännöksen mukainen yksityisen vartijan käytön ala jää hyvin suppeaksi ja tästä syystä sen soveltaminen voi käytännössä muodostua mahdottomaksi.

Sääntely poikkeaisi voimassa olevasta siten, että jatkossa turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevia vartijoita voitaisiin käyttää poliisin säilytystiloissa vartioimistehtävissä ainoastaan yhdessä vähintään yhden poliisilaitokseen virkasuhteessa olevan henkilön kanssa. Tämän virkasuhteisen henkilön olisi oltava säilytystilassa läsnä ja hänen tehtävänänsä olisi vastata säilytystilan toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta. Tällä korostettaisiin yksityisen vartijan epäitsenäistä asemaa ja sitä, että hänen tehtävänsä olisi olla nimenomaan hallinto-oikeudellisessa virkasuhteessa olevan henkilön apuna säilytystilan vartioinnissa. Voimassa olevassa sääntelyssä on havaittu tiettyjä haasteita muun muassa perustuslain 124 §:n säännösten näkökulmasta (PeVL 22/2014 vp, s. 3—5). Säännösten käytännön sovellettavuus on vaikeaa myös etävalvontavastuun järjestämisen näkökulmasta ja yksityisen vartijan poliisin tietojärjestelmien käyttöä koskevista rajoituksista johtuen. Voimassa olevan säännöksen käytännön sovellettavuus

on kyseenalainen myös siinä mainitun vapautensa menettäneiden henkilöiden piirin rajauksen vuoksi. Säännöksissä ei enää jatkossa säädettäisi poikkeuksesta, jonka mukaan virkasuhteisen henkilön läsnäolo ei ole tarpeen, jos säilytystilassa ei vapautensa menettäneinä ole muita kuin päihtyneiden käsittelystä annetun lain 1 §:ssä tarkoitettuja henkilöitä. Samasta syystä säännöksissä ei myöskään enää säädettäisi säilytystilan etävalvonnasta tilanteessa, jossa säilytystilassa ei ole läsnä virkasuhteista henkilöä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin vartiointitehtäviin suostumuksensa perusteella määrättävän henkilön henkilöillisistä edellytyksistä. Vartiointitehtävissä käytettävillä henkilöillä olisi ensinnäkin oltava voimassa oleva hyväksyntä vartijaksi momentin 1 kohdan mukaisesti. Tästä vaatimuksesta huolimatta heihin ei muilta osin sovellettaisi yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain vartijoita koskevia säännöksiä eikä heitä pidettäisi sanotun lain mukaisina vartijoina heidän suorittaessaan laissa tarkoitettuja vartiointitehtäviä. Edellä mainitun koulutuksen lisäksi yksityisillä vartijoilla olisi oltava suoritettuna erityinen tehtävän edellyttämä momentin 2 kohdan mukainen koulutus, joka perustuisi valtioneuvoston asetuksella asetettaviin vaatimuksiin.

Vartiointitehtäviin määrättävän yksityisen vartijan henkilöllisiin edellytyksiin kuuluisi muiden edellytysten lisäksi myös se, että hän olisi muutoinkin tehtävään sopiva. Tästä johtuen momentin 3 kohdassa henkilöltä edellytettäisiin voimassa olevaa turvallisuusselvitystä tai turvallisuusselvitystodistusta. Momentin 4 kohdan mukaan poliisilaitoksella olisi viime kädessä mahdollisuus arvioida sopivuutta eikä turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijalla siten olisi sopimuksen perusteella oikeutta asettaa ketä tahansa muut hyväksymisedellytykset täyttävää henkilöä ehdotettuihin tehtäviin. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin nykyistä sääntelyä vastaavasti siitä, milloin poliisilaitoksen on peruutettava antamansa määräys.

11 §. *Turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan asema.* Pykälässä säädettäisiin turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan vartijan asemasta pääpiirteissään voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti, tietyin tarkennuksin. Pykälän 1 momentin mukaan yksityinen vartija toimisi tehtävässään poliisin apuna ja poliisiorganisaation välittömässä valvonnassa ja ohjauksessa ja olisi velvollinen noudattamaan poliisimiehen sekä vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen toimivaltansa rajoissa antamia käskyjä. Turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan vartijan rooli olisi poliisin toimintaa avustava ja täydentävä. Ehdotetun säännöksen tarkoituksena olisi myös korostaa vartijan epäitsenäistä asemaa suhteessa poliisiin. Viime kädessä päätökset tekisi poliisiorganisaatioon kuuluva virkamies. Päätöksenteossa korostuisi säilytystilan johtajan ja säilytystilan esimiehen asema.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yksityisen vartijan rikosoikeudellisesta virkavastuusta. Vaikka vartijaa olisi pidettävä rikosoikeudellisessa mielessä virkamiehenä rikoslain 40 luvun 11 §:n 5 kohdan perusteella ilman erillistä sääntelyäkin, erillinen säännös virkavastuusta olisi informatiivisista ja rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen liittyvistä syistä edelleen tarpeen. Lisäksi erillisellä säännöksellä korostettaisiin vartijan tehtäviin liittyvää vastuullisuutta ja tehtävien asianmukaisen hoitamisen merkitystä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin pykälässä tarkoitettujen vartijan vaitiolovelvollisuudesta. Virkasuhteisia vartijoita koskee valtion virkamieslain (750/1994) 17 §:n salassapitosäännös. Koska valtion virkamieslaki ei koskisi yksityisiä vartijoita, heitä varten esitetään jatkossakin säädettäväksi valtion virkamieslain 17 §:n säännöstä vastaava salassapitovelvollisuus.

Yksityisen vartijan tehtävät ja toimivaltuudet vastaisivat virkasuhteisten vartijoiden ja ylivartioiden tehtäviä ja toimivaltuuksia. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi eräistä yksityisiin vartijoihin sovellettavista säännöksistä. Siltä osin kuin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa on säädetty vartijan virkatehtävästä, tähän tehtävään

rinnastettaisiin myös muussa kuin hallinto-oikeudellisessa virkasuhteessa olevan vartijan tehtävä. Momentti eroaisi voimassa olevasta sääntelystä siinä, että siinä mainittaisiin selvyuden vuoksi erikseen toimivaltuudet ja myös voimankäyttövälineiden kantaminen, johon liittyvät edellytykset muun muassa koulutuksen osalta koskisivat myös yksityistä vartijaa. Voimassa olevan lain 1 luvun 7 §:n 2 momentin ja 4 momentin muotoilusta on pääteltävissä, että tätä on tarkoitettu myös voimassa olevan laissa.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti erikseen rajoituksesta, jonka mukaan yksityisellä vartijalla ei ole käyttöoikeutta poliisin tietojärjestelmiin eikä muihin viranomaistarkoituksia varten perustettuihin rekistereihin tai tietojärjestelmiin. Perustuslakivaliokunta on pitänyt (PeVL 22/2014 vp) perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatuun yksityiselämän suojan kannalta tärkeänä, että turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevalla vartijalla ei ole avustavia tehtäviä suorittaessaan pääsyä henkilötietojen käsitte-lystä poliisitoimessa annetussa laissa (616/2019) tarkoitettuihin poliisin tietojärjestelmiin tai mahdollisiin muihinkin viranomaistarkoituksia varten perustettuihin tietojärjestelmiin.

12 §. Tarkemmat säännökset. Pykälässä säädettäisiin valtioneuvostolle asetuksenantovaltuus 1 luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitetun vartijan koulutuksesta ja asusta. Koulutuksen suhteen viitattaisiin siihen, mitä edellä 10 §:n perustelujen yhteydessä on todettu. Virkasuhteisten vartioiden ja ylivartioiden samoin kuin poliisimiesten virkojen kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin jatkossakin poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 15 §:ssä.

2 luku. Säilytystilaan ottaminen.

1 §. Säilytystila. Pykälässä säädettäisiin säilytystilan hyväksymismenettelystä voimassa olevaa lakia täsmällisemmin. Säilytystilan hyväksyisi aina Poliisihallitus. Sääntelyä täsmennettäisiin nykyisestä siten, että siinä mainittaisiin nykyistä tarkemmin hyväksynnän tarkoitus. Hyväksymisen edellytyksenä olisi kansallisten laillisuusvalvojien ja kansainvälisten valvontaelinten kannanottojen ja myös nykyisen Poliisihallituksen asiaa koskevan ohjeistuksen (POL-2019-26858) mukaisesti, että tila täyttää lainsäädännössä vapautensa menettäneiden säilytystilalle asetetut vaatimukset ja tiloissa on mahdollista noudattaa vapautensa menettäneiden säilyttämistä koskevaa lainsäädäntöä. Tilan tulee olla turvallinen ja taata säilytettäville intimitetsuoja. Tilan tulee ominaisuuksiltaan ja varustelultaan olla sellainen, että vapautensa menettäneellä on mahdollisuus päästä niihin oikeuksiinsa, joita ei ole laissa mainituilla perusteluilla rajoitettu esimerkiksi tapaamisten ja tiedotusvälineiden seuraamisen osalta. Säilytystilan tulee mahdollistaa normaalisuusperiaatteen mukaiset olosuhteet säilyttämisessä. Majoitustiloille asetettavista vaatimuksista säädettäisiin 3 luvun 3 §:ssä.

Säilytystilan hyväksynnän yhteydessä tulisi määrittellä, millaiseen säilytykseen säilytystilan sel- lejä ja muita majoitustiloja voidaan käyttää. Erityisesti hyväksynnässä tulisi valtakunnallisesti yhtenäisten kriteerien mukaisesti määrittää, mitkä säilytystilan tilat soveltuvat tutkintavankien ja muiden useiden vuorokausien ajan säilytettävien vapautensa menettäneiden majoitukseen. Samoin tulisi hyväksyä lyhytaikaiseen säilytykseen tarkoitettujen tilojen soveltuminen henki- löiden säilyttämiseen. Hyväksyntään liittyisi keskeisesti sen varmistaminen, että säilytystilat ovat rakenteellisesti turvallisia ja esimerkiksi kameravalvontaa vaille jäävät alueet on suunnit- teltu huolella ja esimerkiksi hirttäytymisen mahdollistavien rakenteiden välttämiseen on kiinni- tetty huomiota. Eduskunnan oikeusasiamies on ottanut kantaa tilojen turvallisuuden varmistam-iseen muun muassa päätöksessä EOAK/4103/2016, 31.7.2019.

Hyväksyntä koskisi myös säilytystilan muita tiloja, mukaan lukien tapaamistilat ja mahdolliset erikseen esitutkintatoimenpiteisiin tarkoitetut tilat. Tarkastusmenettelyssä tulisi ottaa kantaa

myös siihen, että säädösten edellyttämät toiminnot voidaan asianmukaisesti toteuttaa säilytystilassa (ks. EOAK/4609/2018, 28.1.2021).

Jos säilytystilassa olisi 8 luvun 3 §:ssä tarkoitettulla tavalla esitutkintatoimenpiteisiin ja muihin tutkintamenettelyihin tarkoitettuja tiloja, hyväksymismenettely koskisi myös näitä tiloja. Myös tällaisten tilojen tulisi olla ominaisuuksiltaan ja varustukseltaan käyttötarkoitukseensa soveltuvia ja turvalliseksi suunniteltuja. Esimerkiksi kuulusteluihin tarkoitettujen tilojen kohdalla tilojen suunnittelussa ja hyväksynnässä tulisi huomioida myös kidutuksen vastaisen komitean (CPT) kuulusteluhuoneita koskevat standardit (ks. CPT/Inf (2002) 15).

Hyväksyminen koskisi myös säilytystilan tilojen olennaista muuttamista sekä sellaista tilannetta, jossa vaatimukset säilytystilalta edellyttävissä ominaisuuksissa muuttuvat. Sääntely tarkoittaisi, että kaikkien säilytystilojen hyväksyntä tulisi saattaa ajan tasalle pykälän edellyttämällä tavalla.

Hyväksymismenettelyn piiriin kuuluisivat lain soveltamisalan mukaisesti myös sellaiset poliisin hallinnoimat tilat, joiden käyttötarkoitus on vapautensa menettäneiden tilapäinen säilyttäminen (niin sanotut sumput). Tällaistenkin tilojen olisi täytettävä säilytystilojen turvallisuutta koskevat edellytykset, vaikka tiloissa säilyttämisen lyhytaikaisuuden vuoksi niihin ei sovellettaisi esimerkiksi tulotarkastusta koskevia säännöksiä. On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (122/2014) 2 luvun 1 §:n mukaan lukitussa tilassa säilyttämisestä ja sen perusteista on aina laadittava kirjaus tietojärjestelmään.

2 §. Vapaudenmenetyksestä ilmoittaminen. Vapaudenmenetyksestä ilmoittamista koskevat lain voimassa olevat säännökset täyttävät avustajadirektiivin 2013/48/EU 5 artiklan vaatimukset vapautensa menettäneen yhteydenpidon osalta (HE 99/2016, s. 5). Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti edellytyksistä, joilla vapaudenmenetyksestä ilmoittamista voidaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä syistä lykätä sekä vapaudenmenetyksestä ilmoittamisen lykkäämistä koskevista oikeussuojakeinoista. Edellä jaksossa 2 todetusti kidutuksen vastainen komitea CPT on säännönmukaisesti korostanut vapautensa menettäneen oikeutta ilmoittaa vapaudenmenetyksestä valitsemalleen kolmannelle taholle riippumatta siitä, millä perusteella vapaudenmenetyks on tapahtunut. Kyseessä on yksi kolmesta perustavanlaatuisesta prosessuaalisesta turvatakeesta, jotka varmistavat muiden oikeuksien toteutumista ja kohtelun asianmukaisuutta.

Pykälän 1 momentin mukaan tutkintavangille olisi annettava mahdollisuus ilmoittaa läheiselleen tai muulle henkilölle vapaudenmenetyksestään.

Pykälän 2 momentin mukaan pidätetyn ja kiinni otetun vapaudenmenetyksestä olisi ilmoitettava ilman aiheetonta viivästystä vapautensa menettäneen pyynnöstä hänen läheiselleen tai muulle henkilölle, jolle ilmoitus on perusteltua tehdä. Muulla henkilöllä tarkoitettaisiin esimerkiksi työnantajaa. Kiinniottamisestakin olisi lähtökohtaisesti ilmoitettava sen kestosta riippumatta (HE 222/2010 vp, s. 366). Voimassa olevan säännöksen mukaan ilmoitus on tehtävä pidätetyn tai kiinni otetun osoituksen mukaan. Sanamuotoa selkeytettäisiin siten, että ilmoitus olisi tehtävä pyynnöstä vapautensa menettäneen osoittamalle henkilölle. Momentissa tarkoitettu viivästys voisi olla aiheellinen esimerkiksi siitä syystä, että pyynnön mukaisen henkilön tavoittaminen olisi erityisen vaikeaa yhteystietojen saatavuuden puolesta.

Säännöksen tarkoittamaa ilmoittamisvelvollisuutta ei kuitenkaan olisi, jos ilmoituspyyntö olisi ilmeisen tarpeeton esimerkiksi siksi, että osoitettu henkilö olisi jo tietoinen vapaudenmenetyksestä tai jos ilmoituspyyntö olisi muuten selvästi tarpeeton, esimerkiksi

kiusantekotarkoituksessa tehty. Kyse ei tällaisessa tapauksessa ole oikeuden tosiasiallisesta käytöstä tai sen olennaisesta tarkoituksesta. Avustajadirektiivin 5 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että epäillyillä ja syytetyillä, jotka ovat menettäneet vapautensa, on halutessaan oikeus saada tieto vapaudenmenetyksestään ilmoitetuksi ilman aiheetonta viivästystä vähintään yhdelle nimeämälleen henkilölle, kuten sukulaiselle tai työnantajalle.

Pykälässä säädetään vapaudenmenetyksestä ilmoittamisesta, joten ilmoittaminen voi tulla kyseeseen myös sellaisessa tilanteessa, jossa vapautensa menettänyttä ei ole toimitettu säilytystilaan. Säännöstä täydennettäisiin nykyiseen verrattuna siten, että vapautensa menettänyt voisi ilmoittaa vapaudenmenetyksestään itse, ellei hän olisi estynyt tekemään ilmoitusta esimerkiksi pakkokeinoin lain 4 luvun nojalla päätetystä yhteydenpidon rajoittamisesta johtuen, muusta vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksesta johtuvasta tai esimerkiksi omaisuuden hallussapidon rajoituksiin liittyvistä lakiin perustuvista syistä. Muu kuin lakiin perustuva syy voisi olla esimerkiksi vapautensa menettäneen terveydentilasta johtuva este.

Selvyyden vuoksi momentissa todettaisiin jatkossa, että ilmoituksen tekee poliisimies. Poliisimiehellä olisi parhaat mahdollisuudet saada riittävä informaatio sen arvioimiseksi, onko asiassa perusteita saattaa ilmoittamisen lykkääminen päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätettäväksi. Pidättämisestä ilmoittamista voitaisiin lykätä voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti enintään kahdella vuorokaudella ja kiinnittämistä ilmoittamista voitaisiin lykätä tai jättää tekemättä ainoastaan, jos se olisi välttämätöntä rikoksen selvittämisen merkittävän vaarantumisen estämiseksi. Säännös soveltuisi sellaisiin olosuhteisiin, jossa on kiireellinen tarve estää rikosoikeudellisen menettelyn merkittävä vaarantuminen, ja ilmoittamista koskevasta pääsäännöstä poikkeaminen on tapauksen erityispiirteet huomioon ottaen perusteltua. Voimassa olevaa enimmäis-aikarajaa on edellyttänyt muun muassa kidutuksen vastainen komitea (CPT).

Pykälän 3 momentti sisältäisi nykyistä lakia vastaavat säännökset oikeudesta saattaa ilmoittamisen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä koskeva päätös jälkikäteen tuomioistuimen tutkittavaksi. Säännöksellä on pantu täytäntöön avustajadirektiivin 8 artiklan 3 kohdan vaatimus siitä, että muun toimivaltaisen viranomaisen kuin oikeusviranomaisen tekemä päätös poiketa vapaudenmenetyksestä ilmoittamisesta voidaan saattaa oikeudelliseen uudelleentarkasteluun.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin lapsen vapaudenmenettämistä ilmoittamisesta hänen huoltajalleen. Alle 18-vuotiaan vapaudenmenetyksestä olisi ilmoitettava ilman aiheetonta viivästystä hänen huoltajalleen, jollei ilmoittaminen olisi lapsen edun vastaista. Jos huoltajalle ilmoittaminen olisi lapsen edun vastaista, lapsella olisi 2 momentin nojalla oikeus siihen, että vapaudenmenetyksestä ilmoitetaan muulle sopivalle aikuiselle. Huoltajalle ilmoittamisen lykkäämiseen tai tekemättä jättämiseen tutkinnallisista syistä sovellettaisiin, mitä 2 ja 3 momentissa säädetään. Lisäksi 4 momentin mukaan lapsen vapaudenmenetyksestä olisi aina ilmoitettava sosiaaliviranomaiselle. Poliisin palveluksessa olevan henkilön velvollisuudesta ilmoittaa virkaa hoitaessaan tietoonsa saamasta mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta säädetään myös lastensuojelulain 25 §:ssä.

Ilmoitusta ei saisi ilman erityistä syytä tehdä vastoin vapautensa menettäneen tahtoa. Tällä hetkellä asiasta säädetään pykälän 2 momentissa. Erityisenä syynä mainitaan voimassa olevan sääntelyn perusteluissa lähinnä edunvalvontaa edellyttävä oikeudellisen toimintakyvyn puuttuminen tai siihen rinnastuvat syyt (ks. HE 90/2005 vp, s. 72 ja HE 14/85 vp, s. 52, jossa mainitaan esimerkkeinä erityisistä syistä ”nuoruus, sairaus tai riippuvuus toisesta henkilöstä”). Suhteessa voimassa olevaan sääntelyyn 5 momenttiin ehdotettavaa säännöstä täsmennettäisiin siten, että ilmoitus voitaisiin tehdä vastoin vapautensa menettäneen tahtoa, jos se olisi tarpeen tämän vaajaavaltaisuuden, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin selvyyden vuoksi, että 4 ja 5 momentissa tarkoitettu vapaudenmenetyksestä ilmoittamisesta päättäisi poliisimies. Parhaat edellytykset asian arviointiin on tyypillisesti vapaudenmenetyksestä päättäneellä tai muuten vapaudenmenetyksen perusteseen liittyvän asian parissa työskentelevällä poliisimiehellä.

Kokonaisuutena pykälän sääntelyä täsmennettäisiin jonkin verran nykyisestä, mutta sääntely olisi edelleen avustajadirektiivin 2013/48/EU vaatimusten mukainen.

Suomea velvoittavissa kahden- tai kolmenvälisissä konsulisopimuksissa, esimerkiksi Venäjän, Romanian, Unkarin ja Puolan kanssa, on määräyksiä siitä, että asemamaan viranomaisten tulee viivytyksettä ilmoittaa vapaudenmenetyksestä Suomen edustustolle riippumatta siitä, onko vapautensa menettänyt sitä pyytänyt. Toisaalta esimerkiksi pakolaisia koskevat kansainväliset sopimukset, ihmisoikeussopimukset sekä viranomaisten toiminnan julkisuutta koskeva kotimainen sääntely saattavat yksittäistapauksessa asettaa esteitä konsulisopimuksen mukaisen ilmoituksen tekemiselle. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ottanut kantaa poliisin velvollisuuteen ilmoittaa konsulisopimuksen perusteella Venäjän kansalaisen vapaudenmenetyksestä Venäjän edustustolle ratkaisussa Dnro 3513/4/08, 8.6.2010 sekä poliisin säilytystilan järjestyssääntönsä asiakokonaisuutta koskeviin määräyksiin ratkaisussa Dnro 1154/2/16, 25.9.2017. Konsulisopimusten tarkoituksena on suojella oman maan kansalaisia vieraan valtion alueella. Ilmoittamisesta päättäminen saattaa edellyttää laajaa harkintaa ja asian yksityiskohtien tuntemista. Vapaudenmenetyksestä ilmoittaminen vapautensa menettäneen tahdosta riippumatta konsulisopimusten johdosta tapahtuu suoraan kyseisten sopimusten nojalla. Ilmoittamisesta päättäminen tulee lähtökohtaisesti vapaudenmenetyksestä päättäneen tahon arvioitavaksi. Ilmoittamisesta päättämistä koskevaa velvollisuutta ei ole perusteltua säätää ehdotettavan lain 1 luvun 6 §:ssä tarkoitetuille virkamiehille eikä asiaa koskevaa erillistä sääntelyä ole tarpeen sisällyttää ehdotettavaan lakiin.

3 §. Säännöksistä ja säilytystilan oloista tiedottaminen. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneelle olisi ilman aiheetonta viivästystä hänen saavuttuaan säilytystilaan tiedotettava säilytystilan oloista sekä hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Vapautensa menettäneen oikeuksista ja velvollisuuksista tiedottamisessa tulisi pyrkiä varmistumaan siitä, että vapautensa menettänyt ymmärtää hänelle kerrotut oikeudet ja velvollisuudet. Tästä syystä esimerkiksi hyvin päihtyneen vapautensa menettäneen kohdalla ilmoittamista voitaisiin 4 §:n mukaan lykätä siihen saakka, kunnes hän on kykenevä ymmärtämään hänelle tiedotetut oikeudet ja velvollisuudet. Pykälän soveltamisessa tulisi kuitenkin kokonaisuudessaan huomioida, että oikeuksista ja velvollisuuksista ilmoittamisessa viivytyksettä on kyse keskeisestä muun muassa kidutuksen vastaisen komitean (CPT) korostamasta perustavanlaatuisesta prosessuaalisesta turvatakeesta, joka varmistaa vapautensa menettäneen muiden oikeuksien toteutumista.

Momentin mukaan tietoja olisi oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä säilytystilassa olevien vapautensa menettäneiden tarpeiden mukaan. Keräämällä keskeisimmät vapautensa menettäneiden oikeuksia ja säilytystilan oloja koskevat säännökset yhteen ohjeeseen, joka käännettään yleisimmille vapautensa menettäneiden käyttämille kielille, voidaan vähentää 2 momentissa tarkoitetuista käännösavusta aiheutuvia kustannuksia (HE 90/2005 vp, s. 67). Ilmaisuu vapautensa menettäneiden tarpeiden mukaan tarkoittaisi myös sitä, että tarpeeseen saada tiedot kirjallisena vaikuttaisi vapaudenmenetyksen syy ja kesto. Esimerkiksi poliisilain 2 luvun sääntönsä nojalla lyhytaikaisesti kiinni otetun kohdalla säilytystilan oloista tiedottaminen kirjallisesti ei olisi välttämätöntä, jos henkilö ei tilansa puolesta kykenisi ymmärtämään kirjallista tiedottamista. Oikeuksista ja velvollisuuksista tiedottamisessa olisi kuitenkin aina tarvittaessa annettava 2 momentissa tarkoitettua tulkittamis- ja käännösapua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti konsulisuhteita koskevan Wienin yleissopimuksen 36 artiklan mukaisesti siitä, että ulkomaalaiselle vapautensa menettäneelle olisi tiedotettava hänen oikeudestaan olla yhteydessä hänen kotimaataan edustavaan diplomaattiseen tai konsuliedustustoon. Yhteydenpidosta edustustoon säädettäisiin tarkemmin 7 luvun 7 §:ssä. Jos vapautensa menettänyt haluaisi, olisi hänen ottamisestaan poliisin säilytettäväksi yleissopimuksen mukaisesti ilmoitettava edustustolle, jollei yhteydenpitoa ole pakkokeinoina 4 luvun mukaisesti rajoitettu.

Lisäksi momentissa säädettäisiin perustuslain 17 §:n edellyttämällä tavalla, että vammaiselle tai viittomakieltä käyttävälle vapautensa menettäneelle tulisi antaa myös tarpeellista käännös- tai tulkitsemisapua. Momentissa tarkoitettua tulkitsemis- ja kääntämisapua olisi tarpeellista antaa ainakin siinä määrin, että vapautensa menettänyt ymmärtäisi ne asiat, joista hänelle on 1 ja 2 momentin mukaan tiedotettava.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti poliisin velvollisuudesta järjestää vapautensa menettäneiden käytettäväksi kokoelma heitä koskevista säännöksistä. Säilytyshuoneita ei olisi tarpeen varustaa kokoelmalla, mutta sen tulisi olla pyynnöstä saatavilla ja vapautensa menettäneitä tulisi informoida siitä, miten kokoelman saa nähtäväkseen. Vapautensa menettäneiden saatavilla tulisi olla ainakin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki, tutkintavankeuslaki sekä niiden nojalla annetut asetukset, Poliisihallituksen antamat määräykset ja ohjeet sekä säilytystilan järjestyssääntö. Lisäksi vapautensa menettäneiden saatavilla tulisi olla hallintolaki (Vankiloiden osalta eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ottanut kantaa saatavilla olevaan säännöstöön esimerkiksi tarkastuskertomuksessa EOAK 4397/2016).

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tiedonsaantioikeutta rikosoikeudellisissa menettelyissä koskevan direktiivin 2012/13/EU 4 artiklan 1 kohdan edellyttämällä tavalla vapautensa menettäneen oikeudesta pitää koko vapaudenmenetyksen ajan hallussaan hänelle esitutkintalain 4 luvun 17 §:n nojalla annettu kirjallinen ilmoitus hänen oikeuksistaan.

Pykälän 5 momentin mukaan alle 18-vuotiaalle vapautensa menettäneelle olisi annettava 1 momentissa tarkoitetut tiedot kirjallisesti hänen omalla kielellään, jos se on suomi tai ruotsi, ja muussa tapauksessa hänen ymmärtämällään kielellä. Saamen kielen käyttämisestä säädetään saamen kielilaissa (1086/2003). Sääntely vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (laki 327/2019), jolla pantiin täytäntöön rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä koskevan direktiivin (EU) 2016/800 4 artiklan 1 kohdan c alakohta sekä 3 kohta poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden lasten osalta.

Pykälän 1 momentin mukaan tietoja säilytystilan oloista sekä vapautensa menettäneiden oikeuksista ja velvollisuuksista on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä säilytystilassa olevien vapautensa menettäneiden tarpeiden mukaan. Pykälän 2 momentin mukaan ulkomaalaiselle vapautensa menettäneelle on mahdollisuuksien mukaan annettava tulkitsemisapua. Direktiivin 4 artiklan 3 kohdassa edellytetään, että kun alaikäiselle vapautensa menettäneelle annetaan pykälän 4 momentissa tarkoitettu kirjallinen ilmoitus hänen oikeuksistaan, ilmoitukseen liitetään viittaus niihin oikeuksiin, joita alaikäisellä vapautensa menettäneellä on lapsidirektiivin nojalla. Tämän vuoksi pykälän 5 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta ilmoittaa alaikäiselle vapautensa menettäneelle myös tässä pykälässä tarkoitetuista oikeuksista kirjallisesti.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin valvontaviranomaisten luettelon saatavilla olosta. Säännös vastaisi vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen (548/2015) 39 §:n ja tutkintavankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen (549/2015) 14 §:n sääntelyä, joka siirtyy 1.5.2021 lukien vankeuslain 4 luvun 4 §:ään ja tutkintavankeuslain 2 luvun 3 §:ään (EV 18/2021 vp).

4 §. Ilmoituksen ja tiedottamisen siirtäminen vapautensa menettäneen tilan johdosta. Suomen hallituksen vastauksessa kidutuksen vastaisen komitean (CPT) käynnin johdosta vuonna 2008 tehtyyn selontekoon todetaan, että poliisin tiloihin otetaan säilytettäväksi taustaltaan ja ominaisuuksiltaan hyvin erilaisia henkilöitä, joiden kyky muodostaa käsityksiä poliisin ilmoittamista asioista vaihtelee (CPT/Inf (2009) 19). Poliisin huostassa olevat vapautensa menettäneet ja poliisin säilytystilaan otettavat henkilöt ovat melko usein vapaudenmenetyksen alussa alkoholin tai muiden päihteiden vaikutuksen alaisia siten, että heidän kykynsä ymmärtää heille ilmoitettavien asioiden merkitystä on väliaikaisesti merkittävästi alentunut. Vastaava vaikutus voi olla hyvin voimakkaalla kiihtymystilalla. Voimassa olevassa laissa ei ole erillisiä säännöksiä siitä, miten tällainen tila tulee ottaa huomioon vapautensa menettäneen henkilön vapaudenmenetyksestä tai oikeuksista ja velvollisuuksista ilmoitettaessa ja tiedotettaessa. Kysymys liittyy osaltaan 2 ja 3 §:ssä tarkoitettujen ilmoittamisen ja tiedottamisen viivästymisen aiheellisuuden arviointiin. Vaikka asiaan on löydettävissä oikeusohjeita hallintotoimintaa koskevista yleislaeista, kysymyksen suuren käytännön merkityksen johdosta asiasta säädettäisiin selvyuden vuoksi erikseen luvun 4 §:ssä.

Pykälän mukaan edellä 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua vapaudenmenetystä koskevaa ilmoitusta vapaudenmenetyksestä ja 3 §:n 1—3 §:ssä tarkoitettua tiedottamista voitaisiin siirtää myöhemmäksi, jos on ilmeistä, että vapautensa menettänyt on päihtymyksen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemätön ymmärtämään asian merkityksen. Vastaavasti esimerkiksi poliisilain 1 luvun 7 §:n mukaan poliisimiehen on ilmoitettava henkilön vapauteen kohdistuvan toimenpiteen peruste toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle tai hänen edustajalleen niin pian kuin se on mahdollista henkilön tila ja muut olosuhteet huomioon ottaen. Myös poliisilain säännösten mukaan ilmoittamista voidaan siirtää esimerkiksi tilanteissa, joissa henkilö ei päihtymyksestään tai muusta vastaavasta seikasta johtuen ilmeisesti ymmärrä ilmoitusta.

Esimerkiksi kidutuksen vastaisen komitean (CPT) stardardeissa (CPT/Inf (92) 3) edellytetään, että kaikki vapautensa menettäneen oikeudet käsittävä lomake tulisi antaa systemaattisesti heti vapaudenmenetyksen alusta lähtien kaikille vapautensa menettäneille. Toisaalta samassa yhteydessä edellytetään, että vapaudenmenettäneeltä tulisi pyytää allekirjoitus asiakirjaan, jossa todetaan, että heille on tiedotettu kyseisistä oikeuksista. Tätä ei luonnollisestikaan voida edellyttää tilanteessa, jossa henkilö ei tilansa vuoksi kykene ymmärtämään allekirjoitettavan asiakirjan merkitystä. On selvää, että myös standardien keskeisenä tarkoituksena on sen varmistaminen, että vapautensa menettäneet informoidaan oikeuksistaan niin pian kuin se tosiasiallisesti on henkilön tilan puolesta mahdollista. Standardeissa todetusti tämä varmistaa muiden oikeuksien toteutumista ja menettelyn asianmukaisuutta.

Ehdotettavassa säännöksessä olisi kyse siitä, että vapautensa menettänyt ei ole tilapäisesti kykenevä esimerkiksi avustajadirektiivin 2013/48/EU 5 artiklassa tarkoitettuun tahdonmuodotukseen vapaudenmenetyksestä ilmoittamisessa, joten oikeuksista ilmoittamisen siirtäminen tällä perusteella ei rajoittaisi oikeuden tosiasiallista käyttöä ja olennaista tarkoitusta. Ehdotettava säännös edesauttaisi oikeuden tosiasiallista toteutumista. Sama koskee oikeuksia koskevan informaation antamista suullisesti ja kirjallisesti. Siten säännösten sisältämä täsmennys vastaisi asiallisesti 3 §:n perusteluissa mainittujen direktiivien säännösten sisältöä. Joka tapauksessa hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvat hallinnon palveluperiaate ja asiakasnäkökulma edellyttävät, että tiedottamisen siirtämistä koskevassa tilanteessakin tulee huolehtia vapautensa menettäneen riittävästä ja asianmukaisesta ohjauksesta ja informoinnista siinä määrin kuin se on mahdollista.

5 §. Tulotarkastus ja tietojen rekisteröinti. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tulotarkastukseen liittyvistä toimenpiteistä pääosin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti. Sääntelyyn ehdotetaan eräitä täsmennyksiä. Voimassa olevien säännösten mukaan tulotarkastus käsittää

henkilöllisyyden toteamisen ja kirjaamisen, vapautensa menettäneen mukana olevan omaisuuden luetteloinnin ja tarkastamisen sekä tarvittaessa vaatteiden vaihdon.

Sääntelyä täsmennettäisiin siten, että 1 momentissa mainittaisiin säilyttämisen edellyttämien henkilötietojen toteaminen ja kirjaaminen. Voimassa olevan säännöksen perusteluissa todetaan, että vapautensa menettäneen tarkastamisen yhteydessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota hänen terveydentilaansa. Vapautensa menettäneen terveydentilasta tehtyjen havaintojen perusteella saattavat esimerkiksi lain 5 luvussa tarkoitetut terveydenhuollon alaan kuuluvat toimenpiteet osoittautua tarpeellisiksi (HE 90/2005 vp, s. 67). Asialla on merkitystä myös työturvallisuuden kannalta. Säilytystilaan ottamishetken havainnoilla vapautensa menettäneen terveydentilasta, muun muassa havaittavissa olevista vammoista, on lisäksi merkitystä niin vapautensa menettäneen kuin virkamiestenkin oikeusturvan kannalta.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun sisäministeriön asetuksen (646/2008) 1 §:n mukaan vapautensa menettäneeltä on tiedusteltava hänen mahdollisista sairauksistaan, lääkityksestään ja vammoistaan sekä muista seikoista, joilla voi olla vaikutusta säilytykseen. Muutosta voimassa olevaan sääntelyyn merkitsisi se, että momentin mukaan tulotarkastus käsittäisi henkilön säilytyksen edellyttämien henkilötietojen toteamisen ja kirjaamisen. Säilytyksen edellyttämiä tietoja olisivat saatavilla olevat henkilötiedot, jotka ovat tarpeen ehdotettavan lain 1 luvun 3 §:n mukaisesti vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen, säilytysvarmuuden, säilytystilan järjestyksen säilymisen sekä vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuuden kannalta. Tällaisia olisivat henkilöllisyyden lisäksi muun muassa terveydentilasta esimerkiksi kysymällä, havainnoimalla tai muuten saadut tiedot.

Euroopan vankilasääntöjen mukaisesti myös valitukset ennen säilytystilaan saapumista tapahtuneeksi väitetystä huonosta kohtelusta tulisi kirjata näkyvien vammojen ohella tulotarkastuksen yhteydessä. Eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisukäytännössään korostanut lähtökohtana olevan, että esimerkiksi kaikki kiinniotetun ilmoittamat sairaudet tai vammat sekä lääkitys tulee kirjata kiinniottopöytäkirjaan ilman erillistä harkintavaltaa siitä, mitkä sairaudet voisivat vaikuttaa säilytysturvallisuuteen. Tiedoilla voi olla merkitystä esimerkiksi silloin, jos vapautensa menettäneelle joudutaan tilaamaan ensihoitoa, eikä henkilö terveydentilansa vuoksi pysty itse kertomaan sairauksistaan, vammoistaan taikka lääkityksestään.

Jos vapaudenmenetykseen edellyttää ruokahuollon järjestämistä, tulotarkastuksessa tulisi mahdollisuuksien mukaan selvittää myös vapautensa menettäneen terveydentilan ruokavaliolle asettamat vaatimukset.

Ehdotettava sääntely eroaisi voimassa olevasta myös siten, että 2 momentissa mainittaisiin erikseen, että tulotarkastuksen yhteydessä vapautensa menettäneelle tehdään 8 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettu henkilöntarkastus. Muutoksen tarkoituksena olisi korostaa sitä, että tarkastuksessa tulee ennen luettelointia tarkoin tarkastaa, mitä esineitä ja aineita henkilöllä on hallussaan. Kyseessä on hyvin keskeinen säilytyksen ja säilytystilan turvallisuuden liittyvä toimenpide nimenomaisesti poliisin hallinnoimassa vapautensa menettäneiden säilyttämisessä. Tästä syystä ehdotetaan säädettäväksi, että varsinaisen tulotarkastuksen yhteydessä tehtäisiin poikkeuksetta henkilöntarkastus. Henkilöntarkastus voisi tulla kyseeseen myös esimerkiksi säilytystilaan ottamisen jälkeen säilytystilaan palaamisen johdosta 8 luvun 9 §:n 1 momentin mukaisesti.

Poliisimiehellä on poliisilain 2 luvun 12 §:n mukaan oikeus vapautteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä suorittaa henkilöön kohdistuva turvallisuustarkastus. Säännöksen tarkoittamat turvallisuustarkastukset joudutaan esimerkiksi kiinnioton yhteydessä usein tekemään olosuhteissa, joissa valaistuksen tai häiriötekijöiden vuoksi kattavan tarkastuksen tekeminen on

vaikeaa. Henkilöntarkastus tulotarkastuksen yhteydessä säilytystilassa vastaa menettelyllisesti pitkälti poliisilain 2 luvussa säädettyä turvallisuustarkastusta ja pakkokeinolain 8 luvussa säädettyä henkilöntarkastusta. Tulotarkastukseen liittyvän henkilöntarkastuksen yhteydessä noudatettaisiin ehdotettavan lain 8 luvun 11 §:n 1 momentin mukaista menettelyä suorittajan ja todistajan sukupuolesta. Perusteellinen, vaatteiden riisumista edellyttävä tarkastus tulisi tehdä erillisessä tilassa. Myös tulotarkastuksen yhteydessä henkilöntarkastus käsittäisi vapautensa menettäneen suun tutkimisen. Lähtökohtainen menettely tarkastuksessa olisi, että vapautensa menettänyttä kehoitettaisiin vapaaehtoisesti avaamaan suunsa. Henkilöön kohdistuvan etsinnän edellytyksistä rikosepäilyn johdosta säädetään pakkokeinolain 8 luvussa.

Pykälän 2 momentti sisältäisi voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti viittauksen omaisuusluetteloa ja vapautensa menettäneen turvatarkastusta koskeviin säännöksiin. Henkilötietojen käsittelystä säilytystilan valvonnassa säädetäisiin 8 luvun 2 §:ssä.

6 §. Tarkemmat säännökset. Pykälän 1 momentin mukaan tarkemmat säännökset tulotarkastuksen kirjaamisesta ja toimittamisesta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Käytäntöjen yhtenäistämisen tarpeen vuoksi pykälän 2 momentissa säädetäisiin Poliisihallituksen toimivallasta tulotarkastuksen käytännön toteutusta koskevien tarkempien hallinnollisten määräysten antamiseen. Esimerkiksi tutkintavankeuslain 2 luvun 6 §:n mukaan Rikosseuraamuslaitoksen hallinnoimissa vankiloissa tarkemmat määräykset tulotarkastuksesta antaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö.

3 luku. Sijoittaminen säilytystilassa, perushuolto ja siirtäminen.

1 §. Sijoittaminen säilytystilassa. Voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti pykälän 1 momentissa säädetäisiin alle 18-vuotiaan vapautensa menettäneen pitämisestä erillään aikuisista vapautensa menettäneistä lapsen oikeuksien yleissopimuksen 37 artiklan ja kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 10 artiklan velvoitteiden mukaisesti. Alle 18-vuotiaan vapautensa menettäneen erillään pitämisestä kuljetuksen aikana säädetäisiin erikseen 11 luvun 3 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan naiset ja miehet olisi pidettävä eri selleissä. Poliisin säilytystiloissa ei säilytystilojen koon ja säilytystilan valvontaan käytettävissä olevien resurssien vähäisyyden vuoksi yleensä ole mahdollisuuksia erillisten osastojen perustamiseen eri perusteella vapautensa menettäneille tai eri sukupuolta oleville vapautensa menettäneille. Niiden säilytystilojen osalta, joissa olosuhteet sen mahdollistavat esimerkiksi toimitilojen kehityksen myötä, tulisi pyrkiä erillisten osastojen perustamiseen.

Pykälän 3 momentissa säädetäisiin nykyistä sääntelyä vastaavasti lähtökohdasta, jonka mukaan vapautensa menettänyt olisi pyrittävä sijoittamaan yhden hengen selliin eli huoneeseen, johon ei olisi sijoitettu muita vapautensa menettäneitä. Myös perusteet, jotka estäisivät vapautensa menettäneen sijoittamisen samaan selliin toisen vapautensa menettäneen kanssa, olisivat voimassa olevaa lakia vastaavat. Momentissa tarkoitettua vaaraa ei voida käytännössä täysin ennakoida, mutta samaan selliin sijoittamisen esteinä henkilöiden turvallisuuden näkökulmasta tulisi ainakin huomioida henkilön akuutti tai muuten tiedossa oleva aggressiivinen käyttäytyminen ja riskitekijöiden mahdollisuutta tulisi arvioida myös muutoin.

Eri perusteilla poliisin säilytettävänä olevien vapautensa menettäneiden sijoittaminen samaan selliin toistensa kanssa voisi tulla kysymykseen vain poikkeuksellisissa tilanteissa kuten tilapäisen säilytystilojen tilanpuutteen vuoksi, ja tällöinkin tulisi kiinnittää erityistä huomiota vapaudenmenetyksen perusteeseen ja henkilön oikeusasemaan. Tarvittaessa vapautensa menettänyt voitaisiin siirtää toiseen säilytystilaan 8 §:n 1 momentin nojalla. Esimerkiksi tutkintavankia tai

pidätettyä ei tilanpuutteenkaan vuoksi tulisi sijoittaa samaan selliin poliisilain 2 luvun säännösten nojalla päihtyneenä kiinni otetun kanssa.

Pykälässä ei jatkossakaan säädettäisi nimenomaisesti vankeusrangaistusta suorittavien ja tuomitsemattomien vapautensa menettäneiden erillään pitämisestä säilytystilassa. Muun muassa kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 10 artikla edellyttää, että rangaistusta suorittava vanki tulee pitää erillään tuomitsemattomista vapautensa menettäneistä. Myös Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt edellyttävät eri vankiryhmien erillään pitämistä. Rangaistusta suorittavien vankien säilyttäminen poliisin säilytystiloissa tulee kysymykseen vain poikkeuksellisesti. Lisäksi edellä jaksossa 2 todetusti poliisin säilytystilojen olosuhteet eroavat tutkintavankiloista avoimien osastojen puuttumisen sekä toimintoihin ja työhön osallistumismahdollisuuden puolesta. Yhden hengen selliin sijoittamista koskeva säännös turvaisi osaltaan vapautensa menettäneiden erillään pitämistä säilytystilassa. Selvyyden vuoksi 11 luvun 3 §:ssä säädettäisiin velvollisuudesta rangaistusta suorittavan vangin erillään pitämiseen kuljetuksen aikana.

2 §. Vaatetus. Pykälä vastaisi pitkälti voimassa olevaa sääntelyä. Muun muassa syyttömyysolettamasta seuraa, että vapautensa menettänyttä ei pääsääntöisesti voida velvoittaa käyttämään poliisin järjestämiä vaatteita. Joissakin tilanteissa vapautensa menettäneen oikeutta omien vaatteiden käyttämiseen tulee kuitenkin voida rajoittaa. Vapautensa menettäneen oikeutta omien vaatteiden käyttämiseen voitaisiin rajoittaa, jos niiden käytöstä olisi vaaraa vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle tai säilytystilan järjestykselle ja turvallisuudelle. Esimerkiksi itsetuhoisen käyttäytymisen vuoksi voi olla turvallisuusperusteella tarpeen rajoittaa henkilön omien vaatteiden käyttöä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on muun muassa ratkaisussaan Dnro 2949/4/08, 5.3.2010 viitaten CPT:n tarkastusraportteihin pitänyt selvänä, että ihmisarvoa kunnioittavaan kohteluun sisältyy oikeus pitää päällään soveltuvaa vaatetusta. Säilytettävän ei tule joutua olemaan säilytystilassa alastomana. Tällaisia tilanteita varten säilytystilassa tulisi olla olemassa sellainen vaatetus, jota ei voi käyttää itsetuhoiseen tarkoitukseen. Vaatetuksen ohella voidaan käyttää ns. turvapeittoa tai muuta sellaista vaatekappaletta, jolla säilytettävä voi verhota itsensä. Turvallisuuden perusteella voitaisiin evätä terveydellisen vaaran vuoksi myös hyvin likaisten tai rikkinaisten vaatteiden käyttäminen säilytystilassa.

Omien vaatteiden käyttämisestä saattaa aiheutua vaaraa vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle esimerkiksi tilanteessa, jossa tutkintavanki tai pidätetty on erityisen karkaamisaltis. Vapautensa menettäneen valvontaa voitaisiin tukea esimerkiksi siten, että säilytystilan ulkopuolella saatettuna käyttäisi poliisin järjestämää vaatetusta, joka on säilytystilan merkinnöillä varustettu. Haalarivaatetusta ei tulisi käyttää tällaisessakaan tilanteessa.

Säilytystilan järjestyksen vaarantumisen perusteella voitaisiin kieltää sellaiset vapautensa menettäneen vaatteet, jotka ilmentäisivät kuulumista rikollisjärjestöön tai vastaavaan järjestöön taikka jengiin. Tällä perusteella voitaisiin kieltää esimerkiksi moottoripyöräjengiin kuuluvan vapautensa menettäneen liivien käyttö.

Säännöstä täsmennettäisiin nykyisestä siten, että siinä mainittaisiin erikseen, että vapautensa menettäneen haltuun annettavan vaateen tulee olla hyvässä kunnossa ja että se pystytään luotettavasti tarkastamaan sitä vahingoittamatta. Lisäksi mainittaisiin erikseen vaatteiden määrän rajoituksista säilytystilojen tarkastettavuuden, paloturvallisuuden ja tilojen rajallisuuden perusteella. Vaateen hallussapito voisi estyä myös omaisuuden hallussapitoa koskevan 4 luvun 1 §:n yleissäännöksen nojalla.

Pykälän 2 momentin mukaan vapautensa menettänyt vastaisi jatkossakin omien vaatteidensa huollosta. Jotta vapautensa menettäneellä olisi mahdollisuus huolehtia omien vaatteidensa

huollosta, säilytystilassa olisi järjestettävä vapautensa menettäneelle tilaisuus omien vaatteidensa pesemiseen tai niiden pesettämiseen säilytystilassa tai vapautensa menettäneen kustannuksella säilytystilan ulkopuolella. Vapautensa menettäneelle voitaisiin myös toimittaa puhtaita vaatteita säilytystilan ulkopuolelta 4 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Vapautensa menettänyt säilytetään poliisin tiloissa pääsääntöisesti lyhytaikaisesti, mistä johtuen vaatteiden pesumahdollisuus tulisi yleensä tarpeelliseksi vain vapaudenmenetyksen keston pitkittyessä. Voimassa oleva laki edellyttää kuitenkin vaatetuksen pesemismahdollisuuden järjestämistä vasta neljän päivän yhtäjaksoisen vapaudenmenetyksen jälkeen, mitä ei voida pitää normaalisuuseriaatteen mukaisena.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että poliisin olisi annettava vapautensa menettäneelle, joka viranomaisen toimenpiteiden johdosta tai muusta syystä ei voi käyttää omia vaatteitaan, asianmukainen vaatetus säilytystilassa käytettäväksi sekä tuomioistuimessa käyntiä tai muuta säilytystilasta poistumista varten. Ennen kaikkea tarve voi koskea tutkintavankia tai pidätettyä, mutta myös muun vapautensa menettäneen kohdalla on peruste edellyttää vastaavanlaista vaatetuksen järjestämistä tarvittaessa.

3 §. Vapautensa menettäneiden majoitustilat. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneiden säilytykseen tarkoitettavista tiloista. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneillä tulisi olla kunnoltaan ja varustelultaan asianmukaiset majoitus- ja peseytymistilat. Majoitustilojen tulisi täyttää säilytystilalle asetetut vaatimukset ja tiloissa tulee olla mahdollista noudattaa vapautensa menettäneiden säilyttämistä koskevaa lainsäädäntöä. Tilojen tulisi olla turvallisia ja taata säilytettäville intimitteettisuoja.

Säilytystila tulisi varustaa myös suihkutiloilla siten, että vapautensa menettäneellä olisi mahdollisuus päivittäiseen peseytymiseen. Varusteluun kuuluisi normaalien hygieniatuotteiden saatavuus. Tämä koskisi erityisesti vapautensa menettäneitä, joiden vapaudenmenetys jatkuisi pidempään kuin 24 tuntia. Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäätöjen mukaan peseytymismahdollisuus on annettava vapautensa menettäneelle niin usein kuin on tarpeen yleisen hygienian ylläpitämiseksi. Oikeusasiamiehen kannanotoissa on pidetty normaalisuuseriaatteen mukaisena, että vapautensa menettänyt pääsee pyytäessään päivittäin suihkuun peseytymään (ks. esim. EOAK 1154/2/16, 25.9.2017 ja EOAK 895/2020, 28.1.2021). Momentin mukaan vapautensa menettäneellä tulisi myös olla pääsy WC-tiloihin kaikkina vuorokaudenaikoina. Tältä osin säännös vastaisi vankeuslain 7 luvun 1 §:n 1 momentissa vankien asuintilalle säädettyä vaatimusta.

Poliisin käytettävissä olevien säilytystilojen kunnossa ja varustustasossa on edelleen suurta vaihtelua. Myös saman säilytystilan eri sellien välillä niiden kunnossa saattaa olla huomattavia eroja. Majoitustilojen varustelun asianmukaisuuden arvioinnissa otettaisiin huomioon vapaudenmenetyksen tarkoitus ja kesto. Lain 1 luvun 3 §:stä ilmenevä periaate edellyttää, että sijoitettaessa vapautensa menettäneitä poliisin säilytystiloissa oleviin sellisiin tulisi sijoittaminen mahdollisuuksien mukaan suorittaa siten, että pidempiaikaisesti poliisin tiloissa säilytettävät henkilöt, kuten esimerkiksi pidätetyt ja poliisin tiloihin sijoitetut tutkintavangit, sijoitettaisiin kunnoltaan ja varustukseltaan parhaisiin käytettävissä oleviin sellisiin.

Majoitustilalla tarkoitettaisiin säilytystilan osaa, jota käytettäisiin vapautensa menettäneen majoitukseen. Säilytystilan määritelmää on käsitelty 1 luvun 2 §:n 5 kohdan perustelujen yhteydessä. Majoitustiloja olisivat käytännössä sellit, joihin vapautensa menettäneet sijoitettaisiin. Majoitustilana ei sen sijaan pidettäisi esimerkiksi odotushuonetta, jossa vapautensa menettänyt säilytystilaan ottamisen yhteydessä lyhytaikaisesti odottaisi ennen sijoittamista selliin tai ennen muita poliisin toimenpiteitä.

Pykälän 1 momentin mukaan säilytystiloja rakennettaessa varsinaiset majoitustilat tulisi varustaa siten, että ne vastaavat asuintiloja koskevan rakennuslainsäädännön vaatimuksia. Momentti ei kuitenkaan estäisi sellaistenkin vanhojen majoitustilojen osittaista korjaamista, joita ei esimerkiksi perustavanlaatuisista rakenteellisista syistä ole mahdollista saattaa kaikilta osin vastaamaan lainsäädännössä asuintiloille asetettuja vaatimuksia. Ei ole tarkoituksenmukaista, että korjauksen yhteydessä vanha säilytystila olisi kerralla saatettava kaikilta osin vastaamaan yleisiä uusia rakennuksia koskevia määräyksiä. Tällaisen sääntelyn soveltaminen voisi käytännössä estää säilytystilojen osittaisen korjaamisen. Vanhoissa säilytystiloissa voitaisiin näin suorittaa osittaiskorjauksia, vaikka säilytystilaa ei voitaisikaan kaikilta osin saattaa uusia rakennuksia koskevien määräysten mukaiseksi. Tästä syystä momentissa mainittaisiin nykyistä poiketen erikseen, että säilytystiloja korjattaessa varustelu tulisi mahdollisuuksien mukaan saattaa rakennuslainsäädännön mukaiseksi. Kohtuulliset majoitusolosuhteet alittavista selleistä tulee joka tapauksessa luopua.

Myös lyhytaikaiseen säilytykseen tarkoitettujen säilytystilojen varustuksen ja kunnan tulee turvata perus- ja ihmisoikeuksien edellyttämä kohtelu. Enintään 24 tuntia kestävässä säilytykseen tarkoitettujen tilojen varustuksessa keskeisintä on kuitenkin säilytystilan turvallisuus ja säilytysvarmuus. Erityisesti asia koskee tiloja, joissa säilytetään päihtyneitä henkilöitä. Lyhytaikaisesti säilytettävien vapautensa menettäneiden joukossa on tyypillisesti myös runsaasti heikon yleisterveydentilan omaavia henkilöitä. Lisäksi vapautensa menettänyt tulee väliaikaisesti voida sijoittaa hänen tilansa, esimerkiksi päihtymystilan johdosta valvonnan kannalta tarkoituksenmukaiseen ja turvalliseen tilaan vapaudenmenetyksen perusteesta riippumatta, jos se on tarpeellista vapautensa menettäneen säilytysturvallisuuteen ja terveydentilan seurantaan liittyvistä syistä.

Majoitustilan, jossa vapautensa menettänyttä lyhytaikaisesti säilytetään hänen tilansa johdosta säilytystilan turvallisuuden ja intensiivisemmän valvonnan mahdollisuuden vuoksi, tulee olla varustelultaan ja turvallisuusominaisuuksiltaan ennen kaikkea käyttötarkoitustaan vastaava. Toisaalta myös päihtyneiden säilytykseen tarkoitettujen tilojen osalta olisi huomioitava tarpeellisten, esimerkiksi siirrettävien käyttöturvallisten kalusteiden saatavuus sen varalta, että tällaisessa tilassa järjestetään ruokailuja (ks. EOAK/1276/2017, 23.2.2018 ja poliisin säilytystilojen osalta EOAK/5680/2018, 2.9.2020).

Välttämättömistä turvallisuusjärjestelyistä voi aiheutua rajoituksia siihen, missä määrin vapautensa menettäneiden majoitukseen käytettävissä tiloissa voidaan noudattaa yleisiä asuintiloja koskevia säännöksiä ja määräyksiä. Tilojen on kuitenkin varustelun ja puhtauden puolesta turvattava perus- ja ihmisoikeuksien mukainen kohtelu ja niissä on muun muassa oltava pääsy WC-tiloihin ja muu lainsäädännön edellyttämä varustelu, asianmukainen ilmastointi ja vastaavat ominaisuudet. WC-tilojen osalta tulisi tilojen suunnittelussa ja tiloja uudistettaessa huomioida vaatimukset siitä, että yksityisyydensuojan tulisi toteutua WC:tä käytettäessä myös päihtyneiden säilyttämiseen tarkoitetuissa tiloissa. Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehen 2019 vuosikertomuksessa tähän liittyvät puutteet todetaan erääksi toistuvista puutteista poliisin säilytystiloissa. Jos yksityisyydensuojaa ei voida tilojen rakenteiden vuoksi järjestää, tulisi pyrkiä välttämään useiden vapautensa menettäneiden sijoittamista selliin, mitä myös 3 luvun 3 § edellyttää (ks. esim. EOAK 3622/2019, 3.12.2019).

Yksityisyydensuoja WC-tilojen käytössä on katsottu merkitykselliseksi myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan kannalta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että artiklan rikkominen voi tulla kyseeseen myös lyhytaikaisen tutkintavankeuden aikana poliisivankeudessa, jos olot ovat olennaisesti puutteelliset sellin ahtaudesta, huonosta hygieniasta, likaisuudesta, yksityisyyden puutteesta ja vähäisistä ulkoilmamahdollisuuksista johtuen (ks. esim. Casu-
neanu v. Romania, EIT 16.4.2013). Halventavaksi kohteluksi on katsottu esimerkiksi 7 päivän

säilytys poliisivankilassa siten, että sellissä ei ollut asianmukaista ilmanvaihtoa eikä valaistusta ja valittajaa oli tunnin kävelyä lukuun ottamatta pidetty sellissään vuorokauden ympäri. Kolmena päivänä sellissä oli ollut toinenkin asukki ja vapautensa menettäneiden oli osan aikaa käytettävä tarpeidensa tekemiseen ämpäriä toisen läsnä ollessa. Sellainen käytäntö ei vastannut Euroopan vankilasääntöjä, joiden mukaan vangeilla tuli olla vaivaton mahdollisuus käyttää yksityisesti hygieenisiä saniteettitiloja. Se, että kohtelulla ei ollut ollut tarkoitus nöyryyttää henkilöä, ei estänyt toteamasta EIS 3 artiklan rikkomusta (Kasperovicus v. Liettua, EIT 20.11.2012).

Sijoitettaessa vapautensa menettäneitä yhteiseen tilaan, on perusteltua huomioida myös poliisin hallinnoimassa säilytyksessä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö vankiloiden tilavaatimuksien suhteen. Tuomioistuimien on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan rikkomista arvioidessaan viitannut muun muassa kidutuksen vastaisen komitean (CPT) suositukseen siitä, että yhteiselle vankia kohden tulisi olla oleskelutilaa vähintään neljä neliometriä (ks. esim. Hagyo v. Unkari, EIT 23.4.2013 ja Stana v. Romania, EIT 5.3.2013).

Majoitustilan kunnon ja varustelun asianmukaisuus tarkoittaisi muun muassa, että majoitustiloina käytettävistä poliisin säilytystiloista ei saa aiheutua vaaraa vapautensa menettäneen terveydelle. Vapautensa menettäneiden säilytystilojen palo- ja muita turvallisuusjärjestelyjä koskee lisäksi se, mitä muualla säädetään. Myös lyhytaikaiseen säilytykseen tarkoitetun majoitustilan varustuksen ja kunnon tulee tarjota käyttötarkoitukseensa nähden asianmukaiset majoitusolosuhteet, ja varustukseltaan puutteellisista tai heikkokuntoisten tilojen käytöstä tulee luopua. Majoitustilojen ominaisuuksien ja varustuksen osalta tulisi huomioida kidutuksen vastaisen komitean (CPT) standardit säilytysoloista (ks. CPT/Inf (2015) 25, CPT/Inf (2002) 15 ja CPT/Inf (92) 3). Ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa on katsottu rikutun esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa henkilöä on pidetty poliisivankilassa pitkiä ajanjaksoja sellaisissa olosuhteissa, joissa poliisivankilan varustelu on puutteellista erityisesti luonnonvalon ja muun valaistuksen sekä ilmanvaihdon osalta, tilat ovat olleet ahtaat ja rapistuneet, hygieeniset olot ovat olleet huonot ja ruokaa on annettu määrällisesti vähän. Se seikka, että viranomaiset eivät olleet tarkoittaneet aiheuttava hänelle kärsimyksiä, ei estänyt toteamasta artiklan rikkomista (Alver v. Viro, EIT 8.11.2005).

Pykälän 2 momentissa olisi nykyainsäädäntöä vastaava säännös suljetuissa tiloissa edellytettävästä hälytyslaitteesta, jolla voitaisiin välittömästi saada yhteys henkilökuntaan. Tällainen laite tulisi olla kaikissa vapautensa menettäneiden säilytykseen käytetyissä suljetuissa tiloissa, mukaan lukien 1 momentin kohdalla mainitut odotushuoneet.

Pykälän 3 momentin mukaan vapautensa menettänyt olisi velvollinen huolehtimaan itse omasta puhtaudestaan ja sellinsä siisteydestä. Vastaava säännös sisältyy voimassa olevaan lakiin. Luonnollisesti majoitustilojen asianmukaisuuteen kuuluu, että sellin tulee olla siivottu ja mahdollisten sellin varustukseen kuuluvien liinavaatteiden ja vastaavien tekstiilien tulee olla pestyjä silloin, kun vapautensa menettänyt sijoitetaan selliin. Poliisilaitoksen tulee huolehtia päihtyneiden säilyttämiseen käytettävien säilytystilan tilojen siivoamisesta säännöllisesti.

4 §. Ruokahuolto. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneen ruokahuollosta voimassa olevaa sääntelyä täsmällisemmin. Vapautensa menettäneiden ruokahuolto olisi pykälän 1 momentin mukaan järjestettävä siten, että he saavat terveellisen, monipuolisen ja riittävän ravinnon. Tämä tarkoittaisi sitä, että ruokahuolto olisi järjestettävä siten, että ruoan laatu, määrä sekä aterioiden lukumäärä vuorokaudessa olisivat vastaavat kuin muussakin laitospöytäruokailussa Suomessa. Ruokahuollosta perusruokavaliona tarjottavan ruoan tulisi sisältää energia- ja suojaravintoaineita keskimäärin Valtion ravitsemusneuvottelukunnan voimassa olevien suositusten mukaisesti.

Esimerkiksi kidutuksen vastaisen komitean standardeissa todetaan, että poliisin säilyttämien henkilöiden saatavilla tulee olla juomavettä ja heille tulee antaa ruokaa asianmukaisina aikoina, sisältäen vähintään yhden täyden aterian päivittäin (ks. CPT/Inf (2002) 15). On kuitenkin huomattava, että standardien lähtökohtaisena olettamana on, että vapautensa menettäneitä säilytetään poliisin säilytystilassa lyhytaikaisesti, korkeintaan muutamia päiviä. Tällä hetkellä Suomen poliisivankiloissa voidaan edelleen lain mukaan säilyttää henkilöitä muutenkin kuin lyhytaikaisesti. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on korostanut yleisten ravitsemusvaatimusten noudattamista jättämistä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan rikkomisen arvioinnin eräänä kriteerinä vapautensa menettäneiden oloja arvioidessaan (ks. esim. Kurkowski v. Puola, EIT 9.4.2013).

Voimassa olevan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun sisäministeriön asetuksen 2 §:n 1 momentissa säädetään, että jos vapauden menetys kestää yhtäjaksoisesti yli 12 tuntia, vapautensa menettäneellä on oikeus kahteen ateriaan päivässä. Vähintään toisen aterioista on oltava lämmin. Lähtökohtaisesti kiinteää tuntimääräistä aikarajaa siitä, milloin vapautensa menettäneellä on oikeus aterioihin, voidaan pitää ongelmallisena suhteessa laintasoiseen sääntelyyn siitä huolimatta, että asetuksen 2 §:n 2 momentin mukaan vapautensa menettäneelle voidaan muulloinkin tarvittaessa järjestää soveltuvaa ravintoa huomioon ottaen vapauden menetyksen ajankohta ja kesto aika.

Voimassa olevan sääntelyn perusteluissa todetusti poliisi joutuu arvioimaan lyhytaikaisesti säilytettävien vapautensa menettäneiden tarpeen ruokailuun tapauskohtaisesti. Pykälän 2 momentissa säädetäisiin jatkossa, että vapautensa menettänyt olisi otettava säilytystilan säännöllisen ruokahuollon piiriin, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta vapaudenmenetyksen lyhytaikaisuuden vuoksi tai muusta vastaavasta syystä.

Sekä voimassa olevan että ehdotettavan lain soveltamisalaan kuuluvat kaikki poliisin lain nojalla säilyttämät ja kuljettamat vapautensa menettäneet henkilöt vapaudenmenetyksen kestoajasta, ajankohdasta ja perusteesta riippumatta. Lähtökohtana olisi myös jatkossa, että hyvin lyhytaikaisesti vapautensa menettäneenä olevan henkilön osalta poliisilla ei olisi velvoitetta ruokahuollon järjestämiseen. Poliisin järjestämään ruokahuoltoon ei luonnollisesti olisi tarvetta myöskään silloin, jos vapautensa menettänyt olisi poliisin kuljetettavana siten, että ruokahuollon järjestää muu viranomainen. Myöskään poliisilain 2 luvun poliisilain 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla kiinni otettujen henkilöiden osalta ei yleensä olisi tarvetta ruokailumahdollisuuksien järjestämiseen, jos vapaudenmenetys jää lyhytaikaiseksi. Vapautensa menettäneelle ei tarvitsisi tarjota aterioita ilmeisen tarpeettomuuden perusteella esimerkiksi silloin, jos henkilö on menettänyt vapautensa illalla tai yön aikana ja vapaudenmenetys päättyy heti aamulla. Vastaavasti ruokahuoltoa ei lähtökohtaisesti tarvitsisi järjestää myöskään silloin, jos vapaudenmenetyksen perusteen jatkuminen liittyisi vapautensa menettäneen päihtymystilaan ja vapaudenmenetys päättyisi heti, kun vapauden menettänyt olisi sellaisessa tilassa, että hänet voidaan vapauttaa säilytystilasta. Eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan EOAK/4488/2017, 19.12.2019 todennut, että päihtymyksen vuoksi vapautensa menettäneille ei aina ole edes erityisen tarkoituksenmukaista antaa ruokaa. Kuitenkin ratkaisussa on pidetty asetuksessa olevaa 12 tunnin aikarajaa päihtyneidenkin kohdalla liian pitkänä, varsinkin kun laillisuusvalvontahavaintojen mukaan sitä voidaan soveltaa tarpeettoman jäykästi. Ehdotettavan säännöksen mukaan tarvetta ravintoon tulisi tarkastella myös tapauskohtaisesti ja vapaudenmenetyksen kesto huomioiden.

Säännöllisen ruokahuollon piiriin ottaminen voitaisiin esimerkiksi jättää tekemättä, jos olisi tiedossa, että henkilön lyhytaikainen vapaudenmenetys päättyy pian ruokailuajankohdan jälkeen. Säilytystilaan otetulle vapautensa menettäneelle, joka odottaa kuulustelua, tulisi kuitenkin tarjota säännölliseen ruokahuoltoon kuuluva ateria ennen kuulustelua silloinkin, kun on odotettavissa, että vapaudenmenetys päättyy kuulustelun jälkeen. Tätä edellyttää muun muassa

esitutkintalain 7 luvun 5 §:n 5 momentti, jonka mukaan kuulusteltavalle on annettava tilaisuus säännölliseen ateriointiin ja riittävään lepoon. Eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan EOAK/4488/2017, 19.11.2019 huomauttanut, että kuulusteltavan pitäminen nälässä voi olla katsottavissa jopa esitutkintalaissa kielletyksi kuulusteltavan tahdonvoimaan vaikuttavaksi so-pimattomaksi menettelytavaksi.

Ehdotettavan pykälän 2 momentin mukaan vapautensa menettäneelle olisi muulloinkin tarvit-taessa järjestettävä soveltuvaa ravintoa huomioon ottaen vapaudenmenetyksen ajankohta ja kes-toaika. Säilytystiloissa tulisi tätä varten olla valmius tarjota ravintoa myös säännöllisten ruoka-aikojen ulkopuolella. Säilytystiloissa tulisi olla käytettävissä esimerkiksi hyvin säilyviä ruokia, joita voitaisiin käyttää myös silloin, jos säännöllisten ruokailujen piiriin kuuluvien henkilöiden määrä on esimerkiksi säilytystilan käyttöasteen yllättävän nousun vuoksi arvioitu liian al-haiseksi. Esimerkiksi vapaudenmenetyksen vuorokaudenaika tai vapautensa menettäneen ter-veydentilaan liittyvät syyt, kuten erilaiset sairaudet, saattavat edellyttää ravinnon järjestämistä myös säännönmukaisten ruokailuajankohtien ulkopuolella tai lyhytaikaisessakin vapaudenme-nyksessä. Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan EOAK/1426/2018, 15.2.2019 katsonut, että ruuanjakoaikoihin perustuva mahdollisuus saada ruokaa on ollut liian kaavamainen. Tapauksessa henkilö oli ollut vapautensa menettäneenä ilman ravintoa ainakin 15 tuntia. Tämä oli ratkaisun mukaan liian pitkä aika ja vapautensa menettäneelle olisi tullut tarjota ravintoa myös säännönmukaisten ruokailuajkojen ulkopuolella. Ehdotettava sääntely edellyttäisi, että säilytystilaan saapumisaika ei saisi vaikuttaa siten, että ruokailuajaväli muo-dostuisi kohtuuttoman pitkäksi.

Voimassa olevan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun sisäministeriön asetuk-sen 2 §:ssä säädetään aterioiden määrän lisäksi tarkemmin muun muassa vapautensa menettä-neen oikeudesta aterioihin ja raikkaaseen veteen. Asetustasoista sääntelyä voidaan pitää jat-kossa tarpeettomana. Menettelyn ja käytäntöjen yhtenäistämiseksi luvun 13 §:n mukaan Poliisihallitus antaisi tarkemmat määräykset muun muassa ruokahuollon toteuttamisesta siten, että ruoka-huolto täyttää lain edellyttämät vaatimukset ravinnon laadun ja määrän suhteen. Rikosseuraa-muslaitoksen vankiloissa Rikosseuraamuslaitos on antanut vastaavat määräykset ruokahuol-losta ja ruokavaliosta vankeuslain ja tutkintavankeuslain säännösten nojalla.

Voimassa olevaan lakiin sisältyy säännös, jonka mukaan säilytystilassa noudatettavasta ruoka-valiosta poiketaan mahdollisuuksien mukaan, jos vapautensa menettäneen terveys taikka uskon-nollinen tai muu perusteltu vakaumus sitä edellyttää. Tällainen vapautensa menettänyt voisi olla esimerkiksi vegetaristi tai vegaani. Asiasta säädettäisiin pykälän 3 momentissa. Muutosta voi-massa olevaan sääntelyyn tarkoittaisi se, että jatkossa säilytystilassa noudatettavasta ruokavali-osta poikettaisiin säädöstekstin mukaan aina, jos vapautensa menettäneen terveys tai uskonnol-linen tai muu perusteltu vakaumus sitä edellyttää. Perustellulla vakaumuksella tarkoitettaisiin sitä, että vakaumus olisi yhteiskunnassa yleinen ja tunnettu. Kaikenlaisia vakaumuksia ei olisi käytännössä mahdollista toteuttaa. Poliisilla ei jatkossakaan olisi velvollisuutta järjestää vapau-tensa menettäneen vakaumuksen mukaista ruokavaliota, jos siitä aiheutuisi huomattavia kustan-nuksia.

Vapautensa menettäneen terveyden ruokavaliolle asettamat vaatimukset tulisi mahdollisuuksien mukaan henkilöltä kysymällä tai muuten selvittää 2 luvun 5 §:ssä tarkoitetun tulotarkastuksen yhteydessä. Koska lain soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden vapauden menetyksen kesto olisi lähtökohtaisesti lyhyt, voitaisiin vakaumuksen selvittämisen osalta lähteä vapautensa menettä-neen velvollisuudesta kysyttäessä ilmoittaa virkamiehille, jos vapautensa menettänyt katsoo va-kaumuksensa estävän joidenkin säilytystilassa tarjoiltavien ruokien nauttimisen (ks. HE 90/2005 vp, s. 71). Säilytystilassa noudatettavasta ruokavaliosta poikkeaminen saattaisi

joissakin tapauksissa johtaa tilanteeseen, jossa ruokavalio ei kaikilta osin täyttäisi yleisiä päivittäisiä ravintosuosituksia.

5 §. Ulkoilu. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneen oikeudesta ulkoiluun pitkälti voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti. Kansainvälisten suositusten edellyttämällä tavalla vapautensa menettäneellä olisi lähtökohtaisesti oikeus ulkoiluun päivittäin vähintään yhden tunnin ajan. Säännöksessä tarkoitettu oikeus päivittäiseen ulkoiluun tarkoittaisi, että säännöstä sovellettaisiin vapautensa menettäneisiin, joiden vapaudenmenetys kestäisi pidempään kuin 24 tuntia. Ulkoilumahdollisuus voitaisiin luonnollisesti järjestää resurssien salliessa myös lyhyemmän ajan kestävässä vapaudenmenetyksissä. Ajallisesti säännöksessä tarkoitettu oikeus päivittäiseen ulkoiluun tarkoittaisi sen alkamisen osalta, että säilytystilaan ottamisen vuorokaudenajasta riippumatta säännöksen soveltaminen ei saisi johtaa tilanteeseen, jossa henkilö on säilytystilassa yhtäjaksoisesti yli 24 tuntia ilman ulkoilumahdollisuutta, ellei ulkoilun epääminen johdu pykälässä mainituista syistä. On selvää, että riittävän levon takaamiseksi toiminnot eivät voi ajoittua yöaikaan.

Vapautensa menettäneen terveydentila saattaa asettaa esteen ulkoilumahdollisuuden käyttämiselle. Poliisin resurssien rajallisuus, ja vapauden menetyksen perusteen liittyessä rikoksen selvittämiseen, esitutkinnan tarpeet rajoittavat varsinkin vapauden menetyksen ensimmäisten vuorokausien aikana mahdollisuuksia muun toiminnan järjestämiseen vapautensa menettäneelle. Poliisilla olisi velvollisuus ulkoilumahdollisuuden järjestämiseen, ellei vapautensa menettäneen terveydentila tai säilytystilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvä erityisen painava syy sitä estäisi. Viimeksi mainittuja voisivat olla vapautensa menettäneen väkivaltainen ja uhkaava käytös tai päihtymystila. Erityisen painava syy voisi liittyä myös esimerkiksi poliisin säilytystilan valvontahenkilökunnan määrään sekä vapautensa menettäneen pakovaaraan. Säilytystilan henkilökunnan määrän rajallisuus olisi kuitenkin säännöksessä tarkoitettu erityisen painava syy vain sellaisissa poikkeuksellisissa hetkellisissä tilanteissa, joissa säilytystiloissa olisi vartioitavana ennakoimattoman suuri määrä henkilöitä, eikä säilytystilahenkilöstöä vielä ole ehditty täydentää tarvittavalla määrällä.

Säilytystilaan, jossa ei olisi lainkaan ulkoilun järjestämiseen soveltuvia tiloja tai alueita, ei tulisi sijoittaa vapautensa menettäneitä, joiden vapaudenmenetyksen ennakoidaan kestävän pidempään kuin 24 tuntia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin selvyden vuoksi erikseen siitä, että ulkoilumahdollisuutta ei ole tarpeen järjestää poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla vapautensa menettäneelle. Tällaisissa tilanteissa on säännönmukaisesti tarpeen rajoittaa henkilön liikkumista säilytystilassa suoraan vapaudenmenetysperusteen ja siihen liittyvän käyttäytymisen sekä usein myös henkilön päihtymystilan vuoksi. Lisäksi vapaudenmenetykset ovat lyhyitä ja vapaudenmenetyksen on lain mukaan päätyttävä heti kun perusteet vapaudenmenetykselle ovat poistuneet. Kyse on siten turvaamistoimenpiteen luontoisesta vapauteen kohdistuvasta toimenpiteestä. On huomioitava, että poliisilain 2 luvun 2 §:n nojalla tapahtuva vapaudenmenetys saattaa lain mukaan vapaudenmenetyksen ajankohdasta riippuen tarvittaessa kestää poikkeuksellisesti enintään 36 tunnin ajan.

6 §. Tupakointi. Pykälässä säädettäisiin tupakkalain (549/2016) 73 §:ssä tarkoitettua tupakoinnin järjestämisestä säilytystilassa. Tupakointia koskeva sääntely koskisi siten myös sähkösavukkeiden käyttöä. Voimassa oleva laki ei sisällä nimenomaisia säilytystilassa tapahtuvaa tupakointia koskevia säännöksiä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa EOAK/5349/2019, 30.10.2019 on edellytetty tupakoinnin ja tupakkatuotteiden hallussapidon rajoituksia koskevien säännösten täsmentämistä Rikosseuraamuslaitoksen vankiloiden osalta. Vastaava tarve on olemassa myös poliisin säilytystilojen osalta.

Vankiloiden osalta Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ottanut kantaa tupakointiin esimerkiksi ratkaisussa Elefteriadis vs. Romania, EIT 25.1.2011. Ratkaisussaan tuomioistuin katsoi, että keuhkosairaudesta kärsineen vangin sijoittaminen samaan selliin tupakoivien vankien kanssa ja säilyttäminen kuljetusten aikana tuomioistuinten tiloissa, joissa voi tupakoida, oli pahentanut vangin sairautta. Tämä merkitsi Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan loukkausta. Myös ratkaisussa Florea vs. Romania, EIT 14.9.2010 tuomioistuin katsoi altistumisen passiiviselle tupakoinnille merkinneen sopimuksen 3 artiklan loukkausta. Tupakoinnin salliminen vankilan tai poliisin säilytystilan sisätiloissa voi siten johtaa tilanteeseen, jossa ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa on loukattu.

Yllä todetun vuoksi passiivisen tupakoinnin haittavaikutukset tulisi ottaa huomioon myös poliisin säilytystilojen tupakointijärjestelyjä koskevassa sääntelyssä. Säilytystilahenkilökunnan työturvallisuuden ja tupakoimattomien vapautensa menettäneiden terveyden suojelun kannalta onkin välttämätöntä, että tupakointi säilytystilassa toteutetaan tupakkalain edellyttämällä tavalla siten, ettei siitä aiheudu sivullisille terveyshaittoja.

Tupakointimahdollisuus voitaisiin 1 momentin mukaan järjestää vapautensa menettäneen omalla kustannuksella joko ulkoilun yhteydessä tai muulla tavalla tupakkalain sääntely huomioon ottaen. Siten tupakointi olisi kielletty säilytystilan yleisiloissa sekä selleissä ja muissa majoitustiloina käytettävissä huoneissa. Säilytystilan sisätiloissa tupakointi tulisi kyseeseen lähinnä tupakkalain 76 §:ssä tarkoitettussa erillisessä tupakointitilassa. Vaihtoehtoisesti mahdollisuus tupakointiin voitaisiin järjestää ulkoilun yhteydessä, huomioon ottaen tupakkalain vaatimukset.

Tupakointimahdollisuus tulisi järjestää vähintään kerran vuorokaudessa, mitä voidaan pitää riittävänä vähimmäismääränä, kun huomioidaan lähtökohtaisesti lyhyt säilytysaika, poliisin säilytystilan olosuhteet sekä vapaudenmenetyksen alkuvaiheeseen tyypillisesti liittyvä vapaudenmenetyksen perusteeseen liittyvä toimenpiteiden runsaus. Resurssien salliessa mahdollisuus voitaisiin järjestää luonnollisesti useamminkin kuin kerran päivässä. Tupakointimahdollisuus voitaisiin jättää järjestämättä vastaavilla perusteilla kuin ulkoilu. Luvun 12 §:n mukaan asiasta päättäisi säilytystilassa säilytystilan johtaja.

Ajallisesti velvoite päivittäisen tupakointimahdollisuuden järjestämiseen tarkoittaisi ulkoilua vastaavasti sen alkamisen osalta, että säilytystilaan ottamisen vuorokaudenajasta riippumatta säännöksen soveltaminen ei saisi johtaa tilanteeseen, jossa henkilö on säilytystilassa yhtäjaksoisesti yli 24 tuntia ilman tupakointimahdollisuutta, ellei sen epääminen johdu pykälässä mainituista syistä. Siten tupakointimahdollisuutta ei olisi tarpeen järjestää esimerkiksi päihtyneelle vapautensa menettäneelle vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa, eikä tämä edellyttäisi erillisen päätöksen tekemistä.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön (PeVL 40/2020 vp) mukaan tupakointimahdollisuuksia suljetussa laitoksessa rajoitettaessa tulee turvata säännösperustaisesti vapautensa menettäneen oikeus nikotiinikorvaustuotteisiin, lääkehoitoon ja muuhun tukeen. Ehdotettavassa sääntelyssä mahdollisuutta säännölliseen tupakointiin henkilön itsensä päättämällä tavalla rajoitettaisiin. Koska sääntely sisältäisi vain tupakointimahdollisuuksien järjestämistä koskevan vähimmäismäärän, myös säilytystilan resursseilla olisi vaikutusta siihen, miten usein tupakointimahdollisuus järjestetään. Siten osalle vapautensa menettäneistä voisi ilman tukitoimia tulla vieroitusoireita päivittäisten tupakointikertojen välillä. Tästä syystä osalle vapautensa menettäneistä tulisi tarjota tukea myös tupakoinnin vähentämiseen. Poliisin säilytystilan olosuhteissa tällä tarkoitettaisiin lähinnä nikotiinikorvausvalmisteita, joita vapautensa menettäneet voisivat käyttää tukena tupakoinnin vähentämisessä. Säilytyksen pääasiallisesta lyhytaikaisuudesta johtuen poliisin säilytystilassa ei voida edellyttää tätä laajempien tukitoimien järjestämistä. Pykälän 1

momentin mukaan tupakoinnin vieroitusoireiden hoito olisi osa 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettua terveyden- ja sairaanhoitoa.

Sääntely ei estäisi tupakointimahdollisuuden järjestämistä säilytystilan resurssien salliessa myös lyhyemmän ajan kestävässä vapaudenmenetyksissä. Kuitenkin selvyiden vuoksi 2 momentissa mainittaisiin erikseen, että velvollisuutta tupakointimahdollisuuden järjestämiseen ei olisi henkilöille, jotka ovat kiinni otettuina poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla. Tällaisissa tilanteissa on säännönmukaisesti tarpeen rajoittaa kaikkea ylimääräisen omaisuuden hallussapitoa ja henkilön liikkumista säilytystilassa suoraan vapaudenmenetysperusteen ja siihen liittyvän käyttäytymisen sekä usein myös henkilön päihtymystilan vuoksi. Esimerkiksi nikotiinipurukumi tai muu suun kautta käytettävä nikotiinikorvausvalmiste voi päihtyneellä aiheuttaa myös tukehtumisvaaraa. Lisäksi vapaudenmenetykset ovat lyhyitä ja vapaudenmenetyksen on lain mukaan päätyttävä heti kun perusteet vapaudenmenetykselle ovat poistuneet. On huomiotava, että poliisilain 2 luvun 2 §:n nojalla tapahtuva vapaudenmenetys saattaa lain mukaan vapaudenmenetyksen ajankohdasta riippuen tarvittaessa kestää poikkeuksellisesti enintään 36 tunnin ajan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin selvyiden vuoksi tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden hallussapidon rajoituksista järjestetyn tupakointitilanteen ulkopuolella. Rajoittaminen on tarpeen säilytystilan selleissä ja muissa tiloissa kielletyn tupakoinnin estämiseksi ja muutenkin turvallisuussyistä.

7 §. Vapautensa menettäneen oikeus kirjallisuuteen ja tiedotusvälineiden seurantaan. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneen oikeudesta seurata radio- ja televisio-ohjelmia ja sanomalehtiä. Lisäksi pykälässä olisi säännökset kirjallisuuden ja aikakauslehtien varaamisesta vapautensa menettäneiden käyttöön säilytystilassa.

Voimassa olevan lain 13 luvun 2 §:n mukaan ainoastaan tutkintavangille on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus tiedotusvälineiden seurantaan ja kirjallisuuden hankintaan. Perustelujen mukaan kirjallisuutta ja tiedotusvälineiden seuraamista koskevan mahdollisuuden järjestämisen osalta tulisi ottaa huomioon myös poliisin resurssit. Perusteluissa todetaan, että poliisin säilytystiloissa ei esimerkiksi yleensä ole televisioita eikä radioita, joita tutkintavangit voisivat käyttää tiedotusvälineiden seuraamiseen (HE 90/2005 vp, s. 107). Tilanne on säilytystilojen varustelun osalta parantunut ja säilytystiloilta voidaan nykyisin edellyttää ainakin jonkinlaisia tiedotusvälineiden seuraamisen mahdollistavia varusteita. Säännöksessä tarkoitettu tilaisuus on perusteltua varata myös muulle pidempiaikaisesti poliisin säilytystiloissa säilytettävälle vapautensa menettäneelle kuin tutkintavangille, jos se on resurssien puitteissa mahdollista.

Tilaisuuden järjestämisessä tiedotusvälineiden seurantaan voitaisiin edelleen huomioida säilytystilan resurssitilanne, eikä sääntely esimerkiksi edellyttäisi, että vapautensa menettäneellä olisi säilytystilassa jatkuvasti käytössään säännöksessä tarkoitettuja televisio- ja radio-ohjelmien seuraamiseen soveltuvia laitteita. Sääntely ei edellyttäisi laajaa sanomalehtien valikoimaa tai irtonumerojen lukumäärää. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneelle olisi mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus seurata televisio- ja radio-ohjelmia ja sanomalehtiä. Säännöksessä ei enää mainittaisi velvollisuutta varata vapautensa menettäneelle tilaisuus aikakauslehtien ja kirjallisuuden hankkimiseen omalla kustannuksellaan. Lehtien ja kirjallisuuden hallussapidosta säädettäisiin pykälän 2 momentissa.

Ehdotettava sääntely tarkoittaisi, että tutkintavankeja, pidätettyjä tai muita useita vuorokausia poliisin hallinnoimissa tiloissa säilytettäviä vapautensa menettäneitä ei sijoiteta sellaisiin säilytystiloihin, joissa ei ole lainkaan mahdollisuutta järjestää tilaisuutta tiedotusvälineiden

seurantaan, ellei kyse ole 11 luvun 4 §:ssä tarkoitettusta kuljetukseen liittyvästä lyhytkestoisesta tilanteesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että velvollisuudesta varata vapautensa menettäneelle tilaisuus seurata tiedotusvälineitä voitaisiin poiketa pakkokeinolain 4 luvun nojalla päätetyn yhteydenpidon rajoituksen johdosta. Riippuen päätöksen sisällöstä, yhteydenpidon rajoituksen johdosta voi olla välttämätöntä varmistaa, että rajoituksen toteutuminen ei vaaranna myöskään kirjallisuuden tai tiedotusvälineiden seuraamisen tai niihin liittyvien viestinnän mahdollistavien laitteiden käytön johdosta, esimerkiksi Teksti-TV:n tai muiden kommunikoinnin mahdollistavien toimintojen vuoksi. Vapautensa menettäneen oikeuksien rajoittamisessa olisi kuitenkin tarkoin arvioitava lain nojalla päätetyn yhteydenpidon rajoituksen sisällön perusteella, aiheutuuko tiedotusvälineiden seuraamisesta tosiasiallista vaaraa yhteydenpidon rajoitusten toteutumiselle.

Pykälän 2 momentin mukaan säilytystilaan olisi varattava kirjallisuutta ja lehtiä vapautensa menettäneiden käyttöön. Riittävää olisi, että säilytystilassa olisi käytettävissä jonkin verran kirjallisuutta eri kielillä ja mahdollisuuksien mukaan myös lehtiä. Poliisin säilytystilalta ei voida edellyttää laajamittaisia kirjastopalveluja, koska pääsääntöisesti säilytys poliisin säilytystilassa on lyhytaikaista. Sellaisissa poliisin säilytystiloissa, joita käytetään vain vapautensa menettäneiden lyhytaikaiseen säilyttämiseen, ei olisi tarvetta varata kirjallisuutta vapautensa menettäneiden käyttöön. Voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti momentin mukaan lehtien ja kirjallisuuden hallussapitoon sovellettaisiin 4 luvun 1 §:n säännöksiä, joten vapautensa menettäneellä olisi tarvittaessa mahdollisuus hankkia omalla kustannuksellaan lehtiä ja kirjallisuutta. Erillistä tätä koskevaa säännöstä voidaan pitää tarpeettomana, koska säilytysaika poliisin tiloissa on pääsääntöisesti lyhytaikaista. Tavaroiden vastaanottamisesta säilytystilan ulkopuolelta säädettäisiin 4 luvun 5 §:ssä.

Myös pakkokeinolain 4 luvun mukaisista yhteydenpidon rajoituksista voi aiheutua esteitä kirjallisuuden ja lehtien hallussapidolle, koska rajoitukset voivat esimerkiksi käytännössä estää samojen julkaisujen lukemisen muiden vapautensa menettäneiden kanssa. Tällaisessa tilanteessa poliisilaitokselta ei edellytettäisi ylimääräisten kappaleiden tilaamista poliisilaitoksen kustannuksella, vaan julkaisujen hallussapito voitaisiin evätä. Myös kirjallisuuden ja lehtien suhteen tulisi tarkoin arvioida, voiko niiden hallussapitoon liittyä tosiasiallista vaaraa lain nojalla määrättyjen yhteydenpidon rajoitusten toteutumiselle.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin selvyyden vuoksi, että tilaisuutta tiedotusvälineiden seurantaan ja kirjallisuuteen ei varattaisi sellaisiin säilytystiloihin, joita käytetään vapautensa menettäneiden lyhytaikaiseen säilyttämiseen ja niissä säilytettävälle henkilölle. Lyhytaikaisuudella tarkoitettaisiin myös päihtyneiden henkilöiden säilytykseen tarkoitettuja säilytystiloja ja säilytystilan osia. Tällaiset tilat varustettaisiin vain niiden käyttötarkoitukseen soveltuvalla esineistöllä. Esimerkiksi päihtyneen säilyttämisessä on turvallisuussyistä ja valvonnan mahdollistamiseksi pääsääntöisesti tarpeen, että henkilöllä ei ole hallussaan mitään ylimääräistä omaisuutta. On huomioitava, että poliisilain 2 luvun 2 §:n nojalla tapahtuva vapaudenmenetys saattaa lain mukaan vapaudenmenetyksen ajankohdasta riippuen tarvittaessa kestää poikkeuksellisesti enintään 36 tuntia. Tällaisessakin tilanteessa henkilö on sijoitettuna säilytystilaan lyhyemmän ajan, joten ehdotettavassa säännöksessä tätä aikamäärettä käytettäisiin lyhytaikaisen säilyttämisen määritelmänä.

8 §. Vapautensa menettäneen siirtäminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vapautensa menettäneen siirtämisestä voimassa olevaa lakia vastaavasti. Vapautensa menettänyt voitaisiin siirtää toiseen säilytystilaan, jos vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, vapautensa menettäneen oma tai muun henkilön turvallisuus, rikoksen selvittäminen tai muu vastaava syy sitä edellyttää.

Voimassa oleva säännöksen mukaan perustelujen mukaan vapautensa menettäneen siirtäminen poliisin säilytystilojen välillä edellyttäisi perusteltua syytä ja tarpeettomia siirtoja tulisi välttää. Perusteltu syy vapautensa menettäneen siirtämiseen toiseen säilytystilaan olisi esimerkiksi tarve kuulustelujen suorittamiseen tai vapautensa menettäneen pitäminen erillään toisesta selvitetävään rikokseen liittyvästä vapautensa menettäneestä. Vapautensa menettänyt voitaisiin myös joutua siirtämään, jos säilytystilassa, johon vapautensa menettänyt on sijoitettu, ei voitaisi järjestää riittävää valvontaa. Erityinen tarve vapautensa menettäneen sijoituspaikan muuttamiseen voisi olla esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvissä asioissa usein esiintyvä tarve vapautensa menettäneiden pitämiseen erillään (HE 90/2005 vp, s. 72). Siirtämisen tarpeen arvioinnissa tulisi huomioida mahdollisuudet teknologian hyödyntämiseen siirtämisen vaihtoehtona.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että vapautensa menettänyt voidaan siirtää lyhyeksi ajaksi toiseen säilytystilaan, jos se on perusteltua 7 luvun 9 §:ssä tarkoitetun luvan järjestämiseksi. Mainitussa pykälässä säädetään poistumisluvasta ja luvasta poistua lyhytaikaisesti saatettuna erittäin tärkeän syyn vuoksi tai välttämättömän asian hoitamiseksi.

9 §. Siirrosta ilmoittaminen. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneen siirtoon liittyvästä ilmoituksesta hänen läheiselleen sekä vapautensa menettäneen asianajajalle tai muulle oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitettulle oikeudenkäyntiasiamiehelle tai -avustajalle. Säännöksessä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus koskisi ainoastaan 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua siirtoa, ei sen 2 momentissa tarkoitettua lyhytaikaista siirtoa. Ilmoituksen tekemistä lähiomaiselle tai muulle läheiselle voitaisiin pidätetyn ja kiinni otetun osalta lykätä samoilla perusteilla kuin joilla vapaudenmenetyksestä ilmoittamista pidätetyn ja kiinni otetun läheiselle tai muulle henkilölle voitaisiin lykätä. Lain 7 luvun 3 §:n 1 momentin mukaisen asiamiehen tapaamista koskevan oikeuden vuoksi 9 §:n 1 momentti poikkeaisi voimassa olevasta sääntelystä siten, että siinä tarkoitettu mahdollisuus ilmoittamisen lykkäämiseen ei koskisi ilmoittamista momentissa tarkoitettulle asiamiehelle.

Ilmoitusta siirtämisestä ei olisi välttämätöntä tehdä lainkaan ennen vapautensa menettäneen siirtämistä, vaan ilmoitus tehtäisiin lähtökohtaisesti välittömästi siirtämisen jälkeen. Esimerkiksi järjestäytyneeseen ja vakavaan rikollisuuteen liittyvissä rikoksissa voi olla erityinen tarve henkilön siirtämiseen poliisin säilytystilasta toiseen siten, ettei ulkopuolisilla ole siirrosta tietoa. Näin voidaan turvata kuljetus ja siirtäminen. Siirrosta ilmoittamista välittömästi siirtämisen jälkeen ei pidettäisi 1 momentissa tarkoitettuna siirrosta ilmoittamisen lykkäämisenä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös niistä tilanteista, joissa vapautensa menettänyt itse vastustaisi siirtoaan koskevaa ilmoitusta. Ilmoitusta ei ilman erityistä syytä saisi tehdä vastoin vapautensa menettäneen tahtoa. Vapautensa menettäneen tahto tulisi ottaa huomioon myös ilmoituksen tekotavan osalta. Jos vapautensa menettänyt haluaisi poliisin suorittaman ilmoituksen sijaan itse ilmoittaa siirtämisestään läheiselleen tai asiamiehelleen, tulisi poliisin lähtökohtaisesti antaa vapautensa menettäneelle tähän mahdollisuus, jollei vapautensa menettäneelle määrätty pakkokeinolain 4 luvussa säädetty yhteydenpidon rajoitus tätä estäisi. Ilmoitus voitaisiin tehdä vastoin vapautensa menettäneen tahtoa 2 luvun 2 §:n 5 momenttia vastaavin perustein.

10 §. Läsnäolo tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavalla tavalla vapautensa menettäneen läsnäolosta tuomioistuimessa. Pykälään 2 ja 3 momenttiin lisättäisiin säännökset vapautensa menettäneen läsnäolosta muussa viranomaisessa ja tarpeellisen valvonnan järjestämisestä, jolloin sääntely vastaisi pääpiirteissään tutkintavankeuslain 3 luvun 8 §:ää. Pykälän sääntelyä sovellettaisiin kaikkiin vapautensa menettäneisiin vapaudenmenetyksen perusteesta riippumatta.

11 §. *Päihtymyksen vuoksi kiinni otetun sijoittaminen ja selviämishoito.* Jäljempänä 14 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan ehdotettavalla lailla kumottaisiin päihtyneiden käsittelystä annettu laki (1973/461) edellä jaksossa 2 tarkemmin käsitellyistä syistä. Ehdotettavassa pykälässä säädettäisiin poliisilain 2 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla henkilön itsensä suojaamiseksi päihtymyksen vuoksi kiinni otetun kohtelusta siltä osin kuin asiasta on tarpeen säätää uudessa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavassa laissa. Edellä todetusti 8 luvun 1 §:ssä edellytettäisiin vapautensa menettäneen päihtymysasteen ja terveydentilan seuraamisen huomiointia vapautensa menettäneen ja säilytystilan valvonnassa. Lisäksi vapautensa menettänyt voitaisiin päihtymyksen johdosta sijoittaa 10 luvussa tarkoitettuihin tehostettuun valvontaan tai tarkkailuun.

Ehdotettavan pykälän 1 momentin mukaan poliisilain 2 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla henkilön itsensä suojaamiseksi päihtymyksen vuoksi kiinni otettu, joka ei käyttäytymisellään aiheuttaisi vaaraa muiden henkilöiden turvallisuudelle, olisi mahdollisuuksien mukaan toimitettava päihtyneiden selviämishoitoasemalle tai muuhun hoitopaikkaan, jollei vapautensa menettäneestä voida huolehtia muulla tavoin. Säännökset vastaisivat sisällöllisesti pitkälti voimassa olevan päihtyneiden käsittelystä annetun lain 2 §:n 1 momenttia. Termin selviämisasema sijaan laissa käytettäisiin jatkossa ilmaisua selviämishoitoasema, jolla tarkoitettaisiin yksikköä, jossa päihtynyttä valvoisivat ja tarvittavaa hoitoa antaisivat terveydenhuollon ammattihenkilöt.

Vapautensa menettäneestä huolehtimisella muulla tavoin tarkoitettaisiin esimerkiksi henkilön luovuttamista ensihoidon yksikölle tai hänen läheisensä huolehdittavaksi tai muuten hänelle turvalliseksi arvioitavaan ympäristöön toimittamista, esimerkiksi henkilön omaan kotiin. Päihtyneestä huolehtiminen voitaisiin jättää esimerkiksi läheisen tai muun sopivan henkilön huolehdittavaksi, jos henkilö olisi siihen halukas eikä kummankaan osapuolen turvallisuuden arvioitaisi vaarantuvan siitä. Henkilöstä huolehtiminen muulla tavoin voisi tarkoittaa myös muuta turvallisen selviämisen mahdollistavaa ympäristöä esimerkiksi osana asumispalveluja. Luonnollisesti vapautensa menettäneen asema kiinni otettuna päättyisi momentin mukaisessa tilanteessa, jossa henkilö toimitettaisiin selviämishoitoasemalle tai muuhun hoitopaikkaan tai luovutettaisiin ensihoidon yksikölle tai muuten huolehdittavaksi tai toimitettaisiin muuten hänelle turvalliseksi arvioitavaan ympäristöön.

Jos jo alkutilanteessa päihtyneen henkilön tilan arvioitaisiin johtuvan akuutisti sairaudesta, päihtymys lähentelisi tajuttomuutta tai henkilö olisi tajuton, olisi selvää, että poliisilakiperusteisen kiinnioton sijaan henkilö tulisi saattaa terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamaan tutkimukseen ja hoitoon esimerkiksi kutsumalla paikalle ensihoidon yksikkö. Koska hoidontarpeen arviointi on usein vaikeaa ja edellyttää käytännössä terveydenhuollon alan koulutusta, poliisin henkilöstön tulee kaikissa tilanteissa noudattaa matalaa kynnyistä päihtyneen henkilön saattamiseksi terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastettavaksi.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettu vapautensa menettänyt, jota ei väkivaltaisuuden vuoksi tai muusta syystä voida sijoittaa 1 momentissa tarkoitettulle selviämishoitoasemalle tai muuhun hoitopaikkaan, olisi otettava poliisin säilytystilaan. Pykälän 1 momentissa tarkoitettu itsensä suojaamiseksi kiinni otettu päihtynyt henkilö voi esimerkiksi aggressiivisen tai arvaamattoman käyttäytymisensä vuoksi olla vaaraksi itselleen tai muille sillä tavoin, että hänestä ei voida huolehtia selviämishoitoaseman tai muun hoitopaikan tiloissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevan päihtyneiden käsittelystä annetun lain 4 §:ää vastaavasti päihtymyksen vuoksi henkilön itsensä suojaamiseksi kiinni otetun säilössä pitämisen 12 tunnin enimmäisajasta vapautenmenetyksen alkamisesta. Myös säännös säilössäpitoajan pidentämisestä aamuun asti vastaisi sisällöllisesti nykysääntelyä. Kiinni otettuna pitämisen jatkamisen tulee tällaisessa tapauksessa perustua henkilön hengen ja terveyden suojaamisen

tarpeeseen. Lähtökohtana on, että henkilön tulee ilta- ja yöaikaanakin 12 tunnin aikarajan täytyttyä päästä vapaaksi hänen sitä halutessaan.

Momentissa olisi lisäksi pitkälti voimassa olevaa päihtyneiden käsittelystä annetun lain 7 §:ää vastaava, hyvän hallinnon periaatteisiin kuuluvaa palveluperiaatetta korostava säännös henkilön ohjaamisesta tarvittaessa päihdehuollon palvelujen piiriin. Säännös tulisi huomioida erityisesti vapauden menetyksen perusteen lakkaamisen yhteydessä ja henkilön poistuessa säilytystilasta. Esimerkiksi päihdehuoltolain (41/1986) periaatesäännöksissä korostetaan henkilön oma-aloitteisen päihdehuollon palvelujen piiriin hakeutumisen tukemista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi selviämishoitoasemalle, muuhun hoitopaikkaan ja poliisin säilytystilaan ottamista koskevasta päätösvallasta. Säännökset vastaisivat voimassa olevan päihtyneiden käsittelystä annetun lain 3 §:n päätösvaltaa koskevaa sääntelyä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin selviämishoidon järjestämistä vastuusta. Voimassa olevan päihtyneiden käsittelystä annetun lain soveltamisen esteenä on tällä hetkellä käytännössä se, että selviämishoitoa koskevia palveluja on tarjolla heikosti, lähinnä palvelun tarjoamista koskevan pakottavan sääntelyn puuttumisesta johtuen. Alueelliset erot ovat suuria. Sote-uudistusta koskevassa ehdotuksessa (HE 241/2020 vp) sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistä vastuu esitetään siirrettäväksi kunnilta uudelle perustettavalle hallintotasolle, hyvinvointialueille. Siten myös vastuu kattavan selviämishoidon järjestämisestä siirtyy kuntasektorilta hyvinvointialueille muuten kuin Helsingin kaupungin osalta.

Selvyuden vuoksi 4 momentissa mainittaisiin erikseen, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 8 §:ssä tarkoitettu hyvinvointialue vastaa selviämishoidon järjestämisestä alueellaan. Selviämishoidon järjestämisen kustannukset katettaisiin sote-uudistuksen rahoituksen ratkaisujen mukaisesti. Kyse ei ole uudesta hyvinvointialueille kuuluvasta tehtävästä. Momentissa tarkoitettua sääntelyä sovellettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavaksi ehdotetun (HE 241/2020 vp) lain 8 §:n mukaisesti myös Helsingin kaupunkiin sekä Uudenmaan maakunnan hyvinvointialueisiin. Selviämishoidolla tarkoitettaisiin selviämishoitoasemien lisäksi muulla tavoin järjestettyä hoitoa, jonka tarkoituksena on varmistaa asiakkaan terveys tai turvallinen selviäminen akuutista päihtymystilasta tilanteessa, jossa hän ei päihtymystilan vuoksi kykene huolehtimaan itsestään. Kyse on päihdehuollon terveystalouden tarjoajien piirissä käytetystä vakiintuneesta määritelmästä.

Pykälän 4 momentin säännös ei rajaisi selviämishoidon järjestämisen tapaa. Hyvinvointialueilla voitaisiin päätyä eri tavoin toteutettaviin, paikallisiin olosuhteisiin soveltuviin ratkaisuihin. Selviämishoito voitaisiin järjestää erillisellä selviämishoitoasemalla tai esimerkiksi poliisin säilytystilan, sairaalan tai ensisuoja-tyyppisten palvelujen yhteydessä toteutettavana palveluna.

12 §. Päätösvalta. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneen 2 §:ssä tarkoitettua vaatekustannuksesta päättäisi vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Peruserävaliosta poikkeamisesta uskonnollisen tai muun perustellun vakaumuksen perusteella päättäisi myös vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Kyse on lähtökohtaisesti päätöksenteosta, joka kuuluu päivittäisiin rutiineihin ja jossa kielteiset päätökset eivät ole tavanomaisia.

Vapautensa menettäneen ulkoilun epäämisestä sekä tupakointimahdollisuuden epäämisestä päättäisi säilytystilan johtaja, koska epääminen edellyttäisi erityisen painavia syitä, ja kansainväliset suositukset lähtökohtaisesti edellyttävät ulkoilun järjestämistä. Tupakoinnin epääminen tarkoittaa myös puuttumista itsemääräämisoikeuteen. Suhteessa vapaudenmenetyksen alkamiseen olisi huomioitava, että 5 ja 6 §:n mukaisesti ulkoilun tai tupakointimahdollisuuden epääminen tulisi tässä pykälässä tarkoitettulla tavalla päätettäväksi silloin, jos toimintoja ei voitaisi

järjestää säännöksessä edellytettynä aikana. Kumpikaan päätöksistä ei lukeutuisi lähtökohtaisesti 13 luvun 1 §:n mukaisiin päätöksiin, koska päätöksenteko perustuu yksittäisiä tilanteita koskeviin tila- ja turvallisuuskysymyksiin.

Pykälän 2 momentin mukaan vapautensa menettäneen vaatetuksesta tai peruseruokavaliosta poikkeamisesta ei tehtäisi erillistä tiedoksi annettavaa päätöstä, ellei vapautensa menettänyt sitä erikseen pyytäisi. Jatkossa kyseiset päätökset lukeutuisivat ehdotettavan 13 luvun 1 §:n mukaan muutoksenhakukelpoisiin päätöksiin vastaavalla tavalla kuin tutkintavankeuslain 15 luvussa säädetään. Muutoksenhakumahdollisuudesta ja asioiden perusoikeussidonnaisuudesta huolimatta näissä päätöksissä on kyse sellaisesta säilytykseen liittyvistä tavanomaisista menettelyistä, joista ei lähtökohtaisesti ole tarpeen tehdä erillistä tiedoksi annettavaa päätöstä. Kyse on lähinnä tosiasiallisesta hallintotoiminnasta, josta tulee joka tapauksessa tehdä tarvittavat kirjaukset säilyttämistä koskeviin asiakirjoihin ehdotettavan 8 luvun 1 §:n mukaisesti. Jotta 13 luvussa säädetty hallinnollinen muutoksenhakumahdollisuus olisi tarvittaessa käytännössä toteutettavissa, päätös oikaisuvaatimusosoituksineen annettaisiin tiedoksi vapautensa menettäneelle tämän erillisestä pyynnöstä. Pyyntö voisi olla suullinen tai kirjallinen. Pyyntöstä kirjallisen päätöksen asiassa tekisi säilytystilan esimies.

Pykälän 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen 8 §:n 1 momentissa tarkoitettua siirtämisestä sekä sitä koskevasta ilmoituksesta päättäisi säilytystilan johtaja. Muun muassa riittävän valvonnan mahdollisuuksien ja muiden resurssien arvioimiseksi on tarpeen, että vastaanottavan säilytystilan johtajaa kuullaan ennen siirtämispäätöksen tekemistä.

Pykälän 4 momentin mukaan säilytystilan johtaja päättäisi 8 §:n 2 momentissa tarkoitettua lyhytaikaisesta siirtämisestä toiseen säilytystilaan. Siirto tulisi kyseeseen, jos se on perusteltua 7 luvun 9 §:ssä tarkoitettun luvan järjestämiseksi. Säilytystilan johtaja päättäisi kyseisestä poistumisluvasta. Jotta siirron merkitys vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen näkökulmasta ja esimerkiksi tarpeellinen valvonta tulisivat asianmukaisesti arvioituiksi, ennen päätöksen tekemistä asiassa olisi kuultava tutkinnanjohtajaa tai muuta virkamiestä, joka on tehnyt päätöksen vapauteen kohdistuvasta toimenpiteestä. Lisäksi valvonnan resurssien varmistamiseksi olisi kuultava vastaanottavan säilytystilan johtajaa.

Pykälän 5 momentin mukaan säilytystilan esimies päättäisi 10 §:ssä tarkoitettua vapautensa menettäneen päästämistä säilytystilan ulkopuolelle ja vastaisi myös tarpeellisen valvonnan järjestämisestä tällaisessa tilanteessa. Säilytystilaorganisaatio ei voi varsinaisesti tehdä päätöstä esitutkinnallisista syistä tapahtuvasta väliaikaisesta säilytystilasta poistumisesta. Kuitenkin säilytystilan esimiehen velvollisuuksiin vuoro-esimiehenä voidaan katsoa kuuluvan siitä huolehtiminen, että poistumisen peruste ja valvonta ovat asianmukaiset ja poistuminen kirjataan 8 luvun 1 §:n edellyttämällä tavalla.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen päätösvallasta, joka koskee vapaudenmenetyksen päättymistä ja henkilön poistumista poliisin säilytystilasta kiinniottamisen tarpeen lakkaamisen perusteella silloin, kun henkilö on poliisimiehen päätöksellä otettu kiinni poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla.

Poliisilain 2 luvun 2 §:ssä säädetään kiinniottamisesta henkilön suojaamiseksi, 5 §:ssä kiinniottamisesta kotirauhan ja julkisrauhan suojaamiseksi, 9 §:ssä väkijoukon hajottamiseen liittyvästä toimivallasta ja niskoittelevan henkilön kiinniottamisesta ja 10 §:ssä kiinniottamisesta rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi. Säännösten sanamuodon mukaan oikeus kiinniottamiseen on yksinomaan poliisimiehellä, mutta toisaalta kiinni otetun on säännösten mukaan annettava poistua tai vapaudenmenetyksen on päättyttävä heti, kun kiinniottamisen tarve on lakannut.

Päätösvallan osalta on huomioitava, että säilytystilassa ei välttämättä ole läsnä poliisimiestä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisukäytännössään (ks. esim. EOAK 2756/4/10, 29.5.2012 ja EOAK 2495/4/10, 29.5.2012) muistuttanut siitä, että vapaudenmenetys ei saa jatkua kauempaa kuin on välttämätöntä ja jokaista tapausta tulee arvioida yksilöllisesti sen erityispiirteet huomioon ottaen. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on Euroopan ihmisoikeus-sopimuksen 5 artiklan 1 b) -kohdan mukaisessa tarkoituksessa eli lakimääräisen velvoitteen täyttämisen varmistamiseksi tapahtuneen vapaudenriiston oikeasuhtaisuuden arvioinnissa painottanut, että vapautensa menettänyt tulisi vapauttaa viimeistään silloin kun aika, jona estettävien rikosten on odotettu tapahtuvan, on kulunut umpeen ja velvollisuudet ovat siten lakanneet. Toimenpiteen oikeasuhtaisuuden arvioinnissa on korostettu vapaudenriiston välttämättömyyttä rikoksien ja häiriöiden estämiseksi ja sitä, että henkilöä ei ole pidetty säilössä tarpeettoman pitkään (ks. Ostendorf v. Saksa, EIT 7.3.2013, ks. myös esim. Foka v. Turkki, EIT 24.6.2008).

Selvyyden vuoksi ehdotettavassa 6 momentissa säädettäisiin, että mainittujen poliisilain 2 luvun säännösten nojalla kiinni otetun henkilön poistumisesta poliisin säilytystilasta kiinniottamisen tarpeen lakkaamisen perusteella voi päättää myös vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Hänellä on käytännössä usein parhaat mahdollisuudet arvioida tilannetta ja vapautensa menettäneen tilaa säilytystilassa siten, että myös kiinniotosta päättäneen poliisimiehen antamat tiedot ja mahdolliset ohjeet tulevat huomioiduiksi. Vartija ei kuitenkaan voisi päättää henkilön poistumisesta poliisin säilytystilasta silloin, jos asialle olisi esteitä muusta lainsäädännöstä. Esimerkiksi mielenterveyslain 30 § edellyttää poliisilta toimenpiteitä silloin, jos tavataan henkilö, joka todennäköisesti voidaan määrätä hoitoon hänen tahdostaan riippumatta. Vapautensa menettänyt koskien saattaa olla myös voimassa esimerkiksi toimivaltaisen viranomaisen antama etsintäkuulutus, joka edellyttää poliisilta jatkotoimenpiteitä poliisilain mukaisen vapaudenmenetyksen perusteen poistuttua. Tällaisissa tilanteissa poliisimies tekisi päätöksen henkilön säilytystilasta poistumisesta.

13 §. Tarkemmat määräykset. Pykälässä säädettäisiin Poliisihallituksen toimivallasta hallinnollisten määräysten antamiseen. Menettelyjen ja käytäntöjen yhtenäistämiseksi Poliisihallitus antaisi tarkemmat määräykset vapautensa menettäneen 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun siirtämiseen, ruokahuollosta ja perushuollosta, tarkoittaen myös ulkoilua, tupakointia ja vaatetusta. Poliisihallitus antaisi tarkemmat määräykset myös majoituksesta, millä tarkoitettaisiin majoitukseen sijoittamista sekä majoitustiloja ja niiden ominaisuuksia ja varusteita, joissa tulisi huomioida 3 §:ssä mainitut vaatimukset.

4 luku. Vapautensa menettäneen omaisuus.

1 §. Omaisuuksien hallussapidon rajoittamisen edellytykset. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneen omaisuuden hallussapidon rajoittamisen edellytyksistä. Säännös poikkeaisi merkittävästi voimassa olevasta sääntelystä. Edellä jaksossa 2 todetusti poliisin säilytystila eroaa huomattavasti tutkintavankilasta muun muassa vapaudenmenetyksen vaiheen ja keston, vapaudenmenetyksen perusteeseen liittyvien toimenpiteiden, usein vapautensa menettäneiden tilan, säilytystilojen ominaisuuksien ja tilassa säilytettävien eri perusteilla vapautensa menettäneiden määrän osalta. Nämä seikat on välttämätöntä huomioida myös omaisuuden hallussapitoa koskevissa säännöksissä.

Ehdotettavan lain 1 luvun 3 §:n vähimmän haitan periaatteen mukainen menettely edellyttää, että vapautensa menettäneen oikeuksia voidaan rajoittaa vain siinä määrin kuin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytysvarmuus, säilytystilan järjestyksen säilyminen sekä vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuus välttämättä vaativat. Säännöksen perusteluissa todetusti vapautensa menettäneen oikeuksien rajoitusta on voitava arvioida säilytystilan järjestykseen ja säilytysvarmuuteen liittyen tietyiltä osin myös muiden säilytystilassa

olevien vapautensa menettäneiden vapaudenmenetysperusteiden ja heille määrättyjen rajoitusten kannalta. Säilytystilan käyttöaste ja käytettävissä olevat resurssit voitaisiin ottaa huomioon myös omaisuuden hallussapitoa koskevien säännösten soveltamisessa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on esimerkiksi ratkaisussaan Dnro 567/4/09, 8.4.2010 korostanut omaisuuden hallussapidon rajoittamisessa tapauskohtaista harkintaa ja tunnistanut sen, että säilytystilassa olevien muiden vapautensa menettäneiden yhteydenpitorajoitukset on voitava huomioida oikeuksien toteuttamisessa ja rajoittamisessa.

On huomattava, että 1 luvun 1 §:n mukaan vapautensa menettänyt kuuluisi jatkossakin lain soveltamisalan piiriin jo ennen säilytystilaan sijoittamista eli heti sen jälkeen, kun poliisimies tai muu toimivaltainen poliisihallinnon palveluksessa oleva virkamies on suorittanut henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen, esimerkiksi kiinnioton. Voimassa olevan lain 14 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettäneen kohtelussa kuljetuksen aikana noudatetaan soveltuvin osin, mitä kyseisessä laissa säädetään. Kuljetusta koskevaa soveltamisohjetta täsmennettäisiin ehdotettavassa 11 luvun 4 §:ssä. Tähän liittyen myös vapautensa menettäneen omaisuuden hallussapidon rajoittamisen edellytyksiä koskevaa sääntelyä selkeytettäisiin siten, että säännöksen soveltamisalaa ei enää rajattaisi ainoastaan säilytystilaan. Omaisuuden hallussapidon rajoittaminen ehdotettavan 4 luvun 1 §:n nojalla olisi mahdollista myös kuljetuksen aikana ja muutenkin heti vapaudenmenetyksen alkuhetkestä lähtien.

Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneen hallusta voitaisiin ottaa pois sellaiset esineet ja aineet, joista voi aiheutua vaaraa henkilön turvallisuudelle, säilytysvarmuudelle tai vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle tai jotka huomattavasti haittaavat säilytystilan valvontaa. Turvallisuutta vaarantavia esineitä olisivat esimerkiksi voimassa olevan lain perusteluissa mainitut ampuma- ja teräaseet, räjähdysaineet ja kaasusumuttimet, mutta myös muunlaiset esineet, esimerkiksi vapautensa menettäneen itsensä vahingoittamiseen soveltuvat esineet ja aineet voisivat olla säännöksessä tarkoitettua omaisuutta. Turvallisuutta vaarantavan esineistön arvioinnissa vapaudenmenetyksen perusteella ja henkilön tilalla olisi keskeinen merkitys, minkä lisäksi myös valvontaan käytettävissä olevilla resursseilla voisi olla merkitystä hallussa pidettävälle omaisuuden rajoittamisessa. Esimerkiksi vahvasti päihtyneen henkilön säilyttämisessä on turvallisuussyistä ja valvonnan mahdollistamiseksi pääsääntöisesti tarpeen, että henkilöllä ei ole hallussaan mitään omaisuutta vaatteiden ja mahdollisten välttämättömien apuvälineiden lisäksi.

Jos taas on tunnistettu itsetuhoisuuden vaara, tulisi heti vapaudenmenetyksen alusta lähtien ja jo ennen kuljetusta varmistua siitä, että henkilöllä ei ole hallussaan aineita tai esineitä, joilla hän voi aiheuttaa vaaraa itselleen. Tämä tulisi vielä varmistaa tulotarkastuksessa säilytystiloissa. Koska putkakuolemia koskevista selvityksistä ja tutkimuksista käy ilmi, että itsemurha poliisin säilytystilassa tehdään yleisimmin hirttäytymällä, tulisi erityistä huomiota kiinnittää erilaisiin naruihin, nyöreihin ja nauhoihin esimerkiksi vaatetuksessa. Myös kuljetuksen aikana mahdollisesti itsetuhoiseksi tunnistettua henkilöä tulisi korostetusti valvoa (ks. esim. EOAK 4103/2016, 31.7.2019).

Selvyyden vuoksi myös säilytysvarmuus mainittaisiin erikseen säännöksessä omaisuuden hallussapidon rajoittamisen edellytyksenä. Esimerkiksi säilytystilojen kuvaaminen ja kuvan sähköinen lähettäminen säilytystilojen ulkopuolelle voi aiheuttaa vaaraa säilytysvarmuudelle ja henkilön turvallisuudelle. Voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti vapautensa menettäneen hallusta voitaisiin ottaa pois sellainen omaisuus, josta voi aiheutua vaaraa vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle. Jos vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksena esimerkiksi on estää selvitettävään rikokseen liittyvien todisteiden hävittäminen, voisi esimerkiksi älypuhelimien, muun matkapuhelimen tai muun viestintä- tai tallennelaitteen hallussapidon salliminen mahdollistaa vapautensa menettäneelle määrättyjen yhteydenpitorajoitusten kiertämisen.

Poliisin säilytystilan erityispiirteet tulisi voida huomioida myös siten, että vapautensa menettänyt ei saisi pitää hallussaan omaisuutta, joka huomattavasti haittaa säilyttämisen valvontaa. Kyse olisi yhtä lailla vapaudenmenetyksen tapahtumisen paikalla, kuljetuksen aikana kuin myös säilytystilassa tapahtuvan valvonnan turvaamisesta. Valvontaa huomattavasti haittaavan omaisuuden arvioinnissa voitaisiin tietyiltä osin ottaa huomioon myös säilytystilan käyttöaste ja käytettävissä olevat resurssit. Esimerkiksi vapautensa menettäneen älypuhelimien tai muun viestintään soveltuvan laitteiston hallussapitoa voitaisiin rajoittaa myös ulkomaalaislain nojalla vapautensa menettäneiden osalta, jos laitteiden hallussapito vaarantaisi muulle vapautensa menettäneelle määrätyn yhteydenpitorajoituksen valvontaa, eikä tätä voitaisi ehkäistä esimerkiksi vapautensa menettäneen sijoittamisella säilytystilan eri osaan. Viestintään soveltuvien laitteiden kohdalla voi muodostua riskejä yhteydenpitorajoitusten toimeenpanolle siinäkin tapauksessa, että hallussapito rajattaisiin vapautensa menettäneen käytössä olevaan selliin.

Vapautensa menettäneiden omaisuuden hallussapidon rajoittaminen perustuu viranomaistoiminnalle aiheutuvaan haittaan myös muualla lainsäädännössä. Esimerkiksi säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 17 §:n 1 momentin mukaan puhelimen ja muiden sähköisten viestintä- ja tallennelaitteiden käyttöä voidaan rajoittaa, jos sen käytöstä aiheutuu kohtuutonta haittaa säilöönottoyksikön toiminnalle tai muulle viranomaistoiminnalle. Poliisin säilytystilassa tällaisessakin tilanteessa tulisi kuitenkin kaikin keinoin pyrkiä turvaamaan ulkomaalaislain nojalla vapautensa menettäneen oikeus yhteydenpitoon ulkomaailmaan kidutuksen vastaisen komitean (CPT) standardien (ks. CPT/Inf (2009) 27) mukaisesti siten, että tiukat ja säännölliset mahdollisuudet puheluihin, tapaamisiin ja esimerkiksi sähköiseen viestintään vapautensa menettäneen omilla tai viranomaisen laitteilla mahdollistetaan, vaikka vapautensa menettänyt ei voi pitää omaisuuttaan hallussaan säilytystilassa koko ajan.

Ehdotettava momentti sisältäisi lisäksi yksityiskohtaisemmin luetteloidut kohdat, joissa tarkoitettujen esineiden tai aineiden hallussapito voitaisiin evätä säilytystilassa. Tältä osin sääntely vastaisi pitkälti tutkintavankeuslain 5 luvun 1 §:n 1 momentin sääntelyä. Ehdotettavan momentin 1 kohdan mukaan hallussapito voitaisiin kieltää myös, jos esine erityisesti soveltuisi omaisuuden vahingoittamiseen. Tällaisia esineitä voivat olla esimerkiksi työkalut. Momentin 2 kohdan mukaan vapautensa menettäneellä ei myöskään olisi oikeutta pitää hallussaan esinettä tai ainetta, jonka hallussapidosta aiheutuisi erityistä haittaa säilytystilan yleiselle järjestykselle. On selvää, ettei vapautensa menettäneellä ole oikeutta pitää hallussaan sellaisia esineitä tai aineita, joiden hallussapitoon vapautensa menettäneellä ei olisi oikeutta säilytystilan ulkopuolella. Säilytystilan järjestykselle vaaraa aiheuttava voisi olla muun muassa sellainen esine tai aine, josta aiheutuisi haittaa säilytystilan siisteydelle. Esimerkiksi epähygieenisistä esineistä ja aineista voisi aiheutua haittaa vapautensa menettäneen omalle sekä muiden vapautensa menettäneiden ja poliisin henkilökunnan terveydelle.

Tällä hetkellä lakiin ei sisälly säännöstä siitä, että esineen tai aineen hallussapito voitaisiin evätä sillä perusteella, että esinettä tai ainetta ei pystytä tarkastamaan. Jatkossa momentin 3 kohdan mukaan esineen tai aineen hallussapito voitaisiin evätä, jos esinettä tai ainetta ei voida ilman kohtuutonta vaivaa tai sitä vahingoittamatta tarkastaa. Poliisin säilytystilaympäristössä tämä tarkoittaisi, että esineen hallussapito voitaisiin evätä esimerkiksi joidenkin elektronisten laitteiden osalta, jos niihin voisi liittyä yhteydenpitorajoitusten toimeenpanon vaarantumisen riskejä. Samalla perusteella voitaisiin jättää ottamasta vastaan 4 luvun 5 §:ssä tarkoitettu tapaajan tuoma esine. Momentin 4 kohdan mukaan esineen tai aineen hallussapito voitaisiin evätä, jos epäminen on tarpeen rikosten tekemisen estämiseksi. Säännöksen perusteella vapautensa menettäneeltä voitaisiin evätä tai ottaa pois muuten sallittava esine sillä perusteella, että vapautensa menettänyt käyttää tai on perusteltu syy epäillä, että hän voisi käyttää sitä rikoksentekeväliseenä. Momentin 5 kohdan mukaan esineen hallussapito voitaisiin evätä myös, jos

viranomainen on hankkinut vastaavaan esineen vapautensa menettäneen käyttöön, mikä vähentäisi ylimääräistä tarvetta esineiden tarkastamiseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin pääpiirteissään voimassa olevaa lakia vastaavasti, ettei vapautensa menettäneellä olisi oikeutta pitää hallussaan alkoholia, muuta päihdyttävää ainetta, dopingaineita, huumausaineiden käyttöön tarkoitettuja esineitä eikä muita kuin sellaisia lääkkeitä, joiden hallussapidon 5 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitettu lääkäri on hyväksynyt. Lääkeaineiden luovuttamisessa vapautensa menettäneen haltuun tulisi huomioida pykälän 1 momentissa säädetyt rajoitukset esimerkiksi sellaisten lääkkeiden annostuksen osalta, joista saattaisi aiheutua vaaraa vapautensa menettäneen turvallisuudelle yliannostus- tai itsemurhariskin vuoksi. Alkoholilla tarkoitettaisiin kaikkia alkoholilain (1102/2017) 3 §:ssä lueteltuja juomia, valmisteita tai aineita. Päihdyttävällä aineella tarkoitettaisiin muuta päihtymystarkoitukseen käytettävää ainetta. Lisäksi momentissa säädettäisiin, että vapautensa menettäneellä ei olisi oikeutta pitää säilytystilassa hallussaan sellaista toiselta vapautensa menettäneeltä saamaansa omaisuutta, jonka luovutukseen ei olisi saatu vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen lupaa. Vapautensa menettänyt voisi luovuttaa omaisuuttaan vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen luvalla, mutta se edellyttäisi, että omaisuuden luovuttamisesta tehtäisiin merkintä 3 §:ssä tarkoitettuun omaisuusluetteloon.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi myös vapautensa menettäneen oikeudesta pitää hallussaan omaisuutta säilytystilassa, ellei siihen ole 1 tai 2 momentista johtuvaa estettä. Voimassa olevan omaisuuden hallussapitoa koskevan pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettänyt saa säilytystilassa pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta. Tältäkin osin säännöstä on tarpeen täsmentää valvontaan ja säilytystilan järjestykseen johtuvista syistä siten, että vapautensa menettäneellä on oikeus pitää säilytystilassa hallussaan vain vähäinen määrä henkilökohtaista omaisuutta. Perusoikeusmyönteinen tulkintatapa edellyttää, että vapautensa menettäneen oikeuksia rajoittavia säännöksiä sovelletaan ehdotettavan 1 luvun 3 §:n vähimmän haitan periaatteen mukaisesti. Omaisuuden hallussapidon rajoittamista koskeva pykälä mahdollistaisi myös esimerkiksi sellaisen järjestelyn, jossa ulkomaalaislain nojalla vapautensa menettäneet voivat pitää hallussaan ja käyttää omaisuuttaan, esimerkiksi viestintä- ja tallennelaitteita, vain tietyssä säilytystilan osassa tai tilassa ja tarvittaessa vain määrätynä aikana, jos se olisi tarpeen esimerkiksi säilytystilan rakenteista johtuen tai säilytystilan tilapäisesti korkean käyttöasteen vuoksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi erikseen poliisilain 2 luvun nojalla henkilön itsensä suojaamiseksi tai rikoksilta, häiriöiltä tai vaaralta suojaamisen tarkoituksessa vapautensa menettäneiden henkilöiden omaisuuden hallussapidon rajoittamisesta. Tällaisissa vapautensa menetyksissä omaisuuden hallussapitoa on säännönmukaisesti tarpeen rajoittaa säilyttämisen turvallisuuden ja vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen vuoksi. Kyse on turvaamistoimenpiteen luontoisesta vapauten kohdistuvasta toimenpiteestä. Näillä perusteilla tapahtuvissa lyhytaikaisissa vapautensa menetyksissä muutokset henkilöiden terveydentilassa ja käytöksessä ovat vaikeasti ennakoitavissa, ja vapautensa menettäneet ovat usein päihteen vaikutuksen alaisina. Vapautensa menettäneen hallusta on säilytyksen turvallisuuden varmistamiseksi otettava pois kaikki aineet ja esineet, joilla on mahdollista vahingoittaa itseään, muita henkilöitä tai omaisuutta.

On selvää, että jos poliisilain nojalla tapahtuneen vapautensa menetyksen tarkoituksena on rikosten ja häiriöiden estäminen, henkilöllä ei tule olla hallussaan esimerkiksi viestintään soveltuvia laitteita. Esimerkiksi kuristautumisvaaraa ja muuta itsensä tai muiden vahingoittamisvaaraa mahdollistavien esineiden poistaminen henkilön hallusta on säännönmukaisesti perusteltua säilytystilaa sijoittamisen yhteydessä. Säännöksessä tarkoitettulla välttämättömällä henkilökohteisella omaisuudella tarkoitettaisiin säilytyksen kannalta välttämätöntä vaatetusta.

Välttämätöntä omaisuutta voisivat olla tilanteesta riippuen myös silmälasit ja vastaavat apuvälineet, jos niiden käyttö on turvallisen säilytystilassa olemisen kannalta tarpeellista.

Pykälän 4 momentissa tarkoitettua vapautensa menettäneen haltuun on perusteltua antaa vain sellaisia esineitä ja tarvikkeita, joilla varmistetaan turvallinen, terveellinen ja oloiltaan asianmukainen säilytys. Säännöksen mukaan 3 momentin mukainen vähäinen määrä henkilökoh- taista omaisuutta ei tästä syystä koskisi poliisilain nojalla säilytystilaan sijoitettuja. Momentin mukaisesta omaisuuden hallussapidon rajoittamisesta ei myöskään tehtäisi erillistä päätöstä, vaan omaisuuden hallussapidon rajoitus kävisi ilmi omaisuusluettelosta. Luvun 8 §:n 2 momen- tin mukaan rajoitus ei myöskään kuuluisi niiden asioiden piiriin, joihin voisi vaatia oikaisua. Kyse on selvästi tosiasialliseen hallintotoimintaan kuuluvasta tila- ja turvallisuuskysymyksiin liittyvästä menettelystä, johon liittyen oikaisuvaatimusmenettelylle ei ole myöskään käytän- nössä tarvetta tai sen toteuttamiseen mahdollisuutta.

2 §. Omaisuuden säilytys ja muu käsittely. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneen omaisuuden säilytyksestä ja muusta käsittelystä, joista voimassa olevassa laissa säädetään omai- suuden hallussapitoa koskevan 4 luvun 1 §:n 3—5 momentissa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että omaisuus, joka vapautensa menettäneellä on mukanaan hänen tullessaan säilytystilaan tai joka tulee sinne vapautensa menettäneen ollessa poliisin säi- lytystilassa, otettaisiin poliisin säilytettäväksi vapautensa menettäneen vapaaksi pääsemiseen asti, jos se olisi poliisin tällaisen omaisuuden säilyttämiseen käytettävissä olevat tilat huomioon ottaen mahdollista. Poliisin velvollisuus vapautensa menettäneiden omaisuuden säilyttämiseen määräytyisi käytettävissä olevien tilojen mukaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sellaisen omaisuuden, jota ei annettaisi vapautensa menet- täneen haltuun ja jota ei voitaisi säilyttää poliisin toimesta, lähettämisestä vapautensa menettä- neen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantuneet esineet ja aineet voitaisiin hä- vittää todistajan läsnä ollessa. Momentti sisältäisi jatkossakin informatiivisuuden vuoksi viit- taussäännöksen huumausainelain (373/2008) huumausaineiden hävittämistä koskeviin sään- nöksiin. Alkoholilain 86 §:ssä säädetään poliisimiehen oikeudesta ottaa alkoholipitoiset aineet pois muun muassa päihtymyksen vuoksi itsensä suojaamiseksi tai rikoksilta ja häiriöiltä suojaa- miseksi kiinni otetulta henkilöltä sekä vähäarvoisten aineiden hävittämisestä.

Pykälän 3 momentti sisältäisi informatiivisen viittauksen löytötavaralakiin (778/1998) ny- kysääntelyä vastaavasti.

3 §. Omaisuusluettelo. Pykälä sisältäisi säännökset omaisuusluettelosta ja sen laatimisesta. Py- kälän 1 momentin mukaan säilytystilaan otetusta vapautensa menettäneen omaisuudesta olisi laadittava omaisuusluettelo. Omaisuusluettelo voitaisiin tarvittaessa ylläpitää myös kuvalli- sessa muodossa siten, että vapautensa menettäneen omaisuus ja esineet kuvattaisiin. Selvyuden vuoksi momentissa mainittaisiin, että omaisuusluetteloon ei merkitä vähäarvoista omaisuutta, ellei vapautensa menettänyt sitä erikseen pyydä. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi sukat ja muut vastaavat vaatteet sekä lehdet. Tavarankunto vaikuttaisi myös omaisuusluetteloon merkitsemi- seen.

Momentti eroaisi voimassa olevasta sääntelystä myös siten, että todistajan ei tarvitsisi allekir- joittaa omaisuusluettelo silloin, kun vapautensa menettänyt sen itse allekirjoittaa. Jos vapau- tensa menettänyt ei suostuisi tai pystyisi allekirjoittamaan omaisuusluettelo, kahden henkilön tulisi todistaa allekirjoituksellaan luettelo oikeaksi. Säännöksessä mainittuna henkilönä tulisivat kyseeseen lähinnä poliisimies, vartiointitehtävissä toimiva virkamies tai vartiointitehtävään määrätty yksityinen vartija. Jos vapautensa menettänyt ilmaisee syyn luettelon

allekirjoittamisesta kieltäytymiselle, tulisi tämä syy merkitä luetteloon tai muihin vapautensa menettäneeseen liittyviin poliisin asiakirjoihin.

Pykälän 2 momentin mukaan omaisuusluettelo olisi pidettävä ajan tasalla niin, että säilytystilassa vapautensa menettäneen haltuun annetusta omaisuusluetteloon merkitystä omaisuudesta tehtäisiin merkintä omaisuusluetteloon. Momentissa säädettäisiin myös vapautensa menettäneen oikeudesta pyynnöstä saada jäljennös hänen omaisuuttaan koskevasta omaisuusluettelosta.

Pykälän 3 momentin mukaan omaisuusluettelo voitaisiin käyttää myös siten, että sen avulla valvottaisiin luvattomia omaisuuden siirtoja vapautensa menettäneiden kesken. Vapautensa menettäneeltä voitaisiin näin ottaa pois sellainen luvattomasti vastaanotettu omaisuus, joka poliisin ylläpitämän omaisuusluettelon mukaan olisi merkitty toisen vapautensa menettäneen omaisuudeksi. Säännös olisi tarpeen vapautensa menettäneiden välisten painostukseen tai uhkailuun perustuvien taikka rikosten selvittämisen vaikeuttamiseen tähtäävien omaisuuden siirtojen estämiseksi siitä huolimatta, että pääsääntöisesti vapautensa menettäneitä säilytetään säilytystilassa erillään toisistaan.

4 §. *Rahan ja muiden maksuvälineiden hallussapito.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti vapautensa menettäneen rahan ja muiden maksuvälineiden hallussapidosta. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneellä ei olisi oikeutta pitää hallussaan rahaa tai rikoslain 37 luvun 12 §:ssä tarkoitettuja muita maksuvälineitä, esimerkiksi pankki-, maksu- tai luottokorttia. Vapautensa menettäneen hallussa oleva raha ja muut maksuvälineet otettaisiin poliisin säilytettäväksi tai tallettettaisiin vapautensa menettäneen kustannuksella hänen tililleen pankkiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin poikkeuksesta pykälän 1 momentin pääsäännöstä, jonka mukaan vapautensa menettäneellä ei olisi oikeutta pitää rahavaroja hallussaan. Säännöksen mukaan poliisi voisi antaa vapautensa menettäneelle vähäisen määrän rahaa tai hetkellisesti muun maksuvälineen käytettäväksi esimerkiksi säilytystilassa mahdollisesti järjestettävässä kanttiini-toiminnassa, jollei 1 §:stä muuta johtuisi. Vapautensa menettäneelle mahdollisesti annetuista rahoista tai muusta maksuvälineen luovutuksesta tehtäisiin 3 §:n 2 momentin mukainen merkintä vapautensa menettäneen omaisuusluetteloon. Vapautensa menettäneiden yhdenmukaisen kohtelun edistämiseksi vapautensa menettäneelle annettavasta rahamäärästä määrättäisiin säilytystilan järjestyssäännössä.

5 §. *Rahan ja muiden maksuvälineiden käyttö sekä tavaroiden vastaanottaminen ja tarkastaminen.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä täsmällisemmin vapautensa menettäneen oikeudesta rahan ja muiden maksuvälineiden käyttöön. Lisäksi pykälässä säädettäisiin säilytystilan ulkopuolelta eri tavoin tulevien tavaroiden vastaanottamisesta ja tarkastamisesta.

Poliisin säilytystilojen yhteydessä ei aina ole mahdollisuuksia vankiloissa toteutettavaa kanttiinitoimintaa vastaavaan järjestelyyn. Pykälän 1 momentissa tarkoitettu tuotteiden hankkimismahdollisuus voitaisiin säilytystilassa toteuttaa kanttiiniomyntityyppisellä toteutuksella, tuoteautomaateilla tai esimerkiksi hyödyntäen lähialueen vähittäiskauppojen palveluja. Kyseeseen tulisivat erilaiset käyttöesineet, tarvikkeet, elintarvikkeet sekä esimerkiksi lehdet, jos pakkokeinonlain nojalla määrätyistä yhteydenpidon rajoituksista ei aiheutuisi estettä niiden hallussapidolle. Säilytystilan järjestyssäännössä määrättäisiin tarkemmin pykälässä tarkoitettujen oikeuden toteuttamisesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vapautensa menettäneen oikeudesta ottaa vastaan säilytystilan ulkopuolelta vähäinen määrä sellaisia käyttöesineitä, tarvikkeita ja elintarvikkeita, joiden hallussapito säilytystilassa olisi 1 §:n nojalla sallittu. Kyse olisi tapaamisen yhteydessä tai

muutoin henkilön välityksellä toimitettavien esineiden vastaanottamisesta silloin, kun kyse ei ole postilähetyksestä. Voimassa olevassa laissa säädetään ainoastaan tapaamisen yhteydessä vastaanotettavista tavaroista. Momentti eroaisi voimassa olevasta sääntelystä myös siinä, että vastaan voitaisiin ottaa ainoastaan vähäinen määrä tavaroita, kun voimassa olevassa säännöksessä mainitaan kohtuullinen määrä. Muutoksella vähennettäisiin tapaamisen yhteydessä vapautensa menettäneelle tuotavan tavarantoiminnan määrää tilan rajallisuuden vuoksi. Tarkempia määräyksiä annettaisiin säilytystilan järjestysäännössä, jolloin vastaanotettavien tavaroiden määrässä ja laadussa voitaisiin tarvittavalla tavalla huomioida säilytystilan ominaisuudet ja käytettävissä olevat valvontaresurssit.

Momentin mukaan tapaajan tuomat tai muuten säilytystilaan tuodut tavarat olisi tarkastettava ennen niiden luovuttamista vapautensa menettäneelle. Esineen tai aineen hallussapito voitaisiin 4 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan evätä vapautensa menettäneeltä muun muassa silloin, jos esinettä tai ainetta ei voida ilman kohtuutonta vaivaa tai sitä vahingoittamatta tarkastaa. Samoin kuin muiden esineiden myös säilytystilan ulkopuolelta tulevien elintarvikkeiden ja muiden tavaroiden tulisi 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti olla vaikeuksitta tarkastettavissa, ellei niiden asianmukaisuudesta voida varmistua muuten. Tarkastuksessa voitaisiin tarvittaessa käyttää asiantuntijaa. Vapautensa menettäneen oikeuteen ottaa vastaan esineitä ja tavaroita voisi aiheutua esteitä myös pakkokeinoin nojalla yhteydenpidolle määrättyjen rajoitusten kautta. Säilytysvastuun eriyttämisperiaatteen mukaisesti säilytystilahenkilöstö vastaisi siitä, että säännöksessä tarkoitettu tarkastus toteutetaan. Säilytystilan henkilökunnalla ei esimerkiksi olisi velvollisuutta ottaa vastaan elektronisia laitteita, jos niiden ominaisuuksiin voisi liittyä lain nojalla määrättyjen yhteydenpidon rajoitusten toimeenpanoon liittyviä riskejä.

Edellä 1 §:n perusteluissa todetusti vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen ja vapautenmenetyksen lyhyen keston johdosta on pääsääntöisesti tarpeen, että poliisilain nojalla vapautensa menettäneelle ei anneta säilytystilassa mitään ylimääräistä omaisuutta. Lyhytkestoisessa säilytyksessä tuotteiden hankkimiseen ei myöskään ole tarvetta. Tästä syystä 3 momentissa säädetäisiin selvyuden vuoksi, että 1—2 momentissa säädettyä ei sovellettaisi poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla vapautensa menettäneisiin.

Pykälän 4 momentissa säädetäisiin niistä edellytyksistä, joilla vapautensa menettäneen oikeutta käyttää säilytystilan ulkopuolelta tulevaa rahaa tai muita maksuvälineitä voitaisiin rajoittaa. Rajoittamisen olisi oltava välttämätöntä vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen tai säilytystilan järjestyksen turvaamiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Säännös olisi välttämätön vapautensa menettäneisiin kohdistuvan painostuksen ja rikollisen toiminnan estämiseksi.

Pykälän 4 momentissa säädetäisiin myös rahan toimittamisesta säilytystilan ulkopuolelle. Perusteltu syy rahan toimittamiseen säilytystilan ulkopuolelle voisi olla esimerkiksi elatusvelvollisuuden täyttäminen. Momentin ilmaisulla poliisi tarkoitettaisiin poliisia organisaationa, joten rahan ja muiden maksuvälineiden toimittaminen voitaisiin toteuttaa myös säilytystilan henkilökuntaan kuuluvan välityksellä.

6 §. Omaisuuksien palauttaminen. Pykälän 1 momentissa säädetäisiin pitkälti voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti poliisin velvollisuudesta palauttaa vapautensa menettäneelle tämän vapautuessaan hänen omaisuutensa, joka on otettu poliisin säilytettäväksi. Jos vapautensa menettänyt ei suostuisi kuittaamaan hänelle palautettavaa omaisuutta, tulisi luovutetun omaisuuden luettelo todistaa oikeaksi. Jos vapautensa menettänyt ilmaisee syyn luettelon allekirjoittamisesta kieltäytymiselle, tulisi tämä syy merkitä luetteloon tai muihin vapautensa menettäneeseen liittyviin poliisin asiakirjoihin.

Pykälän 2 momentti sisältäisi pitkälti tutkintavankeuslain 1 luvun 2 §:n 3 momentissa säädettyä vastaavan säännöksen siitä, että vapautensa menettäneen vapautuessa hänet voitaisiin vain omalla suostumuksellaan kuljettaa säilytystilaan hakemaan siellä olevaa omaisuuttaan. Säännös tulisi sovellettavaksi esimerkiksi silloin, kun tuomioistuimien päätös vapauttaa vangitun suoraan oikeuspaikalta. Poliisin säilyttämien eri perusteilla vapautensa menettäneiden osalta vapaudenmenetyksen päättyminen voi tapahtua myös muussa tilanteessa siten, että vapautensa menettänyt ei ole kyseisellä hetkellä säilytystilassa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin nykysäännöksiä vastaavasti menettelystä silloin, kun vapautensa menettäneen omaisuutta olisi jäänyt säilytystilaan. Omaisuus olisi ensisijaisesti lähetettävä vapautetulle, mutta jollei tämä onnistuisi, voitaisiin omaisuus laissa säädettävän määräajan jälkeen hävittää. Määräaika omaisuuden hävittämiseksi olisi kolme kuukautta.

7 §. Päätösvalta. Lähtökohtaisesti päätöksen omaisuuden hallussapidosta säilytystilassa tekisi vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Kuljetuksen aikana ennen säilytystilaan ottamista päätöksen tekisi luonnollisesti yleensä poliisimies. Pääsääntöisesti omaisuuden hallussapitoa koskevaa päätöksentekoa on myös poliisin säilytystilassa pidettävä tosiasiallisena hallintotoimintana, jossa korostuvat tilan järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvät kysymykset. Koska 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu päätös rahavarojen hallussapidosta sekä 5 §:n 3 momentissa tarkoitettu päätös rahan tai muiden maksuvälineiden toimittamisesta edellyttäisivät enemmän harkintaa, tekisi päätöksen näistä toimenpiteistä säilytystilan esimies.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan selvyuden vuoksi säännöstä, jonka mukaan omaisuuden hallussapidon epäämistä tai muusta 1 momentissa tarkoitettua asiasta ei tehtäisi erillistä tiedoksi annettavaa muutoksenhakukelpoista päätöstä, ellei vapautensa menettänyt sellaista erikseen pyydä. Omaisuuden hallussapitoa sekä rahan ja muiden maksuvälineiden käyttöä koskevat päätökset ovat jo nykyisin muutoksenhaun alaisia asioita voimassa olevan lain 17 luvun 1 §:n mukaan. Muutoksenhakumahdollisuudesta ja asioiden perusoikeussidonnaisuudesta huolimatta omaisuuden hallussapitoa ja käyttöä koskevilla päätöksillä on tyypillisesti kyse sellaisista järjestyssäännön nojalla tapahtuvista menettelyistä, joista ei lähtökohtaisesti ole tarpeen tehdä erillistä tiedoksi annettavaa oikaisuvaatimusohjeistuksen sisältävää päätöstä.

Myös tosiasialliseen hallintotoimintaan liittyvässä päätöksenteossa tulee joka tapauksessa tehdä tarvittavat kirjaukset säilyttämistä koskeviin asiakirjoihin. Erityisen selvää päätösten tosiasiallisen hallintotoiminnan luonne on lyhytaikaisissa vapaudenmenetyksissä. Myös esimerkiksi tulotarkastukseen liittyvä omaisuuden erittely poliisin säilytettäväksi otettavaan omaisuuteen on kokonaisuudessaan katsottava tosiasialliseen hallintotoimintaan kuuluvaksi, eikä siitä ole tarpeen tehdä momentissa tarkoitettua erillistä muutoksenhakukelpoista päätöstä. Sama koskee kuljetuksen aikaista omaisuuden ottamista poliisin säilytettäväksi. Selvyden vuoksi pykälän 2 momentissa todettaisiin erikseen, että omaisuuden hallussapidon epäämistä säilytystilassa koskeva erillinen päätös annettaisiin pyydettyä 1 §:n perusteluissa todetusti ainoastaan 1 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua asiassa. Päätöstä ei olisi tarpeen antaa poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla vapautensa menettäneen henkilön omaisuuden hallussapitoa rajoitettaessa.

Jotta 13 luvussa säädetty hallinnollinen muutoksenhakumahdollisuus olisi käytännössä toteutettavissa, päätös oikaisuvaatimusosoituksineen annettaisiin tiedoksi säilytystilaan jo sijoitetulle vapautensa menettäneelle tämän erillisestä pyynnöstä. Pyyntö voisi olla suullinen tai kirjallinen. Pyyntöstä kirjallisen päätöksen asiassa tekisi säilytystilan esimies. Oikeus muutoksenhakuun kuuluisi niiden 2 luvun 3 §:ssä mainittujen oikeuksien joukkoon, joista vapaudenmenettäneelle olisi tiedotettava hänen saavuttuaan säilytystilaan. Tiedottamisen ajankohdassa tulisi ottaa huomioon vapautensa menettäneen tila 2 luvun 4 §:ssä säädetyllä tavalla. Käytännössä erillisen päätöksen antaminen tulisi kyseeseen lähinnä pidempään jatkuvissa vapaudenmenetyksissä.

8 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Tarkemmat säännökset vapautensa menettäneen hallussa pitämästä omaisuudesta sekä rahan ja maksuvälineiden käytöstä annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Käytäntöjen yhtenäistämiseksi tarkemmat määräykset omaisuuden säilyttämisestä, lähettämisestä, hävittämisestä ja omaisuusluettelosta sekä siitä, mitä omaisuutta luetteloon merkitään, antaisi Poliisihallitus.

5 luku. Terveydenhuolto.

1 §. Terveyden- ja sairaanhoito. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti periaatteesta, jonka mukaan poliisin säilytettävänä olevalla vapautensa menettäneellä olisi sama oikeus terveyden- ja sairaanhoitoon kuin muillakin henkilöillä. Vastuu terveydenhuollon järjestämisestä olisi ehdotuksen mukaan jatkossa sote-uudistuksen mukaisella tavalla hyvinvointialueilla ja poliisilaitos ja hyvinvointialue toimisivat yhteistyössä terveydenhuollon edellyttämässä järjestelyissä. Vaikka vastuu terveydenhuollon järjestämisestä olisi 4 §:n mukaan hyvinvointialueella, poliisilla organisaationa olisi osaltaan vastuu siitä, että vapautensa menettänyt pääsee tarvitsemaansa hoitoon. Momentti eroaisi voimassa olevasta sääntelystä siinä, että säädöstekstissä erikseen mainittaisiin, että poliisin on turvattava vapautensa menettäneen pääsy tarpeidensa mukaiseen hoitoon. Säännöksen tarkoituksena olisi korostaa erityisesti sen huomioimista, että poliisin tulee organisaationa huolehtia siitä, että vapautensa menettäneen valvonta on vapaudenmenetyksen aikana kaikissa tilanteissa järjestetty siten, että etenkin vapautensa menettäneen tarve kiireelliseen hoitoon voitaisiin riittävän nopeasti havaita. Koska poliisimieheltä tai vartiointitehtävissä toimivalta virkamieheltä ei edellytetä terveydenhuoltoalan koulutusta, myös epäselvissä tilanteissa vapautensa menettänyt tulisi mahdollisimman nopeasti järjestää terveydenhuollon ammattihenkilön tutkittavaksi ja hoidettavaksi.

Riittävän ja sopivan lääketieteellisen hoidon antamatta jättäminen vapaudenmenetyksen aikana voi tarkoittaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan rikkomista ja lääkkeiden puuttuminen saattaa perustaa artiklan rikkomuksen, jos puutteella on kielteisiä vaikutuksia valittajan terveyteen tai siitä aiheutuu tiettyssä määrin kovaa kärsimystä. EIT arvioi vankien osalta vaaditun hoidon tasoa tapauskohtaisesti, mutta ainakin voidaan vaatia, että diagnoosien teon ja hoidon tulee olla joutuisaa ja oikeaa ja että terveydentilasta riippuen potilaan tarkkailu on säännöllistä ja systemaattista ja käsittää kattavan suunnitelman vaikeiden hoitamiseksi ja niiden pahentumisen estämiseksi. (ks. esim. Wenner v. Saksa, EIT 1.9.2016, Ivakhnenko v. Venäjä, EIT 4.4.2013 ja Gurenko v. Venäjä, EIT 5.2.2013). Resurssien kuormittuminen tai vankeudenhoidon rakenteelliset puutteet eivät vapauta valtiota velvollisuuksistaan sairaita vankeja kohtaan (ks. Cirillo v. Italia, EIT 29.1.2013).

Säännöksessä mainittu hoitoon pääsyn turvaaminen tarkoittaisi, että poliisimiehen tai säilytystilan henkilöstöön kuuluvan tulisi saattaa vapautensa menettänyt terveydenhuollon ammattilaisen tutkittavaksi ja hoidettavaksi aina, jos siihen on syytä vapautensa menettäneen pyynnön tai ilmoituksen vuoksi tai muuten ilmenneiden asioiden tai virkamiehen tekemien havaintojen perusteella. Momentti vastaisi nykyisin noudatettavaa käytäntöä, jossa vapautensa menettäneelle järjestetään tarvittava lääketieteellinen hoito ja konsultaatio matalalla kynnyksellä kaikissa vapaudenmenetyksen vaiheissa.

Koska vapautensa menettäneille ei säännönmukaisesti järjestetä rutiiniluonteisia terveystarkastuksia säilytystilaan saapumisen yhteydessä, poliisiorganisaation velvoite terveyden- ja sairaanhoitoon pääsemisen turvaamisessa on tarpeen tuoda ilmi myös säädöksissä. Esimerkiksi kidutuksen vastaisen komitean (CPT) standardeissa edellytetään, että jos vapautensa menettänyt pyytää lääkärin suorittamaa lääketieteellistä tarkastusta tai tutkimusta, poliisin tulee ottaa viipymättä yhteyttä lääkäriin asian mahdollistamiseksi, eikä poliisin tule tehdä asian tarpeellisuutta koskevia arvioita. Lisäksi standardeissa korostetaan vapautensa menettäneen oikeutta omalla

kustannuksellaan tulla tutkituksi itse valitsemansa lääkärin toimesta. Kyseessä on yksi kolmesta prosessuaalisesta turvatakeesta, jotka varmistavat muiden oikeuksien toteutumista ja kohtelun asianmukaisuutta. Asialla on keskeinen merkitys myös huonon kohtelun dokumentoinnin ja raportoinnin kannalta (CPT/Inf (2013) 29).

Hyvinvointialueen ja poliisilaitoksen tulisi tehdä yhteistyötä terveydenhuollon järjestelyissä. Tämä koskisi esimerkiksi vapautensa menettäneen terveydentilan tarkastamista koskevista järjestelyistä sopimista.

Terveyden- ja sairaanhoidon turvaamiseen liittyisi kiinteästi myös 8 luvun 1 §, jonka mukaan vapautensa menettäneiden valvonnan intensiteetissä olisi huomioitava muun muassa vapautensa menettäneen päihtymysaste ja terveydentilan seuraaminen. Lisäksi 10 luvun luvun 3 §:ssä säädetäisiin teknisestä valvonnasta, jota voitaisiin käyttää henkilöllisen valvonnan tukena terveydentilan seuraamisessa vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa, jolloin terveydentilamuutosten ennakoitavuus voi usein olla vaikeaa.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin alle 18-vuotiaalle vapautensa menettäneelle tehtävästä lääkärintarkastuksesta. Sääntely vastaisi lakia 327/2019, jolla osaltaan pantiin täytäntöön rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä koskevan direktiivin 8 artikla poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden lasten osalta.

Momentin mukaan alle 18-vuotiaalle vapautensa menettäneelle olisi pyynnöstä tehtävä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastus terveydentilan selvittämiseksi ilman aiheutonta viivästystä, jollei tarkastuksen tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Tarkastuksen tekeminen voisi olla ilmeisen tarpeetonta esimerkiksi silloin, jos lapsesta tehdään lyhyen ajan kuluessa kaksi tai useampia lääkärintarkastusta koskevia pyyntöjä. Kidutuksen vastaisen komitean (CPT) suositusten mukaan poliisin henkilöstön tulee lähtökohtaisesti pyrkiä järjestämään pyydetty lääketieteelliset tarkastukset kaikkien vapautensa menettäneiden kohdalla.

Momentissa tarkoitettua lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastusta voisi pyytää myös alaikäisen vapautensa menettäneen huoltaja tai muu laillinen edustaja taikka esitutkintalain 7 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettu muu lapselle läheinen aikuinen. Lääkärintarkastusta voisi pyytää myös alaikäisen vapautensa menettäneen 6 luvun 5 §:ssä tarkoitettu asiamies. Momenttia sovellettaessa noudatettaisiin, mitä potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa säädetään.

Momentin mukaan tarkastus olisi tehtävä ilman aiheutonta viivästystä. Lähtökohtaisesti tarkastuksen tekeminen olisi säännöksessä tarkoitettulla tavalla tarpeetonta, jos vapaudenmenetys tulisi olemaan lyhytaikainen ja kestävänsä alle vuorokauden ajan (HE 177/2018 vp, s. 46). Vapautensa menettäneellä lapsella olisi kuitenkin jatkossakin oikeus voimassa olevan pykälän 1 momentissa tarkoitettuun hänen lääketieteellisten tarpeidensa mukaiseen terveyden- ja sairaanhoitoon. Voimassa olevan 1 momentin nojalla vapautensa menettäneelle voidaan järjestää lääkärintarkastus joko poliisin henkilökunnan tekemien havaintojen tai vapautensa menettäneen esittämän pyynnön perusteella (HE 90/2005 vp, s. 77).

Pykälän 3 momentissa olisi voimassa olevan pykälän 2 momenttia vastaava normaalisuusperiaatteen mukainen viittaussäännös sellaisiin lakeihin, joita noudatettaisiin myös vapautensa menettäneiden terveyden- ja sairaanhoidon järjestämisessä.

2 §. Tilapäinen hoito ja tutkimus säilytystilan ulkopuolella. Pykälässä säädetäisiin vapautensa menettäneen lähettämisestä hoidettavaksi säilytystilan ulkopuolella. Pykälä vastaisi sisällöltään

voimassa olevaa sääntelyä. Vastuu poliisin säilyttämisen vapautensa menettäneen valvonnasta hoidon ja tutkimuksen aikana olisi poliisiorganisaatiolla. Tarvittavan valvonnan järjestämisestä ja määrästä päättäisi säilytystilan johtaja, jonka päätösvallassa myös säilytystilan ulkopuolelle lähettäminen 9 §:n mukaan pääsääntöisesti olisi.

3 §. Psykologinen neuvonta, tuki ja hoito. Pykälässä olisi voimassa olevaa sääntelyä vastaava säännös, jolla tarkoitettaisiin sitä, että säilytystilan henkilökunnan tulisi mahdollisuuksien mukaan myötävaikuttaa terveydenhuollosta vastaavan tahon järjestämisen psykologisen neuvonnan, tuen ja hoidon toteuttamiseen säilytystilassa.

4 §. Terveydenhuollon järjestäminen ja kustannukset. Voimassa olevan lain mukaan vapautensa menettäneen terveydenhuollon järjestää se kunta tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, jonka toimintayksikössä hoidon järjestäminen on tarkoituksenmukaista. Hoidon edellyttämistä järjestelyissä poliisi ja vapautensa menettäneen kotikunta toimivat yhteistyössä.

Terveydenhuollon kustannuksista vastaa vapautensa menettäneen kotikunta tai se sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, johon vapautensa menettäneen kotikunta kuuluu. Poliisin järjestämisen lääkärin tarpeelliseksi toteamista julkisen terveydenhuollon palveluista potilaalta perittävät maksut maksetaan valtion varoista. Valtio maksaa vapautensa menettäneen terveydenhuollon, jos tällä ei ole kotipaikkaa Suomessa.

Sote-uudistusta koskevassa esityksessä (HE 241/2020 vp) ehdotetaan siirrettäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu kunnilta uudelle perustettavalle hallintotasolle, hyvinvointialueille. Siten myös vastuu poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden terveydenhuollon järjestämisestä siirtyisi kuntasektorilta hyvinvointialueille. Terveydenhuollon järjestämisvastuu jakautuisi laissa ja järjestämissopimuksessa määriteltävällä tavalla hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin sekä HUS-yhtymän välillä.

Ehdotettavien säännösten mukaan vapautensa menettäneen hoidon järjestäisi jatkossa se hyvinvointialue, jonka toimintayksikössä hoidon järjestäminen olisi tarkoituksenmukaista. Tällä tarkoitettaisiin hyvinvointialuetta, jonka alueella säilytystila sijaitsee tai jonka alueella vapautteen kohdistunut toimenpide on toteutettu silloin, jos vapautensa menettänyt ei ole säilytystilassa. Säännöksen hyvinvointialueita koskevaa sääntelyä sovellettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavaksi ehdotetun (HE 241/2020 vp) lain 8 §:n mukaisesti myös Helsingin kaupunkiin sekä Uudenmaan maakunnan hyvinvointialueisiin. Poliisilaitos sopisi alueellaan tapahtuvan vapautensa menettäneiden terveydenhuollon edellyttämistä järjestelyistä niiden hyvinvointialueiden kanssa, joiden alueella poliisilaitos sijaitsee.

Esimerkiksi kidutuksen vastainen komitea CPT on säännönmukaisesti vierailullaan huomauttanut siitä, että useimmissa poliisin säilytystiloissa ei ole ollut nopeasti saatavilla terveydenhoitohenkilöstöä. Näistä järjestelyistä sopiminen kuuluisi luonnollisesti säännöksessä tarkoitettun yhteistyön ydinalueeseen, samoin kuin vapautensa menettäneiden lääkehoidon toteuttamisesta sopiminen. Terveydenhuollon perusjärjestelyihin kuuluisi myös sopiminen 9 luvun 4 ja 5 §:ssä tarkoitettuihin tarkkailuun ja eristämistarkkailuun sijoitettujen vapautensa menettäneiden terveydentilan tarkastusten suorittamiseen liittyvistä käytännöistä. Hyvinvointialueen ja poliisilaitoksen välillä tulisi sopia luonnollisesti myös esimerkiksi siitä, miten menetellään silloin, kun vapautensa menettäneen terveydentilan tarkastukselle ilmenee muutoin tarve vapautenmenetyksen aikana.

CPT on säännönmukaisesti huomauttanut Suomea muun muassa tutkintavankien järjestelmällisten terveystarkastusten puuttumisesta poliisin säilytystiloissa. Poliisilaitoksen ja hyvinvointialueen tulisi yhteistyössä sopia sellaisista terveydenhoidon järjestelyistä, jotka vastaavat

vähintään Euroopan vankilasääntöjen vaatimuksia siitä, että terveydenhoitohenkilökuntaa on viivytyksettä käytettävissä kiireellisessä tilanteessa ja säilytystilan käytettävissä on muutenkin lain edellyttämässä ja muuten tarpeellisissa tilanteissa terveydentilan tarkastamista varten lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö. Tällaista terveydenhoidon ja sairaanhoidon saatavuutta voidaan vapautensa menettäneille edellyttää säilytystilassa vapaudenmenetyksen perusteesta riippumatta. Siten esimerkiksi tutkintavankien säilyttämistä poliisiin säilytystilassa koskevalla kysymyksellä ei ole asian suhteen merkitystä.

Pykälän 2 momentin mukaan vapautensa menettäneen lääketieteellisten tarpeiden mukaisen terveydenhuollon kustannukset katettaisiin hyvinvointialueiden rahoituksesta annettavaksi ehdotetussa laissa (HE 241/2020 vp) tarkoitetulla valtion rahoituksella. Kustannukset sisältyisivät siten hyvinvointialueiden yleiskatteellisen rahoituksen määräytymisperusteisiin osana sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvetta hyvinvointialueen toimialueella. Selvää muutosta voimassa olevaan sääntelyyn merkitsisi se, että jatkossa sekä terveydenhuollon järjestämisvastuu että terveydenhuollon kustannuksia koskeva vastuu olisi kokonaisuudessaan hyvinvointialueilla. Osana yleiskatteellista rahoitusta hyvinvointialue voisi kohdentaa varoja tehtävään oman päätösvaltansa mukaan.

Edellä jaksossa 2 todetusti on tarpeen, että terveydenhuollon kustannukset katetaan yhdenmukaisesti ja kustannuksia tulee voida kattavasti seurata. Joka tapauksessa kansainväliset suositukset (esim. Yhdistyneiden kansakuntien hyväksymien vapautensa menettäneen suojelua koskevien peruseriaatteiden (43/173) periaate 24) edellyttävät, että terveydenhuolto on maksutonta vapautensa menettäneille. Hyvinvointialueen kustannusvastuu edellyttäisi, että vapaudenmenettäneen saama hoito tai hänelle tehty tutkimus olisi 1 momentissa tarkoitetussa terveydenhuollossa toimivan lääkärin osoittamaa tai hyväksymää. Sama koskisi muun 1 momentissa tarkoitetussa terveydenhuollossa toimivan terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamaa hoitoa tai tutkimusta. Kyseeseen tulisi siten vain sellainen hoito tai tutkimus, joka 1 momentissa tarkoitetussa terveydenhuollossa todettaisiin tarpeelliseksi ja joka myös toteutettaisiin vapaudenmenetyksen aikana.

5 §. Omalla kustannuksella järjestettävä terveydenhuolto. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneen oikeudesta hankkia omalla kustannuksellaan terveydenhuoltoa säilytystilassa. Voimassa olevaa sääntelyä ja kansainvälisiä suosituksia vastaavasti vapautensa menettäneellä olisi oikeus esimerkiksi kutsua omalla kustannuksellaan valitsemansa lääkäri säilytystilaan, jos se ei olisi lääketieteellisesti arvioituna perusteetonta, eikä siitä aiheutuisi vaaraa vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle. Pykälässä olisi kysymys siitä, että hoito järjestettäisiin vapautensa menettäneen omalla kustannuksella säilytystilassa. Jos omalla kustannuksella tapahtuva hoito tai tutkimus ei olisi lääkärin arvion mukaan lääketieteellisesti perusteetonta, mahdollisuus sen saamiseen tulisi evätä vain erittäin painavasta vapaudenmenetyksen perusteeseen liittyvästä syystä. Suomea koskevissa raporteissaan CPT on edellyttänyt säännöksessä tarkoitettun oikeuden toteutumisen varmistamista säilytystilassa myös tosiasiallisesti. Esimerkiksi Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissääntöjen sääntö 118 edellyttää tätä mahdollisuutta.

6 §. Sairastumisesta ilmoittaminen. Voimassa oleva laki ei sisällä vapautensa menettäneen sairastumisesta ilmoittamista koskevaa säännöstä. Pykälässä säädettäisiin tutkintavankeuslain 6 luvun 6 a §:ää ja vankeuslain 10 luvun 6 a §:ää vastaavasti, että vapautensa menettäneelle on varattava tilaisuus ilmoittaa lähiomaiselleen tai muulle läheiselleen vakavasta sairastumisestaan tai vammautumisestaan. Vakavalla sairastumisella tai vammautumisella tarkoitettaisiin välitöntä sairaalahoitoa edellyttävää sairastumista tai vammaa. Velvollisuutta tilaisuuden varaamiseen ei kuitenkaan olisi, jos pakkokeinolaan 4 luvun nojalla asetettu yhteydenpidon rajoitus estäisi ilmoittamisen.

7 §. Synnytys. Pykälä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä. Raskaana oleva vapautensa menettänyt tulisi lähettää synnytyksen ajaksi riittävän ajoissa sairaalaan tai muuhun terveydenhuollon toimintayksikköön säilytystilan ulkopuolelle.

8 §. Vapautensa menettäneen kuolema. Pykälä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä. Valtio kustantaisi vainajan toimittamisen hänen omaistensa toivomalle paikkakunnalle Suomessa. Jollei vainajaa voitaisi jättää omaisten huostaan, kustantaisi valtio vainajan hautaamisen.

9 §. Päätösvalta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä terveydenhuoltohenkilöstöön kuuluvasta henkilöstä, joka päättäisi vapautensa menettäneen hoitoon liittyvistä lääketieteellisistä kysymyksistä mukaan lukien vapautensa menettäneen haltuun annettavat lääkkeet. Vapautensa menettäneen hoitoon ja tutkimuksiin liittyvät päätökset tekisi säännöksen mukaan 4 §:ssä tarkoitettussa hyvinvointialueen järjestämässä terveydenhuollossa toimiva lääkäri. Jos vapautensa menettäneen 5 §:ssä tarkoitettu oma lääkäri ja 4 §:ssä tarkoitettu lääkäri eivät pääsisi yksimielisyyteen vapautensa menettäneen terveydenhuollosta, päättäisi viimeksi mainittu lääkäri vapautensa menettäneen terveydenhuollosta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että vapautensa menettäneen hoidosta ja tutkimuksesta säilytystilan ulkopuolella päättäisi säilytystilan esimies. Koska vapautensa menettäneen lähettäminen hoitoon tai tutkimuksiin säilytystilan ulkopuolelle ratkaistaisiin lääketieteellisillä perusteilla, tulisi säilytystilan esimiehen ennen päätöksen tekemistä mahdollisuuksien mukaan kuulla lääkäriä.

Tarve vapautensa menettäneen lähettämiseen hoitoon säilytystilan ulkopuolelle voi olla kiireellinen eikä tällöin aina ole mahdollista odottaa säilytystilan esimiehen päätöstä hoitoon toimittamisesta. Tästä syystä pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti, että kiireellisissä tilanteissa päätöksen hoitoon lähettamisestä voisi tehdä myös poliisimies tai vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Käytännössä kysymykseen voi tulla esimerkiksi vapautensa menettäneen valvonnasta vastaava vartija, jolla on usein parhaat mahdollisuudet havaita vapautensa menettäneen terveydentilassa tapahtunut mahdollisesti kiireellistä hoitoa vaativa muutos. Koska poliisin henkilökunnalta ei edellytetä terveydenhoitoalan koulutusta, tulisi poliisin henkilökunnan epäselvissä tilanteissa mahdollisimman nopeasti järjestää vapautensa menettänyt terveydenhuoltohenkilökunnan tutkittavaksi ja hoidettavaksi.

Useimmiten vapautensa menettäneen lähettämisen hoitoon säilytystilan ulkopuolelle on kyse tilanteesta, jossa siirto tulee arvioitavaksi ilman vapaudenmenettäneen erillistä pyyntöä. Jatkoksa tilapäistä hoitoa säilytystilan ulkopuolella koskeva päätös lukeutuisi 13 luvun 1 §:ssä mainittuihin muutoksenhakukelpoisiin päätöksiin. Sääntely vastaisi tältä osin tutkintavankeuslakia. Jotta 13 luvun mukainen hallinnollinen muutoksenhakumahdollisuus olisi käytännössä toteutettavissa, päätös säilytystilan ulkopuolelle lähettämisen epäämisestä olisi annettava vapautensa menettäneelle tiedoksi myös kirjallisesti.

6 luku. Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä.

1 §. Kirjeenvaihto ja postilähetysten tarkastaminen. Pykälän 1 momentti eroaisi voimassa olevasta sääntelystä siten, että säännökseen lisättäisiin selvyuden vuoksi maininta siitä, että vapautensa menettäneen kirjeenvaihto-oikeus koskee ainoastaan postin välityksellä tapahtuvaa kirjeenvaihtoa. Tältä osin säännös vastaisi vankeuslain 12 luvun 1 §:ää ja tutkintavankeuslain 8 luvun 1 §:ää. Kirjeenvaihto-oikeus ei siten koskisi vapautensa menettäneiden toisilleen niin sanottuna sisäpostina lähettämiä viestejä ja kirjeitä. Säännös ei kuitenkaan tarkoittaisi sitä, että säilytystilan henkilökunta ei voisi toimittaa vapautensa menettäneen toiselle vapautensa menettäneelle osoittamaa kirjettä suoraan hänelle ilman postilaitoksen käyttämistä ja postimaksun

maksamista. Tällä tavalla sisäpostina toimitettujen kirjeiden tarkastamisessa noudatettaisiin kirjeiden tarkastamista koskevia säännöksiä.

Pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin kirjeen ja muun postilähetyksen tarkastamisen edellytyksistä postilähetyksestä avaamatta ja postilähetys avaten voimassa olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla. Myös tarkastuksen yhteydessä löytyvien esineiden ja aineiden käsittelyä koskeva 4 momentti vastaisi nykysääntelyä.

2 §. Viestin lukeminen. Pykälän 1 momentti eroaisi nykysääntelystä siinä, että myös kirjeen vastaanottajaan liittyvä syy voisi olla peruste kirjeen lukemiselle. Tällä hetkellä vapautensa menettäneen lähettäjän kirjeen vastaanottajalle ei voida antaa merkitystä arvioitaessa lukemisen kriteereiden täyttymistä, vaikka vapautensa menettäneelle lähetetyn kirjeen lähettäjällä tällainen merkitys on. Kirjeen vastaanottajalla on kuitenkin vastaavalla tavalla merkitystä. Lisäksi vapautensa menettäneen kirjeiden, postilähetyksen ja muiden viestien lukemista koskevaa päätöstä ei aina tarvitsisi tehdä tapauskohtaisesti. Säännös mahdollistaisi sen, että lukemista koskeva päätös voitaisiin tehdä enintään kahden viikon määräajaksi. Määräaikainen lukemispäätös ei automaattisesti mahdollistaisi kaikkien saapuvien tai lähtevien kirjeiden lukemista kyseisenä aikana.

Pykälän 2 momentissa olisi säännös siitä, että vapautensa menettäneen olisi merkittävä nimensä muulle kuin 4 §:n mukaiselle säilytystilan toimintaa valvoville viranomaisille lähettämäänsä kirjeeseen, jollei hän anna kirjettä henkilökohtaisesti suoraan säilytystilan henkilökunnalle. Jos vapautensa menettäneen lähettämästä kirjeestä ei ilmenisi lähettävän vapautensa menettäneen nimi tai lähettäjä ei muuten olisi säilytystilan henkilöstön tiedossa, kirje voitaisiin avata lähettäjän selvittämiseksi. Kirje voitaisiin tällöin lukea ainoastaan siinä laajuudessa kuin lähettäjän selvittäminen vaatii.

3 §. Lukemisesta ilmoittaminen. Uudessa pykälässä säädettäisiin kirjeen lukemisesta ilmoittamisesta. Tällä hetkellä lukemisesta ilmoittamisesta ei ole laissa säännöstä toisin kuin on kirjeen pidättämisestä. Pykälään ehdotetaan pitkälti tutkintavankeuslain 8 luvun 2 a §:ää vastaavaa säännöstä siitä, että vapautensa menettäneen lähettäjän tai hänelle saapuvan kirjeen lukemisesta ilmoitettaisiin ainoastaan vapautensa menettäneelle, ei muulle henkilölle. Ilmoittamista voitaisiin lykätä, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi, säilytystilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Perusteet olisivat samoja kuin kirjeiden pidättämisen yhteydessä. Ehdotuksen mukaan lukemisesta ja sen perusteesta tulisi kuitenkin ilmoittaa viimeistään kahden viikon kuluessa lukemisesta.

Pykälään ehdotetaan selvyuden vuoksi säännöstä siitä, että lukemisesta kertomatta jättäminen voisi perustua myös muuhun lainsäädäntöön kuin ehdotettuun lakiin. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että jos kirje esimerkiksi pakkokeinolain perusteella takavarikoidaan, ilmoittamisessa noudatetaan pakkokeinolain säännöksiä. Jos kirje päätetään lukemisen perusteella pidättää, tällöin ilmoittamisessa noudatettaisiin pidättämisestä ilmoittamista koskevia säännöksiä. Kirjeen lukemisesta ilmoitettaisiin tällöin vapautensa menettäneelle vasta silloin, kun kirjeen pidättämisestäkin ilmoitettaisiin.

4 §. Kirjeenvaihto valvontaviranomaisten kanssa. Pykälässä säädettäisiin sisällöllisesti voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti kiellosta, joka koskee vapautensa menettäneen ja poliisiorganisaation toimintaa valvovan toimielimen välisen kirjeenvaihdon tarkastamista ja lukemista. Pykälässä tarkoitettuja valvontaviranomaisia olisivat Poliisihallitus, sisäministeri, sisäministeriö, eduskunnan oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamies, oikeuskansleri, Sosiaali- ja

terveysalan lupa- ja valvontavirasto, tietosuojavaltuutettu, yhdenvertaisuusvaltuutettu ja muut tällaiset poliisin toimintaa valvovat kansalliset viranomaiset.

Kansainvälisillä ihmisoikeuksien toteutumista valvovilla toimielimillä tarkoitettaisiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuinta, Eurooppalaista kidutuksen vastaista komiteaa (CPT), Yhdistyneiden kansakuntien kidutuksen vastaista komiteaa ja ihmisoikeuskomiteaa sekä muita sellaisia kansainvälisiä ihmisoikeuksien toteutumista valvovia toimielimiä, joiden valvontaan Suomi on kansainvälisesti sitoutunut. Suoja koskisi sekä vapautensa menettäneen lähettämiä että valvontaviranomaisen tai toimielimen lähettämiä kirjeitä. Kun vapautensa menettäneen lähettämän kirjeen kirjekuoresta ilmenisi vastaanottajan olevan säännöksessä tarkoitettu valvontaviranomainen tai toimielin, kirjettä ei saisi avata. Säilytystilaa valvoville viranomaisille osoitettuja kirjoituksia varten säilytystilassa tulee olla tarjolla kirjoituspaperia ja kirjekuoria ja nämä lähetyskset on toimitettava valvontaviranomaiselle valtion kustannuksella.

Pykälän 2 momentissa olisi nykysääntelyä vastaava viittaussäännös yhteydenpidosta diplomaattiseen edustustoon ja konsuliedustustoon.

5 §. Kirjeenvaihto asiamiehen kanssa. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sisällöllisesti voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti kiellosta, joka koskee vapautensa menettäneen asiamiehelleen tai avustajalleen osoittaman kirjeen tai muun postilähetyksen tarkastamista ja lukemista. Säännöksessä on kysymys perustuslain turvaamasta viestinnän suojasta ja erityistä suojaa nauttivasta asianajollisesta kirjeenvaihdosta.

Pykälän 2 momentin sääntely asiamiehen lähettämän kirjeen avaamisesta eroaisi nykysääntelystä siten, että säännöksestä poistettaisiin tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:n 2 momenttia vastaavalla tavalla kohta, jonka mukaan säännös koskee niitä kirjeitä tai muita postilähetyksiä, joiden kirjekuoresta tai muutoin käy luotettavasti ilmi, että lähettäjä on vapautensa menettäneen asiamies. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on pitänyt tämän kaltaista edellytystä liian tulkinnanvaraisena (Päätökset Dnro 1234/4/07 ja Dnro 1843/4/07).

Säännökseen ehdotetaan selvyuden vuoksi lisättäväksi kohta, jonka mukaan kirjeen lähettäjä-tiedoista olisi ilmentävä, että sen lähettäjä on oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 ja 5 momentissa tarkoitettu oikeudenkäyntiasiamies. Asiamiehenä toimimisen edellytyksiä muutettiin lain muutoksella (716/2012), joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2013. Oikeudenkäyntiasiamiehenä voi toimia ainoastaan asianajaja, yleinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Kirjeeseen merkityistä lähettäjä-tiedoista tulisi ilmetä, että kirjeen on lähettänyt säännösten edellyttämä oikeustieteen maisterin tai kandidaatin tutkinnon suorittanut henkilö sekä hänen nimensä. Tietojen merkitseminen on tarpeellista, jotta säilytystilan henkilöstö pystyisi tarkastamaan, että kirjeeseen merkitty asiamies täyttää edellä mainitut edellytykset. Tiedon perusteella säilytystilan henkilöstö pystyisi tarvittaessa varmistamaan asiamieheltä itseltään, että kyse on juuri hänen lähettämästään kirjeestä. Ei siten riittäisi, että kirjekuoresta ilmenisi pelkästään asianajo- tai lakiasiain toimiston nimi.

Jos vapautensa menettäneelle saapuisi asianajo- tai lakiasiain toimiston nimellä merkityssä kirjekuoressa kirje ilman tietoa sen lähettäneestä asiamiehestä, kirjettä ei kuitenkaan saisi avata tavallisen kirjeen tapaan ennen kuin on selvitetty, ettei kirje ole asiamiehen lähettämä. Kirje voitaisiin myös palauttaa avaamattomana kyseiseen toimistoon.

6 §. Kirjeen tai postilähetyksen pidättäminen. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti kirjeen tai postilähetyksen pidättämisestä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin

kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin pidättämisen edellytyksistä, jotka olisivat samat kuin luvun 2 §:ssä kirjeen lukemiselle asetetut. Koska vapautensa menettäneen ja hänen asiamiehensä välistä kirjeenvaihtoa ei 5 §:n mukaan saataisi tarkastaa eikä lukea, ei vapautensa menettäneen ja hänen asiamiehensä välistä kirjeenvaihtoa voitaisi myöskään pidättää ehdotetun pykälän perusteella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin pidättämiseen liittyvästä menettelystä. Pidättämisestä olisi pääsääntöisesti annettava päätös tiedoksi lähettäjälle tai vastaanottajalle. Tietoa ei kuitenkaan tarvitsisi antaa, jos tiedon antaminen aiheuttaisi 1 momentissa tarkoitettujen tilanteiden torjumisen vaarantumisen tai estymisen. Kirje, muu postilähetyks tai viesti, jota ei toimitettaisi perille, olisi palautettava lähettäjälle. Lähettäjä voisi olla vapautensa menettänyt tai ulkopuolinen henkilö. Koska lähettäjä ei aina olisi tiedossa, vaihtoehtona olisi, että kirje olisi annettava vapautensa menettäneelle hänen vapautuessaan. Esimerkiksi tutkintavangin siirtyessä Rikosseuraamuslaitoksen hallinnoimaan vankilaan kirje seuraisi siten siirtyvän tutkintavangin mukana. Näin voitaisiin menetellä esimerkiksi silloin, kun säilytystilaan saapuneessa kirjeessä ei ole lähettäjän nimeä.

Pykälässä säädetty pidättämismenettely poikkeaisi pakkokeinolaisissa säännellystä takavarikosta, jonka edellytyksenä pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n mukaan on, että on syytä olettaa, että esinettä voidaan käyttää todisteena rikosasiassa, se on rikoksella joltakulta viety tai että se tuomitaan menetetyksi. Ehdotetussa laissa säädettävä kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin pidättämismenettely ei edellyttäisi pidätettävän esineen asemaa todisteena tai muuna rikokseen liittyvä esineenä vaan tässä laissa säänneltävät pidättämisperusteet liittyisivät vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen toteutumisen ja säilytyksen turvaamiseen. Jos pakkokeinolain 7 luvussa tarkoitettujen takavarikon edellytykset täyttyvät, voidaan kirje, muu postilähetyks tai viesti ehdotetussa pykälässä tarkoitettujen pidättämisen lisäksi tai sen sijaan takavarikoida pakkokeinolain nojalla.

7 §. Puhelimen käyttö. Pykälässä säädettäisiin pitkälti voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti vapautensa menettäneen puhelimen käytöstä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että vapautensa menettäneelle olisi annettava tilaisuus olla puhelimitse yhteydessä säilytystilan ulkopuolelle. Säilytystilan järjestyssäännössä voitaisiin antaa sellaisia määräyksiä puhelimen käyttöajoina, jotka olisivat säilytystilan toiminnan ja järjestyksen kannalta välttämättömiä. Esimerkiksi säilytystilan henkilökunnan työvuorojen järjestelyjen ja puhelujen valvontatarpeen johdosta voi olla välttämätöntä rajoittaa puhelimen käyttö vain sellaiseen ajankohtaan, jolloin säilytystilassa on riittävä henkilökunta valvomaan puheluja. Näistä syistä säännöksessä ei enää mainittaisi, että tilaisuus olla puhelimitse yhteydessä säilytystilan ulkopuolelle olisi annettava mahdollisuuksien mukaan. Puhelun kustannukset vapautensa menettäneen olisi lähtökohtaisesti maksettava itse. Vapautensa menettäneen voitaisiin antaa käyttää myös omaa älypuhelimiaan tai muuta matkapuhelintaan puhelimen käyttöaikana ja siihen varatussa paikassa, jos siihen ei olisi valvonnallisia esteitä. Puhelimen käyttömahdollisuutta voitaisiin rajoittaa erityisesti pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n nojalla tehtyjen päätösten johdosta, riippuen yhteydenpitorajoitusten sisällöstä.

Pykälän 2 momentissa olisi nykysääntelyä vastaava erityinen säännös vapautensa menettäneen oikeudesta olla puhelimitse yhteydessä 5 §:ssä tarkoitettuun asiamieheensä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin rajoituksista vapautensa menettäneen puhelimen käyttöön. Puhelimen käytön ehdoksi voitaisiin asettaa, että vapautensa menettänyt ilmoittaisi, kehen hänellä on tarkoitus olla yhteydessä. Ilmoitusvelvollisuus käsittäisi paitsi sen henkilön nimen ilmoittamisen, johon vapautensa menettäneellä on tarkoitus olla yhteydessä, myös tämän

puhelinnumeron ilmoittamisen. Jos vapautensa menettänyt ei pyynnöstä ilmoittaisi, kenelle hänen on tarkoitus soittaa, puhelimen käyttö voitaisiin evätä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin myös muista perusteista, joilla puhelimen käyttö voitaisiin keskeyttää tai evätä. Puhelimen käyttö voitaisiin yksittäisessä tapauksessa keskeyttää tai evätä, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi tai säilytystilan järjestyksen ylläpitämiseksi. Tällainen tilanne saattaisi syntyä esimerkiksi silloin, kun ilmenee, että vapautensa menettänyt soittaa henkilölle, johon nähden hänelle olisi määrätty lähestymiskiellosta annetussa lain (898/1998) 3 §:ssä tarkoitettu lähestymiskiello. Lähestymiskieltoon määrätty ei saa ottaa yhteyttä suojattavaan henkilöön sen mukaan kuin lähestymiskielloa koskevassa ratkaisussa tarkemmin määrätään. Teko on kriminalisoitu rikoslain 16 luvun 9 a §:ssä. Käytännössä saattaisi myös tulla eteen tilanne, jossa vapautensa menettänyt haluaisi soittaa henkilölle, jota hän olisi toistuvasti uhkailut ja jolla olisi perusteltu syy pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan vaarassa. Tällainen teko on kriminalisoitu rikoslain 25 luvun 7 §:ssä. Rangaistus oikeudettomasta vainoamisesta säädetään saman luvun 7 a §:ssä.

Puhelimen käyttö voitaisiin keskeyttää tai evätä myös, jos puhelu vaarantaisi vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen. Puhelu voisi vaarantaa vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen, jossa sillä pyrittäisiin esimerkiksi kiertämään vapautensa menettäneelle määrättyä yhteydenpidon rajoitusta. Jos vapautensa menettäneelle pakkokeinolain 4 luvun säännösten nojalla määrätty yhteydenpidon rajoitus koskee vain tiettyjä henkilöitä, olisi vapautensa menettäneen puhelua valvovan virkamiehen asianmukaisesti varmistuttava siitä, ettei puhelu olisi yhteydenpitorajoituksen vastainen. Käytännössä tämä tarkoittaisi sen varmistamista, että vapautensa menettänyt todella olisi yhteydessä siihen henkilöön, johon hän on ilmoittanut olevansa yhteydessä. Puhelua valvova virkamies voisi pyrkiä varmistumaan henkilön henkilöllisyydestä esimerkiksi selvittämällä, kenen hallinnassa vapautensa menettäneen ilmoittama puhelinnumero on ja kuka tästä puhelinnumerosta vastaa. Jos riittävän luotettavaa tunnistusta ei olisi mahdollista suorittaa puhelimitse, ei puhelua tai sen jatkamista tulisi sallia.

Puhelimen käytön epääminen säilytystilan järjestyksen ylläpidon tai vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen vaarantumisen perusteella tulisi pääsääntöisesti kyseeseen myös silloin, jos vapautenmenetyksen tarkoituksena on rikosten, häiriöiden ja vaaran aiheuttamisen estäminen poliisilain 2 luvun säännösten nojalla. Päätymys voisi tulla kyseeseen myös itsenäisenä perusteena puhelimen käytön epäämiseksi tai keskeyttämiseksi.

Pykälän 4 momentin mukaan puhelimen käyttö voitaisiin sallia ilman korvausta välttämättömien asioiden hoitamiseksi tai muusta erityisestä syystä. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi vapautenmenetyksestä tai säilytystilaan ottamisesta ilmoittaminen läheiselle, perhesuhteiden hoitaminen taikka oikeus- tai viranomaisasioiden hoitaminen. Myös puhelut asiamiehen kanssa olisivat lähtökohtaisesti tällaisia puheluita.

8 §. Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen. Pykälässä säädettäisiin puhelun kuuntelemisen ja tallentamisen edellytyksistä pitkälti tutkintavankeuslain 8 luvun 7 §:n säännöksiä vastaavalla tavalla. Pykälän 1 momentti eroaisi nykysääntelystä siten, että puhelun kuuntelun edellytykset olisivat yhdenmukaiset kirjeen lukemisen edellytysten kanssa. Lisäksi puhelun kuuntelemista ja sen tallentamista koskeva päätös voitaisiin tehdä samanaikaisesti. Pykälän 2 momentin mukaan puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta olisi ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava vapautensa menettäneelle ja sille, johon hän on puhelimitse yhteydessä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti kiellosta kuunnella vapautensa menettäneen ja valvontaviranomaisten tai asiamiehensä välistä puhelua.

Säännökseen lisättäisiin puhelun tallentamista koskeva kielto sekä tallenteen hävittämistä koskeva velvoite.

9 §. Sähköpostin ja internetin käyttö. Pykälään ehdotetaan uutta säännöstä mahdollisuudesta antaa vapautensa menettäneelle lupa sähköpostiviestien lähettämiseen ja vastaanottamiseen tai internetin käyttöön toimeentuloon, työ-, koulutus-, oikeus-, sosiaali- tai asuntoasioiden hoitamiseen liittyvästä välttämättömästä syystä. Sääntely eroaisi vankeuslaista ja tutkintavankeuslaista siinä, että sähköpostin tai internetin käyttötarkoituksiin ei kuuluisi vapautensa menettäneen yhteyksien ylläpito viranomaisen järjestämällä laitteella, vaan sähköisen viestinnän käyttöala olisi rajatumpaa. Ero perustuisi siihen, että poliisin hallinnoimat vapaudenmenetykset ovat säännönmukaisesti kestoltaan lyhyitä ja lisäksi resurssit viestinnän valvontaan ovat vähäiset. Mahdollisuus välttämättömäksi katsottavien asioiden järjestämiseen sähköpostitse tai internetin välityksellä on joka tapauksessa havaittu tarpeelliseksi myös poliisin säilytystilassa.

Erityisesti poliisin hallinnoiman vapaudenmenetyksen alkuvaiheelle on tyypillistä, että vapaudenmenetyksen perusteeseen liittyvät toimenpiteet ja menettelyt vievät paljon aikaa, eikä säännöksessä tarkoitettujen asioiden hoitoon voida erikseen varata aikaa ja resursseja. Lisäksi säännöksessä tarkoitettuja asioita on tyypillisesti mahdollista alustavasti hoitaa ja järjestellä esimerkiksi puhelimitse tai jonkun toisen henkilön välityksellä ja esimerkiksi valtuuttamisen kautta. Tästä syystä mahdollisuutta viranomaisen järjestämällä laitteella tapahtuvaan sähköpostin tai internetin käyttöön ei olisi tarpeen säätää lyhytaikaisten vapaudenmenetysten varalle. Lupa sähköpostin tai internetin käyttöön tai tarvittaessa molempiin voitaisiin pykälän 1 momentin mukaan antaa vapautensa menettäneelle, joka on ollut poliisin säilytettävänä vähintään vuorokauden.

Sähköpostiviestien lähettäminen ja vastaanottaminen tapahtuisi säilytystilan hallinnoimalla palvelimella ja laitteistolla. Säännös koskisi ainoastaan sähköpostin käyttöä eikä se mahdollistaisi muiden teknisten sovellusten avulla tapahtuvaa viestintää. Saapuvan ja lähtevän sähköpostin tarkastamisessa noudatettaisiin kirjeiden tarkastamista koskevia säännöksiä. Lähtevän sähköpostin tarkastaminen järjestettäisiin teknisesti siten, että sähköpostit kulkevat säilytystilan palvelimen kautta. Tällöin sähköpostin eteenpäin lähettäminen tapahtuisi vasta sen jälkeen, kun säilytystilahenkilöstö olisi ensin arvioinut, onko asiassa perusteita tarkastustoimenpiteisiin.

Sähköpostien lähettäminen ja vastaanottaminen perustuisi säilytystilan antamaan lupaan. Luvan sisältö voisi vaihdella. Lupa voisi olla vain yhden viestin lähettämistä tai vastaanottamista varten tai se voisi olla tietyksi määräajaksi. Myös internetin käyttöä koskeva lupa voitaisiin myöntää yksittäistä internetin käyttökertaa varten tai pidempiaikaisena. Luvan sisällössä tulisi kuitenkin huomioida säännöksen edellyttämä välttämättömyys, joka väistämättä edellyttää myös sähköistä viestintää koskevalta luvalta täsmällisyyttä.

Sähköpostin ja internetin käyttöön voitaisiin antaa lupa ainoastaan säännöksessä mainitusta välttämättömästä asioiden hoitoon liittyvästä syystä. Tällä hetkellä esimerkiksi monessa viranomaisessa asioiminen järjestyy parhaiten internetin välityksellä. Sähköisen viestinnän käyttö tulisikin kyseeseen lähinnä viranomaisasioiden hoitamisessa. Lupaharkinnassa välttämättömyyttä arvioitaessa olisi kuitenkin otettava huomioon se, olisiko vapautensa menettäneellä sähköpostin tai internetin ohella muuta vaihtoehtoista ja soveltuvaa tapaa viestin toimittamiseen. Lisäksi tulisi arvioida, voidaanko asian toimittamista lykätä myöhemmäksi. Välttämättömyys tarkoittaisi, että asian hoitamisella olisi merkittävä vaikutus vapautensa menettäneen etuihin tai asemaan, eikä asiaa kohtuudella voitaisi järjestää ajoissa millään muulla vaihtoisella tavalla, esimerkiksi valtuutuksen kautta. Esimerkiksi tavanomainen asiamiehen kanssa käytävä kirjeenvaihto ei olisi sähköpostin välityksellä säännöksessä tarkoitettulla tavalla välttämätöntä, koska

käytössä ovat asiamiehen tapaaminen, puhelut sekä kirjeet. Koulutusasioilla ei tarkoitettaisi etäopiskelua vaan esimerkiksi opinto-oikeuteen liittyvän välttämättömän ilmoituksen hoitamista.

Säännöksen mukaan pakkokeinolain nojalla määrätty yhteydenpidon rajoitus asettaisi esteen sähköisen viestinnän käytön luvulle. Yhteydenpidon rajoitus estäisi sähköpostin käytön myös sellaisiin henkilöihin, jotka eivät ole yhteydenpitorajoituksen kohteena. Samoin yhteydenpidon rajoitus estäisi internetin käytön. Rajoitus olisi tarpeellinen yhteydenpitorajoituksen tehokkaan valvonnan turvaamiseksi. Vastaavasta rajoituksesta on säädetty tutkintavankeuslaissa.

Pykälän 2 momentin mukaan luvan myöntämisen edellytyksenä olisi, ettei sähköpostin lähettäminen tai vastaanottaminen tai internetin käyttö aiheuttaisi vaaraa säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuudelle. Säännös jättäisi päätöksentekijälle laajan harkintavallan. Luvan myöntäminen edellyttäisi esimerkiksi sitä, että voitaisiin olettaa, että sähköpostitse ei yritettäisi lähettää rikollisen toiminnan jatkamiseen liittyvää viestiä.

Säilytystilan valvontaresursseilla voisi myös olla merkitystä päätösharkinnassa sen suhteen, milloin tai miten usein sähköiseen viestintään annetaan mahdollisuus. Valvontaresurssien ollessa väliaikaisesti vähäiset siten, että muu säilytystilan valvonta vaarantuisi sähköisen viestinnän valvonnassa, lupaa ei tulisi myöntää. Sähköiseen viestintään käytettäviä laitteita olisi lisäksi teknisesti rajoitettava siten, että laitetta voitaisiin käyttää vain määrättyihin toimintoihin ja muiden ohjelmien ja sovellusten käyttö estetään. Sähköpostia koskevan luvan myöntämisen edellytyksenä olisi myös, että säilytystilahenkilöstö pystyisi riittävästi varmistumaan siitä, että viestin vastaanottaja tai lähettäjä on se taho, jonka vapautensa menettänyt ilmoittaa lähettäjänä tai vastaanottajana olevan. Internetin käyttö olisi sallittua ainoastaan silloin, kun vapautensa menettäneen pääsy muille kuin sallituille verkkosivustoille on asianmukaisesti estetty. Internetin käyttö tapahtuisi säilytystilan tietokoneella suljetussa teknisessä ympäristössä, jolloin muille kuin sallituille verkkosivustoille pääsy estettäisiin teknisin järjestelyin.

Pykälän 3 momentissa säädetäisiin luvan peruuttamisesta. Lupa voitaisiin peruuttaa, mikäli luvan myöntämisen jälkeen saataisiin sellaista uutta tietoa, jonka perusteella luvan myöntäminen edellytykset eivät enää täytyisi tai jos vapautensa menettänyt rikkoisi luvan ehtoja.

10 §. Sähköisen viestinnän valvonta.

Sähköisen viestinnän valvontaa koskeva sääntely vastaisi sisällöllisesti vankeuslain ja tutkintavankeuslain säännöksiä. Pykälän 1 momentti sisältäisi viittaussäännöksen sähköisen viestinnän palveluista annettuun lakiin (917/2014). Lisäksi 1 momenttiin ehdotetaan säännöstä siitä, että vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä olisi tarvittaessa oikeus hakea viestin lähettämistä ja vastaanottamista koskevat tiedot joko vapautensa menettäneen viestintään käyttämästä laitteesta tai säilytystilan hallinnoimasta viestinnän välittämiseen tarkoitettusta järjestelmästä. Säännöksen perusteella säilytystilahenkilöstö voisi tarkastaa sähköpostin lähettämistä ja vastaanottamista koskevat tiedot vapautensa menettäneen käyttämästä laitteesta sekä säilytystilan laitteista ja palvelimista.

Säilytystilahenkilöstöllä olisi oikeus selvittää, millä internetin sivustoilla vapautensa menettänyt on käynyt. Säännöksen perusteella säilytystilahenkilöstöllä olisi oikeus hakea myös älypuhelimien ja muiden matkapuhelimien puhelu- ja tekstiviestitiedot laitteen käyttölokeista, jos niitä käytettäisiin säilytystilassa. Valvontaa koskeva sääntely koskisi myös tilannetta, jossa kävisi ilmi, että sähköistä viestintää on tapahtunut luvottomasti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että sähköpostiviestin valvonnassa noudatetaan kirjeenvaihtoa koskevia 2—6 §:n säännöksiä. Saapuvien ja lähtevien sähköpostien lukeminen ja pidättäminen tapahtuisivat samoin perusteiden kuin menetellään kirjeenvaihdon kohdalla. Säännöstä sovellettaisiin myös älypuhelimien ja muun matkapuhelimen tekstiviesteihin sekä muihin viestien lähettämiseen käytettäviin ohjelmistoihin. Näiden viestien lukeminen olisi mahdollista samoin edellytyksin kuin kirjeiden ja sähköpostien kohdalla. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, että sähköpostin ja internetin käyttämistä voitaisiin valvoa henkilökunnan läsnä ollen samassa huoneessa ja teknisellä valvonnalla. Säännös ei mahdollistaisi sähköpostiviestin lukemista, mutta henkilökunta voisi valvoa sitä, että sähköpostiviesti lähetetään luvan mukaiseen osoitteeseen. Internetin käytössä voitaisiin valvoa sitä, että vapautensa menettänyt käy luvan mukaisilla sivustoilla.

11 §. Päätösvalta ja -menettely. Kirjeen tai muun postilähetyksen tarkastamisesta viestin sisältöä lukematta päättäminen 1 §:n tai 5 §:n 2 momentin nojalla olisi säilytystilan päivittäisiin rutiinitoimintoihin kuuluva toimenpide. Tästä syystä on perusteltua, että päätösvalta säännöksissä mainittuihin toimenpiteisiin olisi vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin päätösvalta kirjeenvaihdon lukemisen ja pidättämisen sekä puhelun kuuntelemisen osalta. Päätös vapautensa menettäneen kirjeenvaihdon, muun postilähetyksen tai viestin lukemisesta edellyttäisi, että lukemiseen olisi 2 §:ssä tarkoitettu perusteltu syy. Samoin kirjeen, postilähetyksen tai viestin pidättämisen 6 §:ssä säädettyjen edellytysten täyttymisen arvioiminen olisi sellaista oikeudellista harkintaa, joka edellyttää päätöksen tekijän olevan pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt luottamuksellisten viestien salaisuuden suojan kannalta tärkeänä, että viestejä lukemaan oikeutetaan vain joitakin tällaiseen tehtävään nimettyjä virkamiehiä (PeVL 59/2006 vp). Tästä syystä momentissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti, että kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin lukemisesta 2 §:n 1 momentin nojalla, 2 §:n 2 momentin mukaisesta lähettäjän selvittämisestä, 3 §:n mukaisesta lukemisesta ilmoittamisesta sekä kirjeen, lähetyksen tai viestin 6 §:ssä tarkoitettua pidättämisestä päättää säilytystilan johtaja tai tällaisiin tehtäviin erikseen nimetty pidättämiseen oikeutettu virkamies. Kyseiset virkamiehet myös toteuttaisivat mainitut toimenpiteet. Erikseen tähän tehtävään nimettyjä virkamiehiä voisi olla useita. Tehtävään ei tule määrätä poliisimiestä, joka työskentelee säilytystilaan kyseisellä hetkellä sijoitettuja vapautensa menettäneitä koskevissa tutkintatehtävissä.

Vastaavasti kuuntelemisen ja tallentamisen 8 §:ssä säädettyjen edellytysten täyttymisen arvioiminen olisi sellaista oikeudellista harkintaa, joka edellyttää päätöksen tekijän olevan pidättämiseen oikeutettu virkamies. Säilytystila olisi ympärivuorokautisesti säilytystilan johtajan valvonnassa. Tästä syystä päätöksen puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta tekisi säilytystilan johtaja. Sähköpostin ja internetin käyttöä koskevasta luvasta päättäisi säilytystilan esimies.

Pykälän 3 momentissa olisi myös nykysääntelyä vastaavasti säännös kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin tai lukemista ja pidättämistä sekä puhelun kuuntelemista ja tallentamista koskevien päätösten kirjaamisesta. Myös sähköpostiviestin lukemista koskeva päätös olisi vastaavasti kirjattava.

12 §. Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti erityisestä kirjeenvaihdon ja puhelujen valvonnassa saatuihin tietoihin liittyvästä vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta. Vaitiolovelvollisuus koskisi 1 luvun 11 §:n nojalla myös turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan vartijaa. Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto ovat voimassa myös sen jälkeen, kun virkamies eroaa viranomaisen palveluksesta tai kyseisen tehtävän hoitaminen muutoin päättyy.

Vaitiolovelvollisuus estäisi vain oikeudettoman tiedon ilmaisemisen, joten tarkastus- ja valvontatoiminnassa saatu tieto voitaisiin luovuttaa esimerkiksi poliisilain 7 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa pyynnöstä tai oma-aloitteisesti (ks. HE 224/2010 vp, s. 147).

Pykälän 2 momentin mukaan muualla laissa säädetyn lisäksi 1 momentissa tarkoitettua tiedon saisi luovuttaa virkamiehelle, joka sitä välttämättä tarvitsee ehdotettavan lain mukaisten tehtävien hoitamiseksi. Tiedon saisi luovuttaa silloinkin, kun se on välttämätöntä luvun säännösten nojalla suoritettavan toimenpiteen tarkoituksen toteuttamiseksi. Säännöksellä mahdollistettaisiin muun muassa se, että tieto 2 §:n nojalla luetun viestin sisällöstä voidaan antaa, jos rikoksen estäminen tai kolmannen henkilön turvallisuuden suojeleminen sitä välttämättä edellyttää. Momentti vastaisi nykysäätelyä.

13 §. Tarkemmat säännökset. Pykälässä säädettäisiin pitkälti voimassa olevaa säätelyä vastaavasti, että tarkemmat säännökset kirjeiden tarkastamis-, lukemis- ja pidättämismenettelystä, puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta sekä sähköisen viestinnän käytöstä ja valvonnasta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

7 luku. Tapaamiset ja muut yhteydet säilytystilan ulkopuolelle.

1 §. Tapaaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vapautensa menettäneen tapaamisoikeudesta. Vapautensa menettäneellä olisi tapaamisoikeus sellaisina aikoina, jotka säilytystilassa olisi varattu tapaamisiin. Vapautensa menettäneen tapaamisoikeutta voitaisiin rajoittaa pakkokeinolain 4 luvun nojalla määrättyjen rajoitusten vuoksi niiden henkilöiden osalta, joita rajoitus koskee. Tapaamisajoista tulisi antaa tarkemmat määräykset 8 luvun 3 §:ssä tarkoitettussa säilytystilan järjestyssäännössä. Tapaaminen voitaisiin järjestää myös muina aikoina, jos siihen olisi syytä. Pyyntö tapaamisen järjestämisestä normaalien tapaamisaikojen ulkopuolella voitaisiin torjua lähinnä sellaisissa tilanteissa, joissa esitutkinnan tai poliisitutkinnan suorittamisesta tai tapaamisen järjestämiseen tarvittavien resurssien puutteen johdosta tapaamisen järjestäminen ei tulisi kysymykseen aiheuttamatta haittaa säilytystilan järjestykselle ja toiminnalle. Momentti sisältäisi viittaussäännöksen lain 9 lukuun, jossa säädettäisiin tapaajan tarkastamisesta.

Pykälän 1 momentti eroaisi nykysäätelystä siten, että säännöksessä mainittaisiin erikseen, että tapaamisiin voi aiheutua este säilytystilan järjestyksen ja toiminnan haittaamisen lisäksi myös turvallisuuden vaarantumisesta. Säätely vastaisi tosiasiallista käytäntöä poliisin säilytystilan toimintaympäristössä. Järjestyksen, turvallisuuden ja säilytystilan toiminnan kannalta tapaamisen estyminen tulee pääsääntöisesti kyseeseen poliisilain nojalla rikoksilta ja häiriöiltä suojaamisen tarkoituksessa sekä henkilön itsensä suojaamiseksi vapautensa menettäneiden kohdalla.

Pykälässä tarkoitetuilla tapaamisoikeuden rajoituksilla ei rajoitettaisi tarvittavalla tavalla järjestettäviä vapautensa menettäneen tapaamisia ja keskusteluja 2 luvun 3 §:n 6 momentissa tarkoitettujen säilytystilaa ja sen henkilökunnan toimintaa valvovien viranomaisten sekä ihmisoikeuksien toteutumista valvovien toimielinten kanssa. Vapautensa menettäneellä olisi myös aina oikeus ilman aiheutonta viivytystä tavata 6 luvun 5 §:ssä tarkoitettu asiamiehensä muiden henkilöiden olematta läsnä. Viimeksi mainittu säännös on liittynyt avustajadirektiivin 2013/48/EU täytäntöönpanoon. Asiamiehen tapaamisesta säädettäisiin tämän luvun 3 §:ssä.

Jokaiseen säilytystilaan tulee joka tapauksessa varata tapaamiseen soveltuva tila muun muassa asiamiehen ja laillisuusvalvojen tapaamista varten. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin jatkossa erikseen, että säilytystilassa tulee olla tapaamisen järjestämiseen soveltuvat tilat. Säilytystilassa voisi lisäksi olla tilat, jotka soveltuvat yhteydenpitoon 7 §:ssä tarkoitettua videoyhteyden välityksellä. Videoyhteyden käyttöön tarkoitettujen tilojen järjestämisessä voitaisiin ottaa

huomioon säilytystilan käyttötarkoitus, resurssit ja koko, eikä kyseisiä tiloja edellytettäisi kaikilta säilytystiloilta.

2 §. Tapaamisen valvonta. Pykälässä säädettäisiin tapaamisten valvonnasta voimassa olevaa lakia täsmällisemmin. Pykälän 1 momentin mukaan tapaamista olisi valvottava tapaamisen edellyttämällä tavalla. Tapaamistila voitaisiin tarvittaessa varustaa siten, että tapaamistilassa on vapautensa menettäneen ja tapaajan välissä rakenteellisia esteitä säilytystilan turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseksi, kiellettyjen aineiden ja esineiden säilytystilaan kulkeutumisen estämiseksi sekä vapaudenmenetyksen tarkoituksen turvaamiseksi. Rakenteellisilla esteillä tarkoitettaisiin esimerkiksi pleksilasia, jonka tarkoituksena olisi estää tai vaikeuttaa vapautensa menettäneen ja vapautensa menettäneen ja tapaajan koskettamista ja kiellettyjen aineiden ja esineiden toimittamista säilytystilaan. Tapaaminen voitaisiin järjestää myös siten, että tapaamistilassa ei olisi rakenteellisia esteitä vapautensa menettäneen ja tapaajan välissä. Lähtökohtaisesti näin tulisi toimia muun muassa asiamiehen tapaamisissa.

Tapaamista voitaisiin valvoa henkilökunnan läsnä ollen ja teknisellä valvonnalla. Henkilökunta voisi tapaamisen valvontaa suorittaessaan väistämättä kuulla vapautensa menettäneen ja tapaajan välistä keskustelua, mutta tapaamisen kuuntelemisen perusteista säädettäisiin 2 momentissa. Tekninen valvonta taas käsittäisi ainoastaan kuvan katselun ja sen tallentamisen.

Pykälän 1 momentin mukaan tapaaminen voitaisiin järjestää myös ilman valvontaa, jos se olisi perusteltua vapautensa menettäneen yhteyksien säilymiseksi tai muusta vastaavasta syystä, eikä tapaamisesta arvioitaisi aiheutuvan vaaraa säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuudelle. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että voitaisiin olettaa, ettei tapaamisen yhteydessä kuljetettaisi säilytystilaan kiellettyjä aineita tai esineitä.

Pykälässä todettaisiin nykyistä säännöstä selvemmin, että päätösharkinnassa otetaan huomioon myös tapaamisesta aiheutuva vaara sekä henkilön että säilytystilan turvallisuudelle. Asiassa olisi siten otettava huomioon myös tapaajan turvallisuus. Valvomaton tapaamista koskevan säännöksen piiriin kuuluisivat ensi sijassa vapautensa menettäneen lähiomaiset ja muut läheiset eli lähinnä vapautensa menettäneiden puoliset ja avopuolisot, sisarukset ja sukulaiset. Valvomaton tapaaminen voisi kuitenkin tulla kyseeseen myös muun vapautensa menettäneelle tärkeän henkilön kanssa. Valvomaton tapaaminen poikkeaisi tutkintavankeuslain ja vankeuslain sääntelyssä tarkoitettua tapaamisesta siten, että poliisin hallinnoimassa säilytystilassa valvomaton tapaamista varten ei olisi tarpeen järjestää erillistä tilaa, vaan tapaaminen voitaisiin järjestää tavanomaisessa tapaamistilassa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan uutta säännöstä valvotun tapaamisen kuuntelemisesta teknisellä laitteella. Säännöstä ei siis sovellettaisi 1 momentissa tarkoitettuun valvomattomaan tapaamiseen. Vapautensa menettäneen ja muun tapaajan kuin 6 luvun 5 §:ssä tarkoitettua asiamiehen välistä keskustelua voitaisiin kuunnella ja tallentaa teknisellä laitteella samoilla edellytyksillä kuin puhelua voidaan kuunnella ja tallentaa 6 luvun 8 §:n perusteella. Tästä olisi ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava vapautensa menettäneelle ja tapaajalle.

3 §. Asiamiehen tapaaminen. Asiamiehen tapaamisesta ehdotetaan säädettäväksi omassa pykälässään. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneellä olisi oikeus ilman aiheutonta viivytystä tavata 6 luvun 5 §:ssä tarkoitettua asiamiestä muiden henkilöiden olematta läsnä. Oikeus ei riippuisi vapaudenmenetyksen perusteesta vaan se koskisi lähtökohtaisesti kaikkia vapautensa menettäneitä. Kyseessä on yksi kidutuksen vastaisen komitean (CPT) korostamista kolmesta perustavanlaatuisesta prosessuaalisesta turvatakeesta, jotka varmistavat muiden

oikeuksien toteutumista. Tapaamisen järjestämisen tai järjestämisen viivästymisen aiheellisuutta arvioitaessa huomioon voitaisiin luonnollisesti ottaa asiamiehen arvio asian kiireellisyydestä.

Asiamiehen tapaaminen olisi pääsääntöisesti täysin valvomaton. Tapaaminen voitaisiin kuitenkin pykälässä mainituilla perusteilla järjestää osittain valvonnan alaisena. Tämä tulisi kyseeseen silloin, kun valvonta olisi välttämätöntä säilytystilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Useimmiten tällöin kyse olisi perustellusta epäilystä, että tapaamisessa luovutettaisiin vapautensa menettäneelle esineitä tai aineita, joiden hallussapito säilytystilassa on lain nojalla kielletty. Tapaaminen voitaisiin järjestää valvottuna myös asiamiehen tai vapautensa menettäneen pyynnöstä. Valvonta perustuisi ainoastaan näköyhteydellä tapahtuvaan valvontaan. Teknisellä laitteella tapahtuvaa valvontaa ei saisi tallentaa. Asiamiehen ja vapautensa menettäneen tapaaminen voitaisiin edellä mainituissa tilanteissa järjestää myös tapaamistilassa, jossa heidän välillään on rakenteellisia esteitä, kuten lasinen tai muovinen väliseinä, joka estäisi tavaroiden antamisen. Tällaista tilaa voitaisiin käyttää myös tilanteessa, jossa asiamies olisi esimerkiksi aikaisemmin syyllistynyt luvottomien esineiden tai aineiden kuljettamiseen säilytystilaan. Tapaaminen voitaisiin järjestää kyseisessä tilassa myös silloin, jos asiamies tai vapautensa menettänyt sitä itse pyytää. Tällöinkään heidän välistään keskustelua ei saisi kuunnella tai tallentaa.

Jos asiamiehen ja vapautensa menettäneen välillä olisi rakenteellisia esteitä, tulisi kuitenkin huolehtia siitä, että tapaamisen yhteydessä voidaan käsitellä ja luovuttaa tarpeelliset oikeudenkäyntiasiakirjat vaarantamatta asiamiehen ja vapautensa menettäneen tapaamisen luottamuksellisuutta.

Asiamiehen tapaaminen voitaisiin mahdollisuuksien mukaan järjestää myös videoneuvotteluteitse, mistä ehdotetaan säännöstä luvun 5 §:ään.

4 §. Tapaamisen peruuttaminen, keskeyttäminen ja epääminen. Lakiin ei tällä hetkellä sisälly säännöksiä tapaamisen peruuttamisesta. Pykälän I momentin mukaan tapaaminen voitaisiin peruuttaa, jolleivät tapaamisen edellytykset enää täyty. Tapaamisen peruuttaminen tulisi kyseeseen lähinnä valvomatonta tapaamista koskevissa luvissa sellaisissa tilanteissa, joissa päätöksen jälkeen ilmenevien tietojen perusteella olisi aihetta epäillä, että tapaamisesta aiheutuu esimerkiksi vaaraa säilytystilan turvallisuudelle tai järjestykselle.

Momentissa säädettäisiin myös tapaamisen keskeyttämisestä, josta laissa ei myöskään ole tällä hetkellä säännöksiä. Tapaaminen voitaisiin keskeyttää, jos se olisi tarpeen rikoksen estämiseksi tai säilytystilan turvallisuuden tai järjestyksen ylläpitämiseksi. Rikoksella tarkoitettaisiin esimerkiksi yritystä tuoda huumausaineita säilytystilaan. Myös väkivaltainen käyttäytyminen voisi olla syynä keskeyttämiselle. Säilytystilan järjestyksellä tarkoitettaisiin esimerkiksi tilannetta, jossa vapautensa menettänyt käyttäytyy häiritsevästi ja jatkaa häiritsevää käytöstä kiellosta huolimatta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tapaamisen epäamisestä, josta nykyisin säädetään lain 7 luvun 3 §:ssä. Voimassa olevan säännöksen mukaan epäämisen yhteydessä tulee selvittää, voidaanko tapaaminen järjestää erityisen valvotuissa olosuhteissa. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että tapaamisen epäämisen ja säilytystilaan pääsyn edellytykset olisivat nykyistä yhdenmukaisemmat. Jos tapaaja kieltäytyisi turvatarkastuksesta tai henkilöntarkastuksesta, tapaaminen voitaisiin evätä. Säilytystilan ei enää tarvitsisi kyseisessä tilanteessa selvittää, voitaisiinko tapaaminen järjestää erityisen valvotulla tavalla. Muutos selkeyttäisi tapaamisten järjestämistä. Muutos vastaisi voimassa olevien vankeuslain ja tutkintavankeuslain sääntelyä.

Pykälään otettaisiin säännös myös siitä, että tapaaminen voitaisiin evätä, jos ulkoisista merkeistä päätellen tai muuten havainnoiden on ilmeistä, että tapaaja on päihtynyt.

Pykälän 3 momentin mukaan tapaaminen voitaisiin edelleen järjestää valvotusti tilanteessa, jossa tapaaja ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään. Säännös olisi tarpeen kohuuttomien tilanteiden välttämiseksi esimerkiksi silloin, jos tapaaja saapuu kaukaa ja tapaajan ilmoittamaa henkilöllisyyttä ei ole aihetta epäillä, vaikka hänelle ei olekaan henkilöntodistusta tai muuta virallista todistusta henkilöllisyydestään. Tapaamisen yhteydessä vastaanotettavasta omaisuudesta säädettäisiin 4 luvussa.

5 §. Yhteydenpito videoyhteyden välityksellä. Lakiin ehdotetaan nykytilaan nähden uutta säännöstä vapautensa menettäneelle järjestettävästä mahdollisuudesta olla videoyhteydellä yhteydessä säilytystilan ulkopuolelle. Videoyhteydessä osallistujat olisivat puhe- ja näköyhteydessä keskenään. Videoyhteyden kautta järjestettävä tapaaminen olisi tarkoitettu yhteydenpitoon etupäässä lähiomaisten ja muiden läheisten kanssa. Perustellusta syystä yhteydenpito voitaisiin sallia muunkin vapautensa menettäneelle tärkeän henkilön kanssa. Yhteyksien säilymisellä tarkoitettaisiin esimerkiksi yhteydenpitoa säilytystilasta etäällä asuvien sukulaisten kanssa. Sillä olisi erityistä merkitystä ulkomaalaisten vapautensa menettäneiden yhteydenpidolle ulkomailla asuviin sukulaisiin. Säännös sisältäisi viittauksen pakkokeinolain 4 luvun yhteydenpidon rajoituksia koskeviin säännöksiin.

Pykälässä ei säänneltäisi videoyhteyden teknistä järjestelytapaa, vaan videoyhteys voitaisiin järjestää erilaisia teknisiä tiedonvälitystapoja käyttäen. Tapaamisen valvonnasta, keskeyttämisestä ja peruuttamisesta noudatettaisiin, mitä valvottujen tapaamisten valvomisesta säädetään. Henkilökunta voisi siten olla läsnä samassa tilassa, josta vapautensa menettänyt on videoyhteydessä. Säännöksen mukaan videoyhteys voitaisiin järjestää mahdollisuuksien mukaan, jolloin huomiioon voitaisiin ottaa sekä valvontaan käytettävissä olevat henkilöstöresurssit että säilytystilan tekniset resurssit. Tekniset valmiudet videoyhteyteen tulisi pyrkiä järjestämään säilytystilaan tai muutoin, ellei säilytystilaa käytettäisi ainoastaan lyhytaikaiseen vapautensa menettäneiden majoittamiseen.

Pykälään ehdotetaan lisäksi omaa säännöstä asiamiehen tapaamisen järjestämisestä videoyhteyden välityksellä. Tällöin valvonnassa noudatettaisiin asiamiehen tapaamisen valvonnasta annettuja säännöksiä.

6 §. Tapaamiskielto. Pykälään ehdotetaan pitkälti voimassa olevan lain 7 luvun 5 §:ää vastaavaa säännöstä tapaamiskiellosta. Pykälä eroaisi voimassa olevasta sääntelystä siten, että tapaamiskiellon antamista ei enää estäisi se, että tapaaminen voidaan järjestää erityisvalvottuna tapaamisena. Koska tapaamiskieltoa ei voida antaa vapautensa menettäneen lähiomaiselle, muulle läheiselle eikä asiamiehelle, muutos koskisi ainoastaan vapautensa menettäneen muita tapaajia. Lisäksi säännöstä muutettaisiin siten, että tapaamiskiellon antamisen edellytyksiin kuuluvana käyttäytymisenä voitaisiin huomioida myös tapaajan toiminta Rikosseuraamuslaitoksen vankilassa.

Pykälän 3 momenttia täsmennettäisiin suhteessa nykysääntelyyn siten, että siinä mainittaisiin erikseen päätöksen antamisesta oikaisuvaatimusosoituksineen tiedoksi päätöksen kohteelle. Tarve tähän liittyy 13 luvun muutoksenhakua koskevien säännösten selkeyttämiseen.

7 §. Yhteydet edustustoon. Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa sääntelyä ulkomaalaisen vapautensa menettäneen oikeudesta olla yhteydessä kotimaansa diplomaattisen tai konsuli-edustuston kanssa. Vapautensa menettäneellä olisi lisäksi 2 luvun 2 §:ssä tarkoitettu oikeus, joka koskee vapaudenmenetystä ilmoittamista, eikä ilmoittaminen edustustoon korvaisi

vapautensa menettäneen läheiselle tai muulle hänen osoittamalleen henkilölle tapahtuvaa ilmoittamista. Esimerkiksi kidutuksen vastainen komitea CPT on huomauttanut oikeuksien erillisyydestä Suomea (ks. CPT/Inf (2015) 25).

8 §. Yksityiset keskustelut. Pykälä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä vapautensa menettäneen oikeudesta yksityisiin keskusteluihin seurakunnan, vankilatyötä tekevän järjestön taikka muun vastaavan tahon edustajan kanssa. Seurakunnalla tarkoitettaisiin uskonnollisten yhdyskuntien paikallisyhteisöjä, joista säädetään uskonnonvapauslain (453/2003) 13 §:n 1 momentissa.

9 §. Poistumislupa erittäin tärkeästä syystä ja lupa poistua saatettuna. Pykälä eroaisi nykyään- telystä siinä, että 2 momentti sisältäisi uuden säännöksen, joka mukaan vapautensa menettä- neelle voitaisiin myöntää lyhyt saatettu poistumislupa myös muita kuin 1 momentin mukaisia vapautensa menettäneen lähiomaisten terveydentilaan liittyviä erittäin tärkeitä syitä varten. Säännöksen mukaan poistumislupa voitaisiin myöntää vapautensa menettäneen kiireellisten ja välttämättömien asioiden hoitamista varten tarpeellisen valvonnan alaisena. Käytännössä tämä tarkoittaa poistumislupaa saatettuna. Poistumislupa voitaisiin myöntää esimerkiksi tärkeiden ta- varoiden hakuun vapautensa menettäneen asunnosta. Säännöksessä tarkoitettuna asiana ei pi- dettäisi sellaista asiaa, jonka voisi hoitaa vapautensa menettäneen sijasta joku muu henkilö. Si- ten poistumislupa momentin perusteella tulisi vain erittäin poikkeuksellisesti kyseeseen. Jos olisi selvää, että kyseessä ei ole momentissa tarkoitettu kiireellinen ja välttämätön asia, pyyntö olisi kiusantekotarkoituksessa tehty tai muuten selvästi perusteeton, poistumisluvasta ei myös- kään tarvitsisi tehdä kirjallista päätöstä.

Poistumisluvasta päättäisi säilytystilan johtaja. Päätökseen, jolla pykälän 2 momentin perus- teella anottua lupaa ei ole myönnetty, ei olisi 13 luvun mukaan muutoksenhakuoikeutta. Sen sijaan 1 momentissa tarkoitettu päätöksestä vapautensa menettänyt voisi tehdä oikaisuvaati- muksen. Selvyyden vuoksi pykälän 3 momentissa mainittaisiin erikseen siitä, että hallinnollisen muutoksenhaun mahdollistamiseksi 1 ja 2 momentissa tarkoitettu päätös annettaisiin vapau- tensa menettäneelle kirjallisesti.

10 §. Päätösvalta. Valvotun tapaamisen kuuntelusta teknisellä laitteella ja tallentamisesta, ta- paamiskiellon määräämisestä sekä 9 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista poistumisluvista päät- täisi säilytystilan johtaja. Jotta poistumisen merkitys vapauden menetyksen tarkoituksen kan- nalta sekä tarpeellinen valvonta tulisivat asianmukaisesti arvioituiksi, ennen päätöksen teke- mistä asiassa olisi kuultava tutkinnanjohtajaa tai muuta virkamiestä, joka on tehnyt päätöksen vapauteen kohdistuvasta toimenpiteestä.

Säilytystilan esimies päättäisi valvomattomasta tapaamisesta, vapautensa menettäneiden väli- sestä tapaamisesta, yhteydenpidosta videoyhteyden välityksellä sekä niiden peruuttamisesta. Säilytystilan esimiehellä olisi vuoro esimiehenä tyypillisesti parhaat mahdollisuudet arvioida olosuhteita ja säilytystilan resursseja näihin asioihin liittyvien edellytysten täyttymisessä. Asia- miehen tapaamisen valvonnasta päättäisi vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Luvun 3 §:n 1 momentissa säädetyn asiamiehen tapaamisoikeuden toteuttaminen ei sellaisenaan edellytä eril- listä päätösvallassa säätämistä. Säilytystilan henkilökunta järjestäisi asiamiehen tapaamisen.

Säilytystilan esimies päättäisi myös tapaamisen epäämisestä ja keskeyttämisestä. Kyse on rat- kaisuista, jotka ovat lähellä tosiasiallista hallintotoimintaa. Käytännössä tapaamisen epääminen tai keskeyttäminen saattaa edellyttää välittömiä toimenpiteitä. Tästä syystä myös vartiointiteh- tävissä toimiva virkamies voisi kiireellisessä tilanteessa päättää asiasta.

11 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Tarkemmat säännökset poistumisluvasta ja tapaa- miskiellosta sekä sen sisällöstä annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Käytäntöjen

yhtenäistämiseksi Poliisihallitus antaisi tarkemmat määräykset tapaamisten valvonnan järjestämisestä sekä tapaamistilojen teknisistä ja rakenteellisista valvontajärjestelyistä sekä tapaamisten järjestämisestä.

8 luku. Säilytystilan valvonta, järjestys sekä säilytystilan ja vapautensa menettäneen tarkastaminen

1 §. Valvonta säilytystilassa. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin nykysäännöksiä tarkemmin vapautensa menettäneiden valvonnalle asetettavista edellytyksistä. Valvonnassa tulisi voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti ottaa huomioon vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen toteutuminen, säilytystilan järjestyksen ylläpitäminen, säilytystilassa pitämisen varmistaminen, karkaamisen tai säilytystilasta luvatta poistumisen estäminen, vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuuden suojeleminen ja rikosten estäminen.

Säilytysvarmuus tarkoittaisi säilytystilasta karkaamisen, muun luvattoman poistumisen ja karkaamis- tai vapauttamisyritysten estämistä. Säilytysvarmuus turvaisi näin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen välittömän tarkoituksen eli toimenpiteen kohteen vapauden rajoittamisen toteutumisen. Turvallisuus tarkoittaisi vapautensa menettäneen omaa, muiden poliisin säilytystiloissa säilytettävien henkilöiden, poliisin henkilökunnan sekä poliisin säilytystilassa vierailevien henkilöiden ja muiden sivullisten turvallisuutta. Turvallisuuteen kohdistuvat uhat voivat liittyä vapautensa menettäneen omaan käyttäytymiseen kuten tahallisiin itsensä vahingoittamisyrityksiin tai vapautensa menettäneelle tapahtuviin tapaturmiin. Muiden henkilöiden taholta vapautensa menettäneen turvallisuuteen liittyvät vaarat voivat johtua muiden vapautensa menettäneiden, poliisin henkilökunnan tai sivullisten henkilöiden käyttäytymisestä. Vapautensa menettäneen turvallisuuteen kohdistuva uhka voi aiheutua myös säilytysolosuhteista esimerkiksi tulipalon tai muun vastaavan onnettomuuden aiheuttaman vaaran muodossa (HE 90/2005 vp, s.101).

Voimassa olevaa sääntelyä koskevassa mietinnössään (HaVM 14/2005 vp) hallintovaliokunta on todennut, että vaadittavan valvonnan täsmällinen määrittäminen säännöksin on vaikeaa. Tilannekohtaiseen turvallisuuteen vaikuttavat muun muassa kulloinkin vapautensa menettäneinä olevien tila ja ominaisuudet, esimerkiksi päihtymysaste, sairaus tai muu terveydentila sekä käytettävissä oleva henkilöstö ja välineistö. Esimerkiksi valvontakäyntien enimmäisaikavälejä koskevat säännökset voivat hallintovaliokunnan mukaan vaikuttaa myös käänteisesti siten, että niiden mukaista toimintaa voidaan ryhtyä pitämään riittävänä myös tilanteissa, joissa erityiset olosuhteet edellyttäisivät tavanomaista tarkempaa valvontaa. Näitä näkemyksiä voidaan lähtökohteisesti pitää edelleen perusteltuina. Sääntelyä on perusteltua kuitenkin osittain täsmentää nykyisestä.

Pykälän 1 momentti eroaisi voimassa olevasta sääntelystä siinä, että momentissa mainittaisiin erikseen huomioitavana seikkana vapautensa menettäneen päihtymysaste ja terveydentilan seuraaminen. Voimassa olevan lain perusteluissa todetaan, että vapautensa menettäneen turvallisuuteen kuuluu myös vapautensa menettäneen terveydentilan seuranta (HE 90/2005 vp, s. 101), mutta asian merkitystä on syytä korostaa muun muassa siitä syystä, että terveydentila tulee erityisesti huomioida valvonnan toteutuksessa. Esityksessä ehdotetaan päihtyneiden käsittelystä annetun lain kumoamista ja tarpeellisten säännösten siirtämistä uuteen ehdotettavaan lakiin. Tästä syystä myös päihtymystilan merkitystä valvonnassa huomioitavana seikkana on perusteltua korostaa säännöksissä.

Vapautensa menettäneen valvonnassa ja valvonnan intensiteetissä tulisi ehdotettavien säännösten mukaisesti huomioida muun muassa ilmi tulleet vapautensa menettäneen terveydentilaan liittyvät seikat, vapautteen kohdistuvan toimenpiteen peruste sekä vapaudenmenetyksen kesto ja

vuorokaudenaika. Erityisesti vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa vapautensa menettäneen terveydentilan seuranta ja valvonnan kattavuus sekä tarkastustiheydessä että siinä noudatettavassa menettelyssä on korostuneen tärkeää. Voidaan katsoa, että esimerkiksi tällä hetkellä joidenkin säilytystilojen järjestyssääntöjen mukainen lähtökohtainen kahden tunnin tarkastusväli on liian pitkä etenkin vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa, jolloin muutokset vapautensa menettäneen tilassa ja käyttäytymisessä ovat vaikeasti ennakoitavissa. Tällöin on perusteltua, että säilytystilan henkilökunta henkilökohtaisesti tarkastaa vapautensa menettäneen tilan huomattavasti tätä useammin. Erityisen tarpeellista tiivis valvonta on esimerkiksi vahvasti päihtyneiden vapautensa menettäneiden kohdalla. Myös esimerkiksi henkilön sairaus tai itsetuhoisuuden riski voi edellyttää tiiviimpää valvontaa. On perusteltua, että valvontamenettelyissä siirrytään valtakunnallisesti yhdenmukaisiin menettelyihin.

Esimerkiksi Ruotsin poliisihallitus on antanut ohjeet päihtyneiden käsittelystä (RPSFS 2000:57, FAP 023-1), joissa mainitaan muun muassa, että vahvasti päihtyneet henkilöt tulee tarkastaa 15 minuutin välein siten, että valvonnan suorittaja menee säilytystilaan sisälle tarkastamaan vapautensa menettäneen tilan. Erikseen mainitaan muun muassa siitä, että kuorsaava päihtynyt tulee tarkastuskierroksella herättää vaarallisen tilan kehittymisen estämiseksi. Suomessa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun Poliisihallituksen ohjeen (2020/2013/5490) liitteenä olevassa sairauksien ja vammojen toteamista ja niihin liittyviä menettelytapoja koskevassa ohjeistuksessa on muun muassa tajunnan tason mittaamista koskevaa ohjeistusta. Norjassa sairaiden ja päihtyneiden vaikutuksen alaisena olevien vapautensa menettäneiden tila tulee tarkastaa puolen tunnin välein, elleivät olosuhteet vaadi tätä tiiviimpää valvontaa (Poliisiarestia koskevan käyttöohjeen (FOR-2006-06-30-749) 2 luvun 5 §).

Kidutuksen vastaisen komitean (CPT) standardien mukaan asianmukaisen valvonnan järjestäminen säilytystiloissa on keskeinen osa huolenpitovastuuta, joka poliisilla on hallinnoimassaan vapautensa menettäneiden säilyttämisessä. Toisaalta vapaudenmenetyksen jatkuessa tilapäistä pidempään on huomioitava, että esimerkiksi yöaikaan tapahtuvan valvonnan tulee mahdollistaa vapautensa menettäneelle riittävä lepo, joka myös lukeutuu standardien minimivaatimuksiin (ks. CPT/Inf/ (2002) 15). Esimerkiksi esitutkintalain 7 luvun 5 § edellyttää, että kuulusteltavalle annetaan tilaisuus riittävään lepoon.

Luvun 13 §:n mukaan Poliisihallitus antaisi tarkemmat määräykset muun muassa menettelyistä vapautensa menettäneiden valvonnassa. Näissä määräyksissä tulisi ottaa huomioon muun muassa valvontakäytien tiheyden tarpeessa huomioitavat seikat ja valvontakäytien käytännön toteutukseen liittyvät toimenpiteet. Menettelyjen arvioinnin tulisi olla jatkuvaa erityisesti suhteessa vaaratilanteiden ja putkakuolemien analysointiin ja määräyksiä tulisi päivittää sitä mukaa kuin käytännöissä havaitaan kehittämisen tarvetta.

Pykälän 1 momentissa mainittu valvonnan kirjaaminen tarkoittaisi, että tarkastuskierrokset, vapautensa menettäneen kuljetukset ja muut säilytystilasta poistumiset, terveydenhuollon ammattihenkilön käynnit, tapaamiset ja vastaavat säilytyksen ja valvonnan kannalta perustellut tiedot tulisi luvun 2 §:n mukaisesti kirjata asianmukaisella tavalla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hälytysjärjestelmistä ja teknisistä turvajärjestelmistä. Jokaisessa säilytystilassa pitäisi olla 1 momentissa tarkoitettuihin vaatimuksiin nähden asianmukaiset turvallisuuden edellyttämät hälytysjärjestelmät ja muut tekniset turvajärjestelmät. Hälytysjärjestelmien ja muiden teknisten turvajärjestelmien toimivuus olisi varmistettava säännöllisillä tarkastuksilla. Teknisillä turvajärjestelmillä tarkoitetaan lukitus-, kulunvalvonta- ja kamerajärjestelmiä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi säilytystilan henkilöstön vähimmäismäärästä. Voimassa oleva laki ei sisällä vastaavaa säännöstä. Momentti koskisi kaikkia varsinaisia poliisin säilytystiloja, joita käytetään vapautensa menettäneiden muuhun kuin aivan tilapäiseen säilyttämiseen ja jotka on hyväksytty poliisin säilytystilaksi 2 luvun 1 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Momentissa tarkoitettua henkilöstön vähimmäismäärää edellytettäisiin säilytystilassa luonnollisesti vain silloin, kun tilaan on sijoitettuna vapautensa menettäneitä. Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussa EOAK 4103/2016, 31.7.2019 on pidetty ongelmallisena sitä, että poliisin säilytystiloissa esiintyy niin sanottua yksinvartiointia. Yksin tapahtuvaa vartiointia voidaan pitää kyseenalaisena jo pelkästään paloturvallisuuteen ja evakuointiin liittyvien seikkojen johdosta. Yksin suoritettavaa vartiointia voidaan perustellusti pitää ongelmallisena sekä vapautensa menettäneiden säilytysturvallisuuden että vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen työturvallisuuden näkökulmasta. Tästä syystä säilytystilan valvontatehtävät tulisi järjestää siten, että säilytystilassa työskennellään aina vähintään pareittain. Momentin edellyttämä resursointi ei estäisi sitä, että säilytystilassa työvuorossa työskentelevällä virkamiehellä voisi olla säilytystilassa valvonnan lisäksi muita tehtäviä (esimerkiksi henkilötuntemerkkien ottamista) eikä momentti asettaisi esteitä esimerkiksi sille, että vähimmäismiehityksen tilanteessa toinen vartiointitehtävissä työskentelevä poistuu hetkellisesti säilytystilan alueelta, jos virkamies on nopeasti käytettävissä säilytystilan tehtäviin ja mahdollisuus kommunikointiin on teknisesti asianmukaisesti järjestetty.

2 §. *Henkilötietojen käsittely säilytystilan valvonnassa.* Pykälässä säädettäisiin henkilötietojen käsittelystä vapautensa menettäneiden ja säilytystilan valvonnan yhteydessä. Jaksossa 2 todetusti voimassa oleva lainsäädäntö ei sisällä täsmällistä asiaa koskevaa sääntelyä, vaikka tietojen sinänsä voidaan katsoa kuuluvan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 5 §:ssä säädettyjen käyttötarkoitusten piiriin. Poliisin säilytystiloissa on valvonnan toteuttamiseksi ja henkilöiden turvallisuuden varmistamiseksi välttämätöntä tehdä erilaisia kirjauksia vapautensa menettäneiden päivittäisistä toiminnoista ja säilytyksen tapahtumista sekä käsitellä näitä tietoja. Myös vapautensa menettäneiden oikeuksien toteutumisen valvomiseksi on perusteltua, että heidän oikeuksiensa toteutumiseen liittyviä tietoja kirjataan. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lainsäädännön täsmentämiseksi säännöstä, joka kattaisi laajasti vapautensa menettäneeseen liittyvät tiedot säilytystilan erilaisista toiminnoista, päätöksistä ja tapahtumista vapaudenmenetyksen aikana.

Kattava kirjaaminen on myös kidutuksen vastaisen komitean suositusten mukaista (CPT/Inf (92) 3). Pykälän 1 momentin 1—7 kohdissa tarkoitetulla tavalla vapautensa menettäneeseen liittyen voitaisiin kirjata kaikki vapauden menetykseen liittyvät asiat ja niiden suhteen suoritettujen toimenpiteet kuten vapaudenmenetyksen peruste, säilytystilaan ottamisen aika, oikeuksista ilmoittaminen, merkit vammoista tai henkisistä sairauksista ja muut havaittavissa tai muuten saatavissa olevat henkilön terveydentilaan liittyvät tiedot, tiedot siitä, milloin sukulaiselle, konsulaatille, lakimiehelle tai muulle henkilölle on ilmoitettu ja milloin nämä ovat vierailleet vapautensa menettäneen luona, milloin vapautensa menettäneelle on tarjottu ruokaa, milloin vapautensa menettänyt on siirretty tai vapautettu, mitä omaisuutta vapautensa menettäneelle on annettu ja vastaavat seikat. CPT on suositellut seuraamaan sellaisten poliisilaitosten käytäntöjä, joissa tehdään tarkat kirjaukset myös esimerkiksi tutkijoiden ja avustajien kanssa tapahtuneista tapaamisista, muista vierailuista, puheluista, ulkoiluista ja suihkussa käynnin mahdollistamisesta (CPT/Inf (2015) 25).

Myös turvaamistoimenpiteistä ja voimakeinojen käytöstä voitaisiin tehdä kirjaukset säilytystä koskevaan rekisteriin ja voimassa olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla ehdotettava sääntely niiden kohdalla pääasiallisesti myös edellyttää kirjauksia. Valvontaa koskevien kirjausten

tekemistä edellytettäisiin erikseen luvun 1 §:ssä. Teknisen valvonnan tallenteiden käyttötarkoituksesta ja poistamisesta rekisteristä säädettäisiin erikseen luvun 6 §:ssä.

Momentin 3 kohdan mukaisissa välttämättömissä terveydenhuoltoa koskeissa kirjauksissa olisi kysymys säilytysturvallisuuden kannalta välttämättömistä kirjauksista henkilön terveydentilasta, terveydentilan tutkimusten ja hoidon ajankohdasta ja niistä seuraavista toimenpiteistä, jotka vaikuttavat henkilön säilyttämiseen. Vastaavasti 3. lakiehdotuksessa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain henkilötietojen sisältöä koskevaa 6 §:ää ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että säännöksessä mainittaisiin erillisenä kohtana poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 8 luvun 2 §:ssä tarkoitetut säilytystilan valvonnan yhteydessä käsiteltävät tiedot.

Pykälän 2 momentti sisältäisi viittaussäännöksen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin, jonka mukaisesti vapautensa menettäneitä koskevien tietojen rekisteröinnin ja henkilötietojen käsittelyn osalta meneteltäisiin. Siten esimerkiksi pykälässä tarkoitettujen tietojen poistamiseen sovellettaisiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 34 §:n 1 momenttia. On huomioitava, että esimerkiksi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien, kuten terveyttä koskevien tietojen käsittely tulee 15 §:n mukaan kyseeseen vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Rekisteröidyn oikeuksista säädetään lain 6 luvussa. Rekisterinpitäjänä Poliisihallitus vastaisi osaltaan tietojen rekisteröinnin, säilytyksen, salassapidon, arkistoinnin, hävittämisen, rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteutumisen sekä tietojen muun käsittelyn lainmukaisuudesta, asianmukaisuudesta sekä läpinäkyvyydestä.

3 §. Säilytystilan järjestyssääntö ja tutkinnan erillisyyt. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin säilytystilan järjestyssäännöstä osin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti. Järjestyssääntö sisältäisi kussakin säilytystilassa noudatettavat täydentävät määräykset, joilla määriteltäisiin tarkemmin säilytystilassa ja sen alueella liikkumisen rajat, tilojen suljettuna pitäminen siltä osin kuin on kyse vapautensa menettäneiden ja säilytystilassa asioivien henkilöiden informoinnista sekä säilytystilassa mahdollisesti olevat osastot. Järjestyssääntö sisältäisi myös säilytystilakohtaiset määräykset omaisuuden hallussapidosta ja omaisuuden hankkimisesta säilytystilasta tai säilytystilassa järjestetyllä tavalla säilytystilan ulkopuolelta, muiden toimintojen toteuttamisesta sekä tapaamisten, puhelimen käytön ja vapaa-ajan toimintojen järjestämisestä. Jos säilytystilassa olisi järjestetty mahdollisuus muihin yhteydenpitokeinoihin kuten sähköpostin ja internetin käyttöön tai yhteydenpitoon videoyhteyden välityksellä, järjestyssäännön tulisi sisältää myös niitä koskevat määräykset.

Momentin mukaan järjestyssäännön tulisi sisältää myös 3 luvun 6 §:ssä tarkoitetun tupakointimahdollisuuden järjestämistä ja siihen liittyen nikotiinikorvausvalmisteiden antamista koskevat määräykset. Asiasta ei säädetä voimassa olevassa laissa. Tupakointimahdollisuuden järjestämistä ei edellytetäisi henkilöille, jotka ovat vapautensa menettäneinä poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla, eikä 3 luvun 6 §:n mukaista tupakointimahdollisuutta olisi tarpeen järjestää esimerkiksi päihtyneelle vapautensa menettäneelle vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa. Säilytystilojen sisätilat kuuluvat lähtökohtaisesti tupakkalain (549/2016) 74 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen yleisen tupakointikiellon piiriin tilojen käytön perusteella. Tupakointimahdollisuuden järjestämisessä voitaisiin päätyä erilaisiin ratkaisuihin esimerkiksi säilytystilan ulkoilutiloja tai tarvittaessa tupakkalain 76 §:ssä tarkoitettuja erillisiä tupakointitiloja hyödyntäen.

Säilytystilassa voisi olla tiloja, jotka olisi erikseen varattu esitutkintatoimenpiteitä varten tai muuta tutkintaa, kuten poliisilain 6 luvussa tarkoitetun poliisitutkinnan edellyttämiä toimenpiteitä varten. Pykälän 2 momentin mukaan poliisilaitoksen työjärjestyksen, ohjesäännön tai vastaavan säilytystilatointimintaa ohjaavan asiakirjan tulisi sisältää henkilöstölle osoitetut määräykset kyseisistä tiloista. Esimerkiksi kidutuksen vastaisen komitean (CPT) standardeissa edellytetään

selkeitä sääntöjä tai ohjeita paikoista, joissa kuulusteluja voidaan toteuttaa. Momentin mukaiset määräykset koskisivat asiaan liittyviä määräyksiä säilytystilojen alueen osalta. Momentin tarkoituksena olisi korostaa vapautensa menettäneen säilyttämiseen ja tutkintaan liittyvien menettelyjen erillisyyttä. Asiaan kytkeytyy sekä vapautensa menettäneen että virkamiehen oikeusturvaan liittyviä kysymyksiä sekä työturvallisuusnäkökohtia. Kansallisten laillisuusvalvojien ja kansainvälisten valvontaelinten ratkaisukäytännössä ja tarkastuksissa (esim. EOAK Dnro 1351/2/10, 18.10.2011) on muistutettu siitä, että tutkintavastuun ja vapautensa menettäneiden säilyttämisvastuun tulee olla sekä hallinnollisesti että tosiasiallisesti eriytettyä. Kysymys liittyy viime kädessä perustuslain 21 §:n takaaman oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen varmistamiseen. Säilytystilassa seljettä tai muita majoitukseen tarkoitettuja tiloja ei tule käyttää esitutkintatoimenpiteisiin eikä poliisitutkintatoimenpiteisiin, kuten kuulusteluihin, vaan menettelyt tulee toteuttaa säilytystilan ulkopuolella tai säilytystilassa erikseen tähän tarkoitukseen varatuissa tiloissa.

Toiminnan järjestelmällisyyden ja selkeyden sekä työturvallisuuden ja säilytysvarmuuden varmistamiseksi poliisilaitoksen työjärjestyksen tai vastaavan ohjausasiakirjan tulisi sisältää määräykset myös ilmoituksista ja muista menettelyistä, jotka liittyvät vapautensa menettäneen noutamiseen säilytystilasta esitutkintatoimenpiteitä, poliisitutkintaa tai muuta viranomaismenettelyä varten. Noutamiseen liittyvissä määräyksissä tutkintavastuun ja säilyttämisvastuun eriyttämisperiaate tulisi huomioida myös vapautensa menettäneiden kuljettamisten suunnittelun yhteydessä siten, että kuljettamisen toteuttavan henkilöstön valikoitumisessa otettaisiin huomioon muun muassa kuljettamisen tarkoitus (ks. esim. oikeusasiamiehen ratkaisu EOAK/6092/2019, 17.2.2021). Samoin tulisi olla määräykset, joilla rajoitetaan muiden kuin vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten liikkumista säilytystiloissa sekä määräykset säilytystilaan saapumisesta ilmoittamisesta. Momentissa tarkoitetuilla rajoituksilla tarkoitettaisiin määräyksiä, jotka varmistaisivat sen, että säilytystilahenkilöstö on aina asianmukaisella tavalla informoitu säilytystilan alueella olevista henkilöistä ja heidän toimintansa tarkoituksesta. Määräysten tulisi sisältää vähintään näihin seikkoihin liittyvän ilmoitusmenettelyn.

Poliisilaitoksen työjärjestyksen tai vastaavan käytössä olevan ohjausinstrumentin tulisi sisältää myös muut vastaavat määräykset, jotka ovat tarpeen tutkintavastuun ja vapautensa menettäneiden säilytysvastuun erillisyyden toteutumisen varmistamiseksi. Säilytysolosuhteet ja vapautensa menettäneen kohtelu eivät saa olla riippuvaisia esitutkinnan etenemisestä tai vapautensa menettäneen suhtautumisesta tutkintaan. Poliisilaitoksen määräysten tulee varmistaa säilyttämisen ja tutkinnan erillisyyden sekä muodollisesti että tosiasiallisesti. Momentin tarkoituksena olisi osaltaan varmistaa, että säilytystilahenkilöstön päätösvalta säilyttämisvastuuseen liittyvissä toiminnoissa myös käytännössä toteutuu.

On tavanomaista, että vapautensa menettäneen henkilön säilytystilaan toimittavat tai säilytystilasta noutavat poliisimiehet tekevät säilytystilan henkilökuntaa avustavia toimenpiteitä tulotarkastuksen ja säilytystilaan sijoittamisen yhteydessä. Säilytystilan henkilöstöön kuulumattomia poliisimiehiä voidaan yksittäisessä tilanteessa tarvita säilytystilahenkilöstön työskentelyn tukena myös esimerkiksi vapautensa menettäneen henkilön väkivaltaisen käyttäytymisen vuoksi. Säännöksessä tarkoitetuilla määräyksillä ei rajoitettaisi mahdollisuutta tämänkaltaisiin toimiin.

4 §. Vapautensa menettäneen käytös. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti, että vapautensa menettäneen olisi noudatettava järjestyssääntöä ja säilytystilan henkilökunnan kehotuksia ja käskyjä sekä käyttäydyttävä asiallisesti muita henkilöitä kohtaan. Voimassa olevassa laissa ei ole erillisiä kurinpitoa koskevia säännöksiä. Myöskään ehdotettavassa laissa ei olisi kurinpitoa koskevia säännöksiä muun muassa siitä syystä, että poliisin säilyttää vapautensa menettäneitä pääsääntöisesti lyhytaikaisesti. Vapautensa menettäneen käytöksellä

voi kuitenkin olla vaikutusta esimerkiksi tapaamisten mahdollistamista koskevaan sekä omaisuuden hallussapitoon liittyvään arviointiin ja päätöksentekoon.

5 §. Tekninen valvonta säilytystilassa. Pykälässä säädettäisiin säilytystilassa toteutettavasta teknisestä valvonnasta. Pykälän 1 momentin mukaan teknisestä valvonnasta olisi ilmoitettava valvonnan kohteena olevalle henkilölle asianmukaisella tavalla. Vapautensa menettäneelle olisi ilmoitettava teknisestä valvonnasta ja käytetyistä valvontamenetelmistä ennen selliin sijoittamista. Säilytystilan vastaanottotilaan tulisi sijoittaa selvästi havaittava ilmoitus, jossa ilmoitettaisiin tiloja valvottavan teknisellä valvonnalla. Valvontalaitteilla varustettuun selliin olisi asennettava teknisestä valvonnasta muistuttava ilmoitus. Lisäksi jos valvontaa ei kohdistettaisi tilaan jatkuvasti, valvonnan kohteen tulisi saada tieto siitä, milloin häneen kohdistetaan valvontaa, esimerkiksi laitteiston merkkivalon syttymisen välityksellä tai muulla tavoin.

Valvonnan toteutuksessa olisi otettava huomioon kohteen yksityisyys. Teknisen valvonnan käyttäminen vapautensa menettäneiden valvonnassa ei saisi johtaa siihen, että vapautensa menettäneiden yksityisyyttä loukattaisiin alistamalla vapautensa menettäneet tarkkailuun esimerkiksi WC:n käytön yhteydessä. Säännös ei kokonaisuudessaan estäisi vapautensa menettäneiden käytössä olevia saniteettitiloja käsittävien tilojen teknistä valvontaa sen vuoksi, että WC- ja peseytymistiloja on joissakin poliisin säilytystiloissa myös yksittäisten sellien tilojen yhteydessä ilman, että tähän on varattu erillinen huone. Edellä majoitustiloja koskevan 3 luvun 3 §:n kohdalla todetusti tällaisessa tilanteessa tulisi pyrkiä välttämään useiden vapautensa menettäneiden sijoittamista selliin. Yksityisyys tulisi kuitenkin turvata erityisesti sellien saniteettitilojen valvonnassa kameroiden asettelun tai muiden toimenpiteiden avulla siten, että henkilöiden perustuslain 7 §:ssä ja 10 §:ssä suojattua oikeutta yksityisyyteen ei tarpeettomassa laajuudessa rajoiteta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on esimerkiksi ratkaisussa Dnro 4005/2/08, 9.11.2011 edellyttänyt, että yksityisyyden suojan loukkauksen lieventämisen mahdollisuudet huomioidaan poliisin säilytystilojen sellien WC-tilojen kameravalvonnassa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on lausunnossa EOAK/3803/2019, 28.8.2019 katsonut, että Rikosseuraamuslaitoksen vangin ei tule joutua riisuuntumaan kameravalvonnassa, mikä tulisi huomioida sekä laissa että valvontakameroita käytännössä asettaessa. Yksityisyyden suojan ja ihmisarvoisen kohtelun turvaamiseksi myös poliisin säilytystilassa on perusteltua, että lain nojalla tapahtuva riisuttaminen tapahtuu erillisessä tilassa eikä riisuttamisessa käytetä kameravalvontaa. Pykälässä tarkoitettu riisuminen tarkoittaisi alusvaatteisilleen tai alastomaksi riisumista eikä se tarkoittaisi ulkona käytettävien päällysvaatteiden ja kenkien poistamista esimerkiksi tulotarkastuksen yhteydessä.

Pykälän 2 momentin mukaan teknistä valvontaa voitaisiin käyttää säilytystilan alueella ja yleis-tiloissa, joilla tarkoitettaisiin muun muassa säilytystilan aula-, käytävä- ja ulkoilutiloja ja muita säilytystilan alueita, ei luonnollisesti kuitenkaan esimerkiksi vieraiden käytössä olevia WC- ja peseytymistiloja tai perusteellista, vaatteiden riisumista edellyttävää henkilöntarkastusta tai pakkokeinolaissa tarkoitettua henkilönkatsastusta varten tarkoitettuja tiloja. Momentissa tarkoitetuilla säilytystilan alueilla ja yleis-tiloissa tekninen valvonta käsittäisi ainoastaan teknisellä laitteella tapahtuvan kuvan katselun ja tallentamisen, koska yleis-tiloissa voidaan käydä esimerkiksi luottamuksellisia keskusteluja.

Pykälän 2 momentin mukaan sähköisessä viestinnässä, tehostetussa valvonnassa, tarkkailussa ja eristämistarkkailussa tekninen valvonta voisi käsittää teknisellä laitteella tapahtuvan katselun, kuuntelun ja muun teknisin apuvälinein tapahtuvan säilytystilan valvonnan sekä kuvan, äänen ja muun teknisen apuvälineen tuottaman tiedon tallentamisen. Teknisessä valvonnassa voitaisiin käyttää vain sellaisia teknisiä laitteita, jotka olisivat tarpeen vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen toteutumisen, säilytysvarmuuden, järjestyksen säilymisen ja turvallisuuden vuoksi sekä säilytystilassa tapahtuvan rikoksen estämiseksi tai joita vapautensa menettäneen

päihtymysaste ja terveydentilan seuraaminen edellyttävät. Esimerkiksi päihtyneen vapautensa menettäneen tilan seurannassa voi olla tarpeen käyttää teknistä laitetta, joka seuraa vapautensa menettäneiden liikkeitä sekä hengitystä. Tällaisia laitteita on ollut testikäytössä jo voimassa olevan lainsäädännön nojalla. Teknisen valvonnan tarkoitus olisi henkilöllisen valvonnan tukeminen. Säilytystilahenkilökunnan olisi teknisen valvonnan mahdollisesta hyödyntämisestä huolimatta suoritettava henkilöllistä valvontaa säännöllisin väliajoin ja aina, kun siihen ilmenee erityistä tarvetta.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin ehdotettavan lain asianomaisiin teknistä valvontaa koskeviin säännöksiin sekä työntekijän kameravalvontaa koskevaan sääntelyyn.

6 §. *Teknisen valvonnan tallenteiden käyttötarkoitus ja poistaminen rekisteristä.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin teknisessä valvonnassa kerättävien tallennettujen tietojen käyttötarkoituksesta pitkälti voimassa olevaa sääntelyn sisältöä vastaavasti. Teknisen valvonnan avulla kerättävien tietojen tallentamisen avulla voitaisiin parantaa vapautensa menettäneiden turvallisuutta sekä edistää heidän kohteluunsa liittyvien kysymysten selvittämistä. Tietojen tallentaminen olisi tarpeen jälkikäteen tapahtuvan kontrollin vuoksi, säilytystilassa tapahtuneen epäillyn rikoksen selvittämisessä sekä mahdollisten säilytystilahenkilökunnan tai poliisin toimintaa koskevien kantelutapausten selvittämiseksi.

Teknisen valvonnan yhteydessä kertynyttä tallennetta voitaisiin käyttää tarvittavalla tavalla kaiken säilytystilassa tapahtuvan henkilöllisen valvonnan tukena. Tallentamisella vahvistettaisiin poliisin säilyttämän henkilön, valvontaa suorittavan henkilöstön sekä muiden säilytystilassa asioivien henkilöiden oikeusturvaa. Tallenteista voitaisiin sairauskohtauksissa saada terveydenhuollon ammattihenkilöille tietoa, joka voisi auttaa hoidon suunnittelussa ja hoitotoimenpiteissä. Tallenteista voitaisiin saada myös tietoja, joilla vapautensa menettäneiden kohtelua voitaisiin kehittää entistä turvallisemmaksi sekä muutoin kehittää vapautensa menettäneiden kohtelua. Esimerkiksi päihtyneen vapautensa menettäneen tilan seurannassa voidaan käyttää teknistä laitetta, joka seuraa vapautensa menettäneiden liikkeitä sekä hengitystä. Myös esimerkiksi väkivaltaisen asiakkaan kohdalla voi olla tarpeen tarkastella vapautensa menettäneen käyttäytymistä toimenpiteisiin varautumisen tarkoituksessa.

Voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti tallennetta voitaisiin käyttää yksittäiseen tilanteeseen liittyvän asian selvittämiseksi esimerkiksi kantelun johdosta tai yleisluontoiseen, kehenkään yksittäiseen vapautensa menettäneeseen kohdistumattomaan yleiseen säilytystilassa noudatettavien käytäntöjen tarkastamiseen. Tallennetta ei näin voitaisi käyttää esimerkiksi järjestelmälliseen yhteen vapautensa menettäneeseen kohdistuvaan tarkkailuun. Yleisten vapautensa menettäneiden kohtelussa noudatettavien käytäntöjen tarkastaminen ei edellyttäisi epäilyä yksittäisestä väärinkäytöksestä. Menettelytapojen selvittäminen voisi perustua esimerkiksi säilytystilaa hallinnoivan poliisilaitoksen toimintaa valvovan viranomaisen kuten esimiesviraston tai eduskunnan oikeusasiamiehen esittämään selvityspyyntöön.

Tallennetta voitaisiin käyttää myös säilytystilassa tehdyksi epäillyn rikoksen selvittämiseen. Kysymyksessä tulisi tällöin olla nimenomaan säilytystilassa tapahtunut rikos eikä tallennetta voitaisi käyttää säilytystilan ulkopuolella tehdyksi epäillyn rikoksen selvittämiseen. Esimerkiksi rikoslain 5 luvun 6 §:n 1 momentissa (515/2003) tarkoitetun avunannon osalta tallennetta voitaisiin käyttää rikoksen selvittämiseen, jos rikosta edistänyt neuvo, toimi tai muu toiminta olisi suoritettu säilytystilasta käsin (HE 90/2005 vp, s. 106).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin teknisen valvonnan yhteydessä syntyneiden tallenteiden säilyttämisestä ja hävittämisestä. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään (PeVL 36/2020 vp) katsonut Rikosseuraamuslaitosta koskevan sääntelyn osalta, että teknistä valvontaa

koskevan sääntelyn tulisi sisältää tallenteiden välttämättömäksi arvioitua tallentamisaikaa koskevat säännökset. Myös poliisin säilytystilojen kohdalla on perusteltua säätää tallenteille kuu-kauden säilytysaika, jonka jälkeen tiedot tulee viimeistään poistaa, ellei nimenomaisesti arvioida niiden säilyttämisen olevan välttämätöntä rekisterin käyttötarkoituksen kannalta. Näin varmistettaisiin, että rekistereihin jää vain niiden käyttötarkoituksen kannalta välttämättömiä tallenteita.

7 §. Sellien ja omaisuuden tarkastus. Pykälässä säädettäisiin sellien ja omaisuuden tarkastuksesta voimassa olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla. Tarkastuksia voitaisiin tehdä, kun ne katsotaan välttämättömäksi säilytystilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

8 §. Vapautensa menettäneen turvatarkastus. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneen turvatarkastuksesta säilytystilassa ja sen alueella sekä kuljetuksen aikana voimassa olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla. Turvatarkastusten tarkoituksena olisi huolehtia säilytystilan, vapautensa menettäneiden ja poliisin henkilökunnan turvallisuudesta, turvata säilytystilan järjestyksen säilyminen ja suojella säilytystilaa tai kuljetusvälinettä ja niissä olevaa omaisuutta vahingoilta. Tarkoituksena olisi sellaisten esineiden ja aineiden löytäminen, joilla voitaisiin aiheuttaa vaaraa järjestykselle ja turvallisuudelle tai vahinkoa omaisuudelle tai joiden hallussapito olisi säilytystilassa kielletty lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaan.

Pykälän 2 momentti sisältäisi säännökset turvatarkastuksissa käytettävistä välineistä ja menettelystä sekä tarkemmat säännökset niistä esineistä ja aineista, joiden tuominen säilytystilaan tai sen alueelle taikka kuljetuksen aikana kuljetusvälineeseen pyrittäisiin turvatarkastuksella torjumaan. Pykälän 2 momentissa tarkoitettuja esineitä tai aineita olisivat esimerkiksi ampuma-aseet, räjähdysaineet, teräaseet, muut lyömäaseet, kaasusumuttimet, huumausaineet ja niiden käyttöön tarkoitettut välineet, muut päihdyttävät aineet, erilaiset hormonivalmisteet, älypuhelimet, muut matkapuhelimet sekä muut vastaavat esineet ja aineet.

Turvatarkastus käsittäisi metallinilmamaisimella, muulla teknisellä laitteella tai koulutetun koiran avulla tai vaatteita tunnustelemalla taikka muulla vastaavalla tavalla tehtävän pintapuolisen tarkastuksen. Turvatarkastus ei yleensä vaatisi tarkastettavan koskettamista tai vaatteiden vaihtoa, mutta se voitaisiin tehdä myös esimerkiksi vaatteita päällisin puolin tunnustelemalla.

Turvatarkastus käsittäisi esimerkiksi porttimaisen metallinilmamaisimen läpi kulkemisen tai säilytystilan sisäänkäynnin luona olevan huumausaineiden etsintään koulutetun koiran ohi kävelemisen. Teknisillä apuvälineillä tarkoitettaisiin huumausaineiden tunnistamiseen kehitettyjä laitteita tai muita tämänkaltaisia välineitä tai laitteita.

Turvatarkastuksia voitaisiin suorittaa säilytystilassa, sen alueella tai kuljetuksen aikana. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi nykysääntelyä vastaavasti, että vapautensa menettänyt voitaisiin 1 momentissa tarkoitettun tarkastuksen toimittamiseksi velvoittaa vaihtamaan vaatteensa poliisin henkilökunnan läsnä ollessa.

Turvatarkastusta koskeva toimivaltuus olisi itsenäinen suhteessa poliisilain 2 luvun 12 §:n säännöksiin poliisimiehen oikeudesta kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja muun henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat. Kyseinen säännöksen mukaisen turvallisuustarkastuksen voi suorittaa ainoastaan poliisimies. Tulotarkastuksesta ja sen yhteydessä tehtävästä henkilöntarkastuksesta säädettäisiin ehdotettavan lain 2 luvun 5 §:ssä. Vartiointitehtävissä toimiva virkamies voisi tarpeen vaatiessa suorittaa ehdotettavassa pykälässä tarkoitettun turvatarkastuksen milloin tahansa vapauden menetyksen aikana, ottaen kuitenkin huomioon, mitä 1 luvun 3 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen oikeuksien rajoittamisesta.

9 §. Henkilöntarkastus. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneeseen kohdistuvasta henkilöntarkastuksesta pitkälti voimassa olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla. Pykälän 1 momentin mukaan henkilöntarkastus voitaisiin suorittaa, jos vapautensa menettänyttä epäiltäisiin luvattomien aineiden tai esineiden hallussapidosta. Henkilöntarkastus voitaisiin suorittaa myös säilytystilaan palaamisen yhteydessä säilytystilasta poistumisen jälkeen tai valvomattoman tapaamisen jälkeen, jos se olisi tarpeen. Tulotarkastuksen yhteydessä tehtäisiin aina henkilöntarkastus. Asiasta säädettäisiin erikseen 2 luvun 5 §:ssä, joten mahdollisuudesta henkilöntarkastukseen säilytystilaan saapumisen yhteydessä ei enää olisi tarpeen säätää käsiteltävässä luvussa.

Säännöksen tarkoituksena olisi muun muassa estää luvattomien aineiden ja esineiden tuomista säilytystilaan. Säilytystilaan palaamisella tarkoitettaisiin vapautensa menettäneen palaamista säilytystilaan poistumislualta, sairaalahoidosta tai muusta säilytystilan ulkopuolisesta toiminnasta. Muita hyväksyttäviä perusteita henkilöntarkastuksen suorittamiselle olisivat karkaamisen ehkäiseminen ja säilytystilan järjestystä tai turvallisuutta uhkaavan vaaran torjuminen. Henkilöntarkastuksen tarpeellisuus tulisi arvioida kussakin tilanteessa ja kunkin vapautensa menettäneen kohdalta erikseen.

Henkilöntarkastus käsittäisi sen tutkimisen, mitä vapautensa menettäneellä on vaatteissaan tai muutoin yllään esimerkiksi vaatteiden ja ihon välissä. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tutkintavankeuslain 11 luvun 4 §:ää ja vankeuslain 16 luvun 4 §:ää vastaavasti, että henkilöntarkastuksena voitaisiin suorittaa myös vapautensa menettäneen suun tarkastaminen. Voimassa oleva laki ei sisällä tätä koskevaa mainintaa. Lähtökohtana olisi, että vapautensa menettänyttä kehoitettaisiin vapaaehtoisesti avaamaan suunsa. Vapautensa menettänyt voitaisiin velvoittaa myös riisuutumaan sen tutkimiseksi, ettei hänellä olisi luvattomia aineita vaatteiden alle piilotettuna. Tällaisen perusteellisen henkilöntarkastuksen suorittajan tulisi 11 §:n 1 momentin mukaan olla samaa sukupuolta kuin tarkastettava vapautensa menettänyt.

10 §. Erityistarkastus. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneeseen kohdistuvasta henkilöntarkastuksesta voimassa olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla. Erityistarkastus voitaisiin suorittaa, jos se on tarpeen järjestystä tai turvallisuutta uhkaavan vaaran torjumiseksi tai luvattomien esineiden tai aineiden löytämiseksi. Erityistarkastuksen yhteydessä henkilöntarkastus voitaisiin kuten nykyisinkin suorittaa kaikille tarkastettavassa tilassa tai tarkastettavalla osastolla oleville vapautensa menettäneille.

11 §. Menettely ja päätösten kirjaaminen. Pykälässä säädettäisiin tarkastusmenettelystä ja päätösten kirjaamisesta sisällöllisesti voimassa olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin menettelystä vapautensa menettäneen henkilöntarkastuksessa. Vapautensa menettäneen henkilöntarkastus tulisi suorittaa todistajan läsnä ollessa. Todistajan läsnäolo olisi perusteltua sekä vapautensa menettäneen että poliisin henkilökunnan oikeusturvan kannalta. Todistaja olisi yleensä joko poliisimies tai vartija, mutta todistajana voisi toimia myös muu poliisin palveluksessa oleva henkilö. Kiireellisissä tapauksissa vapautensa menettäneen ollessa säilytystilan ulkopuolella vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen valvonnassa henkilöntarkastus saataisiin kuitenkin suorittaa ilman todistajan läsnäoloa. Lisäedellytyksenä olisi, ettei asia sietäisi viivästystä. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi tilannetta, jossa vapautensa menettäneen epäiltäisiin kuljetuksen aikana piilottaneen vaatteisiinsa henkilön vahingoittamiseen soveltuvan esineen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lisäksi henkilöntarkastuksessa noudatettavasta hienotunteisuusperiaatteesta, jonka mukaan henkilöntarkastuksen toimittajan ja todistajan tulisi olla samaa sukupuolta kuin tarkastettava vapautensa menettänyt, jos henkilöntarkastus edellyttäisi vapautensa menettäneen vaatteiden riisumista.

Pykälän 2 momentin mukaan päätös erityistarkastuksesta olisi tehtävä kirjallisesti. Vapautensa menettäneelle olisi myös ilmoitettava erityistarkastuksen peruste.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta pitää pöytäkirjaa henkilöntarkastuksesta ja erityistarkastuksesta. Pöytäkirjan tarkemmasta sisällöstä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Turvatarkastuksen toimittaminen kuljetuksen aikana olisi kirjattava Poliisihallituksen määräysten mukaisesti.

12 §. Päätösvalta. Pykälän 1 momentin mukaan järjestyssäännön vahvistaisi säilytystilaa hallinnoivan poliisilaitoksen poliisipäällikkö. Poliisipäällikkö päättäisi myös periaatteet, joiden mukaan säilytystilaa valvottaisiin ja säilytystilan kulkuyhteydet pidettäisiin lukittuina. Momentti eroaisi nyky sääntelystä siinä, että kiireellisissä tilanteissa säilytystilan valvonnasta ja lukittuna pitämisestä voisi päättää myös säilytystilan johtaja tai säilytystilan esimies. Tällainen tilanne voisi aiheutua esimerkiksi vakavasta järjestyshäiriöstä tai muusta vaaratilanteesta säilytystilassa. Tällä hetkellä ainoastaan poliisipäälliköllä on toimivalta päättää asiasta. Vankeuslain 15 luvun 16 §:ään tehtiin taannoin pitkästi vastaavan sisältöinen muutos (ks. HE 45/2014 vp, s. 55).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin päätösvalta erityistarkastuksen suorittamiseen. Erityistarkastuksen suorittaminen poliisin säilytystilassa olisi laajasti vapautensa menettäneiden asemaan ja säilytystilan toimintojen järjestämiseen vaikuttava toimenpide. Päätösvalta erityistarkastuksen suorittamisesta olisi säilytystilan johtajalla, jolla olisi parhaat ammatilliset edellytykset arvioida, onko erityistarkastuksen suorittaminen säilytystilassa tarpeen ja miten erityistarkastus voitaisiin suorittaa aiheuttamatta tarpeetonta haittaa säilytystilan toiminnoille.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin henkilöntarkastusta koskevasta päätösvalta. Päätösvalta olisi vuoro-esimiesasemassa toimivalla säilytystilan esimiehellä. Koska jäljempänä 4 momentin osalta esitetyillä perusteilla voi olla välttämätöntä, että henkilöntarkastuksesta päätetään viivytyksettä, ehdotetaan, että kiireellisissä tilanteissa päätöksen voisi tehdä myös vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että vapautensa menettäneen turvatarkastuksesta päättää vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Turvatarkastuksen suorittamisesta päättäminen on poliisin säilytystilojen toimintaan kuuluva usein toistuva tehtävä. Koska turvatarkastuksen osalta säilytystilassa ilmenevä yllättävä uhka voi edellyttää tarkastuksen suorittamista viivytyksettä, olisi päätösvalta vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä. Tarve suorittaa tarkastus välittömästi voi olla esimerkiksi silloin, kun vapautensa menettäneen havaitaan piilottavan vaatteisiinsa jonkin esineen. Vastaava tilanne voi syntyä myös vapautensa menettäneen kuljetuksen aikana tai vapautensa menettäneen saattotehtävissä säilytystilan ulkopuolella. Viivytyksettömän tarkastuksen tarve voi ilmetä myös sellaisena ajankohtana, jolloin henkilökuntaa on vähemmän työvuorossa.

13 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Nykysääntelyä vastaavasti tarkemmat säännökset henkilöntarkastuksen ja erityistarkastuksen pöytäkirjasta annettaisiin 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 2 momentin mukaan Poliisihallitus antaisi tarkemmat hallinnon sisäiset määräykset vapautensa menettäneiden valvonnasta ja valvonnan kirjaamisesta. Edellä jaksossa 2 todetusti myös vapautensa menettäneiden valvontaa koskevien menettelyjen yhdenmukaisuus on perusteltua varmistaa valtakunnallisesti. Poliisihallituksen määräyksissä menettelyistä vapautensa menettäneiden valvonnassa tulisi antaa määräykset muun muassa henkilöllisten

tarkastuskierrosten tiheydestä ja siinä huomioitavista seikoista. Asiaa ei siten voitaisi määritellä pelkästään säilytystilan järjestyssäännössä.

Valvontamenettelyä koskevissa määräyksissä tulisi huomioida muun muassa, mitä luvun 1 §:n perusteluissa todetaan tarkastustiheydestä, määräysten päivittämisestä sekä säilyttämisen kannalta tarpeellisten tietojen kirjaamisesta. Henkilötietojen rekisteröinnissä meneteltäisiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain mukaisesti, jossa sääntely on teknologia-neutraalia. Tietojen käsittelyä ei ole sidottu tiettyihin teknisiin sovelluksiin, vaan sääntely mahdollistaa erilaiset toteutustavat. Erityisesti tästä syystä yhdenmukaisten menettelyjen varmistaminen erilaisissa tietojen kirjauksissa on tärkeää henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden, asianmukaisuuden ja läpinäkyvyyden varmistamiseksi.

Poliisihallitus antaisi tarkemmat määräykset myös säilytystilan järjestyssäännön sisällöstä. Esimerkiksi eduskunnan apulaisoikeusasiamies on laillisuusvalvonnan yhteydessä todennut erittäin tärkeäksi sen, että säilytystilojen järjestyssääntöjen ajantasaisuus, asianmukaisuus sekä valtakunnallinen yhdenmukaisuus varmistetaan säädösten ja niiden suhdetta työjärjestyksessä määrättäviin asioihin selkeytetään (EOAK 1154/2/16, 25.9.2017). Poliisihallituksen tulisi ohjata järjestyssääntöjen laatimista valtakunnallisesti mutta kuitenkin siten, että koordinoinnissa otetaan lisäksi huomioon säilytystilakohtaiset erityispiirteet. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi määräyksiin liittyvällä mallijärjestyssäännöllä ja järjestyssääntöjen ja työjärjestysten valmistelun muulla ohjaamisella.

9 luku. Muun henkilön tarkastaminen

1 §. Pääsy säilytystilaan. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti niistä edellytyksistä, joita säilytystilaan pääsulle tulisi asettaa. Pykälä koskisi kaikkia säilytystilan alueelle saapuvia tai siellä olevia henkilöitä paitsi vapautensa menettäneitä. Tällaisia henkilöitä voisivat olla säilytystilassa vierailevat henkilöt, tavaranomittajat ja muut ulkopuoliset henkilöt, jotka saapuvat säilytystilaan tai oleskelevat sen alueella. Säilytystilan alueella tarkoitettaisiin niitä poliisin hallinnassa olevia tiloja, jotka ovat välittömässä yhteydessä tilaan, jossa vapautensa menettäneitä säilytetään, sekä mahdollista vapautensa menettäneiden ulkoiluun käytettävää piha-alueita. Säilytystilan alueesta määrättäisiin tarkemmin säilytystilan järjestyssäännössä. Pykälän 1 ja 2 momentti koskisivat myös vapautensa menettäneen tapaa. Vapautensa menettäneiden ottamisesta säilytystilaan säädettäisiin 2 luvussa.

Pykälän 1 momentin mukaan säilytystilaan pääsyn edellytyksenä olisi asianmukainen syy tai lupa. Luvalla tarkoitettaisiin kertaluonteisesti myönnettyä kulkulupaa, jonka normaalitilanteessa antaisi säilytystilan johtaja tai hänen määräämänsä virkamies. Lupa voisi olla myös pidemmäksi ajaksi myönnetty lupa asioida säilytystilassa.

Säilytystilaan tuloon ei tarvittaisi kaikissa tilanteissa nimenomaista lupaa. Esimerkiksi poliisin toimintaa valvovat kansalliset viranomaiset kuten eduskunnan oikeusasiamies ja kansainväliset valvontaelimet kuten kidutuksen vastainen komitea (CPT) olisivat oikeutettuja tulemaan säilytystilaan ilman nimenomaista lupaa ja myös ennalta ilmoittamatta. Syynä säilytystilaan tuloon voisi olla valvojan viranomaisen suorittama tarkastus.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä lisäehdoista, joita säilytystilaan pääsulle voitaisiin asettaa. Edellytykseksi voitaisiin asettaa henkilöllisyyden todistaminen ja mukana tuotujen tavaroitten jättäminen säilytettäväksi viranomaisen määräämällä tavalla. Olisi kuitenkin huomioitava, että esimerkiksi oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan toimintaedellytysten turvaamisen näkökulma olisi huomioitava ja esimerkiksi viestintään soveltuvien laitteiden osalta

vapaudenmenetyksen peruste ja yhteydenpitorajoituksiin liittyvät perusteet tulisi arvioida yksittäistapauksittain (ks. esim. EOAK Dnro 567/4/09, 8.4.2010)

Momentissa muilla ehdoilla tarkoitettaisiin esimerkiksi henkilölle asetettua velvollisuutta liikua vain säilytystilan tietyllä alueella. Lisäksi 8 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan poliisilaitoksen työjärjestyksen, ohjesääntöjen tai vastaavan ohjausinstrumentin tulee sisältää henkilöstölle osoitetut määräykset esitutkintatoimenpiteitä varten erillisesti varatuista säilytystilan tiloista, vapautensa menettäneen säilytystilasta noutamisessa noudatettavasta menettelystä sekä muiden kuin vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten liikkumisen rajoituksista säilytystiloissa.

Pykälän 3 momentti koskisi niitä tilanteita, joissa säilytystilaan pääsy voitaisiin kertaluonteisesti kokonaan evätä. Pääsy voitaisiin evätä, jos henkilöllä ei olisi asianmukaista syytä tai lupaa tulla säilytystilaan tai hän päihtymyksen, uhkaavan käytöksen tai muun vastaava syyn vuoksi vaarantaa turvallisuutta, ei pysty todistamaan henkilöllisyyttään taikka ei suostu jättämään mukanaan tuomiaan tavaroita poliisin säilytettäväksi. Momentti sisältäisi viittauksen 7 luvun 4 §:ään, jonka 3 momentin mukaan tapaaminen voidaan järjestää epäämisen sijaan erityisen valvotuissa olosuhteissa silloin, kun tapaa ei voi todistaa henkilöllisyyttään.

Säilytystilassa noudatettavat erityiset turvallisuusvaatimukset edellyttävät, ettei päihtynyttä tai muutoin säilytystilan järjestystä vaarantavaa henkilöä tule päästää säilytystilaan. Esimerkiksi uhkaavasti käyttäytyvää henkilöä ei saa päästää säilytystilaan.

2 §. Turvatarkastus säilytystilan alueella. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti muuhun henkilöön kuin vapautensa menettäneeseen kohdistuvasta turvatarkastuksesta säilytystilassa tai sen alueella. Pykälän 1 ja 2 momentin säännökset vastaisivat säännöstä vapautensa menettäneelle tehtävästä turvatarkastuksesta sillä erolla, ettei pykälässä olisi mainintaa kuljetuksesta.

Tavaroiden muunlaisella tarkastamisella tarkoitettaisiin esimerkiksi henkilön laukun avaamista ja sen sisällön tutkimista. Säännös oikeuttaisi henkilön vaatteiden päällisin puolin tapahtuvaan tarkastamiseen. Tällainen päällisin puolin, mahdollisesti henkilöä koskettamalla tapahtuva tarkastus eroaisi henkilöntarkastuksesta siten, ettei se antaisi toimivaltaa esimerkiksi henkilön riisuttamiseen.

Pykälän 3 momentissa olisi säännös muunlaisesta kuin 2 momentissa tarkoitettusta tarkastamisesta. Tavaroiden muunlaisella tarkastamisella tarkoitettaisiin henkilön velvoittamista luovuttamaan mukanaan tuomansa omaisuus tarkastettavaksi, jollei tarkastus olisi suoritettavissa 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Turvatarkastukseen alistuminen ei olisi pakollista, mutta siitä kieltäytyneen henkilön pääsy säilytystilaan voitaisiin 1 §:n nojalla evätä. Turvatarkastuksen yhteydessä ei voitaisi myöskään loukata vapautensa menettäneelle 6 ja 7 luvussa turvattua oikeutta luottamukselliseen yhteydenpitoon asiamiehensä kanssa. Turvatarkastusta koskevan pykälän nojalla ei voitaisi esimerkiksi lukea vapautensa menettäneen asiamiehen hallussa olevia vapautensa menettäneen asiaan liittyviä asiakirjoja.

3 §. Tapaajan henkilöntarkastus. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettänyttä tapaamaan tulleele henkilölle tehtävästä henkilöntarkastuksesta pitkälti voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti. Henkilöntarkastuksen edellytykseksi asetettaisiin, että olisi perusteltu syy epäillä luvattomien aineiden tai esineiden luovuttamista. Käytännössä väärinkäytökset ovat nimenomaan luvattomien tavaroiden tai esineiden tuontirytyksiä. Perusteltu syy epäillä väärinkäytöksiä voisi

syntyä esimerkiksi näköhavainnon tai turvatarkastuksen perusteella. Epäily saattaisi perustua myös ennalta saatuun luotettavaksi katsottavaan tietoon.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin henkilöntarkastuksesta kieltäytymisen seurauksista. Henkilöntarkastukseen alistuminen olisi vapaaehtoista. Jos tapaa kieltäytyisi henkilöntarkastuksesta, tapaaminen voitaisiin evätä 7 luvun 4 §:n nojalla. Pykälän 3 momentin mukaan henkilöntarkastus käsittäisi sen tutkimisen, mitä vapautensa menettäneellä on vaatteissaan tai muutoin yllään esimerkiksi vaatteiden ja ihon välissä.

4 §. *Esineiden ja aineiden pois ottaminen.* Pykälä vastaisi pitkälti voimassa olevaa sääntelyä. Pykälän 1 momentti antaisi säilytystilan henkilökunnalle oikeuden ottaa henkilön hallusta 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu esine tai aine. Henkilöltä voitaisiin ottaa pois esimerkiksi ampumaaseet, niiden jäljitelmät, lyömäaseet, räjähdysaineet, teräaseet, työkalut, huumausaineet tai niiksi luokiteltavat lääkeaineet, dopingaineet ja huumausaineiden käyttöön liittyvät välineet kuten ruiskut.

Pykälän 2 momentin mukaan pois otetut esineet olisi otettava poliisin haltuun. Pois otettu esine voitaisiin vaihtoehtoisesti luovuttaa myös takaisin henkilölle hänen poistuessaan säilytystilasta, ellei siihen olisi lain mukaan estettä. Henkilölle voitaisiin palauttaa esimerkiksi työkalut tai hänen hallussaan olleet luvalliset lääkeaineet. Voimassa olevaan sääntelyyn nähden momenttia täsmennettäisiin mainitsemalla, että poliisin haltuun otettujen esineiden ja aineiden käsittelyssä noudatetaan vastaavasti, mitä omaisuuden käsittelystä säädetään poliisilain 2 luvun 15 §:ssä.

5 §. *Säilytystilan alueelta poistaminen.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti, että turvatarkastuksesta kieltäytynyt henkilö ja henkilö, joka ei noudattaisi hänelle säilytystilaan tulon epäämiseen tai vapautensa menettäneen tapaamisen epäämisen jälkeen annettua kehotusta poistua säilytystilan alueelta, voitaisiin poistaa säilytystilasta tai sen alueelta. Pykälässä säädettäisiin myös velvollisuudesta ilmoittaa säilytystilan alueelta poistettavalle henkilölle toimenpiteen peruste.

6 §. *Kiinniottaminen.* Pykälässä säädettäisiin säilytystilassa toimivien virkamiesten kiinniotto-oikeudesta. Voimassa oleva laki ei sisällä vartijan kiinniottotoimivaltuutta koskevaa pykälää.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi säilytystilan johtajan ja vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen oikeudesta ottaa säilytystilan tai poliisiaseman tiloissa tai sen alueella kiinni henkilö, jos kiinniottaminen on välttämätöntä henkilölle tai omaisuudelle aiheutuvan vaaran torjumiseksi taikka rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Ehdotettu momentti vastaisi sisälöltään pitkälti tutkintavankeuslain 12 luvun 6 §:ää.

Rikoksen estäminen tai selvittäminen tarkoittaisi rikosta, jonka tapahtumapaikka olisi säännöksessä mainittu alue. Rikoksen selvittämisellä tarkoitettaisiin esimerkiksi tilannetta, jossa henkilöltä löydettäisiin turvatarkastuksessa tai henkilöntarkastuksesta huumausaineita tai dopingaineita. Vaaran torjumiseksi saataisiin ottaa kiinni henkilö, jonka hallusta löydettäisiin esimerkiksi ampuma-aseita, räjähdysaineita tai teräaseita. Tällaisessakin tilanteessa kiinni ottamisen tulisi olla välttämätöntä. Esimerkiksi sellaisen henkilön kiinni ottamista, joka pyydettyä todistaa henkilöllisyytensä eikä kiistä hänen hallustaan löydettyjen aineiden tai esineiden alkuperää, ei voida pitää kaikissa tilanteissa välttämättömänä.

Kiinniottaminen saattaa olla välttämätöntä myös tilanteissa, joissa henkilön uhkaavasta käytöksestä voidaan päätellä, että pelkästään hänen poistamisensa säilytystilan alueelta ei ole riittävä toimenpide turvallisuuden säilyttämiseksi.

Etsintäkuulutetun sekä rikoksesta verekseltä tavatun henkilön kiinniottamiseen vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä on oikeus pakkokeinoin lain 2 luvun 2 §:ssä säädetyn yleisen kiinniotto-oikeuden nojalla. Etsintäkuulutetun osalta kyseinen säännös koskee kuitenkin ainoastaan pidättämisen tai vangitsemisen vuoksi etsintäkuulutettuja. Vartiointitehtävissä toimivat virkamiehet kohtaavat tehtävissään myös henkilöitä, joita koskee eri perustaisia etsintäkuulutuksia, joiden suhteen poliisi on velvollinen toimimaan.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä olisi säilytystilan tai poliisiaseman tiloissa tai alueella tai vartiointitehtävään liittyvällä kuljetustehtävällä oikeus ottaa kiinni etsintäkuulutettu, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on vangittava tai otettava säilöön. Poliisilain 2 luvun 3 §:ää vastaavalla tavalla säilöönottolla olisi säännöksessä laaja merkitys siten, että se koskisi myös rikosprosessiin liittymättömiä etsintäkuulutuksia. Momentissa tarkoitettu toimivaltuus ei kuitenkaan laajentaisi esimerkiksi vartiointitehtävissä toimivan vartijan tai ylivartijan toimivaltuuksia virkamiehen kohtaamien henkilöiden henkilöllisyyden selvittämiseen kuljetustehtävän aikana. Laajennus koskisi virkasuhteisia vartijoita. Ehdotettavalla sääntelyllä ei ole vaikutuksia vartiointitehtävissä toimivan poliisimiehen muussa laissa säädettyihin toimivaltuuksiin ja velvollisuuksiin.

Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen olisi 3 momentin mukaan luovutettava kiinni otettu viipymättä poliisimiehelle jatkotoimenpiteiden arviointia ja päätöksentekoa varten. Kiinniottamisen peruste olisi ilmoitettava toimenpiteen kohteeksi joutuneelle henkilölle poliisilain 1 luvun 7 §:ää vastaavalla tavalla. Kiinniotto tulisi myös kirjata poliisin tietojärjestelmään.

7 §. Menettely turva- ja henkilöntarkastuksessa. Pykälässä säädettäisiin turva- ja henkilöntarkastuksessa noudatettavasta menettelystä voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti. Pykälän 1 momentissa ilmaistaisiin vähimmän haitan periaate, jonka mukaan tarkastuksia suoritettaessa tulisi aiheuttaa mahdollisimman vähän haittaa tarkastuksen kohteeksi joutuneelle henkilölle. Tästä periaatteesta seuraisi myös, että tarkastuksesta ei myöskään ajallisesti saisi aiheutua tarkastettavalle aiheutonta viivytystä.

Hienotunteisuusperiaatteesta seuraisi, että tarkastukset tulisi toimittaa tarpeetonta huomiota herättämättä. Periaatteesta seuraisi myös, että jos tarkastuksen tai henkilöntarkastuksen suorittaminen edellyttäisi tarkastettavan riisuutumista, henkilöntarkastuksen suorittajan ja henkilöntarkastuksen todistajan tulisi olla samaa sukupuolta kuin tarkastettava. Tästä säädettäisiin 2 momentissa. Tarkastuksen perusteen ilmoittamisvelvollisuus liittyy hyvän hallinnon periaatteisiin ja selvyiden vuoksi momentissa olisi myös tätä koskeva maininta. Henkilöntarkastuksessa tulisi olla todistaja. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta pitää pöytäkirjaa henkilöntarkastuksesta.

8 §. Päätösvalta. Pykälässä säädettäisiin säilytystilaan pääsyn epäämisen, säilytystilasta poistamisen ja tarkastusten päätösvalta voimassa olevasta sääntelystä eroavalla tavalla siten, että tapaaan henkilöntarkastuksesta, turvatarkastuksesta säilytystilan alueella, säilytystilaan pääsyn epäämisestä ja säilytystilan alueelta poistamisesta päättäisi säilytystilan esimies. Kiireellisessä tilanteessa päätöksen voisi tehdä myös vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

9 §. Tarkemmat säännökset. Tarkemmat säännökset henkilöntarkastuksen pöytäkirjasta ja säilytystilan alueelta poistamista koskevan päätöksen kirjaamisesta sekä kiinniottamisen kirjaamisesta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

10 luku. Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

1 §. Turvaamistoimenpiteet. Pykälän 1 momentissa olisi yleissäännös siitä, mitä vapautensa menettäneeseen kohdistuvia toimenpiteitä pidettäisiin turvaamistoimenpiteinä. Näitä toimenpiteitä olisivat sitominen, tehostettu valvonta, tarkkailu ja eristämistarkkailu. Turvaamistoimenpiteistä säädettäisiin luvun 2—5 §:ssä. Yhteistä turvaamistoimenpiteille olisi, että niiden ensisijaisena tarkoituksena olisi ennakolta estää säilytystilan järjestyksen tai vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden vaarantaminen taikka rikosten tai muiden vaaraa aiheuttavien tekojen tapahtuminen.

Voimassa olevassa sääntelyssä turvaamistoimenpiteenä mainitaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa myös yhdenpidon rajoittaminen. Yhteydenpidon rajoittaminen ei kuitenkaan ole poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain mukainen turvaamistoimenpide, vaikka säilytystilaympäristössä toimeenpannaan yhteydenpitorajoituksia koskevia päätöksiä. Yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksistä ja sisällöstä esitutkinnan, syyteharkinnan tai oikeudenkäynnin aikana säädetään pakkokeinolain 4 luvussa. Selkeyden vuoksi ja säilytysvastuun ja tutkintavastuun eriyttämistä koskevan periaatteen korostamiseksi yhteydenpidon rajoittamista ei enää mainittaisi ehdotettavan lain mukaisena turvaamistoimenpiteenä. Nykysääntelyä vastaavasti pykälän 3 momentti sisältäisi kuitenkin informatiivisen viittauksen pakkokeinolain yhteydenpidon rajoittamista koskevaan sääntelyyn. Voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti pykälän 2 momentti sisältäisi nimenomaisen, vähimmän haitan periaatetta ilmentävän säännöksen turvaamistoimenpiteiden käytön viimesijaisuudesta.

2 §. Sitominen. Pykälässä säädettäisiin sitomisesta osin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti, tietyin osin sääntelyä täsmentäen. Pykälän 1 momentin mukaan sitominen voitaisiin suorittaa karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi ja uhkaavan väkivallan torjumiseksi. Kohdehenkilölle, joka käyttäytyy rauhallisesti, ei siis tulisi laittaa liikkuma- tai toimintavapautta rajoittavia välineitä ilman painavaa syytä. Sitomisen välttämättömyys tulisi arvioida tapaus- ja tilannekohtaisesti. Voimassa olevan säännöksen mukaan liikkuma- ja toimintavapautta voidaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä säännöksessä tarkoitettujen tarkoitusten kannalta.

Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin siten, että liikkuma- ja toimintavapautta saataisiin rajoittaa voimassa olevassa säännöksessä mainittujen välineiden lisäksi sylkemisen estävää suojaa käyttämällä. Tällä tarkoitettaisiin sellaista Poliisihallituksen poliisikäyttöön hyväksymää välinettä, joka on nimenomaan säännöksessä mainittuun tarkoitukseen valmistettu ja siten käyttöturvallinen. Sitominen tällaisella välineellä tulisi kyseeseen esimerkiksi kuljetukseen liittyvässä tilanteessa, jossa vapautensa menettänyt pyrkii sylkemään virkamiehiä tai muita henkilöitä kohti. Myös sylkemissuojan käytön välttämättömyysharkinnan tulisi perustua henkilön käyttäytymiseen ja tilannetekijöihin tapauskohtaisesti. Vastaavat täsmennykset ehdotetaan tehtäväksi poliisilain 2 lukuun esityksen 11. lakiehdotuksessa.

Pykälän 1 momentin ilmaisua muutettaisiin myös siten, että liikkuma- ja toimintavapautta saadaan rajoittaa säännöksessä mainittujen välineiden lisäksi muuta vastaavaa välinettä käyttämällä. Säännöksessä tarkoitettu toimintavapauden rajoittaminen muulla vastaavalla välineellä käsittäisi säännöksessä mainittuja esineitä vastaavan raajoihin tai muuten henkilön ruumiiseen kohdistuvan välttämättömän liikkuma- ja toimintavapauden rajoittamisen muulla sitomiseen tarkoitettulla välineellä. Säännöksessä tarkoitettu toimintavapauden rajoittaminen muuta vastaavaa välinettä käyttäen ei käsittäisi henkilön sitomista rakenteisiin, kalusteisiin tai esineisiin säilytystilassa eikä liikkuvaan ajoneuvoon kuljetuksen aikana. Kidutuksen vastainen komitea on edellä jaksossa 2 todetusti edellyttänyt muun muassa, että poliisilaitoksissa luovutaan sänkyyn

sitomisesta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan niin sanotun rauhoittamisvuoteen käytöstä poliisivankiloissa (Dnro 2236/2016, 20.6.2017) katsonut, että rauhoittamisvuoteen käytön lainsäädännöllinen perusta on tällä hetkellä puutteellinen, eikä sen käyttö olisi ongelmatonta, vaikka siitä olisi asianmukaisesti säädetty. Potilaan eristämisestä ja sitomisesta vyöllä tai muulla vastaavalla tavalla sekä tätä koskevasta päätösvallasta säädetään potilaan perusoikeuksien rajoittamista tahdosta riippumattoman hoidon ja tutkimuksen aikana koskevan mielenterveyslain 4 a luvussa, eikä vastaavatyypistä sääntelyä ole perusteltua sisällyttää poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua käsittelevään lakiin.

Pykälän 2 momentin mukaan sitomista ei saisi jatkaa pidempään kuin olisi välttämätöntä. Käytännössä sitominen pidemmäksi ajaksi muutoin kuin kuljetuksen aikana on harvinaista. Momenttia täsmennettäisiin nykyisestä siten, että siinä todettaisiin erikseen, että liikkuma- tai toimintavapauden rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua. Tältä osin sääntely vastaisi poliisilain 2 luvun 20 §:n 2 momentissa säädettyä. Poliisilain sääntelyä vastaavasti vaaran aiheuttamisen kieltä tarkoittaisi muun muassa, että vapautensa menettänyttä ei saa sitoa liikkuvan ajoneuvon rakenteisiin. Tarpeettoman kivun kieltä tarkoittaisi muun muassa, että sitomisessa tulisi käyttää tilanteessa vähiten kipua aiheuttavia käytettävissä olevia välineitä, ja sitomisen vaikutuksia tulisi seurata sitomisen kestäessä.

Laissa ehdotetaan säilytettäväksi myös säännös lääkärin kuulemisesta silloin, kun kahlehtiminen tapahtuisi väkivaltaisuuden torjumiseksi. Koska väkivaltaisuuden torjumiseksi suoritettava sitominen edellyttää poikkeuksetta toimenpiteen suorittamista viivytyksettä, jouduttaisiin lääkärin kuuleminen käytännössä suorittamaan jälkikäteen eli sitomisen suorittamisen jälkeen.

Sitominen olisi edelleen pääsääntöisesti poistettava tuomioistuimessa. Tuomioistuimen puheenjohtajalla olisi kuitenkin erityisistä syistä oikeus määrätä toisin. Erityisistä syistä esimerkkinä momentissa mainittaisiin jatkossa vapautensa menettäneen väkivaltaisuus. Nykysääntelyä vastaavasti momentissa mainittaisiin, että sitomisvälineet olisi poistettava myös, jos lääketieteellisen toimenpiteen suorittaminen estyisi sitomisvälineiden vuoksi.

3 §. Tehostettu valvonta. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaan lakiin verrattuna uudesta turvaamistoimenpiteestä. Tehostetussa valvonnassa vapautensa menettänyt sijoitettaisiin säilytystilassa sellaiseen tilaan, jossa häntä voitaisiin 8 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla teknisellä valvonnalla valvoa tarpeen mukaan jatkuvasti tai satunnaisesti. Pykälän 1 momentin mukaan tällaiseen tilaan voitaisiin sijoittaa poliisilain 2 luvun 2, 5, 9, tai 10 §:n nojalla vapautensa menettänyt henkilö. Tällaisissa vapaudenmenetyksissä teknisen valvonnan käyttö jatkuvasti tai satunnaisesti henkilöllisen valvonnan tukena henkilön säilytyksen turvallisuuden varmistamiseksi ja terveydentilan seuraamiseksi on usein perusteltua suoraan vapaudenmenetyksen perusteeseen liittyvistä syistä. Kyse on turvaamistoimenpiteen luonteisesta vapaudenmenetysperusteesta poliisilain nojalla. Esimerkiksi päihtymykseen tai aggressiivisuuteen liittyvän vapaudenmenetyksen johdosta intensiivisempi valvonta on usein perusteltua ja henkilö on jatkuvan tai pistokoemaisen valvonnan tarpeessa. Luonnollisesti myös viranomaisen tietoon tullut sairaus voi olla peruste intensiivisemmälle valvonnalle.

Valvonnan tarpeessa on kuitenkin tapauskohtaisia eroja, joten tehostettuun valvontaan sijoittamista ei ole perusteltua edellyttää automaattisesti kaikkien näillä perusteilla vapautensa menettäneiden kohdalla. Kaikessa vapautensa menettäneiden oikeuksiin puuttumisessa on huomiotava 1 luvun 3 §:n sääntely. Yksityisyyteen puuttumisessa tulee noudattaa tapauskohtaista harkintaa. On myös huomiotava, että teknisen valvonnan käyttö voi olla tiloissa estynyt esimerkiksi sen vuoksi, että siihen soveltuvat tilat ovat täynnä, jolloin on voitava käyttää säilytykseen myös muita säilytystiloja. Vapautensa menettänyt voitaisiin sijoittaa tehostettuun valvontaan tarvittaessa koko vapaudenmenetyksen ajaksi. Voimassa olevan sääntelyn puitteissa on

noudatettu soveltamiskäytäntöä, jossa poliisilakiperusteisesti kiinni otetut henkilöt sijoitetaan lähes aina tekniseen valvontaan, mutta tämä voidaan jättää tekemättä, jos arvioidaan, että intensiiviselle valvonnalle ei ole tarvetta. Ehdotettava säännös vastaisi tätä käytäntöä. Säännöksen soveltamisessa on huomioitava, että poliisilain 2 luvun 2 §:n nojalla vapaudenmenetys voi tarpeen vaatiessa poikkeuksellisesti kestää pidempään kuin vuorokauden ajan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vapaudenmenetyksen alkuun liittyvästä tehostetusta valvonnasta muiden kuin 1 momentissa mainittujen vapautensa menettäneiden osalta. Voimassa olevan lain 12 luvun 1 §:n mukaan teknistä valvontaa voidaan käyttää pidätettyjen ja kiinni otettujen valvontaan. Edellä jaksossa 2 todetusti vapautensa menettäneen terveydentilan tai käyttäytymisen muutokset ovat usein vaikeasti ennakoitavissa erityisesti vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa. Tuolloin intensiivinen valvonta on erityisen tärkeää. Tästä syystä 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että teknistä valvontaa voitaisiin kohdistaa vapautensa menettäneeseen vapaudenmenetyksen perusteesta riippumatta enintään 24 tunnin ajan vapaudenmenetyksen alkamisesta, jos se on tarpeen vapautensa menettäneen terveydentilan seuraamiseksi tai turvallisuuden varmistamiseksi.

Vapaudenmenetyksen alkamisella tarkoitettaisiin esimerkiksi kiinnioton ajankohtaa tai muuta henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvaa toimenpidettä. Valvonnan mahdollistamiseksi vapautensa menettänyt voitaisiin sijoittaa tilaan, jossa on tekniseen valvontaan tarkoitettua välineistöä. Momentissa tarkoitettaisiin tilannetta, jossa vapautensa menettänyt on tarve esimerkiksi päihtymyksen tai hänen väkivaltaisen tai arvaamattoman käyttäytymisensä vuoksi valvoa tehostetusti henkilön tilan mahdollisen äkillisen muutoksen varalta tai muuten hänen turvallisuutensa varmistamiseksi, mutta tarkkailun edellytyksiin kuuluvan välttämättömyyskriteerin ei kuitenkaan katsota täyttyvän. Tarkkailun ja eristämistarkkailun edellytyksistä ehdotetaan säädettäväksi erikseen 4 ja 5 §:ssä.

4 §. Tarkkailu. Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneen tarkkailuun sijoittamisen edellytyksistä pitkälti voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti. Tarkkailulla tarkoitettaisiin huonetta tai selliä, jossa vapautensa menettänyt voitaisiin tarkkailla ympärivuorokautisesti teknisellä valvonnalla tai muutoin.

Päihtynyt tai vieroitusoireista kärsivä vapautensa menettänyt tarvitsee usein ympärivuorokautista tarkkailua hänen oman turvallisuutensa vuoksi. Käytännössä tällainen vapautensa menettänyt sijoitetaan useimmiten kameravalvottuun selliin, jossa häntä ja hänen terveydentilaansa voidaan tarkkailla teknisellä valvonnalla ympärivuorokautisesti. Henkilökunta käy myös säännöllisin väliajoin tarkastamassa tällaisen vapautensa menettäneen tilan. Myös itsemurhan vaarassa oleva tai itsetuhoisesti käyttäytyvä vapautensa menettänyt tarvitsee samanlaista ympärivuorokautista valvontaa.

Käytännössä on todettu tarve erilliseen tarkoituksenmukaisesti järjestettyyn huoneeseen tai selliin sijoittamiselle myös sellaisessa tilanteessa, jossa ei ole havaittavissa terveyteen, väkivaltaisuuteen tai itsetuhoisuuteen liittyvää vaaraa, mutta jossa vapautensa menettänyt aiheuttaa säilytystilassa tarkoituksellisesti häiriötä esimerkiksi metelöimällä siten, että häiriöstä aiheutuu haittaa tai vahinkoa muille säilytystilassa oleville vapautensa menettäneille. Tällaisen tilanteen pitkittyessä voi olla tarpeen siirtää vapautensa menettänyt sellaiseen osaan säilytystilaa, jossa häiriöstä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa muille vapautensa menettäneille, mutta jossa vapautensa menettänyt kuitenkin voidaan tarkkailla hänen oman turvallisuutensa vuoksi.

Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettänyt voitaisiin sijoittaa tarkkailuun vain, jos se olisi välttämätöntä päihdyttävien aineiden vaikutuksen alaisen tai vieroitusoireista kärsivän vapautensa menettäneen terveydentilan seuraamiseksi ja hänen turvallisuutensa varmistamiseksi,

itsetuhoisen käyttäytymisen estämiseksi tai sellaisen väkivaltaisuuden hillitsemiseksi, jota ei saataisi estetyksi muilla keinoin ja josta saattaisi aiheutua vaaraa vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuudelle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle.

Tarkkailuun sijoittamisessa olisi siten jatkossakin kyse terveyteen, itsetuhoisuuteen tai väkivaltaisuuden liittyvän jo todetun riskin varalta tehtävästä välttämättömästä turvaamistoimenpiteestä. Pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu edellytys voisi aiheutua esimerkiksi siitä, että vapautensa menettänyt olisi yrittänyt itsemurhaa, muutoin vahingoittanut itseään tai hänen käyttäytymisestään olisi muutoin pääteltävissä, että hän olisi vaaraksi itselleen.

Muutosta nykysääntelyyn merkitsisi se, että vapautensa menettänyt voitaisiin 1 momentin 4 kohdan mukaan sijoittaa tarkkailuun myös huomattavan häiriön jatkamisen estämiseksi, jos häiriö aiheuttaisi vahinkoa muille vapautensa menettäneille. Huomattavaa häiriötä voisi olla esimerkiksi häiritsemistarkoituksessa huutamalla tai muulla tavoin metelöimällä aiheutettu jatkuva häiriö, josta aiheutuisi vahinkoa tai haittaa muille säilytystilassa oleville vapautensa menettäneille. Vahinko tai haitta voisi olla esimerkiksi nukkumisen estyminen. Tarve säännökselle liittyy osaltaan siihen, että ehdotettavaan lakiin ei jatkossakaan ehdoteta kurinpidollisia säännöksiä. Häiriötä aiheuttava henkilö voitaisiin sijoittaa tarkkailuun säilytystilan sellaiseen tilaan, jossa häiriöstä olisi vähemmän haittaa muille säilytystilassa oleville vapautensa menettäneille. Tekninen valvonta olisi tällaisessa tilanteessa tarpeen sen varmistamiseksi, että mahdolliset muutokset häiriötä aiheuttavan henkilön terveydentilassa tai turvallisuutta vaarantava käytös voitaisiin havaita mahdollisimman nopeasti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tarkkailuun sijoittamisen sisällöstä. Koska tarkkailuun sijoitettava vapautensa menettänyt kärsii usein psyykkisistä ongelmista, tulisi tarkkailuselliin sijoittamisesta heti ilmoittaa terveydenhuoltohenkilökunnalle. Ilmoitus olisi lähtökohtaisesti tehtävä 5 luvun 4 §:ssä tarkoitettussa terveydenhuollossa toimivalle lääkärille tai muulle siinä toimivalle terveydenhuollon ammattihenkilölle. Joka tapauksessa ilmoitus olisi aina tehtävä terveydenhuollon ammattihenkilölle, ja terveydenhuollon ammattihenkilön tulisi aina tutkia vapautensa menettäneen terveydentila. Momentissa säädettäisiin nykysääntelyä vastaavasti, että lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tulisi mahdollisimman pian tutkia vapautensa menettäneen terveydentila. Tutkimuksen ajankohtaan vaikuttaa luonnollisesti terveydenhuollon resurssitilanne. Joka tapauksessa terveydenhuoltohenkilökunnalle tehtävän ilmoituksen yhteydessä tulisi samalla informoida lain edellyttämästä terveydentilan tutkimuksesta. Kyse on eräästä vapautensa menettäneiden terveydenhuollon järjestämiseen liittyvästä perusjärjestelystä, jonka suhteen noudatettavasta menettelystä poliisilaitoksen tulisi sopia yhteistyössä terveydenhuollon järjestämisestä vastaavan hyvinvointialueen kanssa 5 luvussa säädettäväksi ehdotettavan mukaisesti.

Nykysäännösten sanamuodon mukaan ilmoitus on tehtävä terveydenhuoltohenkilökuntaan kuuluvalla virkamiehelle. Säännösten nykyinen sanamuoto ei mahdollista sitä, että ilmoitus tehtäisiin ulkopuoliselle terveydenhuollon ammattihenkilölle eikä sitä, että tällainen henkilö tutkisi vapautensa menettäneen terveydentilan. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista. Jatkossa pykälässä tarkoitettu ilmoitus vapautensa menettäneen sijoittamisesta tarkkailuun voitaisiin tehdä muullekin terveydenhuollon ammattihenkilölle kuin terveydenhuoltohenkilökuntaan kuuluvalla virkamiehelle. Tällainen henkilö voisi myös tutkia vapautensa menettäneen terveydentilan. Kyseen voisi tulla myös esimerkiksi ensihoidon yksikkö, joka tarvittaessa konsultoi lääkäriä.

Tarkkailuun sijoittamisen tulisi aina olla väliaikainen ja mahdollisimman lyhytkestoinen turvaamistoimenpide. Vapautensa menettäneen ongelmia tulisi pyrkiä hoitamaan lääkärin tai terveydenhuoltohenkilökunnan konsultaation avulla tai muilla keinoin. Vapautensa menettänyttä, hänen terveydentilaansa ja vointiaan muutoinkin tulisi seurata sijoittamisen aikana tarkasti.

Koska tarkkailuun sijoittamisessa 1 momentin 4 kohdan nojalla ei olisi kyse terveyteen, väkivaltaisuuteen tai itsetuhoisuuteen liittyvästä riskistä, yksinomaan tällä perusteella tarkkailuun sijoittamisesta ei tarvitsisi ilmoittaa lääkärille tai terveydenhuollon ammattihenkilölle. Jos tarkkailuun sijoittamisessa olisi myös 1—3 kohdan mukaisia perusteita, ilmoitus lääkärille tai terveydenhuollon ammattihenkilölle olisi tehtävä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tarkkailuun sijoittamisen kestosta. Tarkkailuun sijoittaminen ei saisi kestää kauempaa kuin olisi välttämätöntä eikä yli seitsemää vuorokautta. Pykälän 1 momentissa tarkoitettu vapautensa menettänyt voi kuitenkin olla tällaisen tarkkailun tarpeessa pidempäänkin hänen oman turvallisuutensa suojelemiseksi, minkä vuoksi tarkkailua saataisiin jatkaa, jos se tarkkailuun sijoittaminen edelleen olisi välttämätöntä. Koska kysymys on mahdollisimman lyhytaikaiseksi tarkoitettua toimenpiteestä, olisi pykälän 3 momentissa jatkossakin säännös päätöksen ottamisesta uudelleen käsiteltäväksi. Päätös tarkkailun jatkamisesta olisi arvioitava uudelleen enintään seitsemän vuorokauden väliajoin.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan tarkkailuun sijoittaminen 1 momentin 4 kohdan nojalla ei saisi kestää 24 tuntia pidempään. Kyseisen kohdan nojalla tapahtuvan tarkkailuun sijoittamisen lyhytkestoisuus olisi tärkeää muun muassa sen vuoksi, että peruste ei edellyttäisi ilmoittamista lääkärille tai terveydenhuollon ammattihenkilölle.

5 §. Eristämistarkkailu. Eristämistarkkailua koskevat säännökset päivitetäisiin vastaamaan pitkälti vankeuslain ja tutkintavankeuslain sääntelyä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että vapautensa menettänyt voitaisiin sijoittaa eristämistarkkailuun, jos olisi syytä epäillä, että hänellä säilytystilassa tai sinne tullessaan on kehossaan päihteitä tai muita 4 luvun 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja luvattomia aineita tai esineitä. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi ja täsmennettäväksi siten, että eristämistarkkailun valvonnassa voitaisiin käyttää vapautensa menettäneen päälle puettavaa vaatekustusta, joka estäisi kehossa mahdollisesti kuljetettujen aineiden hävittämisen tai piilottamisen. Käytännössä vaatekustuksella tarkoitettaisiin tarkkailuhaalareita. Lisäksi säännökseen lisättäisiin sana valvoa, joka kuvaisi nykyistä selkeämmin, että kyse ei ole pelkästään teknisestä tarkkailusta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan selvyydeksi lisättäväksi säännös siitä, että erityistä vaatekustusta käyttävän vapautensa menettäneen tulee viivytyksettä päästä WC-tiloihin sen jälkeen, kun hän on sitä pyytänyt.

Eristämistarkkailun enimmäisaikoja laskettaisiin vankeuslakia ja tutkintavankeuslakia vastaavasti. Eristämistarkkailu saisi lähtökohtaisesti kestää enintään kuusi vuorokautta nykyisen seitsemän vuorokauden sijaan. Eristämistarkkailua saataisiin tämän jälkeen jatkaa säännöksessä mainituin edellytyksin enintään kolmen vuorokauden ajan, nykyisen seitsemän vuorokauden sijasta. Eristämistarkkailuun sijoittamisesta olisi aina viipymättä ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle. Jos säännöksessä tarkoitettut kielletyt esineet tai aineet eivät poistu vapautensa menettäneen kehosta, tulisi tarvittaessa harkita 5 luvun 2 §:n mukaista vapautensa menettäneen tilapäistä siirtoa säilytystilan ulkopuolelle sairaalaolosuhteisiin.

Toisin kuin tutkintavankeuslaissa, poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ei ole henkilökatsastusta koskevia erillisiä säännöksiä. Selvyyden vuoksi momentissa viitattaisiin pakkokeinolain 8 luvun henkilökatsastusta koskevaan sääntelyyn samoin kuin tutkintavankeuslain sekä vankeuslain vastaaviin säännöksiin. On poikkeuksellisessa tilanteessa mahdollista, että myös tutkintavankeuslain tai vankeuslain säännösten mukaista henkilökatsastusmenettelyä kohdistuu vapautensa menettäneeseen ennen tämän siirtämistä poliisin hallinnoimaan säilytystilaan, jolloin voi olla tarve jatkaa eristämistarkkailua poliisin säilytystilassa.

Pykälän 3 momentissa olisi 4 §:n 2 momenttia vastaavat säännökset terveydenhuollon ammattihenkilölle ilmoittamisesta, terveydentilan tutkimisesta ja vapautensa menettäneen valvonnasta.

6 §. Voimakeinojen käyttö. Pykälässä säädettäisiin vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen oikeudesta voimakeinojen käyttöön. Voimassa olevan lain 15 luvussa säädetään poliisilaitoksen palveluksessa olevan virkasuhteisen vartijan ja ylivartijan alueellisesta, henkilöllisestä ja asiallisesta oikeudesta voimakeinojen käyttöön. Voimakeinojen käytöstä ehdotetaan säädettäväksi samassa luvussa turvaamistoimenpiteiden kanssa. Vastaava ratkaisu on omaksuttu tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, missä tilanteissa ja missä tarkoituksessa vartiointitehtävissä toimiva virkamies voisi käyttää voimakeinoja. Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen oikeus voimakeinojen käyttöön olisi alueellisesti rajattu siten, että niitä voitaisiin käyttää ainoastaan säilytystilassa, sen alueella ja säilytystilan välittömässä läheisyydessä. Tältä osin sääntely vastaisi lain nykyisten säännösten sanamuotoa. Säilytystilan välittömällä läheisyydellä tarkoitettaisiin sellaisia suoja-alueiksi katsottavia lähialueita, jotka rajoittuvat säilytystilan alueeseen. Kaupunkikortteleissa sijaitsevissa säilytystiloissa tällaisena alueena voitaisiin pitää myös sellaista säilytystilan ulkoseiniin, aitaan tai kiinteistönrajaan rajoittuvaa lähialuetta, joka ei kuuluisi säilytystilan alueeseen. Jos säilytystilan sijaitsi poliisiaseman yhteydessä, myös poliisiaseman tilat kuuluisivat sääntelyn piiriin. Välitöntä läheisyyttä ei voida etäisyyden osalta täsmällisesti määritellä, koska sen arvioinnissa on otettava huomioon säilytystilan ympäristön erityispiirteet (ks. HE 90/2005 vp, s. 110).

Vartiointitehtävissä toimiva virkamies voisi käyttää voimakeinoja myös vapautensa menettäneen kuljetuksen aikana sekä muun valvotun säilytystilasta poistumisen aikana. Vapautensa menettäneen kuljetuksella tarkoitettaisiin vapautensa menettäneen saatettuja ja valvottuja siirtoja ja kuljetuksia.

Säännösten piiriin kuuluisivat lisäksi muut valvotut säilytystilasta poistumiset, joihin kuuluisivat kattavasti kaikki vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen valvonnassa tapahtuvat vapautensa menettäneen poistumiset säilytystilasta. Momentti eroaisi voimassa olevasta sääntelystä siten, että siinä ei enää mainittaisi poliisin valvomia toimintoja. Poliisin valvomilla toiminnoilla on voimassa olevan säännöksen perustelujen mukaan tarkoitettu esimerkiksi sellaisia työ- tai toimintakohteita, joissa vapautensa menettäneet tekisivät työtä tai osallistuisivat toimintaan säilytystilan ulkopuolella säilytystilan henkilökunnan ohjauksessa tai valvonnassa. Poliisi ei nykyisin järjestä tällaista säilytystilan ulkopuolista toimintaa. Jatkossa tutkintavankeuslain muutosten toteutuessa säilyttämisaikat poliisin säilytystilassa lyhenevät entisestään. Säännökseen ehdotettu sanamuoto kattaisi tarvittaessa myös työ- ja toimintakohteet.

Pykälän 1 momentin mukaan voimakeinojen käytön tulisi liittyä virkatehtävien hoitoon. Tällä tarkoitettaisiin esimerkiksi, että vapaa-aikanaan virkasuhteisella vartijalla ei olisi oikeutta voimakeinojen käyttöön, jollei virkamies toimisi esimerkiksi 3 momentin nojalla toisen virkamiehen pyynnöstä. Voimakeinojen käyttö ei ole itsenäinen toimivaltuus, vaan sen tulee aina liittyä virkatehtävien hoitoon laissa säädettyjä muita toimivaltuuksia käytettäessä. Voimakeinoja voitaisiin käyttää ainoastaan tilanteissa, jotka olisi mainittu pykälän 1 momentin 1—3 kohdassa.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut toimenpiteet kohdistuisivat ensisijaisesti vapautensa menettäneeseen ja kohdassa 2 tarkoitetut toimenpiteet kohdistuisivat lähinnä 9 luvussa tarkoitettuihin säilytystilan ulkopuolisiin henkilöihin.

Vapautensa menettäneeseen voimakeinoja voitaisiin kohdistaa erilaisten valvonta- ja tarkastustoimenpiteiden suorittamiseksi sekä vapautensa menettäneen karkaamisen tai muun luvattoman poistumisen estämiseksi. Valvonta- ja tarkastustoiminnan suorittaminen sisältäisi tässä esineiden ja aineiden haltuun ottamisen. Ulkopuoliseen henkilöön kohdistuvia voimakeinoja voitaisiin käyttää 9 luvussa tarkoitettujen virkatoimien suorittamiseksi. Tällaisia virkatoimia olisivat säilytystilan alueelle pääsyn estäminen, tavaroiden tai esineiden poisottaminen, alueelta poistaminen, sekä uutena myös kiinniottaminen ehdotettavien 9 luvun 6 §:n tai pakkokeinolain 2 luvun 1 §:n nojalla. Koska ulkopuolisen henkilön alistuminen turvatarkastukseen ja vapautensa menettäneen tapaajan alistuminen henkilöntarkastukseen olisi aina vapaaehtoista, tällaista tarkastusta ei saisi suorittaa voimakeinoin.

Voimakeinojen käytön viimesijaisesta luonteesta johtuisi, että voimakeinojen käytön edellytyksenä olisi yleensä vastarinta. Vastarinnalla tarkoitettaisiin henkilön fyysistä, aktiivista tai passiivista, käyttäytymistä, jolla estettäisiin vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen virkatoimen suorittaminen. Tällaista vastarintaa voisi olla esimerkiksi asettautuminen oviaukkoon siten, että estettäisiin sen sulkeminen, tai vastaan rimpuileminen tehtäessä vapautensa menettäneelle tarkastustoimenpidettä. Pelkkä sanallista hyökkäystä ei olisi pidettävä vastarintana, mutta väkivalalla uhkaamista voitaisiin jossain tilanteessa sellaisena pitää.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan vartiointitehtävissä toimiva virkamies voisi käyttää voimakeinoja myös henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen tai muun vapautensa menettäneen tai muun henkilön terveyttä vaarantavan tapahtuman uhatessa pääsyn estämiseksi, esteen poistamiseksi tai kulkuneuvon pysäyttämiseksi. Tällaiset voisivat perustua 8 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun velvollisuuteen valvoa vapautensa menettäneitä tai vapautensa menettäneiden käytössä olevia tiloja sekä 9 luvun 1 §:n mukaiseen velvollisuuteen olla päästämättä säilytystilaan ketään, jolla ei ole siihen asianmukaista lupaa tai syytä.

Säännös täydentäisi vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen toimivaltuuksia järjestyshäiriöiden, vaaratilanteiden ja rikosten ennalta estämisessä. Säännöksen perusteella vartiointitehtävissä toimiva virkamies voisi voimakeinoin estää säilytystilaan väkivalloin tai uhkaamalla yrittävän ulkopuolisen henkilön pääsyn. Säännös antaisi vartiointitehtävissä toimivalle virkamiehelle oikeuden käyttää voimakeinoja myös esimerkiksi vapautensa menettäneen karkaamisen yhteydessä käytetyn ajoneuvon pysäyttämässä säilytystilan alueella tai sen välittömässä läheisyydessä. Säännös ei antaisi vartiointitehtävissä toimivalle vartijalle oikeutta tällaisen ajoneuvon seuraamiseen.

Poistettava este aiheutuu yleensä esineestä, joka estää vartiointitehtävissä toimivaa virkamiestä pääsemästä tehtävän suorituspaikkaan tai muuten estää virkamiestä suorittamasta virkatehtävää. Este voi olla esimerkiksi lukittu ovi tai kulkua estävä ajoneuvo tai eläin.

Voimakeinojen käyttöä koskevat toimivaltuuksien käytön yleiset periaatteet. Voimakeinojen käytön ohjaamisessa keskeisimpiä periaatteita ovat suhteellisuusperiaate ja vähimmän haitan periaate. Lain 1 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpitää säilytysvarmuutta, säilytystilan järjestystä ja turvallisuutta sekä turvata vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen toteutuminen. Pykälän 3 momentissa on ilmaistu vähimmän haitan periaate.

Voimakeinojen käytön ohjaamiseksi ehdotettavan pykälän 2 momentissa säädettäisiin erikseen voimakeinojen käytön tarpeellisuusvaatimuksesta ja puolustettavuusvaatimuksesta. Tarpeellisuusvaatimuksella tarkoitettaisiin, että voimakeinoja ei saisi käyttää varmuuden vuoksi vaan vasta, jos muut keinot eivät tehoaisi. Tarpeellisuusvaatimuksesta aiheutuisi myös, että

voimakeinojen käyttö olisi lopetettava heti, kun vastarinta loppuisi tai tilanne saataisiin muuten hallintaan.

Suhteellisuusperiaate edellyttää, että käytettävien voimakeinojen on oltava olosuhteisiin nähden puolustettavia. Voimakeinojen tulisi olla kohtuullisessa ja järkevässä suhteessa virkatoimella tavoiteltavaan päämäärään nähden. Jos voimakeinojen käyttäminen olisi välttämätöntä, niitä voitaisiin käyttää vain siinä määrin ja siihen saakka kuin olisi välttämättä tarpeen laissa säädetyn virkatehtävän suorittamiseksi. Puolustettavuuden arviointia varten pykälä sisältäisi säännöksen siitä, mitä seikkoja puolustettavuutta arvioitaessa tulisi ottaa huomioon. Tältä osin säännös vastaisi poliisilain 2 luvun 17 §:n 1 momenttia. Puolustettavuutta arvioitaessa tulisi ottaa huomioon tehtävän kiireellisyys ja tärkeys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.

Voimakeinojen käytön puolustettavuuden arvioiminen edellyttäisi yksittäistilanteessa tehtävää kokonaisvaltaista harkintaa, jossa tulisi arvioida tehtävän kiireellisyys ja tärkeys sekä sen toteuttamiseksi tarvittavat voimakeinot ja käytettävissä olevat resurssit. Jos esimerkiksi yöaikaan säilytystilassa on vähän henkilökuntaa paikalla ja virkatoimi, esimerkiksi väkivaltaisen vapautensa menettäneen tarkastaminen, tästä syytä voitaisiin toteuttaa vain ankarin voimakeinoin, saattaa olla tarkoituksenmukaista mahdollisuuksien mukaan siirtää toimenpiteen suorittamista, kunnes vapautensa menettänyt on rauhoittunut tai henkilökuntaa on enemmän saatavilla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myös voimankäyttövälineiden käyttämisestä, josta säädetään voimassa olevan lain 15 luvun 2 §:n 3 momentissa. Voimankäyttövälineiden käyttäminen edellyttäisi aina, että vartiointitehtävissä toimiva virkamies olisi saanut asianmukaisen koulutuksen niiden käyttöön. Täsmennyksenä mainittaisiin, että myös voimankäyttövälineiden kantaminen, jolla tarkoitettaisiin voimankäyttövälineen hallussapitoa virkatehtävällä, edellyttäisi asianmukaisen koulutuksen suorittamista. Asianmukaisella koulutuksella tarkoitettaisiin sekä käyttäjäkoulutuksen että välineeseen liittyvän ylläpitokoulutuksen suorittamista. Poliisilaitoksen tulee huolehtia siitä, että työssään voimankäyttövälineitä tarvitseville virkamiehille annettaisiin niiden kantamiseen ja käyttöön tarvittava koulutus.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen oikeudesta hätävarjeluun sisällöltään yhdenmukaisesti suhteessa poliisilain 2 luvun 17 §:n 2 momenttiin, tullilain 4 luvun 22 §:n 3 momenttiin ja rajavartiolaiton 35 §:n 4 momenttiin. Momentin mukaan vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä olisi virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Virantoimituksessa toimiva virkamies toimii aina virkavastuulla, joten mainintaa tästä ei erillisesti tarvita säännöksissä. Arvioitaessa hätävarjeluun puolustettavuutta olisi otettava huomioon vartiointitehtävissä toimivalle virkamiehelle hänen koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset. Poliisilaitosten virkasuhteisten vartijoiden voimankäyttökoulutus toteutetaan henkilöstökoulutuksena. Vastaava käytäntö on esimerkiksi tullialalla.

Vartiointitehtävissä toimiva virkamies olisi virantoimituksessa virka-aikanaan riippumatta siitä, onko hän parhaillaan suorittamassa tiettyä virkatehtävää. Sääntely tarkoittaisi sitä, että vartiointitehtävissä toimivaa virkamiestä arvioitaisiin virkamiehenä hätävarjelutilanteessa. Virkavastuulla toimiminen liittyy siihen, että korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2004:75 todettiin tavoin voimakeinojen käytön oikeudesta hätävarjelutilanteessa arvioitaessa poliisimiehelle voidaan perustellusti asettaa korkeammat vaatimukset kuin tavalliselle kansalaiselle. Kuten poliisilakia koskevan hallituksen esityksen HE 224/2010 vp perusteluissa todetaan, sääntelyllä korostettaisiin julkisen vallan vastuuta virkamiehen hätävarjelutilanteessa.

Ottaen huomioon vartiointitehtävissä toimivalle virkamiehelle annettava voimankäyttökoulutus sekä voimankäytön harjoittelu, vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen voidaan katsoa rinnastuvan voimankäyttöä arvioitaessa poliisimieheen. Näin ollen vartiointitehtävissä toimiva virkamies olisi, kuten poliisimieskin, hätävarjelutilanteessa laillisuusvalvonnan alaisena. Käytännössä hankaliksi ovat erityisesti osoittautuneet tilanteet, joissa voimankäyttöperuste ja rikosoikeudellinen hätävarjeluoikeus ovat limittyneet siten, että on vaikea osoittaa, kummasta tarkkaan ottaen on kyse. Tilanteet tulisi arvioida ehdotetun sääntelyratkaisun mukaan yhtenäisenä kokonaisuutena. Virkavastuun liittäminen hätävarjeluun tukee vahinkoa kärsineen oikeusturvaa, koska sääntely selkiyttää ja korostaa valtion vahingonkorvausvastuuta.

Pykälän 3 momentin viittauksella rikoslain 4 luvun 4 §:ään tarkoitettaisiin sitä, että hätävarjelutilanteissa sovellettavaksi tulisi myös mainitun pykälän 1 momentin loppu, jonka mukaan hätävarjeluteko ei saa ilmeisesti ylittää sitä, mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana, kun otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautujan ja hyökkääjän henkilö sekä muut olosuhteet. Ilmeisyydellä tarkoitetaan rikoslain esitöiden mukaan sitä, että teko kiistatta ylittää puolustettavuuden tason. Niin ikään mainitun pykälän 2 momentti hätävarjeluun liioittelusta voisi tulla sovelletuksi myös vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen voimankäyttötilanteissa. Hätävarjelutilanteissa ei siis sovellettaisi ehdotettavan pykälän 2 momentin säännöstä voimakeinojen puolustettavuuden arviointiperusteista eikä rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentin säännöstä rangaistusvastuusta vapautumisesta tapauksissa, joissa on ylitetty pykälän 2 momentissa säädetty voimakeinojen käytön rajat. Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen hätävarjelutilanteissa olisi kuitenkin otettava huomioon ehdotettavan pykälän 3 momentin kolmas virke, jonka perusteella vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen toiminnalle voidaan lähtökohtaisesti hätävarjelussa asettaa korkeammat vaatimukset kuin tavalliselle kansalaiselle. Tämä koskee niin ryhtymistä puolustustekoon kuin sen mitoittamistakin.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin vartiointitehtävissä toimivaa virkamiestä avustavan henkilön toimivaltuuksista. Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 17 §:n 3 momenttia. Myös avustavan henkilön voimakeinojen käytön tulisi olla olosuhteisiin nähden tarpeellista ja puolustettavaa. Vartiointitehtävissä toimivaa virkamiestä avustava henkilö olisi oikeutettu suorittamaan sellaisia vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen osoittamia toimenpiteitä, joihin vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä on itsellään toimivaltuuksiansa perusteella oikeus.

Pykälän 5 momenttiin otettaisiin uutena poliisilain 2 luvun 17 §:n 5 momenttia vastaava viittaussäännös rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momenttiin ja 7 §:ään, joissa säädetään voimakeinojen käytön liioittelusta sekä rikoslain 4 luvun 4 §:n 2 momenttiin ja 7 §:ään, joissa säädetään hätävarjeluun liioittelusta.

Poliisimiehen ja poliisimiestä avustavan henkilön oikeudesta voimakeinojen käyttöön säädetään poliisilaisissa. Poliisilain 2 luvun 17 §:n voimakeinojen käyttöä koskevassa yleissäännöksessä säädetään muun muassa poliisimiehen oikeudesta voimakeinojen käyttöön välittömästi uhkaavan rikoksen estämiseksi. Poliisimiehellä ja häntä avustavalla henkilöllä olisi poliisilain 2 luvun 17 §:ssä tarkoitettujen oikeudet voimakeinojen käyttämiseen myös ehdotetun lain mukaisissa tehtävissä toimittaessa. Tästä syystä pykälän 6 momenttiin ehdotetaan otettavaksi informatiivinen viittaussäännös poliisilain voimakeinojen käyttöä koskeviin säännöksiin. Poliisimiehen oikeudesta voimakeinojen käyttöön sekä hätävarjeluun, varautumisesta voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittamisesta, ampuma-aseen käytöstä sekä sitomisesta säädetään poliisilain 2 luvun 17—20 §:ssä ja oikeudesta voimakeinojen käyttöön väkijoukon hajottamiseksi sekä voimakeinojen käytöstä turvatarkastuksessa poliisilain 2 luvun 9 §:ssä ja 3 luvun 4 §:ssä.

7 §. Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen. Pykälässä säädettäisiin varautumisesta voimakeinojen käyttöön ja voimakeinojen käytöstä varoittamisesta. Voimassa

oleva laki ei sisällä näitä koskevia säännöksiä. Pykälä vastaisi poliisilain 2 luvun 18 §:ää. Myös rajavartiolaitain 35 b §:ssä ja tullilain 23 §:ssä on vastaava säännös. Poliisilain säännöksen perusteluissa todetaan, että pykälään otettava sääntely on yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin ulottuvien vaikutustensa vuoksi sellaista, että perustuslain 80 §:n 1 momentin nojalla se tulee ottaa lakiin (HE 224/2010 vp, s. 84). Aiemmin asiasta on säädetty asetuksentasoisesti.

Toimivaltuus voimakeinojen käyttöön liittyy vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen tehtäviin ja muihin toimivaltuuksiin, esimerkiksi ehdotettavan lain ja pakkokeinolain mukaisina uusina toimivaltuuksina ehdotettaviin oikeuksiin ottaa henkilö kiinni vaaran torjumiseksi, rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi taikka etsintäkuulutuksen tai pidättämisen tai vangitsemismääräyksen nojalla. Tarkasteltavana olevan pykälän kannalta ehdotettavan lain 1 luvussa mainituilla periaatteilla on korostunut merkitys. Voimakeinoilla puututaan perustuslaissa suojattuihin perusoikeuksiin, erityisesti henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen on ehdotettavan lain 1 luvun 5 §:n mukaan toimittava asiallisesti ja puolueetomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen. Virkamiehen tulee ensisijaisesti neuvoin, kehoituksin ja käskyin pyrkiä ylläpitää säilytysvarmuutta, säilytysjärjestystä ja turvallisuutta sekä turvata vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen toteutuminen. Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen on suoritettava virkatehtävänsä puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi.

Voimakeinojen käytön ohjaamisessa keskeisimpiä periaatteita ovat suhteellisuusperiaate ja vähemmän haitan periaate, joista säädetään ehdotettavan lain 1 luvun 3 ja 5 §:ssä. Ehdotettavan pykälän 1 momentissa säädetäisiin, että jos virkatehtävää suoritettaessa on syytä epäillä kohdattavan vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Varautumisvelvollisuus koskee korostetusti hätävarjelutilanteita, koska niissä voidaan joutua käyttämään voimakkaita voimakeinoja. Tällaisissa tilanteissa on tilanteen kiireellisyys erityisesti huomioon ottaen mahdollisuuksien mukaan huolehdittava voimakeinojen käytön suunnittelusta, johdosta ja valvonnasta. Hätävarjelun osalta säännöksen soveltamista saattaa kuitenkin hankaloittaa se, että hätävarjelutilanteille on tyypillistä niiden yllätyksellisyys ja ennalta arvaamattomuus.

Pykälän 2 momentin mukaan virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä olisi varoitettava etukäteen mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen olisi tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla. Yleisimmin varoittaminen tapahtuu suullisesti ilmoittamalla. Korkein oikeus on ratkaisussa KKO 2020:13 käsitellyt muun muassa voimakeinon käytöstä varoittamisen merkitystä voimakeinojen käytön tarpeellisuuden ja puolustettavuuden arvioinnissa.

8 §. *Ampuma-aseen käyttö.* Pykälässä säädetäisiin ampuma-aseen käytöstä pääpiirteittäin poliisilain 2 luvun 19 §:ää vastaavalla tavalla. Myös tullilain 25 § ja rajavartiolaitain 35 c § sisältävät vastaavantyyppiset säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan ampuma-asetta voitaisiin käyttää vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen, eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä. Momentissa käytetyllä sanalla ”toisen” tarkoitettaisiin muuta henkilöä kuin sitä, jonka toiminnan pysäyttämisestä on kysymys. Vaara voisi aiheutua myös ampuma-asetta käyttävälle. Ampuma-asetta voitaisiin lisäksi käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suoritettaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi.

Ampuma-aseen käyttö olisi aina viimesijainen keino. Ampuma-aseen käyttö voisi esimerkiksi olla oikeutettua, jos kohdehenkilö on aseistautunut ja uhkaa välittömästi toisen henkilön henkeä, eikä toimintaa ole mahdollista pysäyttää muuten kuin ampuma-asetta käyttämällä.

Ampuma-aseen käyttöön on otettu kantaa myös lukuisissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuissa. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuisaan esille nostamalla seikoilla olisi merkitystä päätettäessä ampuma-aseen käytöstä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklaan (oikeus elämään) liittyvässä ratkaisukäytännössään EIT on muun muassa todennut, ettei ampuma-aseen käyttöä pidätyksen toimittamiseksi voida pitää oikeutettuna silloin, kun tiedetään, että henkilöstä tai hänen käyttäytymisestään ei aiheudu vaaraa hengelle tai terveydelle eikä ollut syytä epäillä hänen syyllistyneen väkivaltarikokseen (Tzekov v. Bulgaria, EIT 23.2.2006). Suomea koskevasta EIT:n ratkaisusta (Huohvanainen v. Suomi, EIT 13.3.2007) ilmenee, että voimankäyttö Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan 2 kappaleessa mainituissa tarkoituksissa (esimerkiksi henkilön puolustamiseksi laittomalta väkivallalta) saattaa olla oikeutettua silloin, kun se perustuu vilpittömään käsitykseen, jota voidaan pätevin syin pitää tapahtuma-aikaan oikeana, vaikka se sittemmin osoittautuukin virheelliseksi. Ratkaisun perusteella huomioon otettavia seikkoja ovat erityisesti tapahtumaolosuhteet, tilanteen kehittyminen sekä operaation suunnittelu ja valvonta siten, että asianmukaisella tavalla varmistaudutaan hengenvaaran minimoinnista ja siihen liittyen toimenpiteiden valinnasta. Aseenkäytön asianmukaisuutta arvioidessa on merkitystä antautumiskehotuksilla ja varoituksilla aseenkäytöstä sekä sillä, onko viranomaisista kohti ammuttu ensin (Kasa v. Turkki, EIT 20.5.2008).

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin ampuma-aseen käyttö. Ampuma-aseen käytöllä tarkoitettaisiin ampuma-aselain 2 §:ssä tarkoitetun ampuma-aseen käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät olisi ampuma-aseen käyttöä. Säännöksen tarve poliisitoiminnassa liittyy siihen, että ampuma-aseen käyttöä koskeva määritelmä poikkeaa siitä, mitä ampuma-aseen käytöllä yleisesti ymmärretään (HE 224/2010 vp, s. 85).

Pykälän 3 momentti koskisi päätöksentekotasoa. Ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättäisi päällystöön kuuluva poliisimies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista. Päätöksentekotason sääntely liittyy toisaalta pykälässä mainittujen aseenkäytön tapojen vakavuuteen ja toisaalta siihen, että käytännössä voimankäyttöä koskevat tilanteet voivat syntyä nopeasti eikä aina ole mahdollista saada päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätöstä. On välttämätöntä, että ampuma-aseen käytön päätöksentekoa koskeva sääntely on yhtenevä koko poliisiorganisaatioon kuuluvan virkamiehistön osalta.

Vartiointitehtävissä toimivien poliisilaitosten virkasuhteisten vartijoiden ja ylivartijoiden tehtävät poikkeavat olennaisesti operatiivisessa kenttätoiminnassa työskentelevien poliisimiesten säädetystä tehtävistä, eikä vartijoita tai ylivartijoita voida käyttää poliisimiehen toimivaltuuksia edellyttäviin poliisin tehtävien hoitamiseen. Tehtävistä ja työskentely-ympäristöstä johtuen myös tehtävissä kannettava voimankäyttövälineistö on erilainen. On kuitenkin mahdollista, että vartija tai ylivartija säilytystilassa tai vapautensa menettäneen kuljettamiseen liittyvällä virkatehtävällä joutuu tilanteeseen, jossa tarvitsee poliisipartioiden apua tai tukea tehtävän suorittamisessa. Tällöin samassa tilanteessa voi olla paikalla sekä ampuma-asetta kantava vartija että ampuma-asetta kantava poliisimies. Tällaisessa tilanteessa vartija tai ylivartija kuuluu tarvittaessa alueella toimivan poliisin kenttäjohtoon ja yleisjohtoon alaisuuteen. Poliisista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1080/2013) säädetään poliisin toiminnallisista johtosuhteista. Asetuksen 4 §:n 1 momentin mukaan paikallispoliisin tilanne- tai johtokeskuksessa on päällystöön kuuluva yleisjohtaja, joka vastaa operatiivisen kenttätoiminnan johtamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan yleisjohtaja on toimialueella työvuorossa olevien operatiivisessa kenttätoiminnassa työskentelevien esimies. Kiireellisen poliisitehtävän hoitamiseksi yleisjohtaja voi antaa

koko toimialueensa poliisin henkilöstöä koskevia käskyjä. Yleisjohtaja voi momentin mukaisissa tilanteissa antaa käskyjä myös muussa kuin poliisimiehen virassa olevalle poliisin henkilöstölle.

Päällystään kuuluvan poliisimiehen päätöksen antaminen ampuma-aseen käytöstä ja sillä uhkaamisesta liittyy käytännössä monesti johdettuun poliisitoiminnalliseen tilanteeseen, joka on ehtinyt kestää jo jonkin aikaa, esimerkiksi piiritystilanteeseen. Kuten edellä todetaan, ampuma-aseen käyttöön katsotaan kuuluvan myös sen käytöstä varoittamisen. Velvollisuus varoittaa kuuluisi asetta käyttävälle vartijalle tai ylivartijalle jo 7 §:n 2 momentin nojalla, minkä vuoksi päätöksenteon osoittamista päällystään kuuluvalla virkamiehelle ei sen osalta tarvittaisi.

9 §. Turvaamistoimenpiteiden menettelysäännökset. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin nyky sääntelyä vastaavalla tavalla turvaamistoimenpiteissä noudatettavasta menettelystä. Tarkkailuun ja eristämistarkkailuun sijoittamista koskeva päätös olisi 1 momentin mukaan tehtävä kirjallisesti. Päätös annettaisiin oikaisuvaatimusosoituksineen tiedoksi päätöksen kohteelle. Tarve tähän liittyy 13 luvun muutoksenhakuun. Muut turvaamistoimenpiteet olisivat luonteeltaan sellaisia, että päätöksiä ei aina tarvitsisi tehdä kirjallisesti. Niistäkin olisi kuitenkin pääsääntöisesti kirjattava toimenpiteen syy ja kesto. Tämä koskisi myös 10 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettua tehostettua valvontaa, joka päätöksenä lukeutuisi 13 luvun 2 §:n mukaan muutoksenhaku kiellon piiriin. Kuitenkaan 10 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettujen poliisilain nojalla kiinni otettujen henkilöiden kohdalla toimenpiteen syytä ja kestoja ei tarvitsisi erikseen kirjata, koska näiden henkilöiden osalta tehostettua valvontaa voitaisiin tarvittaessa jatkaa koko lyhytaikaisen vapaudenmenetyksen ajan. Riittävää olisi, että 1 momentissa tarkoitettussa valvonnassa noudatettavista tallenteiden käyttötarkoituksesta ja hävittämisestä säädettäisiin 8 luvun 6 §:ssä.

10 §. Päätösvalta turvaamistoimenpiteissä. Pykälään koottaisiin turvaamistoimenpiteisiin liittyvää päätösvaltaa koskevat säännökset. Sitominen, tarkkailuun sijoittaminen ja eristämistarkkailu ovat kaikki voimakkaasti vapautensa menettäneen oikeuksia rajoittavia toimenpiteitä. Sama koskee myös tehostettua valvontaa, joskin kyse on lyhytaikaisesta puuttumisesta henkilön yksityisyyteen. Parhaat edellytykset toimenpiteen tarpeellisuuden ja edellytysten täytymisen arviointiin sitomisen, tehostetun valvonnan ja tarkkailuun sijoittamisen osalta olisivat säilytystilan esimiehellä, joka 1 momentin mukaan tekisi päätöksen toimenpiteistä.

Toimenpiteiden luonteen vuoksi tarve niiden suorittamiseen saattaa ilmentyä niin kiireellisesti, ettei säilytystilan esimiehen päätöstä voida odottaa. Toimenpiteen kiireellisyys liittyy usein toimenpiteen kohteen väkivaltaiseen käyttäytymiseen, joka kohdistuu toisiin vapautensa menettäneisiin, poliisin henkilökuntaan tai vapautensa menettäneeseen itseensä. Kiireellinen tilanne voi syntyä myös esimerkiksi vapautensa menettäneen kuljetuksen aikana. Kiireellisissä tilanteissa päätöksen toimenpiteen suorittamisesta voisi 1 momentin mukaan tehdä myös vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Tällaisessa tilanteessa toimenpide olisi ensi tilassa saatettava säilytystilan esimiehen tietoon.

Ehdotettavan lain 1 luvun 6 §:n mukaan säilytystilan vartiointitehtäviin liittyvää päätösvaltaa käyttää säilytystilaorganisaatioon kuuluva henkilöstö. Selvyden vuoksi 1 momentissa mainittaisiin myös erikseen, että sitomista koskeva päätösvalta koskee säilytystilaan otettuun vapautensa menettäneeseen kohdistuvaa kahlehtimista. Momentin päätösvalta koskisi kahlitsemista, jonka kohteena on vapautensa menettänyt, joka on tuotu säilytystilan tiloihin sijoittamista varten tai joka on jo sijoitettu säilytystilaan. Säilytystilaan otetulla tarkoitettaisiin myös säilytystilasta kuljetuksella olevaa vapautensa menettänyttä. Poliisimiehen oikeudesta sitomiseen säädetään myös poliisilain 2 luvun 20 §:ssä. Pykälän soveltamisala on laaja siten, että se koskee vapautensa menettäneen lisäksi myös muuta virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä. Ehdotettavan

lain sääntely ei rajoita poliisimiehen oikeutta päättää sitomisesta poliisilain nojalla esimerkiksi kiinnioton ja sitä seuraavan kuljetuksen aikana.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi siitä, että vartiointitehtävissä toimiva virkamies päättäisi 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua tehostetusta valvonnasta, joka koskee poliisilain nojalla vapautensa menettäneitä henkilöitä.

Pykälän 3 momentin mukaan epäiltyjen kehossa olevien kiellettyjen esineiden tai aineiden poistumisen valvomiseksi tehtävästä eristämistarkkailusta päättäisi säilytystilan johtaja. Myös eristämistarkkailua koskeva päätös saattaa edellyttää kiireellistä asiasta päättämistä, jolloin päätöksen voisi tehdä säilytystilan esimies. Myös tällaisessa tilanteessa toimenpide olisi ensi tilassa saatettava säilytystilan johtajan tietoon ja vahvistettavaksi.

11 §. Tarkemmat säännökset. Tarkemmat säännökset tarkkailun ja eristämistarkkailun täytäntöönpanosta, sitomiseen käytettävistä välineistä, voimankäyttövälineistä ja 9 §:ssä tarkoitettuja sitomista, tarkkailua, eristämistarkkailua ja tehostettua valvontaa koskevien päätösten kirjaamisesta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 2 momentin mukaan tarkemmat säännökset voimakeinojen käytön määritelmistä, voimankäyttökoulutuksesta, voimankäytön harjoittelusta ja seurannasta, oikeudesta kantaa voimankäyttövälineitä, voimankäyttövälineiden säilyttämisestä sekä voimakeinojen käytön valvonnasta annettaisiin sisäministeriön asetuksella. Voimankäyttöön liittyvä asetuksenantovaltuutus muutettaisiin siten vastaamaan poliisilaisissa säädettyä asetuksenantovaltuutta sen varmistamiseksi, että vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten voimankäyttöön liittyvä asetustasoinen sääntely olisi kattavaa ja vartiointitehtävien erityispiirteet huomioivia. Tehtävien erityispiirteiden arvioinnissa on perusteltua huomioida muun muassa kidutuksen vastaisen komitean (CPT) suositus siitä, että sähkökäyttöisten ampuma-aseiden ei tule kuulua henkilöstön tavanomaiseen varustukseen sellaisissa paikoissa, joissa vapautensa menettäneitä henkilöitä säilytetään.

11 luku. Vapautensa menettäneen kuljetus

Luvun säännökset koskisivat kuljetuksia poliisiin säilytystilasta tai muuta poliisiorganisaation vastuulla olevaa vapautensa menettäneen kuljetusta. Siten säännökset koskisivat myös esimerkiksi vapautensa menettäneen kuljettamista poliisiin säilytystilaan kiinniottopaikalta tai mahdollista kuljettamista säilytystilasta esitutkintatoimenpiteisiin muun kuin vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen toimesta. Muiden kuin vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten toimivaltuuksien arvioinnissa on huomioitava, että vapautensa menettäneeseen henkilöön kohdistuvista tarkastuksista ja etsinnöistä säädetään myös esimerkiksi poliisilain 2 luvun 12 §:ssä ja pakkokeinolain 8 luvussa. On lisäksi huomioitava, että useimmat ehdotettavassa laissa säännellyt vapautensa menettäneen oikeudet ovat käytännössä toteutettavissa vasta, kun vapautensa menettänyt on tulotarkastuksen jälkeen otettu poliisiin säilytystilaan.

1 §. Kuljetusvälineet. Pykälässä säädettäisiin kuljetusvälineistä. Kuljetusvälineiden tulisi 1 momentin mukaan olla tarkoitukseen sopivia ja niissä tulisi olla tarpeelliset turvalaitteet. Vapautensa menettäneen kuljetukseen käytetään lähinnä henkilöautoa, linja-autoa, junaa ja lentokonetta. Kuljetusvälineissä ja kuljetuksen toteutuksessa tulisi huomioida muun muassa putka-kuolemia koskevassa eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussa korostettujen varotoimien merkitys kuljetuksen aikana silloin, kun kuljetetaan päihdyntä vapautensa menettänyttä. Henkilön tilaa tulee seurata esimerkiksi teknisillä laitteilla ja virkamiehen sijoittumisella tarvittaessa samaan tilaan kuljetettavan henkilön kanssa, jotta kuljetuksen turvallisuus voidaan varmistaa (ks. EOAK 4103/2016, 31.7.2019). Pysäköityjä kulkuneuvoja ei tule käyttää vapautensa

menettäneiden säilyttämiseen muutoin kuin hetkellisesti ja silloinkin siten, että virkamies on läsnä tilanteessa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan siirrettäväksi voimassa olevan lain vapautensa menettäneen kuljetusta koskevan 14 luvun 4 §:n 3 momentissa oleva säännös, jonka mukaan vapautensa menettäneellä tulee olla mahdollisuus ilman aiheutonta viivytystä saada yhteys kuljetusta valvovaan viranomaiseen. Kyse on kuljetusvälineen ominaisuuksiin liittyvästä turvallisuusvaatimuksesta.

2 §. Kuljetuksen kesto. Pykälän 1 momentissa olisi nykysääntelyä vastaava yleissäännös, jonka mukaan kuljetus olisi suoritettava ilman aiheutonta viivytystä. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kuljetuksen kestosta, joka ei saisi kokonaisuutena muodostua kohtuuttoman pitkäksi. Kuljetusajan kohtuullisuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon vapaudenmenetyksen ja kuljetuksen syy, pituus ja kuljetettavan terveydentila. Jos kuljetusaika muodostuisi kohtuuttoman pitkäksi, olisi ryhdyttävä kuljetusta nopeuttaviin järjestelyihin, joilla tarkoitettaisiin muuta kuin säännönmukaista kuljetusreittiä tai -välinettä käyttäen suoritettavaa vapautensa menettäneen kuljetusta. Muutosta nykysääntelyyn merkitsisi se, että momentin sanamuodon mukaan sääntely koskisi kuljetusaikaa kokonaisuutena. Tutkintavankeuslain sääntelyä vastaavalla tavalla (HE 45/2014 vp, s. 71) kuljetukseen ja kuljetusaikaan katsottaisiin sisältyväksi myös väliaikainen säilytys poliisin säilytystilassa tai muussa majoituksessa.

3 §. Vapautensa menettäneen erillään pitäminen kuljetuksen aikana. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin nykysääntelyä vastaavasti, että vapautensa menettänyt olisi pyrittävä pitämään erillään muista matkustajista, jos kuljetukseen käytettäisiin yleisessä liikenteessä olevaa kulkuneuvoa. Velvoitetta pitää alle 18-vuotias vapautensa menettänyt erillään aikuisista tulisi noudattaa myös kuljetuksen aikana. Nykysääntelystä momentti eroaisi siinä, että siinä mainittaisiin erikseen velvollisuudesta pitää vankeusrangaistusta suorittavat vapautensa menettäneet erillään muilla perusteilla vapautensa menettäneistä kuljetuksen aikana. Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 10 artikla edellyttää, että rangaistusta suorittava vanki tulee pitää erillään tuomitsemattomista vapautensa menettäneistä. Myös Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt edellyttävät eri vankiryhmien erillään pitämistä.

Pykälä eroaisi voimassa olevasta sääntelystä siinä, että pykälän 2 momentissa mainittaisiin erikseen, että vapautensa menettäneet olisi pidettävä kuljetuksen aikana erillään, jos vapautensa menettäneen oma tai muun henkilön turvallisuus, rikoksen selvittäminen tai muu vastaava syy sitä edellyttää. Edellä 1 luvun 1 §:n perusteluissa todetusti ehdotettavan lain soveltamisalan alkaisi, kun vapautensa menettänyt on otettu poliisin säilytykseen tai kuljetukseen. Poliisin säilytettävänä oleminen alkaisi, kun poliisimies tai muu toimivaltainen poliisihallinnon palveluksessa oleva virkamies on suorittanut henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen, esimerkiksi kiinnioton. Tästä syystä on tärkeää, että useita vapautensa menettäneitä kuljettaessa virkamiehet asianmukaisella tavalla varmistuvat siitä, että kuljetus samassa kuljetusvälineessä tai -tilassa voidaan toteuttaa turvallisesti ja vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus huomioiden. Esimerkiksi eduskunnan apulaisoikeusasiamies on korostanut valvonnan ja vapaudenmenetyksen perusteiden selvittämisen merkitystä vapautensa menettäneiden kiinniottoa ja kuljetukseen sijoittamista koskevassa ratkaisussa EOAK/6321/2016, 28.2.2017.

Ehdotettavan lain 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan miehet ja naiset olisi pidettävä eri selleissä. Erillään pitämiseen liittyy muun muassa turvallisuusnäkökohtia. Myös kuljetuksen aikana lähökohtana olisi, että eri sukupuolta olevat vapautensa menettäneet tulisi pitää erillään. Erillään pitämiseen kuljetuksen aikana ei kuitenkaan välttämättä olisi tarvetta esimerkiksi silloin, jos vapautensa menettäneet tuntevat toisensa eikä erillään pitämiseen ole henkilön turvallisuuteen,

rikoksen selvittämiseen tai muuhun vastaavaan syyhyn liittyvää perustetta. Asianmukainen valvonta on joka tapauksessa turvattava myös kuljetuksen aikana.

4 §. Vapautensa menettäneen kohtelu kuljetuksen aikana. Poliisi kuljettaa lain nojalla monin eri perustein vapautensa menettäneitä henkilöitä. Käytännön syistä kuljetuksen aikana on usein tarpeen rajoittaa joitakin vapautensa menettäneen oikeuksia. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pitkälti nykysääntelyä vastaavaan tapaan tällaisista rajoituksista, eräin täsmennyksin. Momentin ilmaisu ”kuljetuksen aikana” tarkoittaisi sekä varsinaista kuljetusta että väliaikaista kuljetukseen liittyvää säilytystä ja majoitusta poliisin vastuulla olevan kuljetuksen aikana. Jos oikeuksien toteuttaminen olisi kuljetuksen aikana erityisen vaikea järjestää, mukaan lukien asian edellyttämän valvonnan järjestäminen, rajoitukset olisivat mahdollisia riippumatta siitä, mihin lain säännöksiin henkilön vapaudenmenetyksen perustuisi.

Selvyyden vuoksi pykälän 1 momenttiin ehdotetaan siis lisättäväksi maininta, jonka mukaan oikeuksia voitaisiin rajoittaa vapaudenmenetyksen perusteesta riippumatta. Lisäyksen tarkoituksena olisi tuoda selkeämmin esille esimerkiksi sitä, että Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalla ei olisi toimivaltaa myöntää Rikosseuraamuslaitoksen vankilaan sijoitetulle vangille tilaisuutta tapaamiseen sinä aikana, kun hän on poliisin hallinnoimassa säilytystilassa tai muuten poliisin valvottavana kuljetuksen johdosta. Palveluperiaate ja viranomaisten yhteistyö kuuluvat lakisääteisiin hyvän hallinnon perusteisiin. Esimerkiksi vankeusvangeille voitaisiin Rikosseuraamuslaitoksen aloitteesta järjestää tapaamisia myös poliisin säilytystilassa kuljetuksen aikana, mutta asia edellyttäisi kuljetuksesta ja sen aikaisesta säilytyksestä huolehtivan poliisin säilytystilaorganisaation hyväksyvää päätöstä. Esimerkiksi eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa Dnro 4334/4/09, 5.10.2010 on todettu lainsäädännöllinen epäselvyys liittyen toimivaltaan päättää Rikosseuraamuslaitoksen vankilaan sijoitetun tutkintavangin tapaamisesta silloin, kun tämä on kuljetukseen liittyen poliisin säilytystilassa. Pitkälti vastaavanlaisesta asiasta on ollut kyse eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa Dnro 4840/4/15, 17.3.2016. Muun muassa riittävän valvonnan mahdollisuuksien ja muiden resurssien arvioimiseksi on tarpeen, että poliisiorganisaation piirissä voidaan viime kädessä päättää esimerkiksi vapautensa menettäneen tapaamisen mahdollistamisesta silloin, kun henkilö on poliisiorganisaation kuljetettava tai säilytettävänä. Kysymys liittyy lain soveltamisalaa koskevan 1 luvun 1 §:ään ehdotettavaan täsmennykseen. Riippumatta siitä, mitä muualla laissa säädetään vapautensa menettäneen kohtelusta, sovellettaisiin ehdotettavaa lakia siltä osin kuin se on välttämätöntä ottaen huomioon poliisin säilytystilan tai poliisin vastuulla olevan kuljetuksen järjestys ja turvallisuus.

Pykälän 1 momentin termillä ”omaisuus” tarkoitettaisiin laajasti erilaisia esineitä ja aineita, myös esimerkiksi erilaisia yhteydenpitoon soveltuvia laitteita. Esimerkiksi jos vapautensa menettänyt joudutaan kuljetuksen aikana sijoittamaan väliaikaisesti poliisin säilytystilaan, voi asia vapaudenmenetyksen perusteesta riippumatta vaikuttaa siihen, millaista omaisuutta vapautensa menettänyt saa pitää hallussaan ja käyttää. Omaisuuden hallussapidossa noudatettaisiin 4 luvun 1 §:n säännöksiä, jotka edellyttävät myös tapauskohtaista harkintaa ja esimerkiksi säilytystilan käyttöasteen huomiointia.

Voimassa olevan lain 14 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettäneen kohtelussa kuljetuksen aikana noudatetaan soveltuvin osin, mitä tässä laissa säädetään. Soveltamisohjetta on sen epätasällisuuden vuoksi tarpeen selkeyttää. Ehdotettavan momentin mukaan sen lisäksi, mitä muualla ehdotettavassa laissa säädetään, vapautensa menettäneen oikeutta ulkoiluun, omaisuuden hallussapitoon ja käyttöön sekä oikeutta tapaamisiin ja puhelimen käyttöön saataisiin kuljetuksen aikana rajoittaa vapaudenmenetyksen perusteesta riippumatta, jos oikeuksien toteuttaminen kuljetuksen kestäessä on erityisen vaikeaa järjestää. On huomattava, että 1 luvun 1 §:n mukaan vapautensa menettänyt kuuluisi lain soveltamisalan piiriin myös heti sen jälkeen, kun poliisimies tai muu toimivaltainen poliisihallinnon palveluksessa oleva virkamies on

suorittanut henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen, esimerkiksi kiinnioton. Säännös tarkoittaisi, että esimerkiksi omaisuuden hallussapitoa voitaisiin rajoittaa 4 luvun 1 §:ssä mainituin perustein kuljetuksessa jo ennen säilytystilaan ottamista samoin kuin muussa kuljetuksessa. Toisaalta säilytystilasta tapahtuvan kuljetuksen kohdalla tulisi kuljetuksesta huolehtivan henkilöstön määrätymisessä kuljetuksen tarkoituksesta riippuen huomioida myös 8 luvun 3 §:ssä erikseenkin mainittu tutkintavastuun ja säilytysvastuun eriyttäminen. Eriyttämisperiaate koskee myös vapautensa menettäneiden kuljetuksia (ks. esim. EOAK/6092/2019, 17.2.2021).

Omaisuuden hallussapitoa voitaisiin lisäksi rajoittaa kuljetukseen liittyvistä syistä. Kuljetuksen ajaksi vapautensa menettäneen omaisuutta on usein tarpeen ottaa poliisin säilytettäväksi erityisesti sen vuoksi, että kuljetuksen aikana valvonnan toteuttaminen on vaikeaa. Momentissa tarkoitettua kuljetuksen aikaisesta rajoituksesta ei annettaisi erillistä päätöstä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti, että kuljetus olisi pyrittävä järjestämään huomiota herättämättä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan pitkälti tutkintavankeuslain 14 luvun 4 §:n 2 momenttia vastaavaa säännöstä siitä, että kuljetettavalla vapautensa menettäneellä ei olisi kuljetuksen aikana oikeutta ottaa vastaan rahaa, aineita tai tavaroita ulkopuolisilta henkilöiltä. Säännös on tarpeen muun muassa siksi, että kuljetuksen aikana omaisuutta tai saannon lainmukaisuutta ei yleensä voida tarkastaa asianmukaisesti. Erityisestä syystä raha-, aine- tai tavaralähetykset voitaisiin ottaa kuljetuksesta vastaavan virkamiehen säilytettäväksi. Tällöin omaisuuden tarkastaminen voitaisiin suorittaa esimerkiksi vapautensa menettäneen sijoituspaikassa kuljetuksen päätyttyä. Tavarantoimituksen vastaanottaminen virkamiehen säilytettäväksi olisi poikkeuksellista ja edellyttäisi, että omaisuuden toimittaminen esimerkiksi postitse tai kuljettaminen tapaamisen yhteydessä olisi jostain syystä ongelmallista. Lisäksi omaisuuden tulisi olla riittävällä tavalla tarkastettavissa vastaanotettaessa, eikä siihen esimerkiksi liittyisi mahdollista kuljetuksen aikaista rikkoontumista koskevia vastuuongelmia.

12 luku. Ilmoituksen ja tiedon antaminen

1 §. *Ilmoitus vapautensa menettäneen terveydentilasta ja kuolemasta.* Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneen terveydentilasta ja kuolemasta ilmoittamisesta voimassa olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneen terveydentilasta tulisi ilmoittaa potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain säännösten mukaisesti. Pykälän 2 momentin mukaan vapautensa menettäneen kuolemasta olisi ilmoitettava asianomaisille viranomaisille sekä lähiomaiselle, muulle läheiselle tai vapautensa menettäneen nimeämälle muulle henkilölle. Ilmoitus voisi siis tapahtua muullekin kuin lähiomaiselle tai muulle läheiselle henkilölle.

2 §. *Ilmoitus vapauttamisesta ja säilytystilasta poistumisesta.* Pykälässä säädettäisiin vapautensa menettäneen vapauttamisesta ja säilytystilasta poistumisesta ilmoittamisesta asianomistajalle tai muulle henkilölle pitkälti voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti. Kyse on erityisesti rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevan direktiivin 2012/29/EU edellyttämästä sääntelystä.

Pykälän 1 momentti koskisi jatkossakin millä tahansa perusteella vapautensa menettäneen vapauttamisesta ilmoittamista. Säännös olisi harkinnanvarainen ja koskisi myös muille henkilöille kuin asianomistajalle tehtäviä ilmoituksia. Säännöksen nojalla myös esimerkiksi sellaiselle asianomistajalle, joka ei ole vapautumisilmoitusta etukäteen pyytänyt, saataisiin jatkossakin ilmoittaa vapautensa menettäneen vapautumisesta, jos asianomistajaan kohdistuu momentissa

tarkoitettu uhka. Ilmoitus voitaisiin antaa myös henkilölle, johon nähden vapautensa menettäneellä on lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) mukainen lähestymiskielto tai yksityisoikeyden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (227/2015) 4 §:n nojalla poliisiasiain tietojärjestelmään ilmoitettu suojelutoimenpide.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti poliisin velvollisuudesta ilmoittaa tutkintavangin vapauttamisesta ja karkaamisesta asianomistajalle, joka on ilmoittanut haluavansa saada tällaisen ilmoituksen. Momentin mukaan vapauttamisesta ja karkaamisesta olisi ilmoitettava, jos tutkintavanki olisi vangittu momentissa tarkoitetun henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuneen rikoksen tai seksuaalirikoksen johdosta. Momentissa lueteltujen rikosten johdosta vangitun tutkintavangin vapauttamisesta ja karkaamisesta olisi ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle, joka on esitutkintalain 4 luvun 19 §:ssä tarkoitetulla tavalla ilmoittanut haluavansa saada tällaisen ilmoituksen.

Momentin mukaan ilmoituksen tekeminen kuitenkin edellyttäisi, että siitä ei arvioida aiheutuvan vaaraa tutkintavangin hengelle tai terveydelle. Säännös vastaisi direktiivin 6 artiklan 6 kohta, jossa ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle on rajattu tilanteet, joissa on olemassa tällaisesta ilmoituksesta aiheutuva tunnistettu rikosentekijään kohdistuva vahingon riski.

Pykälän 3 momentin mukaan pykälässä tarkoitettu ilmoitus olisi tehtävä hienotunteisuutta noudattaen. Ilmoitusta ei saisi tehdä vastoin asianomistajan tai muun pykälässä tarkoitetun vaarassa olevan henkilön ilmaisemaa tahtoa. Pykälän 2 momentissa tarkoitettujen ilmoitusten osalta tämä tarkoittaisi, että vapautumisilmoitusta etukäteen pyytäneet asianomistaja voisi ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle, ettei enää halua saada ilmoitusta.

3 §. Tietojen antaminen mielentilatutkimusta suorittavalle yksikölle. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla poliisin oikeudesta antaa tietoja mielentilatutkimusta varten ilman erillistä pyyntöä. Poliisilla voi olla tarve mielentilatutkimuksen toimeenpanoon liittyvien tietojen oma-aloitteiseen luovuttamiseen tutkimusta suorittavalle yksikölle. Nimenomainen säännös poliisin oikeudesta tietojen luovuttamiseen olisi jatkossakin tarpeen mielentilatutkimuksen häiriöttömän kulun sekä vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen ja turvallisuuden varmistamiseksi.

4 §. Ilmoittaminen ja menettely henkilö- ja omaisuusvahinkotilanteessa. Pykälässä säädettäisiin virkatehtävän suorittamisen yhteydessä syntyneestä henkilö- ja omaisuusvahingosta ilmoittamisesta ja vahinkoon liittyvästä menettelystä sisällöllisesti voimassa olevan lain 15 luvun 3 §:ää vastaavalla tavalla. Havaittuaan virkatehtävän suorittamisen yhteydessä syntyneen henkilö- tai omaisuusvahingon olisi vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä velvollisuus viipymättä ilmoittaa vahingosta esimiehelleen. Velvollisuutta ilmoituksen tekemiseen ei kuitenkaan olisi, jos vahinko olisi vähäinen. Ehdotettava säännös vastaisi sisällöltään poliisilain 8 luvun 6 §:n 1 momentissa poliisimiehelle säädettyä ilmoitusvelvollisuutta.

Koska poliisilain 8 luvun 6 § sanamuotonsa mukaan soveltuu ainoastaan poliisimiehen tehtävän suorittamisen yhteydessä aiheutuviin henkilö- ja omaisuusvahinkoihin, ehdotettaisiin lakiin jatkossakin otettavaksi viittaussäännös poliisilain 8 luvun 6 §:ään. Ehdotetun viittaussäännöksen mukaan vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen tehtävän suorittamisen yhteydessä aiheutuneen henkilö- tai omaisuusvahingon käsittelemisessä noudatettaisiin samoja periaatteita kuin poliisimiehen tehtävän yhteydessä aiheutuviin henkilö- ja omaisuusvahinkoihin. Myös vartijoiden osalta vahinkotilanteessa tulisivat näin sovellettavaksi tutkinnan suorittamista, hoidon, lääkärinavun ja -tarkastuksen järjestämistä sekä kustannuksia koskevat poliisilain erityissäännökset.

5 §. Päätösvalta. Koska luvun 1—3 §:ssä tarkoitetut ilmoitukset ja tiedot annettaisiin muille viranomaisille ja poliisin ulkopuolisille henkilöille, päätösvalta niistä olisi tutkinnanjohtajalla, jolle säännöksissä tarkoitetut informointivelvollisuudet luontevasti kuuluvat ja jolla on tehtävistään johtuen parhaat mahdollisuudet säännöksissä mainitun informaation antamiselle. Esimerkiksi 3 §:ää koskevien tietojen osalta säilytystilahenkilöstö voi antaa tarvittavia tietoja tutkinnanjohtajalle poliisilain 7 luvun 2 §:n mukaisesti.

13 luku. Muutoksenhaku

1 §. Muutoksenhakukelpoiset päätökset. Pykälässä säädettäisiin niistä ehdotettavan lain mukaisista päätöksistä, joihin voidaan hakea muutosta ja jotka soveltuvat oikaisuvaatimusmenettelyyn. Luettelo ei kuitenkaan vaikuttaisi välillisenä muutoksenhakukieltona (välillistä muutoksenhakukieltota tarkoittavaa vaikutusta on pidetty hyljättävänä perustuslakivaliokunnan käytännössä, ks. esim. PeVL 28/2018 vp, PeVL 32/2018 vp, PeVL 20/2005 vp ja PeVL 21/2006 vp), vaan muutoksenhakukiellon piirissä olevista päätöksistä säädettäisiin erikseen luvun 2 §:ssä.

Luvun 1 §:ssä tarkoitetuista päätöksistä ei voisi lähtökohtaisesti valittaa suoraan hallinto-oikeuteen, vaan vapautensa menettänyt voisi tehdä päätöksestä oikaisuvaatimuksen. Vasta oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä voisi valittaa hallinto-oikeuteen. Keskeinen tavoite tällaisessa muutoksenhakumenettelyssä on se, että mahdollinen virhe viranomaisen menettelyssä havaitaan oikaisuvaatimustasolla, jolloin se oletettavasti voidaan korjata nopeammin kuin jos käsittely jo ensivaiheessa tapahtuisi tuomioistuimessa. Poliisin säilytystilassa säilytysaika on pääsääntöisesti lyhytaikaista, joten selkeä ja toimiva oikaisuvaatimusmenettely on vapautensa menettäneen oikeusturvan kannalta erityisen tärkeää.

Samoin kuin tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa on vankilaympäristön osalta todettu (HE 45/2014 vp, s. 15), myös monet poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotetun lain toimivaltuudet ovat täsmällisestä päätösvalan sääntelystä huolimatta tosiallista hallintotoimintaa. Esimerkiksi päätösvalta 8 luvussa säädettäväksi ehdotetuissa tarkastuksissa tai 10 luvun 3 §:n tarkoitetussa tehostettuun valvontaan sijoittamisessa on täsmällisesti säännelty, mutta asiallisesti päätöksissä on kyse tosiasiallisesta hallintotoiminnasta. Toisaalta ehdotettavassa laissa on sellaisia viranomaistoimivaltuuksia, jotka ovat lähtökohtaisesti tosiasiallista julkisen vallan käyttöä, mutta jotka toimenpiteen pitkeydessä voivat muodostua perustaksi hallinnolliselle muutoksenhauulle perustuslain 21 §:n nojalla.

Edellä jaksossa 2 todetusti ehdotettava laki poikkeaa tutkintavankeuslaista ja vankeuslaista erityisesti siinä, että poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain soveltaminen kohdistuu pääasiallisesti lyhytaikaisiin vapaudenmenetyksiin. Erityisesti pian vapaudenmenetyksen alkamisen jälkeen ja lyhytaikaisiin vapaudenmenetyksiin liittyen tehtäviä vapautensa menettäneen oikeuksiin ja velvollisuuksiin vaikuttavia päätöksiä voidaan usein arvioida tosiasiallisena hallintotoimintana muun muassa siitä syystä, että vapaudenmenetyksen alussa turvallisuusnäkökohdilla on päätöksenteossa korostunut merkitys. Päätösharkintaa rajaavat alkutilanteessa myös käytännön mahdollisuudet ja resurssit. Tällaisessa tilanteessa säilyttämiseen liittyvät toimet voidaan perustellusti rinnastaa oikeudelliselta luonteeltaan esimerkiksi sellaisiin terveydenhuollon hoitotoimenpiteisiin, joilla ei ole erillisiä vaikutuksia henkilön oikeusasemaan.

Hallinnollisen muutoksenhakumahdollisuuden tarpeen voidaan katsoa muodostuvan monien ehdotettavan lain mukaisten päätösten osalta vasta vapaudenmenetyksen ja päätöksen mukaisen menettelyn pitkeydessä. Lisäksi jos vapaudenmenetyksessä kestää rajoitetun ja niin lyhyen ajan, että sen puitteissa edes oikaisuvaatimusta ei pääsääntöisesti ehditä viranomaisessa asianmukaisesti käsitellä ennen vapaudenmenetyksen päättymistä, muutoksenhakua koskevalla sääntelyllä ei ole tosiasiallista merkitystä. Näin on esimerkiksi sellaisten henkilöiden osalta, jotka ovat

vapautensa menettäneinä yksinomaan poliisilain 2 luvun säännösten nojalla henkilön itsensä tai rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi. Toisaalta hallinnolliselle muutoksenhakumahdollisuudelle ei tällaisessa tilanteessa myöskään ole tarvetta. Oikeusturvan hakeminen on joka tapauksessa mahdollista myös virkavirhe- tai vahingonkorvauskanteilla tai kantelulla laillisuusvalvontaviranomaisille. Toisaalta esimerkiksi kansainväliset suositukset edellyttävät, että vapautensa menettäneillä on laajat mahdollisuudet säilytystilan sisäisiin pyyntöihin ja valituksiin sekä oikeus-suojaan valitusten muodossa.

Edellä jaksossa 2 todetusti voimassa olevassa sääntelyssä ongelmallisena on käytännön toiminnassa pidetty muun muassa sen määrittelemistä, missä tilanteissa ja missä muodossa muutoksenhakukelpoinen päätös tulisi antaa henkilölle tiedoksi.

Säilytystilaan sijoittamisen yhteydessä joudutaan säännönmukaisesti puuttumaan vapautensa menettäneen oikeuteen pitää hallussaan omaisuutta poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 4 luvun 1 §:n nojalla. Erityisesti vapaudenmenetyksen alkaessa tulotarkastuksen yhteydessä tehtävä omaisuuden erittely vapautensa menettäneen haltuun annettavaan ja säilytettäväksi otettavaan omaisuuteen kuuluu sellaisiin rutiiniluonteisiin säilytystilan järjestyssääntöön liittyviin toimenpiteisiin, jotka voidaan lähtökohtaisesti lukea tosiasiallisen hallintotoiminnan piiriin kuuluviksi siitä huolimatta, että omaisuuden hallussapidon epääminen ja omaisuuden erittely sinänsä tapahtuukin lain 4 luvun 1 §:n nojalla. Tällaisesta toimenpiteestä ei ole tarvetta tehdä erillistä tiedoksi annettavaa muutoksenhakukelpoista päätöstä. Edellä jaksossa 2 todetusti hallintotoiminnassa lähtökohtana on, että viranomaisen on annettava valituskelpoinen hallintopäätös kirjallisessa muodossa ilman erillistä pyyntöä, ellei menettelystä poikkeamisesta ole nimenomaisesti säädetty.

Edellä mainituista syistä on menettelyn selkeyttämiseksi ja säännösten käytännön soveltamisen mahdollistamiseksi tarpeen, että ehdotettavaan lakiin lisätään erityissääntelyä, joka koskee päätösten tiedoksi antamista. Ehdotettavalla sääntelyllä on merkitystä erityisesti muutoksenhakumenettelyä koskevan sääntelyn selkeyttämisen kannalta. Jatkossa eräistä muutoksenhakukelpoisista päätöksistä annettaisiin muutoksenhakukelpoinen päätös ainoastaan erillisestä pyynnöstä asianomaisten säännösten kohdalla todetulla tavalla. Pyyntö voisi olla kirjallinen tai suullinen. Tällaisiin lukeutuisivat sellaiset päätökset, joita voidaan perusoikeussidonnaisuudesta ja erillisestä päätösvaltasääntelystä huolimatta pitää lähtökohtaisesti tosiasialliseen hallintotoimintaan rinnastuvina menettelyinä. Säilyttämiseen liittyviltä rutiininluonteisilta päätöksiltä ei tule edellyttää kirjallista muotoa, ellei siihen ole erillistä tarvetta. Toisaalta esityksessä ehdotetaan säädettäväksi täsmällisesti myös niistä muutoksenhakukelpoisista päätöksistä, jotka annettaisiin aina kirjallisesti ilman erillistä pyyntöä.

Ehdotettavan pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan vapautensa menettänyt voisi vaatia oikaisua ja valittaa päätöksestä, joka koskee 3 luvun 2 §:ssä tarkoitettua omien vaatteiden käyttöä tai 4 §:ssä tarkoitettua perusruokavaliosta poikkeamista. Kyseiset päätökset ovat muutoksenhakukelpoisia myös tutkintavankeuslaissa. Perusoikeussidonnaisuudestaan huolimatta kyseisistä asioista ei 3 luvun säännösten mukaan annettaisi erillistä kirjallista päätöstä, ellei vapautensa menettänyt sellaista erikseen pyydä. Pyydettyessä päätöksen tekisi säilytystilan esimies.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettu omaisuuden hallussapidon epääminen säilytystilassa tai 4 §:ssä tarkoitettu rahan ja muiden maksuvälineiden käyttö olisivat myös sellaisia päätöksiä, joista voitaisiin vaatia oikaisua. Myös nämä päätökset rinnastuvat poliisin säilytystilassa tosiasialliseen hallintotoimintaan ja ne perustuvat pitkälti säilytystilan järjestyssääntöön ja säilytystilassa käytössä oleviin resursseihin. Tästä syystä asioista ei 4 luvun säännösten mukaan annettaisi kirjallista päätöstä ilman erillistä pyyntöä. Selvyiden vuoksi kohdassa mainittaisiin, että oikaisuvaatimusmahdollisuus koskisi ainoastaan 4 luvun 1 §:n 1—3

momentissa tarkoitettua omaisuuden hallussapidon epäämistä, ei siis mainitun pykälän 4 momentissa tarkoitettua rajoitusta, jossa on kyse rutiininluonteisesta toiminnasta ja omaisuuden erittelystä, joka perustuu suoraan vapaudenmenetyksen perusteeseen poliisilain nojalla kiinni otettujen kohdalla.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan 5 luvun 2 §:ssä tarkoitettu tilapäinen hoito säilytystilan ulkopuolella lukeutuisi muutoksenhakukelpoiisiin päätöksiin. Sääntely vastaisi siten tutkintavankeuslakia. Päätöksentekoa koskevaa sääntelyä 5 luvussa täsmennettäisiin siten, että asian epäämistä koskeva päätös olisi annettava myös kirjallisesti.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan 6 luvun 6 §:ssä tarkoitettu kirjeen tai postilähettyksen pidättäminen olisi muutoksenhakukelpoinen päätös. Säännös vastaisi voimassa olevaa sääntelyä. Kyseisen pykälän 2 momentissa säädettäisiin kirjallisen päätöksen antamisesta.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan 7 luvun 6 §:ssä tarkoitettua tapaamiskieltoa tai 9 §:n 1 momentissa tarkoitettua poistumislupaa erittäin tärkeästä syystä koskeva päätös olisi muutoksenhakukelpoinen. Säännös vastaisi voimassa olevaa sääntelyä. Tapaamiskieltoa koskevan päätöksen antamisesta kirjallisesti säädettäisiin 6 §:n 3 momentissa ja poistumislupaa koskevasta päätöksestä 9 §:n 3 momentissa.

Pykälän 1 momentin 6 kohdassa säädettäisiin 10 luvun 4 §:ssä tarkoitettua tarkkailua ja 5 §:ssä tarkoitettua eristämistarkkailua koskevien päätösten muutoksenhakukelpoisuudesta. Kyseiset päätökset ovat muutoksenhakukelpoisia tutkintavankeuslaissa. Ehdotettavan lain sääntely eroaisi tutkintavankeuslaista ja vankeuslaista siinä, että tarkkailuun sijoittaminen olisi ehdotettavan 10 luvun 4 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan mahdollista myös vapautensa menettäneen aiheuttaman huomattavan häiriön jatkamisen estämiseksi, jos häiriö aiheuttaa vahinkoa tai haittaa muille vapautensa menettäneille. Tarkkailuun sijoittaminen tällä perusteella ei saa kestää pidempään kuin 24 tuntia. Tarkkailuun sijoittaminen kyseisellä perusteella olisi lyhytkestoista ja tosiasialliseen hallintotoimintaan rinnastettavaa menettelyä, josta ei 13 luvun 2 §:n mukaan saisi vaatia oikaisua eikä valittaa. Tarkkailua koskevien säännösten mukaan toimenpiteen syy ja kesto olisi kirjattava tällaisestakin tarkkailuun sijoittamisesta.

Pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaan muutoksenhakukelpoinen olisi myös muu ehdotettavan lain nojalla tehty oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:ssä tarkoitettu ratkaisu, ellei muutoksenhakua ole tämän luvun 2 §:n nojalla kielletty. Sääntely vastaisi sisällöllisesti tutkintavankeuslain 15 luvun 1 §:n 1 momentin 8 kohtaa. Säännös koskisi muita ehdotettavan lain nojalla tehtyjä päätöksiä, jotka ovat oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 6 §:n nojalla muutoksenhakukelpoisia. Poikkeuksen tästä muodostaisivat 2 §:ssä säädetty muutoksenhakukiellot. Muutoksenhakukelpoisia päätöksiä voisivat olla esimerkiksi sellaiset vapautensa menettäneen oikeuksia rajoittavat ratkaisut, jotka yleensä ovat tosiasiallista hallintotoimintaa, mutta pitkään jatkuessaan muodostavat sellaisen puuttumisen vapautensa menettäneen oikeuksiin, että ratkaisuun on voitava hakea muutosta. Tällainen päätös voisi olla esimerkiksi ulkoilun epääminen, jos se jatkuisi pidemmän ajanjakson.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muiden henkilöiden muutoksenhakuoikeudesta. Vapautensa menettäneen tapaamista koskevat päätökset liittyvät myös tapaajan oikeuksiin, joten tapaajalla olisi samanlainen muutoksenhakuoikeus kuin vapautensa menettäneelläkin. Samoin kirjeen lähettäjällä ja vastaanottajalla olisi oikeus vaatia oikaisua kirjeen pidättämistä koskevaan päätökseen. Tutkintavankeuslaki sisältää vastaavan sisältöiset säännökset.

2 §. Muutoksenhakukiello. Pykälässä säädettäisiin ehdotettavan lain mukaisista päätöksistä, joihin ei voisi hakea muutosta oikaisuvaatimuksella tai valittamalla hallinto-oikeuteen.

Säännöksessä mainitut päätökset vastaisivat pääosin tutkintavankeuslain 15 luvun 2 §:n luetteloon sisältyviä muutoksenhakukiellon piiriin kuuluvia päätöksiä. Kyse on päätöksistä, joissa viranomaisella on laaja harkintavalta ja päätöksenteko perustuu ennen kaikkea tarkoituksenmukaisuuskysymyksiin, resurssihin ja turvallisuustekijöihin. Erikseen pykälän 4 kohdassa kiellettäisiin muutoksenhaku myös 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettua tehostetusta valvonnasta ja 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua lyhytaikaisesta tarkkailuun sijoittamista koskevasta päätöksestä. Voidaan katsoa, että enintään vuorokauden verran kestävät valvonta- tai tarkkailutoimenpiteet eivät edellytä muutoksenhakumahdollisuutta, koska kyse on lyhytaikaisista valvontaan liittyvistä toimenpiteistä, joissa harkinta perustuu säilytystilan tila- ja turvallisuuskysymyksiin.

3 §. Oikaisuvaatimus. Pykälässä säädettäisiin oikaisuvaatimuksesta, sen käsittelystä ja päätösvallostaa osittain voimassa olevan lain 17 luvun 2 ja 3 §:ää vastaavasti. Oikaisuvaatimus olisi jatkossakin pakollinen esivaihe muutoksenhauille muutoksenhakukelpoisissa päätöksissä. Oikaisuvaatimus olisi 1 momentin mukaan tehtävä kirjallisesti viikon kuluessa siitä, kun päätös on annettu vapautensa menettäneelle tiedoksi. Oikaisuvaatimus tulee toimittaa päätöksen tehneelle viranomaiselle.

Oikaisuvaatimus edellyttää kirjallista päätöstä ja valitusosoitusta. Jotta vapautensa menettäneelle kuuluva muutoksenhakuoikeus voisi toteutua, hänen tulee olla tietoinen siitä sekä tavasta, jolla hänen tulee menetellä saadakseen valituskelpoisen päätöksen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että niissä vapautensa menettänyttä koskevissa ehdotettavan lain mukaisissa päätöksissä, joissa ei lain nojalla automaattisesti edellytetä kirjallista päätöksen tekemistä, mutta joihin voi hakea muutosta, vapautensa menettänyt tulee ohjata halutessaan tekemään asiaan liittyvä pyyntö, jonka johdosta hänelle tulee antaa kirjallinen oikaisuvaatimusosoituksen sisältävä päätös asiassa. Näin tulee toimia esimerkiksi silloin, jos vapautensa menettäneelle ei anneta hänen suullisesti pyytämäänsä omaisuutta 4 luvun 1 §:n 1—3 momentin nojalla.

Pykälän 2 momentin mukaan oikaisuvaatimuksen ratkaisisi poliisilaitoksen poliisipäällikkö. Tällä tarkoitettaisiin poliisilaitoksen poliisipäällikköä, jonka alaisuudessa oikaisuvaatimuksen kohteena oleva päätös olisi tehty. Jos päätös olisi tehty sellaisessa säilytystilassa, joka ei hallinnollisesti kuuluisi mihinkään poliisilaitokseen, ratkaisisi oikaisuvaatimuksen sen poliisilaitoksen poliisipäällikkö, jonka maantieteellisellä toimialueella päätös olisi tehty.

Pykälän 3 momentti sisältäisi viittauksen hallintolakiin oikaisuvaatimuksen käsittelyn osalta. Esimerkiksi kyseisen lain 49 e §:n mukaan oikaisuvaatimus on käsiteltävä kiireellisenä, joten tätä koskevaa säännöstä ei ole enää tarpeen sisällyttää ehdotettavaan lakiin.

4 §. Valituksen tekeminen ja käsittely. Pykälässä säädettäisiin oikaisuvaatimuksen johdosta tehtyyn päätökseen kohdistuvasta valituksesta sekä sen käsittelystä. Voimassa oleva laki sisältää erilliset näitä asioita koskevat pykälät. Edelleen voidaan pitää tarpeellisenä sitä, että valitus oikaisuvaatimus päätöksestä tehdään riittävän pian päätöksen tiedoksiannosta. Muilta osin pykälän 1 momentti sisältäisi valituksen tekemisessä viittauksen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin, joka on asiaa koskeva yleislaki. Esimerkiksi asian käsittelevä hallinto-oikeus määräytyy yleislain mukaan samoin perustein kuin tällä hetkellä säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevassa erillislaissa.

Edelleen tarpeellisenä voidaan pitää erillistä säännöstä siitä, että hallinto-oikeus on päätösvaltainen yksijäsenisenä. Asiasta säädettäisiin 2 momentissa. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin valitusasian käsittelystä kiireellisenä. Utta olisi se, että säännöksessä mainittaisiin selvyden erikseen, että asiaa ei tarvitse käsitellä kiireellisenä, jos se koskee päätöstä, johon liittyvä vapaudenmenetys on jo päättynyt. Tällaisessa tilanteessa peruste asian kiireelliseen käsittelyyn on

poistunut. Asian käsittelystä muilta osin momentissa viitattaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun muuttamista koskevassa mietinnössään (HaVM 51/2014 vp) hallintovaliokunta ei ole pitänyt tarkoituksenmukaisena säätää valitusoikeudesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen sen vuoksi, että tutkintavangin säilytysajat ovat pääsäännön mukaan lyhyitä poliisin säilytystilassa. Valiokunta kuitenkin totesi, että osaltaan muutoksenhakua koskeva pohdinta tekee poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain kokonaisuudistuksen välttämättömäksi. Tutkintavangin mahdollista sijoitusaikaa poliisin säilytystilaan on lailla 103/2018 huomattavasti lyhennetty edelleen siten, että tutkintavankia ei saa laissa säädettyjen edellytysten täytyessäkään pitää poliisin säilytystilassa seitsemää vuorokautta pidempää aikaa, ellei siihen ole poikkeuksellisen painavaa laissa erikseen mainittua syytä.

Oikeusministeriössä vireillä olevan hankkeen (OM017:00/2020) mukaan tutkintavankien säilyttämisestä poliisin säilytystiloissa on tavoitteena luopua jatkossa pääsääntöisesti kokonaan. Säilytysaikojen lyhentyessä valituksen käsittely tulee olemaan jo hallinto-oikeudessa yleensä jälkikäteistä suhteessa vapaudenmenetykseen. Onkin oletettavaa, että muutoksenhakumenettelyä vain harvoin jatkettaisiin oikaisuvaatimuksen jälkeen. Toisaalta valitusmahdollisuus myös korkeimpaan hallinto-oikeuteen on perusteltua siksi, että se tarvittaessa mahdollistaa käytäntöä ohjaavat ennakkopäätökset myös käsiteltävän lain osalta. On huomattava, että asian käsittely raukeaa hallintotuomioistuimessa vain, jos on selvää, että oikeusturvan tarvetta ei enää ole. Asian käsittelyn raukeamisessa on kyse tilanteista, joissa oikeudenkäynnin edellytykset ovat lakanneet oikeudenkäynnin aikana. Esimerkiksi ratkaisussa KHO 2017:151 lausunnon antaminen on rauennut, mutta korkein hallinto-oikeus on kuitenkin katsonut tarpeelliseksi antaa perustellun ratkaisun, jossa on otettu kantaa viranomaisen ja hallinto-oikeuden päätösten lainmukaisuuteen.

Edellä mainituista syistä säännöksissä ei rajoitettaisi hallinto-oikeuden päätöksestä valittamista, vaan hallinto-oikeuden päätöksestä valittamiseen sovellettaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 12 luvun yleistä sääntelyä. Lain 107 §:n mukaan hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Tältä osin sääntely vastaisi siten vankeuslain 20 luvun sääntelyä.

5 §. *Oikaisuvaatimuksen ja valituksen vaikutus täytäntöönpanoon.* Pykälässä säädettäisiin vankeuslain 20 luvun 7 §:ää vastaavasti oikaisuvaatimuksen ja valituksen vaikutuksesta päätöksen täytäntöönpanoon. Pykälän 1 momentin mukaan muutoksenhaku ei estäisi päätöksen täytäntöönpanoa, jollei asian ratkaiseva toimivaltainen muutoksenhakuviranomainen toisin määräisi.

Vankeuslain sääntelyä vastaavasti 2 momentti sisältäisi säännöksen siitä, että hallinto-oikeuden täytäntöönpanon keskeyttämistä koskevaan päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla.

6 §. *Oikeusapu.* Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta oikeusapuun ehdotetun lain mukaisissa oikaisuvaatimus- ja valitusasioissa. Oikeusapua myönnettäisiin oikeusapulain mukaisin edellytyksin, mutta vapautensa menettäneen ei tarvitsisi toimittaa selvitystä taloudellisista olosuhteistaan. Oikeusavun myöntämisestä päättäisi oikeusaputoimisto paitsi, jos asia olisi hallinto-oikeuden käsiteltävänä. Tällöin tuomioistuin päättäisi oikeusavun myöntämisestä.

Eduskunnan lakivaliokunta on oikeusavun tarvetta vankien muutoksenhaussa käsitellessään katsonut, ettei henkilö pääsääntöisesti tarvitsisi avustajaa tavanomaisia kurinpitorangaituksia

kuten varoitusta tai yksinäisyyttä koskeissa valituksissa (LaVM 22/2001 vp). Samoin kuin voimassa olevan lain perusteluissa todetaan (HE 90/2005 vp, s. 56), pääsääntöisesti myös nyt ehdotettavan lain perusteella hallinto-oikeuksissa käsiteltäviksi tulevat asiat ovat merkitykseltään vielä vähäisempiä kuin mainitut kurinpitoasiat, mikä tulisi huomioida avustajan tarvetta asiakohtaisesti arvioitaessa.

7 §. Tarkemmat säännökset. Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta antaa tarkempia säännöksiä oikaisuvaatimuksen käsittelystä valtioneuvoston asetuksella.

14 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

1 §. Voimaantulo. Lailla kumottaisiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki ja päihytyneiden käsittelystä annettu laki.

8.1.2 Pakkokeinolaki

2 luku. Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

1 §. Poliisimiehen ja vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen kiinniotto-oikeus. Pykälän otsikkoa ja pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että momentissa poliisimiehelle säädetty kiinniottamiseen liittyvä toimivalta koskisi myös 1. lakiehdotuksen 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettua vartiointitehtävissä toimivaa virkamiestä hänen virkatehtävällään. Voimassa olevan momentin mukaan poliisimies saa ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Poliisimies saa lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi. Jälkimmäistä momentin virkettä on perusteltu sillä, että käytännössä on ilmennyt tilanteita, joissa tuomion yhteydessä vangittavaksi vaadittu vastaaja poistuu oikeuspaikalta päätösharkinnan aikana. Vastaajan poistumisen estäminen on edellyttänyt, että kiinniotto-oikeudesta säädetään erikseen poliisimiehen kiinniotto-oikeutta koskevilla säännöksillä (HE 222/2010 vp, s. 74). Samoin perustein ja resurssien säästämiseksi myös ehdotetussa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa tarkoitettua vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen vastaavasta kiinniotto-oikeudesta tulisi säätää muun muassa siitä syystä, että vartiointitehtävissä toimivat virkamiehet työskentelevät vapautensa menettäneiden asioiden tuomioistuinkäsittelyihin liittyvillä kuljetustehtävillä. Laajennus koskisi siten virkasuhteisia vartijoita. Ehdotettavalla sääntelyllä ei ole vaikutuksia vartiointitehtävissä toimivan poliisimiehen muussa laissa säädettyihin toimivaltuuksiin ja velvollisuuksiin.

Vastaavin perustein vartiointitehtävissä toimivan virkamiehellä tulee olla myös toimivaltuus ottaa virkatehtävällään kiinni rikoksesta epäilty, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Tällaisessa tilanteessa vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen olisi luovutettava pidätys- tai vangitsemismääräyksen johdosta kiinni otettu viipymättä poliisimiehelle, jos jatkotoimenpiteistä päättäminen sitä edellyttäisi. Jos määräys esimerkiksi edellyttäisi ainoastaan henkilön toimittamista tiettyyn vankilaan, vartiointitehtävissä toimivat virkamiehet voisivat tarvittaessa ja resurssien sen mahdollistaessa kuljettaa henkilön määräyksen mukaiseen paikkaan ilman, että kiinni otettua luovutetaan erikseen poliisimiehelle. Ehdotettava sääntely ei kuitenkaan laajentaisi virkasuhteisen vartijan toimivaltuuksia esimerkiksi henkilöllisyyden selvittämisessä.

4 §. Kiinniottamisesta ilmoittaminen. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin voimassa olevan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain sijasta ehdotettavan lain vapaudenmenetyksestä ilmoittamista koskeviin säännöksiin.

8.1.3 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa

2 luku. henkilötietojen käsittely

6 §. *Tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen sisältö.* Pykälään lisättäisiin uusi 5 kohta, jonka mukaan poliisi saisi käsitellä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettuja säilytystilan valvonnan yhteydessä käsiteltäviä tietoja. Mainitun lain 8 luvun 1 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että vapautensa menettäneitä ja säilytystilaa on valvottava ja valvonta kirjattava siten kuin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytystilan järjestys, säilytysvarmuus, vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuus, vapautensa menettäneen päihtymysaste ja terveydentilan seuraaminen sekä rikoksen estäminen edellyttävät. Lain 8 luvun 2 § sisältäisi tyhjentyvän luettelon säilytystilan valvonnassa käsiteltävistä henkilötietojen luokista.

Poliisi saisi käsitellä 5 kohdassa tarkoitettuja tietoja poliisin henkilötietolain 5 §:ssä tarkoitettuihin henkilöistä. Mainitun pykälän 1 momentin 3 kohdan nojalla poliisi saa käsitellä tietoja henkilöistä, jotka ovat esitutkinnan, poliisitutkinnan tai poliisin toimenpiteen kohteena. Poliisin säilyttämät henkilöt ovat poliisin toteuttaman henkilön vapautteen kohdistuvan toimenpiteen kohteena. Lisäksi poliisi saa pykälän 1 momentin 7 kohdan nojalla käsitellä tietoja henkilöistä, jotka ovat poliisin kenttätehtäviin tai laissa erikseen säädettyihin valvontatehtäviin välittömästi liittyviä. Tähän henkilöryhmään kuuluisivat vapautensa menettäneen tapaaajat, joiden henkilötietoja käsiteltäisiin poliisille säädetyn valvontatehtävän suorittamiseksi vastaavasti kuin vapautensa menettäneiden tietoja. Tapaamisten valvontaa edellytettäisiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 7 luvun 2 ja 3 §:ssä. Mainitun lain 8 luvun 2 §:n 4 kohdan mukaan valvonnan yhteydessä ja sen edellyttämällä tavalla voitaisiin käsitellä tietoja, jotka liittyvät tapaamisiin ja muihin yhteyksiin säilytystilan ulkopuolelle.

Ehdotetussa 5 kohdassa tarkoitettujen henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin poliisin henkilötietolain 2 luvun säännöksiä. Poliisi voisi siten käsitellä tietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen 5 §:n mukaiseen käsittelytarkoitukseen noudattaen lain 13 ja 14 §:ää. Teknisen valvonnan tallenteita saisi kuitenkin käyttää vain poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 8 luvun 6 §:ssä säädettyihin tarkoituksiin. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyssä olisi noudatettava poliisin henkilötietolain 15 §:n rajoitusta vain käsittelytarkoituksen kannalta välttämättömien tietojen käsittelystä. Tietojen luovuttamiseen sovellettaisiin vastaavasti lain 4 lukua ja tietojen poistamiseen 34 §:n säännöksiä muiden tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen poistamisesta.

Henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin niiden käsittelytarkoituksen mukaisesti yleislakina rikosasioiden tietosuojalakia, joka sisältää yksityiskohtaiset säännökset muun muassa henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista, rekisterinpitäjän velvollisuuksista ja rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuudesta ja henkilötietojen käsittelyn valvonnasta sekä lainvastaisen henkilötietojen käsittelyn seuraamuksista. Poliisin henkilötietolain 6 luvussa on lisäksi täydentäviä säännöksiä rekisteröidyn oikeuksien toteuttamisesta. Rekisterinpitäjänä Poliisihallituksen on huolehdittava henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta, asianmukaisuudesta ja läpinäkyvyydestä tietosuojalainsäädännön vaatimusten mukaisesti.

8.1.4 Oikeudenkäymiskaari

17 luku. Todistelusta

63 §. Pykälän 4 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin.

8.1.5 Laki kuolemansyyn selvittämisestä

7 §. Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin.

8.1.6 Aluevalvontalaki

27 §. *Henkilöllisyyden selvittäminen ja henkilön kiinniottaminen.* Pykälän 4 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin.

8.1.7 Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä

1 §. *Lain tarkoitus.* Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin.

8.1.8 Rajavartiolaki

35 d §. *Sitominen.* Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuden poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavan lain sitomista koskeviin säännöksiin.

61 §. *Vapautensa menettäneen henkilön kohtelussa sovellettavat säännökset.* Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että säilytystilassa työskentelevää henkilöstöä koskevassa viittaussäännöksessä otettaisiin huomioon 1. lakiehdotuksen 1 luvun 6 ja 7 §:n mukaiset muutokset poliisin säilytystilan henkilöstössä ja toimivallan määräytymisessä säilytystilassa. Pienempien säilytysmäärien vuoksi rajavartiolaissa ei olisi tarpeen säätää kolmiportaisesta säilytystilaorganisaatiosta.

Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännökset kohdistuisivat uuden poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavan lain säännöksiin koskien säilytystilan järjestyssäännön vahvistamista, tilojen valvontaa ja lukittuna pitämistä, oikaisuvaatimuksesta päättämistä ja säilytystilan esimieheksi määräämistä.

Pykälän 4 momentista poistettaisiin viittaus päihtyneiden käsittelystä annettuun lakiin. Kyseinen laki kumottaisiin 1. lakiehdotuksen mukaan.

8.1.9 Laki puolustusvoimista

22 b §. *Toimivaltuudet puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisessa.* Pykälän 4 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin.

8.1.10 Esitutkintalaki

4 luku. Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

11 §. *Epäillyn yhteydenpito avustajaan.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin.

19 §. Ilmoitus oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuden poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavan lain 12 luvun 2 §:n 2 momentin säännöksiin oikeudesta saada ilmoitus vapautensa menettäneen vapautumisesta tai muusta säilytystilasta poistumisesta.

8.1.11 Poliisilaki

2 luku. Yleiset toimivaltuudet

2 §. Kiinniottaminen henkilön suojaamiseksi. Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuden poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavan lain 3 luvun 11 §:n säännöksiin päihtyneenä kiinni otetun sijoittamisesta. Pykälässä ei enää viitattaisi päihtyneiden käsittelystä annettuun lakiin, koska 1. lakiehdotuksen mukaan kyseinen laki kumottaisiin.

20 §. Sitominen. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin 1. lakiehdotuksen 10 luvun 2 §:ää vastaava täsmennys siitä, että liikkuma- ja toimintavapautta saataisiin rajoittaa säännöksessä mainittujen välineiden lisäksi sylkemisen estävää välinettä käyttämällä. Tällä tarkoitettaisiin sellaista Poliisihallituksen poliisikäyttöön hyväksymää välinettä, joka on nimenomaan säännöksessä mainittuun tarkoitukseen valmistettu ja siten käyttöturvallinen. Myös sylkemissuojan käytön välttämättömysharkinnan tulisi aina perustua henkilön käyttäytymiseen ja tilannetekijöihin tapauskohtaisesti.

8.1.12 Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa

18 §. Kiinniotettujen, pidätettyjen tai vangittujen säilyttäminen ja kohtelu. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin. Pykälän 3 momentin 3 kohtaa muutettaisiin siten, että viittaussäännöksessä otettaisiin huomioon 1. lakiehdotuksen 1 luvun 6 ja 7 §:n mukaiset muutokset poliisin säilytystilan henkilöstössä ja toimivallan määräytymisessä säilytystilassa. Pienempien säilytysmäärien vuoksi puolustusvoimien osalta ei olisi tarpeen säätää kolmiportaisesta säilytystilaorganisaatiosta.

8.1.13 Viittomakielilaki

4 §. Viittomakieltä käyttävän kielelliset oikeudet. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin.

8.1.14 Laki rikostorjunnasta Tullissa

2 luku. Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa

12 §. Vapautensa menettäneen henkilön kohtelu. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännöksessä otettaisiin huomioon 1. lakiehdotuksen 1 luvun 6 ja 7 §:n mukaiset muutokset poliisin säilytystilan henkilöstössä ja toimivallan määräytymisessä säilytystilassa. Pienempien säilytysmäärien vuoksi Tullin osalta ei olisi tarpeen säätää kolmiportaisesta säilytystilaorganisaatiosta.

8.1.15 Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista

44 §. *Säilössä pidettävien kohtelu ja menettely säilössä pitämisessä.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että viittaussäännökset kohdistuisivat uuden poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavan lain vastaaviin säännöksiin.

8.1.16 Tullilaki

42 §. *Kiinniotetun henkilön kohtelu.* Pykälää muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin.

8.1.17 Laki tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta

2 luku. Toisessa jäsenvaltiossa määrätyn seuraamuksen täytäntöönpano Suomessa

5 §. *Väliaikainen säilöönotto.* Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että korjattaisiin viittaussäännöksen pakkokeinolakia koskeva lain numero viittaamaan voimassa olevaan lakiin. Lisäksi momentin viittaus muutettaisiin siten, että viittaussäännös kohdistuisi uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaksi ehdotettavaan lakiin.

9 Lakia alemman asteinen sääntely

Voimassa olevan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain kumoutuessa myös sen nojalla annetut asetukset kumoutuvat. Uuden lain soveltamisen kannalta tarpeellisista valtioneuvoston ja sisäministeriön asetuksilla annettavista tarkemmista säännöksistä ja määräyksistä ehdotetaan säädettäväksi voimassa olevaa lainsäädäntöä vastaavasti lain lukujen lopussa. Kyse olisi sääntelystä, jossa keskeiset yksilön oikeusasemaan vaikuttavat säännökset annetaan perustuslain 80 §:n edellyttämällä tavalla lailla ja jossa asetuksen antaja valtuutetaan antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä vähäisistä yksityiskohdista. Voimassa olevaa lakia vastaavasti valtioneuvosto antaisi asetukset laajakantoisista ja periaatteellisesti tärkeistä asioista sekä niistä muista asioista, joiden merkitys sitä vaatii. Merkitykseltään vähäisemmissä asioissa sekä teknisluonteisissa ja toimeenpanoa koskevissa asioissa asetukset antaisi tarvittavilta osin sisäministeriö.

Valtioneuvoston asetuksella ja sisäministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset pitkälti samoista asioista kuin voimassa olevassa laissa on säädetty, tietyin täsmennyksin. Eriytyisesti voimakeinojen käyttöön liittyviä asetuksenantovaltuuksia yhdenmukaistettaisiin suhteessa poliisilakiin.

Teknisluonteisissa ja toimeenpanoa koskevissa asioissa ehdotetaan annettavaksi keskusviraston hallinnollisia määräyksiä sen sijaan, että asioista säädettäisiin asetuksella. Laintasoisten keskeisten säännösten ja niitä tarkempien asetustasoisten säännösten lisäksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelun ja menettelyjen yhdenmukaisuuden varmistamiseksi on katsottu tarpeelliseksi osoittaa Poliisihallitukselle hallinnonalan keskusvirastona toimivaltaa hallinnollisten määräysten antamiseen. Voimassa olevan lain soveltamisessa on havaittu huomattavia eroavuuksia eri poliisilaitoksissa ja säilytystiloissa. On tästä syystä katsottu, että hallinnon asianmukainen toiminta ja yhdenmukaiset menettelyt edellyttävät tavanomaista keskusviraston ohjaus- toimivaltaa täsmällisempien valtuutussäännösten antamista laissa, jotta asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu voidaan nykyistä paremmin valtakunnallisesti varmistaa.

Asianmukainen ja yhdenmukainen kohtelu säilytystiloissa edellyttää yksityiskohtaisia määräyksiä vapautensa menettäneiden kohtelussa noudatettavasta menettelystä ja menettelyä tulee voida myös muuttaa joustavasti silloin, kun siinä havaitaan kehitettävää. Kyse on niin sanotuista hallinnon sisäisistä määräyksistä, jotka velvoittavat lähtökohtaisesti vain viranomaisia, eivätkä kuulu lainsäädäntövallan vaan toimeenpanovallan alaan. Keskusviraston toimivallasta on säädetty lailla (PeVL 42/2006 vp, s. 7).

Poliisihallitus antaisi tarkempia määräyksiä 2 luvussa tarkoitettussa tulotarkastuksessa noudatettavasta menettelystä, 3 luvussa tarkoitetuista vapautensa menettäneen siirtämisestä, ruoka- ja muusta perushuollosta sekä majoituksesta, 4 luvussa säädettyä omaisuuden käsittelystä sekä niihin liittyvistä kirjauksista, 7 luvussa tarkoitetuista tapaamisten valvonnan järjestämisestä sekä tapaamistilojen teknisistä ja rakenteellisista valvontajärjestelyistä sekä tapaamisten järjestämisestä ja 8 luvussa säädetystä menettelystä vapautensa menettäneiden valvonnassa, menettelyä valvonnan ja henkilötietojen kirjaamisesta sekä säilytystilan järjestyssäännön sisällöstä. Kyse olisi pitkälti samanluonteisista asioista kuin mistä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voi antaa määräyksiä vankeuslain mukaan.

Hallinnollisten määräysten antamista edellyttäisi niin ikään 8 luvun 3 §, jossa säädettäisiin pitkälti voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti mutta tietyin täsmennyksin säilytystilan järjestyssäännön sisällöstä. Pykälän 2 momentti edellyttäisi poliisilaitokselta erikseen myös poliisin henkilöstölle osoitettujen yksityiskohtaisten säilytystilatoimintoja koskevien määräysten antamista oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin liittyvän tutkintavastuun ja säilytysvastuun erillisyyden varmistamiseksi.

10 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.1.2023. Voimaantuloajankohdan määräytymiseen vaikuttavat muun muassa 1. lakiehdotuksen edellyttämät säilytystilojen ominaisuuksien ja varustuksen muutokset, viranomaistoiminnan muutoksiin liittyvä henkilöstön koulutus ja rekrytoinnit sekä tietojärjestelmien ja asiakirjojen uudistaminen.

Lakiehdotus edellyttää laajan asetusvalmistelun lisäksi myös kattavaa hallinnollisten määräysten valmistelua viranomaistoiminnan menettelyjen ja käytäntöjen yhtenäistämisen varmistamiseksi. Poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden terveydenhuoltoon liittyvät sekä selviämishoidon järjestämisvastuuta koskevat säännösehdotukset perustuvat sosiaali- ja terveyspalveluja sekä pelastustointia koskevaan uudistukseen (HE 241/2020 vp), jota koskevien lakien on myös tarkoitus tulla voimaan vuoden 2023 alusta lukien.

11 Toimeenpano ja seuranta

Esityksessä ehdotettujen muutosten toimeenpanosta vastaavat esityksen mukaisesti ja voimaantuloa koskevassa jaksossa todetusti ennen kaikkea poliisilaitokset ja Poliisihallitus. Muiden viranomaisten valvontamekanismien ohella Poliisihallituksella on keskeinen rooli myös ehdotettujen muutosten toteutumisen seurannassa.

Sote-uudistuksessa tarkoitettujen hyvinvointialueet vastaavat jatkossa poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden terveydenhuollon järjestämisestä. Poliisilaitosten ja asianomaisten hyvinvointialueiden tulee säännösten mukaisesti yhteistyössä sopia järjestelyistä, joita vapautensa menettäneiden lääketieteellisten tarpeiden mukaisen terveyden- ja sairaanhoidon toteutuminen edellyttää.

Hyvinvointialueet vastaavat ehdotuksen mukaisesti myös selviämishoidon järjestämiseen liittyvästä toimeenpanosta alueillaan. Vaikka Poliisihallitukselle ei enää ehdoteta vastuuta selviämishoidon järjestämipaikan tarkastamisessa ja hyväksymisessä, Poliisihallituksella ja poliisilaitoksilla voidaan arvioida olevan käytännössä keskeinen rooli selviämishoidon järjestämistapaa valittaessa ja palvelun järjestämisen toteutumisen seurannassa.

Muut poliisiin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia toiminnassaan soveltavat viranomaiset vastaisivat ehdotettavan lain toimeenpanosta ja seurannasta omalta osaltaan.

12 Suhde muihin esityksiin

12.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Vapautensa menettäneen terveydenhuollon järjestämistä koskevat säännökset 1. lakiehdotuksen 5 luvun 4 §:ssä sekä selviämishoidon järjestämistä koskevat säännökset 3 luvun 11 §:ssä ovat yhtenevät ehdotetun valtakunnallisen sosiaali- ja terveystieteiden palveluja sekä pelastustoimintaa koskevan uudistuksen palvelujen järjestämistä koskevien säännösten kanssa.

Eduskunnan käsiteltäväksi on annettu hallituksen esitys hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 241/2020 vp). Kyseisessä esityksessä ehdotetaan Suomeen muodostettavaksi 21 hyvinvointialuetta, joille siirrettäisiin kuntien vastuulla nykyisin olevat sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävät. Uudenmaan sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämistä koskevat säännökset poikkeaisi muun maan ratkaisusta siten, että Helsingin kaupungille jäisi edelleen palvelujen järjestämistä koskeva vastuu. Lisäksi palvelujen järjestämistä koskeva vastuu Uudella maalla neljä hyvinvointialuetta ja terveydenhuollossa lisäksi HUS-maakuntayhtymä. Terveydenhuollon järjestämistä koskeva vastuu jakautuisi laissa ja järjestämissopimuksessa määriteltävällä tavalla alueen hyvinvointialueiden, Helsingin sekä HUS-maakuntayhtymän välillä.

Voimassa olevan poliisiin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 5 luvun 5 §:n mukaan vapautensa menettäneen terveydenhuollon järjestää se kunta tai sairaanhoitopiiriin kuntayhtymä, jonka toimintayksikössä hoidon järjestäminen on tarkoituksenmukaista. Sote-uudistuksen yhteydessä nämä tehtävät poistuvat kuntasektorilta, joten poliisiin säilyttämien vapautensa menettäneiden henkilöiden terveydenhuollon järjestämistä koskeva sääntely tulee päivitettäväksi vastaamaan uudistuksessa ehdotettua sääntelyä. Edellä useassa yhteydessä todetusti vastaava täsmentämistarve koskee selviämishoidon järjestämistä koskevaa sääntelyä.

12.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2023 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

13 Suhde perustuslakiin ja säätämisyhteistyö

Tarkastelun lähtökohdat

Nykytilan arvioinnin johdannossa todetusti vapautensa menettäneen oikeudet turvataan perustuslain 7 §:n 3 momentin viimeisen virkkeen mukaan lailla. Perusoikeusuudistuksen esitöissä tätä säännöstä on luonnehdittu perustuslailliseksi toimeksiannoksi, jonka johdosta lailla tulee turvata vapautensa menettäneelle kuuluvat oikeudet muun muassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten viitoittamalla tavalla (HE 309/1993 vp, s. 49/I). Perusoikeusuudistuksen yhteydessä

sanouduttiin selkeästi irti sellaisesta käsityksestä, että tietyn ihmisryhmän perusoikeuksia voitaisiin rajoittaa suoraan erityisen vallanalaisuussuhteen tai laitoksen vallan perusteella. Siten esimerkiksi vankien perusoikeuksien rajoittamisen katsottiin asianomaisessa hallituksen esityksessä edellyttävän lakia, jonka säätämisympäristö riippuu rajoituksen sisällöstä ja asteesta (HE 309/1993 vp, s. 25/I ja 49/II, PeVL 12/1998 vp, s. 2/I, PeVL 34/2001 vp, s. 2/I). Vapaudenmenetys ei siten sellaisenaan muodosta perustetta rajoittaa henkilön muita perusoikeuksia. Jos tarve henkilön muiden perusoikeuksien rajoittamiseen tämän vapaudenmenetyksen aikana on olemassa, rajoituksista on säädettävä lailla ja ne tulee voida oikeuttaa erikseen kussakin tapauksessa ja kunkin perusoikeuden osalta (HE 309/1993 vp, s. 25/I). Esityksessä ehdotettava lainsäädäntö toteuttaa perustuslain 7 §:n 3 momentin viimeisen virkkeen toimeksiantoa poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden henkilöiden osalta.

Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt (PeVM 25/1994 vp), että perusoikeusrajoitukset täyttävät tietyt vaatimukset. Rajoitusten tulee olla lain taseisia ja täsmällisiä, niille tulee olla hyväksyttävät perusteet, niiden tulee olla oikeasuhtaisia ja perusoikeuden ydinalue tulee jättää koskemattomaksi. Lisäksi rajoituksilla tulee olla riittävät oikeusturvatakeet ja rajoitusten tulee sopia yhteen Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 80 §:n 1 momentin perusteella yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Lähtökohtana on, että julkisen vallan käytön tulee olla aina palautettavissa eduskunnan säätämässä laissa olevaan toimivaltaperusteeseen (HE 1/1998 vp, s. 74/II). Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 12/1998 vp, s. 6/II) katsonut, että perusoikeuksia koskevan säätelyn tulee olla sillä tavoin tarkkarajaista, että lain säännöksestä selviää muun muassa, kuka voi käyttää perusoikeuksien kannalta merkityksellistä toimivaltaa. Laista tulee ainakin ilmetä se alin virkamiestaso, jolle laitoksen sisällä voidaan delegoida päätösvaltaa. Esityksen sisältöön on kautta linjan vaikuttanut perustuslain 2 §:n 3 momentti. Esityksessä on pyritty viranomaistoimivaltuuksien kattavaan ja täsmälliseen sääntelyyn.

Perustuslain 21 §:n takaamat oikeudet tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta ja muut oikeussuojatakeet ovat olleet keskeisiä kysymyksiä voimassa olevan sääntelyn muutostarpeiden arvioinnissa. Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi päätöksentekoa ja muutoksenhakua koskevia säännöksiä. Myös ehdotetuissa päätöstoimivaltaa ja säilytystilojen käyttöä ja järjestystä (1. lakiehdotuksen 8 luvun 3 §) koskevissa säännöksissä edellytetään nykysääntelyä selkeämmin tutkintavastuun ja säilyttämisvastuun hallinnollista ja tosiasiallista eriyttämistä, millä osaltaan turvataan syyttömyysolettaman mukaisen kohtelun, virkatoiminnan puolueettomuuden ja muiden perustuslain 21 §:n 2 momenttiin sisältyvien oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon oikeussuojatakeiden toteutumista.

Esityksessä ehdotetaan erillistä hyvän hallinnon perusteista muistuttavaa säännöstä suoraan uuden lain soveltamisalaa koskevaan 1 luvun 1 §:ään korostamaan sitä, että hallintolakia sovelletaan myös vapautensa menettäneitä ehdotettavan uuden lain nojalla säilyttävien viranomaisten muihin toimenpiteisiin kuin esitutkintaan ja poliisitutkintaan, jollei laissa ole siitä poikkeavia säännöksiä (ks. PeVL 21/2006 vp).

Esityksen perustuslainmukaisuutta arvioitaessa on huomattava, että suurin osa esityksessä ehdotettavista perustuslain kannalta merkityksellisistä säännöksistä sisältyy jo voimassa olevaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettuun lakiin ja ne on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 21/2006 vp). Ehdotuksessa on monelta osin kyse nykyistä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia vastaavasta perusoikeuksia rajoittavasta sääntelystä, jolla on merkitystä perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattujen

henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden, 10 §:n 1 momentissa turvattun yksityiselämän suojan ja saman pykälän 2 momentissa suojatun luottamuksellisen viestin salaisuuden ja myös 15 §:ssä säädetyn omaisuuden suojan kannalta.

Perusoikeuksien kannalta merkityksellistä sääntelyä liittyy erityisesti tapaamisia sekä kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuutta koskeviin säännöksiin, joihin on säädetty välttämättömiä rajoituksia vapaudenmenetyksen aikana perustuslain 10 §:n 4 momentin mukaisesti. Uuteen lakiin ehdotetaan nykyistä vastaavia perustuslain 7 §:n 1 momentissa ja 10 §:n 1 momentissa turvattujen henkilökohtaisen koskemattomuuden ja yksityiselämän suojan kannalta merkityksellisiä säännöksiä turva- ja henkilöntarkastuksista samoin kuin säännöksiä vapautensa menettäneiden sellien tarkastuksista.

Voimassa olevaa lakia vastaavasti vapautensa menettäneen perusoikeuksiin kohdistuvien rajoitusten tarkoituksena on turvata vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytysvarmuus, säilytystilan järjestyksen säilyminen ja henkilöiden turvallisuus. Rajoituksilla on edelleen perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste eikä niillä puututa perusoikeuksien ytimeen.

Lisäksi esitys sisältää paljon säännösehdotuksia, jotka vastaavat olennaisilta osiltaan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyjä poliisilain, tutkintavankeuslain ja vankeuslain vastaavia uudistettuja säännöksiä.

Perustuslain kannalta merkityksellisimpiä ovat esityksen säännökset, joilla annettaisiin viranomaisille uusia yksilön kohdistuvia tai yksilön oikeuksia rajoittavia toimivaltuuksia tai laajennettaisiin jo olemassa olevia toimivaltuuksia taikka joilla muuten rajoitettaisiin yksilön oikeuksia tai toimintavapautta. Merkityksellisiä ovat myös säännökset, joilla pyritään turvaamaan yksilön oikeuksien toteutumista nykyistä paremmin.

Yksinvartioinnista luopuminen poliisin säilytystiloissa

Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla. Kyse on perustuslaillisesta toimeksiannosta eli lainsäätäjän positiivisesta toimintavelvoitteesta. Perustuslakivaliokunta on huomauttanut, että perustuslailliset toimeksiannot on otettava huomioon myös budjettivaltaa käytettäessä (HE 309/1993 vp, s. 75, PeVM 25/1994 vp, s. 6, PeVL 44/2014 vp, s. 3).

On selvää, että säilytystilan riittävä henkilöstöresursointi on välttämätön edellytys sille, että vapautensa menettäneen oikeudet voidaan myös tosiasiallisesti turvata säilytyksen aikana. Esityksen 1. lakiehdotuksen 8 luvun 1 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi niin sanotusta yksinvartioinnista luopumisesta edellyttämällä, että jos säilytystilaan on sijoitettuna vapautensa menettäneitä, vartiointitehtävissä tulee työskennellä vähintään kaksi henkilöä. Yksin tapahtuva vartiointi on omiaan vaarantamaan vapautensa menettäneen oikeuksien toteutumista ja on ongelmallista myös vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen oikeusturvan ja työturvallisuuden kannalta.

Henkilöllistä vartiointia ei myöskään voida täysin korvata teknisten apuvälineiden hyödyntämisellä tilanteissa, joissa on kyse esimerkiksi asiakkaan väkivaltaisuudesta, sairauskohtauksesta, tulipalosta tai muusta vaaratilanteesta. Sinänsä valvonnan tukena on esityksessä ehdotettavan tehostetun valvonnan (10 luvun 3 §) yhteydessä perusteltua tekniikan kehittymisen ja resurssien mahdollisuuksien puitteissa hyödyntää esimerkiksi laitteita, jotka seuraavat vapautensa menettäneiden liikkeitä sekä hengitystä. Eduskunnan oikeusasiamies on huomauttanut poliisin säilytystilojen henkilöstöresurssien vähyydestä esimerkiksi putkakuolemia koskevassa ratkaisussaan (EOAK 4103/2016, 31.7.2019). Myös kidutuksen vastainen komitea CPT on muun muassa

kuudennen Suomeen kohdistuneen määräaikaikäynnin alustavissa havainnoissaan (CPT/inf (2020) 30) kiinnittänyt huomiota valvontahenkilöstön riittämättömyyteen ja edellyttänyt, että Suomen viranomaiset ryhtyvät toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi.

Päihtyneiden käsittelystä annetun lain kumoaminen ja selviämishoidon järjestämistä vastuu

Päihtyneiden käsittelyyn ja hoitoon liittyvät ainakin perustuslain 1, 6, 7, 19 ja 22 §. Perustuslain 1 § turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Ihmiset ovat lain edessä yhdenvertaisia perustuslain 6 §:n perusteella. Ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan esimerkiksi terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 19 §:n mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on viimesijainen subjektiivinen oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Voimassa oleva päihtyneiden käsittelystä annetun lain 6 § sisältää muusta lainsäädännöstä poikkeavia säännöksiä potilaan oikeuksista laissa tarkoitettun kiinni otetun kohdalla. Sääntely on edellä jaksossa 2.3.2 todetusti vanhentunutta ja perusteetonta muun muassa perustuslain yhdenvertaisuusvaatimuksen näkökulmasta. Lisäksi lain 10 § sisältää perusteettomia viittaussäännöksiä selviämishoitoasemien perustamista ja ylläpitoa koskevaan lainsäädäntöön. Lain kumoaminen ja asiaa koskevien keskeisten säännösten siirtäminen ehdotettavaan uuteen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavaan lakiin edistää ihmisarvoisen ja yhdenvertaisen kohtelun toteutumista päihtyneiden käsittelystä.

Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien luonnehtinut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan mukaista oikeutta elämään yhdeksi kaikkein perustavimmista sopimusmääräyksistä. Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi selviämishoidon järjestämistä koskeva täsmällinen laintasoinen säännös. Voimassa oleva lainsäädäntö ei sisällä pakottavaa säännöstä selviämishoidon järjestämistä vastuusta. Tästä syystä palvelun saatavuus on muodostunut hyvin erilaiseksi eri puolilla maata. Sinänsä mitään epäselvyyttä ei ole siitä, että selviämishoidon järjestäminen kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon toimialaan ja siten vielä tällä hetkellä kuntasektorin vastuulle.

Laillisuusvalvonnassa ja ihmisoikeuksien valvontaelinten raporteissa on pidetty selvänä, että poliisin säilytystiloissa vallitsevat järjestelyt ovat riittämättömiä estämään päihtyneiden henkilöiden kuolemia säilytystiloissa (ks. esim. EOAK 4103/2016, 31.7.2019, CPT/Inf (2015) 25 ja CPT/Inf (2020) 30). Erillinen alueellista selviämishoidon järjestämistä vastuuta koskeva velvoittava säännös ja sen myötä toteutuva palvelun saatavuuden alueellinen kohentuminen ovat keskeisiä keinoja perustuslain 7 §:n ja EIS 2 artiklan mukaisten oikeuksien turvaamiseksi perustuslain 22 §:n mukaisesti silloin, kun itsestään huolehtimaan kykenemättömään päihtyneeseen kohdistetaan viranomaistoimenpiteitä.

Voimakeinojen käyttö

Voimakeinojen käyttö henkilöä kohtaan merkitsee aina vakavaa puuttumista perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Voimaa ja siihen tarvittavia välineitä ei saa käyttää ilman lain tukea. Voimakeinojen käytön edellytyksistä ja voimankäytövälineistä tulee siten olla riittävän täsmälliset säännökset laissa (ks. esim. PeVL 45/2014 vp, s. 6—7, PeVL 10/2006 vp, s. 4, PeVL 70/2002 vp, s. 5, PeVL 54/2001 vp, s. 5, PeVL 28/2001 vp, s. 3—4). Esityksessä vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten voimakeinojen käyttöä ja hätävarjelua koskeva sääntely muutettaisiin vastaamaan keskeisiltä osin poliisilain poliisimiehiä

koskevaa sääntelyä. Vastaavan sisältöiset säännökset on hyväksytty poliisilakiin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 67/2010 vp). Esimerkiksi tullilaissa ja rajavartiolaitoslaissa säännökset on samansisältöisesti saatettu ajan tasalle viime vuosikymmenen aikana. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen voimakeinojen käytön osalta näistä asioista on ehdotettu säädettäväksi keskeisiltä osin samalla tavalla esityksessä HE 246/2020 vp.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten voimakeinojen käyttötarkoitusta koskevaan sääntelyyn voimakeinojen käyttö kiinniottamisen toimittamiseksi. Tämä on välttämätöntä siitä syystä, että esityksessä ehdotetaan vartiointitehtävissä toimivalle virkamiehelle toimivaltuuksia henkilön kiinniottamiseen tietyissä tilanteissa säilytystilan tai poliisiaseman tiloissa ja alueella sekä kuljetustehtävän aikana.

Kiinniotto-oikeutta koskevat toimivaltuudet

Esityksen kiinniotto-oikeuksia koskevilla säännöksillä on merkitystä perustuslain 7 §:n kannalta. Esityksen 1. lakiehdotuksen 9 luvun 6 §:n 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi säilytystilan johtajan ja vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen kiinniotto-oikeudesta säilytystilan ja poliisiaseman alueella. Samansisältöisesti on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 20/2005 vp) Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön osalta vankeuslain 17 luvun 6 §:ssä. Vastaavin perustein oikeutta on pidettävä välttämättömänä myös poliisin säilytystilassa vartiointitehtävissä työskentelevän henkilöstön osalta.

Lakiehdotuksen 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen toimivaltuudesta säilytystilan tai poliisiaseman tiloissa tai alueella tai vartiointitehtävään liittyvällä kuljetustehtävällä ottaa kiinni etsintäkuulutettu henkilö. Keskeisiltä osin samansisältöisesti on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 67/2010 vp) poliisimiehen kiinniotto-oikeudesta poliisilain 2 luvun 3 §:ssä. On muun muassa viranomaisresurssien taloudellisen käytön kannalta välttämätöntä, että myös vartiointitehtävissä toimiva virkamies voi ottaa etsintäkuulutetun henkilön kiinni, jos henkilö esimerkiksi tulee säilytystilaan tai poliisiaseman alueelle tapaamiseen tai vastaavasta syystä, jonka yhteydessä etsintäkuulutus tulee vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen tietoon henkilöllisyyden tarkastuksen yhteydessä. Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen tulisi viipymättä luovuttaa kiinni otettu poliisimiehelle.

Esityksen 2. lakiehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi pakkokeinolain 2 luvun 1 §:ssä 1 lakiehdotuksen 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetun vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen oikeudesta virkatehtävällään ottaa kiinni rikoksesta epäilty, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Vartiointitehtävissä toimiva virkamies saisi lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi. Sääntely vastaisi pakkokeinolain 2 luvun 1 §:n 2 momentin poliisimiehen kiinniotto-oikeutta koskevaa sääntelyä, joka on hyväksytty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 66/2010 vp).

Kuljetustehtäviin liittyvän käytännön tarpeen vuoksi ja viranomaisresurssien taloudellisen käytön mahdollistamiseksi on välttämätöntä, että vastaava oikeus kiinniottoon on myös poliisin säilytystilassa työskentelevällä vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä. Näin vastaajan poistuminen tuomioistuinkäsittelyn yhteydessä voidaan tuomioistuimen päätösten sitä edellyttäessä estää.

Kiinniottoa koskevat toimivaltuudet olisi lakiehdotuksissa täsmällisesti rajattu poliisiaseman ja säilytystilan alueeseen sekä vartiointitehtävään liittyviin kuljetustehtäviin. Sääntely ei

myöskään laajentaisi vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen toimivaltuuksia muilta osin, esimerkiksi henkilöllisyyden selvittämistä koskien.

Tekninen valvonta

Esityksen 1. lakiehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi säilytystilassa tapahtuvasta teknisestä valvonnasta nykyistä täsmällisemmin. Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän suojan kannalta. Voimassa olevan lain 12 luvun 1 § sisältää varsin epätasemmiseksi katsottavat säännökset teknisen valvonnan soveltamisalasta ja sisällöstä.

Ehdotettavan lain 8 luvun 5 §:n 1 momentissa säädettäisiin teknisen valvonnan yleisistä vaatimuksista. Teknisestä valvonnasta tulisi aina asiamukaisesti ilmoittaa kirjallisesti, suullisesti ja tarvittavilla tiloihin asetettavilla kylteillä. Rikosseuraamuslaitoksen vankiloita koskevassa ehdotetussa sääntelyssä rajattiin asuinsellit ja WC-tilat kokonaan teknisen valvonnan ulkopuolelle (HE 6/2020 vp). Poliisin säilytystiloissa tekninen valvonta on säilytysturvallisuuden takaamiseksi välttämätöntä myös varsinaisten majoitustilojen osalta silloin, kun on kyse tehostetusta valvonnasta, tarkkailusta ja eristämistarkkailusta.

Poliisin säilytystiloja koskien ehdotettava 8 luvun 5 §:n 1 momentin mukainen muotoilu on perusteltua sen vuoksi, että poliisin säilytystiloissa WC-tiloja ei ole aina erikseen, vaan ne ovat usein sellin tai muun majoitukseen tarkoitettun tilan yhteydessä. Poliisin säilytystilojen rakenteet eroavat muun muassa tältä osin Rikosseuraamuslaitoksen vankiloista. Säännösten edellyttämä vapautensa menettäneiden henkilöiden yksityisyyden turvaaminen tulisi kuitenkin toteuttaa esimerkiksi kameran suuntauksella tai muulla vastaavalla tavalla siten, että tekninen valvonta ei kohdistu WC- tai peseytymistilaan. Vastaava koskisi myös tiloja, joita käytetään vaatteiden riisumista edellyttävään henkilöön kohdistuvan etsinnän toteuttamiseen.

Lain 8 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan säilytystilan aluetta ja yleisiä tiloja voitaisiin valvoa tallentavalla kameravalvonnalla. Tällaista on toteutettu jo nykyisin voimassa olevan lain 12 luvun 1 ja 2 §:n nojalla ja valvonnasta sekä valvonnassa kertyvien tallenteiden käytöstä on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (ks. PeVL 21/2006 vp).

Lain 8 luvun 5 §:n 2 momentissa säädettäisiin myös teknisen valvonnan sisällöstä sähköisessä viestinnässä, tehostetussa valvonnassa, tarkkailussa ja eristämistarkkailussa. Näissä kaikissa tilanteissa teknistä valvontaa on välttämätöntä voida toteuttaa teknisellä laitteella tapahtuvan katselun, kuuntelun ja muun tarpeellisen teknisen apuvälineen avulla. Esimerkiksi tehostetussa valvonnassa ja tarkkailussa säilytysturvallisuutta voidaan tarvittaessa mahdollisuuksien mukaan edistää laitteilla, jotka seuraavat vapautensa menettäneiden liikkeitä ja hengitystä. Vankeuslainsäädännössä on säädetty sähköpostin ja internetin käytön teknisestä valvonnasta perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 34/2014 vp) samansisältöisesti kuin tässä esityksessä.

Vankeuslainsäädännön osalta perustuslakivaliokunta on katsonut, että teknistä valvontaa koskevan sääntelyn tulee sisältää teknisen valvonnan tallenteiden käyttötarkoitusta ja välttämättömäksi arvioitua tallentamisaikaa koskevat säännökset (PeVL 36/2020 vp). Ehdotettavan lain 8 luvun 6 sisältäisi pitkälti voimassa olevaa lakia vastaavat säännökset teknisen valvonnan tallenteiden käyttötarkoituksesta. Jo voimassa oleva sääntely korostaa vapaudenmenetysperusteeseen liittyvän tutkintavastuun ja säilyttämisvastuun erillisyyttä säilytystilan teknisen valvonnan tallenteiden käytössä. Ehdotettavat säännökset sisältäisivät jatkossa lyhyen määräajan, jonka päättyessä tallenteet tulisi viimeistään hävittää, ellei säilyttäminen ole välttämätöntä käyttötarkoitussääntelyn mukaisessa menettelyssä. Sekä tallenteiden käyttötarkoitus että säilyttäminen olisivat siten tarkoin rajattuja.

Teknisen valvonnan tarkoituksena on ehdotettavan lain 8 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen valvonnan asianmukaisuuden ja riittävyyden tukeminen. Erityisesti tavoitteena on kaikkien säilytystilassa olevien henkilöiden ja erityisesti vapautensa menettäneiden henkilöiden turvallisuuden edistäminen. Teknisellä valvonnalla on mahdollista havaita uhkatekijöitä, jotka liittyvät vapautensa menettäneen tai muiden henkilöiden käyttäytymiseen sekä henkilön terveydentilan muutoksiin. Lisäksi teknisellä valvonnalla turvataan vapautensa menettäneiden kohtelun asianmukaisuuden toteutumista ja mahdollistetaan tapahtumien jälkikäteinen tarkastelu. On myös välttämätöntä, että teknisestä valvonnasta kertyneitä tallenteita voidaan säilyttää lyhytaikaisesti, jotta voidaan arvioida, onko niitä tarpeen käyttää säädettyyn tarkoitukseen.

Teknisessä valvonnassa yksityiselämän suojaan puuttuminen esityksessä ehdotettavalla tavalla olisi välttämätöntä ja oikeasuhtaista asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Myös teknisen valvonnan tallenteiden käyttötarkoituksesta säädettäisiin täsmällisesti rajatusti erikseen 8 luvun 6 §:ssä, samoin kuin tallenteiden hävittämisestä. Edellä todetun perusteella teknistä valvontaa koskevaa ehdotusta voidaan pitää perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan kannalta ongelmattomana.

Tehostettu valvonta

Esityksen 1. lakiehdotuksen 10 luvun 3 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi tehostetusta valvonnasta, jossa vapautensa menettänyt voitaisiin vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa henkilön terveydentilan seuraamiseksi tai turvallisuuden varmistamiseksi sijoittaa tilaan, jossa häntä voidaan 8 luvun 5 §:ssä tarkoitettulla teknisellä valvonnalla jatkuvasti tai satunnaisesti valvoa. Kyse on ennen kaikkea teknistä valvontaa koskevan sääntelyn täsmentämisestä suhteessa nykysääntelyyn. Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan kannalta, koska teknisen valvonnan käyttö merkitsee puuttumista yksityiselämän suojaan.

Voimassa olevassa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa teknisestä valvonnasta ja tarkkailusta on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 21/2006 vp). Teknistä valvontaa koskevaa sääntelyä sovelletaan lain sanamuodon mukaan vain pidätettyihin ja kiinni otettuihin. Tarkkailua koskeva sääntely koskee kaikkia vapautensa menettäneitä.

Esityksessä ehdotettuna kaltaista teknistä valvontaa sisältävää tehostettua valvontaa on toteutettu kiinni otettujen ja pidätettyjen valvonnassa jo voimassa olevan lain 12 luvun 1 § nojalla. Esityksessä ei siten ehdotettavan 10 luvun 3 §:n 1 momentin osalta laajennettaisi nykyisiä toimivaltuuksia teknisen valvonnan käyttöön. Sääntely tarkoittaisi ainoastaan teknisen valvonnan käyttötarkoituksen täsmentämistä poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla henkilön itsensä suojaamiseksi sekä rikoksilta ja häiriöiltä suojaamisen tarkoituksessa vapautensa menettäneiden valvonnassa.

Samoin kuin muuta teknistä valvontaa, myös tehostetun valvonnan tarkoituksessa toteutettavaa teknistä valvontaa on pidettävä välttämättömänä säilytystilaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Säännöskohtaisissa perusteluissa todetusti muutokset vapautensa menettäneen käytöksessä ja terveydentilassa voivat olla erityisesti vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa hyvin vaikeasti ennakoitavissa esimerkiksi silloin, kun henkilö on käyttänyt päihteitä tai lääkkeitä. Myös henkilön ilmi tullut sairaus voi edellyttää tiheämpää valvontaa. Tällaisessa tilanteessa intensiivisempi valvonta on vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa välttämätöntä riippumatta siitä, minkä lain nojalla henkilö on vapautensa menettäneenä poliisin säilytystilassa. Asiasta säädettäisiin 10 luvun 3 §:n 2 momentissa. Ehdotettavilla yksityisyyteen puutuville rajoituksilla pyritään suojaamaan ennen kaikkea perustuslain 7 §:n mukaisesti vapautensa menettäneiden turvallisuus ja viime kädessä oikeus elämään.

Säännös on tarpeellinen siitä syystä, että voimassa olevan lain 11 luvun 3 §:ssä säädetyn tarkkailun edellyttämän välttämättömyyden ja esimerkiksi terveydentilan tarkastuksen tarpeellisuuden arviointi voi edellä mainituista syistä olla vaikeaa. Tästä syystä vapaudenmenetyksen alussa teknistä valvontaa henkilöllisen valvonnan tukena intensiivisemmän valvonnan toteuttamiseksi tulee voida tarvittaessa käyttää sellaisissa tapauksissa, joissa tarkkailun edellytysten täyttymisessä on epäselvyyttä, mutta tilannetta on tarpeen seurata. Myös tehostettuun valvontaan sijoittamisessa tulisi luonnollisesti huomioida 1 luvun 3 §:n sääntely vapautensa menettäneen oikeuksien rajoittamisesta.

Yksityisyyteen puuttuminen olisi täsmällisesti laissa määritetty siten, että tehostettu valvonta olisi mahdollista lyhytaikaisesti vapaudenmenetyksen alussa. Todetusti ehdotettavan 10 luvun 3 §:n 1 momentin mukaisesti poliisilain nojalla vapautensa menettäneiden kohdalla teknistä valvontaa voidaan toteuttaa jo voimassa olevan lain 12 luvun nojalla.

Lain 10 luvun 9 ja 10 §:ssä säädettäisiin täsmällisesti tehostettuun valvontaan asetettavasta menettelystä ja päätöstoimivallasta. Lain 8 luvun 5 §:n 1 momentin säännökset yksityisyyden turvaamisesta sekä 6 §:n säännökset tallenteiden käyttötarkoituksesta ja hävittämisestä koskisivat myös tehostettuun valvontaan liittyvää teknistä valvontaa.

Edellä todetun perusteella tehostettua valvontaa koskevia säännöksiä voidaan pitää perustuslain 10 §:ssä turvatus yksityiselämän suojan kannalta ongelmattomana.

Henkilötietojen suoja

Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Pykälän ensimmäisen momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Momentin toisen lauseen lakivarauksen mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa on rajoittanut lisäksi se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatus yksityiselämän suojan piiriin. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan lukien tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa (esimerkiksi PeVL 31/2017 vp, PeVL 13/2016 vp).

Perustuslakivaliokunta on painottanut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tulee suhteuttaa toisiin perus- ja ihmisoikeuksiin sekä muihin painaviin yhteiskunnallisiin intresseihin, kuten yleiseen turvallisuuteen liittyviin intresseihin, jotka voivat ääritapauksessa palautua henkilökohtaisen turvallisuuden perusoikeuteen (PeVL 5/1999 vp). Lainsäätäjän tulee turvata yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Valiokunta on katsonut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ei ole etusijaa muihin perusoikeuksiin nähden. Arvioinnissa on kyse kahden tai useamman perusoikeussäännöksen yhteensovittamisesta ja punninnasta (ks. esim. PeVL 14/2018 vp, PeVL 26/2018, PeVL 54/2014 vp ja PeVL 10/2014 vp).

Perustuslakivaliokunta on EU:n tietosuojasetuksen soveltamisalalla tarkistanut kantaansa henkilötietojen suojasta lailla säätämisen vaatimuksen osalta. Valiokunnan näkemyksen mukaan henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti yleisen tietosuojasetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla (PeVL 14/2018 vp). Toisin kuin suoraan sovellettava tietosuojasetus, rikosasioiden tietosuojadirektiivi ei kuitenkaan sisällä sellaista yksityiskohtaista sääntelyä, joka muodostaisi riittävän säännöspohjan perustuslain 10 §:ssä turvatus yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen

käsittelyä koskevaa sääntelyä on tällaisissa perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edelleen arvioitava valiokunnan aiemman sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta. Merkityksellistä tässä suhteessa on myös, että rikosasioiden tietosuojalaki on soveltamisalallaan yleislakina sovellettavaksi tuleva laki, jota on tarkoitus täydentää eri hallinnonaloja koskevalla erityislainsäädännöllä. Henkilötietojen suojaan liittyvät sääntelyn kattavuuden, täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset voidaan kuitenkin joiltain osin täyttää myös tietosuoja-asetuksen soveltamisalan ulkopuolella kansalliseen oikeuteen sisältyvällä yleislailla (PeVL 14/2018 vp, PeVL 26/2018 vp, PeVL 51/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut arkaluonteisten tietojen käsittelyä pitäen lähtökohtana, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (PeVL 14/2018 vp sekä PeVL 42/2016 vp ja siinä viitatu lausunnot). Valiokunta on arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp), minkä johdosta esimerkiksi tällaisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta (PeVL 14/2018 vp, PeVL 29/2016 vp ja esimerkiksi PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp sekä PeVL 14/2009 vp).

Lakiehdotuksessa tarkoitettua henkilötietojen käsittelyssä on kyse rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä. Käsittelyyn yleislakina sovellettavaan rikosasioiden tietosuojalakiin sisältyy asianmukaiset ja yksityiskohtaiset säännökset henkilötietojen käsittelyn yleisistä edellytyksistä ja periaatteista, rekisteröidyn oikeuksista, valvonnasta ja esimerkiksi tietoturvasta (PeVL 51/2018 vp, PeVL 26/2018 vp). Poliisin lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelystä säädetään tietosuojan yleislainsäädäntöä täydentävästi poliisin henkilötietolaissa. Henkilötietojen käsittelyssä on mainitun lain mukaan noudatettava poliisilain 1 luvussa säädettyjä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Laki sisältää myös yleistä syrjintäkieltoa koskevan säännöksen. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely on lakiin otetulla yleissäännöksellä rajoitettu perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla vain välttämättömään.

Esityksessä ehdotettu henkilötietojen käsittelyä koskeva erityissääntely on sääntelykonteksti huomioon ottaen arvioitu välttämättömäksi. Sääntely koskee rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalalla käsiteltäviä arkaluonteisia tietoja, joiden käsittely edellyttää täsmällisiä ja tarkkarajaisia säännöksiä. Laissa olisi siten säädettävä yleislainsäädäntöä täydentävästi muun muassa käsiteltävien henkilötietojen sisällöstä. Säilytystilan valvomiseksi kirjattavista henkilötiedoista ehdotetaan säädettäväksi yksityiskohtaisen luettelon muodossa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettavan lain 8 luvun 2 §:ssä. Kyseiset tiedot kuuluisivat poliisin henkilötietolain 5 ja 6 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin, joita poliisi käsittelee lakisääteisen valvontatehtävänsä suorittamiseksi. Henkilötietojen sallittuihin käsittelytarkoituksiin, luovuttamiseen ja säilytysaikaan sovellettaisiin voimassa olevan poliisin henkilötietolain säännöksiä lukuun ottamatta teknisen valvonnan tallenteita, joiden rajoitetummasta käyttötarkoituksesta ja lyhyemmästä tallentamisajasta säädettäisiin erikseen. Rekisteröidyn perusoikeuksia ja etuja suojaisivat lisäksi käsittelyyn yleislakina sovellettavan rikosasioiden tietosuojalain säännökset muun muassa rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvasta ja henkilötietojen käsittelyn valvonnasta. Poliisin henkilötietolaissa säädetään lisäksi yleislainsäädäntöä täydentävästi rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttamisesta ja välttämättömistä tarkastusoikeuden rajoituksista.

Ehdotuksen tavoitteena on ennen kaikkea vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden oikeuksien toteutumisen varmistaminen. Kidutuksen vastainen komitea CPT on jo varhaisissa suosituksissaan katsonut, että vapautensa menettäneiden perustavanlaatuisen

oikeussuojatakeiden turvaamisen edistämiseksi on perusteltua, että poliisilla on jokaisesta vapautensa menettäneestä kattava rekisteri, johon voidaan merkitä kaikki vapaudenmenetykseen liittyvät seikat ja suoritettavat toimenpiteet (CPT/Inf (92) 3). CPT on myös viimeaikaisilla vierailuillaan katsonut, että erilaiset poliisilaitoksilla pidettävät sekä sähköiset että paperiset säilytyskirjaukset ovat Suomessa olleet poliisin säilytystiloissa yleensä hyvin hoidettuja ja kehottanut seuraamaan käytäntöjä, joissa kirjauksiin sisältyvät tarkat tiedot säilytyksen tapahtumista (ks. CPT/Inf (2015) 25).

Säilytystilan valvonnassa tehtävien kirjausten avulla voidaan myös tarvittaessa jälkikäteen arvioida henkilön oikeuksien toteutumista ja kohtelun asianmukaisuutta. Esitys toteuttaa osaltaan myös perustuslain 7 §:n 3 momentin ja 21 §:n edellyttämiä oikeusturvan vaatimuksia.

Esityksen valmistelussa on arvioitu, että ehdotettu henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely ei merkitse pidemmälle menevää perusoikeuksien rajoitusta kuin on perusteltua ottaen huomioon ehdotusten taustalla olevien tavoitteiden painavuus suhteessa rajoitettavaan perusoikeuteen. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen ja muiden arkaluonteiseksi katsottavien tietojen käsittely on esitetyissä säännöksissä rajoitettu vain välttämättömään. Ehdotetun sääntelyn on arvioitu olevan välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tupakointia koskeva sääntely

Esityksen 1. lakiehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi lain 3 luvun 6 §:ssä tupakoinnin järjestämisestä tupakkalain edellyttämällä tavalla sekä tupakointimahdollisuuksien järjestämisen päivittäisestä vähimmäismäärästä. Tupakointi tulisi siten käytännössä järjestää joko ulkotiloissa tai erikseen tupakointiin tarkoitetuissa tiloissa.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön (PeVL 40/2020 vp) mukaan tupakointimahdollisuuksia suljetussa laitoksessa rajoitettaessa tulee turvata säännöspäätöksellä vapautensa menettäneen oikeus nikotiinikorvaustuotteisiin, lääkehoitoon ja muuhun tukeen. Ehdotettavan lain 3 luvun 6 §:n mukaan tupakointimahdollisuus olisi järjestettävä vähintään kerran päivässä ja tupakoinnin vieroitusoireiden hoito olisi osa 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettua terveyden- ja sairaanhoitoa.

Ehdotettava tupakointimahdollisuuksien rajaaminen on merkityksellinen henkilön itsemääräämisoikeuden ja sitä kautta perustuslain 7 §:n 1 momentissa suojatun henkilökohtaisen vapauden samoin kuin 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityiselämän suojan kannalta. Esityksen tavoitteena on estää vankien tupakoinnista tupakoimattomille vapautensa menettäneille, henkilökunnalle ja muille säilytystilassa asioiville henkilöille aiheutuvia terveyshaittoja. Sääntelyn voidaan katsoa toteuttavan julkiselle vallalle perustuslain 19 §:n 3 momentissa säädettyä tehtävää edistää väestön terveyttä. Edellä viitattujen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen perusteella ihmisoikeustuomioistuin on vankiloiden osalta korostanut tupakoimattomien henkilöiden oikeutta savuttomaan ilmaan ja vastaavat oikeudet koskevat poliisin säilyttämiä vapautensa menettäneitä ja säilytystilahenkilökuntaa.

Tupakointimahdollisuuksien rajaaminen laintasoisella sääntelyllä on välttämätöntä esityksen tavoitteiden kannalta. Voimassa olevassa laissa ei ole tupakointia koskevia säännöksiä. Ilman erillistä sääntelyäkin poliisin säilytystilojen sisätilojen voidaan katsoa kuuluvan lähtökohtaisesti tupakkalain (549/2016) 74 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen yleisen tupakointikiellon piiriin tilojen käytön perusteella. Perustuslakivaliokunta on arvioinut vankiloiden ja avovankiloiden sisätiloja vastaavalla tavalla (PeVL 40/2020 vp).

Esityksessä ehdotettavaa tupakointimahdollisuuksien päivittäistä vähimmäismäärää voidaan pitää perusteluna ja rajoitusta oikeasuhtaisena poliisin hallinnoimaan vapautensa menettäneiden säilyttämiseen liittyvistä erityispiirteistä johtuen. Säilyttäminen on pääsääntöisesti lyhytaikaista ja erityisesti vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa tupakointimahdollisuuksien järjestäminen on usein vaikeaa vapaudenmenetykseen liittyvien toimenpiteiden ja menettelyjen tiiviin aikataulun vuoksi. Lisäksi vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa on usein tarpeen rajoittaa henkilön liikkumista säilytystilan alueella sekä esineiden hallussapitoa henkilön päihtymystilasta tai muuten henkilön tilasta johtuen henkilön turvallisuuden vuoksi. Ei ole perusteltua edellyttää laintasoisesti, että tupakointimahdollisuus olisi järjestettävä säilytystilassa esityksessä ehdotettua useammin. Säännöskohtaisissa perusteluissa todetusti tupakointi voitaisiin luonnollisesti järjestää vähimmäismäärää useamminkin, jos se olisi resurssien puitteissa mahdollista. Säännökset edellyttäisivät joka tapauksessa tupakoinnin vieroitusohjelmien hoidon järjestämistä. Säilytystilassa tupakoinnin epäämistä koskeva päätöstoimivalta olisi tutkintavastuun ja säilyttämisvastuun eriyttämistä koskevien periaatteiden mukaisesti säilytystilan johtajalla.

Ehdotettavan lain 3 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan tupakointimahdollisuutta ei tarvitsisi järjestää henkilöille, jotka ovat vapautensa menettäneinä poliisilain 2 luvun säännösten nojalla henkilön itsensä suojaamiseksi tai rikoksilta, häiriöiltä tai vaaralta suojaamisen tarkoituksessa. Tällaisissa vapaudenmenetyksissä henkilön liikkumista säilytystilan alueella ja omaisuuden hallussapitoa on säännönmukaisesti välttämätöntä rajoittaa vapaudenmenetyksen perusteisiin liittyvistä syistä henkilön oman turvallisuuden ja säilytystilan järjestyksen ja turvallisuuden säilymisen vuoksi. Mainitut vapaudenmenetykset ovat aina lyhyitä ja vapaudenmenetyksen on päättyttävä heti kun perusteet vapaudenmenetykselle ovat poistuneet, joten tupakointimahdollisuuksien järjestämistä ei ole tällaisissa vapaudenmenetyksissä perusteltua edellyttää.

Poliisilain nojalla vapautensa menettäneitä koskevat säännökset

Esityksen 1. lakiehdotus sisältää useita säännösehdotuksia, jotka koskevat poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla vapautensa menettänyttä henkilöä. Lain 3 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitettu ulkoilu ja tupakointia koskeva sääntely ei koskisi näillä perusteilla vapautensa menettänyttä henkilöä. Lain 4 luvun 1 §:n 4 momentin ja luvun 5 §:n mukaan vapautensa menettänyt saisi pitää hallussaan ainoastaan välttämätöntä henkilökohtaista omaisuutta. Vapautensa menettänyt voitaisiin tarvittaessa sijoittaa 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun tehostettuun valvontaan terveydentilan seuraamiseksi ja henkilön turvallisuuden varmistamiseksi. Ehdotettavan sääntelyn tarkoituksena on varmistaa vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden henkilökohtainen turvallisuus, säilytystilan järjestyksen säilyminen ja menettelyjen yhdenmukaisuus.

Ehdotettavan sääntelyn voidaan lähtökohtaisesti katsoa olevan merkityksellistä perustuslain 7 §:n 1 momentissa suojatun henkilökohtaisen vapauden samoin kuin 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityiselämän suojan sekä omaisuudensuojan kannalta. Kyse on kuitenkin sääntelystä, joita vastaavia käytäntöjä noudatetaan jo voimassa olevien ulkoilua, teknistä valvontaa ja omaisuuden hallussapitoa koskevan säännösten nojalla. Koska kyse on vapaudenmenetysperusteista, jotka muodostavat suuren osan poliisin hallinnoimasta vapaudenmenettäneiden säilyttämisestä, hallinnon lainalaisuusperiaatteen vuoksi ja menettelyjen yhdenmukaisuuden varmistamiseksi täsmällisiä näitä asioita koskevia erillisiä säännöksiä voidaan pitää tarpeellisina.

Kyse on vapaudenmenetyksistä, joissa lyhytkestoinen vapautteen kohdistuva toimenpide perustuu rikoksilta, häiriöiltä tai vaaralta suojaamiseen tai henkilön itsensä suojaamiseen siten, että henkilöiden liikkumista säilytystilassa, yhteydenpitoa säilytystilan ulkopuolelle sekä omaisuuden hallussapitoa on säännönmukaisesti välttämätöntä rajoittaa suoraan vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksesta johtuen henkilöiden turvallisuuden varmistamiseksi, säilytystilan järjestyksen turvaamiseksi ja myös vapautensa menettäneen omaisuuden suojaamiseksi.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain perusteluissa todetusti näissä poliisilain 2 luvun mukaisissa vapaudenmenetyksissä on kyse turvaamistoimenpiteen luontoisista vapautteen kohdistuvista toimenpiteistä (HE 90/2005 vp, s. 63).

Esimerkiksi rikoksilta, häiriöiltä ja vaaralta suojaamisen tarkoituksessa vapautensa menettäneiden osalta on tarpeen varmistaa, että vapautensa menettänyt ei jatka vastaavanlaista toimintaa säilytystilasta käsin esimerkiksi henkilön hallussa olevilla viestintään soveltuvilla laitteilla. Tähän liittyen on huomioitava, että esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt oikeasuhtaisena toimenpiteenä kännykän takavarikoimista henkilöltä, joka oli otettu turvasäilöön rikosten ja järjestyshäiriöiden estämiseksi EIS 5 artiklan 1 b) -kohdan mukaisesti (Ostendorf v. Saksa, EIT 7.3.2013).

Mainittujen poliisilain 2 luvun säännösten mukaan henkilön paikalta poistaminen, siirtäminen tai muu säännöksissä mainittu toimenpide on poliisin ensisijainen keino tehtävän hoitamiseksi. Henkilökohtaiseen vapautteen puuttuminen siten, että poliisi ottaa henkilön kiinni, on viimeisijainen keino tehtävän hoitamiseksi. Vapaudenmenetyksen on lisäksi päätyttävä heti, kun kiinniottamisen tarve on lakannut. Voidaan katsoa, että kun henkilön oikeutta omaisuuden hallussapitoon säilytystilassa tai henkilön liikkumista siellä ei ole enää tarpeen rajoittaa, myös perusteet henkilön kiinniottamiseen ovat poistuneet ja hänen tulee antaa poistua säilytystilasta. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä toimenpiteen oikeasuhtaisuuden arvioinnissa on painotettu vapaudenriiston välttämättömyyttä ja sitä, että henkilöä ei ole pidetty säilössä tarpeettoman pitkään (ks. Ostendorf v. Saksa, EIT 7.3.2013, ks. myös Foka v. Turkki, EIT 24.6.2008). Näistä syistä myös säilössä pitämisen päättymistä koskevaa päätöstoimivaltaa koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi 3 luvun 12 §:ssä siten, että ne mahdollistavat nykyistä selkeämmin vapautensa menettäneiden subjektiivisten oikeuksien huomioimisen ja perusoikeusmyönteisen laintulkinnan säilytystilasta poistumista koskevassa päätöksenteossa myös käytännössä ja vähentävät mielivaltaisen henkilökohtaiseen vapautteen puuttumisen riskiä säännösten soveltamisessa.

Vapautensa menettäneen tilan johdosta myös intensiivisempi valvonta on pääsääntöisesti tarpeellista vapautensa menettäneen henkilökohtaisen turvallisuuden varmistamiseksi sekä henkilön oman käyttäytymisen että hänen terveydentilassaan mahdollisesti nopeasti tapahtuvien ennakoimattomien muutosten vuoksi. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa turvataan muun muassa oikeus yksityiselämään ja oikeus koskee myös vapautensa menettäneitä henkilöitä. Sovellettavien oikeuden rajoitusten on oltava perusteltavissa artiklan 2 kappaleessa mainitulla syyllä ja myös vapautensa menettäneiden kohdalla rajoitusten tulee olla oikeasuhtaisia. Oikeus yksityisyyteen on suojattu perustuslain 10 §:ssä. Tehostettuun valvontaan liittyvillä yksityisyyteen puutuvilla rajoituksilla pyritään suojaamaan ennen kaikkea perustuslain 7 §:n mukaisesti vapautensa menettäneiden turvallisuutta ja viime kädessä oikeutta elämään ehkäisemällä putkakuolemia myös poliisilain 2 luvun säännösten nojalla vapautensa menettäneiden kohdalla. Kyse on tilanteista, joissa vapautensa menettänyt voi olla vaaraksi itselleen tai aiheuttaa turvallisuusriskin muille säilytystilassa oleville tai on epäily siitä, että vapautensa menettäneen terveydentila tai päihtymystila voi vaarantaa hänen henkilökohtaisen turvallisuutensa. Edellä mainituilla perusteilla säännösten sisältämiä oikeuksien rajoituksia voidaan pitää ehdotuksen tavoitteiden kannalta välttämättöminä ja oikeasuhtaisina.

Menettelysäännökset ja muutoksenhakua koskeva sääntely

Esityksen 1. lakiehdotus sisältää runsaasti säännöksiä, jotka merkitsevät päätöksenteon tai menettelytapojen selkeyttämistä. Erityisesti säilytysvastuun ja tutkintavastuun eriyttämistä koskevat säännökset edellyttävät näiden toimintojen hallinnollista ja tosiasiallista erillisyyttä. Muutosten voidaan katsoa edistävän sekä vapautensa menettäneiden että virkamiesten oikeusturvaa.

Perustuslain 21 §:ssä säädettyihin oikeussuojatakeisiin sisältyvät vaatimus päätösten perustele-
misestä sekä oikeus hakea muutosta. Lakiin ehdotetaan keskeisten oikaisuvaatimusmenettelyyn
soveltuvien päätösten osalta hallintolaista poikkeavia säännöksiä päätöksen antamisesta. Sään-
nösten mukaan erillinen oikaisuvaatimusosoituksin varustettu päätös annettaisiin vapautensa
menettäneen erillisestä pyynnöstä. Pyyntöä päätöksen tekisi säilytystilan esimies.

Kyseiset säännökset liittyvät oman vaatetuksen käyttöön ja perusruokavaliosta poikkeamiseen
(3 luvun 12 §), omaisuuden hallussapidon epäämiseen ja rahan tai muiden maksuvälineiden
käytön rajoittamiseen sekä rahan tai muiden maksuvälineiden toimittamiseen säilytystilan ul-
kopuolelle tai toiselle vapautensa menettäneelle (4 luvun 7 §). Tällaiset päätökset ovat luonteel-
taan lähellä tosiasiallista hallintotoimintaa, josta tehdään tarvittavat kirjaukset säilyttämistä kos-
keviin asiakirjoihin. Erillisten oikaisuvaatimusohjeilla varustettujen kirjallisten päätösten teke-
minen jokaisen toimenpiteen kohdalla ei ole vapautensa menettäneiden oikeusturvan kannalta
välttämätöntä eikä käytännön toiminnan kannalta tarkoituksenmukaista tai edes käytännössä
mahdollista. Voimassa olevan lainsäädännön puitteissa päätöksiin liittyvissä menettelyissä on
esityksessä edellä todetusti havaittu huomattavia epäselvyyksiä ja erilaisia käytäntöjä. Tästä
syytä täsmälliset säännökset siitä, missä tilanteessa annetaan erillinen oikaisuvaatimusohjein
varustettu hallintopäätös, olisivat sekä vapautensa menettäneiden että virkamiesten oikeustur-
vaa edistäviä.

Voimassa olevaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettuun lakiin on käytännön
syyistä säännösten tulkinnanvaraisuuden poistamiseksi ja muutoksenhakukelpoisten päätösten ja
tosiasiallisen hallintotoiminnan erottamiseksi sisällytetty luettelo viranomaisen päätöksistä, joi-
hin saa hakea muutosta. Vastaava ratkaisu on omaksuttu vankeuslain ja tutkintavankeuslain
muutoksenhakua koskevista säännöksistä ja säännökset on hyväksytty perustuslakivaliokunnan
myötävaikutuksella. Muutoksenhakukelpoisten päätösten luettelo ei kuitenkaan perustuslakiva-
liokunnan vakiintuneen kannan mukaan voi vaikuttaa välillisenä muutoksenhakukieltona, vaan
oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetusta laista (808/2019) ja viime kädessä perustuslain 21
§:n 1 momentista seuraa, onko kulloisessakin päätöksessä kyse valituskelpoisesta ratkaisusta.
Esityksessä ehdotettavan sääntelyn tarkoituksena ei ole vaikuttaa välillisenä muutoksenhaku-
kieltona vaan selkeyttää sääntelyä niiden päätösten osalta, jotka selkeästi soveltuvat oikaisuva-
atimusmenettelyyn.

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain sääntely muutoksenhakukielloista on myös säädetty perus-
tuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (ks. PeVL 34/2014 vp, ks. myös esim. PeVL 15/2012
vp, s. 3). Tutkintavankien osalta myös voimassa oleva poliisin säilyttämien henkilöiden kohte-
lusta annetun lain 13 luvun 6 § sisältää muutoksenhakukieltoa koskevaa sääntelyä. Esityksessä
ehdotetaan säädettyäksi muutoksenhausta ja tarvittavista muutoksenhakukielloista kaikkien
vapautensa menettäneiden osalta 13 luvussa. Sääntelyn täsmentämisellä on myös tältä osin oi-
keusturvaa edistäviä vaikutuksia.

Esityksessä ehdotetut luettelot muutoksenhakukielloista täyttäisivät vaatimuksen laintasoisuu-
desta ja rajoitusten täsmällisyydestä. Muutoksenhakukelpoisten ja muutoksenhakukielloissa ole-
vien päätösten luettelot on pyritty laatimaan kattaviksi, jotta tulkinnanvaraisia tilanteita syntyisi
vähän ja muutoksenhaku suoraan perustuslain nojalla olisi siten poikkeuksellista. Muutoksen-
hakukiellon piiriin ehdotettavat päätökset perustuvat keskeiseltä osaltaan viranomaisen tarkoi-
tuksenmukaisuusharkintaan ja säilytystilan tila- ja turvallisuuskysymyksiin. Näissä asioissa va-
pautensa menettäneelle ei siten muodostu sellaista oikeutta, jonka voitaisiin katsoa edellyttävän
muutoksenhakuoikeutta.

Omaisuuuden hallussapidon rajoituksia koskeva sääntely

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi omaisuuden hallussapidon rajoittamista koskevia säännöksiä siten, että ne soveltuvat nykyistä paremmin poliisin hallinnoimaan vapautensa menettäneiden säilyttämiseen. On huomioitava, että lain säännöksiä sovellettaisiin nykysääntelyä vastaavasti vapaudenmenetyksen alusta lähtien, siis jo ennen säilytystilaan sijoittamista. Tämä tulee huomioida myös omaisuuden hallussapitoa koskevissa säännöksissä nykysääntelyä selkeämmin.

Säännöksillä on merkitystä vapautensa menettäneen henkilökohtaisen vapauden kannalta ja kyse on myös perustuslain 15 §:n omaisuuden suojaa koskevista omistajan käyttöoikeuden rajoituksista. Poliisin säilytystiloissa säilytetään henkilöitä erilaisilla perusteilla ja vapautensa menettäneillä on erilaisia oikeusasemia. Säilytys on pääosin lyhytaikaista ja erityisesti vapaudenmenetyksen alussa korostuu henkilöiden turvallisuuden varmistaminen myös omaisuuden hallussapitoa koskevassa päätöksenteossa. Vapautensa menettäneet ovat hyvin usein päihtyneitä säilytystilaan otettaessa. Säilytystilan järjestyksen ja säilytystilan valvonnan turvaamiseksi on myös välttämätöntä, että säilytystilassa olevien henkilöiden oikeusasema ja erityisesti pakkokeinolain nojalla määrättyjen yhteydenpidon rajoitusten toimeenpano voidaan huomioida tehtäessä päätöksiä myös siitä, mitä omaisuutta vapautensa menettäneillä voi olla hallussaan säilytystilassa. Luonnollisesti tässäkin tulisi huomioida perusoikeusmyönteinen tulkintatapa siten, että rajoituksia tulisi pyrkiä välttämään, jos se olisi käytännön järjestelyin mahdollista.

Omaisuuuden hallussapidon rajoittamista ehdotettavan uuden lain 4 luvun 1 §:ssä mainituin edellytyksin voidaan pitää välttämättömänä henkilöiden turvallisuuden ja säilytystilan järjestyksen sekä säilyttämisen ja kuljettamisen valvonnan kannalta. Samoin välttämättömänä voidaan pitää sitä, että mainittua pykälää voidaan soveltaa kaikilla eri perusteilla vapautensa menettäneiden kohdalla 1 luvun 1 §:n 2 momentissa ehdotettavalla tavalla.

Turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan vartijan käyttö

Turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan vartijan käytöstä poliisin säilytystilassa on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 22/2014 vp). Esityksen 1. lakiehdotuksen 1 luvun 10 §:n 2 momentti tarkoittaisi, että jatkossa yksityisen palveluksessa oleva vartija voisi toimia säilytystilan vartiointitehtävissä ainoastaan poliisilaitokseen virkasuhteessa olevan henkilön välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa. Yksityisen palveluksessa olevan vartijan rooli jäisi näin yksinomaan viranomaisesta avustavaksi ja täydentäväksi, jolloin sääntely voitaisiin arvioida perustuslain 124 §:n kannalta nykysääntelyä ongelmattomammaksi.

Tarkkailuvaatetus eristämistarkkailussa

Esityksen 1. lakiehdotuksen 10 luvun 5 §:ssä ehdotetaan täsmennettäväksi eristämistarkkailua koskevaa sääntelyä nykyisestä siten, että vapautensa menettäneeltä voitaisiin edellyttää erityisen tarkkailuvaatetuksen käyttöä. Samansisältöisesti on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella Rikosseuraamuslaitoksen vankiloiden osalta esim. tutkintavankeuslain 13 luvun 4 §:ssä (PeVL 34/2014 vp). Vastaavin perustein sääntely on tarpeen myös poliisin hallinnoimassa vapautensa menettäneiden säilyttämisessä.

Asetuksen- ja määräyksenantovaltuudet

Esityksessä täsmennetään joiltain osin asetuksenantovaltuuksia suhteessa voimassa olevaan lainsäädäntöön. Esityksessä ehdotetaan lisäksi Poliisihallitukselle toimivaltaa tarkempien hallinnollisten määräysten antamiseen keskeisimmistä säilyttämiseen liittyvistä teknisluonteisista

asioista menettelyjen yhdenmukaistamisen varmistamiseksi. Esitys edistää perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuusvaatimuksen toteutumista. Määräysten osalta kyse olisi pitkälti samanluonteisista asioista kuin mistä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voi antaa määräyksiä vankeuslain mukaan. Kyseinen lainsäädäntö on hyväksytty perustuslain myötävai-
kutuksella (PeVL 34/2014 vp).

Asetuksen- ja määräyksenantovaltuudet on laissa täsmällisesti rajattu koskemaan tiettyjä sääntelyn yksityiskohtia, joilla täsmennetään laissa säädettyä. Valtuudet ovat siten asianmukaisia perustuslain 80 §:n näkökulmasta.

Tässä esityksessä ehdotettava sääntely olisi Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaista. Ehdotettuja muutoksia voidaan pitää myös perusoikeuksien yleiset ja erityiset rajoitusedellytykset täyttävinä.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä. Koska asiakokonaisuuteen kuitenkin liittyy laaja joukko perustuslain kannalta merkityksellisiä säännöksiä ja tästä syystä asiaa voidaan pitää joltain osin tulkinnanvaraisena, olisi suotavaa, että säätämisyksityksestä hankittaisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan poliisin lain nojalla säilyttämien ja kuljettamien vapautensa menettäneiden kohteluun.

Sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään vapautensa menettäneen kohtelusta, sovelletaan tätä lakia siltä osin kuin se on välttämätöntä ottaen huomioon poliisin säilytystilan tai poliisin vastuulla olevan kuljetuksen järjestys ja turvallisuus.

Vapautensa menettäneiden kohtelussa noudatettavista hyvän hallinnon perusteista ja menettelystä hallintoasiassa säädetään tämän lain lisäksi hallintolaissa (434/2003).

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *tutkintavangilla* tutkintavankeuslain (768/2005) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettua tutkintavankia;
- 2) *pidätetyllä* henkilöä, joka on pidätetty pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 5 §:n nojalla;
- 3) *kiinni otetulla* henkilöä, joka on otettu kiinni poliisilaissa (872/2011), pakkokeinolaissa, esitutkintalaissa (805/2011) tai muussa laissa säädetyllä perusteella ja joka ei ole tutkintavanki tai pidätetty;
- 4) *vapautensa menettäneellä* tutkintavankia, pidätettyä, kiinni otettua ja muuta henkilöä, joka on lain nojalla menettänyt henkilökohtaisen vapautensa;
- 5) *säilytystilalla* poliisin hallinnoimaa tilaa, jota käytetään poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden säilytykseen;
- 6) *vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä* poliisilaitoksen palveluksessa olevaa virkasuhteista vartijaa ja ylivartijaa sekä 8 §:ssä tarkoitettuihin säilytystilan tehtäviin määrättyä poliisimiestä;

3 §

Vapautensa menettäneen oikeuksien rajoittaminen

Vapautensa menettäneen oikeuksia ei saa tämän lain säännösten nojalla rajoittaa enempää kuin vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytysvarmuus, säilytystilan järjestyksen

säilyminen sekä vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuus välttämättä vaativat.

4 §

Vapautensa menettäneen kohtelu

Vapautensa menettäneitä on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Vapautensa menettäneitä ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa keskenään eri asemaan iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Alle 21-vuotiaan vapautensa menettäneen kohtelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota vapautensa menettäneen iästä ja kehitysvaiheesta johtuviin tarpeisiin.

5 §

Toimivaltuuksien käytön yleiset periaatteet

Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen.

Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpitää säilytysvarmuutta, säilytystilan järjestystä ja turvallisuutta sekä turvata vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen toteutuminen.

Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen on suoritettava virkatehtävänsä puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi.

6 §

Toimivallan määräytyminen

Tässä laissa tarkoitettua säilytystilan vartiointitehtäviin liittyvää päätösvaltaa käyttävät:

- 1) säilytystilan johtaja;
- 2) säilytystilan esimies;
- 3) vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

Säilytystilan johtajalla on oikeus yksittäistapauksessa ottaa ratkaistavakseen asia, josta päättäminen on tässä laissa uskottu säilytystilan esimiehen tai vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen ratkaistavaksi.

Säilytystilan esimiehellä on oikeus yksittäistapauksessa ottaa ratkaistavakseen asia, josta päättäminen on tässä laissa uskottu vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen ratkaistavaksi.

7 §

Säilytystilan johtaja ja säilytystilan esimies

Säilytystilan johtajana toimii pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Säilytystilan esimiehenä toimii säilytystilaa hallinnoivan poliisilaitoksen henkilöstöön kuuluva vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

8 §

Vartiointitehtävät

Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä ovat poliisin säilyttämien ja kuljettamien vapautensa menettäneiden henkilöiden valvonta-, ohjaus-, huolto- ja kuljetustehtävät sekä muut laissa säädetty tai virkamiehelle määrätyt henkilöiden säilyttämiseen liittyvät tehtävät.

9 §

Sopimus vartiointitehtävissä avustamisesta

Poliisilaitos voi sopia tässä laissa tarkoitettujen vartiointitehtävissä avustamisesta sellaisen yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa (1085/2015) tarkoitetun turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan kanssa, jolla on taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset toteuttaa 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimeksiantoja.

Jos turvallisuusalan elinkeinoluvan haltija rikkoo sopimuksen mukaisia velvoitteitaan tai sopimuksen edellytykset lakkaavat, poliisilaitos voi purkaa sopimuksen.

10 §

Turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan määrääminen vartiointitehtävään

Poliisilaitos voi 9 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaisesti määrätä turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan vartijan hoitamaan tilapäisesti tässä laissa tarkoitettua vartiointitehtävää säilytystilassa, jos tehtävän hoitaminen muulla tavalla ei ole säilytystilan sijainnin tai säilytettävien tilapäisen suuren määrän vuoksi tarkoituksenmukaista. Turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevaa voidaan käyttää vartiointitehtävässä vain niin kauan kuin se on vartiointitehtävien asianmukaisen hoitamisen vuoksi välttämätöntä.

Säilytystilassa tulee olla 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa läsnä poliisilaitokseen virka-suhteessa oleva vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

Vartiointitehtävään voidaan määrätä vain henkilö:

- 1) jonka hyväksyminen yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa tarkoitettuksi vartijaksi on voimassa;
- 2) joka on suorittanut hyväksytysti tehtävän edellyttämän koulutuksen (*säilytystilojen erityiskoulutus*);
- 3) jolla on turvallisuusselvityslain (726/2014) 48 §:ssä tarkoitetun turvallisuusrekisterin mukaan voimassa oleva turvallisuusselvitys tai turvallisuusselvitystodistus; ja
- 4) jota voidaan muutoinkin pitää tehtävään sopivana.

Jos tehtävään määrätty ei enää täytä 3 momentissa säädettyjä edellytyksiä tai on toiminut tehtävässään olennaisesti lainvastaisesti, poliisilaitoksen on peruutettava antamansa määräys.

11 §

Turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan vartijan asema

Turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa oleva henkilö toimii tässä laissa tarkoitettuja vartiointitehtäviä suorittaessaan poliisin apuna ja välittömässä valvonnassa ja ohjauksessa ja on velvollinen noudattamaan poliisimiehen ja vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen toimintavaltansa rajoissa antamia käskyjä.

Henkilöä pidetään hänen suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja vartiointitehtäviä tai käyttäessään tämän lain mukaisia valtuuksiaan rikoslain (39/1889) 40 luvun 11 §:n 5 kohdassa tarkoitettuna julkista valtaa käyttävänä henkilönä.

Tässä pykälässä tarkoitettun turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan vaihtolovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 23 §:ssä säädetään.

Mitä tässä laissa säädetään vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen virkatehtävästä, toimivaltuuksista ja voimankäyttövälineiden kantamisesta, koskee myös tässä pykälässä tarkoitettun turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan tehtävää.

Tässä pykälässä tarkoitettulla turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevalla ei ole käyttöoikeutta sellaisiin poliisin henkilörekistereihin, joihin sovelletaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia (616/2019), eikä muihinkaan viranomaistarkoituksia varten perustettuihin rekistereihin tai tietojärjestelmiin.

12 §

Tarkemmat säännökset

Edellä 10 §:ssä tarkoitettun turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevan vartijan koulutuksesta ja asusta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

2 luku

Säilytystilaan ottaminen

1 §

Säilytystila

Poliisihallitus hyväksyy poliisin säilytystilan ja erityisesti vapautensa menettäneiden käytössä olevat tilat soveltuviksi vapautensa menettäneiden säilyttämistä varten.

2 §

Vapaudenmenetyksestä ilmoittaminen

Tutkintavangille on varattava tilaisuus ilmoittaa läheiselleen tai muulle henkilölle vapaudenmenetyksestään.

Poliisimiehen on ilman aiheetonta viivästyä ilmoitettava vapaudenmenetyksestä pidätetyn ja kiinni otetun pyynnöstä hänen läheiselleen tai muulle hänen osoittamalleen henkilölle, ellei vapautensa menettänyt voi itse ilmoittaa vapaudenmenetyksestään. Jos se on välttämätöntä rikoksen selvittämisen merkittävän vaarantumisen estämiseksi, ilmoittamista pidättämisestä voidaan päällystään kuuluvan poliisimiehen päätöksellä lykätä enintään kaksi vuorokautta kiinniottamisesta ja ilmoittamista kiinniottamisesta voidaan lykätä tai se voidaan jättää tekemättä.

Pidätetyn tai kiinni otetun vaatimuksesta tuomioistuimen on tutkittava, ovatko 2 momentissa säädetyt edellytykset ilmoittamisen lykkäämiselle tai tekemättä jättämiselle olleet olemassa. Vaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä, kun pidätetty tai kiinni otettu on saanut tiedon ilmoittamisen lykkäämisestä tai tekemättä jättämisestä. Toimivaltaiseen tuomioistuimeen ja vaatimuksen käsittelyyn sovelletaan, mitä pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

Alle 18-vuotiaan vapaudenmenetyksestä on ilmoitettava ilman aiheetonta viivästyä hänen huoltajalleen, jollei ilmoittaminen ole lapsen edun vastaista, sekä sosiaaliviranomaiselle.

Huoltajalle ilmoittamisen lykkäämiseen ja tekemättä jättämiseen sovelletaan lisäksi, mitä 2 ja 3 momentissa säädetään.

Ilmoitus vapaudenmenetyksestä voidaan tehdä vastoin vapautensa menettäneen tahtoa, jos se on tarpeen vapautensa menettäneen vajaavaltaisuuden, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Poliisimies päättää 4 ja 5 momentissa tarkoitetusta ilmoittamisesta.

3 §

Säännöksistä ja säilytystilan oloista tiedottaminen

Vapautensa menettäneelle on ilman aiheetonta viivästystä hänen saavuttuaan säilytystilaan tiedotettava säilytystilan oloista sekä hänen oikeuksista ja velvollisuuksistaan. Tietoja on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä säilytystilassa olevien vapautensa menettäneiden tarpeiden mukaan.

Ulkomaalaiselle vapautensa menettäneelle on tiedotettava 7 luvun 7 §:n mukaisesta mahdollisuudesta olla yhteydessä kotimaansa edustustoon. Ulkomaalaiselle vapautensa menettäneelle on mahdollisuuksien mukaan annettava tulkitsemisapua. Viittomakieltä käyttävälle tai vammaisuuden vuoksi tulkitsemisapua tarvitsevalle vapautensa menettäneelle on annettava tarpeellista tulkitsemis- ja käännösapua.

Vapautensa menettäneiden saatavilla on oltava kokoelma vapautensa menettäneitä koskevista säännöksistä.

Vapautensa menettäneellä on oikeus pitää koko vapaudenmenetyksen ajan hallussaan hänelle esitutkintalain 4 luvun 17 §:n nojalla annettu kirjallinen ilmoitus hänen oikeuksistaan.

Alle 18-vuotiaalle vapautensa menettäneelle on annettava 1 momentissa tarkoitetut tiedot kirjallisesti hänen omalla kielellään, jos se on suomi tai ruotsi, ja muussa tapauksessa hänen ymmärtämällään kielellä. Saamen kielen käyttämisestä säädetään saamen kielilaissa (1086/2003).

Vapautensa menettäneiden saatavilla tulee olla luettelo, josta käyvät ilmi säilytystilaa ja sen henkilökunnan toimintaa valvovat viranomaiset sekä ihmisoikeuksien toteutumista valvovat toimielimet, joille vapautensa menettäneillä on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kantelu-oikeus.

4 §

Ilmoittamisen ja tiedottamisen siirtäminen vapautensa menettäneen tilan johdosta

Jos vapautensa menettänyt on päihityksen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemätön ymmärtämään edellä 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun vapaudenmenetyksestä ilmoittamisen tai 3 §:n 1—3 §:ssä tarkoitetun tiedottamisen merkitystä, ilmoittamista tai tiedottamista voidaan siirtää, kunnes vapautensa menettänyt kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

5 §

Tulotarkastus ja tietojen rekisteröinti

Säilytystilaan saapunut vapautensa menettänyt on tarkastettava todistajan läsnä ollessa (*tulotarkastus*). Tulotarkastus käsittää säilyttämisen edellyttämien henkilötietojen toteamisen ja kirjaamisen, vapautensa menettäneen mukana olevan omaisuuden tarkastamisen ja luetteloinnin sekä tarvittaessa vaatteiden vaihdon.

Tulotarkastuksen yhteydessä vapautensa menettäneelle tehdään 8 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettu henkilöntarkastus. Omaisuusluettelosta säädetään 4 luvun 3 §:ssä. Vapautensa menettäneen turvatarkastuksesta säädetään 8 luvun 8 §:ssä.

6 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tulotarkastuksen toimittamisesta ja kirjaamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Tarkemmat määräykset tulotarkastuksessa noudatettavasta menettelystä antaa Poliisihallitus.

3 luku

Sijoittaminen säilytystilassa, perushuolto ja siirtäminen

1 §

Sijoittaminen säilytystilassa

Alle 18-vuotias vapautensa menettänyt on pidettävä erillään muista vapautensa menettäneistä, jollei hänen etunsa muuta vaadi.

Miehet ja naiset on pidettävä eri selleissä.

Vapautensa menettänyt on mahdollisuuksien mukaan sijoitettava yhden hengen selliin. Vapautensa menettänyttä ei saa sijoittaa samaan selliin toisen vapautensa menettäneen kanssa, jos siitä aiheutuu vaaraa hänen itsensä tai toisen vapautensa menettäneen turvallisuudelle, vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle taikka säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle.

2 §

Vaatetus

Vapautensa menettänyt saa käyttää omia vaatteitaan. Oman vaateen käyttäminen ja haltuun antaminen voidaan evätä, jos vaatteesta aiheutuu vaaraa säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle tai vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle. Lisäksi oman vaateen haltuun antaminen edellyttää, että vaate on hyvässä kunnossa ja että se pystytään luotettavasti tarkastamaan sitä vahingoittamatta. Vapautensa menettäneen haltuun annettavien vaatteiden määrää voidaan rajoittaa säilytystilojen tarkastettavuuteen, paloturvallisuuteen ja säilytystilojen vähäisyyteen liittyvistä syistä.

Säilytystilan on tarvittaessa järjestettävä vapautensa menettäneelle tilaisuus vaatteidensa pesuun tai pesettämiseen.

Vapautensa menettäneelle, jolla ei ole asianmukaista omaa vaatetusta, on annettava soveltuva vaatetus säilytystilassa käytettäväksi sekä tuomioistuimessa käyntiä tai muuta säilytystilasta poistumista varten.

3 §

Vapautensa menettäneiden majoitustilat

Vapautensa menettäneiden käytössä tulee olla kunnoltaan ja varustelultaan asianmukaiset majoitus- ja peseytymistilat. Vapautensa menettäneellä tulee olla pääsy WC-tiloihin kaikkina vuorokaudenaikoina. Säilytystiloja rakennettaessa ja mahdollisuuksien mukaan myös muutettaessa ja korjattaessa varsinaiset majoitustilat on varustettava siten, että ne vastaavat yleisessä rakennuslainsäädännössä asuintiloille asetettuja vaatimuksia.

Suljetuissa tiloissa, joissa säilytetään vapautensa menettäneitä, tulee olla hälytyslaite, jolla voidaan välittömästi saada yhteys henkilökuntaan.

Vapautensa menettäneen on huolehdittava omasta puhtaudestaan ja sellinsä siisteydestä.

4 §

Ruokahuolto

Vapautensa menettäneiden ruokahuolto on järjestettävä siten, että he saavat terveellisen, monipuolisen ja riittävän ravinnon.

Vapautensa menettänyt on otettava säilytystilan säännöllisen ruokahuollon piiriin, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta vapaudenmenetyksen lyhytaikaisuuden vuoksi tai muusta vastaavasta syystä. Vapautensa menettäneelle on muulloinkin tarvittaessa järjestettävä ravintoa huomioon ottaen vapautensa menettäneen terveydentila, vapaudenmenetyksen ajankohta ja kesto aika.

Perusruokavaliosta poiketaan, jos se on perusteltua vapautensa menettäneen terveyden vuoksi tai uskonnollisen tai muun perustellun vakaumuksen vuoksi.

5 §

Ulkoilu

Vapautensa menettäneelle on annettava mahdollisuus ulkoilla vähintään tunti päivässä, jollei vapautensa menettäneen terveydentila taikka säilytystilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvä erityisen painava syy ole esteenä.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla vapautensa menettänyttä.

6 §

Tupakointi

Vapautensa menettäneelle tulee järjestää mahdollisuus tupakkalain (549/2016) 73 §:ssä tarkoitettuun tupakointiin omalla kustannuksellaan tupakkalaissa säädetty tupakointikiellot ja -rajoitukset huomioon ottaen vähintään kerran päivässä, jollei vapautensa menettäneen terveydentila taikka säilytystilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvä erityisen painava syy ole esteenä. Vapautensa menettäneellä on oikeus tupakoinnin vieroitusoireiden hoitoon osana 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettua terveyden- ja sairaanhoitoa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla vapautensa menettänyttä.

Tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä annetaan vapautensa menettäneen haltuun ainoastaan 1 momentissa tarkoitetun tupakoinnin yhteydessä.

7 §

Vapautensa menettäneen oikeus kirjallisuuteen ja tiedotusvälineiden seurantaan

Vapautensa menettäneelle on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus seurata televisio- ja radio-ohjelmia sekä sanomalehtiä, ellei sille ole estettä pakkokeinolain 4 luvun nojalla päätetystä yhteydenpidon rajoittamisesta.

Vapautensa menettäneen saatavilla tulee olla kirjallisuutta ja lehtiä, ellei sille ole estettä pakkokeinolain 4 luvun nojalla päätetystä yhteydenpidon rajoittamisesta. Lehtien ja kirjallisuuden hallussapitoon sovelletaan, mitä tämän lain 4 luvun 1 §:ssä säädetään.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske säilytystilaa tai sen osaa, jota käytetään ainoastaan vapautensa menettäneiden lyhytaikaiseen säilyttämiseen siten, että henkilö sijoitetaan tilaan alle 36 tunnin ajaksi.

8 §

Vapautensa menettäneen siirtäminen

Vapautensa menettänyt voidaan siirtää toiseen säilytystilaan, jos vapautteen kohdistuvan toimien tarkoituksena on vapautensa menettäneen oma tai muun henkilön turvallisuus, rikoksen selvittäminen tai muu vastaava syy sitä edellyttää.

Vapautensa menettänyt voidaan siirtää lyhyeksi ajaksi toiseen säilytystilaan, jos se on perusteltua 7 luvun 9 §:ssä tarkoitetun luvan järjestämiseksi.

9 §

Siirrosta ilmoittaminen

Vapautensa menettäneen 8 §:n 1 momentissa tarkoitetusta siirtämisestä on viipymättä hänen saavuttuaan toiseen säilytystilaan ilmoitettava vapautensa menettäneen osoituksen mukaan hänen lähiomaiselleen tai muulle läheiselleen sekä vapautensa menettäneen asianajajalle tai muulle oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitetulle oikeudenkäyntiasiamiehelle tai -avustajalle. Jos se on välttämätöntä rikoksen selvittämisen merkittävän vaarantumisen estämiseksi, lähiomaiselle tai muulle läheiselle ilmoittamista pidätetyn siirtämisestä voidaan päällystään kuuluvan poliisimiehen päätöksellä lykätä enintään kaksi vuorokautta kiinniottamisesta ja ilmoittamista kiinniotetun siirtämisestä voidaan lykätä tai se voidaan jättää tekemättä.

Ilmoitus siirrosta voidaan tehdä vastoin vapautensa menettäneen tahtoa, jos se on tarpeen vapautensa menettäneen vajaavaltaisuuden, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

10 §

Läsnäolo tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa

Vapautensa menettänyt on kutsusta toimitettava tuomioistuimeen siten kuin siitä erikseen säädetään.

Jos säilytystilassa oleva vapautensa menettänyt kutsutaan henkilökohtaisesti kuultavaksi muuhun viranomaiseen kuin tuomioistuimeen, vapautensa menettänyt voidaan tästä syystä päästää säilytystilan ulkopuolelle kuulemisen vaatimaksi ajaksi.

Tässä pykälässä tarkoitetusta syystä säilytystilan ulkopuolella olevalle vapautensa menettäneelle on järjestettävä tarpeellinen valvonta.

11 §

Päihtymyksen vuoksi kiinni otetun sijoittaminen ja selviämishoito

Poliisilain 2 luvun 2 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa päihtymyksen vuoksi kiinni otettu, joka ei käyttäytymisellään aiheuta vaaraa muiden henkilöiden turvallisuudelle, on mahdollisuuksien mukaan toimitettava päihtyneiden selviämishoitoasemalle tai muuhun hoitopaikkaan, jollei vapautensa menettäneestä voida huolehtia muulla tavoin.

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta syystä vapautensa menettänyt, jota ei väkivaltaisuuden vuoksi tai muusta syystä voida sijoittaa 1 momentissa tarkoitetulle selviämishoitoasemalle tai

muuhun hoitopaikkaan, on otettava poliisin säilytystilaan. Henkilön on annettava poistua heti, kun kiinnioton tarve on lakannut, kuitenkin viimeistään 12 tunnin kuluttua kiinniottamisesta. Henkilö, jota ei ole päästetty vapaaksi kello 20:een mennessä, saadaan kuitenkin pitää kiinni otettuna seuraavaan aamuun kello 8:aan saakka, jos siihen on henkilön hengen tai terveyden suojaamiseksi, asunnon tai yösjän puuttumisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä erityistä aihetta. Henkilöä on tarvittaessa ohjeistettava päihdehuollon palvelujen piiriin hakeutumisessa.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun henkilön ottamisesta selviämishoitoasemalle ja muuhun hoitopaikkaan päättää sen toiminnasta vastuussa oleva henkilö ja ottamisesta poliisin säilytystilaan poliisimies.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (/) 8 §:ssä tarkoitettu hyvinvointialue vastaa selviämishoidon järjestämisestä alueellaan.

12 §

Päätösvalta

Vapautensa menettäneen vaatetuksesta päättää vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Peruseruokavaliosta poikkeamisesta päättää vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Vapautensa menettäneen ulkoilun epäämisestä ja päivittäisen tupakointimahdollisuuden epäämisestä päättää säilytystilan johtaja.

Vapautensa menettäneen vaatetuksesta tai peruseruokavaliosta poikkeamisesta annetaan päätös vapautensa menettäneen erillisestä pyynnöstä. Pyyntöä päätöksen tekee säilytystilan esimies.

Vapautensa menettäneen 8 §:n 1 momentissa tarkoitetusta siirtämisestä sekä sitä koskevasta ilmoituksesta päättää säilytystilan johtaja. Ennen siirtämissäätöksen tekemistä asiassa on kuultava vastaanottavan säilytystilan johtajaa.

Vapautensa menettäneen 8 §:n 2 momentissa tarkoitetusta lyhytaikaisesta siirtämisestä toiseen säilytystilaan päättää säilytystilan johtaja. Ennen siirtämissäätöksen tekemistä asiassa on kuultava tutkinnanjohtajaa tai muuta virkamiestä, joka on tehnyt päätöksen vapautteen kohdistuvasta toimenpiteestä sekä vastaanottavan säilytystilan johtajaa.

Säilytystilan esimies päättää 10 §:ssä tarkoitetusta vapautensa menettäneen päästämisestä säilytystilan ulkopuolelle.

Poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla kiinni otetun henkilön poistumisesta poliisin säilytystilasta kiinniottamisen tarpeen lakkaamisen perusteella päättää poliisimies. Poistumisesta voi päättää myös vartiointitehtävissä toimiva virkamies, ellei muusta lainsäädännöstä ole sille estettä.

13 §

Tarkemmat määräykset

Tarkemmat määräykset vapautensa menettäneen siirtämisestä, ruoka- ja perushuollosta sekä majoituksesta antaa Poliisihallitus.

4 luku

Vapautensa menettäneen omaisuus

1 §

Omaisuuuden hallussapidon rajoittamisen edellytykset

Vapautensa menettäneen hallusta voidaan ottaa pois sellaiset esineet ja aineet, joista voi aiheutua vaaraa henkilön turvallisuudelle, säilytysvarmuudelle tai vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle tai jotka huomattavasti haittaavat valvontaa. Esineen tai aineen hallussapito voidaan evätä myös silloin, jos:

- 1) esine tai aine erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen;
- 2) esineen tai aineen hallussapidosta säilytystilan olot ja valvonnan aste huomioon ottaen aiheutuu haittaa säilytystilan järjestykselle;
- 3) esinettä tai ainetta ei voida ilman kohtuutonta vaivaa tai sitä vahingoittamatta tarkastaa;
- 4) esinettä tai ainetta käytetään tai on perusteltua syytä epäillä, että sitä tullaan käyttämään rikosentekovälineenä;
- 5) viranomaisen on hankkinut vastaavan esineen vapautensa menettäneen käyttöön.

Vapautensa menettänyt ei saa pitää hallussaan alkoholia, muuta päihdyttävää ainetta, rikoslain (39/1889) 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita, huumausaineiden käyttöön tarkoitettuja esineitä eikä muita kuin 5 luvun 4 §:ssä tarkoitettussa terveydenhuollossa toimivan lääkärin päättämiä lääkeaineita. Vapautensa menettänyt ei saa säilytystilassa pitää hallussaan toiselta vapautensa menettäneeltä ilman vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen lupaa saamaansa omaisuutta.

Vapautensa menettänyt saa säilytystilassa pitää hallussaan vähäisen määrän henkilökohtaista omaisuutta, ellei 1 tai 2 momentista muuta johdu.

Poiketen siitä, mitä 1—3 momentissa säädetään, poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla vapautensa menettänyt saa pitää hallussaan ainoastaan välttämätöntä henkilökohtaista omaisuutta.

2 §

Omaisuuuden säilytys ja muu käsittely

Omaisuus, joka vapautensa menettäneellä on mukanaan säilytystilaan tullessaan tai jonka hän saa vapaudenmenetyksen aikana, voidaan ottaa säilytettäväksi vapautensa menettäneen säilytystilasta vapauttamiseen saakka, jos se omaisuuden säilytykseen käytettävissä olevat tilat huomioon ottaen on mahdollista.

Jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan tai lähetetään vapautensa menettäneen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut omaisuus voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Huumausaineen hävittämisestä säädetään huumausainelain (373/2008) 44 §:ssä. Alkoholi- ja lääkeainepitoisten aineiden poisottamisesta, haltuunotosta, palauttamisesta ja hävittämisestä säädetään alkoholilain (1102/2017) 86 §:ssä.

Tavaraan, jolla ei ole omistajaa, sovelletaan löytötavaralakia (778/1988).

3 §

Omaisuusluettelo

Säilytystilaan vastaanotetusta vapautensa menettäneen omaisuudesta on laadittava omaisuusluettelo. Omaisuusluetteloon ei merkitä vähäarvoista omaisuutta, ellei vapautensa menettänyt

sitä erikseen pyydä. Vapautensa menettäneen on allekirjoitettava omaisuusluettelo. Jos vapautensa menettänyt ei allekirjoita luetteloa, kahden henkilön on todistettava luettelo oikeaksi.

Vapautensa menettäneen haltuun annetusta omaisuusluetteloon merkitystä omaisuudesta on tehtävä merkintä omaisuusluetteloon. Vapautensa menettäneelle on hänen pyynnöstään annettava jäljennös omaisuusluettelosta.

Vapautensa menettäneen hallusta voidaan ottaa pois sellainen ilman vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen lupaa vastaanotettu omaisuus, joka on merkitty toisen vapautensa menettäneen omaisuusluetteloon.

4 §

Rahan ja muiden maksuvälineiden hallussapito

Vapautensa menettäneellä ei ole oikeutta pitää hallussaan rahaa tai rikoslain 37 luvun 12 §:ssä tarkoitettuja muita maksuvälineitä. Vapautensa menettäneen hallussa olevat rahat ja muut maksuvälineet otetaan poliisin säilytettäväksi tai talletetaan vapautensa menettäneen kustannuksella hänen tililleen pankkiin.

Vapautensa menettäneelle voidaan myöntää lupa pitää säilytystilan järjestyssäännössä määrätty vähäinen määrä rahaa hallussaan.

5 §

Rahan ja muiden maksuvälineiden käyttö sekä tavaroiden vastaanottaminen ja tarkastaminen

Säilytystilan on järjestettävä vapautensa menettäneelle mahdollisuus hankkia omalla kustannuksellaan vähäinen määrä elintarvikkeita ja muuta henkilökohtaiseen käyttöön sopivaa tavaraa säilytystilassa tai sen ulkopuolelta.

Vapautensa menettänyt saa ottaa säilytystilan ulkopuolelta vastaan vähäisen määrän sellaisia käyttöesineitä ja tarvikkeita, joiden hallussapito on 1 §:n nojalla säilytystilassa sallittu. Tarkemat määräykset vastaanotettavan omaisuuden määrästä ja laadusta annetaan 8 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa säilytystilan järjestyssäännössä. Säilytystilan ulkopuolelta vastaanotettava omaisuus on tarkastettava ennen sen luovuttamista vapautensa menettäneelle.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla vapautensa menettänyttä.

Vapautensa menettäneen oikeutta käyttää säilytystilan ulkopuolelta tulevaa rahaa ja muita maksuvälineitä voidaan rajoittaa, jos se on välttämätöntä vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen tai säilytystilan järjestyksen turvaamiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Vapautensa menettänyt saa perustellusta syystä poliisin välityksellä toimittaa rahaa ja muita maksuvälineitä säilytystilan ulkopuolelle tai toiselle vapautensa menettäneelle.

6 §

Omaisuuksien palauttaminen

Kun vapautensa menettänyt vapautuu säilytystilasta, hänen rahansa, muut maksuvälineensä ja omaisuutensa on luovutettava hänelle omaisuusluettelon allekirjoitusta vastaan. Vapautensa menettäneen rahavarat voidaan myös tallettaa vapautensa menettäneen ilmoittamalle tilille tai lähettää hänelle postiosoituksena hänen kustannuksellaan. Jos vapautensa menettänyt ei allekirjoita omaisuusluetteloa, kahden henkilön on todistettava luettelo luovutetusta omaisuudesta oikeaksi.

Jos vapautensa menettänyt on vapaudenmenetyksen päättyessä säilytystilan ulkopuolella, hänet voidaan suostumuksellaan kuljettaa säilytystilaan hakemaan siellä olevaa omaisuuttaan.

Säilytystilaan jäänyt omaisuus lähetetään vapautetulle hänen kustannuksellaan. Jos vapautettu ei nouda omaisuuttaan, omaisuus voidaan hävittää kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun omaisuus on palautettu säilytystilaan. Jos vapautettua ei tavoiteta, omaisuus voidaan hävittää kolmen kuukauden kuluttua vapautensa menettäneen vapautumisesta.

7 §

Päätösvalta

Edellä 5 §:n 4 momentissa tarkoitettua rahan tai maksuvälineiden käytön rajoittamisesta ja rahan tai muiden maksuvälineiden toimittamisesta säilytystilan ulkopuolelle tai toiselle vapautensa menettäneelle päättää säilytystilan esimies. Muun omaisuuden hallussapidosta säilytystilassa päättää vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

Omaisuuden hallussapidon epäamisestä säilytystilassa 1 §:n 1—3 momentin nojalla ja tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettua rahaa tai maksuvälineitä koskevasta asiasta annetaan päätös vapautensa menettäneen erillisestä pyynnöstä. Pyyntöstä päätöksen tekee säilytystilan esimies.

8 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset vapautensa menettäneen hallussa pitämästä omaisuudesta sekä rahan ja maksuvälineiden käytöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Tarkemmat määräykset omaisuuden säilyttämisestä, lähettämisestä, hävittämisestä ja omaisuusluettelosta sekä siitä, mitä omaisuutta luetteloon merkitään, antaa Poliisihallitus.

5 luku

Terveydenhuolto

1 §

Terveyden- ja sairaanhoito

Vapautensa menettäneellä on oikeus hänen lääketieteellisten tarpeidensa mukaiseen terveyden- ja sairaanhoitoon. Poliisin on turvattava vapautensa menettäneen pääsy tällaiseen hoitoon.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, alle 18-vuotiaalle vapautensa menettäneelle on pyynnöstä tehtävä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastus terveydentilan selvittämiseksi ilman aiheetonta viivästystä, jollei tarkastuksen tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Vapautensa menettäneiden terveyden- ja sairaanhoidon järjestämisessä noudatetaan, mitä potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992), terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994), mielenterveyslaissa (1116/1990) ja tartuntatautilaissa (1227/2016) säädetään.

2 §

Tilapäinen hoito ja tutkimus säilytystilan ulkopuolella

Jos sairasta tai vammautunutta vapautensa menettänyttä ei voida asianmukaisesti hoitaa tai tutkia säilytystilassa, hänet on lähetettävä tarpeellisen valvonnan alaisena tilapäisesti säilytystilan ulkopuolelle hoitoon tai tutkimukseen.

3 §

Psykologinen neuvonta, tuki ja hoito

Vapautensa menettäneelle on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus psykologin antamaan ja muuhun vastaavaan neuvontaan, tukeen ja hoitoon.

4 §

Terveydenhuollon järjestäminen ja kustannukset

Vapautensa menettäneen terveydenhuollon järjestää se sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 8 §:ssä tarkoitettu hyvinvointialue, jonka toimintayksikössä hoidon järjestäminen on tarkoituksenmukaista. Poliisilaitos ja terveydenhuollon järjestävä taho toimivat yhteistyössä terveydenhuollon edellyttämässä järjestelyissä.

Vapaudenmenetyksen aikana 1 momentissa tarkoitettussa terveydenhuollossa tarpeelliseksi todetun ja toteutetun terveydenhuollon kustannukset katetaan hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa (/) tarkoitettulla valtion rahoituksella.

5 §

Omalla kustannuksella järjestettävä terveydenhuolto

Vapautensa menettäneellä on oikeus 4 §:ssä tarkoitettussa terveydenhuollossa toimivan lääkärin luvalla omalla kustannuksellaan saada lääkitystä, tutkimusta ja muuta terveydenhuoltoa säilytystilassa, jollei siitä aiheudu vaaraa vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle.

6 §

Sairastumisesta ilmoittaminen

Vapautensa menettäneelle on varattava tilaisuus ilmoittaa lähiomaiselleen tai muulle läheiselleen vakavasta sairastumisestaan tai vammautumisestaan, jollei vapautensa menettäneen oikeutta yhteydenpitoon ole pakkokeinolain 4 luvun nojalla rajoitettu.

7 §

Synnytys

Raskaana oleva vapautensa menettänyt siirretään tarpeellisen valvonnan alaisena synnytystä varten riittävän ajoissa sairaalaan tai muuhun terveydenhuollon toimintayksikköön säilytystilan ulkopuolelle.

8 §

Vapautensa menettäneen kuolema

Vapautensa menettäneen kuoltua vainaja toimitetaan omaisten toivomalle paikkakunnalle Suomessa valtion kustannuksella. Vainaja, jota ei voida jättää omaisten huostaan, haudataan valtion kustannuksella.

9 §

Päätösvalta

Vapautensa menettäneen lääkityksestä, lääkkeiden hallussapidosta, hoidosta, tutkimuksesta ja muusta terveydenhuollosta päättää 4 §:ssä tarkoitetussa terveydenhuollossa toimiva lääkäri.

Säilytystilan johtaja päättää, kuultuaan mahdollisuuksien mukaan lääkäriä, lähettämistä 2 §:ssä tarkoitettuun hoitoon tai tutkimukseen. Jos hoidontarpeen kiireellisyys sitä edellyttää, päätöksen voi tehdä myös poliisimies tai vartiointitehtävissä toimiva virkamies. Päätös säilytystilan ulkopuolelle lähettämisen epäämisestä annetaan kirjallisesti.

6 luku

Kirjeenvaihto, puhelut ja sähköinen viestintä

1 §

Kirjeenvaihto ja postilähetyksen tarkastaminen

Vapautensa menettäneellä on oikeus kirjeenvaihtoon postin välityksellä, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinolain 4 luvun mukaisesti rajoitettu.

Vapautensa menettäneelle saapunut tai häneltä peräisin oleva suljettu kirje tai muu postilähetyksen, joka on saapunut vapautensa menettäneelle tai jonka hän haluaa lähettää, saadaan tarkastaa läpivalaisemalla tai muulla vastaavalla tavalla sitä avaamatta sen tutkimiseksi, sisältääkö se 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä.

Vapautensa menettäneelle saapunut kirje tai muu postilähetyksen saadaan avata ja sen sisältö tarkastaa lähetyksen sisältämää viestiä lukematta sen selvittämiseksi, sisältääkö se 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Vapautensa menettäneeltä peräisin oleva kirje tai muu postilähetyksen saadaan avata ja sen sisältö tarkastaa lähetyksen sisältämää viestiä lukematta, jos lähetyksen muodosta tai koosta voidaan päätellä, että se sisältää muutakin kuin luottamuksellisen viestin, tai jos muutoin on perusteltua syytä epäillä, että se sisältää mainitunlaisia aineita tai esineitä.

Jos tarkastuksen yhteydessä löydetään aineita tai esineitä, joita vapautensa menettäneellä ei ole 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentin mukaan lupa pitää hallussaan säilytystilassa, ne on otettava poliisin säilytettäväksi.

2 §

Viestin lukeminen

Vapautensa menettäneelle saapunut tai häneltä peräisin oleva kirje, muu postilähetyksen tai viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen vapautensa menettäneen rikostaustaan, hänen vapaudenmenetyksen aikaiseen käyttäytymiseensä, lähetyksen tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syyistä vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen turvaamiseksi,

rikoksen estämiseksi, säilytystilan järjestystä uhkaavan vaaran taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Lukemiseen oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään kahden viikon määräajaksi kerrallaan.

Vapautensa menettäneen on merkittävä nimensä muulle kuin 4 §:ssä tarkoitetulle valvontaviranomaiselle lähettämäänsä kirjeeseen, muuhun postilähetykseen ja viestiin, jollei hän anna niitä henkilökohtaisesti suoraan säilytystilan henkilökunnalle. Vapautensa menettäneeltä peräisin oleva kirje, muu postilähetys tai viesti voidaan lähettäjän selvittämiseksi avata, jollei lähettäjää voida selvittää kirjettä, postilähetystä tai viestiä avaamatta. Tällöin kirjettä tai viestiä ei saa lukea enemmälti kuin lähettäjän selvittämiseksi on tarpeen.

3 §

Lukemisesta ilmoittaminen

Jos vapautensa menettäneelle saapunut tai häneltä peräisin oleva kirje, muu postilähetys tai viesti luetaan, lukemisesta ja lukemisen perusteesta on viipymättä annettava tieto vapautensa menettäneelle. Ilmoittamista voidaan lykätä, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi, säilytystilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Ilmoitus lukemisesta ja sen perusteesta on kuitenkin annettava viimeistään kahden viikon kuluessa lukemisesta tai, jos vapautensa menettänyt vapautetaan ennen mainittua määräaikaa, viimeistään vapautensa menettäneen vapautuessa, jollei muusta lainsäädännöstä muuta johdu. Jos kirje lukemisen jälkeen pidetään 6 §:ssä tarkoitetulla perusteella, tiedon antamisessa noudatetaan, mitä 6 §:ssä säädetään.

4 §

Kirjeenvaihto valvontaviranomaisten kanssa

Vapautensa menettäneen ja poliisin, sen henkilökunnan toimintaa valvovan viranomaisen tai sellaisen ihmisoikeuksien toteutumista valvovan toimielimen, jolle vapautensa menettäneellä on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kantelu-oikeus, välistä kirjeenvaihtoa ei saa tarkastaa eikä lukea.

Ulkomaalaisen vapautensa menettäneen yhteydenpidosta diplomaattiseen edustustoon ja konsuliedustustoon säädetään 7 luvun 7 §:ssä.

5 §

Kirjeenvaihto asiamiehen kanssa

Vapautensa menettäneen asianajajalleen tai muulle oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitetulle oikeudenkäyntiasiamiehelle tai -avustajalle osoittamaa kirjettä tai muuta postilähetystä ei saa tarkastaa eikä lukea.

Vapautensa menettäneelle saapunut kirje tai muu postilähetys, johon merkitystä lähettäjätiedosta ilmenee, että kirjeen lähettäjä on 1 momentissa tarkoitettu asiamies, saadaan vapautensa menettäneen läsnä ollessa avata ja sen sisältö tarkastaa lähetysten sisältämää viestiä lukematta, jos on syytä epäillä, että kirje sisältää 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä. Tarkastuksessa noudatetaan muutoin, mitä 1 §:n 4 momentissa säädetään.

6 §

Kirjeen tai postilähetyksen pidättäminen

Vapautensa menettäneen lähettämä tai hänelle saapunut kirje, muu postilähetyks tai viesti saadaan pidättää, jos sen perille toimittaminen vaarantaa vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen tai jos pidättäminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai säilytystilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Päätös kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin pidättämisestä ja pidättämisen syystä on annettava viipymättä vastaanottajalle tai lähettäjälle, jollei 1 momentissa mainitusta syystä muuta johdu. Kirje, muu postilähetyks tai viesti, jota ei 1 momentissa tarkoitettu syystä toimiteta perille, on palautettava lähettäjälle tai annettava vapautensa menettäneelle hänen vapautuessaan.

7 §

Puhelimen käyttö

Vapautensa menettäneelle on annettava omalla kustannuksellaan mahdollisuus olla puhelimitse yhteydessä säilytystilan ulkopuolelle, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinolain 4 luvun mukaisesti rajoitettu. Säilytystilan järjestyssäännössä voidaan antaa säilytystilan toiminnan ja järjestyksen kannalta välttämättömiä määräyksiä puhelimen käyttöajoista.

Vapautensa menettäneelle on lisäksi varattava tilaisuus olla puhelimitse yhteydessä 5 §:ssä tarkoitettuun asiamieheensä sekä muutoinkin säilytystilan ulkopuolelle sellaisten asioiden hoitamiseksi, joita ei voida toimittaa kirjeitse tai tapaamisella.

Puhelimen käytön ehdoksi voidaan asettaa, että vapautensa menettänyt ilmoittaa, kehen hänellä on tarkoitus olla yhteydessä. Puhelimen käyttö voidaan keskeyttää tai evätä, jos näin on tarpeen tehdä rikoksen estämiseksi tai säilytystilan järjestyksen ylläpitämiseksi taikka jos puhelu vaarantaa vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen tai vapautensa menettäneen päihtymyksen vuoksi.

Välttämättömien asioiden hoitamiseksi tai muusta erityisestä syystä puhelimen käyttö voidaan sallia korvauksetta.

8 §

Puhelun kuunteleminen ja tallentaminen

Vapautensa menettäneen puhelua saadaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on tarpeen vapautensa menettäneen rikostaustaan, hänen vapaudenmenetyksen aikaiseen käyttäytymiseensä tai puhelun vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, säilytystilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi, vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen turvaamiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava vapautensa menettäneelle ja sille, johon hän on puhelimitse yhteydessä.

Vapautensa menettäneen ja 4 §:ssä tarkoitettun valvontaviranomaisen tai 5 §:ssä tarkoitettun asiamiehen välistä puhelua ei saa kuunnella. Jos puhelua kuunneltaessa ilmenee, että kyse on vapautensa menettäneen ja edellä mainitun henkilön välisestä yhteydestä, kuuntelu on lopettava ja tallenne hävitettävä.

9 §

Sähköpostin ja internetin käyttö

Vapautensa menettäneelle, joka on ollut poliisin säilytettävänä yhtäjaksoisesti pidempään kuin 24 tuntia, voidaan antaa lupa sähköpostiviestien lähettämiseen ja vastaanottamiseen tai internetin käyttöön käyttäen viranomaisen järjestämää laitetta toimeentuloon, työ-, koulutus-, oikeus-, sosiaali- tai asuntoasioiden hoitamiseen liittyvästä välttämättömästä syystä, jollei vapautensa menettäneen oikeutta yhteydenpitoon ole pakkokeinolain 4 luvun nojalla rajoitettu.

Sähköpostin ja internetin käyttöä koskevan luvan myöntämisen edellytyksenä on, ettei käytöstä aiheudu vaaraa vapautenmenetyksen tarkoitukselle, säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuudelle. Sähköpostin käyttö edellyttää, että viestin lähettäjistä ja vastaanottajasta pystytään tarvittaessa riittävästi varmistumaan. Internetin käyttö edellyttää, että pääsy muille kuin luvanmukaisille verkkosivustoille on asianmukaisesti estetty.

Jos sähköpostin tai internetin käyttöä koskevan luvan myöntämisen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty tai vapautensa menettänyt rikkoo luvan ehtoja, lupa voidaan peruuttaa.

10 §

Sähköisen viestinnän valvonta

Sen lisäksi mitä sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa (917/2014) säädetään, vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä on oikeus tarvittaessa hakea viestin ja puhelun lähettämistä ja vastaanottamista koskevat tiedot vapautensa menettäneen viestintään luvallisesti tai luvattomasti käyttämästä laitteesta tai säilytystilan hallinnoimista viestinnän välittämiseen ja käsittelyyn tarkoitetuista laitteista ja järjestelmistä.

Vapautensa menettäneelle saapuneen ja hänen lähettämänsä viestin valvonnassa sovelletaan 2—6 §:n säännöksiä.

Sähköpostin lähettämistä ja internetin käyttöä voidaan valvoa teknisellä valvonnalla ja siten, että vartiointitehtävissä toimiva virkamies on läsnä.

11 §

Päätösvalta ja -menettely

Kirjeen ja muun postilähetyksen tarkastamisesta tämän luvun 1 §:n 2 momentin nojalla sekä tällaisen lähetyksen avaamisesta ja sen sisällön tarkastamisesta 1 §:n 3 momentin ja 5 §:n 2 momentin nojalla päättää vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

Kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin lukemisesta 2 §:n 1 momentin nojalla, 2 §:n 2 momentin mukaisesta lähettäjän selvittämisestä, 3 §:n mukaisesta lukemisesta ilmoittamisesta sekä kirjeen, lähetyksen tai viestin 6 §:ssä tarkoitettusta pidättämisestä päättää säilytystilan johtaja tai tällaisiin tehtäviin erikseen nimetty pidättämiseen oikeutettu virkamies. Puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta päättää säilytystilan johtaja. Sähköpostin ja internetin käyttöä koskevasta luvasta päättää säilytystilan esimies.

Päätös kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin taikka sähköpostiviestin lukemisesta ja pidättämisestä sekä puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta on tehtävä kirjallisesti.

12 §

Vaitiovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto

Tämän luvun mukaisia tehtäviä hoitava virkamies ei saa oikeudettomasti paljastaa vapautensa menettäneeltä peräisin olevan tai hänelle saapuneen viestin sisällöstä tehtävässään saamaansa tietoa taikka tällaista viestiä koskevaa tunnistamistietoa. Tällaista tietoa ei saa myöskään käyttää omaksi tai toisen hyödyksi taikka toisen vahingoksi. Tietoa ei saa sanotulla tavalla paljastaa tai käyttää senkään jälkeen, kun tehtävän hoitaminen on päättynyt.

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, 1 momentissa tarkoitetun tiedon saa kuitenkin luovuttaa myös virkamiehelle, joka sitä välttämättä tarvitsee tämän luvun nojalla suoritettavan toimenpiteen tarkoituksen toteuttamiseksi tai tämän lain mukaisten tehtävien hoitamiseksi.

13 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset kirjeiden tarkastamis-, lukemis-, jäljentämis- ja pidättämismenettelyistä, sähköisen viestinnän käytöstä ja valvonnasta sekä menettelyistä puhelun kuuntelemisessa ja tallentamisessa annetaan valtioneuvoston asetuksella.

7 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet säilytystilan ulkopuolelle

1 §

Tapaaminen

Vapautensa menettäneellä on oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena tapaamista varten varattuina aikoina niin usein kuin se säilytystilan järjestystä, turvallisuutta ja toimintaa häiritsemättä on mahdollista, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinoin lain 4 luvun nojalla rajoitettu. Tapaaminen voidaan sallia muulloinkin kuin tapaamista varten varattuina aikoina, jos se on tarpeen vapautensa menettäneen yhteyksien kannalta tai muusta erityisestä syystä. Vapautensa menettäneellä on kuitenkin aina oikeus ilman aiheutonta viivytystä tavata tämän lain 6 luvun 5 §:ssä tarkoitettu asiamiehensä muiden henkilöiden olematta läsnä. Tapaajan tarkastamisesta säädetään 9 luvussa.

Säilytystilassa on oltava soveltuvat tilat tapaamisia varten. Säilytystilassa voi lisäksi olla soveltuvat tilat yhteydenpitoon videoyhteyden välityksellä.

2 §

Tapaamisten valvonta

Tapaamista on tarpeellisella tavalla valvottava. Vapautensa menettäneen ja tapaajan välissä voi tapaamistilassa olla rakenteellisia esteitä säilytystilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä kiellettyjen aineiden ja esineiden säilytystilaan kulkeutumisen estämiseksi. Tapaamisia voidaan valvoa teknisellä valvonnalla ja siten, että vartiointitehtävissä toimiva virkamies on läsnä. Tekninen valvonta käsittää teknisellä laitteella tapahtuvan kuvan katselun ja tallentamisen. Teknisellä laitteella tapahtuvasta valvonnasta on asianmukaisella tavalla ilmoitettava vapautensa menettäneelle ja tapaajalle. Tapaaminen voidaan järjestää ilman valvontaa, jos se on perusteltua vapautensa menettäneen yhteyksien säilymiseksi tai muusta vastaavasta

syystä, eikä tapaamisesta aiheudu vaaraa säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuudelle.

Vapautensa menettäneen ja tapaajan välistä keskustelua voidaan kuunnella ja se voidaan tallentaa teknisellä laitteella, jos tämä on tarpeen vapautensa menettäneen rikostaustaan, hänen vapautensa menettäneen käyttäytymiseensä tai tapaajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi, säilytystilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi, vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen turvaamiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Keskustelun kuuntelusta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava vapautensa menettäneelle ja tapaajalle.

3 §

Asiamiehen tapaaminen

Vapautensa menettäneellä on oikeus ilman aiheetonta viivytystä tavata 6 luvun 5 §:ssä tarkoitettua asiamiestä muiden henkilöiden olematta läsnä.

Tapaamista voidaan valvoa, jos se on välttämätöntä säilytystilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka, jos vapautensa menettänyt tai asiamies sitä nimenomaisesti pyytää. Valvonta suoritetaan näköyhteyden tai teknisen laitteen avulla vapautensa menettäneen ja asiamiehen välistä keskustelua kuulematta ja tallentamatta. Tapaaminen voidaan tarvittaessa järjestää myös tilassa, jossa vapautensa menettäneen ja asiamiehen välissä on rakenteellisia esteitä. Tapaamisen valvonnasta on ennen valvonnan aloittamista ilmoitettava vapautensa menettäneelle ja hänen asiamiehelleen.

Tapaamisen järjestämisestä videoyhteyden välityksellä säädetään 5 §:ssä.

4 §

Tapaamisen peruuttaminen, keskeyttäminen ja epäminen

Jos tapaamisen myöntämisen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty, tapaaminen voidaan peruuttaa. Tapaaminen voidaan keskeyttää, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi taikka säilytystilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Tapaaminen voidaan evätä, jos:

- 1) tapaaja ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään;
- 2) tapaaja kieltäytyy 9 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta turvatarkastuksesta tai 9 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta henkilöntarkastuksesta;
- 3) on ilmeistä, että tapaaja on päihtynyt;
- 4) on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu vaaraa säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuudelle.

Tapaaminen voidaan 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa järjestää siten valvotuna, ettei tapaamisesta aiheudu vaaraa säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle.

5 §

Yhteydenpito videoyhteyden välityksellä

Vapautensa menettäneelle voidaan mahdollisuuksien mukaan järjestää tilaisuus olla yhteydessä lähiomaisiinsa tai muihin läheisiinsä käyttäen videoyhteyttä tai muuta soveltuvaa teknistä yhteydenpitotapaa, jossa osallistujilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Yhteyksien säilymiseksi tai muusta tärkeästä syystä yhteydenpito voidaan järjestää myös muun vapautensa menettäneelle tärkeän henkilön kanssa. Edellytyksenä on, ettei vapautensa menettäneen oikeutta yhteydenpitoon ole pakkokeinoina 4 luvun nojalla rajoitettu.

Yhteydenpidon valvonnasta, keskeyttämisestä ja peruuttamisesta noudatetaan, mitä 2 ja 4 §:ssä säädetään.

Myös asiamiehen tapaaminen voidaan vapautensa menettäneen tai asiamiehen pyynnöstä järjestää videoyhteyden välityksellä. Tapaamisen valvontaan sovelletaan mitä 3 §:ssä säädetään.

6 §

Tapaamiskielto

Jos tapaajan on todettu kuljettaneen tai yrittäneen kuljettaa huumausaineita taikka 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä säilytystilaan taikka vaarantaneen turvallisuutta tai vakavasti häirinneen säilytystilan järjestystä, tapaajalle voidaan antaa olosuhteisiin nähden kohtuullinen, enintään kuuden kuukauden pituinen kielto vierailta säilytystilassa (*tapaamiskielto*). Tapaamiskielto voidaan antaa myös, jos vankeuslain 13 luvun 10 §:n 1 momentin tai tutkintavankeuslain 9 luvun 8 §:n 1 momentin mukaiset edellytykset tapaamiskiellon antamiseksi vankilassa ovat olemassa. Tapaamiskieltoa voidaan jatkaa, jos se on edelleen tarpeen kiellon perusteena olevan toiminnan estämiseksi. Tapaamiskielto voi sisältää kiellon tavata määrättyä vapautensa menettänyttä tai määrättyjä vapautensa menettäneitä taikka tulla määrättyyn säilytystilaan tai määrättyihin säilytystiloihin.

Tapaamiskieltoa ei saa antaa lähiomaiselle, muulle läheiselle eikä vapautensa menettäneen 6 luvun 5 §:ssä tarkoitetulle asiamiehelle.

Päätös tapaamiskiellosta annetaan kirjallisesti. Ennen tapaamiskiellon antamista tapaajaa ja vapautensa menettänyttä on mahdollisuuksien mukaan kuultava.

7 §

Yhteydet edustustoon

Ulkomaalaisella vapautensa menettäneellä on oikeus olla yhteydessä hänen kotimaataan edustavaan diplomaattiseen edustustoon tai konsuliedustustoon, jollei yhteyksiä ole pakkokeinoin lain 4 luvun mukaisesti rajoitettu.

Vapautensa menettäneen diplomaattiseen edustustoon tai konsuliedustustoon osoittamat läheyykset on toimitettava viipymättä edelleen.

8 §

Yksityiset keskustelut

Vapautensa menettäneelle on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus henkilökohtaisia asioitaan koskeviin yksityisiin keskusteluihin seurakunnan, vankilatyötä tekevän järjestön taikka muun vastaavan tahon edustajan kanssa.

9 §

Poistumislupa erittäin tärkeästä syystä ja lupa poistua saatettuna

Vapautensa menettäneelle voidaan antaa lupa tarpeellisen valvonnan alaisena lyhyeksi aikaa poistua säilytystilasta Suomen alueelle vakavasti sairaana olevan lähiomaisen tai muun läheisen tapaamista samoin kuin lähiomaisen tai muun läheisen hautaan saattamista varten taikka muusta vastaavasta erittäin tärkeästä syystä.

Vapautensa menettäneelle voidaan myös antaa lupa tarpeellisen valvonnan alaisena lyhyeksi ajaksi poistua säilytystilasta kiireellisen ja välttämättömän asian hoitamiseksi.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettua poistumista koskeva päätös annetaan kirjallisesti.

10 §

Päätösvalta

Säilytystilan johtaja päättää valvotun tapaamisen 2 §:n 2 momentin mukaisesta kuuntelusta teknisellä laitteella ja tallentamisesta, tapaamiskiellon määräämisestä sekä 9 §:ssä tarkoitettua luvasta poistua. Ennen poistumislupapäätöksen tekemistä asiassa on kuultava tutkinnanjohtajaa tai muuta virkamiestä, joka on tehnyt päätöksen vapauteen kohdistuvasta toimenpiteestä.

Säilytystilan esimies päättää 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua valvomattomasta tapaamisesta, yhteydenpidosta videoyhteyden välityksellä sekä niiden peruuttamisesta. Asiamiehen tapaamisen valvonnasta päättää vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

Tapaamisen epäämisestä ja keskeyttämisestä päättää säilytystilan esimies tai, jos asia ei siedä viivytystä, vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

11 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset poistumisluvasta ja tapaamiskiellosta sekä sen sisällöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Poliisihallitus antaa tarkemmat määräykset tapaamisten valvonnan järjestämisestä sekä tapaamistilojen teknisistä ja rakenteellisista valvontajärjestelyistä sekä tapaamisten järjestämisestä.

8 luku

Säilytystilan valvonta, järjestys sekä säilytystilan ja vapautensa menettäneen tarkastaminen

1 §

Valvonta säilytystilassa

Vapautensa menettäneitä ja säilytystilaa on valvottava ja valvonta kirjattava siten kuin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytystilan järjestys, säilytysvarmuus, vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuus, vapautensa menettäneen päihtymysaste ja terveydentilan seuraaminen sekä rikoksen estäminen edellyttävät.

Säilytystilassa on oltava turvallisuuden edellyttämät hälytysjärjestelmät ja muut tekniset turvajärjestelmät.

Jos säilytystilaan on sijoitettuna vapautensa menettäneitä, vartiointitehtävissä tulee työskennellä vähintään kaksi henkilöä.

2 §

Henkilötietojen käsittely säilytystilan valvonnassa

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, edellä 1 §:ssä tarkoitettua valvonnan yhteydessä ja sen edellyttämällä tavalla voidaan kirjata tietoja, jotka liittyvät:

- 1) säilytystilaan ottamiseen ja säilytystilasta poistumisiin;
- 2) omaisuuden hallussapitoon ja käyttöön;
- 3) välttämättömiin terveydenhuoltoon koskeviin kirjauksiin;

- 4) tapaamisiin ja muihin yhteyksiin säilytystilan ulkopuolelle;
  - 5) turvaamistoimenpiteisiin ja voimakeinojen käyttöön;
  - 6) tekniseen valvontaan;
  - 7) perushuoltoon ja muihin säilytystilan päivittäisiin toimintoihin ja tapahtumiin.
- Vapautensa menettäneiden säilyttämiseen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa.

3 §

Säilytystilan järjestyssääntö ja tutkinnan erillisuus

Säilytystilassa on järjestyssääntö, joka sisältää tätä lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä tarkempia määräyksiä säilytystilan alueesta, säilytystilan alueella liikkumisesta ja tilojen lukittuna pitämisestä, osastoista, tapaamisten, puhelimen käytön ja muiden yhteydenpitokeinojen sekä vapaa-ajan ja tupakointimahdollisuuden järjestämisestä, omaisuuden hallussapidosta sekä muista vastaavista säilytystilan järjestyksen ylläpitämiseen ja toimintojen järjestämiseen liittyvistä yksittäisistä seikoista.

Poliisilaitoksella tulee olla henkilöstölle osoitetut määräykset esitutkintatoimenpiteitä varten erillisesti varatuista säilytystilan tiloista, vapautensa menettäneen säilytystilasta noutamisessa noudatettavasta menettelystä ja muiden kuin vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten liikkumisen rajoituksista säilytystiloissa sekä muut vastaavat määräykset, jotka ovat tarpeen tutkintavastuun ja vapautensa menettäneiden säilytysvastuun erillisyyden toteutumisen varmistamiseksi.

4 §

Vapautensa menettäneen käytös

Vapautensa menettäneen on noudatettava säilytystilan järjestyssääntöä ja säilytystilan henkilökunnan antamia kehoituksia ja käskyjä. Vapautensa menettäneen on käyttäydyttävä säilytystilan henkilökuntaa sekä muita vapautensa menettäneitä ja muita henkilöitä kohtaan asiallisesti.

5 §

Tekninen valvonta säilytystilassa

Säilytystilan alueen ja tilojen 1 §:ssä tarkoitettuun valvontaan voidaan käyttää teknistä valvontaa. Teknisestä valvonnasta on ilmoitettava asianmukaisella tavalla. Valvonnan toteutuksessa on turvattava valvonnan kohteen yksityisyys erityisesti WC- ja peseytymistiloissa sekä vaatteiden riisumista edellyttävän henkilön kohdistuvan etsinnän toteuttamiseen käytettävissä tiloissa.

Tekninen valvonta säilytystilan alueella ja yleistiloissa käsittää teknisellä laitteella tapahtuvan kuvan katselun ja tallentamisen. Sähköisessä viestinnässä, tehostetussa valvonnassa, tarkkailussa ja eristämistarkkailussa tekninen valvonta voi käsittää teknisellä laitteella tapahtuvan katselun, kuuntelun ja muun teknisin apuvälinein tapahtuvan säilytystilan valvonnan sekä kuvan, äänen ja muun teknisen apuvälineen tuottaman tiedon tallentamisen.

Teknisestä valvonnasta sähköisessä viestinnässä säädetään 6 luvussa. Teknisestä valvonnasta tapaamistiloissa säädetään 7 luvussa. Teknisestä valvonnasta tehostetussa valvonnassa, tarkkailussa ja eristämistarkkailussa säädetään 10 luvussa. Työntekijän kameravalvonnasta säädetään yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) 16 ja 17 §:ssä.

6 §

Teknisen valvonnan tallenteiden käyttötarkoitus ja poistaminen rekisteristä

Teknisen valvonnan yhteydessä kertynyttä tallennetta saadaan käyttää henkilöllisen valvonnan tukena, vapautensa menettäneiden kohtelun ja valvonnan asianmukaisuuden selvittämiseksi sekä säilytystilassa tehdyksi epäillyn rikoksen selvittämiseksi.

Teknisen valvonnan tallenteet on hävitettävä viimeistään kuukauden kuluttua tallentamisen päättymisestä, jollei niiden säilyttäminen ole välttämätöntä 1 momentissa säädettyyn tarkoitukseen.

7 §

Sellien ja omaisuuden tarkastus

Vapautensa menettäneiden sellejä ja heidän hallussaan ja säilytystilan alueella olevaa omaisuuttaan voidaan tarkastaa säilytystilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Käyttöesineiden, rahan ja muiden maksuvälineiden sekä muun omaisuuden hallussapidosta säädetään 4 luvussa.

8 §

Vapautensa menettäneen turvatarkastus

Vapautensa menettänyt saadaan säilytystilassa, sen alueella ja kuljetuksen aikana tarkastaa turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi (*vapautensa menettäneen turvatarkastus*).

Turvatarkastuksessa voidaan metallinilmaisinta, muuta teknistä laitetta taikka koulutettua koiraa käyttäen, vaatteita tunnustelemalla taikka muulla vastaavalla tavalla tarkastaa vapautensa menettänyt sen varmistamiseksi, ettei vapautensa menettäneellä ole mukanaan esinettä tai ainetta:

1) jolla voidaan aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle tai vaaraa säilytystilan järjestykselle;

2) joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen;

3) jonka hallussapito on muuten laissa tai lain nojalla kielletty.

Vapautensa menettänyt voidaan 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa velvoittaa vaihtamaan vaatteensa henkilökunnan läsnä ollessa.

9 §

Henkilöntarkastus

Vapautensa menettäneelle voidaan tehdä henkilöntarkastus, jos:

1) vapautensa menettänyttä epäillään 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen luvattomien esineiden tai aineiden hallussapidosta; tai

2) henkilöntarkastus on tarpeen karkaamisen tai säilytystilasta luvatta poistumisen ehkäisemiseksi, säilytystilan järjestystä tai turvallisuutta uhkaavan vaaran torjumiseksi, säilytystilaan palaamisen johdosta taikka valvomattoman tapaamisen yhteydessä.

Henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen, mitä vapautensa menettäneellä on vaatteissaan tai muutoin yllään. Henkilöntarkastus käsittää myös vapautensa menettäneen suun tutkimisen.

10 §

Erityistarkastus

Säilytystilassa, sen osastolla tai muussa tilassa voidaan suorittaa erityistarkastus, jos se on tarpeen järjestystä tai turvallisuutta uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi taikka 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen luvattomien esineiden tai aineiden löytämiseksi.

Kun säilytystilan osastolla tai muussa tilassa suoritetaan erityistarkastus, henkilöntarkastus saadaan tehdä kaikille tilaan sijoitetuille tai tarkastettavassa tilassa oleville vapautensa menettäneille.

11 §

Menettely ja päätösten kirjaaminen

Henkilöntarkastus suoritetaan todistajan läsnä ollessa. Jos henkilöntarkastus edellyttää vaatteiden riisumista, henkilöntarkastuksen suorittajan ja todistajan tulee olla samaa sukupuolta tarkastettavan kanssa. Vapautensa menettäneen ollessa säilytystilan ulkopuolella vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen välittömässä valvonnassa henkilöntarkastus saadaan kuitenkin suorittaa ilman todistajan läsnäoloa, jos asia ei siedä viivytystä.

Päätös erityistarkastuksesta on tehtävä kirjallisesti. Vapautensa menettäneelle on ilmoitettava erityistarkastuksen peruste.

Henkilöntarkastuksesta ja erityistarkastuksesta on laadittava pöytäkirja. Turvatarkastuksen toimittaminen kuljetuksen aikana on kirjattava.

12 §

Päätösvalta

Säilytystilan järjestyssäännön vahvistaa poliisilaitoksen poliisipäällikkö. Tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä päättää poliisilaitoksen poliisipäällikkö tai, jos asia ei siedä viivytystä, säilytystilan johtaja tai säilytystilan esimies.

Erityistarkastuksesta päättää säilytystilan johtaja.

Vapautensa menettäneen henkilöntarkastuksesta 9 §:n nojalla päättää säilytystilan esimies tai, jos asia ei siedä viivytystä, vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

Vapautensa menettäneen turvatarkastuksesta päättää vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

13 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset henkilöntarkastuksen ja erityistarkastuksen pöytäkirjasta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Tarkemmat määräykset menettelystä vapautensa menettäneiden valvonnassa ja 1 ja 2 §:ssä tarkoitettujen tietojen kirjaamisessa sekä säilytystilan järjestyssäännön sisällöstä antaa Poliisihallitus.

9 luku

Muun henkilön tarkastaminen

1 §

Pääsy säilytystilaan

Säilytystilaan ei saa päästää ketään ilman asianmukaista lupaa tai syytä.

Säilytystilaan pääsyn edellytykseksi voidaan asettaa päällyysvaatteiden ja mukana tuotujen tavaroiden jättäminen poliisin säilytettäväksi poliisin määräämällä tavalla. Myös henkilöllisyyden todistaminen voidaan asettaa säilytystilaan pääsyn ja säilytystilan alueella liikkumisen ehdoksi. Alueella liikkumiselle voidaan asettaa muitakin järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia ehtoja.

Pääsy säilytystilaan voidaan evätä tai oleskelu säilytystilan alueella kieltää siltä, joka ei noudata hänelle 2 momentin nojalla annettua määräystä tai asetettua ehtoa taikka joka kieltäytyy 2 §:ssä tarkoitetusta turvatarkastuksesta. Säilytystilaan ei saa myöskään päästää ketään, joka päihityksen, uhkaavan käytöksen tai muun vastaavan synn vuoksi saattaa vaarantaa säilytystilan järjestystä tai turvallisuutta. Tapaajan pääsyn epäamisessä noudatetaan lisäksi, mitä 7 luvun 4 §:ssä säädetään.

2 §

Turvatarkastus säilytystilan alueella

Henkilö voidaan tarkastaa säilytystilassa ja sen alueella turvallisuuden ylläpitämiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi (*turvatarkastus*).

Turvatarkastuksessa voidaan metallinilmainsinta, muuta teknistä laitetta taikka koulutettua koiraa käyttäen, vaatteita tunnustelemalla taikka muulla vastaavalla tavalla tarkastaa säilytystilaan saapuva taikka säilytystilassa tai sen alueella oleva henkilö, hänen mukanaan olevat tavarat ja hänen käyttämänsä, säilytystilan alueella oleva kulkuneuvo sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole mukanaan esinettä tai ainetta:

- 1) jolla voidaan aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle tai säilytystilan järjestykselle;
- 2) joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen;
- 3) jonka hallussapito on muuten laissa tai lain nojalla kielletty.

Edellä 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa henkilö voidaan velvoittaa luovuttamaan mukanaan tuomansa omaisuus tarkastettavaksi, jollei tarkastusta voida suorittaa 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

3 §

Tapaajan henkilöntarkastus

Jos on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa pyritään luovuttamaan 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, vapautensa menettäneen tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa, että tapaaja suostuu henkilöntarkastukseen.

Jos tapaaja kieltäytyy henkilöntarkastuksesta, noudatetaan, mitä 7 luvun 4 §:ssä säädetään.

Henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen, mitä tapaajalla on vaatteissaan tai muutoin yllään.

4 §

Esineiden ja aineiden pois ottaminen

Turvatarkastusta tai henkilöntarkastusta suorittavalla virkamiehellä on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu esine tai aine.

Pois otetut esineet ja aineet on otettava poliisin haltuun tai, jollei siihen ole lain mukaan esittä, palautettava tarkastetulle henkilölle hänen poistuessaan säilytystilasta. Poliisin haltuun otettujen esineiden ja aineiden käsittelyssä noudatetaan vastaavasti, mitä omaisuuden käsitte-lystä säädetään poliisilain 2 luvun 15 §:ssä.

5 §

Säilytystilan alueelta poistaminen

Henkilö, joka kieltäytyy turvatarkastuksesta taikka ei noudata hänelle 1 §:n 3 momentin tai 7 luvun 4 §:n nojalla annettua kehotusta poistua säilytystilasta, voidaan poistaa säilytystilasta tai sen alueelta. Poistettavalle on ilmoitettava poistamisen peruste.

6 §

Kiinniottaminen

Säilytystilan johtajalla ja vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä on säilytystilan tai poliisiaseman tiloissa ja sen alueella oikeus ottaa kiinni siellä oleva henkilö, jos kiinniottaminen on välttämätöntä henkilölle tai omaisuudelle aiheutuvan vaaran torjumiseksi taikka rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä on säilytystilan tai poliisiaseman tiloissa tai alueella tai vartiointitehtävään liittyvällä kuljetustehtävällä oikeus ottaa kiinni etsintäkuulutettu, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on vangittava tai otettava säilytystilalle.

Henkilölle on ilmoitettava kiinniottamisen peruste. Kiinni otettu on viipymättä luovutettava poliisimiehelle. Kiinniotto on kirjattava.

7 §

Menettely turva- ja henkilöntarkastuksessa

Turvatarkastus ja henkilöntarkastus tulee suorittaa hienotunteisesti. Tarkastuksesta ei saa aiheutua tarpeetonta häiriötä tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

Tarkastuksen peruste on ilmoitettava tarkastettavalle. Henkilöntarkastuksessa on oltava läsnä todistaja. Jos henkilöntarkastus edellyttää vaatteiden riisumista, se on suoritettava erillisessä tilassa ja henkilöntarkastuksen suorittajan ja todistajan tulee olla samaa sukupuolta tarkastettavan kanssa.

Henkilöntarkastuksesta pidetään pöytäkirjaa.

8 §

Päätösvalta

Tapaajan henkilöntarkastuksesta, turvatarkastuksesta säilytystilan alueella, säilytystilaan pääsyn epäämisestä ja säilytystilan alueelta poistamisesta päättää säilytystilan esimies tai, jos asia ei siedä viivytystä, vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

9 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset henkilöntarkastuksen pöytäkirjasta, säilytystilan alueelta poistamista koskevan päätöksen kirjaamisesta ja kiinniottamisen kirjaamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

10 luku

Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

1 §

Turvaamistoimenpiteet

Turvaamistoimenpiteitä ovat sitominen, tehostettu valvonta, tarkkailu ja eristämistarkkailu sen mukaan kuin tässä luvussa säädetään.

Turvaamistoimenpiteiden sijasta on pyrittävä käyttämään ensisijaisesti muita kuin vapautta rajoittavia keinoja vapautensa menettäneen rauhoittamiseksi taikka rikoksen tai vaaraa aiheuttavan tapahtuman estämiseksi.

Vapautensa menettäneen yhteydenpidon rajoittamisesta säädetään pakkokeinolain 4 luvussa.

2 §

Sitominen

Vapautensa menettäneen liikkuma- ja toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muuta vastaavaa välinettä käyttämällä, jos se on välttämätöntä:

- 1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;
- 2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle; tai
- 3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua. Jos vapautensa menettänyt sidotaan 1 momentin 2 kohdan nojalla, on mahdollisuuksien mukaan kuultava lääkäriä. Kun vapautensa menettänyt on kuultavana tuomioistuimessa, sitominen on lopetettava, jollei oikeuden puheenjohtaja vapautensa menettäneen väkivaltaisen käyttäytymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi toisin päättä. Sitominen on lopetettava myös, jos se on välttämätöntä lääketieteellisen toimenpiteen suorittamiseksi.

3 §

Tehostettu valvonta

Poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla vapautensa menettänyt voidaan terveydentilan seuraamiseksi tai turvallisuuden varmistamiseksi sijoittaa tilaan, jossa häntä voidaan 8 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla teknisellä valvonnalla jatkuvasti tai satunnaisesti valvoa.

Muu kuin 1 momentissa tarkoitettu vapautensa menettänyt voidaan enintään 24 tunnin ajaksi vapaudenmenetyksen alkamisesta sijoittaa tilaan, jossa häntä voidaan teknisellä valvonnalla jatkuvasti tai satunnaisesti valvoa, jos se on tarpeen vapautensa menettäneen terveydentilan seuraamiseksi tai turvallisuuden varmistamiseksi.

4 §

Tarkkailu

Vapautensa menettänyt saadaan sijoittaa huoneeseen tai selliin, jossa häntä voidaan ympäri-
vuorokautisesti tarkkailla teknisin apuvälinein tai muulla tavoin, jos se on välttämätöntä:

1) päihtyneen tai päihdyttävien aineiden käyttämisen vieroitusoireista kärsivän vapautensa menettäneen terveydentilan seuraamiseksi ja hänen turvallisuutensa varmistamiseksi;

2) itsemurhan tai itsetuhoisen käyttäytymisen estämiseksi;

3) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muulla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vapautensa menettäneen tai muiden henkilöiden turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;

4) vapautensa menettäneen aiheuttaman huomattavan häiriön jatkamisen estämiseksi, jos häiriö aiheuttaa vahinkoa tai haittaa muille vapautensa menettäneille.

Muusta kuin yksinomaan 1 momentin 4 kohdan nojalla tapahtuneesta tarkkailuun sijoittamisesta on viipymättä ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle. Lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tulee mahdollisimman pian tutkia vapautensa menettäneen terveydentila. Vapautensa menettänyttä on tarkoin seurattava teknisellä valvonnalla ja muulla tavoin.

Tarkkailuun sijoittaminen ei saa kestää pitempään kuin on välttämätöntä eikä yli seitsemää vuorokautta. Tarkkailuun sijoittamista saadaan kuitenkin jatkaa, jos se on välttämätöntä 1 momentissa tarkoitetusta syystä. Tarkkailuun sijoittaminen on otettava uudelleen käsiteltäväksi enintään seitsemän vuorokauden väliajoin.

Edellä 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu tarkkailuun sijoittaminen ei saa kestää pidempään kuin 24 tuntia.

5 §

Eristämistarkkailu

Jos on perusteltua syytä epäillä, että vapautensa menettäneellä on säilytystilassa tai sinne tullessaan kehossaan 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä, hänet saadaan sijoittaa huoneeseen tai selliin, jossa häntä ja kiellettyjen aineiden tai esineiden poistumista hänen kehostaan voidaan ympärivuorokautisesti tarkkailla ja valvoa teknisin apuvälinein tai muulla tavoin. Tällöin vapautensa menettäneeltä voidaan edellyttää myös erityisen tarkkailuvaatteen käyttöä. Tarkkailuvaatetusta käyttävän vapautensa menettäneen tulee pyynnöstään päästä viivytyksettä WC-tiloihin.

Eristämistarkkailua saadaan jatkaa, kunnes kielletyt aineet tai esineet ovat poistuneet vapautensa menettäneen elimistöstä tai kunnes eristämiseen ei enää muuten ole syytä. Eristämistarkkailu ei saa kuitenkaan kestää yli kuutta vuorokautta. Jos eristämistarkkailusta aiheutuu vaaraa

vapautensa menettäneen terveydelle, eristämistarkkailu on keskeytettävä. Jos vapautensa menettäneen kehossa on pakkokeinolain 8 luvussa, vankeuslain 18 luvussa tai tutkintavankeuslain 11 luvussa tarkoitettu henkilö katsastuksessa havaittu 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, eristämistarkkailua saadaan jatkaa kuuden vuorokauden enimmäisajan jälkeenkin, kuitenkin enintään kolme vuorokautta.

Eristämistarkkailuun sijoittamisesta on viipymättä ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle. Lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tulee mahdollisimman pian tutkia eristämistarkkailuun sijoitetun vapautensa menettäneen terveydentila. Vapautensa menettänyttä on tarkoin seurattava teknisellä valvonnalla ja muulla tavoin.

6 §

Voimakeinojen käyttö

Vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus säilytystilassa, sen alueella ja välittömässä läheisyydessä, vapautensa menettäneen kuljetuksen sekä muun valvotun säilytystilasta poistumisen aikana käyttää voimakeinoja:

1) vapautensa menettäneen karkaamisen tai luvatta poistumisen estämiseksi, vastarinnan murtamiseksi ja 8 ja 10 luvussa tarkoitettua valvonta-, tarkastus- ja turvaamistoimenpiteen suorittamiseksi;

2) 9 luvussa tarkoitettua säilytystilaan pääsyn estämiseksi, esineiden ja tavaroiden haltuun ottamiseksi sekä säilytystilasta ja sen alueelta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi; sekä

3) henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen taikka muun henkilön terveyttä vaarantavan teon taikka tapahtuman uhatessa luvattoman pääsyn estämiseksi, esteen poistamiseksi tai kuluneuvon pysäyttämiseksi.

Voimakeinojen on oltava tarpeellisia ja olosuhteisiin nähden puolustettavia. Puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Voimankäyttövälineitä saa kantaa ja käyttää ainoastaan asianmukaisen koulutuksen saanut virkamies.

Vartiointitehtävissä toimivalla virkamiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjelun rikoslain 4 luvun 4 §:n mukaisesti. Arvioitaessa hätävarjelun puolustettavuutta on otettava huomioon virkamiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Sillä, joka 1 momentissa tarkoitettua virkamiestä pyynnöstä tai suostumuksella tilapäisesti avustaa virkamiestä tilanteessa, jossa on välttämätöntä turvautua sivullisen voimakeinoapuun tämän pykälän mukaisen erittäin tärkeän ja kiireellisen virkatehtävän suorittamisessa, on oikeus mainitun virkamiestä ohjauksessa sellaisten välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen, joita voidaan olosuhteisiin nähden pitää puolustettavina.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä sekä hätävarjelun liioittelusta rikoslain 4 luvun 4 §:n 2 momentissa ja 7 §:ssä.

Poliisimiehen oikeudesta voimakeinojen käyttöön säädetään lisäksi poliisilaissa.

7 §

Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen

Jos on syytä epäillä, että virkatehtävää suoritettaessa kohdataan vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakkeiden käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla.

8 §

Ampuma-aseen käyttö

Ampuma-asetta voidaan käyttää vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoja pysäyttämiseksi ole käytettävissä. Ampuma-asetta voidaan lisäksi käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suorittaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi.

Ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampuma-aselain (1/1998) 2 §:ssä tarkoitetun ampuma-aseen käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät ole ampuma-aseen käyttöä.

Ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää päällystöön kuuluva poliisimies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

9 §

Turvaamistoimenpiteiden menettelysäännökset

Päätös vapautensa menettäneen tarkkailuun sijoittamisesta ja eristämistarkkailuun sijoittamisesta on annettava kirjallisesti. Vapautensa menettäneelle on ilmoitettava toimenpiteen perusteet.

Kun päätetään 2 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetusta sitomisesta, 3 §:n 2 momentissa tarkoitetusta tehostetusta valvonnasta, 4 §:ssä tarkoitetusta tarkkailuun sijoittamisesta tai 5 §:ssä tarkoitetusta eristämistarkkailuun sijoittamisesta, toimenpiteen syy ja kesto on kirjattava.

10 §

Päätösvalta turvaamistoimenpiteissä

Tarkkailuun sijoittamisesta, 3 §:n 2 momentissa tarkoitetusta tehostetusta valvonnasta ja säilytystilaan otetun vapautensa menettäneen sitomisesta päättää säilytystilan esimies tai, jos asia ei siedä viivytystä, vartiointitehtävissä toimiva virkamies.

Vartiointitehtävissä toimiva virkamies päättää 3 §:n 1 momentissa tarkoitetusta tehostetusta valvonnasta.

Eristämistarkkailusta päättää säilytystilan johtaja tai, jos asia ei siedä viivytystä, säilytystilan esimies.

11 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tarkkailun ja eristämistarkkailun täytäntöönpanosta, sitomiseen käytettävistä välineistä, voimankäyttövälineistä ja 9 §:ssä tarkoitettujen päätösten kirjaamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Tarkemmat säännökset voimakkeiden käytön määritelmistä, voimankäyttökoulutuksesta, voimankäytön harjoittelusta ja seurannasta, oikeudesta kantaa voimankäyttövälineitä, voimankäyttövälineiden säilyttämisestä sekä voimakkeiden käytön valvonnasta annetaan sisäministeriön asetuksella.

11 luku

Vapautensa menettäneen kuljetus

1 §

Kuljetusvälineet

Kuljetuksessa on käytettävä tarkoitukseen sopivia, tarpeellisin turvalaittein varustettuja kuljetusvälineitä.

Vapautensa menettäneellä tulee olla mahdollisuus ilman aiheetonta viivytystä saada yhteys kuljetusta valvovaan viranomaiseen.

2 §

Kuljetuksen kesto

Vapautensa menettäneen kuljetus on suoritettava ilman aiheetonta viivytystä.

Kuljetus on suoritettava siten, ettei kuljetusaika kokonaisuutena muodostu kohtuuttoman pitkäksi huomioon ottaen kuljetuksen syy, kuljetusmatka ja kuljetettavan terveydentila.

3 §

Vapautensa menettäneen erillään pitäminen kuljetuksen aikana

Jos kuljetuksessa käytetään yleisessä liikenteessä olevaa kulkuneuvoa, kuljetettava on pyrittävä pitämään erillään muista matkustajista. Alle 18-vuotias vapautensa menettänyt on pidettävä erillään aikuisista vapautensa menettäneistä, jollei hänen etunsa mukaista ole menetellä toisin. Vankeusrangaistusta suorittavat vapautensa menettäneet on pidettävä erillään muista vapautensa menettäneistä.

Vapautensa menettänyt on pidettävä kuljetuksen aikana erillään muista vapautensa menettäneistä myös, jos vapautensa menettäneen oma tai muun henkilön turvallisuus, rikoksen selvittäminen tai muu vastaava syy sitä edellyttää.

4 §

Vapautensa menettäneen kohtelu kuljetuksen aikana

Sen lisäksi, mitä muualla tässä laissa säädetään, vapautensa menettäneen oikeutta ulkoiluun, omaisuuden hallussapitoon ja käyttöön sekä oikeutta tapaamisiin ja puhelimen käyttöön saadaan kuljetuksen aikana rajoittaa vapaudenmenetyksen perusteesta riippumatta, jos oikeuksien toteuttaminen kuljetuksen kestäessä on erityisen vaikeaa järjestää.

Kuljetus on pyrittävä järjestämään huomiota herättämättä.

Kuljetuksen aikana vapautensa menettäneellä ei ole oikeutta ottaa vastaan ulkopuolisilta henkilöiltä rahaa, aineita eikä esineitä. Vapautensa menettäneelle osoitetut raha-, aine- ja tavaramahetykset voidaan ottaa kuljetuksesta vastaavan virkamiehen säilytettäväksi, jos se on omaisuuden ominaisuuksien puolesta ja muuten erityisestä syystä perusteltua.

12 luku

Ilmoituksen ja tiedon antaminen

1 §

Ilmoitus vapautensa menettäneen terveydentilasta ja kuolemasta

Vapautensa menettäneen terveydentilasta ilmoitettaessa noudatetaan potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain säännöksiä.

Vapautensa menettäneen kuolemasta on ilmoitettava asianomaisille viranomaisille sekä lähiomaiselle, muulle läheiselle tai vapautensa menettäneen nimeämälle henkilölle.

2 §

Ilmoitus vapauttamisesta ja säilytystilasta poistumisesta

Vapautensa menettäneen vapauttamisesta ja säilytystilasta poistumisesta saadaan ilmoittaa asianomistajalle tai muulle henkilölle, jos vapautensa menettäneen käyttäytymisen tai hänen esittämiensä uhkausten johdosta on perusteltua syytä epäillä, että vapautensa menettänyt syyllistyy tämän tai tälle läheisen henkilön henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaan rikokseen. Ilmoitus voidaan antaa myös henkilölle, johon nähden vapautensa menettäneellä on lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) mukainen lähestymiskielto tai yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (227/2015) 4 §:n nojalla poliisiasian tietojärjestelmään ilmoitettu suojelutoimenpide.

Raiskauksen, törkeän raiskauksen, pakottamisen seksuaaliseen tekoon, seksuaalisen hyväksikäytön, lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, törkeän lapsen raiskauksen, tapon, murhan, surman, törkeän pahoinpitelyn, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun, törkeän kotirauhan rikkomisen, törkeän vapaudenriiston, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, panttivangin ottamisen valmistelun, vainoamisen, törkeän ryöstön tai törkeän ryöstön valmistelun taikka sellaisen rikoksen yrityksen tai osallisuuden sellaiseen rikokseen johdosta vangitun tutkintavangin vapauttamisesta ja karkaamisesta on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle, joka on esitutkintalain 4 luvun 19 §:ssä tarkoitetulla tavalla ilmoittanut haluavansa saada tällaisen ilmoituksen. Ilmoituksen tekeminen edellyttää, että siitä ei arvioida aiheutuvan vaaraa tutkintavangin hengelle tai terveydelle.

Tässä pykälässä tarkoitettu ilmoitus on tehtävä hienotunteisuutta noudattaen. Ilmoitusta ei saa tehdä vastoin asianomistajan tai muun tässä pykälässä tarkoitetun vaarassa olevan henkilön ilmaisemaa tahtoa.

3 §

Tietojen antaminen mielentilatutkimusta suorittavalle yksikölle

Poliisilla on oikeus antaa mielentilatutkimusta suorittavalle yksikölle vapautensa menettäneestä tietoja, jotka ovat tarpeellisia mielentilatutkimuksen toimeenpanemiseksi.

4 §

Ilmoittaminen ja menettely henkilö- ja omaisuusvahinkotilanteessa

Vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen on viivytyksettä ilmoitettava esimiehelleen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä syntyneestä muusta kuin vähäiseksi katsottavasta henkilö- tai omaisuusvahingosta. Henkilö- ja omaisuusvahingon suhteen on meneteltävä siten kuin poliisilain 8 luvun 6 §:ssä säädetään.

5 §

Päätösvalta

Edellä 1—3 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten ja tiedon antamisesta päättää tutkinnanjohtaja.

13 luku

Muutoksenhaku

1 §

Muutoksenhakukelpoiset päätökset

Vapautensa menettänyt saa vaatia oikaisua tai valittaa päätöksestä, joka koskee:

- 1) 3 luvun 2 §:ssä tarkoitettua omien vaatteiden käyttöä tai 4 §:ssä tarkoitettua peruseruokavaliosta poikkeamista;
- 2) 4 luvun 1 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua omaisuuden hallussapidon epäämistä säilytystilassa tai 4 §:ssä tarkoitettua rahan ja muiden maksuvälineiden käyttöä;
- 3) 5 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun tilapäiseen hoitoon säilytystilan ulkopuolelle lähettämisen epäämistä;
- 4) 6 luvun 6 §:ssä tarkoitettua kirjeen tai postilähetyksen pidättämistä;
- 5) 7 luvun 6 §:ssä tarkoitettua tapaamiskieltoa tai 9 §:n 1 momentissa tarkoitettua poistumislupaa erittäin tärkeästä syystä;
- 6) 10 luvun 4 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettua tarkkailuun sijoittamista tai 5 §:ssä tarkoitettua eristämistarkkailua;
- 7) muuta tämän lain nojalla tehtyä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:ssä tarkoitettua ratkaisua, ellei muutoksenhakua ole tämän luvun 2 §:n nojalla kielletty.

Vapautensa menettäneen tapaja saa vaatia oikaisua ja valittaa päätöksestä, joka koskee 7 luvun 6 §:ssä tarkoitettua tapaamiskieltoa. Vapautensa menettäneelle kirjeen lähettänyt tai vapautensa menettäneen lähettämän kirjeen vastaanottaja saa vaatia oikaisua ja valittaa päätöksestä, joka koskee 6 luvun 6 §:ssä tarkoitettua kirjeen tai postilähetyksen pidättämistä.

2 §

Muutoksenhakukielto

Vapautensa menettänyt ei saa vaatia oikaisua eikä valittaa päätöksestä, joka koskee:

- 1) 3 luvun 1 §:ssä tarkoitettua sijoittamista säilytystilassa, 8 §:ssä tarkoitettua siirtämistä toiseen säilytystilaan tai 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua vapautensa menettäneen päästämistä muun viranomaisen kuin tuomioistuimen kuultavaksi;
- 2) 4 luvun 5 §:ssä tarkoitettua tavaroiden vastaanottamista säilytystilan ulkopuolelta;

3) 6 luvun 2 §:ssä tarkoitettua kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin lukemista, 8 §:ssä tarkoitettua puhelun kuuntelemista ja puhelun tallentamista tai 9 §:n mukaista lupaa sähköpostin tai internetin käyttöön;

4) 7 luvun 2 §:ssä tarkoitettua valvomatonta tapaamista, 5 §:ssä tarkoitettua tapaamista tai 9 §:n 2 momentissa tarkoitettua poistumislupaa.

5) 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettua tehostettua valvontaa tai 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua tarkkailuun sijoittamista.

3 §

Oikaisuvaatimus

Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisesti viikon kuluessa siitä, kun päätös oikaisuvaatimusosoituksineen on annettu vapautensa menettäneelle tiedoksi. Oikaisuvaatimus toimitetaan päätöksen tehneelle viranomaiselle.

Oikaisuvaatimuksen ratkaisee poliisilaitoksen poliisipäällikkö.

Oikaisuvaatimuksen käsittelystä on muutoin voimassa, mitä hallintolaissa säädetään.

4 §

Valituksen tekeminen ja käsittely

Valitus oikaisuvaatimuspäätöksestä on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valituksen tekemisestä on muutoin voimassa, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

Valitusta käsitellessään hallinto-oikeus on päätösvaltainen yksijäsenisenä.

Valitusasia on käsiteltävä kiireellisenä, ellei se koske 1 §:ssä tarkoitettua päätöstä, johon liittyvä vapaudenmenetys on päättynyt. Asian käsittelystä on muutoin voimassa, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

5 §

Oikaisuvaatimuksen ja valituksen vaikutus täytäntöönpanoon

Oikaisuvaatimuksen tai valituksen tekeminen ei keskeytä 1 §:ssä tarkoitettua päätöksen täytäntöönpanoa, ellei oikaisuvaatimusta käsittelevä poliisilaitoksen poliisipäällikkö tai valitusta käsittelevä hallinto-oikeus toisin päättä.

Hallinto-oikeuden päätökseen täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä koskevassa asiassa ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla.

6 §

Oikeusapu

Vapautensa menettäneelle voidaan 1 §:ssä tarkoitettussa asiassa myöntää oikeusapua niin kuin oikeusapulaissa (257/2002) säädetään. Oikeusapulain 10 §:n 1 momentissa tarkoitettua selvitystä taloudellisista olosuhteista ei tarvitse esittää. Oikeusavun myöntämisestä päättää tuomioistuim, jos asia on sen käsiteltävänä.

7 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin oikaisuvaatimuksen tekemisestä ja käsittelystä.

14 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

1 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .
Tällä lailla kumotaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki (841/2006) ja päihytyneiden käsittelystä annettu laki (461/1973).

2.

Laki

pakkokeinolain 2 luvun 1 ja 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 1 ja 4 § seuraavasti:

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

1 §

Poliisimiehen ja vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen kiinniotto-oikeus

Poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn.

Poliisimies saa myös ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Poliisimies saa lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi. Mitä tässä momentissa säädetään poliisimiehen kiinniotto-oikeudesta, koskee myös poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (/) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettua vartiointitehtävissä toimivaa virkamiestä hänen virkatehtävällään.

Jos pidättämiseen on edellytykset, poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillyn kiinni ilman pidättämismääräystäkin, jos pidättäminen voi muuten vaarantua. Poliisimiehen on ilmoitettava kiinniottamisesta viipymättä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Tämän on 24 tunnin kuluessa kiinniottamisesta päätettävä, onko kiinni otettu päästettävä vapaaksi vai pidätettävä. Kiinnioton jatkuminen yli 12 tuntia edellyttää pidättämisen edellytysten olemassaoloa.

4 §

Kiinniottamisesta ilmoittaminen

Kiinni otetulle on viipymättä ilmoitettava kiinniottamisen syy.

Kiinniottamisesta ilmoittamisesta kiinni otetun läheiselle tai muulle henkilölle säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 2 luvun 2 §:n 2 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 6 § seuraavasti:

6 §

Tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen sisältö

Poliisi saa käsitellä 5 §:ssä tarkoitetuista henkilöistä 4 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:

1) poliisiin tehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyvät yksilöinnit, kuvaukset ja luokitukset;

2) tuntomerkkitiedot henkilöllisyyden toteamiseksi, mukaan lukien sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäyte, DNA-tunniste, kasvokuva ja muut biometriset tiedot; lähisukulaisten tietoja voidaan käsitellä kadonneiksi ilmoitettujen henkilöiden löytämiseksi ja tunnistamattomina löytyneiden vainajien tunnistamiseksi vain asianomaisen henkilön suostumuksella;

3) toimenpiteen kohteena olevan henkilön turvallisuuden tai viranomaisen työturvallisuuden turvaamiseksi tiedot henkilön terveydentilasta ja sen seurannasta taikka hänen sairautensa hoidosta, kohteen tai henkilön vaarallisuudesta tai arvaamattomuudesta sekä tiedot, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta;

4) tunnistetieto syyttäjän tai tuomioistuimen ratkaisusta ja tieto siitä, onko henkilö tuomittu rangaistukseen, jätetty syyttämättä tai rangaistukseen tuomitsematta, onko syyte hylätty taikka jätetty tutkimatta tai sillensä ja tieto ratkaisun lainvoimaisuudesta;

5) poliisiin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (/) 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettut säilytystilan valvonnan yhteydessä käsiteltävät tiedot.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 63 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 63 §, sellaisena kuin se on laissa 732/2015, seuraavasti:

17 luku

Todistelusta

63 §

Jos todistaja oikeudettomasti kieltäytyy todistamasta, tuomioistuin velvoittaa hänet täyttämään velvollisuutensa sakon uhalla. Jos todistaja kieltäytyy noudattamasta tuomioistuimen määräystä, tuomioistuin tuomitsee uhkasakon maksettavaksi. Jos todistaja edelleen kieltäytyy noudattamasta tuomioistuimen määräystä, tuomioistuin voi, ottaen huomioon asian laatu, todistajankertomuksen merkitys asian ratkaisemisen kannalta, todistajan henkilökohtaiset olot ja muut olosuhteet, määrätä todistajan painostusvankeudella täyttämään velvollisuutensa.

Todistajaa ei saa pitää painostusvankeudessa kauempaa kuin on välttämätöntä todistamisvelvollisuuden täyttämiseksi eikä kauempaa kuin enintään kuusi kuukautta. Painostusvankeus ei saa kuitenkaan kestää pidempään kuin asia on asianomaisessa tuomioistuimessa vireillä. Jos todistaja suostuu todistamaan, asian käsittelyä on jatkettava niin pian kuin se on mahdollista.

Tuomioistuimen on vähintään kahden viikon välein käsiteltävä uudelleen kysymys painostusvankeuden jatkamisesta. Vapautensa menettänyttä on kuultava henkilökohtaisesti siitä, suostuuko hän todistamaan. Asian käsittelyssä noudatetaan muutoin soveltuvin osin, mitä pakkokeinonlain 3 luvussa säädetään.

Painostusvankeuteen määrättyyn todistajaan sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/) säädetään ottaen huomioon vapaudenmenetyksen peruste.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 7 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 832/2011, seuraavasti:

7 §

Kuolemansyyn selvittämiseksi on poliisin suoritettava tutkinta,

- 1) kun kuoleman ei tiedetä johtuneen sairaudesta tai kun vainaja ei viimeisen sairautensa aikana ole ollut lääkärin hoidossa;
- 2) kun kuoleman on aiheuttanut rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammattitauti tai hoitotoimenpide tahi kun on aihetta epäillä kuoleman johtuneen jostakin sellaisesta syystä; tai
- 3) kun kuolema muuten on tapahtunut yllättävästi.

Tutkinnassa on tarvittaessa käytettävä lääkäriä apuna.

Poliisin on ilmoitettava syyttäjälle kuolemasta, joka on tapahtunut henkilön ollessa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (/) 1 luvun 2 §:n 5 kohdassa tarkoitetussa säilytystilassa tai muuten poliisin valvonnassa vapautensa menettäneenä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

aluevalvontalain 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan aluevalvontalain (755/2000) 27 §, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 846/2006 ja 842/2011, seuraavasti:

27 §

Henkilöllisyyden selvittäminen ja henkilön kiinniottaminen

Aluevalvontaviranomaisella on tässä laissa säädettyä yksittäistä tehtävää suorittaessaan oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai, jos henkilötunnusta ei ole, syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa.

Edellä 23 §:n 1 momentissa tarkoitettulla aluevalvontaviranomaisella on oikeus ottaa kiinni se,

1) joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa todennäköisesti virheellisen tiedon; taikka

2) jonka kiinniottaminen on tarpeen alueloukkauksen jatkamisen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetut tiedot on saatu tai 2 momentin 2 kohdassa sanottu tarkoitus on saavutettu. Kiinni otettu on kuitenkin päästettävä vapaaksi viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta, jollei häntä pidätetä siten kuin pakkokeinolaissa (806/2011) säädetään.

Kiinni otetulle on heti ilmoitettava kiinniottamisen syy. Tämän lain perusteella kiinni otetun kohteluun sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 1 §, sellaisena kuin se on laissa 814/2015, seuraavasti:

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on järjestää ulkomaalaislain (301/2004) 121 ja 122 §:n nojalla säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelu erityisesti tähän tarkoitukseen varatussa säilöönottoyksikössä.

Säilöönottoyksikön toiminnasta on soveltuvin osin voimassa, mitä kansainvälistä suojelua haavevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetussa laissa (746/2011) säädetään.

Poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan ensisijaisesti tätä lakia. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (/) sovelletaan kuitenkin siltä osin kuin se on välttämätöntä ottaen huomioon poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystilojen järjestys ja turvallisuus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

rajavartiolain 35 d ja 61 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolain (578/2005) 35 d ja 61 §, sellaisina kuin ne ovat, 35 d § laissa 749/2014 ja 61 § laeissa 843/2006, 1150/2010 sekä 749/2014, seuraavasti:

35 d §

Sitominen

Virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Rajavartiolaitoksen säilyttämien kiinni otettujen sitomiseen sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (/) 10 luvun 2 §:ssä säädetään.

61 §

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelussa sovellettavat säännökset

Jollei jäljempänä muuta säädetä, vapautensa menettäneen henkilön kohteluun sovelletaan rajavartiolaitoksessa, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään.

Mitä 1 momentissa tarkoitettu laissa säädetään poliisista, koskee rajavartiolaitoksen säilyttämien henkilön osalta rajavartiolaitosta. Mitä mainitussa laissa säädetään poliisimiehestä tai vartijasta, koskee rajavartiolaitoksessa rajavartiomiestä. Mitä samassa laissa säädetään säilytystilan johtajasta tai hänen määräämistään pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä tai säilytystilan esimiehestä, koskee rajavartiolaitoksessa säilytystilan esimiestä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun lain:

1) 8 luvun 12 §:ssä säädetystä poiketen rajavartiolaitoksen hallinnoiman säilytystilan järjestyssäännön vahvistaa sekä tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä päättää asianomainen hallintoyksikkö;

2) 13 luvun 3 §:n 2 momentissa säädetystä poiketen päätöksen oikaisuvaatimuksesta tekee hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään kapteenin taikka kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies;

3) 1 luvun 7 §:ssä säädetystä poiketen säilytystilan esimieheksi on määrättävä asianomaisen hallintoyksikön pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Säilöön otetun ulkomaalaisen kohtelussa on noudatettava, mitä ulkomaalaislain (301/2004) 123 §:ssä säädetään. Sotilaskurinpitoon liittyvästä kiinniottamisesta ja rangaistuksen täytäntöönpanosta säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

puolustusvoimista annetun lain 22 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 22 b §, sellaisena kuin se on laissa 197/2017, seuraavasti:

22 b §

Toimivaltuudet puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisessa

Turvamiehellä on oikeus puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen välittömässä läheisyydessä eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista siellä, jos se on välttämätöntä erityisen omaisuuden koskemattomuuden suojaamiseksi, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja sitä rajoita.

Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen suojaamistehtävässä turvamiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja voi rajoittaa tässä momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia.

Henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaa rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa. Kiinniottamisesta on välittömästi ilmoitettava päällystöön kuuluvalle poliisimiehelle tai poliisin kenttäjohtajalle ja kiinniotettu on viipymättä luovutettava poliisille.

Edellä 3 momentin nojalla kiinniotettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

10.

Laki

esitutkintalain 4 luvun 11 ja 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 11 ja 19 §, sellaisina kuin niistä on 19 § laissa 10/2016, seuraavasti:

4 luku

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

11 §

Epäillyn yhteydenpito avustajaan

Rikoksesta epäiltynä kiinniotetulla, pidätetyllä tai vangitulla on oikeus pitää yhteyttä avustajaansa tapaamalla, kirjeitse ja puhelimitse siten kuin tutkintavankeuslaissa (768/2005) ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/) tarkemmin säädetään.

Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava siitä, että epäillyn ja hänen avustajansa yhteydenpidon luottamuksellisuus turvataan.

19 §

Ilmoitus oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta

Kun tutkittavana on raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsenraiskaus, tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, törkeä kotirauhan rikkominen, törkeä vapaudenriisto, ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa, panttivaningin ottaminen, panttivaningin ottamisen valmistelu, vainoaminen, törkeä ryöstö tai törkeän ryöstön valmistelu taikka sellaisen rikoksen yritys tai osallisuus sellaiseen rikokseen, esitutkintaviranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §:n 2 momentissa, tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n 2 momentissa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 12 luvun 2 §:n 2 momentissa säädetystä oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja vankilasta tai muusta säilytystilasta poistumisesta.

Jos asianomistaja haluaa saada 1 momentissa tarkoitettun ilmoituksen, hänen tulee ilmoittaa tästä esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle. Asianomistajan on ilmoitettava tarvittavat yhteystiedot ilmoituksen tekemistä varten. Esitutkintaviranomaisen tai syyttäjän on ilmoitettava asianomistajan pyynnöstä tuomioistuimelle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

11.

Laki

poliisilain 2 luvun 2 ja 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 2 luvun 2 ja 20 § seuraavasti:

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

2 §

Kiinniottaminen henkilön suojaamiseksi

Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseksi henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin.

Jos 1 momentin mukaan kiinni otettu on alle 18-vuotias, hänet on viipymättä luovutettava huoltajalleen tai, jollei se ole mahdollista, lastensuojeluviranomaiselle. Muun kiinni otetun on annettava poistua heti, kun kiinniottamisen tarve on lakannut, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta. Henkilö, jota ei ole päästetty vapaaksi kello 20:een mennessä, saadaan kuitenkin pitää kiinniotettuna seuraavaan aamuun kello 8:aan saakka, jos siihen on henkilön hengen tai terveyden suojaamiseksi, asunnon tai yösijan puuttumisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä erityistä syytä.

Päihtyneenä kiinni otetun sijoittamisesta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (/) 3 luvun 11 §:ssä. Ilmeisesti mielisairaana henkilön hoitoon toimittamisesta ja muusta virka-avusta sellaista henkilöä koskevassa asiassa säädetään mielenterveyslaissa (1116/1990).

20 §

Sitominen

Virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden sitomisesta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 10 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

12.

Laki

sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014)
18 § seuraavasti:

18 §

Kiinniotettujen, pidätettyjen tai vangittujen säilyttäminen ja kohtelu

Kiinniotettua, pidätettyä tai vangittua henkilöä säilytetään päävartiossa tai muuten sotilasviranomaisen valvonnan alaisena taikka yleisessä vankilassa tai muussa säilytystilassa.

Pidätettyihin ja kiinni otettuihin sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/) pidätettyjen ja kiinni otettujen kohtelusta säädetään.

Mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään:

- 1) poliisista, koskee sotilasviranomaisen säilyttämien henkilöiden osalta sotilasviranomaista;
- 2) poliisimiehestä tai vartijasta, koskee tämän lain 16 §:ssä tarkoitettua kiinniottamiseen oikeutettua henkilöä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua virkamiestä;
- 3) säilytystilan johtajasta tai säilytystilan esimiehestä, koskee päävartion tai muun valvotun tilan esimieheksi määrättyä virkamiestä; sekä
- 4) oikaisuvaatimuksen ratkaisijasta, koskee asianomaista joukko-osaston komentajaa.

Sotilasviranomaisen valvonnan alaisen tutkintavangin kohteluun sovelletaan, mitä tutkintavangin kohtelusta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

13.

Laki

viittomakielilain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viittomakielilain (359/2015) 4 § seuraavasti:

4 §

Viittomakieltä käyttävän kielelliset oikeudet

Viittomakieltä käyttävän oikeudesta saada opetusta omalla kielellään ja viittomakielellä opinaaineena säädetään perusopetuslaissa (628/1998), lukiolaissa (629/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) ja muussa opetusta koskevassa lainsäädännössä. Koulutuksesta, tutkimuksesta ja kielenhuollosta säädetään erikseen.

Oikeudesta käyttää viittomakieltä tai viranomaisen järjestämästä tulkitsemisesta ja kääntämisestä säädetään hallintolaissa (434/2003), oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019), esitutkintalaissa (805/2011), oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997), sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000), potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992), ulosottokaareissa (705/2007), vankeuslaissa (767/2005), tutkintavankeuslaissa (768/2005), poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/) sekä muussa eri hallinnonaloja koskevassa lainsäädännössä.

Tulkkausten järjestämisessä viittomakieltä käyttävälle noudatetaan vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annettua lakia (133/2010), jos viittomakieltä käyttävä ei saa riittävää ja hänelle sopivaa tulkkausta muun lain nojalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

14.

Laki

rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 2 luvun 12 § seuraavasti:

2 luku

Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa

12 §

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelu

Tullin säilyttämien pidätettyjen ja kiinni otettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (/) ja tutkintavankeuslakia (768/2005).

Mitä 1 momentissa mainituissa laeissa säädetään poliisista sekä poliisimiehestä ja vartijasta koskee 3 momentissa säädetyin poikkeuksin Tullin säilyttämän henkilön osalta vastaavasti Tullia sekä tullimestä. Mitä mainituissa laeissa säädetään säilytystilan johtajasta, hänen määräämästään pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä tai säilytystilan esimiehestä, koskee Tullin säilytystilan esimestä.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa mainituissa laeissa säädetään:

- 1) Tullin hallinnoiman säilytystilan hyväksyy Tullin valvontaosasto;
- 2) Tullin hallinnoiman säilytystilan järjestyssäännön vahvistaa sekä tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä päättää Tullin valvontaosasto;
- 3) Tullin toimialaan kuuluvassa asiassa päätöksen oikaisuvaatimuksesta tekee Tullin toimipaikkaosaston päällikkö;
- 4) Tullin hallinnoiman säilytystilan esimieheksi on määrättävä pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

15.

Laki

yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 44 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (1085/2015) 44 § seuraavasti:

44 §

Säilössä pidettävien kohtelu ja menettely säilössä pitämisessä

Tämän lain perusteella säilössä pidettävien kohteluun sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (/) 1 luvun 3 ja 4 §:ssä, 2 luvun 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:n 1 momentissa, 3 luvun 1 §:ssä, 5 luvun 1 ja 2 §:ssä sekä 8 luvun 5 §:n 1 momentissa ja 6 §:n 1 momentissa säädetään.

Järjestyksenvalvoja saa sijoittaa säilöön otetun vain sellaiseen järjestyksenvalvojan hallinnoimaan säilytystilaan, jonka poliisilaitos on ennen säilytystilan käyttöönottoa tarkastanut ja hyväksynyt. Järjestyksenvalvojan tulee laatia jokaisesta säilössä pidettävästä henkilöstä allekirjoitettu säilöönottoilmoitus. Järjestyksenvalvojan on toimitettava säilöönottoilmoitus viipymättä tilaisuuden päättymisen tai aluksen satamaan saapumisen jälkeen poliisilaitokselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

16.

Laki

Tullilain 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Tullilain (304/2016) 42 § seuraavasti:

42 §

Kiinniotetun henkilön kohtelu

Tullin tämän lain nojalla kiinni ottamien henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (/) sekä sitä, mitä kyseisen lain soveltamisesta Tullin säilyttämän henkilön ja Tullin säilytystilan osalta on säädetty rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 12 §:n 2 ja 3 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

17.

Laki

tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 2 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (1169/2011) 5 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 39/2019, seuraavasti:

5 §

Väliaikainen säilöönotto

Täytäntöönpanon varmistamiseksi pidättämiseen oikeutettu virkamies voi puitepäätöksen 14 artiklassa tarkoitettussa tilanteessa ottaa tuomitun säilöön, jos tuomion antanut valtio sitä pyytää. Pyyntö voidaan tehdä suoraan pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Säilöön ottamisesta on viipymättä ilmoitettava sille käräjäoikeudelle, jonka tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla säilössä pitäminen tapahtuu, kyseisessä tuomiopiirissä toimivalle aluesyyttäjälle tai erikoissyyttäjälle sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Saatuun ilmoituksen säilöön ottamisesta käräjäoikeuden on kiireellisesti otettava asia käsiteltäväkseen siinä järjestyksessä kuin vangitsemisvaatimuksen käsittelystä säädetään ja päätettävä, onko toimenpide pysytettävä voimassa. Päätöksestään käräjäoikeuden on heti ilmoitettava Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Säilöön ottamisesta ja säilössä pitämisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisesta ja tutkintavankeudesta pakkokeinolaissa (806/2011) ja tutkintavankeuslaissa (768/2005) sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/) säädetään.

Jos Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että seuraamuksen täytäntöönpanolle on olemassa este, sen on määrättävä säilöön otettu heti päästettäväksi vapaaksi. Säilöön otettu on päästettävä vapaaksi myös, jollei Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ole vastaanottanut täytäntöönpanoa koskevaa pyyntöä ja siihen liitettäviä asiakirjoja 40 päivän kuluessa säilöön ottamisesta. Säilöön otettu on päästettävä vapaaksi viimeistään silloin, kun vapaudenmenetyksen yhteenlaskettu aika Suomessa ja tuomion antaneessa valtiossa vastaa aikaa, jonka tuomittu olisi ollut vapautensa menettäneenä, jos seuraamus olisi pantu täytäntöön tuomion antaneessa valtiossa.

Vapaudenmenetystä vastaava aika on vähennettävä täytäntöönpanovasta seuraamuksesta rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:n mukaisesti.

Tuomittu voidaan säilöön ottamisen sijasta määrätä matkustuskieltoon. Matkustuskiellosta on soveltuvin osin voimassa, mitä siitä säädetään pakkokeinolaissa ja mitä säilöön ottamisesta säädetään tässä laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Sanna Marin

Sisäministeri Maria Ohisalo

2.

Laki

pakkokeinolain 2 luvun 1 ja 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 1 ja 4 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

1 §

1 §

Poliisimiehen kiinniotto-oikeus

Poliisimiehen ja vartiointitehtävissä toimivan virkamiehen kiinniotto-oikeus

Poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn.

Poliisimies saa myös ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Poliisimies saa lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi.

Jos pidättämiseen on edellytykset, poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillyn kiinni ilman pidättämismääräystäkin, jos pidättäminen voi muuten vaarantua. Poliisimiehen on ilmoitettava kiinniottamisesta viipymättä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Tämän on 24 tunnin kuluessa kiinniottamisesta päätettävä, onko kiinni otettu päästettävä vapaaksi vai pidätettävä. Kiinnioton jatkuminen yli 12 tuntia

Poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn.

Poliisimies saa myös ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Poliisimies saa lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi. *Mitä tässä momentissa säädetään poliisimiehen kiinniotto-oikeudesta, koskee myös poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (/) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettua vartiointitehtävissä toimivaa virkamiestä hänen virkatehtävälleen.*

Jos pidättämiseen on edellytykset, poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillyn kiinni ilman pidättämismääräystäkin, jos pidättäminen voi muuten vaarantua. Poliisimiehen on ilmoitettava kiinniottamisesta viipymättä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Tämän on 24 tunnin kuluessa kiinniottamisesta päätettävä, onko kiinni otettu päästettävä vapaaksi vai pidätettävä. Kiinnioton jatkuminen yli 12 tuntia

Voimassa oleva laki

edellyttää pidättämisen edellytysten olemassaoloa.

4 §

Kiinniottamisesta ilmoittaminen

Kiinni otetulle on viipymättä ilmoitettava kiinniottamisen syy.

Kiinniottamisesta ilmoittamisesta kiinni otetun läheiselle tai muulle henkilölle säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 2 luvun 2 §:n 2 momentissa.

Ehdotus

edellyttää pidättämisen edellytysten olemassaoloa.

4 §

Kiinniottamisesta ilmoittaminen

Kiinni otetulle on viipymättä ilmoitettava kiinniottamisen syy.

Kiinniottamisesta ilmoittamisesta kiinni otetun läheiselle tai muulle henkilölle säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 2 luvun 2 §:n 2 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 6 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

*Tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien
henkilötietojen sisältö*

*Tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien
henkilötietojen sisältö*

Poliisi saa käsitellä 5 §:ssä tarkoitetuista henkilöistä 4 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:

1) poliisin tehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyvät yksilöinnit, kuvaukset ja luokitukset;

2) tuntomerkkitiedot henkilöllisyyden toteamiseksi, mukaan lukien sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäyte, DNA-tunniste, kasvokuva ja muut biometriset tiedot; lähisukulaisten tietoja voidaan käsitellä kadonneiksi ilmoitettujen henkilöiden löytämiseksi ja tunnistamattomina löytyneiden vainajien tunnistamiseksi vain asianomaisen henkilön suostumuksella;

3) toimenpiteen kohteena olevan henkilön turvallisuuden tai viranomaisen työturvallisuuden turvaamiseksi tiedot henkilön terveydentilasta ja sen seurannasta taikka hänen sairautensa hoidosta, kohteen tai henkilön vaarallisuudesta tai arvaamattomuudesta sekä tiedot, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta;

4) tunnistetieto syyttäjän tai tuomioistuimen ratkaisusta ja tieto siitä, onko henkilö tuomittu rangaistukseen, jätetty syyttämättä tai rangaistukseen tuomitsematta, onko syyte hylätty taikka jätetty tutkimatta tai sillensä ja tieto ratkaisun lainvoimaisuudesta.

Poliisi saa käsitellä 5 §:ssä tarkoitetuista henkilöistä 4 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:

1) poliisin tehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyvät yksilöinnit, kuvaukset ja luokitukset;

2) tuntomerkkitiedot henkilöllisyyden toteamiseksi, mukaan lukien sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäyte, DNA-tunniste, kasvokuva ja muut biometriset tiedot; lähisukulaisten tietoja voidaan käsitellä kadonneiksi ilmoitettujen henkilöiden löytämiseksi ja tunnistamattomina löytyneiden vainajien tunnistamiseksi vain asianomaisen henkilön suostumuksella;

3) toimenpiteen kohteena olevan henkilön turvallisuuden tai viranomaisen työturvallisuuden turvaamiseksi tiedot henkilön terveydentilasta ja sen seurannasta taikka hänen sairautensa hoidosta, kohteen tai henkilön vaarallisuudesta tai arvaamattomuudesta sekä tiedot, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta;

4) tunnistetieto syyttäjän tai tuomioistuimen ratkaisusta ja tieto siitä, onko henkilö tuomittu rangaistukseen, jätetty syyttämättä tai rangaistukseen tuomitsematta, onko syyte hylätty taikka jätetty tutkimatta tai sillensä ja tieto ratkaisun lainvoimaisuudesta;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5) poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (/) 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettua säilytystilan valvonnan yhteydessä käsiteltävät tiedot.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

4.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 63 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 63 §, sellaisena kuin se on laissa
732/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 luku

17 luku

Todistelusta

Todistelusta

63 §

Jos todistaja oikeudettomasti kieltäytyy todistamasta, tuomioistuimella velvoittaa hänet täyttämään velvollisuutensa sakon uhalla. Jos todistaja kieltäytyy noudattamasta tuomioistuimen määräystä, tuomioistuimella tuomitsee uhkasakon maksettavaksi. Jos todistaja edelleen kieltäytyy noudattamasta tuomioistuimen määräystä, tuomioistuimella voi, ottaen huomioon asian laatu, todistajankertomuksen merkitys asian ratkaisemisen kannalta, todistajan henkilökohtaiset olot ja muut olosuhteet, määrätä todistajan painostusvankeudella täyttämään velvollisuutensa.

Todistajaa ei saa pitää painostusvankeudessa kauempaa kuin on välttämätöntä todistamisvelvollisuuden täyttämiseksi eikä kauempaa kuin enintään kuusi kuukautta. Painostusvankeus ei saa kuitenkaan kestää pidempään kuin asia on asianomaisessa tuomioistuimessa vireillä. Jos todistaja suostuu todistamaan, asian käsittelyä on jatkettava niin pian kuin se on mahdollista.

Tuomioistuimen on vähintään kahden viikon välein käsiteltävä uudelleen kysymys painostusvankeuden jatkamisesta. Vapautensa menettänyttä on kuultava henkilökohtaisesti siitä, suostuuko hän todistamaan. Asian käsittelyssä noudatetaan muutoin soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 3 luvussa säädetään.

Painostusvankeuteen määrättyyn todistajaan sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa

63 §

Jos todistaja oikeudettomasti kieltäytyy todistamasta, tuomioistuimella velvoittaa hänet täyttämään velvollisuutensa sakon uhalla. Jos todistaja kieltäytyy noudattamasta tuomioistuimen määräystä, tuomioistuimella tuomitsee uhkasakon maksettavaksi. Jos todistaja edelleen kieltäytyy noudattamasta tuomioistuimen määräystä, tuomioistuimella voi, ottaen huomioon asian laatu, todistajankertomuksen merkitys asian ratkaisemisen kannalta, todistajan henkilökohtaiset olot ja muut olosuhteet, määrätä todistajan painostusvankeudella täyttämään velvollisuutensa.

Todistajaa ei saa pitää painostusvankeudessa kauempaa kuin on välttämätöntä todistamisvelvollisuuden täyttämiseksi eikä kauempaa kuin enintään kuusi kuukautta. Painostusvankeus ei saa kuitenkaan kestää pidempään kuin asia on asianomaisessa tuomioistuimessa vireillä. Jos todistaja suostuu todistamaan, asian käsittelyä on jatkettava niin pian kuin se on mahdollista.

Tuomioistuimen on vähintään kahden viikon välein käsiteltävä uudelleen kysymys painostusvankeuden jatkamisesta. Vapautensa menettänyttä on kuultava henkilökohtaisesti siitä, suostuuko hän todistamaan. Asian käsittelyssä noudatetaan muutoin soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 3 luvussa säädetään.

Painostusvankeuteen määrättyyn todistajaan sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/)

Voimassa oleva laki

(841/2006) säädetään ottaen huomioon vapaudenmenetyksen peruste.

Ehdotus

säädetään ottaen huomioon vapaudenmenetyksen peruste.

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20

5.

Laki

kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 7 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 832/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

7 §

Kuolemansyyn selvittämiseksi on poliisin suoritettava tutkinta,

1) kun kuoleman ei tiedetä johtuneen sairaudesta tai kun vainaja ei viimeisen sairautensa aikana ole ollut lääkärin hoidossa;

2) kun kuoleman on aiheuttanut rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammattitauti tai hoitotoimenpide tahi kun on aihetta epäillä kuoleman johtuneen jostakin sellaisesta syystä; tai

3) kun kuolema muuten on tapahtunut yllättävästi.

Tutkinnassa on tarvittaessa käytettävä lääkäreitä apuna.

Poliisin on ilmoitettava syyttäjälle kuolemasta, joka on tapahtunut henkilön ollessa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 2 §:n 6 kohdassa tarkoitettussa säilytystilassa tai muuten poliisin valvonnassa vapautensa menettäneenä.

Ehdotus

7 §

Kuolemansyyn selvittämiseksi on poliisin suoritettava tutkinta,

1) kun kuoleman ei tiedetä johtuneen sairaudesta tai kun vainaja ei viimeisen sairautensa aikana ole ollut lääkärin hoidossa;

2) kun kuoleman on aiheuttanut rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammattitauti tai hoitotoimenpide tahi kun on aihetta epäillä kuoleman johtuneen jostakin sellaisesta syystä; tai

3) kun kuolema muuten on tapahtunut yllättävästi.

Tutkinnassa on tarvittaessa käytettävä lääkäreitä apuna.

Poliisin on ilmoitettava syyttäjälle kuolemasta, joka on tapahtunut henkilön ollessa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (/) 1 luvun 2 §:n 5 kohdassa tarkoitettussa säilytystilassa tai muuten poliisin valvonnassa vapautensa menettäneenä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

6.

Laki

aluevalvontalain 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan aluevalvontalain (755/2000) 27 §, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 846/2006 ja 842/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

27 §

27 §

*Henkilöllisyyden selvittäminen ja henkilön
kiinniottaminen*

*Henkilöllisyyden selvittäminen ja henkilön
kiinniottaminen*

Aluevalvontaviranomaisella on tässä laissa säädettyä yksittäistä tehtävää suorittaessaan oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai, jos henkilötunnusta ei ole, syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa.

Edellä 23 §:n 1 momentissa tarkoitettulla aluevalvontaviranomaisella on oikeus ottaa kiinni se,

1) joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa todennäköisesti virheellisen tiedon; taikka

2) jonka kiinniottaminen on tarpeen alueloukkauksen jatkamisen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettut tiedot on saatu tai 2 momentin 2 kohdassa sanottu tarkoitus on saavutettu. Kiinni otettu on kuitenkin päästettävä vapaaksi viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta, jollei häntä pidätetä siten kuin pakkokeino-laissa (806/2011) säädetään.

Kiinni otetulle on heti ilmoitettava kiinniottamisen syy. Tämän lain perusteella kiinni otetun kohteluun sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) säädetään.

Aluevalvontaviranomaisella on tässä laissa säädettyä yksittäistä tehtävää suorittaessaan oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai, jos henkilötunnusta ei ole, syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa.

Edellä 23 §:n 1 momentissa tarkoitettulla aluevalvontaviranomaisella on oikeus ottaa kiinni se,

1) joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa todennäköisesti virheellisen tiedon; taikka

2) jonka kiinniottaminen on tarpeen alueloukkauksen jatkamisen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettut tiedot on saatu tai 2 momentin 2 kohdassa sanottu tarkoitus on saavutettu. Kiinni otettu on kuitenkin päästettävä vapaaksi viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta, jollei häntä pidätetä siten kuin pakkokeino-laissa (806/2011) säädetään.

Kiinni otetulle on heti ilmoitettava kiinniottamisen syy. Tämän lain perusteella kiinni otetun kohteluun sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

7.

Laki

säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 1 §, sellaisena kuin se on laissa 814/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain tarkoitus

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on järjestää ulkomaalaislain (301/2004) 121 ja 122 §:n nojalla säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelu erityisesti tähän tarkoitukseen varatussa säilöönottoyksikössä.

Säilöönottoyksikön toiminnasta on soveltuvin osin voimassa, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annettussa laissa (746/2011) säädetään.

Poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan ensisijaisesti tätä lakia. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (841/2006) sovelletaan kuitenkin siltä osin kuin se on välttämätöntä ottaen huomioon poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystilojen järjestys ja turvallisuus.

Tämän lain tarkoituksena on järjestää ulkomaalaislain (301/2004) 121 ja 122 §:n nojalla säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelu erityisesti tähän tarkoitukseen varatussa säilöönottoyksikössä.

Säilöönottoyksikön toiminnasta on soveltuvin osin voimassa, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annettussa laissa (746/2011) säädetään.

Poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan ensisijaisesti tätä lakia. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (/) sovelletaan kuitenkin siltä osin kuin se on välttämätöntä ottaen huomioon poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystilojen järjestys ja turvallisuus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

8.

Laki

rajavartiolain 35 d ja 61 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolain (578/2005) 35 d ja 61 §, sellaisina kuin ne ovat, 35 d § laissa 749/2014 ja 61 § laeissa 843/2006, 1150/2010 sekä 749/2014, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

35 d §

35 d §

Sitominen

Sitominen

Virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Rajavartiolaitoksen säilyttämien kiinni otettujen sitomisesta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 11 luvun 2 §:ssä.

61 §

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelussa sovellettavat säännökset

Jollei jäljempänä muuta säädetä, vapautensa menettäneen henkilön kohteluun sovelletaan rajavartiolaitoksessa, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään.

Mitä 1 momentissa tarkoitettussa laissa säädetään poliisista, koskee rajavartiolaitoksen säilyttämän henkilön osalta rajavartiolaitosta. Mitä mainitussa laissa säädetään poliisimiehestä tai vartijasta, koskee

Virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Rajavartiolaitoksen säilyttämien kiinni otettujen *sitomiseen sovelletaan*, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (/) 10 luvun 2 §:ssä säädetään.

61 §

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelussa sovellettavat säännökset

Jollei jäljempänä muuta säädetä, vapautensa menettäneen henkilön kohteluun sovelletaan rajavartiolaitoksessa, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään.

Mitä 1 momentissa tarkoitettussa laissa säädetään poliisista, koskee rajavartiolaitoksen säilyttämän henkilön osalta rajavartiolaitosta. Mitä mainitussa laissa säädetään poliisimiehestä tai vartijasta, koskee

rajavartiolaitoksessa rajavartiomiestä. Mitä samassa laissa säädetään säilytystilan esimiehestä tai hänen määräämästään pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä, koskee rajavartiolaitoksessa säilytystilan esimiestä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun lain:

1) 8 luvun 3 §:ssä säädetystä poiketen rajavartiolaitoksen hallinnoiman säilytystilan järjestyssäännön vahvistaa sekä tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä päättää asianomainen hallintoyksikkö;

2) 17 luvun 3 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen päätöksen oikaisuvaatimuksesta tekee hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään kapteenin taikka kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies;

3) 18 luvun 1 §:ssä säädetystä poiketen säilytystilan esimieheksi on määrättävä asianomaisen hallintoyksikön pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Säilöön otetun ulkomaalaisen kohtelussa on noudatettava, mitä ulkomaalaislain (301/2004) 123 §:ssä säädetään, *sekä päihytyneiden käsittelyssä, mitä päihytyneiden käsitte-lystä annetussa laissa (461/1973) säädetään*. Sotilaskurinpitoon liittyvästä kiinniottamisesta ja rangaistuksen täytäntöönpanosta säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014).

rajavartiolaitoksessa rajavartiomiestä. Mitä samassa laissa säädetään säilytystilan johtajasta tai hänen määräämästään pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä *tai säilytystilan esimiehestä*, koskee rajavartiolaitoksessa säilytystilan esimiestä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun lain:

1) 8 luvun 12 §:ssä säädetystä poiketen rajavartiolaitoksen hallinnoiman säilytystilan järjestyssäännön vahvistaa sekä tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä päättää asianomainen hallintoyksikkö;

2) 13 luvun 3 §:n 2 momentissa säädetystä poiketen päätöksen oikaisuvaatimuksesta tekee hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään kapteenin taikka kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies;

3) 1 luvun 7 §:ssä säädetystä poiketen säilytystilan esimieheksi on määrättävä asianomaisen hallintoyksikön pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Säilöön otetun ulkomaalaisen kohtelussa on noudatettava, mitä ulkomaalaislain (301/2004) 123 §:ssä säädetään. Sotilaskurinpitoon liittyvästä kiinniottamisesta ja rangaistuksen täytäntöönpanosta säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

9.

Laki

puolustusvoimista annetun lain 22 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 22 b §, sellaisena kuin se on laissa
197/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

22 b §

22 b §

Toimivaltuudet puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisessa

Toimivaltuudet puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisessa

Turvamiehellä on oikeus puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen välittömässä läheisyydessä eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista siellä, jos se on välttämätöntä erityisen omaisuuden koskemattomuuden suojaamiseksi, jollei päällystön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja sitä rajoita.

Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen suojaamistehtävässä turvamiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Päällystön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja voi rajoittaa tässä momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia.

Henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaa rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa. Kiinniottamisesta on välittömästi ilmoitettava päällystön kuuluvalla poliisimiehelle tai poliisin kenttäjohtajalle ja kiinniotettu on viipymättä luovutettava poliisille.

Edellä 3 momentin nojalla kiinniotettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin

Turvamiehellä on oikeus puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen välittömässä läheisyydessä eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista siellä, jos se on välttämätöntä erityisen omaisuuden koskemattomuuden suojaamiseksi, jollei päällystön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja sitä rajoita.

Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen suojaamistehtävässä turvamiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Päällystön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja voi rajoittaa tässä momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia.

Henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaa rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa. Kiinniottamisesta on välittömästi ilmoitettava päällystön kuuluvalla poliisimiehelle tai poliisin kenttäjohtajalle ja kiinniotettu on viipymättä luovutettava poliisille.

Edellä 3 momentin nojalla kiinniotettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin

Voimassa oleva laki

säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (841/2006).

Ehdotus

säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (/).

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20

10.

Laki

esitutkintalain 4 luvun 11 ja 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 11 ja 19 §, sellaisina kuin niistä on 19 § laissa
10/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 luku

4 luku

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

11 §

11 §

Epäillyn yhteydenpito avustajaan

Epäillyn yhteydenpito avustajaan

Rikoksesta epäiltynä kiinniotetulla, pidätyllä tai vangitulla on oikeus pitää yhteyttä avustajaansa tapaamalla, kirjeitse ja puhelimitse siten kuin tutkintavankeuslaissa (768/2005) ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) tarkemmin säädetään.

Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava siitä, että epäillyn ja hänen avustajansa yhteydenpidon luottamuksellisuus turvataan.

Rikoksesta epäiltynä kiinniotetulla, pidätyllä tai vangitulla on oikeus pitää yhteyttä avustajaansa tapaamalla, kirjeitse ja puhelimitse siten kuin tutkintavankeuslaissa (768/2005) ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/) tarkemmin säädetään.

Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava siitä, että epäillyn ja hänen avustajansa yhteydenpidon luottamuksellisuus turvataan.

19 §

19 §

*Ilmoitus oikeudesta saada ilmoitus vangin tai
tutkintavangin vapauttamisesta*

*Ilmoitus oikeudesta saada ilmoitus vangin tai
tutkintavangin vapauttamisesta*

Kun tutkittavana on raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsenraiskaus, tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, törkeä kotirauhan rikkominen, törkeä vapaudenriisto, ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa, panttivangin ottaminen, panttivangin ottamisen valmistelu, vainoaminen, törkeä ryöstö tai törkeän ryöstön valmistelu taikka sellaisen rikoksen yritykset tai osallisuus

Kun tutkittavana on raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsenraiskaus, tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, törkeä kotirauhan rikkominen, törkeä vapaudenriisto, ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa, panttivangin ottaminen, panttivangin ottamisen valmistelu, vainoaminen, törkeä ryöstö tai törkeän ryöstön valmistelu taikka sellaisen rikoksen yritykset tai osallisuus

Voimassa oleva laki

sellaiseen rikokseen, esitutkintaviranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §:n 2 momentissa, tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n 2 momentissa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 16 luvun 2 §:n 2 momentissa säädetystä oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja vankilasta tai muusta säilytystilasta poistumisesta.

Jos asianomistaja haluaa saada 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen, hänen tulee ilmoittaa tästä esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle. Asianomistajan on ilmoitettava tarvittavat yhteystiedot ilmoituksen tekemistä varten. Esitutkintaviranomaisen tai syyttäjän on ilmoitettava asianomistajan pyynnöstä tuomioistuimelle.

Ehdotus

sellaiseen rikokseen, esitutkintaviranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §:n 2 momentissa, tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n 2 momentissa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 12 luvun 2 §:n 2 momentissa säädetystä oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja vankilasta tai muusta säilytystilasta poistumisesta.

Jos asianomistaja haluaa saada 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen, hänen tulee ilmoittaa tästä esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle. Asianomistajan on ilmoitettava tarvittavat yhteystiedot ilmoituksen tekemistä varten. Esitutkintaviranomaisen tai syyttäjän on ilmoitettava asianomistajan pyynnöstä tuomioistuimelle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

11.

Laki

poliisilain 2 luvun 2 ja 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 2 luvun 2 ja 20 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

Yleiset toimivaltuudet

2 §

2 §

Kiinniottaminen henkilön suojaamiseksi

Kiinniottaminen henkilön suojaamiseksi

Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseksi henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin.

Jos 1 momentin mukaan kiinni otettu on alle 18-vuotias, hänet on viipymättä luovutettava huoltajalleen tai, jollei se ole mahdollista, lastensuojeluviranomaiselle. Muun kiinni otetun on annettava poistua heti, kun kiinniottamisen tarve on lakannut, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta. Henkilö, jota ei ole päästetty vapaaksi kello 20:een mennessä, saadaan kuitenkin pitää kiinni otettuna seuraavaan aamuun kello 8:aan saakka, jos siihen on henkilön hengen tai terveyden suojaamiseksi, asunnon tai yösijan puuttumisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä erityistä aihetta.

Päihtyneenä kiinni otetun säilyttäminen säädetään päihtyneiden käsittelystä annetussa laissa (461/1973). Ilmeisesti mielisairaana henkilön hoitoon toimittamisesta ja muusta virka-avusta sellaista henkilöä koskevassa asiassa säädetään mielenterveyslaissa (1116/1990).

Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseksi henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin.

Jos 1 momentin mukaan kiinni otettu on alle 18-vuotias, hänet on viipymättä luovutettava huoltajalleen tai, jollei se ole mahdollista, lastensuojeluviranomaiselle. Muun kiinni otetun on annettava poistua heti, kun kiinniottamisen tarve on lakannut, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta. Henkilö, jota ei ole päästetty vapaaksi kello 20:een mennessä, saadaan kuitenkin pitää kiinni otettuna seuraavaan aamuun kello 8:aan saakka, jos siihen on henkilön hengen tai terveyden suojaamiseksi, asunnon tai yösijan puuttumisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä erityistä aihetta.

Päihtyneenä kiinni otetun *sijoittamisesta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (/) 3 luvun 11 §:ssä.* Ilmeisesti mielisairaana henkilön hoitoon toimittamisesta ja muusta virka-avusta sellaista henkilöä koskevassa asiassa säädetään mielenterveyslaissa (1116/1990).

20 §

20 §

Sitominen

Virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Poliisin säilyttämien kiinni otettujen ja tutkintavankien sitomisesta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 11 luvun 2 §:ssä ja tutkintavankeuslain (768/2005) 13 luvun 2 §:ssä.

Sitominen

Virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, *sytkemisen estävää suojava käyttämällä* tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden sitomisesta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 10 luvun 2 §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

_____

12.

Laki

sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014)
18 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

18 §

18 §

*Kiinniotettujen, pidätettyjen tai vangittujen
säilyttäminen ja kohtelu*

*Kiinniotettujen, pidätettyjen tai vangittujen
säilyttäminen ja kohtelu*

Kiinniotettua, pidätettyä tai vangittua henkilöä säilytetään päävartiossa tai muuten sotilasviranomaisen valvonnan alaisena taikka yleisessä vankilassa tai muussa säilytystilassa.

Pidätettyihin ja kiinni otettuihin sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) pidätettyjen ja kiinni otettujen kohtelusta säädetään.

Mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään:

1) poliisista, koskee sotilasviranomaisen säilyttämien henkilöiden osalta sotilasviranomaista;

2) poliisimiehestä tai vartijasta, koskee tämän lain 16 §:ssä tarkoitettua kiinniottamiseen oikeutettua henkilöä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua virkamiestä;

3) säilytystilan esimiehestä, koskee päävartion tai muun valvotun tilan esimieheksi määrättyä virkamiestä; sekä

4) oikaisuvaatimuksen ratkaisijasta, koskee asianomaista joukko-osaston komentajaa.

Sotilasviranomaisen valvonnan alaisen tutkintavangin kohteluun sovelletaan, mitä tutkintavangin kohtelusta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa.

Kiinniotettua, pidätettyä tai vangittua henkilöä säilytetään päävartiossa tai muuten sotilasviranomaisen valvonnan alaisena taikka yleisessä vankilassa tai muussa säilytystilassa.

Pidätettyihin ja kiinni otettuihin sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/) pidätettyjen ja kiinni otettujen kohtelusta säädetään.

Mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään:

1) poliisista, koskee sotilasviranomaisen säilyttämien henkilöiden osalta sotilasviranomaista;

2) poliisimiehestä tai vartijasta, koskee tämän lain 16 §:ssä tarkoitettua kiinniottamiseen oikeutettua henkilöä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua virkamiestä;

3) säilytystilan *johtajasta tai* säilytystilan esimiehestä, koskee päävartion tai muun valvotun tilan esimieheksi määrättyä virkamiestä; sekä

4) oikaisuvaatimuksen ratkaisijasta, koskee asianomaista joukko-osaston komentajaa.

Sotilasviranomaisen valvonnan alaisen tutkintavangin kohteluun sovelletaan, mitä tutkintavangin kohtelusta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

13.

Laki

viittomakielilain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viittomakielilain (359/2015) 4 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Viittomakieltä käyttävän kielelliset oikeudet

Viittomakieltä käyttävän kielelliset oikeudet

Viittomakieltä käyttävän oikeudesta saada opetusta omalla kielellään ja viittomakielessä oppiaineena säädetään perusopetuslaissa (628/1998), lukiolaissa (629/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) ja muussa opetusta koskevassa lainsäädännössä. Koulutuksesta, tutkimuksesta ja kielenhuollosta säädetään erikseen.

Oikeudesta käyttää viittomakieltä tai viranomaisen järjestämästä tulkitsemisesta ja kääntämisestä säädetään hallintolaissa (434/2003), oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019), esitutkintalaissa (805/2011), oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997), sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000), potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992), ulosotokaarissa (705/2007), vankeuslaissa (767/2005), tutkintavankeuslaissa (768/2005), poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) sekä muussa eri hallinnonaloja koskevassa lainsäädännössä.

Tulkkauksen järjestämisessä viittomakieltä käyttävälle noudatetaan vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annettua lakia (133/2010), jos viittomakieltä käyttävä ei saa riittävää ja hänelle sopivaa tulkkausta muun lain nojalla.

Viittomakieltä käyttävän oikeudesta saada opetusta omalla kielellään ja viittomakielessä oppiaineena säädetään perusopetuslaissa (628/1998), lukiolaissa (629/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) ja muussa opetusta koskevassa lainsäädännössä. Koulutuksesta, tutkimuksesta ja kielenhuollosta säädetään erikseen.

Oikeudesta käyttää viittomakieltä tai viranomaisen järjestämästä tulkitsemisesta ja kääntämisestä säädetään hallintolaissa (434/2003), oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019), esitutkintalaissa (805/2011), oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997), sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000), potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992), ulosotokaarissa (705/2007), vankeuslaissa (767/2005), tutkintavankeuslaissa (768/2005), poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/) sekä muussa eri hallinnonaloja koskevassa lainsäädännössä.

Tulkkauksen järjestämisessä viittomakieltä käyttävälle noudatetaan vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annettua lakia (133/2010), jos viittomakieltä käyttävä ei saa riittävää ja hänelle sopivaa tulkkausta muun lain nojalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

14.

Laki

rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 2 luvun 12 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa

Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa

12 §

12 §

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelu

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelu

Tullin säilyttämien pidätettyjen ja kiinni otettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (841/2006) ja tutkintavankeuslakia (768/2005).

Mitä 1 momentissa mainituissa laeissa säädetään poliisista sekä poliisimiehestä ja vartijasta koskee 3 momentissa säädetyn poikkeuksin Tullin säilyttämän henkilön osalta vastaavasti Tullia sekä tullimestä. Mitä mainituissa laeissa säädetään säilytystilan esimiehestä tai hänen määräämästään pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä, koskee Tullin säilytystilan esimiestä.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa mainituissa laeissa säädetään:

- 1) Tullin hallinnoiman säilytystilan hyväksyy Tullin valvontaosasto;
- 2) Tullin hallinnoiman säilytystilan järjestyssäännön vahvistaa sekä tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä päättää Tullin valvontaosasto;
- 3) Tullin toimialaan kuuluvassa asiassa päätöksen oikaisuvaatimuksesta tekee Tullin toimipaikkaosaston päällikkö;
- 4) Tullin hallinnoiman säilytystilan esimieheksi on määrättävä pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Tullin säilyttämien pidätettyjen ja kiinni otettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (/) ja tutkintavankeuslakia (768/2005).

Mitä 1 momentissa mainituissa laeissa säädetään poliisista sekä poliisimiehestä ja vartijasta koskee 3 momentissa säädetyn poikkeuksin Tullin säilyttämän henkilön osalta vastaavasti Tullia sekä tullimestä. Mitä mainituissa laeissa säädetään säilytystilan johtajasta, hänen määräämästään pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä tai säilytystilan esimiehestä, koskee Tullin säilytystilan esimiestä.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa mainituissa laeissa säädetään:

- 1) Tullin hallinnoiman säilytystilan hyväksyy Tullin valvontaosasto;
- 2) Tullin hallinnoiman säilytystilan järjestyssäännön vahvistaa sekä tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä päättää Tullin valvontaosasto;
- 3) Tullin toimialaan kuuluvassa asiassa päätöksen oikaisuvaatimuksesta tekee Tullin toimipaikkaosaston päällikkö;
- 4) Tullin hallinnoiman säilytystilan esimieheksi on määrättävä pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä   kuuta 20

15.

Laki

yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 44 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (1085/2015) 44 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

44 §

44 §

Säilössä pidettävien kohtelu ja menettely säilössä pitämisessä

Säilössä pidettävien kohtelu ja menettely säilössä pitämisessä

Tämän lain perusteella säilössä pidettävien kohteluun sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 1 luvun 3 ja 4 §:ssä, 2 luvun 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:n 1 momentissa, 3 luvun 1 §:ssä, 5 luvun 1 ja 2 §:ssä, 8 luvun 2 §:ssä, 9 luvun 1 §:ssä sekä 12 luvun 1 ja 2 §:ssä säädetään.

Järjestyksenvalvoja saa sijoittaa säilöön otetun vain sellaiseen järjestyksenvalvojan hallinnoimaan säilytystilaan, jonka poliisilaitos on ennen säilytystilan käyttöönottoa tarkastanut ja hyväksynyt. Järjestyksenvalvojan tulee laatia jokaisesta säilössä pidettävästä henkilöstä allekirjoitettu säilöönottoilmoitus. Järjestyksenvalvojan on toimitettava säilöönottoilmoitus viipymättä tilaisuuden päättymisen tai aluksen satamaan saapumisen jälkeen poliisilaitokselle.

Tämän lain perusteella säilössä pidettävien kohteluun sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (//) 1 luvun 3 ja 4 §:ssä, 2 luvun 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:n 1 momentissa, 3 luvun 1 §:ssä, 5 luvun 1 ja 2 §:ssä sekä 8 luvun 5 §:n 1 momentissa ja 6 §:n 1 momentissa säädetään.

Järjestyksenvalvoja saa sijoittaa säilöön otetun vain sellaiseen järjestyksenvalvojan hallinnoimaan säilytystilaan, jonka poliisilaitos on ennen säilytystilan käyttöönottoa tarkastanut ja hyväksynyt. Järjestyksenvalvojan tulee laatia jokaisesta säilössä pidettävästä henkilöstä allekirjoitettu säilöönottoilmoitus. Järjestyksenvalvojan on toimitettava säilöönottoilmoitus viipymättä tilaisuuden päättymisen tai aluksen satamaan saapumisen jälkeen poliisilaitokselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä   kuuta 20

16.

Laki

Tullilain 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Tullilain (304/2016) 42 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

42 §

42 §

Kiinniotetun henkilön kohtelu

Kiinniotetun henkilön kohtelu

Tullin tämän lain nojalla kiinni ottamien henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (841/2006) sekä sitä, mitä kyseisen lain soveltamisesta Tullin säilyttämän henkilön ja Tullin säilytystilan osalta on säädetty rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 12 §:n 2 ja 3 momentissa.

Tullin tämän lain nojalla kiinni ottamien henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (/) sekä sitä, mitä kyseisen lain soveltamisesta Tullin säilyttämän henkilön ja Tullin säilytystilan osalta on säädetty rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 12 §:n 2 ja 3 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä   kuuta 20

17.

Laki

tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 2 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (1169/2011) 5 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 39/2019, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Väliaikainen säilöönotto

Väliaikainen säilöönotto

Täytäntöönpanon varmistamiseksi pidättämiseen oikeutettu virkamies voi puitepäätöksen 14 artiklassa tarkoitettussa tilanteessa ottaa tuomitun säilöön, jos tuomion antanut valtio sitä pyytää. Pyyntö voidaan tehdä suoraan pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Säilöön ottamisesta on viipymättä ilmoitettava sille käräjäoikeudelle, jonka tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla säilössä pitäminen tapahtuu, kyseisessä tuomiopiirissä toimivalle aluesyyttäjälle tai erikoissyyttäjälle sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Saatuaan ilmoituksen säilöön ottamisesta käräjäoikeuden on kiireellisesti otettava asia käsiteltäväkseen siinä järjestyksessä kuin vangitsemisvaatimuksen käsittelystä säädetään ja päätettävä, onko toimenpide pysytettävä voimassa. Päätöksestään käräjäoikeuden on heti ilmoitettava Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Säilöön ottamisesta ja säilössä pitämisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisesta ja tutkintavankeudesta pakkokeinolaissa (450/1987) ja tutkintavankeuslaissa (768/2005) sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) säädetään.

Jos Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että seuraamuksen täytäntöönpanolle on olemassa este, sen on

Täytäntöönpanon varmistamiseksi pidättämiseen oikeutettu virkamies voi puitepäätöksen 14 artiklassa tarkoitettussa tilanteessa ottaa tuomitun säilöön, jos tuomion antanut valtio sitä pyytää. Pyyntö voidaan tehdä suoraan pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Säilöön ottamisesta on viipymättä ilmoitettava sille käräjäoikeudelle, jonka tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla säilössä pitäminen tapahtuu, kyseisessä tuomiopiirissä toimivalle aluesyyttäjälle tai erikoissyyttäjälle sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Saatuaan ilmoituksen säilöön ottamisesta käräjäoikeuden on kiireellisesti otettava asia käsiteltäväkseen siinä järjestyksessä kuin vangitsemisvaatimuksen käsittelystä säädetään ja päätettävä, onko toimenpide pysytettävä voimassa. Päätöksestään käräjäoikeuden on heti ilmoitettava Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Säilöön ottamisesta ja säilössä pitämisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisesta ja tutkintavankeudesta pakkokeinolaissa (806/2011) ja tutkintavankeuslaissa (768/2005) sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (/) säädetään.

Jos Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että seuraamuksen täytäntöönpanolle on olemassa este, sen on

määrättävä säilöön otettu heti päästettäväksi vapaaksi. Säilöön otettu on päästettävä vapaaksi myös, jollei Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ole vastaanottanut täytäntöönpanoa koskevaa pyyntöä ja siihen liitettäviä asiakirjoja 40 päivän kuluessa säilöön ottamisesta. Säilöön otettu on päästettävä vapaaksi viimeistään silloin, kun vapaudenmenetyksen yhteenlaskettu aika Suomessa ja tuomion antaneessa valtiossa vastaa aikaa, jonka tuomittu olisi ollut vapautensa menettäneenä, jos seuraamus olisi pantu täytäntöön tuomion antaneessa valtiossa.

Vapaudenmenetystä vastaava aika on vähennettävä täytäntöönpantavasta seuraamuksesta rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:n mukaisesti.

Tuomittu voidaan säilöön ottamisen sijasta määrätä matkustuskieltoon. Matkustuskielosta on soveltuvin osin voimassa, mitä siitä säädetään pakkokeinolaissa ja mitä säilöön ottamisesta säädetään tässä laissa.

määrättävä säilöön otettu heti päästettäväksi vapaaksi. Säilöön otettu on päästettävä vapaaksi myös, jollei Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ole vastaanottanut täytäntöönpanoa koskevaa pyyntöä ja siihen liitettäviä asiakirjoja 40 päivän kuluessa säilöön ottamisesta. Säilöön otettu on päästettävä vapaaksi viimeistään silloin, kun vapaudenmenetyksen yhteenlaskettu aika Suomessa ja tuomion antaneessa valtiossa vastaa aikaa, jonka tuomittu olisi ollut vapautensa menettäneenä, jos seuraamus olisi pantu täytäntöön tuomion antaneessa valtiossa.

Vapaudenmenetystä vastaava aika on vähennettävä täytäntöönpantavasta seuraamuksesta rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:n mukaisesti.

Tuomittu voidaan säilöön ottamisen sijasta määrätä matkustuskieltoon. Matkustuskielosta on soveltuvin osin voimassa, mitä siitä säädetään pakkokeinolaissa ja mitä säilöön ottamisesta säädetään tässä laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
